VZDĚLÁVACÍ KNIHOVNA KATOLICKÁ
POŘÁDAJÍ:
Dr. JOS. TUMPACH ◇ Dr. ANT. PODLAHA.
Se schválením
nejd. kn. arc. konsistoře v Praze ze dne 22. května 1896 čís. 4884.

Svazek II.

Dr. Jan Lad. Sýkora

UMUČENÍ A OSLAVENÍ PÁNA NAŠEHO JEŽÍŠE KRISTA PODLE ČTYŘ EVANGELIÍ.

V PRAZE 1896.
NÁKLAD A MAJETEK CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY
V. KOTRBA.

UMUČENÍ A OSLAVENÍ

PÁNA NAŠEHO

JEŽÍŠE KRISTA

PODLE ČTYŘ EVANGELIÍ.

NAPSAL

DR. JAN LAD. SÝKORA.

V PRAZE 1896.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ
V. KOTRBA.

Proslov.

V dějinách světových není události větší ani důležitější nad tu, která byla dokonána na Golgotě. Vtělený Bůh sám trpěl a umřel tam smrtí nejpotupnější — nikoli z donucení, nýbrž dobrovolně, z pouhé lásky ke svým tvorům, k lidem, jimž chtěl tak zjednati spásu, ač byl od nich uražen urážkou nekonečně velikou a věděl, že budou i potom jej urážeti. Jaký tedy div, že událost ta opět a opět byla předmětem nových studií a úvah, že v ní hledal a nacházel i hříšník naději v odpuštění, i spravedlivý útěchu v utrpení a posilu k dobrému, i vlažný povzbuzení k činnosti spasitelné. Vždyť jeví se v ní způsobem na výsost názorným nejen nekonečná svatost a spravedlnost božská, které protiví se hřích tou měrou, že Bůh ani vlastního Syna pro něj neušetřil, nýbrž i nekonečná láska a milosrdnost, s kterou Bůh i Syna obětoval a všecko odpustiti hotov byl, jen aby nám přístupnu učinil blaženost věčnou. Událost tu hlásá též velikou cenu naší duše, pro jejíž zachránění odhodlal se Bůh k největší oběti, které vůbec schopen byl. I jest proto pro každého i výstrahou před hříchem i pohnutkou k dobrému i povzbuzením, aby s celým srdcem Bohu se oddal a ve všech okolnostech života zcela mu důvěřoval; jest tím zvláště tomu, kdo náležitě vniknul v tajemství našeho vykoupení a

jednotlivé děje z Kristova umučení řádně poznal a povážil.

Aby však člověk učinil si náležitý obraz o Kristově utrpení a řádně poznal jednotlivé děje jeho, jest třeba uvážiti a srovnati všecko to, co jednotliví evangelisté o tom vypravují, a to tím spíše, poněvadž evangelisté při vší shodě, kterou zachovávají ve věcech podstatných, v některých věcech méně důležitých přece alespoň zdánlivě se rozcházejí.

Vyhověti této potřebě a vylíčiti stručně utrpení a oslavení Kristovo, jak událo se dle vypravování čtyř evangelistův, obrali jsme si za úkol v tomto spise. Ježto pak umučení samo úzce souvisí s poslední večeří Páně ano i s některými ději předchozími, vylíčíme

1. události přípravné,
2. poslední večeři,
3. utrpení Kristovo,
4. oslavení Kristovo.

Část prvá.

Události přípravné.

Hlava I.

Kterak povstal a rostl odpor Židů proti Pánu Ježíši.

Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby každý, kdo v něho věří, nezahynul, nýbrž měl život věčný (Jan 3, 16.). Slovy těmi udal Pán Ježíš sám první a vlastní příčinu umučení svého totiž neskonalou lásku Boží, ve které ustanovil lidstvo vykoupiti. Předvídaje totiž od věčnosti pád člověka, pojal Bůh v nesmírné lásce a milosrdenství svém také od věčnosti úradek a zalíbení, vykoupiti lidstvo vtělením a smrtí jednorozeného Syna svého.

Ovšem k vykoupení nebylo třeba s nutností naprostou, aby božská osoba se vtělila a zemřela na kříži. Jen tím bylo vtělení k vykoupení nutné, že Bůh žádal dostiučinění úplného. Ačkoli však, jak samo sebou se rozumí, Bůh má právo vyžadovati na vinníku dostiučení úplného, není přece povinen sám sobě — své spravedlnosti, aby na tom právu stál a úplného dostiučinění vskutku požadoval. Neboť spravedlnost božská toho jen musí žádati s nutností rozhodnou, aby hájilo se uraženého práva a mravného řádu, a proto aby nebylo vinníku odpuštěno, leč když uzná zákon Boží, který přestoupiv zneuznal, a dá se alespoň nějaká záruka, že v budoucnosti nebude zákon přestupovati se lehkomyslně. Může proto Bůh (ve shodě se svojí do-

konalostí) odpustiti vinu již tehdy, když, pokud se týká hájení práva hříchem uraženého, vinník lítostí nad hříchem právo Boží uzná a hotov jest, pokud možno, vyhověti mu, a když, pokud se týká hájení mravného řádu před lehkomyslným přestupováním, neodpustí veškerého trestu kajícímu hříšníku. Nikterak tedy nebyl Bůh sám sobě povinen žádati dostiučinění úplného či nekonečně velikého.

Když však Bůh, stoje na svém právu, vyžadoval dostiučinění úplného, tu nemohl člověk býti vykoupen, leč když božská osoba se vtělila. Poněvadž totiž první člověk jakožto praotec a zástupce všeho lidstva urazil bytost nekonečnou, uvalil tím na sebe i na celé lidstvo nekonečně velikou vinu; a proto bylo třeba nekonečně velikého dostiučinění, aby bylo úplné a stačilo ke shlazení nekonečné viny. Avšak takového dostiučinění nemohl podati nikdo jiný, než kdo sám byl nekonečný, totiž Bůh. Ale nikoli Bůh sám o sobě. Neboť ať pomlčíme o tom, že Bůh nemůže žádných zásluh zjednávati: zhřešil člověk, a proto člověk musil dosti činiti, aby dostiučinění to mohlo počítati se za zásluhu lidstvu a shladiti vinu jeho. Musil tedy Vykupitel býti Bohem i člověkem: Bohem, aby dílo jeho mělo nekonečně velikou cenu, člověkem, aby dílo to mohlo přičteno býti za zásluhu lidstvu. A z té příčiny — předpokládajíc totiž vůli Boží, vyžadovati dostiučinění úplného — bylo k vykoupení lidstva naprosto třeba, aby božská osoba se vtělila.

Že pak Bůh stál na svém právu a žádal dostiučinění úplného, stalo se proto, poněvadž tento způsob vykoupení byl i Boha nejdůstojnější i člověka nejčestnější. Byl nejdůstojnější Boha, poněvadž se jím ukázala ve zvláštní jasnosti a velikosti božská moudrost, spravedlnost a milosrdenství; ona moudrost, která dovedla tak věci zaříditi, aby vyhovělo se úplně i božské spravedlnosti, která k dokonalému napravení viny vyžadovala dostiučinění úplného — nekonečně velikého, i božskému milosrdenství, které žádalo plného odpuštění. Nejčestnější člověka byl pak ten způsob proto, poněvadž se jím umožnilo, aby hřích byl odpuštěn ne

pouhou milostí, nýbrž i odkáním viny a usmířením božské spravedlnosti.

Avšak i když Bůh, stoje na svém právu, vyžadoval dostiučinění úplného a proto, chtěje nicméně člověka vykoupiti, ustanovil, aby druhá osoba božská se vtělila, nebylo přece ani potom ještě nutno, aby vtělený Syn Boží trpěl a zemřel na kříži. Neboť jsa Bohem jest nekonečný, a proto také nekonečný a k vykoupení lidstva postačitelný byl každý skutek, který jako Bohočlověk činil. Nicméně pojal Bůh Otec zalíbení, aby vtělený Syn jeho smrť kříže podstoupil. Proč zalíbilo se mu tak? Chtěl ukázati způsobem co nejvíce názorným velikost lásky a milosrdenství svého a tím pohnouti nás, abychom i my roznítili lásku k němu, a z té lásky hotovi byli říditi se vůlí jeho a pečovati o duši svoji, pro kterou Syn Boží tolik trpěl.

Vedle příčin nadpřirozených nechává však Bůh působiti též příčiny přirozené. A tak bylo též při umučení Páně. Mimo úradek a zalíbení Boží, kterým Bůh Otec Syna svého pro nás vydal, působila k umučení Páně také zloba, a to nenávist Židův. Ti, pojavše odpor proti Pánu Ježíši, odsoudili ho k smrti — nikoli v ukvapení neb okamžitém výbuchu hněvu, nýbrž po dlouhé a chladné rozvaze.

Jednání to zajisté zaráží. Vždyť přece měli Židé zaslíbení messiánská a čekali Vykupitele, ba toužili po něm. Kterak tedy stalo se, že zanevřeli tak na něho, když vskutku přišel? — Nevyhovoval očekávání jejich. Vykládajíce si totiž nesprávně některá proroctví o Vykupiteli, učinili si ve své mysli nepravý obraz o něm. I čekali sice Vykupitele, ale nikoli takového, jakého Bůh slíbil, nýbrž jakého podle pozemských tužeb svých přáli si sami; čekali vykupitele časného, který by vysvobodil je z moci římské a zjednal jim samostatnosti i nadvlády nad ostatními národy, který by obnovil pozemské království Davidovo a poskytoval v něm údům jeho hojně radostí pozemských.

Ale takovým tužbám Pán Ježíš nevyhověl. Přišel bez lesku vnějšího, v chudobě a, jak sám pravil, neměl, kam by položil hlavu svou. Nijak také nedával na jevo, že by chtěl založiti vůbec nějakou říši po-

zemskou, tím méně obnoviti říši Davidovu; ba on ušel a skryl se, když po zázračném nasycení 5000 mužů chtěli učiniti jej králem. Nechával si sice říkati »syn Davidův«, ano mluvíval i o království svém, ale činil to výrazy tak zvláštními, že spíše velebil a doporučoval chudobu, obětavost a přemáhání sebe,[1]) než pozemské radosti, statky a panství sliboval. Nesplnil tedy jejich nadějí; proto ho neuznali a to tím méně, poněvadž nedoporučoval se jim ani původem svým. Vždyť vyšel z Galilee, odkud »prorok nepovstává«,[2]) a to z Nazareta, odkud nic dobrého nemůže býti.[3]) Ovšem nebylo těžko učeným třídám přesvědčiti se o tom, jak věci se mají. Mohli nahlédnouti do veřejných záznamů, zejména do akt týkajících se sčítání lidu, jež bylo vykonáno za Kvirina, a byli by se poučili, že Ježíš, syn Marie, nenarodil se v Nazaretě, jak myslili, nýbrž v Betlemě, jakož předpověděl o Vykupiteli prorok Micheáš. Avšak Pán Ježíš dlel od nejútlejšího mládí svého v Nazaretě; proto obecné mínění mělo jej za rodáka tamního, a nikoho ani nenapadlo, aby pochyboval o tom. Mimo to řečené sčítání lidu konalo se z rozkazu císaře římského, jehož nadvládu tak těžce nesli; proto nelíbilo se jim, a jen neradi vzpomínali na ně. Ba někteří vykládajíce si nesprávně jisté proroctví Isaiášovo[4]) domnívali se, že Vykupitel nebude míti vůbec žádného otce ni matky ni rodu, a proto nejen pokládali za nemístné pátrati po původě Pána Ježíše, nýbrž i z té příčiny již, že znali matku a zákonného otce jeho, neuznávali ho za Vykupitele. Pravda, Kristus Pán potvrzoval sice božské poslání své, činilť i dle doznání nejvyšších kněží a fariseů mnohé divy[5]) a to, jak jeden z nich pravil, takové, jakých nemůže činiti nikdo, leč by Bůh byl

---

[1]) Mat. 5, 3—10. Blahoslavení chudí... Blahoslavení, kteří lačnějí...

[2]) Jan, 7, 52. Nepovstává prorok z Galilee. — Tvrdili tak fariseové omylem; neboť v rozčílení nevzpomenuli, že Jonáš vyšel z Galilee.

[3]) Jan 1, 46.

[4]) Is. 53, 8. Jeho rod kdo vypraví?

[5]) Jan 11, 47.

s ním.[1]) Avšak on uzdravoval také v sobotu a trpěl apoštolům, když někdy nemyli si rukou před jídlem; nešetřil tedy vždy starobylých podání či výkladův a předpisů, jež někteří starší učitelé jejich stanovili a na něž fariseové kladli větší váhu, než na přikázání Boha samého.[2])

Proto jsouce již proti němu zaujati, že nesplnil jejich nadějí, nejen neuznali ho, nýbrž pojali odpor proti němu a přičítajíce z odporu toho zázraky Ježíšovy moci zlého ducha, odsuzovali jej jakožto člověka bezbožného a s ďáblem spolčeného.

Nepovstal však odpor proti Pánu Ježíši najednou, nýbrž znenáhla; ale pouštěl kořeny tím hlouběji, zvláště když Kristus vytýkal různé chyby i zákonníkům a fariseům — těm, kteří pokládali se za spravedlivé a horlivé plnitele zákona. Počátek učiněn již při oné slavnosti velikonoční, která připadla do prvního roku veřejného života Páně. Tehdy přišel Kristus Ježíš do Jerusalema a vešed do chrámu — do předsíně pohanů, spatřil, kterak tam prodávají k obětem voly, ovce, holuby, a kterak penězoměnci, sedíce u stolků, vyměňují za běžné peníze minci posvátnou, kterou platila se daň chrámová. Obchodem tím působil se veliký hluk, jenž byl zvětšován řevem dobytka; a to ovšem bylo nejen na újmu posvátnosti místa, nýbrž rušilo též z pobožnosti jak pohany, kteří v téže předsíni se modlili, tak Židy, kteří v sousední předsíni Israelitů konali svou pobožnost. Proto Kristus spatřiv to, zplanul svatým zápalem a udělav z provázků bič vyhnal dobytek z chrámu, zpřevracel stoly penezoměncův a řekl těm, kteří prodávali holuby: Odneste to odtud a nečiňte domu Otce mého domem kupeckým. — Vystoupením tím cítili se však uraženi členové velerady, nejvyššího to soudu židovského; neboť s jejich svolením neb alespoň trpěním konal se obchod onen v místnostech chrámových. Nedali však ještě nevoli své vypuknouti ve zjevné nepřátelství. Neboť Kristus působil teprv krátkou dobu a proto neučinili si dosud o něm určitého úsudku;

---

[1]) Jan 3, 2.
[2]) Mat. 15, 3.

ba připouštěli, že snad jest alespoň prorokem, ne-li Vykupitelem samým, a to tím spíše, poněvadž i dle výpovědi proroků [1]) měla v době messiánské provedena býti jakási očista chrámu či obnova bohoslužby. Přestali proto na pouhé interpellaci, vyžadujíce na Kristu, aby vykázal se nějakým znamením, že má moc tak ve chrámě vystupovati, nebyv zplnomocněn od velerady.

Jinak bylo o rok později. Pán Ježíš rozvinul zatím daleko široko učitelskou činnost svou, káže po Judsku, Galilei ba i v Samařsku; a při tom dal již dosti na jevo, že nemíní založiti království, jakého si přejí Židé podle domýšlivosti a předsudků svých. Neboť mluvil jen o pokání, o pokoře, o ctnostech vůbec a o království, jež není s tohoto světa. Snižoval se ke každému, i k těm, kteří byli v opovržení u Židů, neodmítal nikoho, jen když viděl dobrou vůli u něho, a hotov byl pomáhati vždy, i v sobotu. Fariseové sami byli svědky toho, kterak k nemalému pohoršení jich stoloval i s celníky a hříšníky, a kterak člověka s uschlou rukou uzdravil právě v sobotu. Také pověst o něm roznesla se již po celé Palestině, ba i za hranice, a četné davy lidí přivábila k němu; avšak různé též utvořily se již o něm úsudky: jedni viděli v něm poslance Božího, jiní rouhače, jedni ho velebili, druzí haněli. Zvláště v Jerusalemě způsobila zpráva o činnosti jeho dojem nepříjemný. Členové velerady zejména nesli těžce, že tak mnoho lidí hrnulo se k němu; nepřáli mu toho, cítíce se býti zastíněny. Také nemohli mu odpustiti, že začal učitelskou činnost, nevyžádav si jejich svolení a nepodrobiv se tak jejich autoritě, a to tím méně, poněvadž pozorovali již, že není vykupitelem, jakého si přáli. Rádi by tedy byli zabránili jeho činnosti aneb alespoň seslabili její účinky. — V tom nastaly svátky velikonoční — druhé za veřejného života Kristova. Pán Ježíš přišel na ně zase do Jerusalema, a hle, právě v sobotu uzdravil tam člověka, který byl již 38 let nemocen, a nejen to, on vyzval jej, aby (ještě ten den) donesl lože své do domu svého. To popudilo farisee, jejich stoupence a veleradu na výsost,

---

[1]) Zach. 14, 20. 21. Mal. 3, 1—4.

a nelibost jejich propukla v zjevnou nenávist; proto nejen prohlásili Krista za rušitele soboty, aby připravili ho tak o pověst a vážnost muže svatého, již i na to pomýšleli, aby usmrtili jej, zvláště když Pán Ježíš před nimi nazval Boha svým Otcem. Kristus ovšem vyvrátil pomluvy jejich, dokázav svědectvím Boha Otce i Jana Křtitele, že jest Synem Božím, Otci soupodstatným. Ale oni vidouce, že nemohou čekati od něho splnění svých tužeb, neuvěřili mu, ba neupustili ani od úmyslu, sprovoditi jej ze světa. Nepřišla však dosud hodina, ve které chtěl Pán Ježíš trpěti. Proto odešel do Galilee a nevrátil se do Jerusalema až po půl druhém roce. Učinil tak nikoli, že by nebyl mohl zmařiti zhoubné jejich záměry, nýbrž že, znaje nevěru veliké části obyvatelstva jerusalemského, nechtěl podávati božské pravdy nadarmo, a znaje úmysly velerady a kruhů rozhodujících, nechtěl ani přítomností svou je drážditi ani prostředků nadpřirozených — božské moci své užívati proti nástrahám jejich, věda, že postačí proti nim prostředky přirozené — pouhý odchod od nich.

Proto však nenávist Kristových nepřátel neochabla, spíše se rozmohla. Neboť i v Galilei stopovali Pána Ježíše nejen fariseové galilejští,[1]) nýbrž i ti, kteří z Jerusalema tam přišli,[2]) byvše bezpochyby vysláni od velerady, aby pozorovali jej všudy, zda by snad nepřišli u něho na něco, proč by mohli soudně proti němu vystoupiti neb alespoň vliv jeho seslabiti. A co oni viděli při Kristu Pánu, nebylo nikterak s to, aby nenávist nepřátel zmírnilo. Neboť Pán Ježíš dával vždy jasněji na jevo, že není vykupitelem z poddanství římského, nýbrž Vykupitelem z bídy duševní, ukazoval vždy zřetelněji duchovní povahu svého království[3]) a přes to, že fariseové a zákonníci snažili se pomluvami zlehčiti ho u lidu jako rouhače[4]) a spojence ďáblova,[5]) poutal vždy četnější zástupy k sobě svým učením,

---

[1]) Luk. 6, 2. 7.
[2]) Mat. 15, 1.
[3]) Mat. k. 5—7. Mat. 13, 3—50.
[4]) Mat. 9, 3.
[5]) Mat. 9, 34; 12, 24.

svými zázraky a svou láskou; ba odmítal útoky jejich tak rozhodně od sebe, že ukázala se tím veřejně a v plném světle jejich zloba a převrácenost.[1]) Proto když o slavnosti stánků ve třetím roce veřejného působení svého konečně zase objevil se v Jerusalemě, začali jak fariseové a jejich stoupenci, tak velerada a aristokracie židovská ihned vystupovati proti němu. Nejprve uváděli v pochybnost jeho učení jakožto učení člověka, který nechodil do škol rabbinských;[2]) potom pokoušeli se o jeho bezživotí ještě proto, že před půldruhým rokem uzdravil v sobotu člověka 38 let nemocného;[3]) velerada sama vyslala již i zřízence své, aby ho jali,[4]) zajisté v úmyslu, že ho k smrti odsoudí; a když Kristus druhého dne prohlásiv, že byl dříve, než Abraham,[5]) věčnost a tím i božskou podstatu si připisoval, chápali se někteří z jeho odpůrců kamení, aby ho ukamenovali — ovšem bez úspěchu; neboť nepřišla dosud jeho hodina, a proto nedopustil mocí svou, aby naň ruce vztáhli neb mu na těle ublížili. Ba i proti stoupencům Kristovým vystoupila velerada, usnesši se na tom, aby vyobcován byl z církve židovské každý, kdo by vyznal, že Ježíš jest Vykupitelem.[6]) Že by byli také Krista Pána tou dobou exkomunikovali, o tom sice evangelisté se nezmiňují; avšak pochybovati o tom nelze; neboť byli-li hotovi vyobcovati z náboženské obce své toho, kdo by Pána Ježíše vyznal Vykupitelem, čím spíše lze souditi, že vyobcovali Krista samého, který se za Vykupitele vydával.

Pokus o bezživotí Kristovo učinili sice Židé ještě jednou, a to as o dva měsíce později, o slavnosti posvěcení chrámu (v prosinci), kdy Pán Ježíš prohlásil, že jest téže podstaty s Bohem Otcem.[7]) Avšak formalního usnesení v té příčině neučinila velerada dosud žádného. To stalo se nepochybně teprv v měsíci únoru

---

[1]) Mat. 12, 1—13, 25—34.
[2]) Jan 7, 15.
[3]) Jan 7, 20. 23. 25.
[4]) Jan 7, 32. 45.
[5]) Jan 8, 58. 59.
[6]) Jan 9, 22.
[7]) Jan 10, 30. 31.

roku následujícího, as 6 neděl před smrtí Kristovou. Téhdy vzkřísil Pán Ježíš Lazara, který již čtyři dny ležel v hrobě, a způsobil tím zcela pochopitelně veliké hnutí mezi lidem jak v Jerusalemě tak na venkově. Jedni, a to mnozí, uvěřili v něho jakožto poslance Božího, druzí odešli k fariseům a pověděli jim, co učinil Ježíš, buď v úmyslu nepřátelském neb alespoň ze strachu, aby nebyli pokládáni za tajné stoupence Kristovy, kdyby věc zamlčeli. Zprávou jejich byli členové velerady nesmírně pobouřeni, bojíce se, aby nepřišli o veškerý vliv mezi lidem. Ihned proto sešli se v mimořádnou schůzi a radili se, co mají činiti, aby Ježíš stal se jim neškodným. Poukazovali při tom k nebezpečenství, které prý Kristovým vystupováním hrozí míru a vlasti; pravili: Necháme-li ho tak, všickni uvěří v něho; i přijdou Římané a odejmou naše místo i lid.[1]) Ovšem byla to jen zástěra, kterou chtěli zakrýti svou nenávist ke Kristu a obavu, aby neztratili na vážnosti u lidu. Neboť že od Pána Ježíše nehrozí žádného nebezpečenství politického, o tom byli přesvědčeni. Věděliť, že nezasazoval se nikdy o založení království pozemského; a kdyby to byl činil, nebyli by mu odporovali, spíše byli by mu pomáhali, aby vybavili se z moci římské. Ale i tato zástěra byla jim dobrou, aby nejen sami před sebou zakryli hanebnost svého jednání, nýbrž i aby alespoň k mlčení přivedeni byli ti členové velerady, kteří stojíce tajně na straně Kristově, od násilnického zakročení proti Kristu zrazovali. A tak po dlouhé úvaze usnesli se konečně k radě velekněze Kaifáše formalně na tom, aby Kristus byl usmrcen; i pomýšleli[2]) nyní již jen na to, za jaké příležitosti by ho jali, aby nepovstal rozbroj mezi lidem jemu oddaným, a na jakém důvodě právním měli by vynésti nález smrti, aby mohli nadíti se, že vladař jej potvrdí. Rozhodnutí neučinili však o tom prozatím žádného; nýbrž vydali jen rozkaz, aby, kdo zví, kde Pán Ježíš se zdržuje, jim to pověděl.[3]) Chtěliť míti ho

---

[1]) Jan 11, 45—48.
[2]) Jan 11, 49—53.
[3]) Jan 11, 57.

stále v patrnosti, aby v době příhodné mohli jej zatknouti. Avšak dosud nepřišla hodina Kristova. Proto Pán Ježíš nechtěje ani trpěti před časem od Otce určeným, ani přítomností svou dáti podnět, aby povstaly pro něho bouře mezi lidem, odebral se as na 25 km na severovýchod od Jerusaléma do městečka Efremu [1]) a jeho okolí; tam pak trvaje na modlitbách a poučuje apoštoly své očekával klidně oné doby, ve které podle zalíbení Otce nebeského chtěl se za lidstvo obětovati.

Hlava II.

Pán Ježíš jde dobrovolně a ochotně smrti vstříc.

Vždy více blížily se svátky Velikonoční, — čtvrté za veřejného života Kristova; s nimi pak přicházela i hodina, ve které Pán Ježíš chtěl dokonati dílo vykupitelské. Nezdržel se proto v Efremu, nýbrž opustil jej po krátkém pobytě a vydal se posledně na cestu do Jerusalema, ale nikoli přímo, nýbrž oklikou. Šelť dříve přes Samařsko do Galilee a překročiv tam Jordán bral se Pereí na jih až asi k Betabaře; a přestoupiv opět na západní břeh Jordánu ubíral se přes Jericho k Jerusalemu, [2]) aby tam smrtí svou podal dostiučinění za lidstvo spravedlnosti božské.

O smrti té mluvil Pán Ježíš častěji, chtěje poučiti, že podstoupí ji dobrovolně a připraven. Poukázal k ní již před třemi roky, když o slavnosti Velikonoční řekl Židům: Zrušte chrám tento, a ve třech dnech jej zase vzdělám. [3]) Naznačil ji i tehdy, když fariseům žádajícím na něm znamení s nebe pravil: Pokolení zlé a cizoložné hledá znamení, a nebude mu dáno, leč znamení Jonáše proroka: Nebo jako byl Jonáš v břiše velké ryby [4]) tři dni a tři noci, tak bude Syn člověka

---

[1]) Jan 11, 54.

[2]) Srov. Mat. 19, 1—21, 1. Mark. 10, 1—11, 1. Luk. 17, 11—19, 29. Jan 11, 54; 12, 1.

[3]) Jan 2, 19.

[4]) Český překlad má »velryba«: řecký text však κῆτος, latinský cetus, jež znamená obludu mořskou, velikou rybu, ale

v srdci země tři dni a tři noci.[1]) Zcela jasně pak a zřetelně předpověděl ji krátce před slavností stánků třetího roku veřejného působení svého, a to nejprve u Caesaree Filipovy,[2]) když Petr vyznal, že Pán Ježíš jest Vykupitelem a Synem Božím; potom v Galilei, když proměniv se na hoře (Tábor) s učeníky svými do Kafarnaa se bral;[3]) zvlášť dojemně učinil pak to na poslední cestě své do Jerusalema, když překročiv Jordán postupoval k Jerichu. Chtělť tehdy na novo a to co nejzřetelněji ukázati, že podstoupí smrt nikoli překvapen neb z donucení a proti vůli, nýbrž připraven, dobrovolně a ochotně. K tomu konci počal najednou vykračovati nad obyčej rychle, jakoby již již chtěl býti na místě svého utrpení, tak že apoštolé žasli nad odhodlaností jeho, s kterou chvátal do Jerusalema, kde již tolikrát chtěli jej usmrtit. Po chvíli zastavil se a pojav k sobě apoštoly pravil: Aj, vstupujeme do Jerusalema, a Syn člověka vydán bude knížatům kněžským, a zákonníkům a odsoudí ho na smrt a vydají ho pohanům ku posmívání a k bičování a ukřižování, a třetího dne vstane z mrtvých. (Mat. 20, 18. 19.)[4]) Předpověděl tak zcela určitě a jasně nejen způsob smrti své, nýbrž i to, že pohané budou k ní spolupůsobiti. Dle sv. Lukáše mimo to prohlásil též, že v utrpení jeho vyplní se to, co proroci předpověděli o Vykupiteli. Pravilť: »a dokoná se tam všecko, co psáno jest skrze proroky o Synu člověka«.[5])

Oznámiv tak, co ho v Jerusalemě očekává, a naznačiv i ochotu, s jakou pro lidstvo chce trpěti, bral se Pán Ježíš dále k Jerusalemu. Šest dní před Veliko-

---

nikoli velrybu, která jest ssavcem a ne rybou a pro malé hrdlo člověka vůbec spolknouti nemůže.

[1]) Mat. 12, 39; 16, 4. Luk. 11, 29. Praví-li Pán Ježíš: »tři dni a tři noci«, neodporuje tím ani skutečnosti ani sám sobě, když Mat. 20, 19. a jinde praví, že vstane třetího dne z mrtvých. Neboť Pán Ježíš drží se tuto obecného způsobu mluvení, dle něhož zhusta již část dne počítá se za celý den přirozený či za »den a noc«.

[2]) Mat. 16, 21.

[3]) Mat. 17, 21. 22. Mark. 9, 30. Luk. 9, 44.

[4]) Srov. Mar. 10, 32—34.

[5]) Luk. 18, 31—33.

nocemi dorazil do Bethanie, městečka to as tři čtvrti hodiny vzdáleného od Jerusalema na jihovýchod. Tam připravili ku poctě jeho hostinu, při které Maria, sestra Lazarova, pomazala ho drahou mastí. Pomazání toto jest v úzkém spojení se smrtí a pohřbení Kristovým. Pán Ježíš sám poukázal k tomu, když pravil, že Maria pomazala tělo jeho napřed ku pohřbu. Mimo to jest velice pravdě podobno, že při něm Jidáš poprvé přišel na myšlénku, aby Krista zradil. O pomazání tom vypravují tři evangelisté: Matouš, Marek, Jan, a to, jak následuje:[1])

Matouš 26, 6—13.

6. Když pak byl Ježíš v Bethanii, v domě Šimona malomocného,

7. přistoupila k němu žena, mající nádobu alabastrovou masti drahé: a vylila ji na hlavu jeho, když seděl za stolem.

8. A vidouce to učeníci, rozhněvali se řkouce: K čemu jest ztráta tato?

9. neb mohla ta (mast) prodána býti za mnoho a dáno býti chudým.

10. Věda pak to Ježíš, dí jim: Proč činíte té ženě obtíže? Dobrý zajisté skutek učinila nade mnou,

Marek 14, 3—9.

3. A když byl v Bethanii v domě Šimona malomocného, a seděl za stolem, přišla žena majíc nádobu alabastrovou masti drahé z pravého nardu a rozlomivši alabastrovou nádobu vylila ji na hlavu jeho.

4. Byli pak tu někteří, nelibě to nesouce mezi sebou a řkouce: K čemu stala se tato ztráta masti?

5. Nebo mohla ta mast prodána býti za více než tři sta denárů a dáno býti chudým. A zpouzeli se na ni.

6. Ale Ježíš řekl: Nechtež ji; proč činíte jí obtíže? Dobrýť skutek učinila nade mnou.

Jan 12, 1—8.

1. Tedy šest dní před Velikonocí přišel Ježíš do Bethanie, kdež byl Lazar umřel, jehož vzkřísil z mrtvých.

2. I připravili mu tam večeři: a Marta posluhovala, Lazar pak byl jeden z těch, kteří s ním seděli za stolem.

3. Maria pak vzavši libru masti drahé z nardu pravého, pomazala nohou Ježíšových a vytřela nohy jeho svými vlasy; a dům naplněn jest vůní té masti.

4. Tedy řekl jeden z učeníků jeho, Jidáš Iškariotský, kterýž jej měl zraditi:

5. Proč nebyla tato mast prodána za tři sta peněz, a nebylo dáno chudým?

6. To pak řekl, ne že měl péči o chudé, ale že zloděj byl a

[1]) Překlad podán jest dle textu řeckého s příslušným zřením k přijatému textu českému.

vždycky máte s sebou, ale mne ne vždycky máte.

12. Vylivši tato zajisté mast tu na tělo mé, ku pohřbu mému to učinila.

13. Amen pravím vám, kdežkoli kázáno bude toto evangelium po všem světě, i o tom, co ona učinila, bude na památku její praveno.

7. Neboť chudé máte vždycky s sebou, a když budete chtíti, můžete jim dobře činiti: mne pak ne vždycky máte.

8. Ona, co mohla, učinila; předešlať jest, aby pomazala tělo mé ku pohřbu.

9. Amen pravím vám: Kdekoli kázáno bude toto evangelium po všem světě, i to, co ona učinila, bude vypravováno na památku její.

měšec maje, to, co (do něho) kladeno bylo, nosil.

7. Tedy řekl Ježíš: Nechej jí (dle Vulgaty: Nechte jí), aby ke dni pochování mého uchovala to.

8. Nebo chudé vždycky máte s sebou; ale mne ne vždycky máte.

12. 13. Potom na zejtří mnohý zástup, kterýž byl přišel ke dni svátečnímu, když uslyšel, že Ježíš jde do Jerusalema, nabrali ratolestí...

Jak patrno, uvedené zprávy biblické shodují se sice co do podstaty úplně; avšak v některých okolnostech vedlejších se různí. Matouš totiž a Marek mluví pouze o pomazání hlavy, jež učinila žena v domě Šimona malomocného, a to, jak by ze stati předcházející se zdálo, dva dni před Velikonocemi. Neboť ve verších předchozích sděluje i Matouš i Marek, že velerada dva dni před Velikonocemi radila se, kterak Ježíše by jali a zabili. Dle Jana však pomazala Ježíše Krista Maria na nohou pět dní před Velikonocemi a to, jak by se zdálo, v domě Marie a Marty. Nicméně nebylo by správno pro tyto rozdíly, většinou jen zdánlivé, rozlišovati pomazání, o kterém vypravuje sv. Jan, od toho, o němž mluví sv. Matouš a sv. Marek, ani domnívati se, že pomazání událo se teprve dva dni před svátky. Neboť ať pomlčíme o tom, že sv. Jan v evangelii svém pořádá děje vždy přesně chronologicky, sv. Matouš však a sv. Marek že často od postupu chronologického se uchylují a děje tak řadí k sobě, jak spolu souvisí věcně: již předem není pravdě podobno, že by Kristus Ježíš ve čtyřech dnech pomazán byl dvakráte v témž městě za okolností jinak zcela stejných, tak aby po každé apoštolé týmž způsobem projevili svoji nelibost a také po každé týmiž slovy od

Krista byli pokáráni za to. Že sv. Matouš a sv. Marek zmiňují se pouze o pomazání hlavy, sv. Jan pak toliko o pomazání nohou, z toho ještě nelze souditi v různost dějů samých. Neboť evangelisté nerozcházejí se ve věci samé, nýbrž doplňují jen své zprávy navzájem. Byl totiž Pán Ježíš pomazán i na hlavě i na nohou. A že by dle Jana hostina byla slavena v domě Marty a Lazara (Grimm), tvrdí se bezdůvodně. Neboť Jan nepraví toho, spíše naznačuje, že hostina konala se v domě cizím, jakož Matouš a Marek zřejmě tvrdí. Poznamenává totiž o Lazarovi, že byl jeden z těch, kteří seděli s Ježíšem za stolem; a tak uvádí ho jako hosta, a ne jako domácího. To však nebyl by činil, kdyby hostina byla vskutku bývala v domě Lazarově; a Lazar sotva byl by se doma posadil mezi hosty, nýbrž spíše dohlížel by, aby hosté byli náležitě obslouženi.[1]) Avšak ani z toho, co zaznamenáno jest o čase, kdy Pán Ježíš byl pomazán, nelze dovozovati, že pomazáni v Bethanii událo se dvakráte, ani, že stalo se sice jen jednou, avšak teprve dva dni před Velikonocí. Neboť co se týká Matouše a Marka, ti vůbec neudávají doby, kdy byl Pán Ježíš pomazán; sdělují jen, že velerada dva dni před Velikonocí radila se, kterak by Krista jali a zabili;[2]) k té zprávě pak připojují beze všeho udání času a jen jako závorkou zprávu o pomazání v Bethanii. To však nečiní proto, že by pomazání ono bylo se stalo teprve po řečeném sezení velerady, tedy až dva dni před Velikonoci, nýbrž že chtějí poukázati ke kontrastu, jaký byl mezi farisei, kteří s myslí pobouřenou hledali Kristovy smrti, a mezi Kristem, který s úplným klidem patřil smrti vstříc; a snad i proto, že Jidáš, o jehož zradě vypravují hned ve stati následující,[3]) při pomazání tom pojal úmysl Krista zraditi.

---

[1]) Grimm (Das Leben Jesu IV. 352.) domnívá se, že hostina sice byla v domě Lazara a jeho sester, avšak že dům ten nazýval se domem Šimona malomocného, a to proto, poněvadž Šimon ten byl prý otcem Lazarovým, avšak před časem nepříliš dlouhým zemřel, Lazar pak že tak mlád ještě byl, že nemohl se uvázati ve správu domu, a proto prý spravovala dům Marta.

[2]) Mat. 26, 2—4. Mar. 14, 1.

[3]) Mat. 26, 14. 15. Mar. 14, 10. 11.

Nemluví-li však Matouš a Marek vůbec o době, kdy Pán Ježíš byl pomazán, nelze na základě zpráv jejich tvrditi, že děj, o němž oni mluví, jiný den se stal, než ten, o němž podává zprávu sv. Jan Ovšem, ani sv. Jan nejmenuje zřejmě dne, ve který byla pořádána slavnostní večeře, avšak dává to dostatečně na jevo. Praví totiž, že Pán Ježíš přišel do Bethanie šest (plných) dní před Velikonocemi, tedy v pátek (k večeru) dne 8. měsíce nisanu,[1]) a že byv tam pohostěn a drahou mastí pomazán konal na zejtří či dne následujícího slavný vjezd svůj do Jerusalema. Ježto však druhého dne po svém příchodu nemohl vjezdu toho slaviti pro připadající sobotu,[2]) patrno, že hostina ona nebyla pořádána hned po příjezdu Kristově do Bethanie, nýbrž až dne následujícího, t. j. v sobotu dne 9. nisanu, a v neděli na to, dne 10. nisanu, že jel slavně do Jerusalema.[3])

Byl tedy Pán Ježíš v Bethanii pouze jednou pomazán a to v sobotu před smrtí svou. A k tomu ději vztahují se všecky tři perikopy svrchu uvedené, jak Janova, tak Matoušova a Markova.[4])

---

[1]) Jak později bude ukázáno, připadl v roce Kristovy smrti hlavní svátek Velikonoční na pátek dne 15. nisanu; přišel-li tedy Pán Ježíš do Bethanie šest (plných) dní před Velikonocí, přišel tam v pátek dne 8. nisanu a nikoli, jak někteří udávají, v sobotu neb docela v neděli.

[2]) V sobotu nebylo dovoleno konati delší cestu než 2000 kročejův. Z Bethanie do Jerusalema bylo však dále.

[3]) Někteří hledíce k tomu, že hostiny pořádány byly večer, domnívají se, že večeře ta konala se ještě v den Kristova příchodu po západu slunce. S náhledem tím bylo by sice lze souhlasiti proto, poněvadž židé počítali den již od západu slunce a tak i dle něho byla by to bývala hostina sobotní, po níž dne následujícího (v neděli) konal se slavný vjezd do Jerusalema. Hledíme-li však k tomu, že Pán Ježíš přišel pravděpodobně až na večer, že příprava hostiny poněkud delšího času vyžadovala, a že Jan ve 12. verši určuje den slavného vjezdu slovem ἐπαύριον — na zejtří, zdá se nám pravděpodobnějším, že hostina nebyla slavena hned večer po Kristově příchodě, nýbrž až následující den světlý.

[4]) Vypravuje sice také sv. Lukáš 7, 36—50. o jistém pomazání Pána Ježíše. Ale to bylo docela jiné, než bylo to, o němž vypravují evangelisté ostatní. Ono stalo se již v druhém roce veřejného života Kristova a to v Galilei v domě Šimona farisea od

Uvážíme-li již všecky ty zprávy, shledáme, že celý děj udál se takto: V pátek dne 8. nisanu (týden před Velikonocemi) přišel Pán Ježíš k večeru do Bethanie a přijal pohostinství v domě sourozenců Marty, Marie a Lazara, kteréhož as před šesti nedělemi vzkřísil z mrtvých. Naklonilť se zvláštním přátelstvím k této rodině pro její oddanost k němu, a proto stavěl se u nich vždy, když přišel do Bethanie. Druhého dne po svém příchodu (v sobotu dne 9. nisanu) připravili mu ke cti hostinu v domě jakéhosi Šimona, kteréhož sv. Matouš a sv. Marek nazývají malomocným, nikoli proto, že by byl ještě tehdy trpěl malomocenstvím,

---

ženy, která přítomným hostům byla cizí a jen jako veřejná hříšnice známa. Toto stalo se v Bethanii před samými Velikonocemi v domě Šimona malomocného (muže to docela jiného, než byl Šimon fariseus), a to od ženy (Marie), která jsouc sestrou přítomného Lazara a Marty hostům byla známa. Byl tedy Pán Ježíš dvakrát pomazán za veřejného života svého, jednou v Galilei, po druhé v Bethanii, avšak po každé od jedné a téže osoby. Neboť ona hříšnice, která dle sv. Lukáše vešedši do domu Šimona farisea pomazala Pána Ježíše, proniknuta bolem a lítostí nad hříchy svými, nebyl nikdo jiný, než Marie zvaná Magdalena, sestra Lazarova, která později pomazala Pána Ježíše v Bethanii. Nelze ovšem z Písma sv. uvésti pro náhled ten důvodů takových, které by zcela rozhodně jej potvrzovaly, avšak ani takových, které by byly rozhodně proti němu. Spolehlivě však potvrzuje jej starobylé podání sahající daleko před sv. Řehoře Vel., ano i před Origena. Neboť mezi starými spisovateli nebylo nikoho, kdo by Marii Magd. rozlišoval od ženy hříšnice. Od sestry Lazarovy rozlišovaly ji pouze Constit. apost. (apokryfní spis as ze 3. stol.) a Jan Thessal. (v 7. stol.). Od ženy hříšnice rozeznával sestru Lazarovu nejprve Origenes, avšak nikoli z důvodův historických, nýbrž exegetických a polemických, aby totiž vyhnul se některým obtížím při výkladě a tím spíše vyvrátil jistou námitku Celsovu. Také málo jen bylo těch, kteří ho následovali; byl to zejmena sv. Chrysostom († 406), Viktor Antioš. († 405), Proklus († 447), Basil Seleucký († 457), Hesychius. Totožnosť Marie, sestry Lazarovy, s hříšnicí uznávali však mnozí exegeté, o nichž mluví Origenes, jakož i Tertullian († 240), Eusebius († 360), sv. Basil, Apollinarius, Theodor Mopsvest., Ondřej Kretský, sv. Efrem, sv. Paulin, sv. Ambrož, sv. Jeronym, sv. Hilarius, sv. Augustin a j. Že Magdalena byla sestrou Lazarovou, uznává Apollinarius, sv. Řehoř Nyss. Euthymius, sv. Jeronym. Marii pak sestru Lazarovu a Magdalenu a hříšnici za jednu a touž osobu mají: Apollinarius, sv. Efrem, sv. Ambrož, sv. Petr Chrysolog, sv. Jeronym, sv. Řehoř Vel. a po něm latiníci vůbec.

nýbrž že býval kdysi nemocí tou stížen, později však uzdraven, nepochybně od Krista samého. Jinak není o něm nic známo; to však lze z uvedených zpráv biblických souditi skoro na jisto, že byl s domem Lazarovým úzce spojen svazkem příbuzenským neb přátelským.[1]) Jsa upřímným ctitelem Kristovým a zajisté proniknut též citem vděčnosti k němu za uzdravení, uspořádal mu ke cti hostinu v domě svém a pozval k ní mimo jiné ctitele Kristovy také Lazara. Marta posluhovala při ní ne tak pro přátelství neb pokrevenství, kterým byla spojena s hostitelem, jako pro velikou lásku a oddanost, kterou chovala k Pánu Ježíši, a která bránila jí, aby nedala si ujíti obsluhu hosta tak vznešeného.

Zatím sestra její Maria hotovila se k mimořádnému projevu. Děkovalať Pánu Ježíši své obrácení a klid duševní, děkovala mu i život bratra svého a ono nejvyšší přátelství k celému domu, jež nemá sobě rovného. Jsouc proto plna úcty a vděčnosti a planouc láskou nejvroucnější k němu, toužila již po delší čas po příležitosti, aby mohla dáti výraz citům svým. Nyní se jí naskytla. Bývaloť obyčejem, že hostům na význam přátelství a lásky umývali nohy a mazali hlavu[2]) olejem. K věci podobné, mnohem však větší, odhodlala se Maria. Vešla mezi hostinou do síně hodovní, majíc v ruce nádobu alabastrovou se štíhlým, tenkým hrdlem a v ní libru (as 325 kg) masti vonné z nardu pravého, drahé tak, že Jidáš cenil ji na 300 denárův[3]) či as

---

[1]) Někteří stotožňují jej se Šimonem fariseem, u něhož as před 1½ rokem pomazala jej žena »hříšnice«; ale neprávem. Mimo jméno nemají spolu Šimonové tito nic společného. Avšak jména Šimon užívalo se u Židů velmi zhusta. Byliť i mezi apoštoly dva toho jména.

[2]) Hned jak host přišel, dal mu hostitel políbení; potom umyli mu nohy a pomazali vlasy i vous; na to vykázalo se mu čestné místo, předkládaly se mu lepší a to dvojnásobné neb i pateronásobné porce. Viz Schegg, Bibl. Archaeol. 530.

[3]) Nard (Nardostachys Jatamansi) jest druh kozlíku indického (Valeriana). Roste však i v Syrii a Arabii; má listy srdčité při oddenku a kopinaté na stvolu, květy červené pětilisté, jež na konci stvolu v malých chumáčích proti sobě stojí. Z oddenku a listů přízemních vyrábí se olej neb masť nardová velmi libě vonná,

110—120 zl. Stanuvši před Pánem Ježišem s úctou, jež podnímá se úkonu obětního, zlomila hrdlo nádoby, aby mohla mast lépe vytékati, vylila ji na hlavu Páně a sklonivši se pomazala i nohy jeho a vlasy svými vytírala je. Pán Ježíš přijal se zalíbením tento výraz úcty, vděčnosti a lásky, podobně jako milá jest mu dosud obětavost, s kterou v církvi nešetřilo a nešetří se nákladu na ozdobu chrámu vůbec, svatostánku pak zvlášť. Avšak jako posud jest dosti těch, jimž jest trnem v očích vše, co vynakládá se na ozdobu chrámův a ke cti Boží vůbec, poněvadž z toho nemají sami žádného prospěchu hmotného, tak bylo i tehdy. Byliť mezi hosty přítomni také apoštolé; a z těch jeden jménem Jidáš choval již ode dávna nezřízenou náklonnost k penězům. Náklonnosti té nejen neodporoval, nýbrž živil ji a sílil nepoctivostí. Jsa totiž pokladníkem mezi apoštoly, nosil s sebou peníze, které různí ctitelé Kristovi darovali na společnou jich výživu neb na chudé. Pán Ježíš svěřil mu tento úřad, ačkoli znal jeho povahu. Učinil tak bezpochyby proto, že apoštolé sami navrhli jej k tomu, a on nechtěl rušiti svobodné volby jejich; také proto, že úřadem tím poskytovala se mu příležitost, aby zjednal si mnoho zásluh dílem obezřetným zastáváním ho, dílem přímluvami za chudé a péčí o ně. Avšak Jidáš nejen nepoužil příležitosti podávané, on zneužil důvěry v něho kladené a přivlastňuje si z peněz svěřených okrádal tajně společnou pokladnu a tím i chudé. Nicméně i potom ještě ponechal mu Pán Ježíš úřad pokladníka, jednak aby shovívavostí svou zadržel ho od přečinův hrubších, jednak aby ukázal, že i nehodní údové církve mají se snášeti.

Apoštol tento vida, co drahé masti se rozlévá, horšil se. Nehledě k účelu a významu úkonu toho, neviděl v něm pro lakotu svou nic jiného, než přílišné

---

jež uchovávala a prodávala se v nádobách alabastrových o štíhlých, úzkých hrdlech; později také ve skleněných neb i zlatých a stříbrných, jimž však také říkali nádoby alabastrové. Plinius, kterýž udává ceny různých mastí na 25—300 i 400 denárů za libru, řadí mast nardovou k nejdražším. (H. n. 12, 26; 13, 2.)

plýtvání penězi, a to mrzelo jej tím více, poněvadž sám neměl žádného užitku z něho. Nevoli svou dal také na jevo veřejně, ale zakryl její ráz pokryteckou péčí o chudé; pravilť: Proč nebyla tato mast prodána za tři sta denárův, a dáno chudým? — Jak pokrytecký byl tento výrok, ukazuje sv Jan slovy: To pak řekl, ne, že by měl péči o chudé, ale že zloděj byl a měšec maje, to, co (do něho) kladeno bylo, nosil. Věděl totiž Jidáš: kdyby se byla mast prodala a peníze stržené daly Pánu Ježíši na chudé, že by byly svěřeny jemu ke správě, a on že by z nich mohl jistou část tajně pro sebe uzmouti. Apoštolé ostatní neznali ovšem tehdy ještě povahy jeho; proto pokládali slova jeho za upřímný projev péče o chudé, ba někteří z nich dali se jím strhnouti ku projevům podobným. Znajíce totiž Kristovu pokoru a skromnost, myslili, že by mu bylo skutečně milejší bývalo, kdyby mast byla se prodala a peněz stržených za ni užilo se ve prospěch chudých. Volali proto s nelibostí: I proč se stala tato ztráta masti? a činili Marii podobné výtky, jaké činil Jidáš, nepomýšlejíce na to, jaký bol působí v duši Marie, která skutek onen předsevzala s úmyslem nejlepším.

Pán Ježíš připustil výtky jejich; neboť nechtěl odnímati Marii příležitosť, aby osvědčila i v pokušení svou oddanosť k němu a tak rozmnožila svou zásluhu. Ale brzy, ještě dříve, než s pomazáním byla hotova, zastal se jí, čin její schválil a ujištěním ustavičné památky odměnil. Pravilť: Chudé máte vždycky s sebou, a když budete chtíti, můžete jim dobře činiti. Tak naznačil zároveň, nejen že chudí budou vždycky na této zemi, nýbrž i že péči o chudé nikterak nejsou na újmu ty výlohy, které se dějí ke cti a chvále Boží. A zajisté. Zkušenost učí, že právě ti nejvíce otvírají z pravidla ruce své ku podpoře chudých, kteří nejštědřeji přispívají k ozdobě chrámové a ke cti Boží vůbec; ti však, kteří proti nákladům na potřeby a okrasy kostelní nejvíce žehrají, chtíce, aby bylo jich užito ve prospěch chudých, že chudým obyčejně nejméně dávají, leč jim kyne z toho oslava veřejná.

Avšak apoštolé poukazujíce ke ztrátě masti a k chudým, činili tím nepřímo výtky také Pánu Ježíši.

že tak velikou ztrátu připustil. Proto Pán Ježíš přihlédnul v řeči své i k této nepřímé výtce jejich a vyložil, jak důležitý význam má ono pomazání. Upozorniv totiž, že nebude již dlouho mezi nimi, že tedy nebudou již míti mnoho příležitosti, aby podobným způsobem osvědčili mu svou oddanost, prohlásil, že pomazání, jež vykonala Maria, jest v úzkém spojení s jeho smrtí. Maria předešla jest, aby pomazala tělo mé ku pohřbu; tak řekl, poučuje, že pomazání ono jest již slavnostní přípravou ku pohřbu jeho, a to zcela přiměřeně úradům božským. Bylo totiž v Starém Zákoně předpověděno, že hrob Kristův bude u bohatého, že tedy pohřeb jeho bude slavný přes to, že nepřátelé jeho k bezbožným ho přičtou a mezi zločinci mu hrob ustanoví.[1]) K slavnostem pohřebním u osob vznešených patřilo však také pomazání mastmi vonnými. Poněvadž tedy pohřeb Kristův měl po úradku Božím býti slavným, aby tak hned po smrti sláva Kristova se zjevovala a uznávána byla, proto Pán Ježíš, maje zření k blízké smrti své, připustil ono tak nadbytné pomazání jakožto přípravu k pohřbu svému, věda, že Maria nebude moci poctu takovou prokázati mu ani v den smrti jeho pro krátkosť času přede dnem sobotním, kdy práce takové zakázány byly, ani v neděli na to, poněvadž již zase žíti bude. Upozornil tak zároveň na novo na blízkost smrti své, aby opět dal na jevo, že jde na smrt připraven a ochotně.

Zdali však Pán Ježíš slovy svrchu uvedenými chtěl také říci, že Maria byla si vědoma tohoto významu svého činu a že s tím úmyslem již ho pomazala, aby tělo jeho připravila ku pohřbu, neb ne, o tom rozcházejí se mínění. Někteří mají za to, že ten úmysl skutečně měla. Poukazují k tomu, že Maria jakožto horlivá posluchačka Pána Ježíše znala a v mysli častěji uvažovala slova, jimiž Kristus Pán smrť svou předpověděl, a pozorujíc, kterak velerada usiluje o bez-

[1]) Is. 53, 9. (Dle textu hebrejského): S bezbožnými dají (určí mu) pohřeb, ale s bohatým po smrti své bude t. j. ačkoli protivníci jeho ustanoví, aby pohřben byl mezi zločinci a tedy bezectně, řízením Božím přece že bude pochován u bohatého a tedy slavně.

životí jeho tušiti mohla, že smrť jeho blízka jest. Tušíc pak to, že pomazala již nyní tělo jeho v tom úmyslu, aby učinila úkon přípravný ku pohřbu jeho, a to proto, poněvadž se obávala, že by po smrti jeho pro krátkosť času pomazati ho nemohla. (Grimm, Pölzl.)

Kdyby tomu bylo tak, byl by ovšem úkon její nejen projevem úcty, vděčnosti a lásky ke Kristu Pánu, nýbrž i výrazem veliké víry její. Avšak ačkoli mínění tomu nelze upříti veškeru pravděpodobnost, máme přece za správnější náhled, jehož se drží větší část exegetů, že totiž Maria nebyla si vědoma přípravného rázu činu svého. Neboť evangelisté nepraví o tom ničeho, a ze slov Kristových dovozovati to právem nelze. Vždyť, jak z dotyčných zpráv biblických patrno, Pán Ježíš čelil řečí svou pouze k tomu, aby obhájil Marie proti výtkám, jež činili jí apoštolé, dotýkajíce se nepřímo i jeho samého, že tak velikou ztrátu na újmu chudých připustil. Účelu svého dosáhnul však již tím, že prohlásil skutek její za dobrý a takový, který účinné lásce k chudým nepřekáží, a že poučil je o důležitosti jeho jakožto úkonu přípravního ku pohřbu svému. Nebylo tedy k obraně sestry Lazarovy již ani třeba vykládati, s kterým úmyslem pomazání vykonala, zvláště když Pán Ježíš schváliv celý čin její, schválil tím již i úmysl, který při něm měla. A také není ve slovech Kristových nic, co by poukazovalo rozhodně k tomu, že Pán Ježíš chtěl vůbec vyložiti úmysl, kterým ho Maria pomazala, tím méně, že přičítal jí úmysl, že chce připraviti pomazáním oním tělo jeho ku pohřbu. Pokládáme proto daleko za pravděpodobnější, že Maria úkonem svým neobmýšlela nic jiného, než projeviti svou úctu, vděčnosť a lásku ke Kristu Pánu, že však řízením Božím vykonala jej tak krátce před smrtí jeho, že mohl platiti a dle ujištění Kristova vskutku platil za přípravu k blízkému pohřbu jeho. Stalo se tedy řízením Božím něco, co i jindy se stává, byť ne měrou tak velikou, že totiž čin její měl ještě jiný a to mnohem důležitější účinek, než jakého sama chtěla se dodělati.

A již tento účinek neočekávaný byl zajisté velikou odměnou pro Marii za projev její a za ty výtky, které

bylo jí snášeti od některých apoštolův. Avšak Pán Ježíš odměnil ji ještě zvláště. Ujistil totiž, že o skutku jejím bude vypravovati se na její památku po celém světě všudy, kde bude hlásáno evangelium o vykoupení. Tak skvěle uznal její čin, tak velice jej odměnil. Přicházejíť v zapomenutí i jména mnohých králův a vojevůdců slavných; a hle, pouhé pomazání, které vykonala Maria v Bethanii na výraz své oddanosti k Pánu Ježíši, připomíná se podle slov Páně v církvi stále a připomínati se bude až do konce světa přes to, že někteří apoštolé proti němu žehrali. Jak velikou útěchou jest toto uznání pro všecky, kteří přičiňují se všemožně o věc dobrou a konají skutky šlechetné s úmysly nejlepšími, a přece bývají zneuznáváni a podezříváni i od představených svých! Jakou posilou též a jakým povzbuzením jest jim zároveň, aby v šlechetných snahách svých neochábli. Neboť nabývají z něho ujištění též pro sebe: byť nikdo neuznal jich, byť všichni podezřívali jejich snahy a úmysly, že jest jeden, jenž vidí a uzná a svým časem podle zásluhy je odmění, podobně jako uznal a odměnil čin sestry Lazarovy.

Sluší ještě všimnouti si, že odpověď Kristovu, kterou hájil Marie, podává sv. Marek v plné shodě se sv. Matoušem až na to, že zřejměji vytýká přípravný ráz pomazání bethanského. Sv. Jan sděluje ji stručněji, ale také nedosti jasně. Zejména činí obtíž slova: Nechej (Nechte) jí, aby ke dni pochování mého zachovala to.[1]) Někteří vykládají je v ten rozum, že Marii zůstalo něco masti v nádobě, a Pán Ježíš že chtěl, aby ten zbytek uchovala ku pohřbu jeho. Avšak po

---

[1]) Text řecký má ἄφες = nechej. Vulgata a některé jiné překlady čtly ἄφετε = nechte. Avšak tím smysl se nemění. Neboť jednak Pán Ježíš odpovídal nejen Jidáši, nýbrž i těm apoštolům, kteří dle Matouše a Marka podobné výtky činili, jednak výraz ἄφες i ἄφετε platí tu skoro jen jako citoslovce. Vydání Recepta přijala do textu neprávem a proti kodd. Ψ BDLX a překladům různým čtení: τετήρηκεν (uchovala) místo ἵνα τηρήσῃ (aby uchovala). Dle toho byl by smysl tento: Nech ji, ona uchovala mast až dosud a užívá jí nyní ke dni pochování mého, t. j. pomazání, jež předsevzala, znamená pomazání těla mého ku pohřbu.

tomto výkladě nebyla slova jeho odpovědí k výtkám Jidáše a ostatních apoštolův horšících se. Neboť oni mrzeli se na to, že mast byla již prolita. Jiní berou slovo »uchovati« (τηρεῖν) ve smyslu »šetřiti« či »slaviti« pravíce, že Pán Ježíš projevil vůli, aby pomazáním tím šetřila neb uctila již napřed den pohřbu jeho či aby už nyní pomazala jej, jako by byl nastal již den pohřbu jeho. Hledíme-li však jednak k významu slova τηρεῖν = uchovati a k významu účelné spojky a b y, jednak k parallelnímu místu u sv. Marka, nelze nám ani s tímto výkladem souhlasiti. V souhlasu se Sušilem a Pölzlem máme za správný pouze ten výklad, dle něhož Pán Ježíš chtěl, aby pomazání, jež Maria konala, uchovalo se či platnost mělo již jako úkon přípravný ku pohřbu jeho; tak že i Janova zpráva shoduje se úplně co do smyslu se zprávou sv. Marka a sv. Matouše. Uchováním však ku pohřbu nazývá se pomazání ono proto, poněvadž teprv v den pohřbu přišel na jevo celý význam jeho.

Odpovědí Kristovou byli upokojeni až na jednoho všickni apoštolé, a to tím více, poněvadž byla zároveň proroctvím, že evangelium rozšíří se po celém světě. Pouze Jidáš upokojen nebyl. Neboť on myslil pořád jen na peníze, které mohl ovšem nepoctivým způsobem vyzískati, kdyby byla Maria mast prodala a peníze stržené na chudé dala. Ztrátu masti pokládal tedy z části také za ztrátu vlastní a přemýšlel, jak by ji nahradil. A tu, věda, že velerada hledá Ježíše jíti, přišel na myšlénku, aby za peníze pověděl jí, kdy a kde mohli by ho zatknouti. Sv. evangelisté nepraví sice výslovně, že za této příležitosti napadla ho tato zrádná myšlénka; avšak sv. Matouš a sv. Marek naznačují to dosti patrně tím, že ke zprávě o pamazání Páně v Bethanii řadí ihned zprávu o tom, kterak Jidáš odešed k veleradě nabídnul jí, že Krista za peníze zradí, a tak oba děje úzce k sobě pojí, ač vyjednávání s veleradou stalo se, jak ještě bude řečeno, teprve ve středu po pomazání bethanském.

Ale již dne následujícího po řečeném pomazání odebral se Pán Ježíš do Jerusalema, aby tam jako beránek velikonoční vydal se za nás do rukou hříšníkův

a byl obětován. Vešel tam způsobem slavným, jakož líčí všickni evangelisté na vzájem se doplňujíce, a to, jak následuje:

sv. Matouš 21, 1—11.

1. A když se přiblížili k Jerusalemu a přišli do Betfagy k hoře Olivetské, tehdy Ježíš poslal dva učeníky
2. řka jim: Jdětež do městečka, kteréž proti vám jest, a hned naleznete oslici přivázanou a oslátko s ní; odvažtež (je) a přiveďte ke mně.
3. A řekne-li vám kdo co, rcete, že Pán jich potřebuje; a hned propustí je.
4. Toto pak stalo se, [1]) aby se naplnilo, co pověděno jest skrze proroka řkoucího:
5. Povězte dceři Sionské: Aj, král tvůj béře se k tobě tichý a sedě na oslu a na mláděti jhu podrobené.
6. Šedše pak učeníci a učinivše, jak přikázal jim Ježíš,
7. přivedli oslici i oslátko a vložili na ně roucha svá; i posadil se na ně.
8. Přemnohý pak zástup prostřeli roucha svá na cestu, a jiní sekali ratolesti se stromů a prostírali je na cestu;
9. zástupové pak, kteří napřed šli i kteří vzadu byli, volali řkouce: Hosanna Synu Davidovu: Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně! Hosanna na výsostech.
10. A když vjel do Jerusalema, pohnulo se všecko město řkouc: Kdo jest tento?
11. Lidé pak praviii: Tento jest Ježíš, prorok z Nazaretu galilejského.

sv. Marek 11, 1—11.

1. A když se přibližovali k Jerusalemu, k Bethanii při hoře Olivetské, posýlá dva z učeníků svých
2. a dí jim: Jděte do městečka, kteréž proti vám jest, a hned vcházejíce do něho, naleznete oslátko přivázané, na kterémž ještě nikdo z lidí neseděl: odvažte je a přiveďte.
3. A řekne-li vám kdo: Co to činíte? rcete: Pán ho potřebuje. A hned je propustí sem.
4. I odešli a nalezli oslátko přivázané u dveří venku na cestě; [2]) i odvazují je.
5. A někteří z těch, kteří tam stáli, řekli jim; Co činíte, odvazujíce oslátko?
6. Oni pak řekli (jim), jakož byl pověděl Ježíš; i nechali je.
7. I přivedli oslátko k Ježíšovi a vkládají na ně roucha svá; i vsedl na ně.
8. Mnozí pak prostřeli roucha svá na cestu a jiní sekali ratolesti se stromův a prostírali je na cestu.
9. A ti, kteří napřed šli a kteří šli za ním, volali řkouce: Hosanna! Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně! Požehnáno buď přicházející království otce našeho Davida. Hosanna na výsostech!
10. I vešel do Jerusalema do chrámu; a pohleděv na všecko vůkol, poněvadž byla již večerní hodina, vyšel se dvanácti do Bethanie.

---

[1]) Vulgata má ještě slovo totum = všecko.

[2]) V řeckém textě ἄμφοδος = cesta kolem něčeho, kolem domu.

v. 28. A to pověděv, šel napřed, vstupuje do Jerusalema.
29. I stalo se, když se přiblížil k Betfaze [1]) a k Bethanii, k hoře, kteráž slove Olivetská, poslal dva z učeníků svých,
30. řka: Jděte do městečka, kteréž naproti jest, do kteréhož vcházejíce naleznete oslátko přivázané, na němžto ještě žádný z lidí neseděl: odvažte je a přiveďte.
31. A otáže-li se vás kdo: Proč (je) odvazujete? takto jemu rcete: Pán ho potřebuje.
32. Odešedše pak ti, kteří byli posláni, nalezli, jakož jim byl řekl. [2])
33. A když oni odvazovali oslátko, řekli páni jeho k nim: Proč odvazujete oslátko?
34. Oni pak řekli: Pán ho potřebuje.
35. I přivedli je k Ježíšovi a vhodivše roucha svá na oslátko, vsadili na ně Ježíše.
36. Když pak on jel, stlali roucha svá, na cestu.
37. A když se již přibližoval ku svahu hory Olivetské. počal veškeren zástup učeníků radostně chváliti Boha hlasem velikým za všecky divy, kteréž viděli,
38. řkouce: Požehnaný král, jenž se béře ve jménu Páně; pokoj na nebi a sláva na výsostech.
39. A někteří fariseové ze zástupu řekli k němu: Mistře, zakaž (to) učeníkům svým.

12. Nazejtří zástup mnohý, který byl přišel ke dni svátečnímu, uslyševše, že Ježíš jde do Jerusalema.
13. nabrali ratolestí palmových a vyšli naproti němu a volali: Hosanna, požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně, král israelský!
14. Naleznuv pak Ježíš oslátko, vsednul na ně, jakož psáno jest:
15. Neboj se, dcero sionská: aj král tvůj se béře, sedě na oslátku oslice.
16. Tomu nesrozuměli učeníci jeho zprvu, ale když oslaven byl Ježíš, tehdy rozpomenuli se, že to psáno bylo o něm a že to učinili jemu.

---

[1]) Sv. Lukáš jmenuje dříve Betfage než Bethanii, ač z Bethanie teprv k Betfaze přišel. Činí to dílem proto, že Betfage byla blíže cíle cesty jeho, kterýž v předešlém, verši jmenoval, dílem že chtěl upozorniti na ni, jako na místo do něhož učeníky pro oslátko poslal.

[2]) Některé kodexy připojují ještě ἑστῶτα τὸν πῶλον. Podobně má i Vulgata: stantem pullum = stojící oslátko. Ale kodexy starší nemají těch slov.

40. A odpovídaje (jim) [1]) řekl: Pravím vám: Budou-li tito mlčeti, kamení bude volati.

41. A když se přiblížil, uzřev město vzplakal nad ním,

42. řka: Kéž bys bylo i ty poznalo, a to v tento den tvůj, co jest ku pokoji tvému; ale nyní jest to skryté před očima tvýma.

43. Nebo přijdou dnové na tebe a obklíčí tě nepřátelé tvoji náspem a oblehnou tebe a sevrou tě odevšad.

44. a na zem povalí tebe i syny tvé a neostaví v tobě kamene na kameni, protože jsi nepoznalo času navštívení svého.

17. Tedy vydával svědectví zástup, kterýž byl s ním, když Lazara povolal z hrobu a vzkřísil jej z mrtvých.

18. Protož i v cestu vyšel jim zástup: nebo slyšeli, že ten div učinil.

19. Tedy fariseové pravili mezi sebou: Vidíte, že nic neprospíváme? Hle, celý svět postoupil po něm.

Jak ze zpráv těchto patrno, vyšel Pán Ježíš z Bethanie druhého dne po pomazání, jež vykonala Maria, tedy v neděli dne 10. měs. nisanu, a to as v poledne neb brzy po poledni. [2]) S ním šli nejen apoštolé a učeníci jeho, nýbrž i četní židé jiní, kteří dověděvše se o pobytu Kristově v Bethanii, přišli tam ráno z Jerusalema i pro Ježíše Krista, i aby viděli Lazara, kteréhož vzkřísil z mrtvých (Jan 12, 9.). Byli to as většinou poutníci, kteří zavítali již do Jerusalema ke svátkům Velikonočním; ale zajisté i někteří z těch občanů jerusalemských, kteří po vzkříšení Lazarově uvěřili v Krista (Jan 11, 45.). As po 20 minutách přiblížili se k městečku (vesnici) Betfaze, jež bylo mezi horou Olivetskou a Bethanií poněkud stranou od cesty jerusalemské, a to, jak se pravdě podobá, na levé ruce toho, kdo šel tudy do Jerusalema. [3]) Tu dospěv Pán

---

[1]) Slova αὐτοῖς (jim) není v nejstarších rukopisech řeckých (Ψ BL.)

[2]) Že kolem poledne vyšel, souditi lze z toho, že přišed do Jerusalema nezdržel se tam dlouho proto, poněvadž již byla hodina či doba večerní t. j. pozdní odpoledne.

[3]) Po Betfaze nezachovalo se žádné stopy; mínění pak o tom, kde ležela, rozcházejí se. Staré zprávy totiž udávají pouze, že ležela na hoře Olivetské, Talmudisté pak praví, že byla tak blízko Jerusalema, že počítala se k jeho zemišti; avšak poddrob-

Ježíš k místu, kde cesta jiná odbočovala do Betfagy, zastavil se a poslal dva učeníky do městečka, aby přivedli mu odtud oslici a oslátko, kteréž najdou tam

nějších udání o poloze její nepodávají. Teprv od válek křižáckých vyskytají se o ní zprávy určitější, avšak neshodné. Dle jedněch byla na jihovýchodním svahu hory Olivetské as uprostřed mezi vrcholem hory a mezi Bethanií. Tak zaznamenal Jan z Würz-

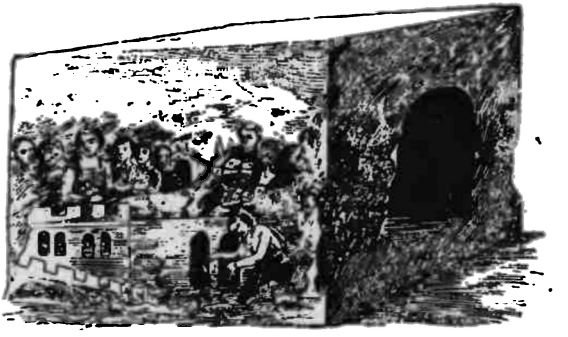

Obr. 1. — Kámen v Betfaze. Strana severní a západní.

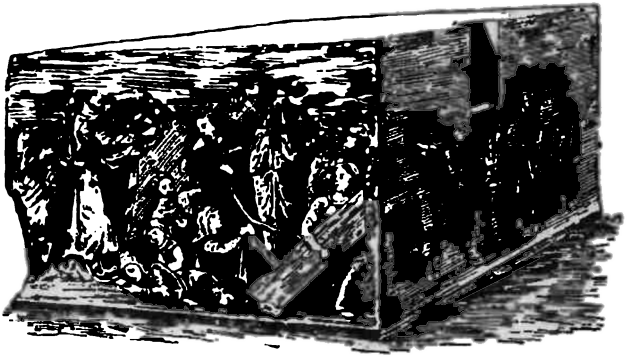

Obr. 2. — Kámen v Betfaze. Strana jižní a východní.

burku (r. 1130.) a mnich Theodorich (as r. 1172), kterýž praví: »Když milovaný Pán náš Ježíš Kristus Bethanii opustil a do Betfagy šel, kteréž místo jest uprostřed mezi Bethanií a horou Olivetskou, kde také krásná kaplička vystavena jest ku poctě jeho, poslal dva učeníky, aby mu přivedli oslici a oslátko její, a postaviv se na veliký kámen, kterýž v této kapli lze viděti, vsedl na osla a jel přes horu Olivetskou do Jerusalema.« Podání toto bylo skoro obecně přijato za pravé. Po válkách křižáckých udržovali je Františkáni, konajíce až do r. 1652 (dotud, pokud jim ne-

hned, jak do městečka vstoupí. Dal tak na jevo, že do Jerusalema nepůjde pěšky, nýbrž pojede a to způsobem slavným — na oslátku, na kterémž ještě nikdo neseděl. Neboť zvířat, jichž dosud nebylo upotřebeno, užívalo

---

bylo v tom bráněno) každého roku o květné neděli odtud průvod do Jerusalema. Kaple později sice zanikla, a kámen, s něhož Kristus na oslátko vsedl, sešel s očí; avšak křesťané Jerusalemští kladli i později v ta místa bývalou Betfagu. V novější době pak dostalo se podání tomu potvrzení jistého. R. 1877. totiž byl nalezen v těch místech při kopání vápencový kámen 1 m 30 cm dlouhý, 1 m 10 cm široký a 1 m vysoký, který s půdou ještě souvisel a na stranách měl fresky s latinskými již těžko znatelnými nápisy pocházejícími patrně z dob křižáckých. Na severní straně jeho vymalován jest hrad, zástup lidí a oslice s oslátkem; na východní straně vyznačeno několik lidí, kteří nesou palmové ratolesti a nápis: Hic est... in..m (bezpochyby zbytky to z nápisu, jenž udával dobu, kdy byl obraz zhotoven, a takto as zněl: Hic est pictus in diebus.. mensis.. = tento kámen byl omalován ve dnech.. měsíce..). Na jižní straně vyobrazeno jest vzkříšení Lazara, na západní jest nápis jakýsi, z něhož jest čitelno pouze slovo: BETHPHAGE. R. 1880 přišel kámen ten s okolním pozemkem v majetek Františkánů, kteří chtíce tam zase zbudovati kapli, nalezli tři kroky od kamene onoho na východ oblouk staré apsidy, zbytek to kapličky bývalé. Dle tohoto podání jel tedy Pán Ježíš přes horu Olivetskou, ne sice přes vrchol její, nýbrž po té cestě, která vedla po jižní stráni její a prostřední byla ze tří cest, jež z Jerusalema vedly do Bethanie. — Dle jiných zpráv byla Betfage na jižním svahu hory Olivetské a to v sedle mezi horou tou a horou Pohoršení v oněch místech, kde hora Olivetská k severu se obrací, a kde nejprve objevuje se Jerusalem tomu, kdo od východu jde do Jerusalema po jižní straně hory Olivetské; Pán Ježíš pak nejel přes horu, nýbrž po jižní straně kolem ní. Tak sděluje P. Burkhard (1283) a P. Ricoldí (1309), tak zvláště vyznačeno jest na plánu Jerusalema a okolí z r. 1308. zachovaném ve dvou exemplárech. Plán ten označuje tři cesty z Jerusalema do Bethanie: dvě vedou přes horu Olivetskou ač ne přes vrchol samý, a to jedna severně, druhá jižně od chrámu na nebevstoupení Páně; třetí pak ještě jižněji horu obchází. Tato třetí cesta má na jednom exempláru nápis: VIA X̄ SĒ ASELLV, na druhém: VIA XPI SUP ASELLUM (Cesta Kristova na oslátku). K tomuto podání kloní se za naší doby někteří exegeté, zvláště proto, a) že klade Betfagu blíže k Jerusalemu a tak více srovnává se s Talmudisty, dle nichž byla Betfage tak blízko Jerusalema, že patřila k jeho zemišti; b) že v těch místech vyskytá se deset cisteren či jam, jež prý jsou zbytky oné vesnice, o níž mluví Burkhard a Ricoldi jakožto o bývalé Betfaze, c) že cesta kolem hory byla pohodlnější a proto k slavnému vjezdu přiměřenější než cesta přes horu.

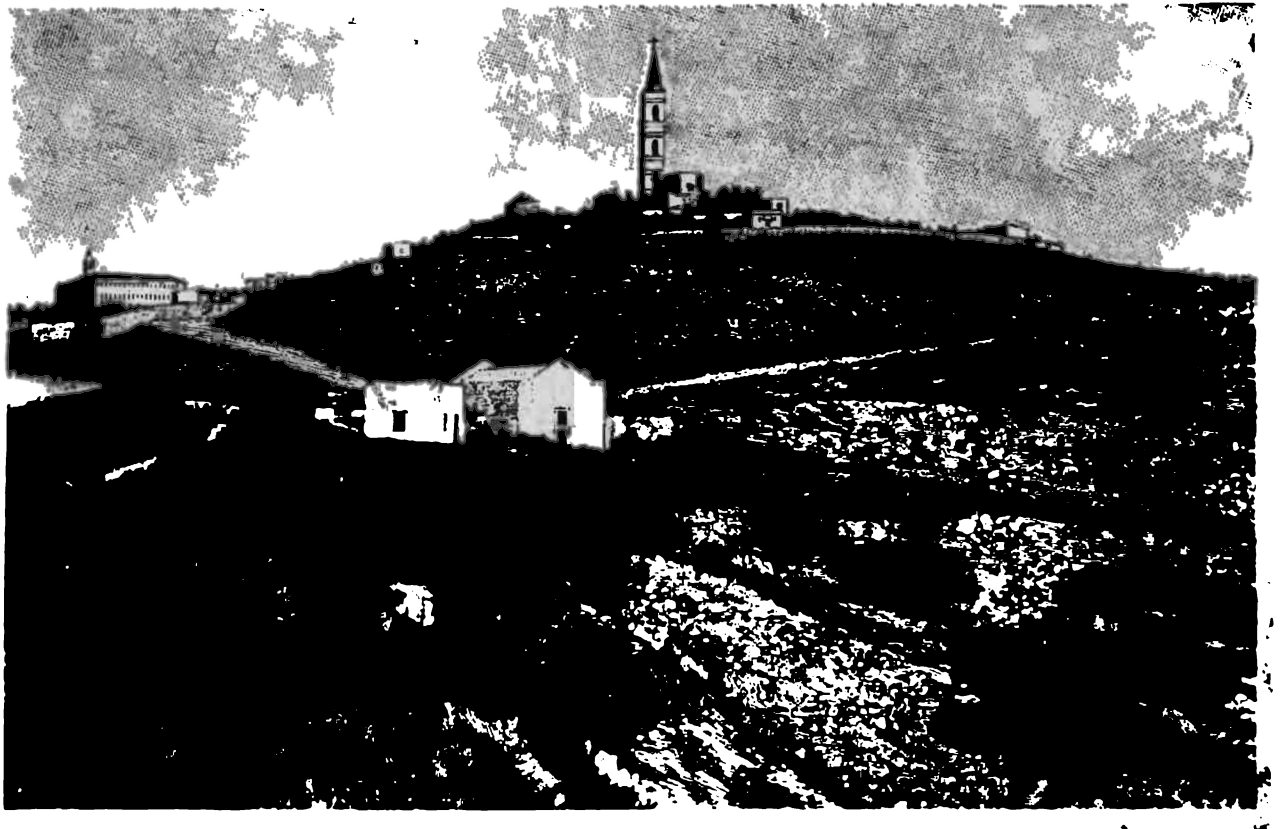

Obr. 3. — BETFAGE. Pohled od jihovýchodu; stavení uprostřed svahu s trojhranným štítem jest kaplička, v níž chová se vápencový kámen s malbami (viz obr. 1. a 2.). Domeček s plochou střechou ke stavení tomu přiléhající jest příbytek hlídačův. Veliké stavení v levém pozadí jest konvent Karmelitánův. Na vrcholu hory Olivetské jest věž ruského kostela.

se k účelům slavnostným a posvátným, i u Židův,[1]) Římanův a Řekův.[2])

Na oslici Pán Ježíš nemínil sice jeti, a přece dal přivésti ji také; neboť bez ní nebylo by oslátko šlo klidně, leč by byl užil moci vyšší; té však užívati nechtěl tam, kde stačily prostředky přirozené. Mimo to nechtěl odlučováním jich od sebe působiti jim bolesť, aby ukázal, že ani zvířatům bolesti působiti nemáme. Svatí Otcové vidí v tom také znázornění veškerého lidstva: Oslice, která již břemena nosila, znázorňuje jim židovstvo, kteréž pod zákonem Starým sloužilo již Bohu pravému; oslátko pak, jež dosud nenosilo břemen, jest jim symbolem pohanstva, kteréž neznajíc dosud Boha pravého nesloužilo mu. Oboje však — oslice i oslátko dlely přivázány, až Kristus poslal učeníky své, aby odvázali je a přivedli k němu. A tak i židovstvo a pohanstvo, jsouc takřka svázáno provazy hříchů, nevědomosti a nevěry, čekalo na vysvobození, jehož však nikdo nezjednával jim a zjednati nemohl, až Kristus, podav Bohu zadostučinění za veškeré lidstvo, poslal apoštoly do celého světa ke všem národům, aby uvolnili je z vazeb jejich a přivedli k němu. Kromě sv. Matouše nezmiňuje se však o oslici žádný jiný evangelista, zajisté proto, poněvadž Pán Ježíš jel pouze na oslátku. Sv. Matouš však, chtěje upozorniti, že slavným vjezdem Kristovým naplnilo se jisté proroctví proroka Zachariáše, podal věc v této příčině úplněji a zmínil se proto také o oslici. Proroctví to uvádí nikoli do slova, nýbrž podle smyslu toliko, předeslav před ním z Isaiáše slova: »Povězte dceři Sionské«, místo nichž Zachariáš praví: »Plesej velice dcero Sionská, vesel se dcero jerusalemská.« Předpovídá pak Zachariáš proroctvím svým příchod knížete pokoje (t. j. Vykupitele), kterýž chtěje naznačiti mírnosť svou, nevjede do svatého města na koni, symbolu to nepokoje a války, nýbrž na oslátku, jakožto symbolu míru a pokoje. Praví-li prorok, že onen kníže pokoje pojede »na

---

[1]) Viz 4. Mojž. 19, 2; 5. Mojž. 21, 3; 1. Král. 6, 7.

[2]) Ovid. Metam. 3, 12: nullum passa jugum. Horat. ep. 9, 22: intactae boves.

oslu a na mláděti jhu podrobené«, nemíní tím říci, že pojede na obou, nýbrž užívá toliko allegorie, aby mírnosť Vykupitelovu vyjádřil; ovšem z allegorie té vyplnila se jedna část též doslovně, ona totiž, která mluví o jízdě na oslátku.[1])

Posýlaje Pán Ježíš učeníky do Betfagy, udal předem všecky okolnosti, které budou spojeny s cestou jejich. Chtěl tím upozorniti na svoji vševědoucnost a tak ještě krátce před utrpením svým poučiti je a utvrditi ve víře, že jest Bohem.

Učeníci[2]) odešedše, shledali vše, jakož byl řekl Kristus Pán. Oslice i oslátko byly uvázány u dveří (chlévních) venku na cestě, jež vedla kolem domu I odvázali je a vedli ke Kristu. Nikdo jim v tom nebránil. Majitelé přerušili je sice, když je odvazovali, otázkou, proč to činí; ale nechali je hned, jak slyšeli, že Pán potřebuje jich. Ukázalo se tak, že Pán Ježíš jest pánem i srdcí lidských a tím, kterýž, jak čteme v knize Přísloví (21, 1.), nakloní srdce člověka, kamkoli chce. Zároveň učiněn tím veliký dojem na učeníky Páně. Ti shledavše všecko tak, jak Pán Ježíš řekl, vrátili se plni obdivu a úcty k němu; chtíce pak úctu svou dáti mu na jevo, svlékli svrchní roucha svá — pláště to podoby velikého šátku čtyřrohého či plaidu — a vložili je na oslátko i oslici. Přistrojili obě zvířata, ne že by nebyli věděli, na kterém pojede, nýbrž že

---

[1]) Slova prorokova na oslici a na mláděti jhu podrobené (oslice) vykládají se různě. Poněvadž v hebr. textu stojí חֲמוֹר jež v Starém Zákoně vždy znamená osla, a jen jednou oslici (2. Král. 19, 27.), berou slovo ὄνος v mužském rodě, a překládají takto: sedě na oslu a to (= to jest) na mláděti jhu podrobené či oslice. Výklad ten dosti zamlouvá se. Jiní rozumějíce slovo ὄνος o oslici a výraz πῶλον o oslátku praví, že sice Pán Ježíš pouze na oslátku jel, avšak prorok že přece jmenuje oslici i oslátko, poněvadž oboje — matka a její mládě k sobě patří. Výklad ten jest strojený a zajisté nesprávný. Jiní opět (Schegg, Schanz) pokládají rčení prorocké za allegorii, kterou prorok nemíní označiti nic jiného, než mírnosť, lichosť a mírumilovnost Vykupitelovu. Tento výklad zamlouvá se nejvíce jako správný, ač část výroku toho allegorického též do slova naplnila se.

[2]) Někteří myslí, že to byli Petr a Jan; avšak ani Písmo svaté ani nejstarší Otcové to nepraví.

majíce za slušné a přiměřené, aby při slavném průvodě obě byla ozdobena, chtěli tím patrněji svou úctu k němu dáti na jevo.

Hned na to sedl Pán Ježíš na oslátko za přispění učeníků svých a bral se k Jerusalemu. Vida pak to zástup, kterýž následoval ho, povzbuzen příkladem učeníků, počal ihned také oslavovati jej způsobem mimořádným. Bylit ještě všickni plni dojmu, který způsobilo v nich nedávné vzkříšení Lazara, od něhož se právě vraceli; i věřili neb alespoň připouštěli, že jest vykupitelem, jakého očekávali. A proto spatřivše, kterak na oslátku jede do hlavního města bývalé říše Davidovy, mimoděk zpomenuli si na známá slova Zachariášova o vjezdu Vykupitelově na oslátku a utvrdivše se ve víře, že jest vykupitelem, myslili, že nyní bude obnoveno království Davidovo a vyplní se naděje, které skládali do Vykupitele; a zajisté nescházelo ani těch, kteří alespoň poněkud povznesli se nad předsudky obecné a v Ježíši vykupitele také ve vyšším smyslu viděli. Všickni proto počali jako na povel vzdávati mu čest, ano zápasiti v projevech své úcty k němu: jedni svlékali po příkladě učeníků Páně svrchní roucha svá a prostírali je na cestu, podobně jako kdys učinil lid israelský králi Jehu, jemuž ke cti svrchní roucha kladl pod nohy (4. Král. 9, 12. 13.); jiní lámali ratolesti a mladé loubí se stromův a zdobili jimi cestu, jakož bylo obyčejem činiti při slavných vjezdech králův a vítězných průvodech vojevůdcův; jiní rozběhli se do okolí i do Jerusalema, aby pověděli o tom jiným, neb vypravovali o činech Kristových, zejména o vzkříšení Lazarově, těm, kteří cestou přidružili se k průvodu. Nadšení rostlo vždy více, čím dále postupoval průvod a čím více přibývalo lidí. Vrcholu dosáhlo, když přestoupivše hřbet hory počali svahem sestupovati dolů. V tu chvíli totiž setkali se s průvodem zástupové poutníkův a i některých občanů jerusalemských, kteří uslyševše o slavném vjezdě Ježíšově, vyšli mu z Jerusalema naproti s ratolestmi palmovými a olivovými, symboly to radosti a oslavy, a zočivše Krista na oslátku přistrojeném a v průvodě tak četném, mávali s jásotem ratolestmi a pozdravovali jej jako Vykupitele volajíce:

Hosanna synu Davidovu; požehnaný (buď), jenž se béře ve jménu Páně! Hosanna na výsostech. Tím rozjařeni jsouce ještě více ti, kteří už za Kristem šli, počali volati podobně, tak že v krátkosti rozléhal se před Kristem i za ním jásot a ples, jenž nebral konce a právě proto, že improvisován byl a beze vší přípravy zosnován, byl zcela srdečný a upřímný. Všickni pozdravovali Krista jako Vykupitele a prosili Boha, aby ho zachoval a mu žehnal. Slovo hosanna totiž, jež volali, povstavši z hebrejského הוֹשִׁיעָה־נָּא (hóší'áná), znamená tolik, co »zachovej přece«; později ovšem užívalo se také při oslavách, podobně jako my užíváme slova sláva neb latinského vivat; avšak tehdy brali je zástupové v původním jeho významu. Doufajíce totiž, že Ježíš Davidovu říši obnoví, z moci Římanů je vysvobodí a je oblaží, toužili, aby byl jim zachován a dílo jeho se zdařilo. Proto volali hosanna synu Davidovu a tak vzývali Boha, aby zachoval jim Vykupitele, kteréhož nazývali synem Davidovým, poněvadž vyjíti měl a vyšel z rodu Davidova. Slova »Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně« vybrali ze žalmu 117, 25, 26., kterýž byl vůbec uznáván za messiánský či takový, jenž obsahuje proroctví o Vykupiteli. Jimi vysýlali také prosbu k nebesům, aby Vykupiteli Bůh požehnal a dílu jeho zdaru dal. Neboť rčením »jenž se béře«, či zkrátka beroucí se neb přicházející (hebr. הַבָּא) označoval se již od doby patriarchy Jakuba Vykupitel jakožto ten, kterýž podle zaslíbení Božího zcela jistě přijíti měl. Pravíce pak: jenž se béře ve jménu Páně, vyjadřovali své přesvědčení, že Vykupitel jest v láskyplném spojení s Bohem a přichází byv od něho poslán a zplnomocněn. A připojujíce slova »hosanna na výsostech«, žádali, aby Vykupitel zachován byl s nebes, či aby Bůh, jenž sídlí na nebi, s nebes takořka sestoupil a syna Davidova či Vykupitele i s dílem jeho jim zachoval, doufajíce, že tím dostane se blaha a pokoje i jim. Někteří mísili mezi to ještě jiné pozdravy, jako slovo král, jak zaznamenal svatý Lukáš, neb král israelský, jakož sděluje svatý Jan.

Než, tu mimoděk napadá otázka, kterak přišel lid na to, aby právě tímto způsobem vzdával hold svůj Pánu Ježíši — mávaje totiž ratolestmi a volaje: Hosanna, požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně? — Odpověď jest na snadě: Vědouce, že Kristus jest Vykupitelem (takovým, jakého si přáli), užili jistého obřadu, kterýmž při slavnosti stánku dávali na jevo svou touhu po Vykupiteli. K různým obřadům totiž, jež vykonávaly se o této slavnosti, patřilo také vylévání vody, jehož podstata záležela v tom, že kněz nabrav zlatou konvicí vody ve studnici Siloe nesl ji ve slavném průvodě k oltáři zápalnému a smíchav ji tam s vínem obětním, vlil ji do nádoby stříbrné a z té za zvuku píšťal a trub a jiných nastrojů do dvou rour při západní straně oltáře, jimiž odtékala do potoka Kidronu. Mezi obřadem tímto zpívali levité svrchu zmíněný žalm 117.; lid pak drže v ruce kytici z ratolestí palmových, myrtových a vrbových neb olivových, mával jimi při počátku žalmu jakož i při slovech: Hosanna (zachovej) prosíme, Hospodine,[1]) dej prospěch, prosíme, Hospodine! Požehnaný (buď), jenž se béře ve jménu Páně.« (v. 24. 26.) Konali tak s vděčností památku na to, že Bůh dal praotcům jejich na poušti vodu ze skály, a projevovali radostnou tužbu po milostech a dobrodiních, jež dle předpovědí prorockých měli přijati od Vykupitele; a poněvadž ratolesti palmové byly symbolem vítězství, oslavovali tím také vítězství, jehož Bůh zjednal jim nad různými nepřáteli při vyjití z Egypta a osazení země zaslíbené, jakož i ono vítězství, jehož čekali, že Vykupitel dobude nade všemi nepřáteli jejich národa. Volati tedy Hosanna, Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně, a mávati při tom ratolestmi patřilo k ustálené a staletým užíváním posvěcené formě projevování tužby po Vykupiteli a jeho milostech. Bylo proto zcela přirozeno, že právě této formy užili, když plni naděje, že založena bude již říše messiánská a vyplní se naděje, jež do Vykupitele skládali, vyšli Ježíši Kristu naproti, aby ho jako Vykupitele pozdravili; a to tím

[1]) Tak dle hebrejského textu. Dle Vulgaty bylo by: Zachovej mne.

spíše, poněvadž onen žalm býval zpíván také o velikonocích a letnicích a proto všem úplně znám byl. Že pak ke slovům žalmu přidávali ještě některá jiná slova (král, král israelský, hosanna na výsostech), není s podivením; vždyť slova ta nejsou nic jiného, než jinými slovy vyjádřená slova žalmu.

Byli však v zástupu také fariseové; bylit se přidružili bezpochyby k těm, kteří z Jerusalema vyšli Kristu naproti; neboť uslyševše, že jdou Je íši vstříc, chtěli pozorovati, co se bude díti. Ti nepřáli Kristu oslavy a báli se, že veškeren lid přejde k němu, a oni pozbudou všeho vlivu svého. Horšili se proto a zlost jejich rostla tím víc, čím více zmáhal se jásot a hold. Z počátku doléhali as na učenníky a na ty, jimž poblíž byli, aby přestali; a když pokusy jejich zůstaly bez výsledku, někteří z nich vyzývali v drzosti své Krista samého, aby zakázal jim to. Ale Pán Ježíš nejen nevyhověl jim, nýbrž dal na jevo, že hold ten přijímá, ano že velebnosť jeho messiánská musí nyní nutně býti zjevena a uznána. Projevil to příslovím: »Budou-li tito mlčeti, kamení bude volati«, to jest: nadešla doba, ve které po úradku Božím messiánská důstojnosť má musí býti zjevena a uznána, a proto nelze oslavu takovou zameziti; neboť spíše kamení bude volati, než aby úradek božský se nevyplnil. Zároveň naznačil příslovím tím i obrácení pohanův. Jako totiž druhdy sv. Jan Křtitel varuje farisee a saducee, aby nespoléhali příliš na svůj původ od Abrahama, ježto Bůh jest s to, aby zavrhna je, zjednal si syny Abrahamovy či pravé ctitele své z kamení, čím spíše tedy z pohanů to může učiniti: tak i nyní Kristus odbývaje farisee upozorňuje, že marné jsou snahy jejich, aby zamezili jeho oslavu; neboť i kdyby podařilo se jim umlčeti zástup volající a odvrátiti od něho malý hlouček jeho věrných, že Bůh může zjednati mu oslavy u kamení, čím spíše to může učiniti a učiní u pohanův. A vskutku, ještě ten den žádali si pohané Krista viděti a s ním mluviti; a když na Kalvarii jásot lidu utichnul neb v posměch a potupu se proměnil, skála pukajíc vydávala mu svědectví a pohan vyznával jeho božství volaje: Jistě Syn Boží byl tento.

Zatím ubíral se průvod dále, jásot nezanikal; ale Kristus, jakoby ho neslyšel, najednou zadumal se a zkourmoucen hleděl vpřed. Tanulať mu na mysli ještě drzá slova fariseů, jakožto smutná předzvěsť nevěry a zatvrzelosti, která v několika dnech tak děsně rozvine se, že představení i lid Vykupitele svého se zřeknou, vraždy vtěleného Syna Božího vyžadovati a kletbu pro ni na sebe i na syny své svolávati budou.

Při tom vzpomenul i na ten nevděk, kterým spláceli jeho dobrodiní, a na odpor, kterým mařili zlovolně všecky snahy jeho, nesoucí se ke spáse a blahu národa. I pojal proto nelibosť a zarmoutil se, zvláště poněvadž vševědoucností svou věděl, jaké neštěstí připravuje se tím celému národu. Byl sice hotov ještě nyní odpustiti a zjednati lidu blaha nejvyššího, když jen uznají ho za Vykupitele alespoň tohoto dne vjezdu jeho, kdy řízením Božím podává se tak skvělé svědectví o messiánské důstojnosti jeho a tím přispívá se jim, aby mohli snáze poznati v něm Vykupitele a věrou v něho se zachovati. Ale on věděl též, že vůdcové lidu nezmění svého smýšlení, že spíše strhnou s sebou a proti němu popudí i lid, a že proto nebude lze odvrátiti od nich záhubu, kterou Bůh ustanovil pro jejich zatvrzelosť a nevěru; ba on viděl již v duchu svém všecky ty útrapy a boje, které jim nastanou, tu krev, která bude prolita, a celou záhubu, která strhne město i chrám; měl proto s nimi útrpnosť a, když, přišed as do polovice svahu hory, spatřil před sebou chrám a celý Jerusalem, byl takovým bolem dojat, že zaplakav zvolal: Kéž bys bylo i ty, podobně jako učeníci moji a tento zástup plesající, poznalo, a to alespoň v tento den tvůj pro budoucí osud tvůj tak důležitý, co jest tobě ku pokoji. Ale, jak nyní věci se mají, nyní jest to skryté před očima tvýma, ty neznáš toho, co tobě ku spasení jest, nepoznáváš svého Spasitele, a to vlastní zatvrzelostí a vinou svou; a proto neujdeš trestu. Nebo přijdou na tebe dnové a obklíčí tě nepřátelé tvoji náspem a oblehnou tě a soužiti tě budou se všech stran; a povalí tě na zem i syny tvé, kteří v tobě jsou, a neostaví

v tobě kamene na kameni: protože jsi nepoznalo času navštívení svého, času to, ve kterém tolik milostí podávalo se tobě kázáním Jana Křtitele, zvláště pak kázáním a zázraky mými.

Předpověděl tak úplnou zkázu Jerusalema, kteráž za Tita vskutku nastala. (Flavius, Bell. jud. 7, 1. 1.) Avšak ačkoli slova »nezůstane v tobě kamene na kameni« jsou pouze příslovným rčením, kterýmž předpovídá se úplná zkáza či vyvrácení z kořene, přece, pokud týkala se chrámu, vyplnila se též do slova. Neboť když Židé za císaře Juliana počali odkrývati staré základy chrámu, aby zbudovali na nich chrám nový, nastalo nesmírné zemětřesení,[1]) jež rozmetalo úplně kameny ze starých základův, a jak Ammianus Marcellinus[2]) praví, blíže základů vystoupily ohnivé koule plamenů, jež spálily okolí i dělníky a přerušily práci.

Volným postupem dospěl konečně průvod do Jerusalema. Tam způsobil veliký rozruch: lidé sbíhali se na ulici, vystupovali na (ploché) střechy, všecko město pohnulo se a říkalo: Kdo jest tento? — Že rozruch takový nastal, jest ovšem zcela pochopitelno; avšak otázka lidu zaráží. Bylo ovšem možno, aby někteří cizinci Krista neznali; avšak »město všecko« to jest většina obyvatelstva jerusalemského — ta že by nebyla znala toho, který tolikrát u nich pobyl, veřejně učil a tak četné zázraky učinil? Ó znali jej; a proto také až na některé cizince neptali se k tomu konci, aby poznali jeho osobu, nýbrž aby dali na jevo svůj odpor proti němu a své opovržení. Byliť to většinou fariseové, zákonníci, kněží a stoupenci farisejší, k nimž patřila většina obyvatelstva jerusalemského; a ti vidouce, jaká oslava činí se Kristu, pohnuli se nevolí a plni závisti a odporu volali: Kdo jest tento, že taková sláva se mu činí, a jaká vážnosť jeho, že odvažuje se takový hold přijímati?

---

[1]) Socrat. hist. eccl. 3, 20; Migne 67, 429: »V noci nastalo nesmírné zemětřesení a odtrhnuvši kameny ze starých základů chrámových vyrazilo je do výše a s přiléhajícími budovami všecky rozmetlo.«

[2]) Sozom. hist. eccl. 5, 22. Migne 67, 1284.

Tento chlad, s kterým obyvatelé jerusalemští přijali Krista, že až mrazilo, neostal bez účinku na zástupy, kteří ho doprovázeli. Odpověděli sice s jásotem: »Tento jest Ježíš, prorok z Nazareta galilejského« a uznávali dosud, že jest prorokem a poslancem Božím. Avšak Synem Davidovým — Vykupitelem již ho nejmenovali. Byli ovšem v zástupech četní Galilejští, a mohla proto odpověď ta býti také výrazem národní hrdosti neb ješitností, s kterou honosili se, že z jejich kraje povstal veliký prorok ten, kteréhož doprovázejí. Avšak byť tomu bylo tak, nelze přece upříti, že odpověď jejich pomlčujíc již o vykupitelské důstojnosti Ježíšově a nazývajíc jej pouze prorokem, byla jakousi předzvěstí smutnou, že lid v brzku veřejně zřekne se Vykupitele svého. Nicméně i tato odpověď lidu byla fariseům proti mysli. A proto někteří z nich vidouce, že bez účinku zůstaly dosavadní snahy jejich, aby oslabili náklonnosť lidu k Ježíši, pravili: Vidíte, že nic neprospíváme? Aj svět celý za ním postoupil. Povzbuzovali tak jedni druhých, aby neváhali již, nýbrž zcela rozhodně a bezodkladně činili kroky, aby se Krista zbavili. Odmítli tedy i poslední milosť, kterou jim Pán Ježíš ještě podával, aby pohnul je k víře a přivedl ke spáse. Posud odpírali mu a pohrdali jím též proto, že vystupoval chudě a bez veškerého lesku vnějšího. Přicházel proto nyní k nim v plné slávě královské, v jaké čekali, že Vykupitel vystoupí; a hle, opovrhli jím zase, ano horšili se, že s takovou slávou přibyl k nim. Nepoznali času navštívení svého.

I nechal jich Pán Ježíš a klidně bral se dále přímo do chrámu. U vchodu do předsíně pohanů zastavil se a sestoupiv s oslátka propustil bezpochyby nějakou formou zástupy a vešel do chrámu. Ze zástupů pak někteří as rozešli se bez dlouhého váhání, jiní však zůstali u Ježíše a vešli s ním do chrámu.

Tak zakončil Pán Ježíš slavný vjezd svůj, kterým šel dobrovolně smrti vstříc, ovšem nikoli, aby podlehnul, nýbrž aby překonal smrt i ďábla a smíře Boha s člověčenstvem otevřel všem lidem přístup do nebe. Konal jej z Betfagy dne 10. měsíce nisanu, a to velmi vý-

znamně. Bylot zákonem přikázáno, aby dne 10. měs. nisanu v každém domě zaopatřili si beránka Velikonočního, jehož by dne 14. nisanu k večeru obětovali a požívali, jakožto předobrazení budoucího Vykupitele, kterýž se za nás obětovati a nám za pokrm duchovní dáti chtěl. Poněvadž však na svátky Velikonoční scházelo se veliké množství cizinců do Jerusalema, bylo potřebí pro ten čas velikého počtu beránkův. Z té příčiny dopravovali obchodníci mnoho beránků již nějaký čas před Velikonocemi do Betfagy, aby tam dne 10. nisanu každý si jej mohl zaopatřiti. Konaje tedy Pán Ježíš slavný vjezd svůj z Betfagy dne 10. nisanu, naznačil tím, že jest oním Beránkem, kterýž byl předobrazován beránkem Velikonočním, jenž podle zákona již dne 10. nisanu v každém domě měl býti připraven, a jenž obyčejně z Betfagy se obstarával. Seděl na oslátku, jakož byl prorok Zachariáš předpověděl, a tím způsobem dal na jevo, že jest knížetem pokoje, od Zachariáše předpověděným; neboť, jak řečeno, osel byl symbolem míru a pokoje, kůň pak symbolem války a časů nepokojných. V Jerusalemě vešel Pán Ježíš do chrámu, a tak představil se takořka Otci svému jakožto oběť za nás, a ukázal, jaké bude jeho království.

Ve chrámě nezdržel se Pán Ježíš dlouho; neboť byla již hodina večerní či pozdní odpoledne. Jak se zdá, uzdravil tam některé nemocné a přijal pohany, (ne-li až dne druhého neb třetího) načež vrátil se s apoštoly svými do Bethanie. V pondělí na to (11. nisanu) vyřknul kletbu nad stromem fíkovým a skrze něj nad národem israelským, a vyčistil chrám od prodavačův a znesvěcovatelů jeho; v úterý pak (dne 12. nisanu) odbyl úskočné otázky svých nepřátel, jimiž ho chtěli polapiti v řeči, aby mohli buď soudně proti němu vystoupiti neb o vážnosť u lidu ho připraviti, vyslovil »běda« nad farisey a zákonníky, předpověděl zkázu Jerusalema a zkázu světa, a oznámil, že po dvou dnech bude vydán, aby byl ukřižován. (Mat. 26, 2.) Znovu tak dal na jevo, že jde na smrť vědomě, připraven a dobrovolně.

Hlava III.

Velerada radí se, kterak by Krista usmrtila; Jidáš nabízí se, že jim Krista zradí.

O poradě velerady, kterak by Krista zabili a o zradě Jidášově podávají zprávu sv. Matouš, sv. Marek a sv. Lukáš, a to způsobem následujícím:

Mat. 26, 3-5; 14-16.

3. Tehdy sešli se knížata kněžská a starší lidu na síň velekněze, kterýž slul Kaifáš,
4. a uradili se, aby Ježíše lstivě jali a zabili.
5. Ale pravili: Ne v den sváteční, aby snad nenastal rozbroj v lidu.
14. Tehdy odešed jeden ze dvanácti, kterýž slul Jidáš, ke knížatům kněžským
15. řekl: Co mi chcete dáti, a já vám ho zradím? A oni odvážili mu třiceti stříbrných.
16. A od té chvíle hledal příhodného času, aby ho zradil.

Mar. 14, 1-2; 10-11.

1. Po dvou pak dnech byly velikonoce a přesnice, i hledali nejvyšší kněží a zákoníci, kterak by jej lstivě jali a zabili.
2. Neboť pravili: Ne v den sváteční, aby snad nebyl rozbroj v lidu.
10. A Jidáš Iškariotský, jeden ze dvanácti, odešel k nejvyšším kněžím, aby zradil ho jim.
11. Ti pak uslyševše (to) zaradovali se a slíbili mu dáti peníze. I hledal, kterak by ho příhodně zradil.

Luk. 22, 1-6.

1. Přibližoval se pak svátek přesnic, kterýž slove Velikonoc;
2. i hledali knížata kněžská, kterak by Ježíše zabili; neboť [1]) báli se lidu.
3. Vešel pak satan do Jidáše, kterýž slul Iškariotský a byl ze dvanácti.
4. I odešel a mluvil s knížaty kněžskými a s veliteli, [2]) kterak by ho zradil jim.
5. I zaradovali se a smluvili s ním, že mu dají peníze.
6. I slíbil a hledal příhodného času, aby jim ho vydal bez zástupů.

Již po vzkříšení Lazara ustanovila velerada ve zvláštní schůzi své, že Ježíše usmrtí; neurčila však dosud, kdy a jak úmysl svůj vykoná, neboť vědouc, jak lid ke Kristu lne, chtěla dříve seslabiti vážnosť jeho u lidu a vyhledati příčinu, by mohla vystoupiti proti němu soudně a to bez nebezpečenství, že lid bude se bouřiti ve prospěch Ježíše Krista. Nepodnikla

---

[1]) Vulgata čte vero = však.
[2]) t. j. velitele stráže chrámové.

proto nic jiného zatím proti němu, než že chtíc rozhlásiti jej jako člověka nebezpečného, kteréhož třeba míti stále v patrnosti, dala rozkaz, aby, kdo zví o něm, pověděl, kde se zdržuje, a že někteří členové neb přívrženci její ze strany farisejské předkládali mu za vhodných příležitostí otázky o věcech sporných, aby ho buď přivedli do rozpakův a tak připravili o věhlas proroka a učitele nad jiné vynikajícího, aneb aby vyloudili z něho výrok, kterým by lid proti sobě popudil neb jim příčinu dal k soudnímu stíhání. V takovém úmyslu na př. tázali se v Peréi fariseové, dovoleno-li propustiti manželku z jakékoliv příčiny,[1]) jak učila škola Hillelova.

Když však v posledních dnech přesvědčili se o neúspěchu dosavadních pokusů svých a viděli, kterak nejen vždy četnější zástupové ke Kristu se hrnou a ho oslavují, nýbrž i kterak Kristus oslavu tu přijímá, z chrámu vyhání prodavače, kteří provozovali tam obchod s jejich svolením, když viděli, s jak podivuhodnou snadností rozřešil úskočné otázky, kterými ho chtěli v řeči lapiti, kterak umlčel je a tak veřejně zahanbil, ano i strašnou hrozbu proti nim vyslovil veřejně;[2]) uznali všickni, že nemohou již déle prodlévati s provedením vražedného úmyslu svého, nechtějí-li přijíti o veškerý vliv svůj u lidu. Sešli se proto k nové poradě a to, jak pravděpodobnější jest, nikoliv již v úterý dne 12. měs. nisanu v noci, nýbrž až ve středu dne 13. nisanu ráno. Písmo sv. alespoň neodporuje náhledu tomu, a tradice svědčí pro něj.[3]) Neboť v církvi

---

[1]) Mat. 19, 3; Mark. 10, 2.

[2]) Mat. 21, 23—23, 39; Mark. 11, 27—12, 40. Luk. 20, 1—47.

[3]) O tom, kdy velerada konala poradu tuto, rozcházejí se mínění dle toho, jak kdo pojímá dotyčné zprávy biblické. Dle sv. Marka totiž sešla se velerada v tu dobu, od které po dvou dnech nastaly Velikonoce; dle sv. Matouše pak tehdy (τότε), když Pán Ježíš dokonav všecky řeči své, poukázal ke smrti své slovy: Víte, že po dvou dnech Veliká noc bude a Syn člověka vydán bude, aby byl ukřižován. (Mat. 26, 1. 2.) Ježto pak svátky Velikonoční začínaly večerem 14. nisanu, jenž v roce Kristovy smrti padl na čtvrtek, myslí někteří, že schůze ona, jsouc konána dva dny před Velikonocemi pořádána byla v úterý dne 12. nisanu v noci, a to tím spíše, poněvadž ta slova, kterými

zachovával se již v nejstarších dobách půst ve středu na památku úradku, který židé pojali, že Krista vydají na smrt, podobně jako zachovával se půst v pátek na památku smrti Kristovy. Sešli se však nikoli k schůzi soukromé několika členů, jak někteří myslí, nýbrž k úřednímu sezení celé velerady, jakož patrno z toho, že evangelisté vzájemně se doplňujíce jmenují všecky třídy členů, kteří tvořili veleradu. totiž knížata kněžská či velekněze (t. nejvyššího kněze a představené 24 tříd kněžských), zákoníky a starší lidu.[1]) Tvrzení tomu

---

Pán Ježíš poukázal k blízké smrti své, dle většiny exegetů pověděna byla v úterý dne 12. nisanu po západu slunce (Sušil, Klofutar, Bisping, Camus. Grimm, a j.). Jiní kladouce vjezd Kristův do Jerusalema proti veškeré tradici církevní na pondělek (Theophyl., Cornely) aneb domnívajíce se bez dostatečné příčiny, že za pondělí a úterý nemohlo konáno býti tolik řečí a přihoditi se tolik událostí, kolik jich sv. evangelisté řadí do doby od vjezdu Kristova do řečené porady velerady (Lamy), tvrdí, že velerada sešla se až ve středu večer. A opět jiní opírajíce se o tradici praví, že sezení konáno bylo ve středu ráno dne 13. nisanu. (Maldonat, Corn. a Lapide, Holzammer, Pölzl a j.) Tento náhled pokládáme za správný; neboť on a) neodporuje zprávám biblickým. Rčení »po dvou dnech« znamená totiž častěji nejen tolik, co »po uplynutí dvou plných dnů«, nýbrž i tolik, co »druhého dne«. Začínaly-li tedy svátky večerem dne 14. nisanu, mohl sv. Marek zcela vhodně o poradě konané ve středu dne 13. nisanu ráno říci, že po dvou dnech budou svátky Velikonoční, a to tím spíše, poněvadž do nich byly ještě skoro plné dva dni světlé. b) Jest pravda sice, že slova, kterými Pán Ježíš dle sv. Matouše po dokonaných řečech svých předpověděl blízkou smrť svou (Mat. 26, 1. 2.), proslovena byla v úterý po západu slunce, jak většina exegetů tvrdí; avšak praví-li sv. Matouš, že tehdy sešli se velekněží a starší lidu, nejde z toho, že se sešli také již v úterý večer neb v noci. Neboť výraz tehdy (τότε) jest velmi tažný a může dobře znamenati celou dobu, jež uplynula as od 8—9 hodin v úterý večer, kdy as Pán Ježíš onen výrok učinil, do rána ve středu, kdy po našem soudě velerada se sešla. c) Již v nejstarších dobách církve zachovával se ve středu půst na památku úradku, jejž židé pojali, že Krista usmrtí. O postě tom zmiňuje se již Učení apoštolů, hl. 8. (διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων), Kliment Alex. (Strom. 7, 12), Origen. (hom. 10. in Levit; c. Cels. 8, 21), Tertullian (de jejunio c. 2. 10. 13. 14; ad uxorem 2, 4; de oratione c. 19, 23; de fuga in persec. c. 1; de corona mil. c. 11.), Constitutiones apostol. (5, 15. 20; 7, 23), Canones apost. (69).

[1]) Sv. Marek a Lukáš jmenují knížata kněžská a zákoníky, kterýmižto dvěma třídami také někdy označuje se celá velerada (Mark. 10, 33. Mat. 20, 18); sv. Matouš pak mimo knížata jmenuje také starší lidu, třetí to třídu členů velerady.

není na odpor mimořádná místnost, ve které se shromáždili, totiž dům Kaifášův. Neboť jest sice pravda, že velerada měla úřední místnosti své původně v gazithě, sále to, kterýž dle podání rabbinského byl ve vnitřním dvoře chrámovém či v předsíni Israelitův a uprostřed jižní strany, dle některých exegetů však a biblických archaeologů [1]) ve dvoře vnějším či předsíni pohanův, a to při západní bráně nedaleko mostu, kterýž spojoval horu chrámovou s městem hořejším. [2]) Avšak, jak pravdě podobá se, v době Kristova utrpení nescházela se již velerada v gazithě, nýbrž v domě velekněžově. Tvrdí totiž jistá tradice rabbinská, že čtyřicet roků před zkázou Jerusaléma, tedy v době, kdy Kristus veřejně učiti počal, velerada opustila gazith a zasedala na to nejprve v krámech (חֲנֻיּוֹת = chanujoth), jež byly také na hoře chrámové, později pak v městě, jmenovitě v domě velekněze. Avšak byť i nezakládala se tradice tato na pravdě, jak myslí Schürer, [3]) nebylo by přece lze právem pokládati řečenou poradu za neúřední schůzi několika členů velerady pouze proto, že dle sv. Matouše nekonala se v gazithě, nýbrž u Kaifáše. Neboť jednak již důležitost předmětu, o který šlo, vyžadovala, aby radila se o něm celá velerada v sezení úředním, byť i mimořádném a za nepřítomnosti některého člena, jednak při tehdejším smýšlení lidu záleželo všem členům na tom, aby předmět porady zůstal v tajnosti, a proto aby i sezení velerady ukrylo se, pokud možno, před veřejností; to však nebylo by bývalo možným, kdyby se byli sešli v gazithě na hoře chrámové, kde již stále bylo plno poutníkův. Ostatně usnesení, jež stalo se ve schůzi oné, mělo vskutku platnost nálezu velerady.

---

[1]) Pölzl, IV, 9. Knabenbauer, Evang. secundum s. Math. II. 390.

[2]) Dle jiných gazith nebyl než jiné jméno Xystu, místnosti to nekryté při mostě svrchu řečeném, kteréž užívalo se ke shromážděním lidu (Schürer, Gesch. des jüdischen Volkes im Zeitalter G. Ch. II. p. 163.).

[3]) Riehm, Handb. d. bibl. Alterth. 1623.

Nebyla však v sezení tomto předmětem jednání otázka co mají s Kristem činiti: zda mají jíti a usmrtiti jej aneb na svobodě nechati, — o tom bylo již rozhodnuto — nýbrž otázka, kterak by jej jali a zabili, aby nenastal rozbroj lidu. Obava tato před možným rozbrojem byla oprávněna. Neboť o hlavních svátcích židovských docházelo v Jerusalémě při velikém návalu cizinců do města častěji k nepokojům, tak že vladař římský sám z Caesaree tam se odebíral, aby v čas potřeby mohl zaříditi, co by uznal za dobré. Tehdy však bylo mezi poutníky mnoho ctitelů Kristových, kteří pokládali jej za proroka neb i za Vykupitele, a z nichž nejedni veliká dobrodiní od Krista přijali. Jak snadno tedy mohli tito způsobiti bouři ve prospěch Krista, kdyby byli viděli, že Ježíš jako zločinec jest spoután a k smrti odsouzen. Nicméně jest významno, že ti, kteří za zvláště zbožné a spravedlivé chtěli býti pokládáni, nehleděli k tomu, aby činem svým Boha neurazili a svátků neznesvětili, nýbrž k tomu jen, aby lid se nebouřil.

Usnesli se pak na dvou věcech, a to předem: aby Ježíš byl jat ještě o svátcích, avšak ne veřejně ani násilím, nýbrž tajně a lstivě, by lid nedověděl se o tom; za druhé: by nález smrti nebyl vykonán na něm o svátcích, nýbrž až po nich, kdy poutníci již rozejdou se, domácího pak lidu nebude se třeba báti, poněvadž většinou na jejich straně jest. Běželo jim tedy předem o to, aby vypátrali a vyčkali okamžik, ve kterém by Pán Ježíš vzdálil se od apoštolův a samoten byl, a v okamžiku tom aby zcela nepozorovaně jali jej a uvěznili, by ho po svátcích mohli odpraviti.

Avšak věci svinuly se jinak. Právě v největší svátek židovský, o kterém nejméně myslili Krista usmrtiti, předpověděl Pán Ježíš před sezením velerady, že bude ukřižován. A jak řekl, stalo se. Změniliť ještě ve středu ráno brzy po sezení usnesení své, ustanovivše, aby Kristus usmrcen byl ještě o svátcích. Příčinu k tak náhlé změně podal Jidáš, kteréhož evangelisté s důrazem jmenují jedním ze dvanácti, aby, upozornivše na blízký poměr jeho ke Kristu, ukázali též na velikost viny, jakou na se uvalil zrádným činem svým.

Nešťastník tento pocházel z městečka Kariothu, jež leželo v pokolení Juda, jižně od Hebronu a nyní Karitain slove. Nazýval se proto mužem Kariotským či Iškariotským a byl mezi apoštoly jediným, který nenarodil se v Galilei, ač i on v Galilei ke Kristu přistoupil a za apoštola zvolen byl; usadilť se tam i s otcem svým Šimonem, opustiv Karioth. On přišel bezpochyby již při pomazání bethanském na myšlénku, aby Krista zradil; a zabývaje se s ní po několik dní, dospěl k pevnému úmyslu, že zradu vykoná. Odešel proto ve středu ráno ke knížatům kněžským a nabízel, že jim za peníze Krista vydá, návodem totiž, kdy a kterak by jej mohli jíti. Jak sv. Lukáš sděluje, vyjednával také s veliteli t. j. s představenými stráže chrámové; z toho patrno, že nejen za potřebné uznával, aby užilo se pro bezpečnost zbraně, nýbrž i že vyjednávání jeho nedělo se za sezení velerady, nýbrž až po ukončení jeho a mimo zasedací síň. Neboť ať nehledíme k tomu, že schůze ona byla tajná, a že proto nebyli by připustili Jidáše, kdyby byl mezi zasedáním vejíti chtěl, velitelé stráže chrámové nepatřili k veleradě a muselo tedy mimo sezení její býti s nimi jednáno.

Nabídka Jidášova způsobila ovšem u členů velerady velikou radost a byla příčinou, že ihned změnili své usnesení, jež učinili o času, kdy Krista usmrtiti chtěli. Vidouce totiž, že i jeden z apoštolův a nejdůvěrnějších společníků jeho od něho odpadá a ho zrazuje, soudili z toho, že oddanost lidu k němu není tak veliká, aby pro něho způsobil bouře, a že tedy směle mohou ihned proti němu zakročiti a vražedný svůj úmysl vykonati. Přijali proto nabídku Jidášovu a slíbili mu dáti třicet stříbrných či siklův a to, jak z Mat. 27, 6. patrno, siklů posvátných, jež byly těžší než sikly obyčejné, a platily každý as 1 zl. 50 kr. [1]) Celkem slíbili mu tedy dáti as 45 zl.

---

[1]) Jak z Mat. 17, 23. a Josefa Flavia (bell. jud. 7, 6. 6.) patrno, platil jeden posvátný sikl 4 drachmy, drachma pak 36—40 kr. Někteří (Pölzl) cení jej pouze na 1 zl. 25 kr. Siklem posvátným slul sikl plné váhy na rozdíl od siklů lehčích, jichž užívalo se v ži-

Cena to zajisté nepatrná, ale nikoli taková, aby právem mohlo souditi se z ní, co z ní vyvozují někteří rationalisté, tvrdíce, že si ji vymyslil sv. Matouš sám se zřením ku proroctví Zachariášovu, v němž se praví, že za dílo Vykupitelovo bude dána cena třiceti stříbrných. (Zach. 11, 12.) Neboť ať pomlčíme o tom, že věrohodnost sv. evangelistů jest jista nade vší pochybnost, jakž ukazuje Úvod biblický, třeba uvážiti, že

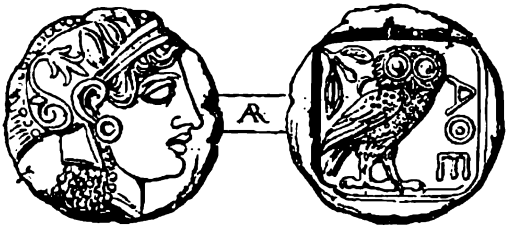

Stater či čtyřdrachma.

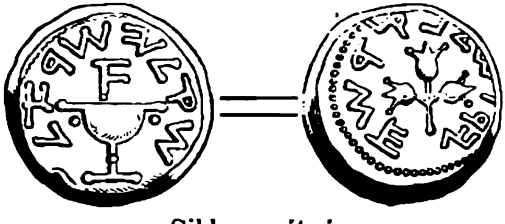

Sikl posvátný.

---

votě obecném. Raženy byly peníze ty teprv za Makkabeovce Simona od r. 143/142 před Kr. Dříve neměli židé vlastních peněz ražených. Sikl ten měl na jedné straně kalich a kolem něho nápis písmem starohebrejským či samaritanským psaný: Šekel Jisra'él = Sikl israelský, nad kalichem pak litera udávající rok, kdy byl ražen od osvobození z moci syrsarké F = ℵ = 1; na druhé straně pak lilii trojkvětou s nápisem: Jerušálém kedóšá = Jerusalem svatý. Ježto však v době Kristově nerazily se více sikly a místo nich statérů se užívalo, jež cenou rovnaly se siklům posvátným, jest pravdě podobno, že Jidášovi neplatili sikly nýbrž statery, jakož souditi lze i z toho, že i daň chrámová mohla se staterem (za dvě osoby) platiti dle Mat. 17, 26. Líc stateru či čtyřdrachmy zdobena byla hlavou Atheny s helmou, rub sovou, stojící někdy na amfoře panathenajské či takové, jež olejem naplněny dávány byly vítězům panathenajským(s nápisem a věncem vavřínovým kolem. —

velerada dala dříve již rozkaz, aby, kdo zví o Kristu, oznámil jim to, by ho mohli zabiti. Dle mínění jejich byl tedy Jidáš podobně, jako každý jiný Israelita, povinen pověděti jim o Kristu, když mohl.

Z té příčiny vyměřili mu peníze, nikoli se zřením k důstojnosti Ježíšově, jako cenu za jeho osobu, nýbrž se zřením k činu Jidášovu, jako mzdu za práce a nesnáze, které se zrádným skutkem jeho byly spojeny. Že právě třicet stříbrných ustanovili mu dáti, příčinou byly as odpor, opovržení a nenávist jejich ke Kristu. Neboť třicet stříbrných bylo zákonnou cenou za otroka dospělého — cenou, kterou podle 2. Mojž. 21, 32. pánovi měl vyplatiti ten, čí vůl mu otroka usmrtil. Ovšem pravda, že velekněží dávajíce takto výraz svému odporu, bezděky vyplnili, co Zachariáš předpověděl slovy: I odvážili mzdu mou třiceti stříbrných.

Poukazují sice rationalisté také k tomu, že pouze Matouš udává, kolik vyplatili Jidášovi, Marek pak a Lukáš že prostě praví, že slíbili mu dáti peníze. Avšak ani tato okolnost nic nedokazuje. Marek totiž a Lukáš psali pro obce buď výhradně pohano-křesťanské (Marek), aneb pro takové, v nichž pohano-křesťané převládali, kde tedy proroctví starozákonní dobře známa nebyla, a proto lhostejno bylo, kolik Jidášovi dali. Proto neudávají ceny, kterou Jidášovi slíbili. Sv. Matouš však psal pro židokřesťany palestinské, jimž předpisy a proroctví Starého Zákona byly známy; bylo tedy přiměřeno, aby udav cenu, kterou Jidášovi vyplatili, upozornil tím na proroctví Zachariášovo, kteréž tímto činem velekněží došlo vyplnění.

Jidáš přijal nabídnutou mzdu a hledal od té doby příležitosti, aby Krista vydal veleradě. Peněz však nedostal hned. Praví sice sv. Matouš, že odvážili či vyplatili mu ty peníze, avšak netvrdí, že dali mu je hned; sv. Marek však a Lukáš výslovně praví, že mu je při řečeném vyjednávání toliko slíbili. Dali mu je tedy později, a to buď když již udal místo, čas a vůbec všecky okolnosti, kdy, kde a jak by se ho zmocnili, aneb spíše hned na to, jak Krista jim vydal.

Tak odhodlal se Jidáš k činu hroznému. Uvážíme-li, že dostávalo se mu u Krista plno milostí, že

slyšel jeho učení, viděl jeho zázraky a tak nejlepší pohnutky i příležitosti měl, aby se mravně zdokonalil a k témuž blahu dospěl, jehož dostalo se apoštolům ostatním, bezděčně tážeme se, co bylo příčinou, že tak hluboce klesl a k činu tak černému se odvážil. Někteří rationalisté jej sice omlouvají, ano vidí v něm hrdinu tragického, jenž velkolepé věci s úmyslem dobrým zamýšlel, avšak osudem svým v blud uveden, nešťastně zahynul. On věřil prý pevně, že Ježíš jest vykupitelem, ovšem pozemským, který časnou říši na zemi založí a v ní slavně panovati bude. Ale nemoha se dočkati, kdy učiní počátek, prý ho chtěl vehnati do boje s nepřáteli jeho a odpůrci v pevném přesvědčení, že zvítězí a království své na to hned založí a utvrdí. Peníze přijal sice, ale jen proto, aby tím v blud uvedl velekněze, snad i proto, aby také tento užitek z nich měl. Stal se prý tedy zrádcem nikoli ze zlé vůle, nýbrž z lásky, a jen to jest při něm politování hodno, že, upadnuv v blud svým osudem, při velkolepých svých podnicích zahynul tak nešťastně.

Avšak tvrzení toto jest venkoncem nesprávné; odporuje mu již ten zármutek a ta ošklivost, s kterou Kristus mluvil o zradě jeho jak při poslední večeři, tak v zahradě gethsemanské; odporuje mu i to, že při poslední večeři se zřením k němu řekl: I vy jste čisti, ale ne všickni, a že již před rokem, kdy Petr po zaslíbení nejsvětější svátosti oltářní jménem svým i ostatních apoštolův osvědčoval víru v Krista, Pán Ježíš s hledem k Jidáši odpověděl: Zdali jsem já vás dvanácte nevyvolil, ale jeden z vás jest ďábel. (Jan 6, 71.)

Sv. Lukáš (22, 3) a sv. Jan (13, 2. 27.) sdělují sice, že ďábel vešel do něho a mu vnuknul zrádnou myšlénku, kterou konečně, ovládán jsa od ďábla, provedl. Avšak sdělení toto ukazuje pouze, že k činu jeho spolupůsobil vliv ďábelský, nevysvětluje však, kterak se stalo, že Jidáš sklesnul tak hluboce, až se poddal zcela vlivu ďábelskému. Neboť jednak člověk má svobodnou vůli, a tou může odpírati vlivům cizím i pokušením ďábelským, jednak ďábel nemůže zcela ovlád-

nouti leč toho, kdo sám se mu úplně poddá. Kterak tedy přišlo, že Jidáš tak hluboce klesnul?

Jakýsi pokyn k vysvětlení věci té podávají evangelisté poznámkou, že Jidáš byl zlodějem (Jan 12, 6.) a zprávou, že, vyjednávaje s velekněžími, předem po penězích se ptal (Mat. 26, 15.) a že Kristus Pán již před rokem nazval ho ďáblem právě tehdy, když Petr jménem ostatních apoštolův ujišťoval víru v něho. Z udání těchto vysvítá, že příčinou pádu jeho byla lakota a nevěra. Přistoupil zajisté i on z počátku podobně jako ostatní apoštolé ke Kristu s vůlí celkem dobrou, ač nepochybujeme, že již tehdy lnul ke statkům pozemským více než dovoleno. Krista pokládal za vykupitele ale za takového, který pozemské toliko království založí a v něm časného blaha zjedná svým stoupencům; proto čekal, že jakožto stálý společník jeho obdrží nějaké zvlášt stkvělé a výhodné místo v jeho království. Podobné naděje časné měli sice také ostatní apoštolé; ale u nich vytříbily se znenáhla a zduchovněly učením a příkladem Kristovým, jakož i milostí Ducha sv. U Jidáše však zůstávaly pro pozemskou mysl při své smyslnosti, ba nabývaly čím dále rázu hrubšího, zvláště když Jidáš z jednání a řečí Kristových seznával, že časných výhod nedočeká se u něho. Počal proto ztráceti víru v něho, jako vykupitele (pozemského) a pomýšlel v lakotě své na to, aby za zklamané naděje zjednal sobě náhrady. Okrádal proto ke škodě chudých společnou pokladnu, jež byla mu svěřena ke správě a hleděl tak zaopatřiti si jistý kapitál pro případ, že od Krista zcela odstoupí. A jako vůbec každá náklonnost sílí a zmáhá se, bývá-li často ukojována, až dospěje v náruživost a takové síly nabývá, že člověka úplně skoro ovládá a jeho smýšlení i jednání směr dává, tak bylo i u Jidáše. Ukojuje lakotu svou častým zasahováním do cizího majetku, stával se čím dále méně přístupným milosti Boží, vždy méně vnímavým pro Kristovo učení, pro jeho rady, napomínání a varování, vždy chladnějším k jeho osobě, až, byv zaslepen a ovládnut lakotou svou úplně, všecku víru v Krista jako vykupitele ztratil a vyplnění tužeb svých od něho doufati úplně přestal. Od té doby ne-

lrželo ho již nic jiného u Krista, než časný prospěch, terý ještě u něho měl, zejména ten zisk nespravellivý, který zjednával si okrádáním peněz svěřených. Že při tom přetvařoval se a pokrytecky si počínal, jest na bíledni. Uznával to za potřebné, aby zakryl svou akotu a nevěru.

Zatím rostl odpor a nepřátelství velekněží, zákonníkův a fariseů proti Kristu. Jidáš věděl o tom a znal též, že usilují o jeho bezživotí, ano že již i rozkaz dali, aby, kdo zví, kde se zdržuje, dal jim zprávu o něm, by ho usmrtili. Také slyšel Krista, kterak častěji mluvil o tom, že velekněží a zákonníci ho na smrt vydají, a kterak zejména poslední cestu svou do Jerusaléma označil jako cestu k smrti kříže. Tu již nejen vyhasla poslední jiskra naděje ve výhody časné, která snad tu dobu ještě v něm doutnala, nýbrž počal i za nebezpečné pokládati další prodlévání u něho, a to tím, více, když Pán Ježíš při pomazání bethanském prohlásil smrt svou za tak blízkou, že pomazání ono možno pokládati již za přípravu ku pohřbu jeho. I rozhodnul se, že co nejdříve přeruší veškeré spojení s Kristem, a pomýšlel jen na to, kterak věci zaříditi, aby odstranil nenávist, do které u velerady, jako učeník Kristův, upadl, a tak sám sebe pojistil. A tu vnuknul mu ďábel myšlénku, aby Krista zradil. I chopil se jí hned a zabýval se jí tím spíše, poněvadž lakota jeho byla na výsost podrážděná vylitím tak drahé masti, z níž veliký mohl míti zisk, kdyby se byla prodala a peníze stržené odevzdaly jemu k rozdělení chudým. Vždyť zradou tou mohl nejen zase přízně zjednati si u velerady a tak zabezpečiti se před ní, nýbrž vyzískati i peněz. A proto, když Kristus Pán v úterý večer prohlásil, že již po dvou dnech bude jat a ukřižován, pojal pevný úmysl, že zradu vykoná. A také vskutku hned druhý den ráno šel k velekněžím a velitelům chrámové stráže a nabídnul jim za peníze služby své. A co slíbil, vykonal. Hned jak přijali jeho nabídku a odměnu mu slíbili, hledal příznivé doby, ve které by zradu svou provedl.

Že musel mnohý boj vnitřní podstoupiti, než se pevně k tomu rozhodl, jest pochopitelno. Neboť zajisté

i potom, když už ztratil víru v Krista jako vykupitele (časného), ozývalo se svědomí a představovalo mu, jaký to zločin, zraditi krev spravedlivou. Avšak ponoukán jsa duchem zlým a náruživostí svou i bázní, aby také nebyl jat a usmrcen, hleděl je utišiti a myšlénky výstražné zapuditi. Hlavně as upokojoval se uvažováním toho, že Ježíš Kristus bez toho trpěti bude tak jako tak, jakž sám předpověděl, a tedy že nic neproviní, když z toho nějaký zisk si zjedná. Snad i pomýšlením na to, že Krista už častěji chtěli usmrtiti a vždy že ušel; snad tedy nyní také že unikne, bude-li chtíti.

— ▬ —

Část druhá.

Poslední večeře.

Hlava I.

Příprava k poslední večeři.

Mezitím co Jidáš hledal příležitosti, aby zradu vykonal, oddával se Pán Ježíš v zátiší hory Olivetské nejvíce sám sobě, zabývaje se v duchu nebeským Otcem svým a připravuje se modlitbou a rozjímáním k velikému činu, kterým chtěl dokonati dílo vykupitelské. Na mysl přiváděl si as tehdy všechna proroctví a zaslíbení messianská, jež vztahovala se k utrpení a smrti jeho, a z těch zajisté zvláště ono, které před 1500 lety bylo dáno v Egyptě a potom připomínáno každého roku o velikonocích. Neboť předobrazením tím naznačoval se nejen způsob, kterým lidstvo mělo býti vykoupeno, nýbrž i roční doba, ve které to dílo mělo býti dokonáno.

Když totiž lid israelský, strádaje v porobě egyptské, volal k Bohu za pomoc, Bůh věren jsa připovědi své, kterou dal Abrahamovi (1. Mojž. 15, 13—16) a Jakubovi (1. Mojž. 46, 3—4.), ustanovil, že nyní vysvobodí jej z Egypta a uvede do země zaslíbené. Aby pak jednak za tvrdošijnost potrestal, jednak k povolnosti donutil Faraona, kterýž odpíraje vůli jeho přes opětný rozkaz, ani po devíti ranách těžkých lid propustiti nechtěl, prohlásil, že v noci ze dne 14. na 15. měsíce abibu, později nisanem [1]) zvaného, zahubí všecky prvo-

[1]) Měsíc nisan (abib), kterýž trval as od polovice března do polovice dubna, stal se na to prvním měsícem v církevním roce židovském.

rozence v Egyptě, prvorozencův israelských však že ušetří a hned na to (k ránu, dne 15. nisanu) lid ze země vyvede. Zároveň nařídil Israelitům, ať připraví si dne 10. měs. nisanu v každém domě beránka neposkvrněného [1]) (bezvadného) a obětují jej k večeru dne 14. nisanu; krví pak jeho ať potrou veřeje i podvoje domů, v nichž bydlí, a maso jeho ať upekouce jedí s chleby přesnými a saláty polními v plné hotovosti na cestu a tak, aby nezlomili mu žádné kosti; k hostině té však ať mimo Israelity (spojené v jednu rodinu) nepřipouští nikoho, leč by obřízkou přivtělen byl k národu israelskému. Potříti veřeje a podvoje krví přikázal Bůh na znamení, jakož pravil: Bude pak krev ta v á m na znamení na domích, v nichž budete; a uzřím krev a přejdu (pominu) vás, aniž bude mezi vámi rána zahubující, když bíti budu zemi egyptskou. Znamením však mělo býti nikoli Bohu neb anděli smrti, jakoby snad z ní měl teprv poznati, kde bydlí Israelité, a kde ne, nýbrž Israelitům, aby totiž seznali, že obětní krví onou Bůh jest usmířen a pro ni nejen že prvorozenců jejich ušetří, nýbrž i lid veškeren z poroby egyptské vysvobodí a na cestě do země zaslíbené síliti bude. Mimo to přikázal Bůh, aby Židé památný den vysvobození svého z Egypta každý rok slavili po sedm dní — od 15. do 21. dne měs. nisanu, — a to tak, aby první a poslední den byl svátkem zasvěceným, v němž by zdržovali se všeliké práce, po všechny ty dny však aby, zdržujíce se všeho kvašeného, jedli jen přesné chleby, k večeru pak dne 14. nisanu aby obětovali a potom jedli beránka s chleby přesnými a polními saláty. [2])

Co takto Bůh dílem dopustil, dílem nařídil, učinil se zřením k Vykupiteli a jeho dílu, aby naznačil i dobu roční i způsob, kdy a jak bude dokonáno dílo vykupitelské. Jako totiž Farao měl v Egyptě pod mocí

---

[1]) Beránka toho, místo něhož mohli vzíti si kozlátko, propíchli dvěma dřevci na příč (ve způsobě kříže) a tak zavěsivše nad oheň pekli celého i s hlavou, nohami a vnitřnostmi. Sníst měli jej celého, nic nenechávajíce na druhý den. Kdyby však přece něco zbylo, měli spáliti to.

[2]) 2. Mojž. 12, 1—51.

svou veškeren lid, z něhož jedni — Egypťané sloužili mu dobrovolně a s oddaností, druzí — Israelité a jiní cizinci v nevolnictví a otroctví drženi jsouce po vysvobození toužili, tak i »kníže tohoto světa«, ďábel, udržoval od pádu Adamova v porobě své veškeré lidstvo, z něhož jedni srovnávali se s ním, připodobňujíce se mu svým smýšlením a konajíce skutky jeho, jiní těžce nesli nadvládu jeho a toužili po vykoupení. A jako z Egypta Bůh vysvobodil a do země zaslíbené uvedl lid věřící dle připovědi dané patriarchům, tak dle zaslíbení daného již v ráji chtěl i z poroby ďáblovy vybaviti lidstvo a ke spáse přivésti ty, kteří by v něho věřili a ho poslouchali. Ale dříve než Židé mohli vyjíti z Egypta, musel v každém domě, ve kterém bydleli, obětován býti beránek neposkvrněný v oběť smírnou, a účinky té oběti musely prostředkovány býti jednotlivcům kropením krví beránka toho a požíváním masa jeho, hostiny té však nesměl súčastniti se nikdo, leč obřízkou přivtělen byl k národu vyvolenému; a tím zobrazovalo se, že také vykoupení lidstva z moci ďáblovy stane se náměstnou obětí krvavou Beránka neposkvrněného, Ježíše Krista, účinky její však že prostředkovány budou jednotlivcům súčastňováním se obětí a požíváním těla jeho, ale toliko těm, kteří křtem sv. přivtěleni budou k národu vyvolenému Nového Zákona či k církvi Kristově. Z Egypta byli vysvobozeni o prvním úplňku jarním dne 15. nisanu a památku toho oslavovali po rozkazu Božím každý rok nejen hlavním svátkem velikonočním, kterýž připadal na den 15. nisanu, nýbrž i tím, že k večeru dne 14. nisanu obětovali a požívali beránka velikonočního; a i to dělo se nikoli bezvýznamně, nýbrž aby naznačilo se, že také vykoupení lidstva dokonáno bude obětí krvavou a to v prvním úplňku jarním, (dne 15. nisanu), a že oběť Ježíše Krista bude stále obnovována a tělo jeho k požívání podáváno. Převhodně tedy předobrazovala se způsobem tím nejen krvavá oběť Kristova, nýbrž i ustavičné obnovování její (při mši sv.) a podávání těla Páně za duchovní pokrm věřícím (v nejsvětější svátosti oltářní).

A co tak bylo předobrazováno, to chystal se nyní Pán Ježíš vyplniti. A proto jako Bůh, dříve než vysvobodil lid z poroby egyptské, nařídil obětovat, a požívati beránka s tím ustanovením, aby konalo se to na památku každý rok, tak i Pán Ježíš, dříve než smrtí svou vykoupil lidstvo z moci ďáblovy, obětoval se pod způsobou chleba a vína nekrvavě a dav se tak apoštolům za pokrm, ustanovil, aby konalo se to na jeho památku ustavičně. Učinil to při večeři velikonoční, kterou se svými apoštoly posledně před svou smrtí slavil. O přípravě k ní podávají sv. evangelisté synoptičtí (Matouš, Marek, Lukáš) zprávy tyto:

Matouš 26, 17—19.

17. Prvního pak dne přesnic přistoupili učeníci k Ježíšovi řkouce: Kde chceš, ať připravíme tobě, abys jedl beránka?

18. On (Ježíš) pak řekl: Jděte do města k jednomu a rcete jemu: Mistr praví: Čas můj blízko jest;[1])

Marek 14, 12—16.

12. A prvního dne přesnic, kdy zabíjeli velikonočního beránka, řkou jemu učeníci: Kde chceš, abychom šli a připravili (tobě), bys jedl beránka?

13. I poslal dva z učeníků svých a řekl jim: Jděte do města, a potká vás člověk džbán vody nesa; jdětež za ním,

14. a kamkoli vejde, rcete pánu domu: Mistr praví: Kde jest večeřadlo mé, kde bych jedl beránka s učeníky svými?

15. A on vám ukáže hořejší síň velikou, prostřenou, připravenou; a tam nám připravte.

Luk. 22, 7—13.

7. Přišel pak den přesnic, ve kterém musel[2]) zabíjeti se beránek (velikonoční).

8. I poslal Petra a Jana řka: Jděte a připravte nám beránka, abychom jedli.

9. A oni řekli: Kde chceš, ať připravíme?

10. I řekl k nim: Aj, když vejdete do města, potká vás člověk (jeden), džbán vody nesa; jdětež za ním do domu, do kteréhož vejde,

11. a rcete hospodáři domu: Dí tobě Mistr: Kde jest večeřadlo, kdež bych jedl beránka s učeníky svými?

---

[1]) t. j. Čas mého utrpení a smrti mé blízko jest.

[2]) ἔδει; český překlad má: potřebí bylo.

u tebe jísti budu beránka s učeníky svými.

19. I učinili učeníci tak, jakož jim uložil Ježíš, a připravili beránka.

16. I odešli učeníci jeho a přišli do města a nalezli, jakož jim byl pověděl, a připravili beránka.

12. A on ukáže vám hořejší síň velikou, prostřenou; tam připravte.

13. Tedy odešedše, nalezli, jakož jim pověděl, a připravili beránka.

Jak ze zpráv těch vidno jest, všickni evangelisté udávají přesně den, ve který Pán Ježíš rozkázal, aby připravili beránka. Praví, že nařídil to první den přesnic [1]) či první den velikonoční. Dnem tím byl vlastně den 15. nisanu; neboť svátky velikonoční trvaly ode dne 15--21. nisanu. Avšak od návratu ze zajetí babylonského nazývali Židé zhusta tak i den 14. nisanu, a to proto, poněvadž o polední toho dne odstraňovali z domů svých vše kvašené, buď že je spálili, neb zakopali, neb větrem rozprášili, a na to až do konce svátků již jen přesných chlebů požívati směli; ano dle předpisů rabbinských měli shledávati a odstraňovati kvas již v noci, kterou začínal se den 14. nisanu. Odtud přišlo, že někteří, na př. Josef Flavius, mluví brzy o osmi, brzy o sedmi dnech velikonočních, dle toho, zda den 14. nis. počítali ke svátkům

---

[1]) Přesnicemi sluly svátky velikonoční od přesných chlebů, kterýchž měli Židé požívati o nich. Nazývaly se také pascha od aramejského פַּסְחָא (Pascha, hebrejsk. פֶּסַח — pesach), kteréž slovo značí přejití a to ono, kterým Bůh neb anděl smrti přešel či pominul v Egyptě domů Israelských, jejichž veřeje a podvoje krví byly natřeny, a tak ušetřil prvorozenců jejich. Poněvadž však zachování to stalo se pro obětní krev beránka, nazvali paschou i beránka, který tehdy obětován byl, a později i toho, kterého každý rok k večeru 14. nisanu obětovali (beránka velikonočního); také nazývali paschou velikonoční večeři, při které beránka onoho požívali, jakož i dobu, kdy ta večeře byla slavena, ano i celou dobu velikonočních svátkův od 15. (neb 14.) do 21. nisanu, a jak bude níže dokázáno, také maso z velikonočních obětí pokojných či tak zvanou chagigu. O svátcích velikonočních užívají sv. evangelisté brzy výrazu přesnice, brzy výrazu pascha (jejž jsme přeložili slovem velikonoce), brzy výrazův obou (Luk. 22, 1.). Sv. Marek mluvě v 14, 1. o nastávajících velikonocích (pascha) a přesnicích, rozumí na tom místě velikonocemi či paschou dobu velikonoční večeře či večer 14. nisanu.

neb ne. Také sv. evangelisté čítají jej na tomto místě k velikonocím a jmenují jej proto prvním dnem přesnic. Neboť že nemíní zde dne 15. nisanu, vysvítá z poznámky sv. Marka a sv. Lukáše, dle níž toho dne Židé zabíjeli, ano zabíjeti museli beránka velikonočního. Beránek ten však zabíjel se po zákonu dne 14. nisanu k večeru před západem slunce.

Dne 14. nisanu tedy, kterýž v roce Kristovy smrti na čtvrtek připadl, přistoupili apoštolé na hoře Olivetské neb v Bethanii k Pánu Ježíši s otázkou, kde mají připraviti beránka. Učinili to již dopoledne, ne-li hned v době ranní. Lze to souditi jednak ze slov sv. Lukáše, dle něhož Pán Ježíš o přípravě beránka s apoštoly mluvil, když přišel den přesnic, hlavně však z toho, že příprava ta vyžadovala mnoho času. Byloť zaopatřiti a upraviti večeřadlo, koupiti beránka [1]) a donésti jej v ustanovený čas (o třetí hodině odpolední) do chrámu a obětovati jej tam prostřednictvím kněží, kteří krev jeho zachytili a na oltář zápalný vylili; měli donésti jej domů a postarati se, aby byl v čas dle předpisu (beze všech přísad a celý) upečen, připraviti přesné chleby a polní saláty i víno, jež patřily nutně k velikonoční večeři.

Dle sv. Matouše a sv. Marka učinili otázku onu apoštolé vůbec, z nichž Pán Ježíš potom dva poslal připravit beránka. Dle sv. Lukáše však tázali se tak pouze Petr a Jan, a to, až Kristus Pán sám vyzval je, aby šli a připravili beránka. Neshoda tato zdánlivá nečiní žádných obtíží a snadno vyrovná se. Evangelisté totiž doplňují se navzájem, a věc udála se takto: Nejprve apoštolé sami přistoupili k Pánu Ježíši a tázali se, kde chce, aby připravili beránka (Mat., Mark.). Bylo jim bezpochyby s podivením již, že dosud žádného opatření v té příčině neučinil. Možná však také, že Jidáš dal podnět k otázce té, chtěje dověděti se již napřed, kde bude Pán Ježíš večeři slaviti, aby mohl dle toho snovati zrádné plány své.

---

[1]) V Palestině nevyžadovalo se nutně, jako v Egyptě, aby již dne 10. nisanu beránka zaopatřovali si, zejména ne u příchozích do Jerusalema. Po návratu ze zajetí nebrali také nikdy již kozelce místo beránka.

Na otázku apoštolů vyzval Kristus Pán Petra a Jana, aby oni připravili beránka. A ti opakovali nyní samotni předešlou otázku, kde jej mají připraviti (Luk.). A tu Pán Ježíš udal hospodáře, do jehož domu by vešli, a čeho třeba zařídili; avšak neoznačil ho přímo, nýbrž nepřímo, vytknuv podrobně všecky okolnosti, jež v městě shledají a po nichž určitě poznají hospodáře večeřadla, kde mají připraviti. Sv. Matouš podává zprávu o tom zcela stručně; avšak i on dává dosti na jevo, že Pán Ježíš neudal jména hospodářova, aniž přímo určil dům jeho; neboť praví, že měli jíti k jednomu či ke komúsi (πρὸς τὸν δεῖνα) Neoznačil ho pak proto přímo jménem, poněvadž chtěl opět upozorniti apoštoly na svou vševědoucnost a tak ještě před samým utrpením svým dáti nový důkaz o svém božství, aby opětovanými důkazy tím více utvrzeni jsouce ve víře, v době utrpení jeho neodpadli od něho úplně — také srdcem a neztratili veškeré víry v něho. Někteří myslí, že to učinil se zřením k Jidášovi, aby totiž Jidáš, znaje již předem. kde bude Pán Ježíš večeřeti, nemohl jej vydati nepřátelům dříve, než by večeři dokončil. Avšak ačkoli nepopíráme, že Kristus Pán také k této věci přihlížel, nemyslíme přece, že zatajiti večeřadlo před Jidášem bylo hlavní příčinou a pohnutkou, proč jména hospodářova neudal. Neboť k tomu konci nebylo třeba předpovědi zázračné užitím vševědoucnosti; stačilo v soukromí neb šeptem jmenovati Petrovi a Janovi hospodáře neb dům, do něhož měli zajíti.

Kdo však byl onen hospodář, v jehož domě Pán Ježíš posledně večeřeti chtěl, známo není. Evangelisté nejmenují ho, a tradice nesrovnávají se. Sv. Jeronym [1]) myslí na Marii, matku evangelisty sv. Marka, v jejíž domě první křesťané jerusalemští scházeli se ke službám Božím; jiní na Nikodema neb Josefa z Arimathie, Niceforus [2]) docela jmenuje evangelistu Jana, kterýž prý měl dům na Sioně; avšak mínění to vyvrací sv. Lukáš sám, tvrdě, že Jan také byl vyslán se sv. Petrem,

---

[1]) ep. 16.
[2]) H. E. 1, 28.

aby onoho hospodáře vyhledali. Uvážíme-li však, že apoštolé a první křesťané jerusalemští po delší čas sotva měli k bohoslužebným shromážděním svým více místností než jednu, že však po Kristově vzkříšení a nanebevstoupení shromážděni byli ve večeřadle,[1]) jež Pán Ježíš sám zasvětil, a po smrti sv. Jakuba Velikého (Staršího) v domě Marie, matky sv. Marka, můžeme zajisté mínění sv. Jeronyma, dle něhož Maria ta byla majitelkou večeřadla, pokládati za nejvíce pravdě podobné.

Ale nechť byl majitelem oním kdokoliv, lze přece souditi o něm, že patřil ke Kristovým stoupencům. Neboť Pán sám vzkazuje mu: Mistr praví tobě. Také zdá se, že Pán Ježíš srozuměl se s ním již dříve o večeřadle; neboť ať nehledíme k tomu, že jinak mohlo snadno býti nyní již zadáno při velikém návalu cizinců, poukazují k tomu i slova, jež Kristus vzkázal hospodáři řka: Kde jest večeřadlo mé?

Petr a Jan odešedše, shledali vše, jakož jim byl řekl Pán. I bylo jim vskutku vykázáno v hořením poschodí večeřadlo veliké, rozsáhlé tak, že po nanebevstoupení Páně mohlo se tam shromážditi na 120 věřících.[2]) A bylo prostřeno již a připraveno, t. j. opatřeno nábytkem a náčiním potřebným k hostině. Zejména byl tam nízký stůl, a kol něho pohovky ze tří stran, aby stolující mohli položiti se na ně. Neboť tehdy neseděli při jídle u stolu, nýbrž leželi, podepřeni jsouce o levé rámě své. Čtvrtá strana stolu byla volna, aby služební mohli ke stolu přistupovati a posluhovati. Tam tedy apoštolé připravili a obstarali vše, čeho bylo třeba k hostině, a vrátili se ke Kristu, aby večer s ním společně zase přišli a s ním večeře se súčastnili.

Večeří touto nabyla místnost ona významu, jakým sotva která jiná ve světě může se honositi. Bylť tu Pán Ježíš poprve obětován nekrvavě a pod způsobou chleba a vína podáván za pokrm; ustanovena zde mše sv. a nejsvětější svátost oltářní. Zde shro-

---

[1]) Skut. ap. 1, 13.
[2]) Skut. ap. 1, 15.

máždili se také apoštolé po Kristově smrti a spatřili ho z mrtvých vstalého, když k nim dvakráte zavřenými dveřmi přišel. Zde přijali i Ducha sv. a s ním onu sílu a zmužilost a zápal, s kterým do různých končin světa se rozešli a učení Kristovo šířili. Proto bylo večeřadlo ono chováno u křesťanů vždycky ve veliké vážnosti, konány v něm služby Boží, a skoro každý, kdo v starší době do Jerusalema putuje, zmiňuje se o něm.

Při zkáze Jerusalema za Tita byl zachován dům i s večeřadlem; přispěla k tomu poloha jeho; neboť stál na jižní straně města v jihozápadní části Sionu,[1]) Římané však útočili od severu. Že záhy, ještě dříve než Hadrian nastoupil na trůn, proměněn byl v křesťanský chrám, dosvědčuje sv. Epifanius,[2]) sděluje, kterak císař ten přišed z Egypta do Jerusalema, nalezl město spustošené, až na několik málo budov, ve válce židovské zachráněných, a mezi těmi že byl též »malý kostel, stojící na místě, kamž se odebrali učeníci po nanebevstoupení Páně, vystoupivše do večeřadla«. Také sv. Cyrill Jerusalemský[3]) zmiňuje se o chrámě Sionském, když uče o Duchu sv. praví: »Uznáváme Ducha sv., který mluvil skrze proroky a o letnicích na apoštoly v podobě ohnivých jazyků sestoupil, zde v Jerusalemě v hořejším kostele apoštolův«. A sv. Arkulf kolem r. 670. první podává i popis jeho, tvrdě, že čelil od západu k východu, a že měl podobu obdélného čtyřhranu. Ale dáme-li víru Niceforovi,[4]) nebyl to již více onen původní kostel Sionský, který shledal Hadrián, nýbrž jiný, větší, a dvojný (spodní či přízemní a hoření), který sv. Helena počátkem 4. stol. vystavěla na místě kostela starého. Nazýval se později také kostelem Panny Marie neb kostelem Ducha sv. Ke konci 11. stol. byl zbořen od Saracenův, avšak již r. 1102—1103 od křižáků v témž založení (jako chrám

---

[1]) Rozumíme Sionem jihozápadní vrch jerusalemský, kde bylo město hořejší či Davidovo, a nikoli horu chrámovou, jak rozumějí mnozí v době novější.

[2]) Epih. De mensuris et pond. c. 14. (Migne t. 43, 261.)

[3]) Katech. 16, 4.

[4]) Niceph. H. E. 8, 30. (Migne t. 146, 116.)

dvojný) znova zbudován a zdí obehnán. Kostel přízemní měl tři lodi, tři apsidy a oltář na místě, na kterém prý zemřela Panna Maria. Kostel hoření byl opatřen kopulí a končil se apsidou velikou na místě, kde Panna Maria a sv. apoštolé podle podání seděli při seslání Ducha sv. Událost tu představovaly i malby, které tam zdobily okolní zdi.

Služby Boží konali v něm augustiniáni, kteří přistavěli si k němu klášter; byli však již r. 1187 vypuzeni při pádu království latinského, kdy Saladin dobyv města, budovu kostelní sice před zkázou zachoval, avšak znesvětil. Později vrátili se augustiniáni a usadili se opět ve svém klášteře. Vedle nich pak uhostili se r. 1219 františkáni pod osobním vedením zakladatele svého sv. Františka z Assisi v hospici, který jim později r. 1244 sultán Melek es Saleh daroval. Ale ještě téhož roku vypudil je bratrovec Salehův sultán egyptský Ejub Kamelovec, který zmocniv se pomocí Turků Chovaresmiů Jerusalema, strýce svého s trůnu svrhnul, řeholníky a křesťany vůbec dílem vyhnal z města, dílem usmrtil, a mimo jiné i chrám Sionský zpustošil. Když však pronásledování přestalo, vrátili se františkáni na Sion a ujali také pobořený chrám na Sioně s klášterem, kterýž jim augustiniáni přepustili, nevrátivše se více. Postup ten schválil r. 1333 i sultán.

Aby však majetek ten byl jim zajištěn, koupil k žádosti P. Rogera Guérina Robert, král neapolský a sicilský, a bratrovec sv. Ludvíka, Večeřadlo Páně, Boží hrob a jiná místa posvátná v Jerusalemě od sultána egyptského za 17 milionů cechinův či vlaských dukátů a daroval je papežské stolici s tou podmínkou, že františkáni budou na věčné časy strážci jejich. Podmínku tu papež Klement VI. schválil dvěma bulami ze dne 21. listopadu 1342.

Na to počali františkáni hned stavěti na starých zdech nový kostel menší, opět dvojný, a při něm klášter, užívajíce k tomu staviva z předešlých chrámů, jakož vidno jest z nestejně velikých sloupův a hlavic a z pilířů, na nichž klenba spodního chrámu spočívá. R. 1355 pak byl dobročinností bohaté dámy florentské, jménem Žofie z Archandělů (Sophia de Archangelis),

koupen okolní pozemek a zbudován na něm hospic pro nemocné a poutníky; a i jeho zpráva svěřena františkánům od papeže Innocence IV.

Po dvou stech letech byli však františkáni opět vyrušeni z klidného držení těchto místností od Mohamedánův. Ti uslyšeli totiž, že ve spodním kostele jejich chová se hrob Davidův a proto pod záminkou uctit proroka Davida hleděli se zmocniti té svatyně, až se jim to r. 1551 podařilo. I byl na to chrám proměněn

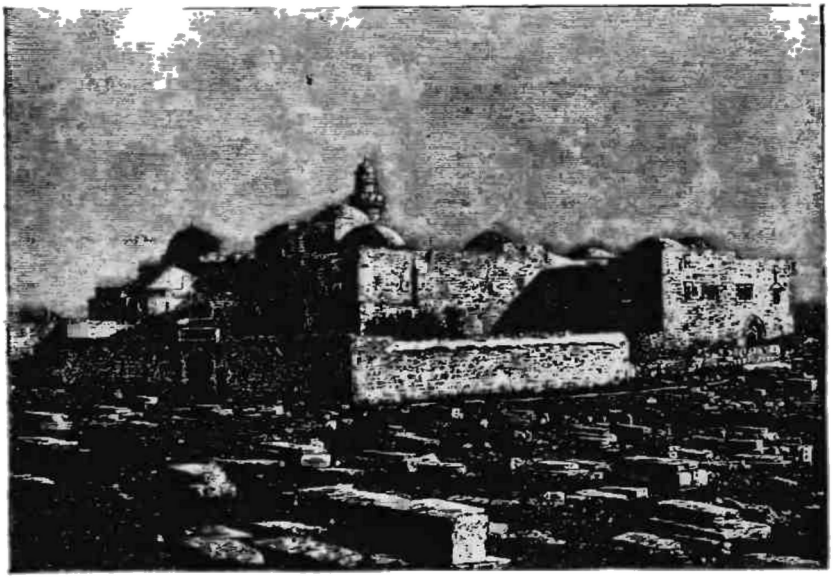

Obr. 4. — Nynější podoba večeřadla Páně.

v mešitu zvanou m. proroka Davida, a opatřen minaretem; klášter pak dán za obydlí as 50 dervišům a jejich manželkám. Nyní patří zchudlé rodině, která původ svůj odvozuje od Osmana, třetího kalifa a zetě Mohamedova. Poněvadž nový Jerusalem staven byl poněkud severněji, než stál starý, Titem zbořený, neleží toto místo večeřadla Páně s bývalým klášterem nyní v městě, nýbrž za ním. a to as 200 m jižně od brány Sionské či Davidovy. Jest to skupina budov velice schátralých, nad něž vyniká jedna nevysokou ko-

pulí a minaretem. To jest bývalý kostel Františkánský, pozdější mešita, jež bezpochyby obsahuje pouze jižní loď onoho chrámu Sionského, který na počátku 12. st. vystavěli křižáci; ale jest to dle tradice ono místo, na kterém stálo večeřadlo Paně. Jako dřevní kostel Sionský, tak i tato budova budova sestává z přízemku a jednoho poschodí, zcela stejně rozdělených. Na přízemku jeví se dosud zbytky velikého stáří. Sestává ze dvou pokojů

Obr. 5. — Vnitřek nynějšího Večeřadla.

nestejně velikých. Pokoj větší slove sálem umývání nohou, jest 18 m dlouhý (od západu k východu), 10 m široký a dvěma pilíři, jež odpovídají dvěma sloupům v hoření místnosti, ve dvě lodě rozdělen. Pokoj menší jest as 15 m dlouhý (od severu k jihu) a 11 m široký; tenká stěna dělí jej na dvě části, z nichž severní jest tmavá a skoro celá vyplněna tak zvaným hrobem Davidovým, sešlým to sarkofagem, 4 m dlouhým, 1 m širokým a se střechovatým svrškem 3 m vysokým, kterýž zdělán jest z bílého, modře pruhovaného mra-

moru a pokryt množstvím koberců drahých, od sultánů darovaných. Není však to skutečný hrob Davidův, jak tvrdí Mohamedáni; ale přece jest možná, že David pohřben byl v těchto místech, avšak v hrobce, jež as pod tímto sarkofágem ležela. Neboť již nejstarší poutníci jerusalemští shledávali, že tuto uctíván byl hrob Davidův.

Ve vedlejších místnostech, jižně od hrobu Davidova, ctili křesťané místo, kde Tomáš uvěřil v Krista

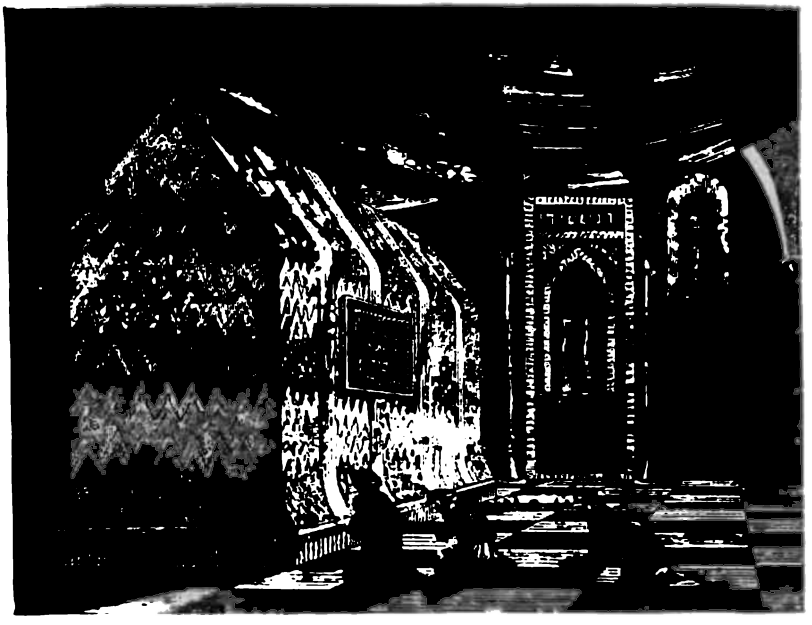

Obr. 6. — Hrob Davidův.

z mrtvých vstalého a vedle něho pokoj, kde sv. Jan obětoval mši sv. a Panně Marii sv. přijímání podával. Na severozápadním konci sálu umývání nohou označují pak místo, kde učeníci připravili beránka.

První poschodí jest rozděleno zcela tak, jako přízemek. Nad sálem umývání nohou okazuje se večeřadlo Páně, z něhož sice vedou schody do přízemku; ale poněvadž Mohamedán do přízemí z pravidla nepřipouští žádného jinověrce, aby posvátného místa toho nezne-

světil, vstupuje se do večeřadla po schodech, jež z vnitřního dvora vedou na teras a z něho do večeřadla, dvěma sloupy ve dvě lodi podélné rozděleného. Východně od něho jest síň menší tenkou stěnou ve dvě části rozdělená: v jedné z nich jest sarkofag Davidův hoření, dle dolního napodobený a chatrnými koberci či spíše hadry pokrytý; v druhé jest nevlídná mešita, v místě to, kteréž druhdy ctili křesťané jakožto síň, v níž Duch sv. na apoštoly sestoupil.

Hlava II.

Kdy slavil Pán Ježíš poslední večeři?

Než přistoupíme k vylíčení poslední večeře Páně, třeba odpověděti k otázce, kdy večeře ta byla slavena, a to proto, poněvadž o té věci není úplné shody mezi exegety. Jest jisto sice, že Pán Ježíš poslední večeři slavil ve čtvrtek a v pátek na to o židovských svátcích zemřel. Neboť všickni evangelisté shodují se v tom, že poslední večeři slavil Pán Ježíš večer před svou smrtí, den pak, ve který zemřel, že byl pátek (velikonoční). Ale ne tak zřejmo jest, který den měsíce nisanu Pán Ježíš posledně večeřel. Příčina toho jest ve zdánlivé neshodě mezi synoptiky (Matoušem, Markem a Lukášem) a mezi sv. Janem. Dle synoptiků večeřel totiž Pán Ježíš posledně v první den přesnic,[1]) kdy zabíjeli beránka,[2]) tedy 14. nisanu; dle sv. Jana však »před dnem slavným velikonočním«,[3]) tedy, jak vykládají mnozí, již 13. nisanu. Neshoda ta zdá se mnohým nekatolíkům tak velikou, že ji mají za nesrovnatelnou a berou z ní příčinu, aby popírali pravost buď evangelií synoptických (Lücke, Bleek, Meyer, Hase, Ewald) nebo evangelia Janova (Bretschneider, Baur, Hilgenfeld, Schenkel). Není tedy divu, že otázkou tou zabývali a zabývají se přečetní exegeté katoličtí, snažíce se všemožně, aby vyrovnali neshodu tu zdánlivou a na jisto

---

[1]) Mat. 26, 17. srov. 26, 20.
[2]) Mar. 14, 12. 17. Luk. 22, 7.
[3]) Jan 13, 1.

postavili den, ve kterém Pán Ježíš posledně večeřel. Pravíme: »neshodu zdánlivou«; neboť že není mezi Janem a synoptiky odporu skutečného, lze již předem právem plným tvrditi, i když nehledí se k inspiraci svatých spisovatelův. Bylit zajisté Matouš i Jan a Petr, dle jehož kázání sv. Marek psal své evangelium, přítomni poslední večeři. I nelze si tedy mysliti, že by ve věci tak důležité se mýlili aneb nevěděli, zda mistr jejich, pro něhož i život dali, přepamátnou onu večeři slavil zároveň se Židy, neb v den jiný. Kristova smrt pak a vzkříšení jsou základní pravdou křesťanskou. A děj takový zajisté nejen že hluboko vniknul v mysli apoštolův a Kristových přátel, on byl též tak bezpečně šířen ústním podáním mezi vyznavači Kristovými, že nebylo by lze mysliti na nějaký omyl v této věci ani tehdy, kdyby evangelia nepocházela od apoštolů, nýbrž od spisovatelů doby pozdější. Čím méně lze domýšleti se právem toho, když víme, že evangelia naše sepsali skutečně dílem apoštolé sami, dílem žáci jejich na základě apoštolských kázání! Je-li však neshoda ona pouze zdánlivá, dá se zajisté vyrovnati a proto i určiti, kdy Pán Ježíš poslední večeři slavil. — Kterak ji vyrovnati?

Odpovědi exegetů nejsou shodny; rozcházejí se trojím hlavním směrem; dle jedněch večeřel Pán Ježíš posledně již dne 13. nisanu, Židé pak 14 nisanu; dle jiných pojídal sice Pán Ježíš beránka 14. nisanu, jak velel Zákon, ale Židé toho roku odložili slavnost velikonoční a jedli beránka o den později, než Pán Ježíš, totiž 15. nisanu. Dle jiných opět jedl Pán Ježíš i Židé beránka velikonočního v jeden a týž den, a to 14. nisanu, jak velel Zákon. Které mínění jest pravé?

I. Ti, kteří tvrdí, že Pán Ježíš slavil večeři poslední již 13. nisanu, rozcházejí se opět ve dvě strany. Jedni praví, že to nebyla večeře velikonoční, při které by požívali beránka a chlebů přesných, nýbrž pouze slavnostní večeře na rozloučenou, při které nebylo požíváno ani beránka ani chlebů přesných. Tvrdí tak nejen Řekové, aby odůvodnili svůj obyčej, že užívají k oběti chleba kvašeného, nýbrž i Sepp, Calmet, Frouard, Lamy, Sidney a j. Pro mínění své dovolávají se jednak toho, že žádný evangelista nepraví výslovně, že Pán Ježíš

při oné večeři jedl beránka, jednak toho, že prý bylo zcela přiměřeno, aby předobrazný beránek pojídal se (od Židů) v den, kdy pravý Beránek velikonoční byl obětován na kříži, nikoli však, aby předobrazný beránek pojídán byl při téže hostině, při které Beránek Boží dával se svátostně za pokrm.

Avšak ať nehledíme prozatím ke 13. nisanu, na kterýž den onu hostinu kladou, již s tím míněním nelze rozhodně souhlasiti, že by poslední večeře Kristova nebyla velikonoční. Neboť ačkoli žádný evangelista nepraví výslovně, že Pán Ježíš při oné večeři jedl beránka, vyjadřují to přece všickni synoptikové slovy tak jasnými a tak zřejmými, že nelze býti o tom v pochybnosti. Praví, že učeníci tázali se v první den přesnic, »kde mají připraviti beránka« [1]) (velikonočního či paschu), že tázali se v den, »kdy (Židé) zabíjeli velikonočního beránka«, [2]) že ptali se za tím účelem, »aby jedl beránka«, [3]) že dostavše rozkaz, aby beránka připravili, odešli »a připravili beránka«, [4]) že večer na to Pán Ježíš usednuv se dvanácti apoštoly za stůl, vyslovil se, kterak »s toužebností žádal tohoto beránka s nimi jísti«, [5]) že potom jedli. [6]) I kdo může ještě míti pochybnost o tom, co jedli? Jedli zajisté to, co učeníci připravili. Ti však připravili mimo jiné beránka velikonočního; jedli tedy beránka velikonočního a slavili večeři velikonoční, jak bylo Zákonem přikázáno.

Zdali bylo přiměřeno, aby předobrazný beránek pojídán byl ještě, když pravý Beránek velikonoční již obětován byl na kříži, nebudeme vyslovovati se; ale zajisté příhodnější bylo, aby předobrazný beránek pojídán byl bezprostředně před tím, kdy Beránek Boží sebe sama chtěl dáti svátostně za pokrm. Neboť tím nejen že ukázal zřejměji, že Zákon Starý již je uzavřen, a Nový započat, nýbrž spolu tak věc řídil, aby právě v ten den vysvobodil nás z poroby ďáblovy smrtí na

---

[1]) Mat. 26, 17.
[2]) Mar. 14, 12. Luk. 22, 7.
[3]) Mat. 26, 17.
[4]) Luk. 22, 8. 13.
[5]) Luk. 22, 15.
[6]) 26, 21.

kříži, ve který byli před lety vysvobozeni Židé z poroby egyptské.

Jisto tedy, že Pán Ježíš slavil vskutku večeři velikonoční, při které požíval s učeníky svými beránka. V který den slavil ji?

Jak řečeno, někteří kladou ji na den 13. nisanu. Pán Ježíš prý, předvídaje smrt svou, anticipoval či o den dříve slavil velikonoční večeři než jak velel Zákon a než dle Zákona slavili Židé. (Euthym, Maszl, Scherer, Schanz, Semeria a j.). Důvody, které uvádějí pro své mínění, jsou tyto:

a) Dle sv. Jana večeřel Pán Ježíš posledně před dnem slavným velikonočním [1]) (πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα). Slavný den ten připadal ovšem na 15. nisan, ale podle počítání židovského počínal se již večerem 14. nisanu, kdy dle Zákona měli požívati beránka. Jedl-li tedy Pán Ježíš beránka velikonočního večer před slavným dnem velikonočním, bylo to večer 13. nisanu.

b) Židé nevešli v den smrti Kristovy do radního domu k Pilátovi, aby se neposkvrnili, ale aby jedli paschu [2]) (beránka velikonočního). Dle sv. Jana měli tedy Židé v den smrti Kristovy beránka velikonočního teprve jísti, byl tudíž 14. nisan; Pán Ježíš však již jej jedl večer před tím, anticipoval tedy a jedl jej již 13. nisanu.

c) Den smrti Kristovy nazývá sv. Jan παρασκευὴ τοῦ πάσχα [3]) t. j., jak vykládají, přípravou na velikonoce. Přípravou na velikonoce byl však 14. nisan; zemřel tedy Pán Ježíš 14. nisanu a poslední večeři slavil 13. nisanu.

d) Den po smrti Kristově slove u sv. Jana velikým dnem sobotním [4]) — zajisté jen proto, že toho roku se sobotou setkal se hlavní svátek velikonoční či 15. nisan. Připadla tedy smrt Kristova na 14. a poslední večeře na 13. nisan. Patrno to prý i z toho, že

---

[1]) Jan 13, 1.
[2]) Jan 18, 28.
[3]) Jan 19, 14. 42.
[4]) Jan 19, 31.

e) kdyby byl Pán Ježíš slavil velikonoční večeři dne 14. nisanu, nebyl by směl podle Zákona opustiti večeřadlo hned po večeři a jíti na horu Olivetskou, nýbrž musel by tam zůstati do rána. (Exod. 12, 22.) Ba Židé sami nebyli by směli v noci 14. nisanu zakročiti mocí brannou proti Kristu, poněvadž večerem toho dne nastal jim už hlavní svátek, ve který nebylo dovoleno nositi zbraň aniž které práce služebné konati.

f) Se synoptiky není tento výklad v odporu; neboť prvním dnem přesnic, na který dle nich Pán Ježíš posledně večeřel, lze rozuměti 13. nisan, a to proto, poněvadž Židé odstraňovali veškeren kvas z domu již den před svátky, k nimž patřil také 14. nisan.

Avšak uvážíme-li všecky důvody tyto, shledáme, že nedokazují toho, co dokázati mají. Neboť

a) jest sice pravda, že dle sv. Jana večeřel Pán Ježíš posledně večer před slavností velikonoční (πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα), či jak překládají: před slavným dnem velikonočním. Avšak slavností tou či slavným dnem tím nerozumí sv. Jan doby od večera 14. do večera 15. nisanu, a proto večerem před slavností tou nesmí se rozuměti večer 13. nisanu. Třeba totiž dobře všimnouti si, že sv. Jan nepraví: před velikonocemi — πρὸ τοῦ πάσχα — jako v 12, 1., nýbrž: před slavností velikonoční či před slavným dnem velikonočním (πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα). Činí tedy rozdíl mezi πάσχα a mezi ἑορτὴ τοῦ πάσχα — mezi velikonocemi a slavností velikonoční. V čem ten rozdíl záleží, z tohoto místa sice zcela zřejmo není. Ale souditi to lze z jistých míst Starého Zákona. Čteme totiž v 3. kn. Mojž. 23, 5. 6.: »Měsíce prvního, čtrnáctého dne téhož měsíce k večeru jest fáse (pascha) Hospodinovo, a patnáctého dne toho měsíce slavnost přesnic Hospodinových jest.« A ve 4. Mojž. 28, 16. 17. stojí toto: »Měsíce prvního, čtrnáctého dne měsíce bude fáse (pascha) Hospodinovo, a patnáctého dne slavnost.« Tu zákon patrně činí rozdíl mezi paschou, která připadá na 14., a mezi slavností přesnic, jež připadá na 15. nisanu, a hle, večera 14. nisanu nečítá tu ke slavnosti či k slavnému dni 15. nisanu. A podobně shledáváme i u Josefa Flavia, který ve Starožitnostech

den 14. nisanu nazývá τὴν (ἡμέραν) τοῦ πάσχα (dnem velikonočním), den pak 15. nisanu τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν [1]) (slavností či slavným dnem přesnic). I jest tedy pravděpodobno, že sv. Jan, jak i Knabenbauer [2]) uznává, podobného rozdílu šetřil a slovem πάσχα rozuměl vůbec svátky velikonoční, k nimž ovšem čítal se někdy i 14. nisan, vždy však večer 14. nisanu, výrazem pak ἑορτὴ τοῦ πάσχα že mínil slavnostní den velikonoční t. j. den světlý či dobu od rána do večera 15. nisanu, ve které konala se hlavní slavnost velikonoční. A že tomu tak, že sv. Jan na tomto místě (13, 1.) nečítá večera 14. nisanu ke slavnému dni 15. nisanu, patrno na jisto ze 13, 27.... Tu vypravuje sv. Jan, kterak někteří apoštolé, vidouce, že Jidáš náhle odchází od večeře, domnívali se, že dostal rozkaz od Krista, aby nakoupil věcí potřebných ke dni svátečnímu, aneb aby dal něco chudým. — Kterak přišli na myšlénku, že šel nakoupit věcí ke dni svátečnímu? Nemohli přijíti na ni jinak, než že sváteční den onen počínal se již následujícím ránem, tak že k přípravám na něj nezůstávalo již více času, leč přítomná noc. Odděluje tedy patrně sv. Jan večer, kdy slavili beránka velikonočního, od následující slavnosti a rozumí slavností či slavným dnem velikonočním toliko světlý den 15. nisanu. Praví-li tedy »před dnem slavným velikonočním«, neudává nikterak, že Pán Ježíš večeřel posledně již 13. nisanu, nýbrž že to bylo večer před onou slavností, která se konala ve dne 15. nisanu, či že slavil poslední večeři večer 14. nisanu. [3])

b) Pascha, o kterou Židé nechtěli připraviti se vstoupením do domu pohana Piláta, nerozumí se, jak

---

[1]) Antiqu. 3, 10. 5.: πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ διαδέχεται τὴν τοῦ πάσχα ἡ τῶν ἀζύμων ἑορτή.

[2]) Comm. in evangl. s. Matth. II. p. 407.

[3]) Někteří vykládajíce řečené místo Janovo (13, 1.) tvrdí, že Jan počítá dny dle obyčeje řeckého od půlnoci a přicházejí tak také k výsledku, že Pán Ježíš večeřel posledně dne 14. nisanu a dne 15. usmrcen byl. Ale výklad ten jest nejen zbytečný, nýbrž i chybný, ježto, jak z jiných míst patrno, sv. Jan počítá také, jako ostatní evangelisté, dny přirozené po způsobu židovském od večera do večera.

ještě bude řečeno, beránek velikonoční, nýbrž maso z pokojných obětí velikonočních. Nelze tedy z uvedeného místa Janova (18, 28.) dovozovati, že Židé v den smrti Kristovy měli teprve beránka jísti a tudy že Kristus zemřel 14. nisanu.

c) παρασκεύη t. ἡμέρα znamenal ovšem den přípravný, ale nikoliv se zřením k velikonocům, nýbrž se zřením k sobotě, tedy tolik co pátek. Patrno to jednak z toho, že nelze uvésti ani jediného místa, kde by παρασκεύη znamenalo přípravný den k velikonocím nebo vůbec k některému svátku jinému, mimo den sobotní; jednak z toho, že jménem tím později vůbec označoval se pátek; hlavně pak že sv. Marek [1]) sám vykládá slovo παρασκεύη slovem προσάββατον t. j. den předsobotní či pátek. Genitivem τοῦ πάσχα určuje sv. Jan, který pátek míní, totiž pátek, který připadl do velikonoc či pátek velikonoční, podobně jako my mluvíme o pondělku velikonočním. Nazývá-li tedy sv. Jan den smrti Kristovy παρασκεύη τοῦ πάσχα, nepraví, že to byl den přípravný k velikonocům či vigilie velikonoční, nýbrž že to byl pátek velikonoční.

d) Sobota pak po smrti Kristově nazývá se proto velikým dnem sobotním, že na ni připadl nikoli první a hlavní, nýbrž druhý svátek velikonoční, kterýž byl velmi důležitým proto, poněvadž se v něm obětovalo první obilí a počínaly se žně, jakož i že od toho dne počítaly se soboty, jež následovaly od velikonoc do letnic, jak shledáváme i u sv. Lukáše, kterýž první sobotu po druhém svátku velikonočním nazývá druhoprvní. [2])

e) Tvrdí-li pak zastanci theorie anticipační, že by Pán Ježíš dne 14. nisanu nebyl mohl podle zákona opustiti večeřadlo do rána a jíti na horu Olivetskou, tvrdí něco, co nemělo platnosti v době Kristově. Přikázal sice Pán Bůh Židům v Egyptě, aby tu noc, kdy budou jísti beránka, nevycházeli »ze dveří domu svého až do jitra«. [3]) Ale jako příkaz o pokropení obou ve-

---

[1]) Mar. 15, 42.
[2]) Luk. 6, 1.
[3]) Exod. 12, 22.

řejí krví beránčí a o jedení beránka v plné hotovosti na cestu, tak i tento příkaz platil pouze pro první slavnost velikonoční, kterou Židé slavili ještě v Egyptě, nikoli však pro dobu pozdější. Alespoň v Tosephta (dodatku) ke traktátu Pesachim dle Lightfoota [1]) stojí toto: Ubi comederunt pascha in Aegypto, ibi etiam pernoctare debuerunt; sed posterioribus temporibus comedebant id in uno loco et pernoctabant in alio. Mimo to, kdyby byl příkaz onen platnost měl ještě v Kristově době, byl by zavazoval zajisté také dne 13. nisanu, jestli by se v něm konala velikonoční večeře, a Pán Ježíš nebyl by mohl tedy ani 13. nisanu vyjíti podle Zákona na horu Olivetskou, kdyby toho dne, jak theorie anticipační chce, beránka velikonočního byl požíval.

Co pak se týká tvrzení, že by Židé nebyli mohli dne 14. nisanu v noci proti Pánu Ježíši zakročiti mocí ozbrojenou, poněvadž tu noc Zákon přikazoval již klid, třeba uvážiti, že, jak ještě řečeno bude, v dnech svátečních nepřikazoval se klid tak přísný jako v sobotu, a že mnohé věci byly dovoleny ve svátek, které zakazovaly se v sobotu.

f) Prvním dnem přesnic, na který synoptikové kladou poslední večeři, nelze právem rozuměti den 13. nisanu. Neboť, jak praví Knabenbauer, [2]) nejen nebylo slycháno, aby ten den nazýval se kdy dnem přesnic, nebylo také žádného důvodu, proč by to jméno byl měl. Vždyť 13. nisanu nepožívali ještě chlebů přesných; toliko v noci shledávali věci kvašené, aby 14. nisanu odstranili je z domu. A byť se i dalo dokázati, že také 13. nisan slul někdy dnem přesnic, co prospělo by to theorii anticipační? Neudávajíť synoptikové prostě dne přesnic jakožto den poslední večeře, nýbrž určují jej přesněji dodávajíce slova: Kdy zabíjeli velikonočního beránka (Mar. 14, 12.) a: Kdy bylo zabíjeti beránka. (Luk. 22, 7.) Beránka velikonočního nezabíjeli však 13. nýbrž 14. ni-

---

[1]) Tract. de ministerio templi Hierosol. c. XII. Viz Pölzl, Kurzgef. Komm. zur Leidens- und Verklärungsgeschichte. S. 46.
[2]) Comm. in evang. s. Matth. II. p. 405.

sanu. Kladouc tedy theorie anticipační večeři poslední na den 13. nisanu, staví se skutečně v odpor se synoptiky.

Ostatně Pán Ježíš nemohl ani slaviti beránka velikonočního dne třináctého. Neboť Zákon přikazoval obětovati jej dne čtrnáctého, a to ne kdekoliv, nýbrž »na místě, kteréž by vyvolil Hospodin, aby přebývalo tam jméno jeho« [1]) t. j. jak Bynaeus [2]) dokazuje, ve chrámě. Ale kterak byl by mohl Pán Ježíš obětovati beránka ve chrámě mimo čas k tomu ustanovený? A který kněz byl by ten den zachytil krev z beránka jeho? Či snad (jako Pán soboty a svátkův) obětoval jej proti předpisům doma? Ale zda nebyli by se o tom dověděli Židé od Jidáše a zda vědouce to nebyli by uvedli i tuto okolnost proti němu a nežalovali, že proti Zákonu slavil beránka velikonočního o den dříve, než měl, a že beránka k tomu obětoval nikoli ve chrámě, nýbrž v domě soukromém? Nikde však nečiní se zmínky o tom, že by také tyto věci na něho byli žalovali. Patrně proto, že mu v té příčině nemohli nic vytknouti, a tudíž že ve slavení beránka od Zákona se neuchýlil.

Někteří ovšem, stojíce přes to vše na 13. nisanu jakožto dni poslední večeře, hledí věc vyložiti tvrzením, že bylo dovoleno slaviti velikonoční večeři ve dvou dnech, buď 13. neb 14. nisanu. Dovolávají se proto obyčeje galilejského; praví, v Galilei že pokládali již 14. nisan za den sváteční, třináctého pak že odstranili věci kvašené a večer jedli beránka. Pán Ježíš pak jakožto Galilean že držel se obyčeje toho a jedl beránka již 13. nisanu (Hug.) Jiní poukazují mimo to k důvodům astronomickým. Poněvadž totiž první den měsíce stanovil se dle toho, kdy nejprve spatřili nový měsíc na obloze, mohlo se prý snadno státi, zvláště při obloze mraky zastřené, že v některých krajích viděli nový měsíc o den dříve než jinde a proto pokládajíce den, kterýž jinde platil za 13. nisan, již za den,

---

[1]) Deut. 16, 5. 6.

[2]) De morte Jesu Christi, I. 1, 22. 23.: in eo (templo) mactandum erat, non in aedibus alicujus privatis, cum sacrificium esset.

kterýž jinde platil za 13. nisan, již za den čtrnáctý, slavili velikonoční večeři o den dříve než v krajích jiných. Když pak přišli do Jerusaléma, držel se každý svého obyčeje, a tak se stalo, že tam jedni jedli beránka dne 13., jiní dne 14. nisanu (Serno, Bisping) Velerada pak trpěla to tím spíše, poněvadž při ohromném návalu cizinců do města nebylo by možno bývalo tolik beránkův obětovati ve chrámě za jedno odpoledne po večerní oběti, kolika bylo třeba pro tak veliké množství lidí. Avšak ani s tímto výkladem nelze souhlasiti. Neboť co se týká obyčeje galilejského, nic jiného nelze dokázati, než že, jak tvrdí traktát Pesachim,[1]) Galilejští 14. nisanu odpočívali od práce; že by však již dne 13. slavili beránka velikonočního, neděje se zmínka nikde. Co pak se týká krajin jiných, jest pravda sice, že v pozdějších dobách slavila se velikonoční večeře mimo Palestinu ve dvou dnech; že by však se to dělo již za doby Kristovy, dokázati nelze. A byť se to bylo dělo, není pravdě podobno, že by byli v Jerusalémě dovolili kněží provozovati praksi různou. Neboť tam nebylo pochybnosti o tom, který den jest zákonitý ke slavení beránka velikonočního, poněvadž jej velerada sama stanovila. A že by to byli dovolili z nutnosti, aby vyhověli potřebám příchozích, rovněž nelze právem souditi. Neboť ani Josef Flavius ani rabbini nezmiňují se o tom, že by byli nemohli všickni zabiti v chrámě beránky své v ustanovený čas. Naopak tvrdí Josef Flavius,[2]) že za Cestia od hodiny deváté do jedenácté (od naší 3—5. h.) zabilo se 25.600 velikonočních beránkův, a dle traktátu Pesachim[3]) dělo se obětování beránků tak rychle, že levité nemohli nikdy po třetí dozpívati žalmy zvané hallél.

Nelze tedy nijak odůvodniti tvrzení, že Pán Ježíš posledně večeřel 13. nisanu; ale ovšem, jak ukázáno, jsou jisté důvody proti tomu, ukazujíce, že theorie anticipační jest v přímém odporu se synoptiky. Kdy slavil

---

[1]) C. 4, 5. Surenh. II. p. 147. Knabenbauer l. c. p. 411.
[2]) Bell. judaic. 6, 9. 3.
[3]) 5, 7.

tedy poslední večeři Pán Ježíš? Z toho, co dosud řečeno, jest odpověď na snadě. Neboť

a) jest předem jisto, že Pán Ježíš při poslední večeři požíval beránka velikonočního. Beránka velikonočního bylo však přikázáno požívati večer 14. nisanu.[1]) A tu již předem lze souditi, že Pán Ježíš, kterýž přišel na svět, nikoliv aby zákon zrušil, nýbrž naplnil, v požívání beránka zákona se držel a tedy jej 14. nisanu jedl. A že skutečně tak učinil, svědčí

b) synoptikové, kteří všickni, jak řečeno, udávají, že poslední večeře byla konána v první den přesnic, t. j. 14. nisanu, a aby žádné pochybnosti v té příčině nebylo, připojují slova: »Kdy zabíjeli beránka«. Dodatkem tím vyloučena veškerá nejistota. Neboť prvním dnem přesnic může se rozuměti také den 15. nisanu, jakožto první svátek velikonoční, ale dnem, »ve který zabíjeli beránka«, nelze se zřením k Zákonu (Exod. 12, 6, 18.) rozuměti jiný den než 14. nisan.

c) Sv. Jan neodporuje v té věci synoptikům, nýbrž souhlasí s nimi; neboť dle něho večeřel Pán Ježíš posledně večer před slavným dnem velikonočním t. j., jak ukázáno, večer před světlým dnem 15. nisanu, na který připadala hlavní slavnosť velikonoční, tedy tentýž večer 14. nisanu, ve který dle synoptiků Pán Ježíš velikonoční večeři slavil. A to, co ze sv. Jana proti tomu se namítá ve prospěch theorie anticipační, jak z dosavadního pojednání patrno, nejen nic nedokazuje proti dni čtrnáctému, nýbrž spíše pro něj svědčí. Lze tedy s plnou jistotou tvrditi, že Pán Ježíš poslední večeři slavil dne 14. nisanu.

Nastává ještě otázka, zda ten den také Židé konali velikonoční večeři?

II. O otázce této zdá se, že nemůže býti pochybnosti, poněvadž zákon Mojžíšův přesně stanovil den, kdy ji mají slaviti. Nicméně vyskytují se tu jisté obtíže. Slavil-li totiž Pán Ježíš večeři velikonoční dne 14. nisanu, byl usmrcen dne 15. nisanu. Ale na ten den připadal hlavní svátek velikonoční. A tu zdá se některým exegetům pravdě nepodobno, aby Židé byli

---

[1]) Exod. 12, 6. 18.

usmrtili Pána Ježíše v hlavní svátek svůj. A proto, uznávajíce, že Pán Ježíš večeřel posledně dne čtrnáctého, tvrdí, že Židé v roce utrpení Kristova přeložili slavnost velikonoční o jeden den a jedli tedy beránka dne 15. (v pátek), hlavní pak svátek slavili dne 16. nisanu (v sobotu). Tak tvrdí Maldonat, Kuinoel, Grimm, Cornely, Knabenbauer a j. Důvody pak, o něž opírají tvrzení své, jsou:

a) Bylo vůbec v obyčeji překládati svátek, když padnul den před sobotou neb po ní, a to proto, aby nepadly za sebou dva dni, ve kterých by se museli zdržovati prací.

b) Židé sami usnesli se na tom [1]), že Kristus nemá býti usmrcen v den sváteční. Dle usnesení toho zajisté také jednali, a proto lze z něho souditi, že v den Kristovy smrti Židé svátku neslavili a tedy také předešlého večera (14. nisanu) beránka nepožívali.

c) V den sváteční bývali kněží zaměstnáni ve chrámě a nemohli tedy delší čas zdržovati se na ulici, a to tím méně, poněvadž i mnozí z lidu přinášeli v den sváteční oběti. Avšak v den Kristovy smrti zůstávali kněží i lid celé dopoledne na ulicích, v poledne pak byli na Kalvárii posmívajíce se tam Kristu; ba vykonávali i práce, jež bylo zakázáno konati v den sváteční; tak na př. velerada dala Krista jíti, vykonávala soudní řízení, [2]) Šimon Cyrenský šel s pole, [3]) kde zajisté pracoval, Josef z Arimathie nakoupil kmentu, [4]) Nikodem vonných mastí, a sňavše tělo Kristovo s kříže, ovinuli je kmentem a položili i s vonnými mastmi do hrobu; [5]) také ženy připravily si vonné masti, [6]) aby pomazaly Ježíše. To vše svědčí, že Židé neslavili svátku v den Kristovy smrti, a tedy že nejedli den před tím beránka.

d) Bylo obyčejem propouštěti o velikonocích jednoho z vězňů; to dělo se zajisté před slavnostným

[1]) Mar. 14, 2.
[2]) Luk. 22, 66.
[3]) Mar. 15, 21. Luk. 23, 16.
[4]) Mar. 15, 46.
[5]) Jan 19, 39.
[6]) Luk. 23, 56.

dnem, aby propuštěnec mohl již v rodině jísti beránka. Pilát však propustil Barabáše teprv v den Kristovy smrti; lze tedy za to míti, že toho dne měli teprv beránka jísti, a proto že nebyl to den sváteční.

f) Sv. Jan sám nazývá den Kristovy smrti παρασκευὴ τοῦ πάσχα — přípravou na velikonoce a tak dává na jevo, že toho dne Židé neslavili ještě dne slavnostního, nýbrž teprv k němu přípravu konali. Patrno to i z toho, že

g) Židé nevstoupili v den Kristovy smrti do domu Pilátova, aby se neposkvrnili, ale aby jedli paschu (beránka velikonočního?).

Než jakkoliv se mínění toto velice zamlouvá a o důvody nemálo vážné se opírá, přece nevidí se nám býti správným. Neboť i tyto důvody, náležitě byvše uváženy, buď nedokazují, co dokázati mají, aneb i proti tomu svědčí. Neboť

a) Jest sice pravda, že v pozdějších dobách bylo obyčejem u Židů překládati hlavní slavnost z 15. na 16. nisan, když padla na pátek. Avšak, jak i Knabenbauer [1]) doznává, nelze dokázati, že by obyčej ten býval již za dob Kristových. Talmud spíše častěji činí zmínku o svátcích, jež byly slaveny v pátek. Tak děje se v traktatu Chagiga c. 2., Besta c. 1., Succa c. 5. 13., jmenovitě pak v trakt. Pesachim 10, 7., kdež ustanovuje se, ať kosti, žíly a ostatky (z beránka velikonočního) spálí se dne 16. Jestli by však den šestnáctý připadnul na sobotu, nechť spálí se věci ty dne 17. nisanu. Z ustanovení toho patrno, že velikonoční slavnost mohla konati se v pátek. Proto také i Aben Ezra (v komm. k Lev. 23, 4.) tvrdí, že lze jak z Mišny tak z Talmudu dokázati, že slavnost velikonoční připadla někdy na pátek a v něm se slavila. V nynějším kalendáři židovském nepřipadá sice nikdy velikonoční slavnost na pondělek, středu a pátek, dle pravidla vyjádřeného slovem בדו (Bedu); ale to děje se nikoliv na základě překládání svátků, nýbrž na základě výpočtu a to teprve od dob pozdějsích. [2])

---

[1]) Comm. in evangl. s. Matth. II, 414,
[2]) Maimonides, Kidd. hachodeš, 5, 3.

b) Židé ovšem ustanovili se na tom, aby Kristus nebyl usmrcen v den sváteční, poněvadž vidouce, s jakou slávou uvítán byl od lidu při vjezdu svém do Jerusaléma, obávali se, aby nenastal rozbroj v lidu, kdyby na něj sáhli. Když však Jidáš přišel k nim a nabídnul se, že jim Krista zradí, změnili úmysl svůj, soudíce, že nenarazí na odpor tak veliký, ježto i vlastní učeník Kristův proti němu vystupuje.

c) Pravda sice jest, že dle traktátu Beza[1]) zakázáno bylo Židům konati soudní řízení nejen v sobotu, nýbrž i ve svátek. Avšak příčina zákazu toho nebyla v odbývání soudů, nýbrž, jak udává Maimonides,[2]) v tom, že v sobotu nesměl býti psán rozsudek. Dle toho nebylo tedy nedovoleno konati soudy samé. Že tomu v skutku tak, patrno z toho, že dle traktátu o svěcení soboty (Šabat. 7, 2.), kde vypočítává se 39 prací v sobotu zakázaných, nečiní se žádná zmínka o soudech, jakož i z toho, že (dle Sanhedrin c. 10, 3, 4.) Židé měli zvláštní místnost k odbývání soudních řízení v den sobotní a sváteční.[3]) Mimo to byl Kristus v očích velerady falešným prorokem a rouhačem a rušitelem soboty, a takového jíti, souditi a odsouditi v den sváteční neměli za věc nedovolenou, spíše za záslužnou, jakož souditi lze z Luk. 4, 16. 29; z Jana 7, 45; 9, 13—3, 10, 31. 39; 16, 2., kde mluví se o pracích podobných, jež Židé konali v sobotu, a předpovídá se, že kdo apoštoly zabije, domnívati se bude, že by tím Bohu sloužil. Obětním výkonům nebylo ono řízení soudní na překážku. Neboť jednak nebyli všickni kněží členy velerady, nýbrž jen velekněz a představení jednotlivých tříd kněžských, jednak sezení velerady konalo se dříve, než nastal čas k obětem, jednak nebylo třeba, aby všickni súčastnili se obětí. Mohli tedy snadno po sezení velerady i z těch, kteří,

---

[1]) Mišna, (Beza 5, 2.)

[2]) Srovn. Pölzl, Kurzgef. Komm. zur Leidens- und Verklärungsgesch. S. 48.

[3]) Sanhedrin c. 10: in sabbatis et in diebus festis considebant in antemurali (t. j. v budově, která byla mezi vnější a vnitřní předsíní chrámovou).

byli ve veleradě, odebrati se jedni (na nichž byla řada) do chrámu, jiní s Kristem k Pilátovi; a ti, kteří odešli do chrámu, mohli, byvše hotovi, dostaviti se také nejen na Kalvárii, nýbrž ještě i k Pilátovi.

Co pak se týká prací služebných, zakazoval sice zákon Mojžíšův práce tělesné v sobotu a v dnech svátečních.[1]) Avšak klada větší váhu na svěcení soboty než svátku dovoloval připravovati pokrmy v den sváteční, ba i v slavný den velikonoční. Stojíť v zákoně (Exod. 12, 16.): »Den první (svátků velikonočních) bude svatý a slavný, a den sedmý touž slavností ctěn: žádného díla nebudete dělati v nich, kromě toho, co k jídlu přináleží.« A jak Maimonides praví, dle školy Hillelovy byly ještě mnohé jiné práce, jež zakazovaly se v sobotu, dovolovaly se však v den sváteční. Z toho tedy, že Josef z Arimathie a Nikodem sňali Kristovo tělo s kříže, a koupivše kment i vonné masti, obvinuli je a pohřbili, že ženy připravily si vonné masti, aby pomazaly Ježíše, že i apoštolé po odchodu Jidášově od večeře domnívali se, že odešel nakoupit věcí potřebných pro den sváteční, nelze právem souditi, že by den smrti Kristovy nebyl dnem svátečním, a tedy že by večer před tím nebyli požívali beránka. Avšak ani z toho ne, co praví se o Šimonovi Cyrenském, že totiž šel s pole. Neboť nepraví Písmo sv. o něm, že na poli pracoval, nýbrž že přicházel ἐξ ἀγροῦ. Ἀγρός však znamená nejen pole, nýbrž i venkov oproti městu, jakož rozumí Vulgata slovem villa. Mohl tedy přicházeti z obydlí svého, jež měl asi nedaleko Jerusaléma. Co ho vedlo do města, nelze ovšem říci; možná že šel do chrámu, aby se modlil, možná také že zaslechl již něco o zatknutí »proroka z Nazareta« a zvědavostí neb soucitem puzen do města se odebral.

Při ukřižování samém a přípravě k němu konaly se sice práce, jež nebylo dovoleno konati ve svátek. Ale prací těch nekonali Židé, nýbrž vojáci římští, na něž nevztahoval se náboženský zákon židovský. Působili ovšem morálně Židé spolu s nimi, ale morální spolupůsobení nerušilo svěcení soboty. Mimo to dle

---

[1]) Lev. 23, 7.

Talmudu nebylo zakázáno vykonati trest smrti ve svátek; naopak v některých případech přikazovalo se to, aby dán byl příklad odstrašující před počtem svědků co možná největším. Praví o tom v trakt. Sandehrin 10, 4. rabbi Akiba: non occiditur a judicibus civitatis suae; non a synedrio, quod Jabne est, sed ad summum senatum Hierosolymam deducitur atque istic in custodia asservatur usque ad festum, et in festo interficitur, quia dicitur: et totus populus audiet et timebunt neque amplius praefracte agent. Slova tato mají tím větší důležitost, poněvadž se Akiba dovolává při nich Starého Zákona, kde (5. Mojž. 17, 12. 13.) stanoví se trest smrti nad člověkem, jenž protivil se knězi, konajícímu službu, neb výpovědi soudcově: »Kdo by pak zpýchal, nechtě poslechnouti rozkázání kněze, kterýž toho času posluhuje Hospodinu, Bohu tvému, a výpovědi soudce, umře člověk ten, a odejme zlé z Israële: a všecken lid uslyše to báti se se bude, aby žádný potom nenadýmal se pýchou.«

Vše tedy, co se uvádí se zřením k soudnímu jednání a pracím konaným v den Kristovy smrti, nedokazuje, že toho dne Židé neslavili hlavního svátku svého. Neboť všecky ty práce a řízení, jež dle evangelií konaly se toho dne, mohly býti konány i v den sváteční.

d) A co se týká propuštění Barabáše, nepopíráme, že by bylo přiměřeno bývalo propouštěti vězně, jehož lid žádal, před svátečním dnem, aby mohl beránka velikonočního slaviti již v rodině. Avšak významnější bylo propustiti jej na svobodu v den, kdy konali výroční památku vysvobození z Egypta. Mimo to dobře jest uvážiti, že Pilát nenabídnul sám od sebe lidu volby mezi Kristem a Barabášem, nýbrž teprve na podnět lidu,[1]) kterýž žádal, aby jim učinil, »jakož jim vždycky činíval;« a i potom že učinil to jen proto, poněvadž myslil, že lid bude voliti Krista. I není tedy pravdě nepodobno, že Pilát v roce Kristovy smrti nepomýšlel vůbec na to, aby řečený obyčej zachoval, a že právě proto lid, pozoruje to, na obyčej ten jej upozornil a za propuštění jednoho z vězňů žádal. Byť tedy pro-

[1]) Mar. 15, 8.

puštění vězně bylo se dělo z pravidla přede dnem sváteční, nešlo by z toho ještě, že se tak stalo také v roce Kristovy smrti a že tedy nebyl den sváteční, když Barabáš propuštěn a Kristus odsouzen byl; a to tím méně, poněvadž všickni synoptikové užívají výrazu ἑορτή, pravíce, že se to dělo κατὰ ἑορτὴν [1]) — v den sváteční, či jak Vulgata má: »per diem festum«. Podobně platí

c) o výrazu παρασκεύη τοῦ πάσχα. Jak již dříve řečeno, slovo παρασκεύη neznamená přípravu či vigilii velikonoční, nýbrž přípravu na sobotu či pátek; παρασκεύη τοῦ πάσχα že tolik jest, co pátek velikonoční. Že tomu v skutku tak, patrno i z toho, že by si jinak Jan odporoval. Neboť dle 13, 1. byl den smrti Kristovy ἑορτὴ τοῦ πάσχα, slavný den velikonoční; i kterak tedy mohl by Jan o několik kapitol později tvrditi, že to nebyl den slavný, nýbrž pouze příprava na slavný den velikonoční? Slovy παρασκεύη τοῦ πάσχα netvrdí tedy Jan nic jiného, než že byl pátek velikonoční, kdy Pán Ježíš umřel.

f) A co se týká místa u sv. Jana 18, 28., dle něhož Židé v den smrti Kristovy nevstoupili do domu Pilátova, aby se neposkvrnili, ale aby jedli paschu, bylo již řečeno, že vstup ten nemohl jim brániti, aby večer beránka nejedli, a že tedy onou paschou nelze rozuměti beránka velikonočního, nýbrž maso velikonočních obětí pokojných, zvaných chagiga; těch požívali ve dne; o ty by se byli tedy připravili onoho dne, kdyby se byli poskvrnili vstoupením do domu pohanského. (Srov. Bynaeus, de morte Jesu Christi, III, 1. 2—4: »non agnum, sed paschale sacrificium (i. e. Chagigam), quod de die comedebatur, atque ab immundo comedi erat grande nefas« intelligit). Avšak tu namítají, že ač slovo pascha má různé významy, přece ve složeném rčení manducare pascha neznamená nikdy požívati chagigy,[2]) podobně jako na př. slova crux, ač různé významy připouští, přece ve složeném rčení tollere crucem nelze pojímati ve

---

[1]) Mat. 27, 15.; Mar. 15, 6.; Luk. 23, 17.

[2]) Schürer, Schanz, Cornely, Knabenbauer.

všech významech, jež připouští samo o sobě. A Knabenbauer[1]) žádá, aby uvedlo se alespoň jedno místo, ve kterém by ono rčení přicházelo ve významu požívati chagigy.

Než. byť i nebylo lze uvésti žádného místa, ve kterém by se vyskýtalo rčení manducare pascha ve významu jísti chagigu, nešlo by z toho ještě, že řečená fráse neznamená nic jiného, než požívati beránka velikonočního, jak tvrdí zastanci theorie překládací. Neboť u sv. Jana přichází více slov ve významu, v jakém jich neužívá žádný spisovatel jiný, na př. λόγος o 2. božské osobě, ἀμνὸς τοῦ θεοῦ o vtěleném Synu Božím a jiné. A bylo zcela na snadě Janovi přiložiti slovu pascha význam chagigy. Neboť, jak již řečeno, slovo to פֶּסַח znamená vlastně přejití — přejití Hospodinovo, onu totiž událost, že anděl Hospodinův, pobíjeje prvorozence egyptské, přešel či pominul domy židovské a ušetřil v nich jejich prvorozence. Od tohoto přejití dostal jméno jak beránek, který se při onom přejití a potom každého roku o velikonocích obětoval, tak i doba, ve které se obětoval. Ale jako jméno doby — pascha — přeneslo se potom na všech 7 dní, ve kterých se oslavovala památka onoho přejití a vysvobození z Egypta, tak bylo lze Janovi i jméno oběti (beránka velikonočního) přenésti na všecky ty oběti, jež po oněch sedm dní (pro řečené přejití) se podávaly a jež u rabbinů chagiga sluly. A význam ten mohl sv. Jan podkládati slovu pascha nejen samu o sobě, nýbrž i ve složené frási manducare pascha. Neboť ačkoli mnohovýznamná jména nepodržují všech svých významů ve frási složené, přece i v ní připouštějí více než jeden význam. Tak na př. i slovo crux mimo jiné znamená též kříž fysický a kříž duševní či utrpení. A ačkoli ve frási tollere crucem nepřipouští všech významů, jež má, připouští přece oba významy svrchu řečené znamenajíc i nésti kříž fysický i nésti kříž duševní či snášeti utrpení. A podobně i slovo pascha, ač ve frási manducare pascha nepřipouští všech významů, jež s tím jménem spojeny jsou, může přece v ní zna-

[1]) l. c. p. II. 406.

menati i beránka velikonočního i chagigu, poněvadž sloveso manducare jednomu i druhému významu přiměřeno jest, podobně jako sloveso tollere významu crux physica a crux spiritualis či res adversae. Že tomu vskutku tak, lze doložiti též slovy Starého Zákona: »Obětovati budeš jako paschu Hospodinu, Bohu svému, ovce a voly na místě, které by vyvolil Hospodin, Bůh tvůj; sedm dní jísti budeš při tom bez kvasu«.[1]) Na místě tomto znamená slovo pascha patrně oběti velikonoční vůbec či chagigu, a to jak z kontextu patrno, i ve složené frási manducare pascha. Namítají ovšem proti tomu, že místo to (וזבחת פסח ליהוה אלהיך צאן ובקר) překládati se má: Offeres Domino pascha, oves et boves = obětovati budeš Hospodinu beránka velikonočního, ovce a voly.[2]) Avšak nejen Vulgata, Septuaginta a četní exegeté katoličtí[3]) i protestantští,[4]) nýbrž i židovští[5]) exegeté překládají způsobem svrchu udaným a tvrdí, že pascha (פסח) na tomto místě neznamená toliko beránka velikonočního, nýbrž velikonoční oběti vůbec či chagigu. Mimo to i Mišna učí, že pascha znamená také požívati oběti velikonoční vůbec. V traktátu Pesachim (9, 5.) totiž činí se otázka, jaký rozdíl jest mezi paschou egyptskou a nynější, a odpovídá se k ní: »Onu jedli rychle v jedné noci, této požívá se po všech sedm dní«. — Konečně, přijme-li se výklad theorie překládací, výklad, že u sv. Jana 18, 28. pascha neznačí chagigy, nýbrž beránka velikonočního, nevysvětlí se, kterak Jan mohl říci, že Židé nechtěli vstoupiti do domu Pilátova, aby se neposkvrnili, ale aby jedli paschu. Neboť, jak řečeno, vstup do domu pohanského poskvrňoval pouze do večera a nebránil tedy požívati beránka, kterýž se jedl až večer.

---

[1]) Deut. 16, 2. 3.

[2]) Knabenb., Cornely, Historica et crit. introd. in U. T. libros III, p. 271.

[3]) Bar., a Lapide, Toletus, Langen, Schegg, Sušil a j.

[4]) Wieseler, Wichelhaus, Keil, Tholuck, Luthard.

[5]) Edersheim, Sal. Herxheimer: der Pentateuch, Leipzig 1865, 913.

Zastanci theorie překládací hledí ovšem věc vyložiti tvrzením, že kdo poskvrnil se, nesměl ani beránka velikonočního jísti, ani zabíjeti či obětovati ho, jakož i že není ani jisto, zda vstup do domu pohanského pouze do večera poskvrňoval, ježto místo, které se na doklad toho uvádí, týká se domu, do něhož pohan pouze vstoupil, jinak však že vstoupení do domu, v němž pohan 40 dnů přebýval, na 7 dnů poskvrňovalo.[1]) Také poukazují k úzkostlivosti farizeů, kteří prý již se zřením k lidu nemohli v touž dobu přestoupiti zákon, kdy z porušení zákona vinili Krista, ač věděli, že mohou ještě v čas zbaviti se poskvrny tím vzešlé a beránka přece požívati. Avšak otázka, zda, kdo poskvrnil se, také obětování či zabíjení beránka měl se zdržeti, v naší věci nic nerozhoduje. Neboť sv. evangelista nemluví o zabíjení či obětování, nýbrž o požívání, a tím již alespoň poněkud ukazuje, že nemá na mysli beránka velikonočního, ježto by jinak spíše a místněji byl vytknul obětování či zabíjení, jakožto věc, která předcházela a důležitější byla, než požívání.[2]) Co pak se týká mínění, že vstoupení do domu pohanského poskvrňovalo na více než sedm dní, třeba považiti, že zákon Mojžíšův prohlašoval sice za nečistého na 7 dní toho, kdo vstoupil do domu, v němž byla mrtvola, ale nic neříká o tom, kdo vstoupil do domu pohanského, ba nepřirovnává ani domu pohanského k domu, v němž někdo zemřel. Ale ani lidská autorita nečiní toho. Přirovnává sice Talmud obydlí pohanské k chlévu,[3]) ale nikoliv k domu zemřelého. A dle Maimonida prohlásili rabbíni pohany na roveň pouze tomu, kdo trpí tokem semene.[4]) Tím však zároveň prohlásili, že styk s pohany a tedy i vstoupení do domu jejich toliko do večera činí nečistým; neboť dotknutí se člověka, jenž trpěl tokem

---

[1]) Comm. über das Evang. des hl. Joannes S. 544 Schürer: Über φαγεῖν τὸ πάσχα. Joh. 18, 28. S. 23. Cornely, Knabenbauer.

[2]) Sušil.

[3]) Bab. Erubin 62, 2: Atrium alienigenae est sicut habitaculum jumenti.

[4]) In Šekalim 8, 1.: Sapientes deciderunt alienigenas per omnia fluxum patienti esse aequiparandos.

semene, poskvrňovalo pouze do večera.[1]) A jest také zcela pochopitelno, že nestanovili na styk s pohany poskvrnění delšího trvání. Neboť bylo by to zajisté velmi kruté a nemoudré jednání, kdyby lidská autorita u Židů na styk s pohany stanovila poskvrnu sedmi dnů v době, kdy byli od pohanův obklopeni a denně s nimi se stýkali.[2]) Poskvrňoval-li však vstup do domu pohanského do večera jen, nemohla býti příčinou, pro kterou Židé nechtěli vejíti do domu Pilátova, obava, že by se připravili o beránka velikonočního. A že by pouze z úzkostlivosti tam byli nešli? To zajisté nelze mysliti o lidech, kteří nelekali se usmrtiti Krista přes všecky důkazy, jež dával o vyšší své bytosti, kteří za týmž účelem již dříve v den sobotní se skály ho chtěli svrhnouti[3]) a v den posvěcení chrámu úklady mu strojili.[4]) Ostatně ani přeložení svátku na druhý den nesrovnávalo se se zákonem. Nebyla-li však příčinou zdráhání se Židů vstoupiti do domu Pilátova obava, že nebudou moci jísti beránka, nelze ani ze sv. Jana 18, 28. dovozovati s jistotou, že toho dne Židé měli teprve beránka jísti, a že tedy neslavili ještě velikonoční slavnosti, nýbrž teprve přípravu k ní měli. Žádný tedy z těch důvodů, jež uvádějí se pro theorii překládací, nedokazuje pravosti této theorie. Ale ovšem jsou důvody, které svědčí proti ní. Jest to předem otázka, kterou apoštolé učinili v první den přesnic tázajíce se, kde mají připraviti beránka. Neboť kdyby byla slavnost velikonoční přeložena bývala, přeložení to bylo by se mohlo státi pouze mocí úřední — od velerady, a ustanovení velerady v té věci bylo by se muselo prohlásiti veřejně. Ale pak byli by se o tom dověděli i apoštolé a vědouce to, nebyli by chtěli o den dříve připraviti beránka a tak jednati proti ustanovení velerady. Mimo to rozhodnutí velerady bylo by vázalo všecky, kněze

---

[1]) Lev, 15, 2—7.

[2]) Srovn. Velický: Quo anno Dominus noster mortuus sit, p. 49.

[3]) Luk. 4, 14.

[4]) Jan 10, 22.

i lid, a proto nebyl by mohl před ustanoveným časem ani Kristus v chrámě obětovati beránka bez odporu, ani kněz zachytiti z něho krev. A kdyby byl Pán Ježíš, nedbaje ustanovení velerady, v domě soukromém obětoval beránka před časem veleradou ustanoveným, byli by se zajisté Židé o tom dověděli a v žalobě proti němu to vytkli. Nic však z toho nepřipomíná se v evangeliích, patrně proto, že nemohli mu ani v této věci nic vytýkati, a že tedy neslavili beránka velikonočního v jiný den než Kristus. Jako tedy Kristus neanticipoval velikonoční večeře, tak ani Židé nepřeložili jí. Co zbývá tedy?

III. Nezbývá nic jiného, než abychom uznali, že Kristus a Židé jeden a týž den slavili beránka velikonočního, t. 14. nisanu, a že tedy Kristus usmrcen byl ve hlavní svátek židovský, a to tím spíše, poněvadž jsou i positivní důvody, které potvrzují pravost tohoto náhledu. Neboť

a) Zákon Mojžíšův předpisoval, aby velikonočního beránka jedli večer 14. nisanu; [1]) i lze tedy předem již souditi, že Židé, kteří alespoň co do zevnějška hleděli zákon zachovati, v této věci proti němu nejednali a tedy téhož dne velikonoční večeři slavili, ve který Kristus.

b) Sv. evangelisté Marek a Lukáš poznamenávají, že apoštolé otázku v příčině přípravy beránka učinili, když beránka zabíjeli,[2]) ano když jej zabiti museli.[3]) Poznámka ta patrně nasvědčuje, že toho dne obětovali a požívali beránka nejen Kristus s apoštoly, nýbrž Židé vůbec.

c) Výkladem tímto zjedná se nejlépe úplný souhlas mezi synoptiky a evangeliem sv. Jana. Neboť, jak svrchu ukázáno, nejen že žádné místo evangelia Janova mu neodporuje, slova πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς (Jan 13 1.) svědčí pro něj; udávajíť, že Pán Ježíš večeřel posledně před tím dnem (světlým), ve kterém Židé slavili hlavní slavnost velikonoční; ale večer před hlavní slavností

---

[1]) Exod. 22. 6. Lev. 23, 5.

[2]) Mar. 14, 12: ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον.

[3]) Luk. 22, 7. ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα.

t. j. před 15. nisanem požívali beránka také Židé, tedy i dle Jana tentýž den, ve kterém Kristus požíval ho, a který udávají i synoptikové.

d) Také ústní podání potvrzuje tento výklad. Jsou sice někteří sv. Otcové, kteří tvrdili, že Kristus anticipoval, neb docela slavnostní toliko hostinu na rozloučenou bez beránka slavil. [1]) Ale ti činí to nikoli s důvodův historických, nýbrž z dogmatických, myslice, že Kristus musel trpěti 14. nisanu, aby úplně naplnil, co bylo naznačeno předobrazným beránkem. [2]) Někteří také učí, že Židé velikonoční slavnost přeložili, Kristus pak se držel zákona. [3]) Avšak většina

---

[1]) Petr Alex v Chronic. Pasch. 4.: »Trpěl jako pravý beránek o slavnosti velikonoční (ἔπαθεν ὡς ἀληθινὸς ἀμνὸς ἐν τῇ τοῦ πάσχα ἑορτῇ), jakož učí bohoslovec a evangelista Jan: Téhož dne tedy, ve který měli jísti beránka, byl ukřižován Pán náš; neboť beránek náš obětován jest Kristus, a nikoli, jak někteří z nevědomosti tvrdí, že byl vydán, když pojedl beránka«. Jak vidno, výrazem ἑορτὴ τοῦ πάσχα rozuměl neprávem 14. nisan. — Podobně Klem. Alex.: Když pokázal, sám jsa paschou, beránkem Božím, jako ovce k zabití veden ihned poučil učeníky o tajemství předobrazení 13. dne, ve který se ho otázali: kde chceš, ať připravíme tobě, abys jedl beránka? Tohoto dne tedy jest i svěcení přesnic i příprava k svátku. Proto Jan píše, že toho dne Pán Ježíš apoštolům myl nohy, jak se zdá (εἰκότως) připraveným Trpěl dne následujícího, ježto sám jest (ὢν) beránkem... Nevešli do radního domu, aby se neposkvrnili, ale aby bez překážky večer jedli beránka.

[2]) Avšak mínění to není správné. Neboť k předobraznému rázu beránka velikonočního nepatří nutně, aby beránek předobrazený (Boží) v týž den a touž hodinu byl obětován, kdy obětován byl beránek předobrazný. Ostatně, jak již ukázáno svrchu, i co do času vyplnilo se předobrazení měrou přepodivnou. Měltě zajisté beránek velikonoční jako oběť ochrániti krví svou Židů před andělem smrti a jako obětní pokrm posilniti je na cestu. A hle, v tentýž den měsíce, kdy beránek onen zabit byl a každoročně se zabíjel, obětoval se způsobem tajemným nekrvavě Beránek Boží a dal se za pokrm ve způsobě chleba a vína, aby sílil na cestě spásy a chránil před úklady ďábelskými. Dne 15. nisanu pak slavili Židé památku vysvobození svého z poroby egyptské; a tentýž den obětoval se Kristus krvavě, aby vysvobodil nás z poroby hříchův a červeným mořem krve své převedl ke svobodě synů Božích. (Viz Holzammer: Dr. Schuster's Handb. zur bibl. Gesch. Ausg. 5. II. 349.)

[3]) Chrysost. hom. 84. S. Epiph. u Petavia, M. 42, 982. Eusebius ve ztraceném spise de paschate, v té části, kterou jako

jich — ano latinští Otcové skoro všichni, a řečtí mnozí souhlasí, že Kristus a Židé jednoho a téhož dne slavili velikonoční večeři. Tak zejména sv. Justin,[1]) Ireneus,[2]) Origenes,[3]) Jeronym,[4]) Augustin,[5]) Anselm[6]) Také quartodecimáni chovali přesvědčení o tom. Neboť slavili velikonoce 14. nisanu, a jak dí Apollinaris,[7]) biskup Hierapolský, říkali, že »Pán dne 14. jedl s učeníky svými beránka, o veliký pak den přesnic že trpěl. Pro své tvrzení a praksi svou dovolávali se nejen Matouše (dle Apollinarise), nýbrž i sv. Polykarpa, Filipa a evangl. Jana, jak vidno z listu, kterýž Polykrates, Efesský biskup, ve sporu o slavení velikonoc zaslal papeži Viktorovi, protestuje jménem biskupů maloasiatských proti tomu, aby velikonoce slavili se vždy v neděli. (Euseb. H. E. 5, 24) Dle toho učil sv. Jan, že Kristus večeřel 14. a zemřel dne 15. nisanu, a to o veliký den přesnic či hlavní svátek velikonoční. Slavili-li však Židé v den Kristovy smrti hlavní svátek velikonoční, jedli beránka tentýž večer, ve který Pán Ježíš. Tak dle podání, jež chovali quartodecimáni, učil sv. Jan. Ale spisovatel inspirovaný nemůže si odporovati. Proto ani Jan nemohl o té věci něco jiného psáti, než kázal ústně, a proto nelze také pro tu příčinu vykládati dotyčných slov Janových ve smyslu jiném.

Také Konstituce apoštolské a nejmenovaný ve Spicil. Solesm. I., 10. vyslovují se v ten rozum, že Pán Ježíš v tentýž den jedl beránka, kdy Židé.[8]) Jediná jen obtíž objevuje se v tradici, a to pokud se hledí ke

---

nalezený zlomek r. 1628 uveřejnil Corderius ve svém spise Catena graec. patr. in Lucam.

[1]) Tryph. 111.: ὅτι δὲ ἐν ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα συνελάβετε αὐτὸν καὶ ὁμοίως ἐν τῷ πάσχα ἐσταυρώσατε γέγραπται.

[2]) 2, 22, 3.: Že pak i ten měsíc, v který slaví se veliká noc, když trpěl Pán, není posledním, nýbrž prvním, nevědí-li lidé ti?

[3]) Comm. in Matth. 26, 17.: Ježíš slavil velikonoce (πάσχα) po způsobu židovském.

[4]) in Matth. 26.

[5]) Ep. 86.

[6]) De fermentato.

[7]) Praef. in Chron. Alex. 14. ed. Dind.

[8]) Viz Langen: Die letzten Lebenstage Jesu, Freiburg 1864.

dni, kdy Duch sv. vstoupil na apoštoly. Dle Písma sv. vstoupil o letnicích, a dle nepřetržitého podání a všeobecného přesvědčení církve stalo se to v neděli. Jestliže však v hlavní svátek velikonoční, od kteréhož dne počítalo se 50 dní do letnic, připadl v roce Kristovy smrti na pátek, připadly letnice židovské na sobotu, a nikoli na neděli. Nemáme-li tedy upustiti od toho, co tvrdí tradice, o jejíž pravosti důvodně pochybovati nelze, zdá se, že nezbývá nic jiného, než přece připustiti, co tvrdí theorie překládací, že totiž Židé slavili hlavní svátek až v sobotu, a tedy beránka jedli v pátek, o den později, než Pán Ježíš. Nicméně není tomu tak. Neboť jest pravdě podobno, že Lukáš, kterýž počítal den Kristova nanebevstoupení ode dne jeho vzkříšení, také den seslání Ducha sv. počítal již po způsobu křesťanském ode dne z mrtvých vstání Kristova, tak že Duch sv. nevstoupil na apoštoly v slavný den letnic židovských, nýbrž až den druhý. Den ten nebyl sice dnem slavnostním, ale proto přece mohlo tam býti ještě veliké ono množství cizinců, o němž zmiňují se Skutky apoštolské; neboť není pravdě podobno, že by byli všickni hned záhy z rána dali se na cestu k domovu.

Není tedy ani v Písmě sv. ani v ústním podání žádné překážky, která by rozhodně odporovala mínění, že Pán Ježíš slavil večeři poslední v tentýž den, ve který požívali velikonočního beránka Židé, totiž 14. nisanu, a že tedy usmrcen v den, ve který Židé slavili hlavní svátek velikonoční. Ale ovšem, jak ukázáno, jsou důvody i positivní, které svědčí pro něj. Náhled ten jest tedy pravdě nejpodobnější, ano po našem soudě, jedině pravý.

Hlava III.

a) Kristova tužba po jedení „tohoto beránka velikonočního".

Čtvrtek, čtrnáctý den měsíce nisanu, nachýlil se ke konci; slunce zapadlo a temnota noční počala se snášeti na město i kraj. Bylo as sedm hodin večer.

Tu dobu vešel Pán Ježíš se dvanácti apoštoly svými do večeřadla, ve kterémž byli Petr a Jan připravili beránka. Nezaujal však hned místa u stolu, nýbrž vykonal dříve stoje některé obřady, jakož bylo obyčejem činiti před jedením beránka velikonočního. Není sice zaznamenáno o tom nic v evangeliích; avšak souditi to lze z toho, že Kristus Pán slavě večeři velikonoční, u Židů nařízenou, držel se zajisté, byť ne otrocky, přece celkem, řádu pro tu slavnost u nich zavedeného, řád ten pak že alespoň s velikou pravděpodobností ukládal konati jisté obřady dříve ještě, než by se hodovníci ustolili. Pravíme »s velikou pravděpodobností«; neboť jednak nezachoval se nám z doby Kristovy popis ani výčet obřadů, jichž tehdy šetřilo se při jedení beránka, jednak ten řád, který

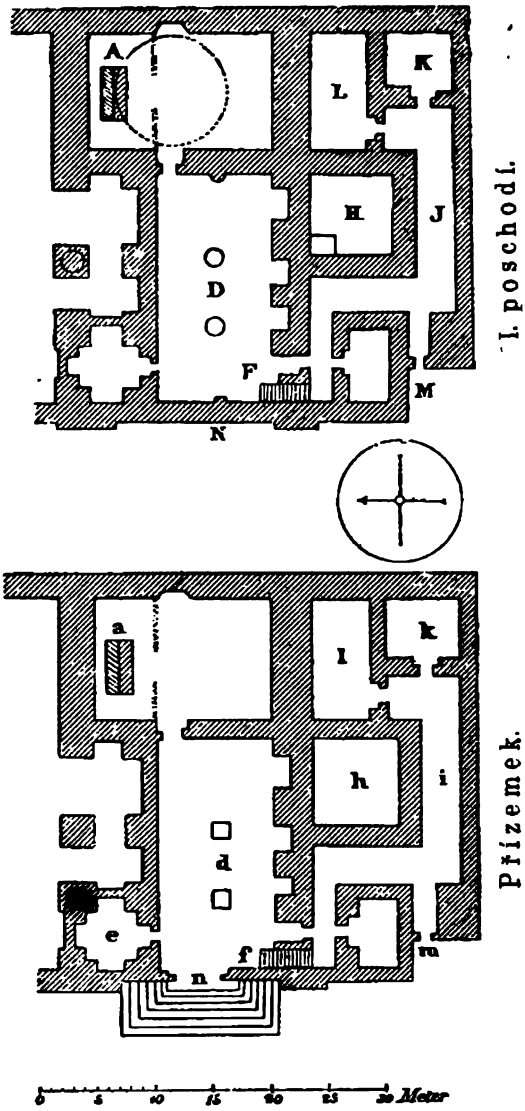

Obr. 7. — Plán nynějšího večeřadla Jerusalemského.

A sarkofag Davidův (kaple Ducha sv.), D večeřadlo, F schody, H dvůr, J chodba, K L bývalé kaple, M přístup ku klášteru, N nadschodí.

a hrob Davidův, d sál umývání nohou, e místo, kde beránek připraven byl, f schody k večeřadlu, h dvůr, i chodba, k kaple sv. Jana, l kaple sv. Tomáše, m brána klášt., n schody ku dol. kostelu.

obsahuje talmud (mišna a gemara), sahá podstatou svou do doby Kristovy a proto, ač pocházeje ve formě své z doby pozdější, některé přídatky rabbinské chová, přece s dostatek vrhá světlo i na to, jak postupovala večeře velikonoční za Krista, a to tím spíše, poněvadž přídatky ony netýkaly se zajisté věcí podstatných, nýbrž vedlejších, zejména as počtu hodovníků, počtu obřadních či předepsaných kalichů vína a předložených chlebů přesných, jakož i toho, má-li jeden a týž kalich obřadní kolovati vždy po všech hostech, jak as bylo za Krista, aneb má-li každému zvláštní kalich býti dán, jak bylo v době pozdější.

Řád ten odchyloval se pak dosti značně od onoho, který Bůh nařídil v Egyptě pro první jedení beránka velikonočního. A to zcela přirozeně. Neboť poměry palestinské záhy vyžadovaly, aby se z něho některé obřady vypustily, jiné nově přidaly. Tak již co přípravy se týká, nastala změna nemalá: beránek totiž nemusil potom obstaráván býti nutně již dne 10. měs. nisanu: stačilo, byl-li zaopatřen dne čtrnáctého. Zabíjeti pak nesměli ho více doma, nýbrž v předsíni chrámové; a krví jeho nesměl hospodář neb zástupce jeho kropiti veřeje a podvoje dveří domovních, nýbrž kněz vylil ji na spodní část oltáře zápalného; ve chrámě též musil býti hned stažen i otevřen, a tučné části z něho (tuk od drobů, játra a ledviny) spálily se v oběť na oltáři.

Při jídle pak nestáli jako v Egyptě, nýbrž leželi na pohovkách, ježto, jak praví talmudisté, státi při jídle přísluší na nevolníka, na svobodného pak ležeti; Židé však v Palestině nebyli více v porobě, nýbrž požívali svobody Také nejedli podkasáni s holí v ruce a obuví na nohou, neboť byli již v pokojném držení země zaslíbené a nebylo jim teprv putovati do ní.

Při večeři samé postupovalo se pak takto:

Když se setmělo, shromáždili se ve večeřadle hodovníci, jichž však dle pozdějšího předpisu nesmělo býti méně než deset a ne více než dvacet. Neměla-li některá rodina dosti členů, měla přibrati si jich z jiné tolik, kolik scházelo do počtu předepsaného. Večeře zahájila se všeobecným umytím rukou. Na to naplnil

se první kalich obřadní; hospodář (hlava rodiny) pak požehnal jej slovy: »Pochválen buď Hospodine, Bože náš, králi světa, kterýž jsi stvořil plod vinného keře,« a vzdav díky Bohu za svátky vůbec, za velikonoční pak zvlášť, napil se z něho a podal ostatním.

Na to přinesli na stole pokrmy velikonoční: beránka, přesné či nekvašené chleby a hořké saláty, jakožto pokrmy Bohem samým k této slavnosti přikázané, též mísku s octem neb vodou slanou k namáčení salátů, kaši či kompot, zvaný charoset, chagigu či maso z obětí pokojných, jež toho dne (14. nisanu) byly obětovány, a mnohdy i jiné ještě pokrmy, zvláště, byla-li společnost četnější. Chleby přesné byly obyčejně připravovány z bílé mouky pšeničné a upomínaly na čistotu, kterou Israelité, jakožto národ vyvolený, měli se stkvíti. [1]) Hořké saláty upraveny byly z pěti různých druhů zelenin a naznačovaly krutou porobu, ve které byli úpěli v Egyptě. Charoset pak byl ustrojen z mandlí, fíkův, ořechův a jablek, zadělaných ve víně, octě a skořici, kteráž mu dodávala barvy cihlové, tak že barvou a dle některých exegetův i tvarem svým upomínal na cihly egyptské, kteréž Židé museli tam zhotovovati. Chagigu a ostatní pokrmy, kteréž snad ještě předloženy byly, neměly významu ni účelu jiného, než aby nasytili se účastníci hostiny.

Když pokrmy ty byly přineseny, umyl si hospodář ruce, požehnal pokrmy a vzav do štipce hořkých salátů, namočil v charosetu neb v octě a snědl je. Totéž učinili po něm i ostatní. Mezi tím naplnil se druhý kalich obřadní. A tu zeptal se nejmladší neb jeden z mladších hodovníků (se zřením k 2. Mojž. 12, 26.), proč dnes začíná se večeře s takovou obřadností. A hospodář hned vypravoval, jak otcové jejich strádali v Egyptě a jak odtud byli vysvobozeni; k tomu přičiňoval výklad, co znamená beránek, co přesné chleby a hořké saláty, a uvažoval s nimi o svobodě,

---

[1]) Dle některých exegetův upomínaly též na úzkostlivý chvat, s kterým vytáhli Židé z Egypta; avšak význam tento není alespoň původní, neboť přesné chleby jedli dříve, než bylo dáno znamení k odchodu.

které nyní všicci požívají. Na konec vyzval spolustolující, aby zapěli píseň na poděkování Bohu za vysvobození z Egypta. A tu zapěli první část tak zvaného hallelu t. j. žalm 112. (Chvalte služebníci Hospodina) a 113, 1—8. (Když vycházel Israel z Egypta.) [1]) Při důležitějších věcech byl kalich pozdvižen a zase postaven; a když zpěv dokončili, hospodář požehnal jej a napiv se z něho, dal kolovat po ostatních. Na to umyl si ruce, vzal jeden ze dvou neb tří předložených chlebů přesných, požehnal jej slovy: »Požehnán buď Bůh, kterýž vyvádí chléb ze země,« a pojed z něho kousek, lámal a dával ostatním.

Po té umyli si ruce všichni a vzdavše díky Bohu za příkaz jísti beránka a chagigu, položili se na pohovky ke stolu. A nastaly vlastní hody. Jedli beránka, chleby přesné i saláty s charosetem a chagigu i jiné pokrmy, byly-li předloženy. Při tom pili víno beze vší formy liturgické. Posledním soustem však musel býti kousek beránka.

Když pojedli, umyli si zase všichni ruce, a naplněn byl třetí kalich obřadní, kterýž slul kalichem požehnání či děkování. Slul tak proto, poněvadž se při něm konala modlitba stolní (po jídle), která vyjadřovala díky Bohu za pokrmy požité a za obdržená dobrodiní vůbec a končila se prosbou, aby brzy již nastala doba messianská. Pravilo se v ní mimo jiné: Svrchovaný Slitovníku, učiň nás hodny dnů Vykupitelových a života v světě příštím. Po tomto poděkování vyprázdnili kalich a nalivše hned čtvrtý, tak zvaný kalich hallelu, zpívali při něm druhou část hallelu t. j. žalmy 113, 9—117, 29 a připojivše k nim ještě žalm 135, (tak zvaný veliký hallel), vypili kalich ten a ukončili slavnost. Někdy však naplnili ještě pátý kalich obřadní a teprv při něm zpívali žalm 135., a dle některých archeologův i předcházející žalmy stupňové 119—133.

---

[1]) Tak dle Vulgaty a našeho českého překladu. V hebrejském textě jest to žalm 113. a 114. Podobně i žalm 135. jest v hebr. textě ž. 136. a žalmy 119—133. jsou ž. 120—134.

Které z těchto obřadů Pán Ježíš zachoval, které pominul, s jistotou říci nelze; neboť evangelisté nemluví o tom. Poněvadž však v životě svém pozemském z pravidla neuchyloval se od zavedených řádů, leč zvláštní příčina toho žádala, lze právem za to míti, že také od řádu velikonoční večeře neuchýlil se více, než pokud přiměřeno bylo blízké náplni předobrazu vůbec, ustanovení pak nejsvětější svátosti oltářní zvlášť. Zejména zdá se, že pominul obvyklý výklad, který hospodář k otázce mladšího hodovníka podával o významu slavnosti; neboť výklad ten čelil k tomu, aby v paměti zachoval se původ, předobrazný význam slavnosti, a tak aby budila se touha po Vykupiteli. Avšak účel tento odpadal nyní, kdy Pán Ježíš chystal se již naplniti, co bylo slavností onou předobrazováno. Místo výkladu toho vyjádřil as svou tužbu po jedení tohoto beránka a tím, jak hned bude řečeno, i po všem, co večeří touto bylo předobrazeno. Mimo to jest pravdě podobno, že ono všeobecné umývání rukou, které se konávalo po večeři před třetím kalichem obřadním, Pán Ježíš zaměnil v umývání nohou apoštolům; kalichu třetího pak že užil k ustanovení nejsvětější svátosti pod způsobou vína, proměniv bezprostředně před tím chléb ve své tělo.

Vešed tedy s učeníky svými do večeřadla zahájil večeři požehnáním prvního kalicha obřadního. Když pak po vyprázdnění kalicha toho přineseny byly pokrmy velikonoční, umyli si všichni ruce a položili se na tři pohovky,[1]) které byly položeny kolem tří stolů ve formě podkovy (či obdélníka z jedné strany otevřeného) postavených. Kristus uložil se u stolu prostředního; ale není zcela jisto, které místo zaujal.

Obyčejně má se za to, že za první místo bylo po způsobě římském a řeckém pokládáno ono (místo), které bylo uprostřed pohovky prostřední, po levici pak jeho že bylo místo druhé a po pravici místo třetí; a Kristus tedy že uložil se uprostřed pohovky prostřední, jemu po levici Petr, a po pravici Jan, miláček

---

[1]) Někteří myslí, že byli všichni u jednoho stolu, po jehož třech stranách byly pohovky.

Páně. Při tomto rozložení však Pán Ježíš, chtěje od stolu vstáti a apoštolům nohy umýti, musil by byl teprv s jakousi nepohodlností přestupovati přes jiného, a Petr, chtěje tajně Janovi dáti znamení, aby zeptal se Pána Ježíše, kdo ho zradí, byl by musel čekati, až se Jan k němu obrátí a za zády Kristovými kynouti mu, aby se zeptal: ať nedíme nic o tom, že jsa vedle Krista, byl by mohl zeptati se sám.[1]) Proto máme za pravděpodobnější, co praví Camus,[2]) že nejhledanějším a tedy prvním místem bylo u každé pohovky ono, na kterém bylo lze podepříti se levým ramenem o pelesť pohovky, k tomu konci zvláště

Obr. 8. — Pohovka pro dvě osoby.

upravené; neboť na ostatních místech bylo třeba opírati se o polštář, a to bylo méně pohodlné. Tomu-li tak, položil se Pán Ježíš na levém kraji pohovky prostřední, Petr, který zajisté čestné místo mezi apoštoly zaujal, na kraji pohovky pravé, Jakub Zebedeův na kraji pohovky třetí, Jan zcela rozhodně Kristu po pravici, a Jidáš vedle Krista na třetí pohovce; tedy as takto:

---

[1]) Neboť že by se byl Petr ostýchal zeptat, bez příčiny se soudí.

[2]) Leben unseres Herrn Jesus Christus, II, 359.

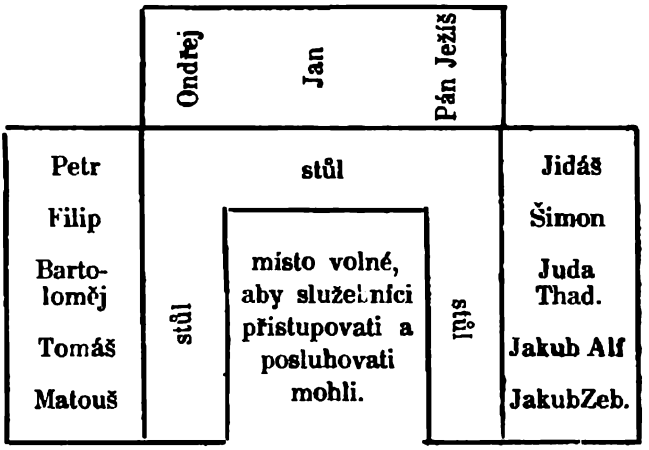

Obr. 9. — Rozdělení míst při poslední večeři.

Pohleděv pak Pán Ježíš na beránka, před sebou ležícího, vyjádřil (místo obvyklého výkladu o významu večeře velikonoční) vroucí tužbu, s kterou přál si jísti beránka tohoto s apoštoly svými, a prohlásil, že nebude více slaviti na zemi velikonoční večeře. Zprávu o tom podává sv. Lukáš, z části i sv. Matouš a svatý Marek takto:

Lukáš 22, 14—18.

14. A když přišla hodina, položil se ke stolu, a dvanácte apoštolů s ním.

15. I řekl jim: S toužebností jsem žádal tohoto beránka jísti s vámi, prvé než bych trpěl.

16. Neboť pravím vám: již nebudu více jísti z něho, až se naplní v království Božím.

17. A vzav kalich díky činil a řekl: Vezměte a rozdělte mezi sebou;

18. neboť pravím vám, že nebudu píti z plodu vinného keře, až přijde království Boží.

Mat. 26, 29.

29. Ale pravím vám: Nebudu od této chvíle píti z tohoto vinného keře až do onoho dne, kdy jej píti budu s vámi nový v království Božím.

Marek 14, 25.

25. Amen pravím vám: již nebudu píti více z tohoto plodu vinného keře až do onoho dne, kdy jej píti budu v království Božím.

Netoužil tedy Pán Ježíš po jedení beránka velikonočního vůbec, nýbrž po jedení beránka tohoto (kterého měl právě před sebou). Proč? Jakási příčina toho byla as v tom, že to byl první beránek velikonoční, kterého chtěl požívati s apoštolským sborem svým. Byl sice v Jerusalemě na velikonocích také v prvním a druhém roce veřejného působení svého a slavil zajisté tam také velikonoční večeři; avšak tehdy neměl ještě apoštolů, nýbrž učeníky toliko; o třetích velikonocích měl je sice již, ale tenkráte nešel do Jerusalema a proto nejedl s nimi beránka velikonočního. Nyní bylo to poprve. Jiná příčina tužby jeho byla ta, že to byl poslední beránek velikonoční, kterého chtěl požívati na této zemi, aby potom dokonče již dílo vykupitelské vešel do slávy Otce svého. Hlavní však příčina tužby oné byla v tom, že to byl poslední beránek předobrazný, který měl ještě býti požíván. Od té chvíle totiž měl již ustoupiti předobraz náplni, beránek typický Beránku Božímu; nyní měla již podána býti ona oběť neskonalá, kterou by vybaveno bylo lidstvo z poroby své, a ještě při této večeři měla ustanovením nejsvětější svátosti připravena býti hostina duchovní. ve které by neposkvrněný Beránek Boží sám dával se svým věrným za pokrm, aby tak spojuje se s nimi co nejúžeji, záruku poskytoval na oblažující ono požívání a spojení, ve které vejde s nimi v životě věčném. Byla tedy Kristova tužba po jedení beránka onoho zároveň tužbou po náplni toho, co požíváním jeho naznačovalo se, byla tužbou po té chvíli, kdy jako člověk vstoupí s tělem oslaveným na nebesa, aby tam i po lidské přirozenosti své účasten byl neskonalé blaženosti, které jako Bůh požívá od věčnosti; byla tužbou i po té době, kdy ustanovením svátosti oltářní podá největší důkaz lásky své k lidstvu a tím i zdroj milostí, které by silily člověka na cestě spásy a uschopňovaly ho, aby s Kristem požíval jednou nebeských hodů blaha věčného; ano byla tužbou také po té době přežádoucí, kdy království jeho — církev — dokonána bude v nebesích a vyvolenci jeho s ním účastni se stanou věčné blaženosti. Věc tu dává Pán Ježíš sám na jevo, když udávaje (hlavní) příčinu tužby své po

jedení beránka, praví: již nebudu více jísti z něho, až se naplní v království Božím. Prohlašujeť tak, že nebude více jísti beránka velikonočního na zemi, ale ovšem že bude požívati jej v království Božím t. j. na nebi, [1]) a to nikoli již předobrazného, nýbrž dokonale naplněného a uskutečněného, ne tedy maso beránčí, nýbrž to, co požíváním jeho se naznačovalo, věčnou totiž blaženost.

A co tak prohlásil, to potvrzuje a více ještě rozvíjí, když hned na to béře kalich s vínem do ruky a dí: Vezměte a rozdělte mezi sebou. Neboť pravím vám, že nebudu píti z plodu vinného keře (kořene), až přijde království Boží. (Luk.), kde jej píti budu s vámi nový (Mat.). Kalich totiž, při kterém tato slova promluvil, jest kalich obřadní (a to kalich druhý, kterýž jindy naplněn býval mezi první částí hallelu, když již přineseny byly pokrmy velikonoční, při poslední večeři však nepochybně tehdy teprv, když Pán Ježíš, zaujav místo u stolu, tužbu po jedení beránka již vyslovil, avšak dosud nepočal jísti ho). A o tomto kalichu obřadním dává Pán Ježíš podobné prohlášení, jakéž byl učinil dříve o velikonočním beránku: nebude více píti z něho, až v království Božím, kde jej bude píti nový t. j. na výsost vznešený a dokonalý — požíváním totiž věčné blaženosti.[2]) Dvojím prohlášením tedy dává co

[1]) Někteří rozumějí královstvím Božím na tomto místě církev Kristovu, ve které také již naplněno bývá svátostným přijímáním to, co naznačováno bylo jedením velikonočního beránka. Avšak naplnění toto jest jen částečné; zde však jest řeč o náplni dokonalé, a ta nastane teprv v nebesích.

[2]) Někteří domnívají se, že tu jest řeč o kalichu svátostném a o víně proměněném v Krev Páně. (Jans., Langen, Bickell, Fillion). Dovolávají se pro svůj náhled sv Matouše a sv. Marka, kteří slova tato zaznamenali až po slovech, jimiž Pán Ježíš proměnil víno ve svou krev. Avšak nesprávný jest náhled jejich. Neboť, ať pomlčíme o tom, že sv. Lukáš klade je před slova, jimiž byla ustanovena nejsv. svátost oltářní; sv. Matouš a sv. Marek dávají sami dosti patrně na jevo, že Kristus mluvil tu o kalichu nesvátostném, o víně neproměněném. Dle nich totiž praví Pán Ježíš, že nebude již píti z tohoto plodu vinného keře až v království Božím či v nebi, kde jej piti bude nový. Ale v nebi nepije a nebude píti krve své, a to ani skutečně ani obrazně; ale ovšem pije a bude píti tam »víno«, ne sice skutečně, nýbrž

nejurčitěji na jevo, že nebude více slaviti na této zemi večeře velikonoční, brzy tedy že již odloučí se od apoštolův a z toho světa odejde. Avšak k zarmucující zprávě té připojuje hned jinou, radostnou, oznamuje, že slaviti bude v nebi večeři dokonalou, požívati totiž slávy a blaha věčného, a to nikoli sám, nýbrž s apoštoly svými (s vámi) a se spravedlivými vůbec. Tak zároveň připravuje opět apoštoly na blízkou smrť svou a těší je, že, ač odejde od nich, přece zase s nimi sejde se a na věky je oblaží.

Na to slavila se vlastní hostina. Jedli beránka i ostatní pokrmy připravené a pili víno, jakož bylo obyčejem při večeři velikonoční píti je. Že by byl Pán Ježíš nepil již ani z toho kalichu, o němž svrchu uvedený výrok učinil, neprávem soudí z něho někteří (Fillion, Weiss). Neboť výrokem tím neřekl nic jiného, než že mimo nynější večeři velikonoční žádné jiné více na této zemi slaviti nebude. A proto jako přes to, že řekl, že více nebude jísti beránka velikonočního, při tehdejší večeři jedl jej, tak i přes to, že řekl, že nebude píti více z obřadného kalicha toho, mohl při té večeři píti z něho, nezrušiv slova svého. Avšak ani tehdy nejednal proti slovu svému, když vstav z mrtvých, s apoštoly nejen jedl, nýbrž i pil.[1]) Neboť jak řečeno,

---

obrazně, požíváním totiž věčné blaženosti, která se nezřídka k požívání vína (žalm 35, 9.) neb k večeři přirovnává. Nelze proto výrok tento Kristův vztahovati ke kalichu svátostnému, ke krvi Páně pod způsobou vína. Ale také neprávem vztahují jej jiní ke čtvrtému kalichu obřadnímu, k tak zvanému kalichu hallelu. Neboť sv. Lukáš, kterýž hned na počátku evangelia svého ujišťuje, že dle pořádku věci vylíčiti chce, a vskutku přesněji pořádku chronologického šetří, než Matouš a Marek, klade výrok ten před slova, jimiž Pán Ježíš svátost oltářní ustanovil. I lze proto již předem za to míti, že Lukáš také v tomto případě věci pořádkem chronologickým podal, a to tím spíše, poněvadž přesně rozeznává večeři velikonoční od večeře svátostní či od ustanovení a přijímání nejsvětější svátosti. Lze tedy kalichem řečeným rozuměti toliko kalich obřadní, který ještě před jedením beránka byl naplněn, a to nikoli první, jak myslí Cornely (Introd 3, 297. a Bisping), nýbrž kalich druhý. Neboť kalich první býval naplněn a vypit dříve, než přineseny byly pokrmy velikonoční. Kalich však, o kterém tuto jest řeč, byl naplněn, když již, jak ze sv. Lukáše souditi lze, beránek velikonoční a vůbec pokrmy byly přineseny.

[1]) Skut. ap. 10, 41.

Pán Ježíš neřekl, že nebude jísti a píti vína vůbec, nýbrž že nebude více jísti beránka velikonočního ani píti kalicha obřadního, či že nebude slaviti více velikonoční večeře; té však vskutku nikdy více na této zemi neslavil.

b) Kristus myje apoštolům nohy.

Jan 13, 1—19.

1. Před slavností velikonoční [1]) Ježíš věda, že přišla hodina, aby odešel z tohoto světa, milovav svoje (apoštoly), kteří byli ve světě, do konce [2]) miloval je.

2. A když byla večeře, a ďábel byl již vnukl v srdce, aby jej zradil Jidáš, (syn) Šimona Iškariotského,[3])

3. věda (Ježíš), že všecky věci dal mu Otec v ruce, a že od Boha vyšel a k Bohu jde,

4. vstal od večeře a složil roucha, a vzav šat (lněný) přepásal se.

[1]) Dle Vulgaty: Před slavným dnem velikonočním.

[2]) V řeckém textu stojí εἰς τέλος = do konce. Výraz tento bývá rozličně pojímán. Sv. Augustin vykládá jej obrazně o Kristu ve smyslu: láska jeho k apoštolům vztahovala se ke Kristu, či miloval je pro sebe samého. Avšak není žádného důvodu, proč by se výraz εἰς τέλος měl bráti ve smyslu obrazném. — Jiní (Cornel a Lap, Sušil, Klofutar, Pölzl, Grimm . . .) rozumějí jej o konci života Kristova: miloval je až do konce svého života. Avšak tohoto významu nemají slova εἰς τὸ τέλος sama o sobě. Muselo by státi εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου τοῦ ἑαυτοῦ = do konce života svého. Jiní (Cyrill, Chrysost., Theophylact., Euthymius, Beelen, Corluy, Schanz . . .) berou rčení εἰς τὸ τέλος ve smyslu »na výsost«, nesmírně: miloval je nesmírně. Tento výklad pokládáme za jedině správný, a to jak pro autoritu sv. Otců, kteří tak vykládají, tak i proto, že se nejlépe hodí k celé situaci. Jest tedy smysl prvního verše tento: Pán Ježíš, kterýž vždycky své apoštoly miloval, dal večer před slavným dnem velikonočním důkaz nesmírné lásky své k nim; neboť věděl, že již od nich odloučí se — že již zemře a vstana z mrtvých, na nebesa vstoupí.

[3]) Přijatý překlad český, následuje kodexů mladších a vydání »Recepta« zvaného, překládá: když byl ďábel již vnuknul v srdce Jidáše, Šimona Iškariotského, aby jej zradil. Vulgata však a nejstarší kodexy řecké (ℵ B) mají, jak svrchu udáno. Dle tohoto čtení správného neudává se sice, v čí srdce ďábel vnukl, aby Krista zradil; ale souvislost ukazuje, že v srdce Jidášovo učinil to vnuknutí.

5. Potom nalil vody do měděnice (umyvadla) a počal umývati nohy učeníkův a utírati šatem, který mž byl přepásán.

6. Přišel tedy k Šimonu Petrovi. I řekl jemu Petr: Pane, ty mně myješ nohy?

7. Odpověděl Ježíš a řekl: Co já činím, ty nevíš nyní, ale zvíš potom.

8. Dí jemu Petr: Nebudeš mi mýti nohou na věky. Odpověděl jemu Ježíš: Neumyji-li tebe, nebudeš míti dílu se mnou.

9. Dí jemu Šimon Petr: Pane, netoliko nohy, ale ruce i hlavu.

10. Dí jemu Ježíš: Kdo jest umyt, nepotřebuje, než aby nohy umyl, ale jest čist všecken; i vy jste čisti, ale ne všickni.

11. Neboť věděl, kdo by byl, jenž ho zradí. Proto řekl: nejste čisti všichni.

12. Když tedy umyl nohy jejich a vzal roucho své, položiv se [1]) ke stolu opět řekl jim: Víte-liž, co jsem učinil vám.

13. Vy mne nazýváte Mistrem a Pánem, a dobře pravíte: jsemť zajisté.

14. Jestliže tedy já, Pán a Mistr váš, umyl jsem nohy vaše, i vy máte jeden druhého nohy umývati.

15. Příklad zajisté dal jsem vám, abyste, jakož jsem já učinil vám, i vy činili.

16. Amen, amen pravím vám: Není služebník větší nad pána svého, aniž posel větší jest nad toho, kterýž jej poslal.

17. To-li víte, blahoslavení budete, jestli to budete činiti.

18. Ne o všech vás to pravím; jáť vím, které jsem vyvolil: ale aby se naplnilo Písmo; kdo jí se mnou chléb, pozdvihne proti mně paty své.

19. Od této chvíle (již nyní) pravím (to) vám, prvé než se stane, abyste, když se stane, uvěřili, že já jsem (Vykupitel, Syn Boží).

[1]) V českém překladě: posadil se.

O umývání nohou vypravuje pouze sv. Jan, který pomíjí mlčením ustanovení nejsvětější svátosti. Z té příčiny není shody mezi exegety, kam má se děj ten vřaditi: zda totiž Pán Ježíš myl apoštolům nohy dříve, než ustanovil svátost oltářní aneb až později, a jestli dříve, zda ještě před početím vlastní večeře či před jedením beránka, aneb až pokrmy velikonoční byly snědeny. — Že však s večeří bylo již počato, když Pán Ježíš nohy myl, udává sv. Jan sám, sděluje, že Kristus Pán, chtěje umýti apoštolům nohy, vstal od večeře. Že však veškerá hostina nebyla tu dobu ještě zakončena, patrno z toho, že dle sv. Jana Pán Ježíš, umyv nohy, opět místo u stolu zaujal a i skývu chleba Jidášovi podal. Uvážíme-li tedy, že dle I. Kor. 11, 25. nejsvět. svátost byla ustanovena, až Pán Ježíš povečeřel či pojedl (μετὰ τὸ δειπνῆσαι), a že umývání nohou bylo mimo jiné též poukázáním k čistotě duševní, s kterou máme přijímati nejsvět. svátost, a tedy jakousi přípravou a úvodem k ustanovení svátosti této, můžeme zajisté alespoň s největší pravděpodobností tvrditi, že Kristus Pán myl apoštolům nohy dříve, než ustanovil svátost oltářní, a to v onu chvíli, když velikonoční a, pokud předloženy byly, i jiné pokrmy byly již požity, ale ještě všickni na svých místech spočívali, čekajíce, až Pán Ježíš vstana pokyn dá k všeobecnému umývání rukou, jež konávalo se po jídle dříve, než naplněn byl třetí kalich obřadní.

Jakožto pohnutku k umývání nohou uvádějí někteří exegeté (Camus, Grimm) spor apoštolův o přednost, o kterém sv. Lukáš v kap. 22, 23. 24. vypravuje. Poněvadž totiž sporem tím ukázali se ctižádostivými, podjal prý se Pán Ježíš úkonu onoho, aby příkladem svým navedl je ku pokoře. Avšak ačkoli pravda jest, že Kristus Pán umýváním nohou také příklad pokory chtěl dáti, nepokládáme přece za správný náhled, že řečený spor dal k němu pohnutku. Neboť ať pomlčíme o tom, že spor ten, jak ještě bude řečeno, povstal pravděpodobně až po ustanovení nejsvětější svátosti, ano až po odchodu Jidášově, sv. Jan udává za pohnutku k umývání nohou nesmírnou lásku Kristovu: praví, že Pán Ježíš, věda, že brzy již odloučí se od

apoštolův a na nebesa vstoupí, dal jim (večer) před slavným dnem velikonočním osvědčení nejvyšší lásky své; a jakožto první způsob, kterým svou lásku osvědčil, uvádí mytí nohou. Není tedy na místě, abychom přehlížejíce toto udání Janovo pátrali po pohnutce jiné. Láska tedy byla to, která pohnula Pána Ježíše, aby přes to, že vědom si byl své důstojnosti božské i vlády nad veškerým tvorstvem a toho, že od Otce vyšel (při vtělení svém) a k Otci odejde (svým na nebevstoupením), přece tak hluboce se pokořil a umývaje apoštolům nohy ukázal, jakou čistotou, pokorou a láskou vzájemnou stkvíti se mají, chtějí-li s ním vejíti hodně ve spojení svátostné a tím záruky nabyti na spojení oblažující v nebesích. Vstav proto od stolu, odložil »roucha« (svrchní šat, totiž plášť a pás) a vzav roucho lněné, podkasal se jím a tak jako otrok — pouhou tunikou oděn, podkasán a bos — nalil vody do měděnice (u umývadla), tam připraveného, a hotovil se, aby nejnižší službu prokázal svým apoštolům.

Počátek učinil u Petra, jakožto prvního mezi apoštoly. Ten spatřiv mistra svého před sebou klečeti, žasnul, ba zhroziv se a, zdráhaje se službu tak nízkou přijati od Pána svého, zvolal: Pane, ty mně myješ nohy? — ty, kterýž jsi Pán a Bůh můj, ty konáš službu otrockou mně, který jsem člověk hříšný a na tobě zcela závislý? Ale Pán Ježíš neustoupil od počínání svého; slíbil jen, že poučí ho potom, proč to činí, a tak prozatím žádal plné poslušnosti. Petr však nepovšimnul si vyzvání toho. Neslyšelť a neviděl, než na jedné straně Kristovu velebnost, na druhé svoji nízkost a nehodnost, a proto nemoha úkon takový srovnati s Kristovou důstojností a úctou jemu povinnou, v ohnivosti své protestoval co nejrozhodněji, že nikdy nedopustí, aby mu Pán Ježíš nohy myl. Tím však stavěl se v přímý odpor s vůlí Kristovou, ne sice vědomě ani z neposlušnosti, nýbrž nevědomky a z lásky i úcty ke Kristu. A odporem tím byl by těžce zhřešil, kdyby byl zůstal při něm i uvědomiv si jej. Proto upozornil jej Pán Ježíš na to, co činí, prohlásiv zcela rozhodně vůli svou a oznámiv, jaké následky by jeho odpor měl. Pravil: Neumyji-li tebe, nebudeš míti dílu se

mnou; aneb jinými slovy: Neuposlechneš-li a nedáš-li si umyti nohy ode mne, vyloučím tě ze své společnosti, a ty, přestana býti mým přítelem a údem mého království, ztratíš milost mou.

Slova ta působila. Nechápal sice celého dosahu jejich, ale tolik přece poznával z nich, že nesmí více odporovati, nechce-li, aby spojení s Kristem bylo přerušeno. A proto s touž ohnivostí, s kterou byl dříve zdráhal se nechat nohy si umyti, žádal nyní, aby Pán Ježíš nejen nohy, nýbrž i hlavu a ruce umyl mu; přálť si, aby co nejúžeji s Kristem spojen byl.

Avšak Pán Ježíš nemínil umýváním nohou docíliti tělesné čistoty u apoštolův. Vždyť byli všickni čisti na celém těle — nejen na hlavě a na rukou, nýbrž i na nohou. Neboť není pochybnosti, že i nohy umyli si si všickni hned, jak vstoupili do večeřadla, aby položíce se na pohovky nepomazali jich. Ale k duševní čistotě chtěl mimo jiné poukázati Pán Ježíš oním úkonem, jakož patrno i z toho, že dle výslovného svědectví sv. Jana právě se zřením k zrádným úmyslům Jidášovým potom řekl: I vy jste čisti, ale ne všickni. Duševní čistotou touto stkvěli se také všickni až na Jidáše; neboť až na něho byli všickni prosti hříchů těžkých, dosáhnuvše od Krista očištění od těch hříchův, kterých snad dříve byli dopustili se; pouze skvrna hříchů všedních, jichž neuchrání se člověk zcela v životě svém, lpěla dosud na nich. Ale i od těch očistil je nyní Pán Ježíš pro jejich oddanost k němu a pro tužbu udržeti se s ním ve spojení, tak že jsouce zcela čisti na duši, byli úplně připraveni ku přijímání nejsvětější svátosti, kterou hned na to Pán Ježíš ustanoviv podával jim. A právě toto očištění od hříchů všedních chtěl mimo jiné naznačiti Pán Ježíš umýváním nohou. Proto nevyhověl žádosti Petrově, když chtěl, aby ruce i hlavu umyl mu, nýbrž narážeje na význam umývání nohou odvětil s veškerou mírností: Kdo jest umyt, nepotřebuje, než aby nohy umyl, a jest čist všecken. Na východě totiž koupávali se před hostinou v lázních; a poněvadž potom cestou k hostiteli pošpinili si nohy prachem nebo blátem, umývali jim je otroci neb služebníci, když vstoupili do domu hostitelova, aby majíce

i nohy čisté nepomazali pohovek. Pán Ježíš přihlížeje v řečené odpovědi své k tomuto obyčeji, rozuměl prachem a blátem na nohou hříchy všední; jest tedy smysl slov jeho tento: Jako ten, kdo umyv se v lázních přece cestou poskvrní se na nohou a potřebuje, aby mu byly umyty, chce-li býti celý čist, tak i ten, kdo očištěn byl od hříchů, přece poskvrňuje se hříchy všedními v životě svém a potřebuje, aby byl jich zbaven, chce-li nabyti plné čistoty duševní. Zároveň ujistil je, že i oni stkvějí se touto čistotou; ale s bolestí dodal, že ne všickni. Neboť jsa vševědoucí věděl, jak černými úmysly zabývá se Jidáš a jak poskvrnil tím duši svou.

Umyv pak nohy všem apoštolům i Jidášovi, oblekl se zase v roucha svá a zaujav opět místo u stolu poučil apoštoly o dalším významu umývání nohou. Pravil: »Vy mne nazýváte Mistrem a Pánem a dobře pravíte: jsemť zajisté — jsem mistrem, učitelem vaším, od Boha vyšlým, jsem svrchovaným pánem vaším. Jestliže tedy já Pán a Mistr vás přes tuto důstojnost svou tak velice jsem se pokořil, že nohy vaše umyl jsem a tak službu nejnižší učinil vám, čím spíše i vy rovni jsouce vespolek máte jeden druhého nohy umývati. Aby pak nepojímali slov jeho nesprávně a nemysleli, že mají skutečně umývati nohy jedni druhým, doložil Pán Ježíš: Příklad zajisté dal jsem vám, abyste, jakož jsem já učinil vám, i vy činili. Prohlásil tak, že umývání nohou, kteréž vykonal, bylo toliko příkladem či úkonem významným (symbolickým), k tomu konci předsevzatým, aby naznačila se jím pokora a účinná láska vzájemná, a že tedy příkaz jeho netýká se umývání nohou, nýbrž věci tímto umýváním naznačené; jako totiž On umýváním nohou pokořil se a skutek lásky vykonal, tak že i oni a všickni vyznavači jeho mají dbáti pokory a prokazovati si vespolek skutky lásky.[1]) A co tak

[1]) Prohlásiv Kristus umývání nohou toliko za úkon významný či symbolický, dal tím na jevo, že umýváním tím naznačovalo se sice očištění duševní, avšak nepůsobilo se, že tedy lze je řaditi ke svátostinám, ale nikoli ke svátostem. Někteří však

příkladem svým ukázal, tomu hned na to i slovy učil, řka: Amen, amen pravím vám, není služebník větší nad pána svého, aniž posel větší jest nad toho, kterýž jej poslal. Přirovnávaje tak sebe k pánu a k tomu, který vysýlá jiného, apoštoly pak k služebníkům a k poslům, vyzýval je znova, že tím spíše mají oni pokořovat se a i nejnižší služby prokazovat si navzájem z lásky, poněvadž On, jejich pán, skutky lásky a pokory prokázal jim. A aby tím spíše uposlechli naučení toho, slíbil, že blahoslaveni budou, jestliže znajíce tento příkaz jeho budou zachovávati jej. Tak naznačil zároveň, že ke spasení nepostačí pouhá víra, pouhá známost učení jeho, nýbrž také skutků že k tomu třeba jest.

Věda pak, že až na Jidáše všickni uposlechnou ho a zachovávajíce naučení jeho spásy věčné dojdou, upozornil, že to, co řekl o budoucí blaženosti jejich, blahoslavě je, nebylo řečeno o všech. Dal tak již po druhé na jevo, že nejsou mu neznámy zrádné úmysly Jidášovy; zároveň varoval tím Jidáše před zrádným činěním jeho. Aby však přes to přece nemohl někdo viniti jej z neznalosti povah lidských neb z neopatrnosti při volbě apoštolů proto, že také Jidáše vřadil mezi apoštoly, připojil slova: jáť vím, které jsem vyvolil; ale (přece vyvolil jsem i Jidáše), aby se naplnilo Písmo: Kdo jí se mnou chléb, pozdvihne proti mně paty. Prohlásil tak, že znal dobře povahu všech těch, jež zvolil za apoštoly, že tedy znal i Jidášovu povahu a budoucí jeho smýšlení a jednání; nicméně však že zvolil ho za apoštola, a to nikoli neopatrně, lehkovážně, nýbrž proto, aby naplnilo se jisté proroctví Starého Zákona. Proroctví to obsaženo jest v žalmu 40, 10. a jest citováno nikoli doslovně, nýbrž dle smyslu toliko. V něm stěžuje si David, že i ti, kteří jedí s ním chléb t. j. i nejdůvěrnější přátelé jeho, povstávají proti němu; myslí při tom hlavně na Achitofela, kterýž, byv dříve nejdůvěrnějším rádcem jeho, potom na stranu Absolonovu přešel a ho proti Davidovi podporoval, konečně

---

myslí, že u apoštolů skutečně právě tímto umýváním působilo se odpuštění všedních hříchův. (Pölzl, Camus.)

však osidlem se oběsil. Davidův tento výrok uznává Kristus zároveň za proroctví, jež zradou Jidášovou dochází náplně své. Jako totiž Achitofel, nejdůvěrnější rádce Davidův, povstal proti pánu svému, tak povstal Jidáš, jehož Kristus za apoštola zvolil a tak k nejdůvěrnějším společníkům svým přiřadil, proti mistru a pánu svému; a jako Achitofel skončil sebevraždou oběsiv se, tak i Jidáš. Příčina, proč Pán Ježíš napřed upozorňoval alespoň nepřímo na zrádce svého, byla v tom, že Pán Ježíš chtěl, aby Jidáš seznaje, že Pán Ježíš zná jeho úmysly, šel do sebe a uznaje vševědoucnost i božství jeho, pokání činil. Zároveň však chtěl odvrátiti pohoršení od ostatních apoštolův a utvrditi je ve víře, že jest Vykupitel, aby totiž vidouce, že naplnilo se, co Pán Ježíš předpověděl, poznali, že nebyl obelstěn a proti vůli zajat, nýbrž dobrovolně že šel na smrt, aby nás vykoupil.

Poučiv tak Kristus apoštoly a dav výstrahu Jidášovi, ustanovil nejsvětější svátost oltářní.

c) Ustanovení nejsvětější svátosti.

O ustanovení nejsvětější svátosti vypravují evangelisté synoptičtí a sv. Pavel. Sv. Jan pomlčuje o tom; neboť on psal evangelium své mimo jiné za tím účelem, aby doplnil evangelia synoptická; proto vida, že v nich dostatečně již jest pojednáno o důležitém ději tomto, pominul jej mlčením, spokojiv se tím, že o zaslíbení svátosti oltářní zprávu podal (Jan 6.) a na velikou lásku upozornil, kterou Pán Ježíš večer před svou smrtí na jevo dal. Znějí pak dotyčné zprávy biblické takto:

Matouš 26, 26—28.	Marek 14, 22—24.	Luk. 22, 19. 20.	I. Kor. 11, 23—25.
26. Když pak oni večeřeli, vzal Ježíš chléb a dobrořečiv lámal a dával učeníkům(svým)	22. A když oni jedli, vzal Ježíš chléb a dobrořečiv, lámal a dával jim a řekl: Vezmě-	19. A vzav chléb, díky činil a lámal a dával jim, řka: Totoť jest tělo mé, kteréž se	23. Já zajisté přijal jsem od Pána, což i podal jsem vám, že (totiž) Pán Ježíš v tu noc,

a řekl: Vezměte, jezte: totoť jest tělo mé.

27. A vzav kalich, díky činil a dal jim řka: Pite z něho všickni.

28. Neboť toto jest krev má (nového) [1]) zákona, kteráž za mnohé vylévá se [2]) na odpuštění hříchů.

te; [3]) toto jest tělo mé.

23. A vzav kalich díky učinil a dával jim; a pili z něho všickni.

24. I řekl jim: Totoť jest krev má nového zákona, [4]) kteráž za mnohé vylévá se. [5])

za vás vydává. To čiňte na mou památku.

20. Tak i kalich (vzal) po jídle, řka: Tento kalich (jest) nová úmluva v mé krvi, kterýž se za vás vylévá. [6])

v kterou zrazen byl, vzal chléb

24. a díky učiniv lámal a řekl: (Vezměte, jezte); [7]) toto jest tělo mé, kteréž za vás se láme [8])

25. Tak i kalich (vzal) po jídle řka: Tento kalich jest nová úmluva v mé krvi: to čiňte na mou památku.

---

[1]) Slovo καινῆς (nového) schází v (řeckých) kodexích ℵ, B, L, Z, 33, 102; vyskytá se však v kodexích A, C, D, Γ, Δ, Π. Možná, že dostalo se do evangelia Matoušova při opisování ze sv. Lukáše.

[2]) Tak dle řeckého ἐκχυννόμενον. Vulgata tištěná a některé rukopisy její, jakož i překlady z ní učiněné (též český) překládají nesprávně č sem budoucím: effundetur = vylita bude. Avšak v starých rukopisech má i ona (Vulgata) čas přítomný: effunditur = vylévá se. Tak zejmena codex amiatinus, fuldensis, hubertianus, mediolanensis, oxoniensis, lindisfarnensis a dva rukopisy Italy, totiž cod. vercellensis a cantabrigiensis.

[3]) V dosti četných, avšak mladších rukopisech, přichází též výraz φάγετε (jezte) a to v codd. E, F, H, S, V, X, Γ; cod. corbejensis Italy pak mi: et edite (a jezte). A cod. vercellensis čte po slovech corpus meum (tělo mé) ještě slova: quod pro multis confringitur in remissionem peccatorum (které se láme za mnohé na odpuštění hříchů). Poněvadž však v starších a vážnějších rukopisech slov těch není, soudí se právem, že vpravili je do rukopisů těch někteří opisovatelé dílem se zřením k sv. Matouši, dílem se zřením k sv. Pavlu.

[4]) Také u sv. Marka schází slovo καινῆς v některých rukopisech; vyskytá se však v kodexích A, P, X, Γ, Δ, Π a skoro ve všech rukopisech Italy, Vulgaty, jakož i v překladě syrském. Codex lichfeldensis a kenanensis (ze 7. st.) mají: novi et aeterni — nového a věčného (zákona).

[5]) I zde platí, co řečeno bylo k Mat. 26, 28.: Vulgata tištěná a některé rukopisy její překládají nesprávně časem budoucím: effundetur (vylita bude); codex amiatinus však a bigotinus, mediolanensis, kenanensis, lindifarnensis mají správně čas přítomný: effunditur = vylévá se.

*

Jak ze zpráv těchto vidno a jak níže vyloženo bude, v podstatě shodují se všickni svatopisci, v uvedení však slov Kristových různí se. Všickni totiž sdělují, že Pán Ježíš posvětil chléb a víno, ale slova, kterými to učinil, uvádějí jiní jinak. Příčina jest v tom, že jako obyčejně, tak i nyní necitují tak slov Kristových, jako spíše smysl jeho slov.

Co se týká okolnosti času, kdy Pán Ježíš předůležitý úkon tento předsevzal, sděluje sv. Matouš v plné shodě se sv. Markem, že chléb proměnil, když večeřeli (ἐσθιόντων αὐτῶν); a hned na to, neurčiv nijak doby, líčí, kterak proměnil víno v krev svou. Sv. Lukáš však a sv. Pavel neudávají, v kterou chvíli posvětil chléb, avšak o víně praví, že proměnil je, když bylo po jídle (μετὰ τὸ δειπνῆσαι). Se zřením k těmto udáním domnívají se někteří, že Pán Ježíš neproměnil chleba a vína bezprostředně po sobě, nýbrž chléb že posvětil již před jedením beránka — v tu chvíli, kdy po vyprázdnění druhého kalichu obřadního chleby přesné dle předpisu žehnati měl, víno pak že proměnil až po jedení beránka, uživ k tomu třetího kalichu obřadního (Haneberg, Schäfer).

Náhled tento však postrádá veškerého podkladu biblického. Nedáváť žádný svatopisec ani slovem na jevo, že by byl Pán Ježíš proměnil chléb dříve než jedl beránka; žádný také nepraví, že by byl beránek požíván býval mezi posvěcením chleba a posvěcením vína. Užívá sice sv. Matouš i sv. Marek výrazu ἐσθιόντων (když večeřeli); avšak tím nikterak nechtějí říci, že chléb proměněn byl, když jedli, nýbrž, když byli ještě

---

[6]) Také u sv. Lukáše má Vulgata (a s ní překlad český) čas budoucí fundetur (vylita bude). Správně však překládá časem přítomným (funditur) codex bigotinus, cavensis, mediolanensis, oxoniensis, toletanus.

[7]) Slova λάβετε, φάγετε (vezměte, jezte) scházejí v nejdůležitějších rukopisech starých, totiž v ℵ, A, B, C, D, jakož i rukopisech Vulgaty a Italy. Dostala se tedy do některých rukopisů as při opisování ze sv. Matouše.

[8]) Slovo κλώμενον (které se láme) schází sice v některých rukopisech; ale jest dostatečně zaručeno vážnými rukopisy starými, jak řeckými tak překlady.

u stolu, ale již po jídle, podobně, jako i my říkáme o hostech mnohdy: »jsou ještě u jídla«; nebo: »obědují ještě«, ač nechceme nic jiného vyjádřiti, než že jsou ještě u stolu, (ale již po jídle). Klade tedy svatý Matouš a Marek posvěcení chleba do téže doby, do které sv. Lukáš a sv. Pavel kladou posvěcení vína pravíce, že se to stalo po jídle či po večeři (μετὰ τὸ δειπνῆσαι) t. j. když již beránka a ostatní pokrmy snědli a i poslední sousto beránka, které až na konec jídla uchovati měli, požili, avšak ještě u stolu trvali. Uvážíme-li tedy ještě, že dotyční svatopisci všickni vypravují proměnění vína hned, jak vypsali proměnění chleba, můžeme právem souditi, že obě proměnění vykonána byla bezprostředně po sobě, a to, když vlastní večeře velikonoční byla již ukončena, či když pokrmy velikonoční byly již požity, avšak všickni ještě u stolu dleli; můžeme tak souditi tím spíše, poněvadž postup tento byl zcela přiměřen i poměru, který jest mezi předobrazením a jeho náplní. Předobraz totiž či typ předchází náplň. Byl však beránek velikonoční předobrazem Ježíše Krista, obětování beránka předobrazovalo oběť Kristovu, požívání pak beránka (předobrazovalo) večeři svátostnou. I bylo tedy zcela přiměřeno, aby Kristus Pán dříve předobrazeného beránka obětoval a s apoštoly požíval, a potom teprv aby svátostní hostinu jim připravil, ve které by pravý Beránek Boží pod způsobou chleba a vína podával se jim ku požívání.

Činívají též otázku, kterého kalichu obřadního Pán Ježíš použil ku proměnění vína, zda třetího, neb čtvrtého neb docela pátého. Otázka tato však není zcela místná. Neboť není jisto, zda již v době Kristově užívalo se také čtvrtého a pátého kalichu obřadního. Avšak i když připustíme, že se tak dělo, nemůžeme souhlasiti s těmi, kteří myslí, že Pán Ježíš teprv při čtvrtém (Bickell, Grimm) neb při pátém (Langen, Fillion) kalichu obřadním víno ve svou krev proměnil. Neboť důvody, které na potvrzení náhledu svého uvádějí, nic nedokazují. Jiné pak důvody svědčí proti nim. Poukazují totiž k poměru mezi předobrazem a jeho náplní, tvrdíce, že předobraz musil býti dříve ve všech

částech proveden a tedy řád velikonoční večeře úplně zachován, než mohl Pán Ježíš přistoupiti k jeho náplni. Avšak třeba považiti, že jako mnohé jiné obřady řádu toho, tak zejmena též čtvrtý a pátý kalich obřadní, byv od lidi zaveden, ku podstatě předobrazu nepatřil a proto mohl býti vynechán bez veškeré újmy předobrazu. Dovolávají se též slov Kristových: »Píte z něho všickni,« pravíce: Slovy těmi dává Pán Ježíš sám na jevo, že má před sebou pátý kalich obřadní. Neboť vyzývaje apoštoly, aby z něho pili všickni, naznačuje prý, že z kalicha toho podle velikonočního řádu píti již nemusili; avšak pouze při pátém kalichu byla ponechána volnost, zda kdo z něho píti chce neb ne. — Ale i tento důvod jest bez váhy. Pán Ježíš totiž nepodával apoštolům pouhého vína, nýbrž pravou krev svou pod způsobou vína. Nebylo proto příčiny domnívati se, že někteří z apoštolů nebudou chtíti píti, a to tím méně, poněvadž před rokem, zaslíbiv jim nejsv. svátost oltářní pravil: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete míti v sobě života (Jan 6, 54.). Nepovzbuzoval tedy oněmi slovy, aby vůbec pili všickni, nýbrž aby všickni pili z kalicha toho, tak se rozdělíce o obsah jeho, aby na každého se dostalo. Tohoto vyzvání bylo třeba, poněvadž jindy buď každý měl kalich svůj, aneb tentýž kalich obřadní dvakrát i vícekráte mohl býti naplněn. Nazývá však sv. Pavel kalich posvěcený kalichem požehnání (I. Kor. 10, 16.) a tak staví jej proti třetímu kalichu obřadnímu, který také kalichem požehnání se nazýval. Proč činí tak? Zajisté ne pro jinou příčinu, než že právě při třetím kalichu Pán Ježíš proměnil víno ve svou krev. A my můžeme tím spíše souditi tak, poněvadž bylo zcela přiměřeno, aby hned po večeři předobrazné následovala večeře svátostná, ve které by skutečný Beránek Boží byl požíván.

Když tedy velikonoční pokrmy byly již požity a posledním soustem z beránka zajedeny, když i třetí kalich obřadní byl již naplněn, podjal se Pán Ježíš onoho úkonu předůležitého, kterým poskytnuv zdroj nesmírných milostí, osvědčil nevýslovnou svou lásku

k lidstvu. Vzav do rukou chléb (nekvašený).[1]) který k tomu konci uchoval, požehnal jej (Mat., Mar.) modlitbou, kterou konaje k Otci svému, zasvětil jej a ku proměnění připravil; též díky činil (Luk., Pavel) jednak za dobrodiní vůbec, jež obdržel od Boha Otce buď sám jako člověk aneb skrze něj pokolení lidské, jednak, a to zvláště, za milost nejsvětější svátosti, kterou právě chystal se ustanoviti ku prospěchu lidstva; rozlámav[2]) jej pak (na 12 dílů) podával apoštolům nikoli do úst, nýbrž, jak ze slova λάβετε (vezměte — Mat., Mar.) souditi lze, do ruky a povzbuzoval je, by jedli řka: Vezměte, jezte: Neboť toto jest tělo mé. Chléb lámal ovšem také proto, poněvadž toho bylo třeba, aby každý částici z něho dostal; hlavní však příčina, proč to učinil, byla v tom, že chtěl naznačiti násilnou smrt či oběť svou. Vysvítá to z toho, že všickni svatopisci o lámání tom se zmiňují a tak úkonu tomu zvláštní důležitost přikládají, jakož i z toho, že výrazem lámání chleba označovala se v době apoštolské oběť mše sv. (Skut. ap. 2, 42; 20, 7.). Ku požívání posvěceného chleba toho pak povzbuzoval je proto, poněvadž dle řádu velikonoční večeře po požití posledního sousta z beránka nesmělo se žádných pokrmů více požívati. Slovy »Neboť toto jest tělo mé« udal důvod, proč chtěl, aby jedli z chleba toho přes to, že již poslední sousto z beránka požili. Vzav pak do ruky kalich s vínem a přimísiv k němu dle podání drobet vody, jakož bylo u Židů obyčejem činiti, podobně, jako byl před tím chléb pojal, t. j. žehnaje a díky čině, podával jej apoštolům a vybízel, aby rozdělili se o obsah jeho tak, aby na každého se dostalo, řka: Píte z něho všickni. A jakožto důvod, proč chtěl, aby všickni z něho pili, uvedl slova: Totoť jest krev má.

Slova tato, jakož i výrok »toto jest tělo mé«, jsou sice jasná a zřejmá tak, že kdo bez předsudkův a podle pravidel mluvnických i logických je uvažuje, nemůže býti v rozpacích, kterak má rozuměti jim. Jest zajisté

[1]) Kvašených chlebů nesmělo se o velikonocích požívati.

[2]) Poněvadž chléb byl nekvašený a tedy tenký, nemohl se krájeti, nýbrž lámal se.

náměstka toto[1]) (τοῦτο) podmětem a označuje významem svým veškeru podstatu předmětu, na který poukazuje. Spona jest pak, kteréž ostatně Pán Ježíš podle ducha řeči aramejské nevyslovil, kteráž však v řečtině a v latině, jakož i v naší řeči vyjádřiti se musí, a proto také od sv. evangelistů vyjádřena byla, naznačuje, že jeden z těch pojmů, které vysloveny jsou podmětem a výrokem, v pojmu druhém buď obsažen neb s ním shodný jest. Dle toho nepřipouštějí tedy slova Kristova smyslu jiného, než: Toto, co mám v rukou, a co vypadá a chutná jako chléb, není podstatou svou více chléb, nýbrž tělo mé; a to, co mám v kalichu, a co vypadá, voní a chutná, jako víno, není podstatou svou víno, nýbrž krev má. A poněvadž ta slova řekl Pán Ježíš, věčná to pravda, kteréž nelze ani mýliti se ani klamati, nemůže býti nepravdou, co jimi vypovídá se. I jest proto pravda, že, jakmile Pán Ježíš vyslovil slova ona, neměl více v rukou podstaty chleba, nýbrž podstatu těla svého, a v kalichu ne více podstaty vína, nýbrž podstatu krve své. Slovy těmi tedy nejen ohlásil, že na místě chleba a vína má před sebou tělo a krev svou, nýbrž jimi právě také proměnil chléb a víno v tělo a krev svou. Bylo proto slovo jest v ústech Kristových nejen výpravným, nýbrž i tvůrčím. To však nikterak není s podivením. Neboť i v obecném životě má alespoň někdy tento význam — tehdy totiž, když osoba, která ho užívá,

---

[1]) Náměstku τοῦτο pojímají někteří adjektivně překládajíce: Tento jest kalich. Tím vkládá se již do ní pojem vyjádřený výrokem, as takto: Tato krev jest krev má a ne jiná. Jiní pojímají ji substantivně takto: Toto, co mám před sebou, a co vypadá, chutná jako chléb, jako víno, není již více chléb, víno, nýbrž tělo mé, krev má. Smysl sice nemění se, ať pojímáme náměstku onu tak aneb onak. Přece však dáváme přednost pojímání substantivnímu, překládajíce: Toto jest krev má, toto jest kalich mé krve. Neboť adjektivním užíváním náměstky té dává se na jevo, že předmět, na který se náměstkou poukazuje, byl tím, čím jest pojem výrokový, ještě dříve, než se to o něm vypoví; na příklad řeknu-li: »Tento jest bratr můj«, byla dotyčná osoba mým bratrem ještě dříve, než jsem to vyslovil. Když však Pán Ježíš poukázav na chléb a potom na víno, řekl »Toto« neměl ještě před sebou tělo a krev svou, nýbrž, až proslovil celý výrok: toto jest tělo — toto jest krev má.

přiměřenou moc má. Když na př. dítky hrají si na vojáky. a jeden řekne druhému: »ty jsi setník«, jinému »ty jsi desátník«, nestane se proto ani tento desátníkem ani onen setníkem. Neboť dítko nemá moci povyšovat jiného na hodnosti vojenské. Řekne-li však císař některému desátníku »ty jsi setníkem«, přestává desátník ten ihned býti desátníkem, a stává se setníkem. Proč? Poněvadž to řekl císař, který v této příčině má moc také vykonati, co praví. A podobně, jako císař v příčině řečené, tak Bůh vůbec má moc pouhým slovem — pouhou vůlí — tvořiti podstaty nové neb jednu v druhou proměniti. Jakmile tedy Kristus — pravý to Bůh, řekl: »Toto jest tělo mé, toto jest krev má,« stalo se vskutku ihned, co řekl: podstata chleba proměnila se v podstatu těla Kristova, podstata vína v podstatu krve jeho.

Pravíme »podstata« že proměnila se. Při každé věci smyslné totiž rozeznáváme podstatu a způsobu: podstatu t. j. to, co věc činí tím, čím jest, a způsobu t. j. to, co smysly při věci pojímáme, jako barvu, rozměry, chuť a pod. Podstata jest neviditelná způsoba, pouze smysly postřehuje se. Nevidímeť to, co činí tělo tělem, víno vínem, nýbrž něco, co jistou velikost, barvu... má. Pán Ježíš však neproměnil způsoby, nýbrž podstatu toliko; proto i po proměnění vypadalo to, co měl v rukou, jako chléb, a co měl v kalichu vypadalo jako víno.

Třeba však dobře všimnouti si, že Pán Ježíš řekl: Toto jest tělo mé, toto jest krev má. Ačkoli tedy slovy toto jest tělo mé přímo povstalo pouze tělo Kristovo t. j. ona hmotná a pevná část jeho člověčenství, jež nejen od duše, nýbrž i od krve rozdílná jest, slovy pak toto jest krev má přímo nastala pouze krev jeho, přece nebylo po slovech oněch ani pod způsobou chleba přítomno pouze tělo Kristovo. ani pod způsobou vína pouze jeho krev. Povstalot Kristovo tělo, Kristova krev. Ale i tělo i krev Kristova byly a jsou živy. Živým však není tělo, leč v něm jest krev a duše; a krev není živa, leč jest v těle, s duší spojeném. Aby tedy tělo, jež slovy Kristovými povstalo na místo chleba, bylo živým, připo-

jila se k němu všemohoucností Kristovou též krev a duše; a podobně, aby krev, jež na místo vína povstala výrokem jeho, byla živa, přidružilo se k ní mocí Páně též tělo i duše jeho, tak že pod obojí způsobou bylo přítomno celé člověčenství Kristovo. Avšak člověčenství Páně nebylo nikdy samo o sobě, nýbrž hned od prvního počátku svého bytí spojeno bylo s božstvím. Aby tedy to tělo a ta krev, jež slovy Páně povstaly na místo chleba a vína, byly vskutku tělem a krví Kristovou, přidružilo se k nim všemohoucností jeho též božství. I byl tedy jak pod způsobou chleba tak pod způsobou vína přítomen celý Kristus, s člověčenstvím i božstvím, jakož patrno i z těch slov, která promluvil Kristus, když před rokem svým věrným sliboval, že dá jim své tělo za pokrm a svou krev za nápoj. Pravil mimo jiné: Kdo jí mne, živ bude pro mne (Jan 6, 58.), a tak užívaje osobní náměstky (mne) dal na jevo, že dá se za pokrm celou osobností svou, tedy ne pouze tělo své, neb pouhou krev svou.

Rozumí se však samo sebou, že slovy »toto jest tělo mé«, »toto jest krev má« nebylo člověčenství Kristovo nově stvořeno; vždyť ono trvalo již od početí a narození Páně; také nedostalo tím žádného přírůstku ani změny vnitřní či bytečné. Pouze vnější změna stal a se s ním — potud totiž, pokud mocí božskou nabylo nového určení, kterým jsouc uvolněno od nižších zákonů prostorových, nastoupilo na místo podstaty chleba a vína a ve zvláštní poměr vešlo ke způsobám chleba a vína.

Proměniv Pán Ježíš chléb a víno v tělo a krev svou, obětoval je nebeskému Otci svému. Dal to na jevo sám slovy: »toto jest tělo mé, kteréž se za vás vydává« [1]) (Luk.) a: totoť jest krev má nového zákona, kteráž se za mnohé [2]) vylévá na od-

---

[1]) Výraz »vylévati krev« vzat jest od úkonu obětního Starého zákona. Poněvadž totiž při krvavých obětech vylití krve na oltář bylo úkonem nejdůležitějším, kterýž jedině od kněží směl býti predsevzat, užívalo se rčení »vylévati krev« ve smyslu »obětovati«.

[2]) Dle sv. Matouše a sv Marka řekl Pán Ježíš: »která se za mnohé vylévá,« dle sv. Lukáše však: »který (t. kalich t. j. krev,

puštění hříchův. Jimi totiž tvrdí, že to tělo, které pod způsobou chleba má před sebou, a ta krev, kterou pod způsobou vína má v kalichu, vydává neb vylévá se k tomu konci, aby dostalo se lidem odpuštění hříchův a spásy. Avšak hříchy neodpouštějí se a spása neuděluje se leč pro krev, která v oběti se prolila, pro tělo, které v oběť bylo vydáno. Byla tedy obětní krev ta, kterou Pán Ježíš pod způsobou vína na odpuštění hříchů vylil, a obětí celý ten úkon, který vykonal, proměňuje chléb a víno v tělo a krev svou.

Nelze tu namítati, že Pán Ježíš slovy oněmi mínil oběť kříže. Neboť On neřekl: »toto jest tělo, kteréž za vás vydáno bude,« ani: »toto jest krev má, kteráž bude za mnohé vylita,« jak nesprávně překládá Vulgata a dle ní i přijatý text český, nýbrž, jak z původního (řeckého) textu i některých rukopisů Vulgaty a Italy jest patrno, užil času přítomného, řka: toto jest tělo mé, kteréž se za vás vydává, toto jest krev má, kteráž se za mnohé vylévá, a tak okázal, že již ta krev jest obětní, kterou pod způsobou vína prolévá v kalichu. [1])

Jasněji ještě vysvítá to ze sv. Lukáše, dle něhož Pán Ježíš řekl: Tento kalich (jest) nová úmluva v mé

---

kteráž jest pod způsobou vína v kalichu) se za vás vylévá. Odporu tu není. Neboť Kristus řekl zajisté obé i za vás i za mnohé, evangelisté pak doplňují své zprávy vzájemně. Poněvadž totiž při poslední večeři byli přítomni pouze apoštolé, řekl Pán Ježíš: za vás (ku prospěchu či ku spáse vaši) vylévá se, jakož sděluje sv. Lukáš; poněvadž však dle sv. Pavla (I. Kor. 11, 25.) a sv. Lukáše chtěl, aby, jak hnedle bude řečeno, oběť ta obnovovala se na jeho památku v církvi stále, přidal též slova: za mnohé. Proto také v kanoně mešním užívá se při proměňování obou výrazů: kteráž za vás a za mnohé vylita bude.

[1]) Ostatně i Vulgata, ač užívajíc času budoucího, míní předem oběť kříže, dává přece dosti na jevo, že i to bylo obětí, co Pán Ježíš konal při poslední večeři, proměňuje chléb a víno v tělo a krev svou. Mluvíť o lámání těla Páně pod způsobou chleba skrytého (I. Kor. 11, 24.) a o vylití kalichu (t. j. krve, jež jest v kalichu); výrazů těch však nelze rozuměti o oběti kříže. Neboť na kříži nebylo tělo Kristovo lámáno, ani krev jeho vylita v kalichu; ale ovšem při poslední večeři pod způsobou chleba a vína. Mimo to u sv. Lukáše i Vulgata užívá času přítomného překládajíc výraz τὸ διδόμενον slovy: kteréž se za vás vydává.

krvi, kterýž se za vás vylévá (τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον). Neboť výraz »kterýž se vylévá« (ἐκχυννόμενον) nemůže vztahovati se ke slovu krev (αἵματι), nýbrž ke slovu kalich (ποτήριον), a tedy ne ke krvi, kteráž byla prolita na kříži, nýbrž k té, která pod způsobou vína obsažena byla v kalichu. Sic jinak nebyl by řekl: kterýž se vylévá (ἐκχυννόμενον), nýbrž: kteráž se vylévá (ἐκχυννομένῳ t. αἵματι). A kdyby snad někdo v těch slovech spatřoval anakoluth či úchylku od pravidel mluvnických a přece výraz ἐκχυννόμενον vztahoval ke slovu αἵματι (krev) a o krvi na kříži prolité rozuměti chtěl, brání nejen slovo kalich, kterýž o krvi na kříži prolité pojímati nelze, nýbrž i sv. Pavel o těle Páně praví: láme se (κλώμενον). Neboť výraz tento nelze vztahovati k tělu na kříži obětovanému, nýbrž jedině k tělu, jež pod způsobou chleba měl při poslední večeři.

Avšak jinak ještě dal Pán Ježíš na jevo, že obětí bylo to, co při poslední večeři konal, proměňuje chléb a víno v tělo a krev svou. Pravil totiž: totoť jest krev má nového zákona. Slovy těmi prohlásil, že tou krví, kterou pod způsobou vína má v kalichu, potvrzuje nový zákon či novou úmluvu [1]) — onu totiž, kterou činil s veškerým lidstvem, zaslibuje jim milost a spásu věčnou, budou-li zachovávati vůli jeho. [2]) Avšak úmluvy potvrzovaly se krví obětní. Byla tedy obětní i ona krev, kterou Pán Ježíš potvrzoval úmluvu, jakož lze

---

[1]) Slovo zákon odpovídá lat. testamentum a řeckému διαθήκη; a to odpovídá hebr. בְּרִית, jež znamená úmluvu.

[2]) Sv. Lukáš uvádí slova Kristova sice jinak, a to slovy: »Tento kalich (jest) nová umluva v mé krvi, kterýž se za vás vylévá.« Ale smysl jejich neliší se od smyslu slov jeho, podle sv. Matouše a sv. Marka uvedených. Znamenajíť totiž toto: Tento kalich t. j. to, co v kalichu tomto jest obsaženo, není již víno, nýbrž má krev, kterou se potvrzuje nová úmluva s lidmi. Řekl: která se vylévá za mnohé, a nikoli: za všecky, poněvadž ty milosti, které Pán Ježíš svou smrtí na kříži všemu lidstvu zasloužil, obětí nekrvavou (mší sv.) se nepřivlastňují všem lidem, nýbrž mnohým, těm totiž, kteří podle vůle Kristovy žijí a prostředků spásy, od Krista ustanovených, užívají.

souditi i z toho, že Kristus Pán slovy »toto jest krev má nového zákona« (nové úmluvy) naráží patrně na slova Mojžíše, kterýž nabrav krve a pokropiv jí lid, pravil: Totoť jest krev úmluvy, kterouž učinil Hospodin s vámi. (2. Mojž. 24, 8.) Neboť krev ona byla obětní, a Mojžíš potvrzoval jí úmluvu, která byla učiněna mezi Hospodinem a lidem israelským. Poněvadž tedy Pán Ježíš svátostnou krev svou stavěl proti krvi zvířat, která byla vylita v oběť na potvrzení úmluvy, učiněné mezi Bohem a národem israelským, není pochybnosti, že tím označil ji jakožto krev obětní a tak na jevo dal, že obětí bylo to, co činil, proměňuje chléb a víno v tělo a krev svou.

Konečně okázal to tím, že proměnil podstatu dvojí — podstatu chleba a vína. Byl totiž a jest Kristus Pán i pod způsobou chleba i pod způsobou vína přítomen celý — s tělem i duší, s božstvím i člověčenstvím svým; a proto stejně milostí nabývá ten, kdo přijímá hodně pod jednou způsobou, jako ten, kdo přijímá pod obojí. Kristus sám to prohlásil, když zaslibuje nejsv. svátost oltářní život věčný připovídal právě tak tomu, kdo přijímá pod jednou,[1]) jako tomu, kdo přijímá pod obojí.[2]) Kdyby tedy Pán Ježíš úkonem oním nebyl chtěl nic jiného než dáti se způsobem nekrvavým za duševní pokrm ku posile a spáse duší, byla by stačila pouze jedna způsoba, druhá byla zbytečna. A poněvadž Pán Ježíš, jakožto pravý Bůh, nemůže činiti nic zbytečného a tak jednati proti své moudrosti, nemohl také proměňovat podstaty dvě k účelu, k němuž stačilo proměniti podstatu jednu. Proměnil-li tedy přece podstaty dvě, okázal, že nemá v úmyslu pouze dáti se za pokrm, nýbrž že koná zároveň něco, k čemu potřebí jest nutně proměniti dvě podstaty — okázal, že koná oběť. Tím totiž, že k uctění a usmíření nebeského Otce svého proměnil zvlášť chléb ve své tělo a zvlášť víno ve svou krev, naznačil násilné odloučení krve od těla svého či svoji smrť; i před-

---

[1]) Jan 6, 59; Kdo jí chléb tento, živ bude na věky.

[2]) Jan 6, 55: Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má živ věčný.

stavil tak Bohu Otci pravé tělo své a pravou krev svou ve stavu smrti či zkrátka: obětoval se; neboť oběť jest právě dar viditelný, který úplným neb částečným, a byť jen naznačeným, zahubením neb usmrcením podává se Bohu, aby byl vyzván a uctěn jakožto svrchovaný Pán všehomíra. A oběť ta nelišila se podstatou svou od oběti kříže, nýbrž byla s ní totožná; neboť byl při ní obětován tentýž Kristus, kterýž obětoval se na kříži, a obětoval ji tentýž kněz, kterýž podal oběť kříže, totiž Pán Ježíš sám; ba i účel její byl takový, jaký byl při oběti kříže. Obětovalť se Pán Ježíš na kříži, aby zasloužil lidstvu odpuštění hříchů, jakož i aby uznána byla svrchovanost Boží a naše závislost nad ním, a tak nejen úcta a díky Bohu vzdaly se, nýbrž i potřebných milostí lidem se vyžádalo. A i při poslední večeři obětoval se na odpuštění hříchův, a i tou obětí vzdána Bohu pocta i dík, a vyprošovány milosti lidem.

Avšak nejen obětí, nýbrž i hostinou obětní bylo to, co Pán Ježíš činil při poslední večeři. Jako totiž v Starém zákoně s obětmi spojovala se hostina obětní, která jsouc na rozkaz Boží přistrojena z masa zvířat Bohu obětovaných, vlastně od Boha samého byla připravena lidem, aby se naznačilo, že Bůh vchází v úzké a láskyplné spojení s lidem, tak i při poslední večeři Pán Ježíš nejen se obětoval, nýbrž též za pokrm se dal apoštolům, aby tak vešel v nejužší spojení spasitelné se všemi, kteří přijímali hodně, a dal jim záruku na slavné vzkříšení a život věčně blažený, jakož byl sám již o rok dříve zaslíbil řka: Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný, a já ho vzkřísím v den nejposlednější (Jan 6, 55.), a opět: Kdo jí mé tělo a pije mou krev, přebývá ve mně, a já v něm. (Jan 6, 37.)

A ne dosti na tom; také ostatní lidi chtěl oblažiti láskou svou a účastny učiniti podobných milostí. Proto obětovav se nekrvavým způsobem a dav se apoštolům za pokrm, udělil jim moc, aby také proměňujíce chléb a víno v tělo a krev jeho, podávali je Bohu v oběť a věřícím za pokrm duševní; pravilť: To čiňte na mou památku. Tím řekl: Co jsem já nyní učinil, to čiňte

i vy: jako já proměniv chléb a víno v tělo a krev svou, obětoval jsem je Bohu Otci a podal vám požívat, tak i vy proměňujíce chléb a víno v tělo a krev mou, obětujte je Bohu a dávejte lidem přijímat.

Dobře však třeba míti na paměti, že poslední večeře súčastnili se s Kristem Pánem toliko apoštolé, že tedy slova ona pouze jim byla řečena a nikomu jinému. Oni tedy jedině, a nikdo jiný, obdrželi tehdy moc proměňovat chléb a víno v tělo a krev Kristovu a podávati je věřícím za pokrm duší. Apoštolé však byli splnomocněni, aby moc tu přenášeli na jiné, jakož patrno z toho, že moc tu skutečně nejen sami vykonávali (I. Kor. 10, 16.), nýbrž i na jiné přenášeli (Sk. ap. 13, 2.). A proto jako jest jisto, že slovy »to čiňte na mou památku« Pán Ježíš ustanovil, aby tělo a krev jeho pod způsobou chleba a vína v církvi jeho stále přinášely se Bohu v oběť a podávaly věřícím přijímat, tak jisto jest také, že moci úkony ty vykonávat neměl a nemá po apoštolích nikdo, leč na koho přešla od apoštolův, ať přímo, ať nepřímo t. j. řádným svěcením, svěcením, předsevzatým od řádných biskupů, jakožto nástupců sv. apoštolův.

Při poslední večeři tedy Pán Ježíš nejen sám chléb a víno v tělo a krev svou proměnil, a tak sebe pod způsobou chleba a vína Bohu v oběť, apoštolům pak za pokrm duševní podal, nýbrž též apostolům a nástupcům jejich v kněžském úřadě moc dal, aby totéž činili či aby také, proměňujíce chléb a víno v tělo a krev jeho, pod způsobou chleba a vína jej Bohu obětovali a věřícím přijímat podávali. I jest proto mše sv., ve které se podle zařízení tohoto Pán Ježíš pod způsobou chleba a vína nekrvavě Bohu obětuje, pravá oběť, a to co do podstaty táž, jaká byla vykonána při poslední večeři a na kříži; neboť obětuje se při ní tentýž Kristus, kterýž obětoval se při poslední večeři nekrvavě, a na kříži krvavě; v nejsv. svátosti oltářní pak, ve které se pravé tělo a pravá krev Pána našeho Ježíše Krista za pokrm duši podává, jest Pán Ježíš skutečně i jako člověk i jako Bůh přítomen, a to pod každou způsobou.

Ten jest pravý význam slov, jež Pán Ježíš promluvil při poslední večeři nad chlebem a nad vínem, připojiv slova: »To čiňte na mou památku«. Tak vyrozuměli jim sv. apoštolé, byvše na to připraveni již před rokem, kdy Pán Ježíš slíbil jim dáti své tělo za pokrm a svou krev za nápoj (Jan 6), tak jim rozuměla a učila vždy i církev sv. Proto již sv. apoštol Pavel mluví o oltáři, »z něhož nemají moci jísti ti, kteří stánku slouží« (Žid. 13, 10.), a tak svědectví vydává, že křesťané již v době apoštolské měli oběť i hostinu obětní či sv. přijímání. Varuje pak před nehodným přijímáním nejsv. svátosti, praví, že kdo nehodně t. j. v těžkém hříchu přijímá, stává se vinen tělem a krví Páně či zločin páše na těle a krvi Kristově,[1]) a tak co nejrozhodněji vyjadřuje přesvědčení, že ve svátosti oltářní jest pod způsobami chleba a vína skutečně přítomno tělo a krev Páně. Sic kdyby nebyl měl přesvědčení toho, a svátosti oltářní (Večeře Páně) za nic jiného nepokládal, než za pouhý chléb a víno, jež by byly symbolem (obrazem) neb památkou těla a krve Kristovy, nebyl by mohl z takového zločinu viniti toho, kdo ve stavu hříchu by je požíval. Neboť jako neprohřešuje se vůbec, tím méně proti tělu Páně, ten, kdo maje těžký hřích, dotýká se obrazu ukřižovaného Spasitele, tak nepáchal by nového hříchu, tím méně provinil by se proti tělu Páně ten, kdo maje těžký hřích, požíval by pouhý chléb, třeba chléb ten bylo brazem neb památkou těla Páně.

Neméně rozhodně vyznávali přesvědčení to i nástupcové sv. apoštolů, jakož patrno z nejstarších řádů mešních (liturgií) a ze spisů sv. Otcův. Sv. Justin (2. st.) na př. dí o oběti mše sv.: Kdo tedy skrze jméno jeho oběti jemu obětují, jež Kristus činiti poručil, to jest, v eucharistii chleba a kalicha na všelikém místě země od křesťanů se obětují, ty Bůh předkem svědčí sobě blaholibými býti (Tryf. 117.).

---

[1]) I. Kor 11, 26. 27. Neboť kolikkrátkoli budete chléb tento jísti a kalich píti, smrt Páně budete zvěstovat, dokavad nepřijde. Proto, kdokol jísti bude chléb tento aneb píti kalich Páně nehodně, vinen bude tělem a krví Páně.

O přítomnosti Kristově pak ve způsobách chleba a vína praví: Neboť nepřijímáme pokrmu toho ani nápoje toho jako obecného, nýbrž jako skrze slovo Boží Ježíš Kristus Spasitel náš se vtělil a tělo a krev pro spasení naše měl: tak i vyučeni jsme, že pokrm onen skrze modlitbu slova od něho pocházejícího posvěcený, jímž krev a tělo naše skrze proměnu živí se, že, dím, jest tělem a krví vtěleného onoho Ježíše. Taktéž vyznává sv. Cyrill Jerus. řka: Poněvadž tedy On sám zřejmě prohlásil a řekl o chlebě: »Toto jest tělo mé«, kdo odváží se ještě pochybovati? A poněvadž On sám ujistil a řekl: »toto jest krev má«, kdo bude pozastavovati se říkaje, že to není jeho krev? A sněm Trident. prohlásil: Kdo by řekl, že slovy: »to čiňte na mou památku« Kristus nezřídil apoštolů za kněze aneb neustanovil, aby oni a jiní kněží obětovali tělo a krev jeho, buď z církve vyloučen. (Sess. 22, can. 2.) Ačkoli však slova zřejmá jsou a již od apoštolské doby až na nepatrné výjimky [1]) ode všech křesťanů ve smyslu vyloženém pojímána byla, přece od 16. st. reformátoři a stoupenci jejich slovům Kristovým jiný smysl přikládali, tvrdíce, že při poslední večeři Pán Ježíš ani chléb a víno v tělo a krev svou neproměnil, ani sebe pod způsobou chleba a vína neobětoval, tím méně komu moc dal takové úkony činiti. Neboť slovy »toto jest tělo mé« »toto jest krev má« neřekl prý nic jiného, než: »tento chléb znamená neb připomíná mé tělo, a víno znamená neb připomíná mou krev«. A proto, když řekl apoštolům: »to čiňte na mou památku« nechtěl prý nic jiného, než aby chléb a víno žehnali a ten žehnaný (neproměněný) chléb a to žehnané (neproměněné) víno aby byly symbolem (znamením) neb památkou jeho těla a krve, jež by k tomu konci přijímaly se, aby člověk pamatoval, že Pán Ježíš za lidstvo se obětoval. Kdo tedy požívá je, nepřijímá

[1]) Nesprávně učili o »Večeři Páně« Erigena Skotus (9. st.), Berengar (11. st), Petr Bruisský (st, 12.) Albigenští, Wikleff, Nepřímo popírali přítomnost těla Páně ve svátosti oltářní také ti bludaři prvních století, kteří popírali, že by Kristus Pán měl pravé tělo lidské a tedy pravým člověkem byl, jako Doketi, Manichejští a j.

prý Pána Ježíše, leč na výsost duchovně, t. j. potud, pokud duchem a věrou povznáší se ke Kristu Pánu; a jakousi nebeskou sílu těla jeho obdržuje. Aby pak tím spíše zjednali si víru, poukazovali k oněm výrokům Páně a Písma sv. vůbec, ve kterých slovo jest (býti) užívá se ve smyslu znamená (znamenati), jako jsou: Sedm krav tučných jest sedm let úrody; símě jest slovo Boží; já jsem vinný kmen pravý, vy jste ratolesti. (Karlstadt, Zwingli, Kalvín a stoupenci jeho). Avšak, jak nesprávný jest výklad ten, poznává každý, kdo nezavírá očí před pravdou a slova Kristova bez předsudkův uvažuje. Neboť: ačkoliv aramejština, kterou Pán Ježíš mluvil, má přes 40 výrazů pro pojem znamenati, přece žádného z nich neužil; neřekl: toto znamená tělo mé, krev mou, nýbrž toto jest tělo mé, krev má. Slovo »jest (býti)« však, spojujíc dvě podstatná jména vespolek neb náměstku s jménem podstatným, neoznačuje obrazu ani symbolu, nýbrž podstatu neb přirozenost; a od tohoto významu svého neustupuje, leč tehdy, když z těch pojmů, které spojuje jeden, není obsažen v rozsahu pojmu druhého, nýbrž oba pojmy jsou sobě cizí, avšak přece nějakou podobnost neb vztah mezi sebou mají, jako to jest při výkladech snů, podobenství, parabol, a když nějaký předmět již povahou a rázem svým jest symbolem neb obrazem předmětu jiného, na př. sedm krav tučných jest (znamená) sedm let úrody (výklad snu); símě jest slovo Boží (výklad podobenství); já jsem vinný kmen pravý. Ale, jak z uvedených příkladů patrno, i v těch případech, kdy slovem býti, vyjadřuje se symbol neb obraz, nespočívá obraz a symbol ten ve slově býti, nýbrž v podmětě neb výroku; neboť když Pán Ježíš řekl: »Símě jest slovo Boží«, netvrdil tím, že símě polní znamená slovo Boží, nýbrž, že to símě, o kterém mluvil, jest símě duchovní, a tím že jest vskutku slovo Boží. A když pravil: »Já jsem vinný kmen pravý«, neřekl tím: Já znamenám neb představuji vinný kmen, nýbrž: já jsem vskutku vinný kmen duchovní. Oněch slov nad chlebem a vínem však nevyslovil Pán Ježíš při poslední večeři ani ve výkladě snu ani ve výkladě podobenství; pojem chléb pak a pojem víno neoznačuje

povahou svou nijak těla a krve, a nikdy také neužíval nikdo ani chleba jako symbolu těla ani vína jako symbolu krve. I nelze proto s rozumem souditi, že slovy »toto jest tělo mé, toto jest krev má« Pán Ježíš nic jiného nevyjádřil, než že chléb jest symbolem neb památkou jeho krve. Lze tak činiti s rozumem tím méně, poněvadž tomu brání také slova, která Kristus Pán připojil řka: toto jest tělo mé, které se za vás vydává (Luk.). Neboť jimi ohlašuje, že to, co apoštolům podává, obětuje na odpuštění hříchův. Avšak nikdo zdravého rozumu nebude tvrditi, že pro kousek chleba odpouštějí se hříchy. Když tedy Kristus, pravý to Bůh a věčná pravda tvrdí, že to, co apoštolům podává, obětuje se na odpuštění hříchů, dává patrně na jevo, že neužívá slov oněch ve smyslu obrazném, a že tedy nepodává jim pouhého chleba, pouhého vína, jakožto obrazu svého těla a krve své, nýbrž že pod způsobou chleba a vína dává jim skutečně pravé tělo a pravou krev svou.

Mimo to třeba povážiti, že Pán Ježíš slovy oněmi potvrzoval nový zákon svůj a stanovil takořka poslední vůli svou. V zákonech však a v poslední vůli neužívá se slov ve smyslu obrazném, aby nemohlo nastati neporozumění. I nelze tedy myslit, že by byl Pán Ježíš, mluvě jako zákonodárce a stanovitel poslední vůle a věda, jak budou apoštolé slova jeho sobě i jiným vykládati, přece slov obrazných užil a tak zavinil, aby milionové lidstva tolika století v blud ano v modlářství upadli a pouhému chlebu a vínu se klaněli. Vždyť tak byl by jednal přímo proti povolání svému a místo pravdy šířil blud. To však činiti nemohl a nečinil; a tvrditi to o něm bylo by svrchovaným rouháním.

Také není pravda, co tvrdil Luther, že by totiž Pán Ježíš byl podával apoštolům sice tělo a krev svou, ale nikoliv o sobě, nýbrž s chlebem a vínem zároveň, tak totiž, že by tělo jeho přítomno bylo ve chlebě a krev ve víně. Neboť On neřekl: V tomto chlebě jest tělo mé, v tomto víně jest krev má, nýbrž toto jest tělo mé, toto jest krev má. Přestala tedy po slovech těch podstata chleba, podstata vína a nastou-

pila podstata těla, podstata krve Pána Ježíše, a to hned, jak ona slova vyslovil, a nikoli teprv, až apoštolé již požívali podaný chléb a víno. Neboť kdyby byl Pán Ježíš chtěl, jak vykládá Luther, aby teprv v okamžiku přijímání bylo přítomno tělo a krev jeho, byl by musil buď říci: »toto bude tělo mé, toto bude krev má«, aneb při každém apoštolu, podávaje mu, opakovati slova: toto jest tělo mé, toto jest krev má Poněvadž však přítomného času užil a neopakovav slov svých všem apoštolům podával, patrno, že hned, jak řekl: toto jest tělo mé, proměnila se podstata chleba v podstatu těla jeho, a hned jak řekl: toto jest krev má, proměnila se podstata vína v podstatu krve jeho. Způsoby chleba a vína zůstaly však; neboť těch neproměnil; a proto, jak již řečeno, i po proměnění podstat vypadalo to, co podával apoštolům, jako chléb a jako víno. Bylo tedy tělo a krev Páně pod způsobou chleba a vína. Nelze namítati proti tomu, že podle řádu přirozeného každá podstata má svou způsobu, a proto že není možno, aby objevila se kdy podstata některá pod způsobou cizí, aneb způsoba která bez podstaty jí příslušné. Neboť není nutno, aby jistá podstata objevovala se vždy jen pod jednou a touž způsobou; vidíme to na vodě, ledu, sněhu, parách, kde jedna a táž podstata jeví se ve způsobách rozličných. Jest ovšem pravda, že Bůh z pravidla neupouští od těch způsob, které od počátku pro každou podstatu ustanovil. Ale proto přece nelze tvrditi, že Bůh, stanoviv přirozený řád, omezil sebe sama tak, aby v mimořádných případech a z úradků vyšších nemohl od řádu toho učiniti výjimku a způsobiti, aby některá podstata ukázala se pod způsobou jinou, než která jí přísluší podle řádu přirozeného. Jako tedy sám objevil se jednou pod způsobou keře, jindy pod způsobou oblaku neb člověka, tak mohl učiniti, aby i tělo a krev Kristova objevily se v jistých případech pod jinými způsobami, než které tělu a krvi vlastní jsou.

Nepovstává tím žádná nejistota v příčině poznávání a rozeznávání věcí v přírodě, jakoby snad pro tu příčinu nemohlo se věděti na jisto, co pod tou neb onou způsobou se ukrývá. Neboť, jak řečeno, Bůh

z pravidla neustupuje od způsob, které od počátku jednotlivým bytostem vykázal. Jestli však v případech mimořádných přece činí výjimku, poučuje o tom, co pod tou kterou způsobou v tomto zvláštním případě jest obsaženo. Když na př. ukázal se Mojžíšovi pod způsobou hořícího keře, oznámil mu to řka: Já jsem Bůh otce tvého, Bůh Abrahamův, Isákův a Jakubův. A tak i Kristus Pán chtěje tělo a krev svou pod způsobou chleba a vína obětovati Bohu Otci a za pokrm dáti apoštolům, nejen chléb a víno v tělo a krev svou proměnil, nýbrž též poučil je, že to, co má v rukou a vypadá jako chléb, není více chléb, nýbrž tělo jeho, a to, co má v kalichu a jako víno vypadá i chutná, není více víno, nýbrž krev jeho.

Pozastavují se též nad tím, jak možno, aby tělo Kristovo, které přece určitou velikost má, uzavřeno bylo v tak nepatrných způsobách. Ale kdo tak činí, ukazují, že učení církve sv. nerozumějí. Neučíť církev sv., že tělo Kristovo tak jest přítomno pod způsobou chleba a vína, aby bylo jimi uzavřeno prostorně, nýbrž že přítomno jest celé neviditelně všudy tam, kde jest chléb a víno, od kněze konsekrované či posvěcené. Při nejsvět. svátosti jest totiž docela jiný poměr mezi způsobou a podstatou, než jest při věcech v přírodě. Poněvadž totiž podstata každé bytosti jest neviditelná, má způsoba při věcech v přírodě za účel ukazovati, co jest ten který předmět svou podstatou, a kde či v kterém prostoře ta která podstata jest přítomna. Při nejsvět. svátosti oltářní však není účelem způsoby chleba a vína ukazovati, co pod nimi jest přítomno — neboť o tom poučuje neklamně zjevení Páně, pravíc, že to jest pravé tělo a pravá krev Pána Ježíše — nýbrž jest účelem způsob oněch, aby ukazovaly místo, na kterém podstata těla a krve Páně neviditelně mezi námi dlí. Není jich tedy třeba tělu Páně, nýbrž našim smyslům, abychom totiž věděli, kde máme hledati, ctíti a přijímati Vykupitele svého, na zemi neviditelně mezi námi přítomného. Z té příčiny není nutno při nejsv. svátosti, aby velikost způsoby byla v určitém poměru k velikosti těla Páně; stačí a účelu svému úplně vyhovuje, je-li tak veliká, abychom mohli smysly

svými zřejmě ji postřehnouti a poznati, že to jest skutečně způsoba chleba a vína, pod kterou Pán Ježíš chtěl býti přítomen.

Dovoleno-li věci malé a všední přirovnávati k velikým a vznešeným, lze tu alespoň do jisté míry učiniti porovnání s bankovkami neb státovkami. Ačkoliv totiž tisícovka daleko více platí než desítka neb pětka, přece není třeba, aby způsoba její byla zvláště veliká; stačí, je-li veliká tak, aby cenu tisíce zlatých, kterou vskutku obsahuje, našim zrakům dosti jasně označovala. Příčina jest v tom, že při bankovkách jest poměr způsoby k peněžní hodnotě, s ní spojené, zcela zvláštní — takový, že při nich určité velikosti není třeba pro peněžní hodnotu jejich, nýbrž pro naše smysly.

A podobně, ale v míře daleko větší a vyšší, jest též zvláštní ten poměr, ve kterém při nejsvětější svátosti jest podstata těla Páně ke způsobám chleba a vína a vůbec ku prostoru. Tělo Kristovo jest ovšem přítomno pod způsobami řečenými, a přítomnost ta jest vázána jimi tak, že skutečně všudy tam přítomno jest tělo Páně, kde způsoby ty vyskytají se svátostně, či kde konsekrován jest chléb a víno knězem, platně svěceným. Avšak způsoby ty neurčují, neuzavírají ho v sobě prostorně, ani nezmenšují ho, nýbrž ukazují toliko, kde mezi námi přítomna jest neviditelná podstata těla Páně.

Nebylo by proto také správno mysliti neb říkati, že tělo Kristovo při poslední večeři a vůbec ve svátosti oltářní způsoby chleba a vína přijímá a je tedy udržuje. Nikoliv. Tělo Kristovo nepřijímá těch způsob, neudržuje jich. Patrno to již z povahy těla lidského vůbec, z povahy pak oslaveného těla zvlášť. Neboť kdyby tělo Kristovo přijalo způsobu chleba, bylo by tou způsobou také nutně určováno; mělo by tedy takový tvar, takovou podobu, jakou má hostie, bylo by kulaté atd.; ale tvar takový není tělu lidskému vlastní, nemůže tedy od něho přijat býti. Tím méně však může býti přijat od těla oslaveného, s jakým Pán Ježíš ve svátosti oltářní přítomen jest. Neboť kdyby oslavené tělo Kristovo přijalo způsobu tu, dělo by se v něm a s ním všecko to, co se děje se způsobami, podobně

jako vůbec v lidském těle stává se, co se koná na jeho způsobě; tělo Kristovo lámalo by se tedy, když lámeme se způsoba chleba, a to ne obrazně pouze, nýbrž skutečně. Avšak oslavené tělo Kristovo neumírá více aniž podrobeno jest utrpení, a proto nemůže býti lámáno a tak mučeno; není tedy možno, aby způsobu onu přijalo. Ačkoli tedy způsoby chleba a vína, které před proměněním podstaty byly podle řádu přirozeného udržovány podstatou chleba a vína, zůstávají a v naše smysly působí i po proměnění zrovna tak, jako trvaly a v naše smysly působily před proměněním, přece nebývají přijímány a udržovány podstatou těla a krve Páně, aniž kterou jinou podstatou stvořenou, nýbrž trvají o sobě, jsouce udržovány zázračně přímo mocí božskou. Z toho také jde na jevo, že, když kněz láme sv. hostii, neláme podstaty těla Páně, nýbrž pouze způsobu chleba. A proto i když v části rozdělí svatou hostii neb víno posvěcené, jest přece Pán Ježíš pod každou částicí celý přítomen i jako člověk i jako Bůh, jakož patrno i z toho že když Kristus Pán při poslední večeři rozlámav způsobu chleba apoštolům požívat podal a z téhož kalicha všem píti velel, přece každý apoštol téhož Vykupitele svého požíval.

Namítají však též, že není možno, aby tělo Páně, kteréž přece jsouc bytostí stvořenou, jistým prostorem musí býti vázáno, na všech místech bylo přítomno zároveň. Avšak církev neučila nikdy a neučí, že tělo Kristovo přítomno jest na všech místech, nýbrž že přítomno jest na mnohých místech zároveň, t. j. vedle nebeské přítomnosti své také všude tam, kde vyskytá se způsoba chleba neb vína svátostně, či kde jest nejsvět. svátost oltářní. Kterak mnohomístnou přítomnost tato se děje, ovšem nevíme; neboť v tom právě záleží předem zázrak a tajemství nejsv. svátosti, že Pán Ježíš, kterýž podle božství všudy jest, také jako člověk přítomen jest zároveň na místech mnohých. Proto přece však nemá věc ta do sebe nic protimyslného.

Vzpomeňme jen, že Bůh to jest, kterýž stvořiv věci, k jejich existenci určil jisté meze, zejména též meze prostorové. Avšak prostorem nevázal všech bytostí stejně: jinak vázal jím bytosti organické, jinak neorga-

nické, jinak duševní. Nerosty nemohou vůbec měniti prostor vnitřní silou svou; rostliny mění jej alespoň do jisté míry vzrůstem svým; zvířata mění jej vnitřním pudem svým anebo popudem cizím, člověk svobodně, ale daleko ne tou rychlostí, kterou duchové. Také sil přírodních nevázal prostorem stejně. Teplo, na příklad, světlo, elektřinu lze uzavříti jistými předměty; tíže však proniká všecka tělesa v přírodě. Všecky tedy bytosti i síly stvořené vázal Bůh nějak prostorem, nikoli stejně, nýbrž různě, dle svobodné vůle své a dle toho, jak přiměřeno bylo účelu, pro který Bůh tu kterou bytost neb sílu stvořil.

I zda nemá též moci za účelem vyšším tato pouta uvolniti při některé bytosti? Zda zejména jest mu nemožno oslavené tělo Kristovo v nejsvět. svátosti sprostiti potud vazeb prostorových, pokud toho žádá onen cíl, jehož Pán Ježíš ustanovením nejsvět. svátosti chtěl dosíci? Vždyť již tu na zemi byly po vzkříšení jeho uvolněny vazby ty tak, že Pán Ježíš mohl s tělem svým zavřenými dveřmi projíti, s očí apoštolů zmizeti, k výšinám nebeským se vznésti. Ačkoli tedy nechápeme, kterak Pán Ježíš mnohomístnou přítomnost svou uskutečňuje, chápeme přec, že jest všemohoucnosti jeho možno prostorové meze při oslaveném těle svém uvolniti tak, aby v nejsv. svátosti mohlo býti přítomno na místech mnohých zároveň, a to tím spíše, poněvadž, jak již řečeno, tělo Páně nenabývá proměněním chleba a vína žádného přírůstku, aniž jaké změny bytečné či vnitřní, nýbrž jen změny vnější, potud totiž, pokud nastupuje na místo podstaty chleba a ve zvláštní poměr vchází ke způsobám chleba a vína.

Že nechápeme toho způsobu, kterým Pán Ježíš mnohomístnou přítomnost tuto uskutečňuje, nemůže býti s podivením. Vždyť i v přírodě jest mnoho zjevů, jež vyložiti rozum lidský nedovede, ač nemůže popříti jejich skutečnost. Víme na př., že pokrm a nápoj přechází v krev, v maso, v kosti; ale kterak se to stává, říci nemůžeme. Víme, že paprsky světelné procházejí i nejtvrdším předmětem — diamantem, mnohou však překážkou slabou zadrženy bývají; ale kdo vyloží, proč se tak děje? Říkají ovšem, že děje se tak proto, po-

něvadž diamant jest průhledný, ony překážky pak neprůhledné. Ale co jest tím vyloženo? Zda neříká se tím nic jiného, než: děje se tak proto, poněvadž se tak děje? A podobně vede se konečně při všech zjevech fysických. Všudy narážíme konečně na obtíže a nepochopitelnost, kde zjev spočívá na svobodném konu božské všemohoucnosti.

Jest však i nejsv. svátost oltářní dílem všemohoucnosti božské. Ký div proto, že i při ní narážíme na nepochopitelnost a shledáváme tajemství? Jestli tedy při věcech v přírodě uznáváme slabost svoji a přestáváme konečně na tom, víme-li, co se děje, byť i jsme nevěděli, proč anebo kterak se to děje, proč neměli bychom při nejsv. svátosti oltářní uznati slabost svoji a v pokoře podrobiti rozum svůj rozumu božskému, proč nepřijati a uznati toto hluboké tajemství víry tak a potud, jak a pokud je Kristus zjevil? Že přítomen jest Pán Ježíš skutečně a podstatně jako Bůh a člověk všudy tam, kde jest konsekrovaný chléb a konsekrované víno či nejsvět. svátost oltářní, víme na jisto, poněvadž nás o tom poučuje víra naše na základě neklamných slov Kristových. Kterak však uskutečňuje tuto mnohonásobnou přítomnost z člověčenství svého, nevíme, poněvadž toho Kristus nezjevil.

Zdá-li se však komu nepochopitelným, aby tak veliká moc byla dána lidem, by mohli slovem chléb a víno proměňovati v tělo a krev Páně, nechť pováží, že i v obecném životě děje se v jisté příčině něco podobného. Císař zajisté, kterýž má moc pouhým slovem z desátníka učiniti setníka neb i vyššího důstojníka, může tuto moc svou dáti také generálům neb jiným osobám; i proč tedy nemohl by Kristus, kterýž ve své všemohoucnosti má moc proměňovati chléb a víno v tělo a krev svou, tuto moc také svěřiti apoštolům a jejich nástupcům v kněžském úřadě? Dalť apoštolům moc konati zázraky jiné: mohl tedy zmocnit je, aby konali i tento zázrak.

A věc ta jest tím pochopitelnější, uváží-li se, že ten, jenž onu proměnu chleba a vína v tělo a krev Kristovu způsobuje, jest vlastně Kristus sám, a nikoliv ten kněz-člověk, který mši sv. slouží; neboť kněz-člověk

při proměňování zastupuje Krista a jeho jménem říká nad chlebem slova: toto jest tělo mé, a nad vínem: toto jest krev má.

Než, táží se někteří, není to na újmu velebnosti Kristově, aby pod tak nepatrnými způsobami mezi námi dlel, opět a opět se obětoval ano i za pokrm se nám dával? — Nikoliv; ale ovšem lásce a dobrotivosti božské na výsost jest to přiměřeno.

Neboť co se týká přítomnosti jeho pod způsobou chleba a vína, nesmí se zapomenouti, co již řečeno, že způsobami těmi ani tělo Kristovo se nezmenšuje a neuzavírá prostorně, tím méně božská neb vykupitelská důstojnost jeho se zkracuje. Toliko zahaluje se způsobami chleba a vína; avšak zahalení to není rovně tak na újmu důstojnosti Kristově, jako nebyl na újmu velebnosti božské onen sloup oblakový, kterým Hospodin v zákoně starém označoval svou přítomnosť národu israelskému. Naopak; tím, že Pán Ježíš v nejsvět. svátosti chtěl mezi námi dlíti viditelně, jednal nejen přiměřeně tomu poměru, ve kterém podle vůle Boží jest zákon nový k zákonu starému, nýbrž projevil též zvláštní měrou nevýslovnou lásku svou k lidem.

Zákon starý byl totiž podle vůle Boží předobrazem zákona nového, zákon nový náplní starého: co v starém zákoně bylo předobrazeno, naplnilo se v zákoně novém. Bylo však předobrazeno mimo jiné i to, že Bůh viditelným způsobem bude bydleti mezi lidem svým; naznačilť to Bůh nejen tím, že svatostánek vyvolil za zvláštní sídlo své, v němž by ho nalezali, ctili a milostí si vyprošovali, nýbrž i tím, že sloupem oblakovým označoval svoji přítomnost lidu israelskému na poušti. Je-li tedy zákon nový náplní starého — a tím jest — muselo i toto předobrazení dojíti v něm naplnění: a proto již ne více pod pouhým obrazem svatostánku neb sloupu oblakového, nýbrž skutečně musí dlíti Bůh mezi novozákonním lidem vyvoleným, aby tak obraz ustoupil skutečnosti. Vyplnilo se pak předobrazení to ovšem již tehdy, když Syn Boží, vtěliv se, v podobě lidské na zemi dlel. Avšak naplnění to bylo jen částečné; neboť jen málo let mělo jej lidstvo mezi sebou a poměrně nemnoho bylo těch, kteří mohli těšiti se

jeho přítomnosti a s ním obcovati. A přece lidu israelskému byl Hospodin po celý čas putování jeho do země zaslíbené stále na blízku pod obrazem sloupu oblakového, a všickni měli příležitost alespoň ob čas patřiti na to znamení božské přítomnosti a čerpati z něho útěchu a posilu. Mělo-li tedy předobrazení ono býti vyplněno dokonale, bylo třeba přiměřeného zřízení nového. A tím jest právě nejsv. svátost oltářní. Přebývá v ní vtělený Bůh stále způsobem viditelným mezi lidem svým, ne sice se způsobou vlastní, nýbrž pod způsobou cizí (chleba), ale přece nikoliv obrazně, nýbrž skutečně a bytečně; i vyplňuje tak dokonale to, co v starém zákoně bylo předobrazeno sloupem oblakovým, jakožto znamením přítomnosti Boží. A nejen to, také potřebám lidské přirozenosti vyhovuje tím měrou vrchovatou a ukazuje tak nevýslovnou lásku svou k lidem.

Člověk totiž, jsa stvořen pro Boha, touží po Bohu a přeje si býti s ním ve spojení; přeje si toho tak, že, jak praví sv. Augustin, nepokojné jest srdce jeho, dokavad nespočine v Bohu. Avšak jsa smyslný, nepřestává na té přítomnosti, kterou Bůh celou svou bytostí přítomen jest všudy jako zachovatel, ředitel a vládce všehomíra — neboť přítomnost ta není pro něho prosta veškeré hrůzy — nýbrž touží po přítomnosti viditelné a takové, při které by Bůh, zahale nesmírnou velebnost svou, jež hrůzu vzbuzuje, dlel mezi lidem jako jeho příznivec a vykupitel, tak aby mohl beze vší bázně k němu se blížit, s důvěrou plnou u něho útěchy a posily hledat, a nejen duchovně — věrou a láskou — nýbrž i osobně s ním obcovat. Jak mocnou jest tužba ta, patrno z toho, že byla jednou z těch příčin, pro které lidstvo obraz Boží za Boha samého pokládalo a tak v modlářství upadlo.

Této potřebě ducha lidského vyhověl Bůh ovšem měrou nevystihlou již tehdy, když přes to, že k vykoupení lidstva nebylo třeba naprosto, aby se vtělila osoba božská, přece poslal Syna svého, aby, vezma člověčenství na sebe, jako Bohočlověk mezi lidmi obcoval viditelně a před četnými zraky vykonal neocenitelnou onu oběť, kterou smír a odpuštění, ba i synovství Boží a věčnou spásu lidstvu zasloužil. Avšak na

tom nepřestal v nekonečné lásce své; ale chtěje, aby všickni lidé mohli těšiti se a těžiti z přítomnosti vtěleného Boha a Vykupitele svého, ustanovil Pán Ježíš svátost oltářní a jsa přítomen v ní jako Bůh i člověk přivádí na paměť právě ono dílo nevýslovné lásky, kterou spásu lidstvu zjednal, a ukazuje tak, že s námi dobře myslí, vzbuzuje důvěru a zve, abychom bez bázně a podle tužeb srdce svého k němu přistupovali, své potřeby mu přednášeli a pomoci i útěchy u něho hledali. Takovou-li však měrou Kristova přítomnost v nejsvět. svátosti netoliko předobrazení starozákonní vyplňuje, nýbrž i tužbám srdce lidského vyhovuje, kdo, uváže to, bude ještě viděti v ní újmu velebnosti Kristovy? Zda neužasne spíše nad velikostí dobroty božské, která se v ní jeví, a nezvolá: Jak veliký jsi, Bože, v lásce své!

A podobně platí o mši svaté. Není to na újmu velebnosti Páně, že se při ní Bohu Otci opět a opět obětuje. Neboť Pán Ježíš nepodává při mši sv. znova v oběť život svůj či neumírá při ní skutečně, nýbrž nekrvavým způsobem toliko Bohu Otci představuje a nám připomíná svou smrt či onu oběť, kterou pro nás vykonal na kříži; a takto, obnovuje oběť kříže, obětuje se Otci svému. Mše sv. není tedy oběť nová, od oběti kříže rozdílná, kterou by snad doplňovalo se dostiučinění podané na kříži, nýbrž, jak již svrchu řečeno, jest to oběť co do podstaty táž, jaká byla na kříži; ta oběť kříže obnovuje se při ní, a to nikoli k tomu konci, aby podalo se Bohu nové dostiučinění aneb zasloužily se lidem nové milosti, nýbrž, aby vzdala se Bohu pocta důstojná a přivlastnily se jednotlivcům ty milosti, jež Pán Ježíš smrtí svou jednou pro vždy celému lidstvu zasloužil. Takovéto obnovování či představování a připomínání oběti kříže však není nikterak na újmu velebnosti Kristově, naopak, ono jest na výsost důstojno jeho lásky a zcela přiměřeno potřebám lidské přirozenosti.

Jest totiž požadavkem lidské přirozenosti, aby člověk živé city vnitřní dal nějak na jevo, buď slovem, neb konem nějakým, neb obojím. Platí to o všech citech, i o náboženských. Jako každý cítí se puzena,

aby projevil slovem neb skutkem svou radost, svůj žal, tak cítí též potřebu, aby dal na jevo svou úctu a lásku k Bohu a city náboženské vůbec. Není však vhodnějšího a dokonalejšího úkonu, kterým by člověk náboženské city své mohl projevit, než oběť či dar viditelný, který nějakým zmařením podává se Bohu, abychom naprostou jeho svrchovanost vyznali. Neboť, ať pomlčíme o tom, že jest u lidí obyčejno a proto i přirozeno projevovat darem někomu svou oddanost, svůj dík a své prosby: tím právě, že člověk zmařením (neb proměnou) jisté věci zříká se při oběti práva na ni i možnosti jí užívati a tak ji zcela Bohu věnuje, vyznává nejen naprostou svrchovanost Boží, nýbrž i plnou svoji závislost na něm a tedy netoliko nejvyšší úctu a dík mu vzdává, nýbrž i prosby za odpuštění a potřebné milosti přednáší. Proto také shledáváme oběti již od počátku lidstva, a to u všech národů: všickni podávali oběti, aby Boha (neb toho, koho za Boha pokládali) ctili, děkovali mu, prosili ho a smířili se s ním. A cítíce, že Bohu toliko důstojným darem mohou se zalíbit, vybírali k obětem ze statků svých věci, jež pokládali za nejlepší a bytosti božské nejmilejší; ano (modláři) obětovali i životy svých dítek, i jedináčkův.

Rozumí se ovšem samo sebou, že Bohu nevzešel žádný prospěch z daru, který podával se mu v oběti, zvláště považí-li se, že všecko, i ten dar obětní, konečně od něho pochází a mu jakožto svrchovanému Pánu nebes i země patří. Nicméně, nebyl-li dar ten volen se závadou neb podáván způsobem nedůstojným, zaliboval si Bůh v oběti přece, podobně jako i rodičům líbí se dárky, jež za zvláštních příležitostí dostávají od dítek, ač nepřinášejí jim také žádného užitku a obyčejně z toho konečně pořizovány bývají, co rodiče sami dali dítkám. Neboť jako rodiče hledí při tom nikoliv na dárky, nýbrž na úctu a lásku, kterou jim dítky projevují, tak i Bůh pohlížel na oběti se zalíbením, nikoliv pro dar obětní, který byl mu podáván, nýbrž pro vnitřní smýšlení, jemu oddané, které člověk dával obětí na jevo.

Proto také Bůh nejen nebránil obětem, nýbrž potvrdil je, ano v nesmírné lásce své přispěl ku pomoci

člověku v řečené potřebě duševní, postarav se o to, aby člověk, snaže se projevovat obětmi náboženské city své, neužíval k nim darů neb způsobů nedůstojných, nýbrž takových, které by účelu svému byly nejpřiměřenější. Ustanovil totiž u národa israelského obětní řád, určiv, i které oběti mají se mu přinášeti, i kdy, kde, od koho a jak mají býti mu podávány. Oběti ty neměly sice samy sebou také žádné ceny před Bohem, — vždyť sestávaly z pouhých zvířat a plodin zemských, jež přece proti Bohu nejsou ničím — avšak ony nabyly zvláštní ceny oním poměrem, ve který Bůh postavil je ke Kristu, učiniv je předobrazy oběti jeho. Neboť poměrem tím staly se obětmi v té době Boha nejdůstojnějšími a vyhovovaly potřebám člověka měrou tehdejšímu stavu jeho nejpřiměřenější, a to, i když hledal smíru neb pomoci u Boha, i když úctu neb dík svůj chtěl mu dáti na jevo.

Dokonale však vyhověla potřebám těm teprv oběť Kristova. Poněvadž totiž obětoval při ní lidský život svůj Bohu Otci za lidstvo ten, kterýž, jsa s přirozeností božskou spojen v jedné, a to božské osobě, nekonečný jest, bylo obětí tou nejen podáno nekonečné dostiučinění Bohu a tak zaslouženo odpuštění i milost, nýbrž uznána též měrou na výsost dokonalou naprostá svrchovanost Boží i naše závislost na něm, a tak vzdána mu nejvyšší pocta i dík. Jsouc tedy nejdokonalejší obětí klanění se a díků i smíru a prosby byla sama sebou Boha na výsost důstojná a vyhovovala duchovním potřebám člověka měrou svrchovanou.

Nicméně ani potom nepřestala potřeba oběti; ba člověk cítil ji tím více, čím dokonaleji byl poučen o Bohu. Neboť čím lépe zná kdo Boha a jeho velebnost, tím mocněji bývá proniknut úctou a láskou k nemu, tím více pociťuje i svou závislost na něm a potřebu jeho pomoci i tíži viny, kterou uraziv Boha na sebe uvalil, a proto také tím mocněji cítí se puzena, aby způsobem co nejdokonalejším dal na jevo tyto i jiné náboženské city své. Bylo mu tedy i po Kristu třeba oběti, oběti dokonalé, nikoliv k tomu, aby podal Bohu dostiučinění za hříchy své — neboť to bylo dáno již na kříži — nýbrž, aby způsobem co nej-

dokonalejším projevil svou úctu k Bohu a dík, a přivlastnil si ty milosti, jež byly zaslouženy obětí kříže. Jestli však oběti starozákonní pouze tím nabyly zvláštní ceny a vyhovovaly potřebám člověka, že byly v jistém poměru k oběti kříže, patrno, že i ta oběť, které po Kristu bylo třeba člověku k náležitému projevování náboženských citů jeho, musela býti v jistém poměru k oběti kříže, aby měla před Bohem cenu a vyhovovala duchovním potřebám člověka. Poměr ten však musel býti o to dokonalejší, oč výše stojí zákon nový nad zákonem starým, a oč dokonalejší jsou ty pojmy, jež křesťanství zjednalo o Bohu a poměru člověka k němu. Byly pak oběti starozákonní předobrazem oběti Kristovy Poněvadž tedy zákon nový jest náplní zákona starého, jest na jevě, že oběť novozákonní po Kristu musela býti ne pouze obrazem, nýbrž skutkem obětí Páně a proto, byť ne co do způsoby, přece co do podstaty totožnou s obětí kříže, aby byla Bohu důstojná a vyhovovala požadavkům lidské přirozenosti.

A hle, tomuto tak velikému požadavku srdce lidského vyhovuje Pán Ježíš v nekonečné lásce měrou svrchovanou právě při mši sv. Sestupujeť při ní ke slovům, jež kněz z rozkazu a jménem jeho vyslovuje, s výšin nebeských jako Bohočlověk a sám podává na oltář obětní dar na výsost dokonalý — sebe sama; i představuje tu Otci svému dvojím proměňováním násilné oddělení krve od těla či smrt svou, a spojuje prosby naše s prosbami svými a tak, obnovuje nekrvavě oběť kříže, působí, že člověk i Bohu nejvyšší poctu a dík vzdává, i sobě odpuštění hříchův a milost zjednává [1]) a tak účinky či ovoce oběti kříže si přivlastňuje.

Poněvadž tedy Pán Ježíš při mši sv. neumírá znova, nýbrž nekrvavým způsobem toliko obnovuje oběť kříže, a poněvadž právě tímto obnovováním oběti

---

[1]) Kdo přítomen jest s náležitou zbožností mši sv., nabývá mimo pomoc v duchovních a mnohdy i časných potřebách, buď odpuštění všedních hříchů i části časných trestův a rozmnožení posvěcující milosti Boží — jestli totiž má pouze všední hříchy, aneb darů pravé kajicnosti či pomoci, aby konal pravé pokání a tak došel odpustění — jestli totiž má hříchy těžké.

své měrou tak svrchovanou vyhovuje požadavkům lidské přirozenosti, nemístná jest zajisté domněnka, že by bylo na újmu velebnosti Kristově, aby podával se při mši sv. stále v oběť; nikoliv na újmu, nýbrž na oslavu důstojnosti jeho jest obětování to; neboť ukazuje se tím v novém světle velikost jeho lásky.

Avšak ani to není na újmu velebnosti Kristově, že dává se nám v nejsvět. svátosti za pokrm. Vždyť On nedává se požívat k tomu konci, aby byl stráven, (stravujeť se pouze způsoba chleba a vína, a nikoliv podstata těla a krve Páně,) nýbrž, aby se nám dokonale oddal k naší útěše a posile, a spojil se s námi co nejúže. Takovéto oddávání se nám však nejen není velebnosti Páně nepřiměřeno, nýbrž dobrotivosti a lásky jeho na výsost důstojno. Neboť tak poskytuje již tu na zemi předčití onoho nejvyššího projevu lásky, kterým Bůh oblažuje své věrné v nebesích.

Bůh totiž, kterýž celou svou bytostí přítomen jest všudy, i v pekle, dává na různých místech různým způsobem cítit svoji přítomnost: jako na zemi projevuje předem své milosrdenství, v pekle pak trestající spravedlnost, tak v nebi dává cítit zvláště nejvyšší lásku svou. Láskou touto oddává se tam jedné každé duši tak dokonale a spojuje se s ní tak úzce, jako by každá sama o sobě byla jediným předmětem jeho lásky, ač podobným způsobem také ostatní duchy nebeské celou svou láskou objímá a každému tak se oddává, že všickni co nejdokonaleji ho poznávají, jeho lásku cítí, blaženosti jeho účastni a tak požívajíce ho nejvýš šťastni jsou.

Oblažující spojení toto s Bohem a požívání ho prostředkuje se duším lidským v nebi oním spojením, ve kterém s nimi trvá oslavené člověčenství Kristovo. Ačkoliv totiž člověčenství Páně není všudy přítomno, přece jest v oslavení svém povznešeno tou měrou nad všecky meze prostorové i časové, že přítomností svou naplňuje celé nebe, oddávaje se celý každé duši jako ženich její a dávaje jí pociťovat veškeré bohatství nebeské slávy a slasti, tak že každá duše má a požívá ho celého a s ním i veškeré slávy a radosti nebeské,

netrpíc žádné újmy tím, že stále noví a noví oslavenci do nebe přicházejí a téhož blaha účastni se stávají.

A hle, v nejsvět. svátosti oltářní poskytuje Pán Ježíš předčití této lásky, kterou v nebi dává cítit oslavencům. Poněvadž totiž posvěcující milostí stávají se lidé již nyní dítkami Božími a dědici blaha věčného, oddává se jim Pán Ježíš již tu na zemi zcela láskou svou a z té příčiny nejen stánek mezi nimi v nejsvět. svátosti béře, nýbrž též v nejužší spojení osobní vchází s nimi ve sv. přijímání a oddává se jim cele podobně, jako svatým v nebi, s tím jen rozdílem, že v nejsvět. svátosti přiměřeně té slepotě duševní, ve které člověk po čas pozemské pouti trvá, zahaluje nebeskou slávu svou, aby člověk měl příležitost cvičit víru svou, a že přiměřeně k slabosti naší po dobu zkoušky neposkytuje nám onoho na výsost oblažujícího požitku lásky své, který dává za odměnu světcům v nebesích, nýbrž skytá útěchu ve strastech života a posilu proti pokušením a překážkám spásy, ba i záruku, že dojde slavného vzkříšení a blaha věčného, ač-li sám tu na zemi spojení s Kristem nepřeruší. Volil pak právě způsoby chleba a vína k zakrytí nebeské slávy své, poněvadž právě těchto způsob vyžadovala nesmírná láska jeho. Neboť, ať pomlčíme o tom, že chléb, pod jehož způsobou se právě uchovává ve svatostáncích, lze dostati všudy i v nejchudších krajinách: způsoby chleba a vína, jakožto formy pokrmu a nápoje, nejen nejlépe naznačují, nýbrž i umožňují přeúzké ono spojení, ve které Pán Ježíš v nesmírné lásce své vchází s věřícími na zemi.

A tento tak úžasný projev lásky, kterým Pán Ježíš poskytuje již předčití onoho na výsost oblažujícího spojení, ve které vchází se svatými v nebesích — ten že by byl nedůstojný Krista Pána a božské velebnosti jeho? Není-liž spíše zcela přiměřen dobrotě a lásce i toho, který »tak miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný« (Jan 3, 16.) i toho, kterýž z lásky k nám »sebe samého zmařil, přijav způsobu služebníka« a kterýž »ponížil sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti, a to k smrti kříže?« (Filip. 2, 7. 8.) Ó, zajisté,

právě touto svátostí — tím, že Pán Ježíš pod způsobou chleba a vína nejen přítomen jest mezi námi a se obětuje, nýbrž i požívat se dává, slaví láska Páně triumfy a vyzývá mocně, abychom ji s vděčností uznávali, a proto nejen rádi před nejsvět. svátost přicházeli a jí úctu vzdávali, nýbrž i často s opravdovou zbožností a srdcem čistým přijímali ji a tak v nejužší spojení s Kristem Pánem vcházeli.

Proměnil však Pán Ježíš při poslední večeři dvojí podstatu a velel apoštolům, aby přijímali pod obojí způsobou, ba o kalichu řekl výslovně: Píte z toho všickni. Nutno proto odpověděti k otázce, zda nebyli v právu ti, kteří přijímání pod obojí vyžadovali jakožto věc ke spasení nutnou a církev obviňovali, a tu a tam dosud obviňují, že jedná proti rozkazu Páně a ke škodě věřících, když, dovolujíc kněžím přijímati pod obojí, laikům pouze pod jednou způsobou podává.

Odpověď jest na snadě. V právu rozhodně nejsou. Neboť předem není pravda, že církev činí v příčině přijímání nejsv. svátosti rozdíl mezi kněžími a laiky na újmu laikům. Vždyť pouze tehdy nejen smějí, nýbrž vázáni jsou přijímati pod obojí, když slouží mši sv., a to proto, poněvadž k oběti mše sv. nutno proměňovati podstaty obě, má-li to býti skutečně oběť Kristova; jestli však, nesloužíce mši sv., přistupují k sv. přijímání, smějí podle rozkazu církve přijímati rovněž tak pouze pod způsobou chleba, jako ostatní věřící.

To však církev přikazujíc nejedná nesprávně. Neboť ačkoliv Pán Ježíš i pod způsobou chleba i pod způsobou vína přítomen jest celý, jako Bůh i jako člověk, a to s celým člověčenstvím svým (tělem, krví, duší), nejsou to přece dvě různé svátosti, nýbrž jedna toliko, [1])

---

[1]) Mimo ustanovení Kristovo patří k podstatě svátosti, aby působila milost, a bylo při ní vnější znamení, kterým by se ona milost vhodně naznačovala. Co se týká milosti, jež uděluje se nejsvět. svátosti oltářní, záleží ve výživě duševního života, která tím se uděluje, že Pán Ježíš sám oddává se člověku, aby ho ve stavu milosti udržoval a sílil. Převhodným znamením výživy této jest forma pokrmu a nápoje, t. způsoba chleba a vína: naznačuje, že jako pokrm a nápoj podává se k výživě těla, tak Kristus Pán v nejsv. svátosti podává se k výživě duše či k tomu, aby se člověk

ona totiž, ve které Pán Ježíš oddává se nám k výživě duševní či k tomu, aby v nás život milosti živil a sílil. Proto i když někdo přijímá pod obojí způsobou, nepřijímá Krista dvakráte, nýbrž jednou toliko.

Ale celého Krista přijímá také ten, komu podává se pouze pod jednou způsobou, neboť, jak ukázáno, Pán Ježíš jest přítomen celý pod každou z řečených dvou způsob. Ať tedy přijímá kdo pod jednou způsobou nebo pod obojí, v účincích není proto rozdílu: přijímáť tím i oním způsobem celého Krista, a to jen jednou, a s ním stejně milostí neb stejně odsouzení, dle toho, zda přijímá hodně neb nehodně. Na věci této nic se nezmění, ať ji kdo uznává nebo ne. Neboť nerozhoduje o ní člověk, nýbrž Kristus Pán, a ten zcela zřejmě prohlásil onu pravdu, slíbiv život věčný právě tak tomu, kdo přijímá pod jednou [1]) jako tomu, kdo přijímá pod obojí. [2]) V tom smyslu pojímali ji i sv. apoštolé, jakož patrno z toho, že sv. Pavel nemenší vinu přičítá tomu, kdo přijímá nehodně pod jednou způsobou, [3]) ať chleba ať vína, jako tomu, kdo přijímá nehodně pod obojí. [4])

Není-li však žádného rozdílu v účincích, přijímá-li kdo nejsv. svátost pod jednou neb pod obojí, patrno

---

v stavu milosti udržel a v něm sílil. Z toho také patrno, kterak přijde, že, ač Kristus Pán pod každou způsobou celý jest přítomen, přece jen jednou jej přijímá i ten, kdo přijímá pod obojí — odtud totiž, že obě způsoby jsou spolu jediným znamením té výživy duševní, která se touto svátostí působ, a tedy ne dvojí, nýbrž jednou toliko svátostí. Poněvadž však výživa těla hlavně pokrmem se způsobuje, jest forma pokrmu či způsoba chleba sama o sobě převhodným znamením duševní výživy, kterou svátost oltářní působí, a proto také způsoba chleba sama o sobě jest dokonalou svátostí, přijímá-li se pro sebe. A podobně platí i o způsobě vína. Nelze proto činiti církvi výtky, že zkomolila svátost podávajíc pouze pod jednou způsobou. I pod jednou způsobou podávajíc uděluje celou svátost.

[1]) Jan 6, 59: Kdo jí chléb tento, živ bude na věky.

[2]) Jan 6, 55: Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný.

[3]) I. Kor. 11, 27: Kdokoliv jísti bude chléb tento a neb píti kalich Páně nehodně vinen bude tělem a krví Páně.

[4]) I. Kor. 11, 29: Kdo jí *a* pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije.

*

nejen, že žádné újmy netrpí člověk, podává-li se mu pouze pod jednou způsobou, nýbrž i, že po stránce věroučné není ani potřebí, aby kdo přijímal ji pod obojí.

Také však není žádného rozkazu Kristova, který by k tomu zavazoval. Pán Ježíš řekl sice při poslední večeři apoštolům o kalichu: Píte z toho všickni. Ale slova ta netýkala se všech vyznavačů Kristových, nýbrž jedině apoštolů; bylať jim řečena jako návod, jak mají požívati z toho kalicha, ve kterém právě proměnil víno ve svou krev.

Poněvadž totiž Pán Ježíš při poslední večeři chtěl nejen svátost, nýbrž i oběť vykonati a ustanoviti, k oběti té pak třeba bylo dvojím proměňováním naznačiti smrt jeho, proměnil podstaty dvě, a učiniv tak, chtěl ovšem také zcela důsledně, aby apoštolé přijímali pod obojí způsobou, a to tím spíše, poněvadž jim právě svěřoval moc kněžskou — moc sloužiti mši sv., při které jim bylo také pod způsobou chleba a vína obětovati a přijímati. Běželo však tehdy o první přijímání nejsvět. svátosti vůbec; proto bylo potřebí dáti nějaký návod apoštolům, aby věděli, jak mají počínati si při tom. V příčině způsoby chleba dal jej Pán Ježíš tím, že rozlámal posvěcený chléb na tolik dílů, kolik bylo apoštolův, a buď sám podával každému jeden díl do ruky, aneb na misce kolovati dal a tak ukázal, že má si každý vzíti jeden díl a tedy že mají z toho požívati všickni. Proto neřekl již: »Vezměte a jezte všickni,« nýbrž toliko: »Vezměte a jezte«. Kalich však nemohl rozdělen býti podobně; také nebyl tak veliký, aby dostalo se na každého, kdyby byli někteří pili podle chuti více; a přece chtěl, aby pili z něho všickni krev jeho pod způsobou vína. Proto řekl: »Píte z toho všickni«, a tak upozornil je, že nemají píti z kalicha toho podle chuti své, ježto se nebude dolévati, nýbrž že mají požívati z něho tak, aby dostalo se na každého. Netýkala se tedy slova ona všech vyznavačů Kristových, a proto neplyne z nich žádná povinnost pro věřící, aby přijímali nejsvět. svátost pod obojí způsobou.

Jinak bylo o rok dříve, kdy Pan Ježíš nejsvět. svátost zasliboval. Tehdy skutečně vyžadoval, aby bylo požíváno i od jiných nejen tělo jeho, nýbrž i krev; ano pohrozil posluchačům svým, že spasení nedojdou, nebudou-li toho požívati; pravilť: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete míti v sobě života (Jan 6, 54.) Avšak ani těmito slovy nezavázal svých stoupenců, aby přijímali pod obojí. Neboť nevylučoval jimi od spásy těch, kteří by nepožívali těla jeho pod způsobou chleba a krve jeho pod způsobou vína, nýbrž ty jedině, kteří by nepřijímali vůbec těla a krve jeho Nepřikázal tedy slovy těmi nic jiného, než abychom požívali jeho tělo a jeho krev. Ale příkazu tomu vyhovuje se i tehdy, když přijímá se pouze pod jednou způsobou; neboť jak pod jednou způsobou chleba, tak pod způsobou vína jest přítomno i tělo i krev Pána Ježíše. Proto neprávem vyvozoval z oněch slov Kristových Jakoubek ze Stříbra, že všickni, kněží i nekněží, pod ztrátou věčné blaženosti povinni jsou přijímati pod způsobou chleba i vína. Není tedy ani potřebou ani povinností, od Krista uloženou, přijímati pod obojí. Proto ani církev sv. nepřikázala toho; ale hned od dob apoštolských podávala svátost oltářní i pod jednou i pod obojí způsobou: pod obojí při mši sv., pod jednou mimo mši sv., a to pod způsobou chleba nemocným, vězňům a těm, kteří přijímali při tak zvané mši předsvěcení (missa praesanctificatorum) neb si svatou hostii domů brali ku přijímání domácímu:[1]) pod způsobou vína malým dítkám

[1]) Sv. Hostie nepodávala se z počátku věřícím do úst, nýbrž do pravé dlaně, a dovolovalo se jim, aby část z ní ulomili si a vezmouce s sebou, doma přijímali buď dle tužby srdce neb v případě náhlého nebezpečenství smrti, jaké v čas pronásledování snadno nastati mohlo a nastávalo. Také poustevníci brali si Tělo Páně s sebou do svých samot, aby snad, nemajíce kněze na blízku, nezemřeli, nepřijavše nejsvět. svátosti. Obyčej tento trval v některých krajinách, zejména v Egyptě, nějaký čas i potom ještě, když pronásledování již přestalo. Mizel však čím dál, tím více, jednak, že spojen byl s nebezpečenstvím, že Tělo Páně bude zneuctěno, jednak že věřící nepřijímali více tak často nejsv. svátosti, jako dříve. Později zachovávali obyčej ten pouze kněží, když konali delší cestu. Ještě v 16. st. vzali si ji s sebou jesuité,

tam, kde vůbec přijímání malých dítek bylo zavedeno.[1])

Avšak přijímání pod způsobou vína působilo záhy obtíže. Bylot spojeno s nebezpečenstvím, že ukápne něco ze způsoby vína a tím znesvětí se krev Páně pod ní přítomná; a nebezpečenství to bylo zvláště veliké, podával-li kněz starý rukou třesoucí se. Nastal-li případ takový, rozrušil velice jak podávajícího kněze, tak přítomné věřící; neboť všickni měli živou víru ve skutečnou přítomnost Pána Ježíše v nejsv. svátosti; rozruch ten pak a úzkostlivost, s kterou podával kněz sv. přijímání dále, bývaly příčinou, že potom tím spíše rozlil znova.

Počala proto i mezi kněžími i mezi ostatními věřícími jeviti se tužba, aby upustilo se od podávání pod způsobou vína. A poněvadž tomu nestálo v cestě ani učení Kristovo (článek víry), ani zvláštní rozkaz Páně, ani nařízení církve, věřící pak pevnou měli víru, že Pán Ježíš přítomen jest celý pod každou způsobou, a tedy žádné újmy co do účinků svátostných že netrpí ten, kdo přijímá pouze pod jednou způsobou: vy-

---

kteří za papeže Pavla V. byli vypuzeni z Benátek, nesouce si každý sv. hostii ve zvláštních schrá kách přivázaných na krku. V novější době činí tak papež, koná-li delší cestu. Tak učinil i Pius IX., když prchal do Gaëty.

[1]) V prvních dobách církve křtili z pravidla lidi již dospělé, vyučivše je dříve hlavním článkům víry. Proto udělovali jim hned po křtu také sv. přijímání. Avšak v nebezpečenství smrti křtili také malé dítky; a v některých krajinách udělovali i jim svátost oltářní, tak totiž, že jim dávali píti několik kapek krve Páně pod způsobou vína. Podávali jim přijímat z obavy, aby dítky ty nepřišly o spásu věčnou, kdyby zemřely. Vzešla pa obava jejich odtud, že si vykládali nesprávně slova Kristova: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete míti v sobě života (Jan 6, 54.). Myslili, že Pán Ježíš slovy těmi zavázal ku přijímání těla a krve jeho pod ztrátou věčné blaženosti každého, i malé dítky. Ale neprávem. Neboť On neřekl všeobecně; Nebude-li kdo jísti těla Syna člověka . . ., nýbrž: nebudete-li jísti . . .; a mluvil k dospělým. Nevyloučil tedy od spásy také těch, kteří nepřijímají, poněvadž nejsou schopni, jsouce ještě nedospělí, nýbrž ty jedině, kteří dospěvše k rozumu, samovolně buď ze zloby neb ze zaviněné zaslepenosti ne sv. svátost přijímati nechtějí. Nečiní se tedy žádná překážka spásy dítkám tím, že ne odává se jim sv. přijímán , dokud nedospějí tak, aby byly si vědomy toho, co přijímají.

hovovali někteří kněží přání tomu a podávali nejsv. svátost ku přijímání toliko pod způsobou chleba. Po nich činili to jiní, a způsob ten se ujal a šířil dále. Avšak veřejného schválení nedostalo se mu hned; ano papež Lev I. († 461) vyžadoval na věřících, aby přijímali pod obojí;[1]) a papež Gelasius[2]) (kol. r. 494) zakázal docela, aby vůbec nebyl k sv. přijímání připouštěn, kdo by nechtěl přijímati také pod způsobou vína. Neučinili to však proto, že by byli zavrhovali přijímání pod jednou způsobou, nýbrž, aby nemohli přijímáním tím zakrývati blud svůj ti, kteří naklonivše se k učení manichejskému, zdržovali se vína jakožto věci o sobě zlé, a přenesše věroučný odpor svůj proti vínu také na krev Páně pod způsobou vína přítomnou, ani tu pro bludný názor svůj přijímati nechtěli, avšak přece s katolíky ke sv. přijímání pod způsobou chleba přistupovali.

Proto když nebezpečenství, s přijímáním pod způsobou vína spojené neustávalo, ano vzrostlo ještě tím, že kalich s krví Páně nesměl více podáván býti věřícím do ruky, jakož bylo obyčejem dříve činiti,[3]) ozývala se opět přání, aby nepodávalo se sv přijímání pod způsobou vína. A přání tomu počali kněží zase vyhovovati zvláště tam, kde nebylo bludu manichejského neb jemu podobného. Činili tak tím spíše, poněvadž k nebezpečenství, že sv. krev bude zneuctěna rozlitím, přidružily se ještě jiné nesnáze: povstávalyť v 6. a 7 století zhusta nakažlivé nemoci a byly příčinou, že bál se píti jeden po druhém, aby se také nenakazil; v jižních krajinách pak nebylo lze uchovávati déle svátost oltářní pod způsobou vína, poněvadž způsoba

---

[1]) Serm. 4. de Quadrag.

[2]) C Grat., c. 12. D. II. de consecr.

[3]) Církev přála si z úcty k nejsv. svátosti, aby nebylo dotýkáno se jí od lidí více, než nutno jest. Proto nakázala, aby nebral jí do ruky nikdo, leč ten, kdo pro posvátný úkon sám mocí úřadu svého činiti to musí, totiž kněz, po případě jáhen; ale ani kněz nesmí bráti sv. hostii leč dvěma prsty, jež při svěcení na kněze byly mu pomazány sv. olejem. Když tedy po řečeném ustanovení podával kněz sám kalich s krví Páně až k ústům přijímatele, ukáplo se při tom velmi snadno.

ta brala snadno porušení; a když rozšířila se víra také do severních krajin, kde víno nerostlo, nastala též obtíž s dopravou vína; ježto při tehdejších prostředcích kommunikačních nebylo snadno vždy dostati v čas do oněch krajin tolik vína, kolik bylo třeba, aby celá obec křesťanská mohla také pod touto způsobou přijímati nejsvět. svátost tak často, jak toho žádala potřeba neb tužba srdce. I byli by musili mnohdy po delší čas zdržeti se sv. přijímání, kdyby nebyli směli přijímati jinak, než pod obojí způsobou. Ba lid prostý byl by mohl způsobem tím velmi snadno uveden býti v blud, že Pán Ježíš není pod každou způsobou přítomen celý a že tedy nutno jest přijímati pod obojí, má-li kdo přijati Krista celého. Proto ujímalo a šířilo se přijímání pod jednou toliko způsobou zvláště na západě znenáhla čím dál, tím více, až stalo se v 13. stol. na západě obyčejem obecným, a, poněvadž mu představení církve nebránili, též právoplatným.

V 15. stol. však vystoupil Jakoubek ze Stříbra a po něm i jiní Husité proti podávání pod jednou způsobou, a vyhlašujíce přijímání pod obojí za nutné ke spasení, žádali i podávali svátost oltářní nejen pod způsobou chleba, nýbrž i pod způsobou vína.

K jednání tomu nemohla ovšem církev mlčeti. Neboť tím byla by nejen chybným označila dosavadní mlčení své, kterým schvalovala přijímání pod jednou způsobou jakožto věroučně nezávadné, nýbrž byla by též uznala blud husitský, že přijímání pod obojí jest ke spasení nutné, a porušivši tak učení Páně byla by sama přestala býti pravou církví Kristovou. Prohlásila proto na sněmě Kostnickém (15. června 1415), že, ač prvotně svátost oltářní přijímána bývala pod obojí, přece potom z rozumných příčin zaveden byl obyčej, dle něhož svátost tato toliko od kněze mši sv. sloužícího přijímati se má pod obojí, od ostatních věřících pak jenom pod jedinou způsobou chleba, ježto jest článkem víry, že Kristus Pán jak pod způsobou chleba tak i pod způsobou vína přítomen jest celý se svým tělem a krví svou. A poněvadž ten obyčej zachovává se v církvi od dob nepamětných, že sluší považovati jej za zákon; bludným pak že jest domnění, jako by

plnění zákona tohoto bylo nedovolené, a proto že má býti pokládán za kacíře, kdo zastává tvrdošíjně mínění opačné. Když však mírnější Husité podrobivše se autoritě církevní uznali, že přijímání pod obojí není nutné ke spasení, povolil sněm Basilejský, chtě dosíci jednoty a míru, Čechům a Moravanům přijímání pod obojí způsobou s připomenutím, že dlužno věřiti, že pod způsobou chleba netoliko tělo Páně a pod způsobou vína nejen krev Kristova obsažena jest, nýbrž že pod každou způsobou přítomen jest Kristus celistvý. Ale neuplynulo ani 40 let, a již bylo povolení to zase odvoláno; neboť nevedlo k žádoucímu míru, ale bylo příčinou sporů nových.

Podobně vedlo se v 16. st. Sněm Tridentský prohlásil se zřením ku protestantům opět přijímání pod jedinou způsobou chleba za obyčej uzákoněný, od něhož bez svolení církve ustoupiti se nemá, jako to učinil sněm Kostnický; německým biskupům v Rakousku a Bavorsku však povolil papež Pius IV., aby podávali (ať sami, ať skrze kněze své) pod obojí způsobou těm, kteří by si toho přáli. Učinil to ke zvláštní žádosti císaře Ferdinanda I. a vévody Albrechta, kteří domnívali se, že tím způsobem budou pohnuti k návratu do církve ti, kteří odstoupili od ní. Avšak i toto povolení bylo (od Pia V. a Řehoře XIV.) odvoláno, když nemělo žádoucího účinku. I nepřijímal již potom pod obojí způsobou v církvi západní mimo obětujícího kněze nikdo více, leč v některých místech nemnohých jáhen a podjáhen, když assistovali při slavné mši sv. ve svátek neb i v neděli. Ale i tento obyčej přestal v předešlém století, pouze pontifikalní mši papežskou vyjímajíc, při které assistující jáhen a podjáhen posud přijímají pod obojí. Na východě užívají nyní kalicha sjednocení Řekové, Armeni a Maronité; dostali k tomu svolení, když vyjednávalo se s nimi o spojení se s církví katolickou.

Patrno tedy ze všeho, co dosud řečeno o přijímání nejsv. svátosti, že přijímání pod jednou způsobou chleba nezavedla církev učící z vlastního popudu, nýbrž ku přání kněží a věřících ostatních, a to nejprve ne-

bráněním vznikajícímu obyčeji, potom slavným prohlášením. Patrno též, že církev sv. schválivši a uzákonivši tento obyčej, jednala správně a v plném právu svém. Neboť ona mohla schváliti jej, poněvadž ani učení Kristovo ani zvláštní rozkaz Páně nevyžadoval nutně přijímání pod obojí, aniž byl v cestě přijímání pod jednou způsobou. A ona schválila jej, poněvadž důležité měla k tomu příčiny, totiž: *a)* aby zabránilo se zneuctění nejsvět. svátosti rozlitím způsoby vína; *b)* aby neštítil a nebál se přijímati jeden po druhém; *c)* aby odstranila se nesnáz spojená s uschováváním způsoby vína, která snadno brala porušení v krajinách teplejších; *d)* aby předešla se nesnáz spojená s dopravou vína, pro kterou by v krajinách severních byli musili mnohdy delší čas zdržeti se sv. přijímání, kdyby byli pouze pod obojí způsobou směli přijímati; *e)* aby oživovala se víra, že Pán Ježíš jest pod každou způsobou celý přítomen, a že není třeba ke spasení přijímati pod obojí způsobou.

Tážeme-li se ještě, zda Pán Ježíš také sám přijímal nejsv. svátost při poslední večeři, nedostáváme u exegetův a dogmatikův odpovědi souhlasné. Někteří odpovídají kladně, pravíce, že Kristus Pán přijímal také (sv. Chrysost., Euthym., Theofylakt, sv. Tomáš Akv., Suarez, Meyer a j.). Avšak důvody, kterými potvrzují mínění své, nedokazují toho. Poukazujíť k tomu, že sv. Matouš a sv. Marek, vylíčivše ustanovení nejsv. svátosti, uvádějí na to slova Kristova: Ale pravím vám, nebudu od té chvíle píti z tohoto plodu vinného keře až do onoho dne, kdy jej píti budu s vámi nový v království Otce mého. A vztahujíce slova ta ke kalichu svátostnému, soudí z nich, že Kristus, prvé než je vyslovil, z kalicha toho krev svou pod způsobou vína požíval. Avšak, ať nedíme nic o tom, že sv Lukáš, kterýž zachovává pořádek chronologický vůbec přesněji než Matouš a Marek, slova ona klade před zprávu o ustanovení nejsv. svátosti: jak již svrchu řečeno, výrok ten netýká se kalichu svátostného, nýbrž velikonočního vůbec, a proto neplyne z nich nijak, že Pán Ježíš také přijímal nejsv. svátost.

Také však to nejde z obyčeje Kristova, jak myslí sv. Tomáš,[1]) tvrdě, že Pán Ježíš sám dříve zachovával, co chtěl, aby bylo zachováváno od jiných: a tedy jako sám dříve přijal křest než ho uložil jiným, tak že také sám požil dříve tělo a krev svou, než podal apoštolům požívat. Neboť důvod tento nemá platnosti všeobecné. Vždyť Pán Ježíš přikázal také apoštolům, aby šli do celého světa a křtili; a přece sám ani nekřtil (Jan, 4, 2.), ani nešel do celého světa. Tím méně lze to dovozovati ze slov Páně: »vzal chléb, vzal kalich«, jakož činí tentýž světec, soudě, že slova ta znamenají tolik co: vzav jedl, vzav pil. Neboť, jak správně praví Suarez, výraz vzav (λαβών) neznačí na uvedeném místě nic jiného než: vzal (chléb, kalich) do svatých a velebných rukou svých. Svědčí tomu i slova Kristova: »vezměte a jezte«, v nichž výraz vzíti rozlišuje se od výrazu jísti a tak na jevo se dává, že neznačí tolik co jísti.

Sv. Chrysostom[2]) dovozuje náhled svůj o přijímání Kristově z toho, že by byli apoštolé jinak velice rozrušili se slovy: »toto jest krev má« a pozastavovali se nad tím, že mají píti krev. Proto pil prý Pán Ježíš dříve sám, aby příkladem svým je povzbudil, by s myslí klidnou brali účastenství v tom tajemství. Avšak, ať nehledíme k tomu, že Kristus již před rokem slíbil jim dáti své tělo za pokrm a krev svou za nápoj, a tak připravil je na přijímání těla a krve své: již proto nelze mysliti, že by byli apoštolé oněmi slovy tou měrou rozrušili se, že by vlastním příkladem musil je Pán Ježíš povzbuzovat, by z kalicha svátostného pili, poněvadž způsoby chleba a vína nezměněny zůstaly a tedy tak vypadalo to, co požívati měli, jako by chléb a víno bylo.

Dovolávají se též sv. Jeronyma, dle něhož Pán Ježíš při poslední večeři »požíval a byl požíván«[3]), jakož

---

[1]) Summ. III. 8. 1.

[2]) Chrysost. in Matth. hom. 82.

[3]) Epist. ad Hedib. quaest. II.: Nec Moyses dedit nobis panem verum, sed Dominus Jesus; ipse conviva et convivium, ipse comedens et qui comeditur

i sv. Augustina, kterýž praví, že Kristus Ježíš »poživ napřed svátost těla a krve své naznačil, co chtěl«.[1]) Ale ani takto nedokáže se, že Pán Ježíš také přijímal svátost nejsvětější. Neboť, byť i měli světci tito náhled takový, nešlo by ještě, že náhled jejich jest správný. Avšak jest velice pochybno, zda skutečně takové mínění měli. Neboť jak i Suarez podotýká, sv. Jeronym neřekl, že Pán Ježíš požíval sám sebe nebo tělo své a krev svou, nýbrž jen, že požíval a poživán byl. Slova tato však připouštějí též smysl: požíval beránka a byl požíván od apoštolů pod způsobou chleba a vína. A co se týká sv. Augustina, není ani jisto, jak vlastně výrok jeho zněl. Neboť jen málo kodexů má čtení »poživ napřed« (praegustato); pět kodexů nejlepších čte však »požitou« t. svátostí (per gustatum), a tři jiné »požitím (per gustum).

Není tedy nijak odůvodněno mínění, že Pán Ježíš také přijímal nejsv. svátost, a to tím méně, poněvadž žádný evangelista ani slovem k tomu nepoukazuje. Naopak všickni líčí ustanovení svátosti oltářní tak, že se zdá, jako by vylučovali přijímání Kristovo. Píšíť: »Vzal Ježíš chléb a dobrořečil i lámal a dával učeníkům svým řka: Vezměte a jezte«... A opět: vzav kalich, díky činil a dal jim řka: Píte z toho všichni. Tak sotva byli by se vyjádřili, kdyby byl Pán Ježíš požíval také. Pokládáme proto za pravděpodobnější ano za správný náhled těch, kteří tvrdí, že Pán Ježíš nepožíval sám těla svého a krve své, a to tím spíše, poněvadž náhled opačný (prý) sotva lze srovnati s tím, čemu Kristus Pán učil o nejsv. svátosti, a vůbec s ideí sv. přijímání. Neboť ze svátosti této čerpá se život, život věčný, jí žijeme pro Krista, zůstáváme v Kristu a Kristus v nás, jí přivlastňuje se nám ovoce vykoupení. Ale žádný z těchto účinků nemůže přijati Kristus; i zdá se proto, že nelze srovnati s povahou této svátosti, aby ji byl Pán Ježíš také sám přijal. Myslí ovšem někteří, že Kristus přijal ji nikoli pro účinky její, nýbrž aby příkladem svým povzbudil své stoupence, by hor-

[1]) De doctr. christ. 2, 3; M. 34, 37: Sacramento corporis et sanguinis sui praegustato significavit, quod voluit.

livě požívali tělo a krev jeho. Avšak požívání to uložil za povinnost zvláštním příkazem a slíbil věčnou blaženost těm, kteří budou přijímati je hodně. Nebylo tedy třeba, ba ani ku prospěchu, povzbuzovati k tomu ještě vlastním příkladem. Neboť koho nepohne ani rozkaz Páně ani milosti ze sv. přijímání plynoucí, toho nepohnul by ani příklad Kristův.

Jinou však otázku činívají ještě exegeté na tomto místě, a to, zda také Jidáš přijímal při poslední večeři nejsvět. svátost neb ne. Ale ani v této příčině neshodují se ve svých náhledech. Jedni odpovídají záporně,[1]) pravíce, že Jidáš odešel z večeřadla dříve, než Pán Ježíš ustanovil svátost oltářní, a tedy že nepřijímal jí. Mínění své odůvodňují tím, že

a) pokládají za neuvěřitelno, aby Pán Ježíš podal nejsvět. svátost také tomuto apoštolu, ač znal jeho nehodnost a věděl, jak svatokrádežným přijímáním rozmnoží svou vinu a zvětší odsouzení své. A hledíce k tomu, že při ustanovení nejsvět. svátosti apoštolé moc kněžskou obdrželi a tedy na kněze vysvěceni byli,

b) pokládají za pravdě nepodobno, aby Pán Ježíš vysvětil na kněze člověka tak nehodného, zvláště, když viděl, že Jidáš brzy zahyne a proto žádných služeb jako kněz církvi neučiní.

c) Dovolávají se též sv. Matouše a Marka, takto soudíce: Sv. Lukáš vypravuje o ustanovení svátosti

---

[1]) Tatian urovnal v Diatessaronu svém biblický text tak, jakoby byl Jidáš odešel z večeřadla před ustanovením nejsv. svátosti (M. 68, 340); sv. Afraates, jehož spisy vyšly pode jménem spisů sv. Jakuba Nisib., praví výslovně, že Kristus proměnil chléb a víno v tělo a krev svou, až Jidáš odešel. (Serm. 14. de P schate; ed. Romae 1756. p. 34.) Podobně činí Constitut. apost. (5, 14.), Hilarius Piktav. (in Matth. 30, 2. M. 9, 1065.). Theofylakt (in Matth. 26, 26. M. 123, 444.), Durandus, Zacharias, Chrysogonus, Rupertus (in Joan. 6, 71.), Petr Comestor (Hist. schol. M. 198, 870.), Innocenc III. (má ten náhled za pravděpodobný ve spise De s. altaris mysterio 4, 13. M. 217, 865), v 16. a 17. st. Turrianus, Salmeron, Barradius, B. Lamy. Nyní soudí tak většina exegetů protestantských, z katolíků Klofutar. Langen, Lesêtre, Ollivier, Hug, Maier, Schegg, Corluy, Cornely, Camus, Knabenbauer a j. Zvláštní náhled má Haneberg, tvrdě, že Jidáš přijímal sice pod způsobou chleba, ale odešel před proměněním vína.

oltářní dříve, než o tom, kterak Pán Ježíš označil zrádce svého; sv. Matouš však a sv. Marek zachovávají postup opačný, líčíce dříve označení zrádce a potom teprv ustanovení nejsvět. svátosti. A přece nelze za to míti, že vypravování Lukášovo týká se jiné události než vypravování Matoušovo a Markovo; neboť není pravdě podobno, že by byl Kristus Pán při poslední večeři projevil zrádce svého krátce po sobě dvakráte za stejných okolností. Označil-li ho však pouze jednou, učinil to zajisté tím postupem, ve kterém ony děje líčí sv. Matouš a sv. Marek, t. j. dříve, než ustanovil svátost oltářní; neboť Matouš byl přítomen při poslední večeři, měl tedy v živé paměti postup, ve kterém jednotlivé děje šly za sebou; i jest proto za to míti, že vylíčil děje ony tak, jak po sobě následovaly. Označil-li však Kristus Pán zrádce již před ustanovením nejsvět. svátosti, nepřijal jí Jidáš; neboť dle sv. Jana (13, 30.) odešel z večeřadla hned, jak seznal že jest prozrazen.

Než, žádný z těchto důvodů nepřesvědčuje. Spočívajíť první dva na pouhém citu a smýšlení křesťanském; ale pouhý cit nerozhoduje ve vědě, zejmena ne v otázkách, zda nějaký děj se skutečně udál neb ne. A zajisté: vždyť Pán Ježíš dopustil ještě větší zločin u Jidáše, nepřekaziv mu, aby provedl zradu svou: a nechtěje rušiti svobody lidské, dosud nebrání, aby nepřijímali někteří svatokrádežně nejsv. svátost: i proč tedy nebyl by mohl dopustiti, aby také Jidáš přijímal nehodně? Dosud také připouští, že bývají vysvěceni na kněze také nehodní lidé a že umírá někdy novosvěcenec, žádné služby kněžské církvi neprokázav: i proč tedy měli bychom se pozastavovati nad tím, že dal moc kněžskou také Jidášovi, přes to že znal jeho nehodnost a věděl, že žádných služeb církvi jeho jako kněz neprokáže? Vždyť Jidáš byl dosud hříšníkem tajným, nebylo tedy třeba vylučovati jej od sv. přijímání, aby zabránilo se pohoršení; a Pán Ježíš toužil vypiti kalich utrpení až na dno; nemínil tedy překážeti tomu zneuctění, jež by mu způsobil vlastní apoštol nehodným přijímáním; a připuštěním Jidáše ke sv. přijímání a k důstojnosti kněžské korunovaly se ony projevy

lásky a milosti, jimiž obsypával Pán Ježíš Jidáše, aby tím spíše měl příležitost zachovati se; nebylo proto připuštění to na újmu jeho lásce a moudrosti. Pravda ovšem: sv. Matouš a sv. Marek podávají dříve zprávu o tom, kterak Pán Ježíš označil zrádce, než o tom, kterak ustanovil svátost oltářní; pravda i to, že sv. Matouš přítomen byl při poslední večeři a měl proto v živé paměti postup, ve kterém se jednotlivé děje při ní udály. Avšak z toho nikterak nejde, že děje tyto také v tom pořádku vylíčili, ve kterém se stěhly, tím méně, že Jidáš před ustanovením nejsv. svátosti z večeřadla odešel. Neboť, ať pomlčíme o tom, že mluví pouze o označení zrádce, nikoliv však o Jidášově odchodu z večeřadla, evangelisté tito uchylují se častěji od postupu chronologického či časového, a to, pokud se týká sv. Matouše, i když líčí takové věci, jimž osobně byl přítomen Rozhodnějším jest proto v naší otázce postup, ve kterém sv. Lukás ony děje podává. Neboť, jak již svrchu řečeno, evangelista tento, byť ne výhradně, přece z pravidla pořádá děje tak, jak se udály po sobě; i lze proto právem souditi, že také v tomto případě onoho pořádku chronologického šetřil. Poněvadž tedy dříve vypravuje o ustanovení svátosti oltářní a potom teprv o zrádci, jest zajisté správně za to míti, že Jidáš byl přítomen večeři svátostné a tedy také tělo a krev Páně požíval, a potom teprv že Pán Ježíš zrádce označil a Jidáš, vida se prozrazena, odešel.« [1])

Náhledu tomu není nijak na odpor, co praví svatý Jan tvrdě, že Kristus Ježíš, chtěje miláčku svému označiti i osobu zrádcovu, namočil sousto chleba v míse a podal Jidášovi (13, 26.). Neboť ačkoli pravda jest, že podle řádu velikonoční večeře nebylo dovoleno požívati při ní žádného pokrmu již více, jak požit byl poslední kousek z beránka, jest také pravda, že Kristus

---

[1]) Sv. Matouš a sv. Marek byli bezpochyby tím pohnuti, aby vypravovali dříve o zrádci než o ustanovení svátosti oltářní, poněvadž Pán Ježíš již při umývání nohou narážku na zrádce učinil prohlásiv, že nejsou všickni čisti. Poněvadž totiž zprávu o umývání nohou nemínili podati, položili na místo vzdálenější narážky na zrádce určité prohlášení, že jeden z apoštolů zrádcem jest.

Pán již večeří svátostnou přerušil velikonoční řád židovský a, zbaviv zákon starý závaznosti jeho, v platnost uvedl předpisy zákona nového. Ba náhled tento, jehož ostatně drží se většina sv. Otců jakož i mnozí novější exegeté katoličtí,[1]) jest tím více oprávněn, poněvadž správnost jeho potvrzují také tyto důvody:

a) Dle sv. Jana[2]) myl Pán Ježíš nohy také Jidášovi. Umývání nohou bylo však přípravou k večeři svátostné. Připustil-li tedy Kristus Jidáše k obřadu přípravnému, připustil ho zajisté také i k posvátnému úkonu samému a nechal ho tedy též přijímati tělo a krev svou pod způsobou chleba a vína. Že úsudek ten správný jest,

b) dosvědčuje sv. Marek; sděliv totiž, že Pán Ježíš vešel do večeřadla se dvanácti apoštoly, praví později, že z posvěceného kalicha pili všickni; a tak patrně dává na jevo, že Jidáš pil z něho také. Neboť vztahovati slova »pili z něho všickni« na všecky přítomné a těmi přítomnými rozuměti pouze jedenáct apoštolů bez Jidáše, jak činí Klofutar, Corluy a jiní, jest naprosto nesprávno a biblickému textu na odpor, a to proto, poněvadž sv. evangelista nedává ani slovem na jevo, že by byl Jidáš, a vůbec některý z nich, odešel dříve, než z kalicha toho pili. Mimo to

c) Jidáš byl dosud hříšníkem tajným, a Pán Ježíš nemínil projevovati jej před ostatními jako zrádce, nechtěje stížiti mu cestu k polepšení se, jakož patrno z toho, že nejmenoval osoby zrádcovy, nýbrž jen řekl, že jeden z nich ho zradí, jakož i z toho, že vyjma sv. Jana apoštolé ani při odchodě Jidášově nevěděli ještě, kdo by z nich byl zrádcem. Ale úmyslu tomu byl by jednal na odpor, kdyby byl označil dříve zrádce a potom teprv ustanovil svátost oltářní. Neboť z jednání toho byli by apoštolé domyslili se, kdo zrádcem jest. Nepřekazil mu tedy, aby nepřijímal těla a krve jeho.

---

[1]) Sv. Cyprian, sv. Chrysostom, sv. Jeronym, sv. Cyrill Jerusal. a Alexandrijský, sv. Augustin, Nonnus, Theodoret, Euthymus, Beda, sv. Tomáš Akv., Jansen, Cornelius a Lap.; z novějších exegetů katolických Arnoldi, Bisping, Sušil, Reischl, Grimm, Schanz, Pölzl, Didon, Keppler, Holzammer a j.

[2]) Srovn. Jan 13, 10. 12.

A tak nejen korunoval nesmírné ty projevy lásky a milosti, jimiž dosud příležitost dával Jidášovi, aby duši svou zachoval, ctnostmi ozdobil a hojnými zásluhami pro nebe obohatil, nýbrž připustil si též jakožto předchod krvavého ztrýznění těla svého onu bolest a urážku, jež působilo mu nehodné přijímání Jidášovo, jakož i pohled na ty, jež vševidoucím okem svým již viděl, že v budoucnosti budou v těžkém hříchu k sv. přijímání přistupovati a tak svátostné tělo jeho zneuctívati. Zároveň příkladem svým poučil, že rovněž tak nelze zodpovědnu činiti církev z nevěrnosti a přečinů těch kterých sluhů jejich, jako nelze zodpovědna činiti jeho samého ze zrady Jidášovy; a zjednal útěchu všem těm věrným biskupům a kněžím svým, kteří musí někdy podávati tělo Páně přijímatelům nehodným, poněvadž neznají nehodnosti odjinud, než ze zpovědnice. Jidáš pak sám, kterýž ani novým tímto a převelikým projevem lásky pohnut nebyl a požívaje nehodně svátostné tělo a krev Páně tak odsouzení sobě jedl a pil, jest výstražným příkladem, jak hluboce může člověk klesnouti i při velikých milostech a darech Božích, jestli si jich nevšímá a s nimi nepůsobí.

d) Pán Ježíš označuje zrádce; Jidáš odchází.

Matouš 26, 21—25.

21. A když jedli, [1]) řekl: Amen pravím vám: jeden z vás mne zradí.
22. I zarmoutivše se velmi, počali jede každý říkati k němu: Zdali já jsem (to), Pane?
23. On pak odpovídaje řekl: Kdo se

Marek 14, 18—21.

18. A když stolovali a jedli, [1]) řekl Ježíš: Amen, pravím vám: jeden z vás mne zradí, jenž jí se mnou.
19. A oni počali se rmouti a jeden po druhém říkati: Zdali já?
20. On pak řekl

Luk. 22, 21—23.

21. Ale hle, ruka zrádce mého se mnou jest při stole.
22. A Syn člověka jde sice tak, jakož uloženo jest: ale běda člověku tomu, skrze něhož zrazen bude.
23. A oni počali se tázati mezi sebou,

---

[1]) ἐσθιόντων jakož i sv. Marka ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων (když stolovali a jedli) znamená nejen úkon jedení, nýbrž i trvání (dobu) hostiny, tedy tolik, co: když byli ještě za stolem u jídla či když ještě byli za stolem, ale již pokrmů nepožívali více.

mnou omočil ruku v míse, tenť mne zradí.

24. Syn člověka sice jde, jakož psáno jest o něm: ale běda člověku tomu, skrze něhož Syn člověka zrazen bude: dobré (lépe) by bylo jemu, kdyby se byl nenarodil člověk ten.

25. Odpovídaje pak Jidáš, kterýž ho zradil, řekl: Zdali já jsem (to) mistře? Dí jemu: Ty jsi řekl.

jim: Jeden ze dvanácti, kterýž se mnou omáčí v míse

21 Syn člověka sice jde, jakož psáno jest o něm: ale běda člověku tomu, skrze něhož zrazen bude; dobré (lépe) bylo by jemu, kdyby se byl nenarodil člověk ten.

kdo by z nich byl, kterýž by to měl učiniti.

Jan 13, 21—30.

21. To pověděv Ježíš zkormoutil se duchem a osvědčil a řekl: Amen, amen pravím vám: Jeden z vás mne zradí.

22. Tedy pohlíželi učeníci na sebe vespolek, rozpakujíce se. o kom to praví.

23. Ležel (stoloval) pak jeden z učeníků jeho na lůně Ježíšově, (ten), jehož miloval Ježíš.

24. Tomu tedy pokynul Šimon Petr a řekl jemu: Rci, [1]) kdo jest (ten), o kom praví.

25. Spolehnuv tedy onen na prsa Ježíšova, řekl jemu: Pane, kdo jest?

26. Odpověděl Ježíš: Ten jest (to), komu já namoče skývu podám. A omočiv skývu podal Jidášovi, (synu) Šimona Iškariotského.

27. A po skývě té vešel tehdy do něho ďábel. I řekl mu Ježíš: Co činíš, učiň rychleji.

28. Toho však nikdo nevěděl ze stolujících, k čemu to řekl.

29. Neboť někteří domnívali se, poněvadž měl Jidáš měšec, že řekl jemu Ježíš: Nakup těch věcí, kterýchž máme zapotřebí ke svátku (ke dni svátečnímu); aneb aby dal něco chudým.

30. Vzav tedy on skývu, vyšel ihned. Byla pak noc.

---

[1]) Tak dle lepších kodexů B C L X. Vulgata vypustila slovo dic (rci). Text přijatý (Receptus) čte dle kodexů A Δ D πυθέσθαι τίς ἂν εἴη = aby se zeptal, kdo by byl.

Smutnou událost tuto zaznamenali všickni evangelisté; sv. Jan, který ustanovení nejsvět. svátosti pomíjí mlčením, připojuje zprávu tuto o ní ke zprávě o umývání nohou; sv. Matouš a sv. Marek kladou ji před zprávu o ustanovení nejsvět. svátosti, sv. Lukáš však vypravuje dříve o ustanovení svátosti oltářní a potom teprv o tom, kterak zrádce byl označen. Z té příčiny, jak již s vrchu napověděno, není shody mezi exegety, zda tento děj ustanovení nejsvět. svátosti předcházel, aneb po něm následoval, aneb zda udál se dvakráte: jednou před ustanovením, po druhé po ustanovení svátosti oltářní. Náhled první pokládáme rozhodně za nesprávný, a to z důvodů již tehdy uvedených, když byla řeč o přijímání Jidášově. — Náhled třetí [1]) však dosti se zamlouvá, a to nejen pro tu snadnost, s kterou odstraňuje obtíž plynoucí z toho, že sv. Lukáš na jiné místo klade perikopu tuto než sv. Matouš a sv. Marek, nýbrž i, a to hlavně, proto, že Pán Ježíš označil zrádce dle sv. Matouše, »když jedli«, ano dle sv. Marka »když stolovali a jedli,« a to slovy: jeden z vás mne zradí, (ten) kterýž jí se mnou. Neboť ze slov těchto zdá se, že označení zrádce, o němž oni vypravují, stalo se mezi požíváním pokrmů, tedy ještě před ustanovením nejsvětější svátosti, a proto, že jiné jest, než to, o němž vypravuje sv. Lukáš, sděluje, že Kristus ustanoviv již svátost oltářní, řekl: ruka zrádce mého se mnou jest při stole. Dle toho byl by tedy Jidáš zůstal ve večeřadle, i když již zrada byla ohlášena, a teprv potom odešel, když, přijav tělo a krev Páně, znova byl označen. Postup ten byl také psychologicky zcela možný. Neboť Pán Ježíš nejmenoval zrádce jménem, nýbrž obecně jen řekl, že jeden z nich ho zradí. Nejsa tedy apoštolům jako zrádce znám, mohl Jidáš při své převrácenosti a přetvářivosti i potom ještě zůstati při stole, když už zrada byla jednou určitě předpověděna, zvláště, aby nevzbudil odchodem svým podezření, že on jest zrádcem.

Nicméně nezůstáváme při tomto náhledě. Neboť nezdá se nám býti pravdě podobno, že by byl Pán

[1]) Drží se ho Cornel. a Lapide, Sušil. Didon, Scherer a j.

Ježíš krátce po sobě dvakráte označil zrádce za týchž okolností a s touž výstrahou, a to tím méně, poněvadž důvody, pro něž náhled ten se zamlouvá, nikterak nejsou přesvědčivé. Vždyť sv. Matouš a sv. Marek uchylují se častěji od pořádku chronologického; snadně tedy vyrovná se řečená obtíž také, připustí-li se, že i při této události pořádku toho nešetřili a tak na jiném místě ji vylíčili, než to učinil Lukáš, drže se postupu časového. A výrazy »když jedli«, »když stolovali a jedli,« jimiž sv. Matouš a sv. Marek určují dobu, kdy Pán Ježíš zrádce označil, připouštějí též smysl: když byli ještě za stolem při hostině, ale pokrmů již více nepožívali. Nejde tedy z nich nutně, že zrádce byl označen již mezi požíváním pokrmův. Ale ani z toho ne, že Kristus označil jej slovy: ten, který jí se mnou. Neboť slova ta znamenají nejen toho, kdo tu chvíli právě s někým jí, nýbrž i toho, kdo, v důvěrném přátelství jsa s někým, s ním ke stolu chodí a jídá. Hledíce proto i k tomu, co tuto řečeno, i k tomu, co bylo uvedeno, když jsme mluvili o přijímání Jidášově, pokládáme za správnější náhled, že všecky uvedené zprávy biblické týkají se pouze jedné události, a ta že sběhla se až po ustanovení nejsvět. svátosti. Dle toho udál se celý děj tímto postupem:

Již před ustanovením nejsvět. svátosti učinil Pán Ježíš dvakráte narážku na zrádce svého: poprvé, když umývaje apoštolům nohy, řekl, že jsou čisti, ale ne všickni; po druhé určě těji, když vykládaje příčinu, proč jim myl nohy, blahoslavil je, ale s poznámkou: ne o všech vás to pravím: jáť vím, které jsem si vyvolil; ale aby se naplnilo Písmo: Kdo jí se mnou chléb, pozdvihne proti mně paty své. Chtěl tak i v apoštolech utvrditi víru ve své božství novým osvědčením své vševědoucnosti, i Jidáše varovati před činem záhubným. Avšak obě narážky byly jen z daleka učiněny a nedosti určity; proto nezpůsobily, jak se zdá, náležitého dojmu na apoštoly; a ten malý dojem, který snad učinily, brzy vymizel, poněvadž apoštolé, pozorujíce jednání Kristovo a naslouchajíce slovům jeho, neměli dosti času, aby je uvážili. Jidáš pak zůstal vůbec nepohnut, ač právě na něho Kristus narážel. Bylť již tak zaslepen

nevěrou a náruživostí svou, a v zrádných úmyslech svých tolik utvrzen, že ani, upozorněn byv, nepozoroval velikosti zločinu, který strojil, a neviděl záhuby, do níž se vrhal; a proto nejen vytrval při úmyslech svých, nýbrž i v nevěře a převrácenosti své zcela lhostejně a jako chléb obyčejný (ač s líčenou oddaností vnější) přijal onen chléb, o němž Pán Ježíš řekl: »toto jest tělo mé,« a pil z kalicha, nad nímž Kristus řekl: »toto jest krev má.« Znova proto chtěl Pán Ježíš v nevýslovné lásce své i varovati Jidáše a povzbuditi jej, aby polepšil se, pokud ještě čas, i ukázati apoštolům, že nebude překvapen činem zrádcovým, a tak zabrániti, aby nepojali o něm mínění nesprávného, až zrada bude vykonána. Ještě jednou tedy poukázal na zradu, a to tak určitě a v dobu tak vážnou, že nemohl zůstat nepovšimnut. Právě tu chvíli, kdy, podav se apoštolům pod způsobou chleba a vína za pokrm, způsobem předojemným projevil jim lásku svou, najednou zarmoutil se a pln bolu »osvědčil«, t. j. ne pouhou dohadou, nýbrž neomylným přesvědčením řekl: Jeden z vás mne zradí. Se zármutkem řekl to. Dojalať ho bolem již ta převrácenost a přetvářka, s kterou Jidáš svátostné tělo a krev jeho přijímal; a bol ten vzrostl měrou nevýslovnou, když představil si při tom i tu zradu, kterou apoštol onen připravoval, i záhubu, do které se svojí vinou vrhal. A s vnitřním bolem tím shodoval se také vnější výraz, kterým zradu oznámil. Byl tak bolestný a tak určitý a rozhodný, že apoštolé bolem jati (Mat.) zůstali jako ohromeni a nevědouce, o kom to praví, v rozpacích pohlíželi jeden na druhého. (Jan.) Chtělit v očích jiného ne tak poznati zrádce, jako spíše čísti, zda sami nejsou za zrádce pokládáni. Každý však, až na Jidáše, byl si vědom své oddanosti ke Kristu a čistoty úmyslů. Počali se tedy tázati mezi sebou po tichu, kdo by byl, který by to měl učiniti. (Luk.) Ale žádnému neodvážili se přisuzovati úmysl tak hrozný. Tou měrou dovedl se Jidáš přetvařovati, že ani podezření u nikoho nevzbudil. Znajíce však vševědoucnost Kristovu, věřili přece pevně, že stane se, co pravil. I počal proto nedůvěřovati jeden každý sobě samému a obávati se, že by snad přece mohl v slabosti své zapomenouti se a

černý čin ten vykonat. S obavou tedy a zármutkem a s dychtivostí zimniční tázali se jeden přes druhého: Pane, zdali já jsem to? Chtělť každý sám pro sebe míti ujištění, že míněn nebyl.[1])

Ale Pán Ježíš nechtěl jmenovati osobu zrádcovu, aby mu ušetřil zahanbení a zůstavil mu snazší cestu k polepšení; také nebylo třeba jmenovat jej k tomu účelu, pro který zradu oznámil. Proto zase jen všeobecně, ale hlasem výstražným a tím bolestivějším odpověděl: Jeden ze dvanácti, který se mnou omáčí v míse, ten mne zradí. (Mar. Mat.)

Slova tato vykládají někteří[2]) tak, jakoby jimi Pán Ježíš byl zrádce blíže určil, než byl učinil dříve slovy: jeden z vás mne zradí. Praví totiž, že bylo na stole několik mis (s octem neb kaší zvanou charoset) a do každé že namáčeli (chléb a saláty) as tři neb čtyři apoštolé — ti, kteří měli ji nejblíže, Kristus pak že oněmi slovy prohlásil, že zradí ho jeden z těch tři neb čtyř, kteří namáčeli do téže mísy, do které namáčel sám, a tedy žádný z těch devíti neb osmi, kteří namáčeli v jiných misách. Na odůvodnění náhledu svého poukazují k tomu, že apoštolé otázkou svou chtěli se dověděti, kdo by z nich byl zrádcem, a proto že Kristus odpovědí svou zajisté hleděl přání jejich alespoň z části vyhověti a tedy, byť ne přesně, přece určitěji osobu zrádcovu označiti, než byl učinil dříve.

Avšak ať pomlčíme o tom, že žádný z apoštolů neptal se, kdo by jej zradit měl, nýbrž zdali sám není míněn: důvod tento nemá platnosti obecné. Neboť Pán Ježíš nevyhovoval vždy přání apoštolův, otázkou projevenému. Když na př. Petr o chvíli později tázal se ho:

---

[1]) Není však třeba výraz jedenkaždý vykládati tak, jakoby skutečně všichni byli dotazovali se. Stačí přijati, že tázala se jich tak většina. Neboť Petr důvěřoval si příliš, než aby byl obával se, že takový čin vykoná. Také sv. Janu nedala láska jeho ke Kristu a vědomí lásky Kristovy takovou otázku činiti. Tím vyloží se též, že nikdo nepozastavil se nad tím, že Jidáš netázal se. : ž již Pán Ježíš skývu mu podal. (Viz Grimm, Das Leben Jesu. B. 6. S. 134.)

[2]) Cornel. a Lapid., Maldonat, Erasmus, Jansen, Bisping, Klofutar a j.

Pane, kam jdeš? řekl mu: Kam já jdu, nemůžeš ty nyní jíti, ale půjdeš potom. (Jan, 13, 36). A když před na nebe vstoupením Páně tázali se ho, zda v tom čase navrátí království israelské, odpověděl: Neníť vaše věc znáti časy neb chvíle, kteréž Otec položil v moci mé.

Nelze proto předem již předpokládati, že odpovědí svou chtěl jim vyhověti; v tomto případě pak docela ne. Neboť, jak řečeno, Pán Ježíš neměl v úmyslu označovat apoštolům osoby zrádcovy; proč tedy byl by říkal, že zradí jej jeden ze tří neb čtyř? Vždyť odpovědí takovou byl by jednal proti své moudrosti a dobrotě. Oněm devíti neb osmi apoštolům totiž, kteří namáčeli do jiných mis, byl by dal ujištění, že z nich nemínil žádného; ty dva však neb tři, kteří zároveň s Jidášem namáčeli v téže míse, ve které Pán Ježíš, byl by nejen nechal v trapné nejistotě, nýbrž přímo v křivé podezření uvedl, že oni ho zradí. Do takového podezření však nechtěl zajisté Kristus přivésti ony apoštoly. Nesouhlasíme proto s řečeným náhledem; avšak ani s tím ne, co Origenes, sv. Jeronym, Euthymius, Theofylakt a jiní tvrdí, pravíce, že slovy: »Kdo se mnou omáčí ruku v míse« Pán Ježíš označil již zcela určitě osobu zrádcovu, ježto prý buď všickni apoštolé z úcty ke Kristu namáčeli v misách jiných, a jediný Jidáš, chtěje předstírati čisté svědomí, do téže mísy sahal, do které Pán Ježíš, aneb tu chvíli, kdy jiní zaraženi jsouce oznámením Kristovým, vůbec do mísy nesahali, on jediný s Kristem zároveň v míse namáčel. Nesouhlasíme s náhledem tím proto, poněvadž by dle něho každý již zrádce byl znal a tedy nebylo by již bývalo více třeba, aby se ještě Jan tázal Pána Ježíše, kdo ho zradí, ani, aby Kristus Pán podáním skývy Jidášovi označoval osobu zrádcovu. Pokládáme proto za správné, že slovy oněmi Pán Ježíš neoznačil určitěji osoby zrádcovy, nýbrž potvrdil toliko předešlý výrok svůj, ale tak, že se zvláštním důrazem poukázal na nevděčnost a tím i velikost viny, kterou zrádce na sebe uvalí; tedy takto: Ano, jest tomu tak, jak jsem pravil: zradí mne jeden z vás, jeden z těch, kteréž jsem učinil nejdůvěrnějšími přáteli svými, a jimž jsem měrou přehojnou svou lásku cítit dával. Náhledu toho drží se Patrizi, Schanz,

Fillion, Pölzl, Knabenbauer, a my schvalujeme jej tím spíše, nejen proto, že slova »kdo se mnou namáčí ruku v míse« ten smysl připouštějí, nýbrž i proto, že Pán Ježíš jimi patrně naráží na slova žalmu, jimiž předpověděno bylo, že povstane proti němu jeden z nejdůvěrnějších přátel jeho, na slova totiž, jež po umývání nohou sám citoval: kterýž jídal chléb můj, pozdvihl paty proti mně (žalm 40, 10). Při tom však nepopíráme, že Jidáš seděl blízko u Krista Pána a s ním do jedné mísy sahal neb alespoň sahat mohl, ale ne tu chvíli, kdy Pán Ježíš onen výrok učinil, — neboť tu dobu bylo již po jídle — nýbrž před ustanovením svátosti oltářní, pokud ještě pokrmy požívali.

Poukázav pak Pán Ježíš na zradu a velikost viny toho, kdo ji vykoná, prohlásil na novo, že nejde na smrt překvapen neb proti vůli své, nýbrž dobrovolně a v plné poslušnosti Otce svého; Pravilť: »Syn člověka jde tak, jakož uloženo (Luk.) a jakož psáno jest« (Mat. Mar.) Zemře tedy tak, jak bylo od Boha ustanoveno a od proroků předpověděno. Nikterak však neřekl slovy těmi, že také Jidáš, vykonávaje zradu, jedná podle ustanovení Božího, či že byl předurčen od Boha, aby zradu vykonal. Neboť ať pomlčíme o tom, že tvrzením takovým přisuzoval by se Bohu samému černý čin Jidášův: Bůh dav člověku svobodu, nikomu jí nebéře a proto nikoho nenutí ani k dobrému ani ke zlému, nýbrž povzbuzuje toliko, aby činil dobré, a varuje, aby zdržoval se zlého. Podobně bylo také u Jidáše, jakož patrno z opětovaných výstrah, kterými ho Kristus na velikost zločinu upozorňoval a před záhubou varoval. Ale ovšem Bůh, jsa vševědoucí, věděl napřed od věčnosti, že někteří lidé a mezi nimi i Jidáš, tak se zvrhnou, že budou hotovi zradit i vtěleného Syna Božího, a poněvadž to věděl, ustanovil, že dopustí, aby jeden z nich (Jidáš) takovou zradu vykonal, a pojal zalíbení, aby Kristus pro spásu lidstva zemřel na kříži, byv zrazen od učeníka svého. Bůh tedy neustanovil, nýbrž dopustil toliko zločin Jidášův; Jidáš pak jednal v plné svobodě, když Krista zrazoval; i uvaloval proto na sebe veškerou vinu tohoto zločinu a strojil si jím věčnou záhubu, ač-li by v čas ještě se nepo-

lepšil. A i na tuto věc chtěl Pán Ježíš upozorniti Jidaše v nesmírné lásce a péči své o spásu i jediné duše, by alespoň představou přehrozné věčnosti se zarazil a šel do sebe. Proto prohlásiv, že jde na smrt dobrovolně a podle ustanovení nebeského Otce svého, dodal ještě: Ale běda člověku tomu, skrze něhož Syn člověka zrazen bude; lépe by mu bylo, kdyby se byl nenarodil člověk ten. Slova ta řekl v duchu Jidáše již zavrženého, tak totiž, jak bylo pravdě podobno, že by byl řekl Jidáš, svíjeje se již v mukách pekelných; a vyjádřil jimi muka největší, věčná. Nevyslovil se tedy jimi nijak o tom, zda objektivně jest lépe, aby se člověk vůbec nenarodil, než aby narodiv se zavržen byl do pekla, nýbrž, že Jidáš činem svým uvrhne se v záhubu věčnou, jestli v čas nepůjde do sebe a pokání neučiní. Proto také neřekl: bylo by lépe, aby se Jidáš byl nenarodil, nýbrž: bylo by mu lépe, kdyby se byl nenarodil. [1])

---

[1]) Při tomto místě činívají též otázku: Proč tedy chtěl Bůh, aby se Jidáš narodil, když bylo lépe, aby se byl nenarodil? Při otázce té třeba předem dobře míti na vědomí, že Pán Ježíš uvedený výrok řekl pouze v duchu Jidášově a tedy netvrdil jím, že by objektivně a proto i před Bohem bylo lépe, aby se byl Jidáš nenarodil, nýbrž že Jidáš činem s ým uvrhne se do takového neštěstí, v jakém by si přál raději, aby se byl vůbec nenarodil, než, aby narodiv se upadl do takové záhuby. Má tedy otázka ona jen potud smysl, pokud táží se jí: Proč Bůh chtěl, aby se Jidáš narodil, věda, že bude uvržen do záhuby, ve které by si přál, aby se byl raději nenarodil, než aby narodiv se, do ní upadl. K otázce té, zajisté všetečné, jest odpověď na snadě: Proto chtěl Bůh, aby se Jidáš narodil, poněvadž se mu zalíbilo, aby, jako na každém člověku, tak i na něm zjevil svou dokonalost a lásku, a poněvadž i jej chtěl učiniti účastným nejvyššího blaha svého; a chtěl to, ačkoli věděl že bude zavržen pro skutky své, poněvadž to bylo přiměřeno jeho moudrosti. Bůh totiž nestvořil nikoho a tedy ani Jidáše, k tomu, aby přišel do pekla, nýbrž aby na každém zjevil svou dokonalost a lásku, čí ke své slávě, a aby učinil jej účastna věčné blaženosti. První cíl ustanovil naprostě; proto ho také při každém dosahuje, neboť, ať pomlčíme o tom zjevení božské moci, slávy a lásky, jež děje se stvořením, zachováváním, řízením (a vykoupením, každého člověka, božská dokonalost bývá ještě zvláště zjevena a tedy i oslavena také konečným osudem člověka. Koná-li totiž člověk vůli Boží věrně, přijde do nebe a vydá tam svědectví Bohu, jakožto bytosti, kteráž do té na výsost miluje a odměňuje; nečiní-li však vůle Boží a tak od-

Z odpovědi Kristovy nedověděl se tedy žádný z apoštolů, byl-li míněn nebo ne. Proto Petr, důvěřuje si pevně, že sám Krista nezradí, a nesa těžce, že mezi nimi jest někdo, jenž to chce vykonat, toužil úsilovněji zvěděti jméno zrádcovo; pomýšlelť bezpochyby na to, aby zradu překazil. Seznav však, že Pán Ježíš nemíní zrádce jmenovati veřejně, hleděl dověděti se toho aspoň skrytě, tak, aby ostatní apoštolé nic nepozorovali. Ale jsa poněkud dále od Pána,[1]) nemohl se zeptati, aby nebyl slyšen od ostatních. Obrátil se proto

---

vrácen od Boha zemře, přijde do pekla a vydá svým osudem svědectví Bohu jakožto bytosti, která zlé na výsost nenávidí a tresce. Ať tedy člověk vůli Boží koná nebo ne, Bůh vždy dojde prvního cíle, pro který člověka stvořil. Druhý cíl však — blaženost člověka — stanovil v své moudrosti podmínečně; chce totiž spasiti každého člověka, ale pod tou podmínkou, že bude konat vůli jeho a tak své vůle užije k dobrému; a právě, že chce spasiti každého, dává každému tolik milostí, kolik třeba, aby vůli jeho konati mohl; ba postaral se i o to, aby člověk odpuštění a spásy došel i tehdy, když jej urazil. Jestli tedy člověk milosti Boží nedbá, své vůle proti vůli Boží zneužívá a tak záhubu věčnou si připraví, není vina na Bohu, nýbrž na člověku samém. Tak bylo i u Jidáše. Pán Ježíš obdařil jej hojným milostmi, povzbuzoval, varoval jej, i na to jej upozornil, že záhubu věčnou strojí si zradou svou, ba, jak níž bude ještě řečeno, i v zahradě gethsemanské, když už zradu vykonal, nabízel mu ještě milost ku pokání, aby se mohl zachovati. Byl tedy záhubou svou vinen jediné Jidáš sám, poněvadž všech těch milostí a výstrah nedbal, své vůle proti vůli Boží zneužil a odvrátiv se tak od Boha v odvrácení tom vytrval. Bůh ovšem nebránil takovému zneužití vůle; neboť dav člověku ve své moudrosti svobodu, nechce mu ji zase bráti a tak své moudrosti odporovati. Ale i to bylo přiměřeno moudrosti Božské, že Bůh stvořil Jidáše a mnohé jiné lidi, ačkoli věděl od věčnosti, jak se zvrhnou a v záhubu uvrhnou. Neboť jakmile pojal v moudrosti úradek, že k věčnému blahu připustí pouze ty, kteří budou konati vůli jeho a tak rozhodnouce se pro něho, své svobody dobře užívati budou, žádala moudrost jeho, aby nebránil, kdyby někdo svobody své chtěl zneužiti, a proto aby stvořil i takové lidi, o nichž od věčnosti ví, že svobody své zneužijí a pohrdnouce jím, zavržení věčné si připraví.

[1]) Viz obrazec 9. na str. 103. Většina exegetů má za to, že Pán Ježíš stoloval uprostřed mezi Petrem a Janem; Petr byl prý Pánu Ježíši po levici, jakožto straně u Židů za přednější pokládané; ale ač tak blízko mistra svého stoloval, neotázal se prý přece proto sám, poněvadž se buď ostýchal aneb to nepozorovaně učiniti nemohl, ježto Pán Ježíš při své poloze odvrácen byl od něho obličejem. Jan byl sice dle tohoto náhledu také odvrácen

sv. Jana, o němž věděl, jak jest Kristu oddán a od něho milován. Apoštol tento ležel (stoloval) po pravé ruce Pána Ježíše, maje, jako všickni ostatní, hlavu obrácenu ke stolu, nohy ven vychýleny, a jsa podepřen levým loktem o podušku tak, že pravicí mohl volně vládnouti. Hlava jeho spočívala na prsou Krista Pána, t. j. byla tak blízko jeho prsou, že malým úklonem na levo spočinula na nich. V takové blízkosti svého mistra cítil se zcela šťastným; neboť miloval jej a věděl, že jest milován od něho, jakož sám dosvědčil, nazývaje se učeníkem, jehož miloval Pán.[1]) Náhle však vyrušila jej z klidu a štěstí jeho slova Ježíšova: »Jeden z vás mne zradí«; ovšem ne tím způsobem, že by se byl obával, aby snad slova ta nečelila k němu, neb mezi ostatními nebyl v podezření brán, — neboť takových myšlenek nepřipustila mu zajisté ta láska, kterou k Pánu Ježíši lnul, a to vědomí, že jest od mistra svého milován, — ale zhrozil se toho, že by tak děsný zločin měl býti spáchán nad milovaným mistrem jeho, o němž věřil, že jest Bohem; a proto netázal se (jak myslíme) s jinými: »Pane, zdali já jsem«; nýbrž byv dojat nesmírným bolem, zamyslil se a uvažoval o dosahu slov Kristových. V tom obrátil se k němu sv. Petr a kynul mu hlavou na znamení, že mu chce něco říci. I pozvednul se, byv tak vyrušen ze svých myšlenek, a naklonil se poněkud k Petrovi. A tu Petr řekl mu tichounce, aby nikdo z apoštolů nic neslyšel, snad jen tak, že pouze slova tvoře ústa otvíral, ale žádného hlasu nevydával, — řekl: »Rci, kdo jest, o kom praví.« Předpokládalť, že Jan dověděl se již od Pána jména zrádcova a chtěl jen, aby sdělil je s ním; možno však též, že chtěl jej teprv povzbuditi, aby dříve sám věc na Kristu Pánu vyzvěděl a mu potom oznámil.

---

od něho, ba ležel za Kristem; ale to prý nebránilo Petrovi, aby mu nemohl dáti znamení; použilť prý té chvíle, kdy Jan za obecného vzrušení se obrátil a na něho podíval; tu dal prý mu pokynem hlavy znamení, že mu něco říci chce, a když on naklonil se na to k němu přes ramena Kristova, že pošeptal mu, čeho si přál.

[1]) Učeníkem, jehož miloval Pán, rozumí veškerá tradice sv. Jana.

Jan byl Petrovi neprodleně po vůli. Spolehnuv zase na polštář a nakloniv se poněkud v levo, spočinul hlavou na prsou Kristových a pozdvihnuv s důvěrou oči své k němu, řekl po tichu: Pane, kdo jest? A Pán neoslyšel důvěrné prosby jeho, ale rovněž po tichu řekl: Ten jest, komu já namočenou skývu podám A omočiv skývu podal ji Jidášovi, který stoloval jemu na blízku, jak se zdá, na levé pohovce. Skývou tou nebyl kousek z beránka, jak někteří nesprávně rozumějí. Neboť, ať nehledíme k tomu, že výraz ψωμον (skýva), jehož užito v textu původním (řeckém), z pravidla kousek chleba znamená, a že Vulgata slovem »panis« (chléb) jej překládá: tu chvíli, kdy Pán Ježíš Jidášovi skývu podával, byl již beránek velikonoční sněden;[1]) nemohl tedy z něho kousek býti podán; také nebyl to chléb svátostný či tělo Páně pod způsobou chleba, jak již v staré době rozuměli Origines, Cyrill, Nonnus; neboť tento chléb byl již také požit; ale byl to kousek, který Pán Ježíš ulomil ze zbylého chleba nekvašeného: ten namočil Pán Ježíš v kaši (charosethu), jež také byla ještě na stole, a podal Jidášovi. Užil právě tohoto způsobu, poněvadž se hodil, aby nejen Janovi osobu zrádcovu označil, nýbrž i v srdce Jidášovo působil. Když totiž apoštolé viděli, kterak Pán Ježíš ještě po ukončení vlastní večeře velikonoční i svátostné podává Jidášovi zvláště chléb namočený, pokládali to zajisté všickni mimo Jana za něco zcela neobyčejného a myslili, že Kristus jej vyznamenává a svou láskou ujišťuje. A do jisté míry měli pravdu. Pán Ježíš projevoval skutečně způsobem oním znova též lásku svou k Jidášovi, obraceje se tím k srdci jeho, aby ho upozornil, jak nehodně jedná, zrazuje mistra přelaskavého. Chtěl mu tak alespoň stížiti vnitřním bojem jeho čin a zároveň na odchodnou dáti mu památku na svoji lásku, aby, až vykonaje zradu svou, s myslí střízlivější uva-

---

[1]) Mysliti na nějaký zbytek z beránka jest nemístno již proto, že řádem Bohem samým stanoveným bylo přikázáno sníst beránka celého; a jen v tom případě, že by nebylo to možným bývalo ani při předchozím přibrání dostatečného počtu osob z jiné rodiny, bylo dovoleno nechati zbytek ke spálení. Že by však 13 osob s jednoho beránka nebylo, nikdo věřiti nebude.

žovat bude zločin svůj, rozpomenul se na to, kterak mistr jeho ještě tehdy lásku mu projevil, když již nehodným přijímáním ho zneuctil, a rozpomena se na to, aby nezoufal si, nýbrž důvěru v odpuštění pojal a pokáním pravým se zachoval.

Ale ani tento projev lásky neměl účinku. Jidáš nevěřil ve vyšší bytost Kristovu a nesoudil proto také z narážek jeho, že by byl prohlédnut. Teprve, když Pán Ježíš zcela určitě prohlásil, že jeden z apoštolů zradí jej, zarazil se as a přišel na myšlenku, že snad přece jest poznán. Ale tím nebyl nikterak pohnut, aby střízlivě uvážil, co obmýšlí, nýbrž více ještě přetvářel se, aby alespoň u apoštolů zabránil podezření. Když však Kristus Pán, pozvednuv se, jemu zvláště a s pohledem přelaskavým podával kousek chleba omočeného, laskavostí tou nejen nebyl dojat, nýbrž v nevěře své se utvrdil. Myslilť: Není možno, aby znal můj úmysl; sic nemohl by se chovati ke mně tak laskavě. I snědl skývu zcela lhostejně. V tom pohleděl na Jana a byl znova znepokojen. Jan totiž seznav ze znamení, jež mu Kristus dal, že Jidáš jest zrádcem, podíval se na něho ostře a pln nevole;[1]) a z toho soudil Jidáš, ne sice, že by Jan již věděl o jeho úmyslu, nýbrž, že ho v té příčině podezřívá Chtěje tedy odvrátiti podezření to od sebe, postoupil tolik ve své drzosti, že také tázal se Pána Ježíše: Zdali já jsem mistře? (Mat.). A Pán odpověděl mu i tentokráte zcela mírně, formulí u Židův obvyklou: Ty jsi řekl, t. j. ano, jest tomu tak, jak jsi řekl. Ty mne zradíš.[2])

---

[1]) Postup tento jest zcela přirozený a proto zajisté správný. Neboť že Jan, seznav zrádce, ostře a s nevolí naň se podíval, nebude as nikdo bráti v pochybnost, hledě k povaze lidské vůbec a k lásce, kterou Jan měl ke Kristu, zvlášť A že Jidáš všecky apoštoly a tedy i Jana pozoroval chvilemi, aby seznal, zda nemají ho v podezření, také as nebude nikomu pravdě epodobným.

[2]) Formule T y j s i ř e k l byla u Židů slavnostní formulí, kterou potvrzoval se výro něčí, p dobně jako naše »ano«. Jí užil Kristus též u Kaifáše. Zcela nesprávně tedy vykládají někteří (Euthym., Wünsche) slova Kristova v ten rozum, jakoby Pán Ježíš jimi pouze vyhýbavě — ani kladně ani záporně — byl odpověděl. — Ostatně třeba míti na vědomí, že otázku Jidášovu a Kristovu odpověď na ni zaznamenal pouze sv. Matouš; otázku

Jak bylo Jidášovi po těchto slovech, jaký boj nastal v jeho nitru, těžko vypověděti. Tedy přece snad jsem se mýlil, myslil as, a snad přece něčím jiným, vyšším jest mistr můj, než za koho jsem jej pokládal? Měl bych tedy upustiti od úmyslu svého. Ale tím zmaří se moje naděje v zisk časný, všecken plán a moje práce budou zkaženy; a kterak obstojím s veleradou? Ostatně, kdo ví, jak se dověděl o mém úmyslu? Možno, že mě někdo z velerady vyzradil. A právě této chvíle, kdy Jidáš sám sebou rozerván, v myšlenkách zápasil, použil ďábel k novým a to nejmocnějším útokům: oživil co nejvíce jeho lakotu, vzbudil obavu, že nebude osobně bezpečen před veleradou, a vyzýval, by zůstal již při díle započatém a nedal si ujíti tak blízkou příležitost zjednat si peněz. Vždyť Kristus bez toho chce trpěti, proč tedy nepoužiti toho k zisku svému? A již několikráte ušel, když ho chtěli usmrtiti, ujde zajisté i nyní, bude-li chtíti. I povolil konečně Jidáš, dav se úplně ovládnouti duchem zlým, jakož sv. evangelista krátce vyjadřuje slovy: Vešel do něho ďábel. A poněvadž to učinil a své úmysly změniti nechtěl, dovršila se již míra shovívavosti Páně; a proto nechtěje více trpěti jej ve středu svém řekl: Co činíš, učiň rychleji. [1]) Řekl to, nikoliv vyzývaje ho, aby čin svůj provedl, ani dávaje mu svolení k tomu, nýbrž jednak, aby poukázal k tomu, že Jidáš jedná svobodně, a upozornil jej znova na velikost zločinu jeho, jednak, aby projevil svoji ochotu trpěti pro lidstvo — as takto: Poněvadž tedy nechceš již více upustiti od hrozného úmyslu svého k vlastní své záhubě, proveď svůj úmysl rychleji, než jak z chování tvého by se zdálo, že chceš učiniti. Neboť já nebojím se smrti, nýbrž toužím podstoupiti ji,

---

Janovu pak a Kristovu odpověď na ni pouze sv. Jan, a proto že exegeté nejsou ve shodě, zda předcházela otázka Jidášova či Janova, ano někteří (Pölzl) myslí, že hned po rozmluvě Janově s Pánem Ježíšem otázal se Jidáš, a Pán Ježíš že odpověděv k jeho otázce slovy »Ty jsi řekl«, ihned mu podal skývu chleba. Myslíme však, že postup svrchu naznačený nejpřirozenější jest.

[1]) V řeckém textě jest τάχιον = rychleji. Někteří pojímají to komparativ ve smysle positivu (rychle, spěšně), jiní správněji ve vlastním významu: rychleji t. než by se zdálo, že chceš učiniti.

aby h lidstvo vykoupil. Avšak z apoštolů nesrozuměl tu chvíli nikdo až na Jana, co Pán Ježíš slovy svými myslil; i domnívali se někteří, že chtěl, buď aby Jidáš nakoupil věcí potřebných ke dni svátečnímu, aneb aby dal něco chudým. Patrno z toho, že nejen Jan, nýbrž i Jidáš učinil otázku svou šeptem, a že i Pán Ježíš oběma po tichu odpověděl, chtěje šetřiti zrádce. Ba zdá se, že Pán Ježíš nařídil Janovi, aby ani Petrovi nic o tom neříkal před odchodem Jidášovým, by snad v ohnivosti své proti němu nevybuchnul. Neboť sv. evangelista dí, že nikdo ze stolujících nevěděl, k čemu ona slova Pán Ježíš řekl.

Jidáš však vida nyní jasně, že i Kristus Pán i Jan vědí o jeho úmyslu zrádném, soudil, že také ostatní dovědí se o tom brzy. Jsa proto rozmrzen na tím a cítě se ve večeřadle nedosti volným, odešel. Evangelista pak poznamenává, že již byla noc, či že temnota noční rozprostřela se již nad městem i krajem. Činí to hlavně za tím účelem, aby upozornil na onu děsnou noc záhuby, do které se vrhnul Jidáš opustiv Krista, jakož i na tu shodu času s povahou útroby Jidášovy, v jehož duši černá rozestřela se noc od té doby, co ďábel byl ovládl mysl a srdce jeho.[1]) Proto také nehledí k tomu, že měsíc světlem svým poněkud temnotu noční mírnil.

e) Spor o přednost.

Luk. 22, 24—30.

O sporu tomto vypravuje pouze sv. Lukáš; neudává však, co dalo k němu podnět. Exegeté proto neshodují se v té příčině, ba rozcházejí se i v tom, kdy vlastně onen spor nastal. Někteří myslí, že vzešel hned na počátku večeře neb vůbec před ustanovením nejsvět. svátosti,[2]) a to buď proto, že každý chtěl dostati se co nejblíže Kristu,[3]) neb vůbec předního místa si žádal,[4]) aneb že Jan obdržel místo vedle samého Krista

---

[1]) Srovn. Sušil, Evangel. sv. Jana, 13, 30.

[2]) Olshausen, Stier, Hengstenberg, Hofmann, Schegg, Calmet, Cornely, Knabenbauer a j.

[3]) Olshausen, Stier.

[4]) Anonym., Langen.

a tím jakousi přednost před Petrem,[1]) spor sám pak že byl příčinou, proč Pán Ježíš apoštolům nohy umýval. Jiní proti tomu tvrdí, že spor nastal až po umývání nohou, příčinou pak jeho že byl pořádek, kterým Pán Ježíš jednotlivcům nohy myl.[2])

Avšak všecky příčiny tyto jsou příliš titěrny, aby takový spor byly vyvolaly mezi apoštoly ještě po dvouletém obcování s Pánem Ježíšem. Proto mysli jiní, že spor nastal, až apoštolé uslyševše, že jeden z nich zradí Pána, mezi sebou tázali se, kdo by to měl býti. Tu prý ubezpečovali všickni Pána Ježíše svou věrností, každý hleděl konati službu svou, a brzy závodíce hádali se o přednost toho neb onoho v království Božím.[3]) Ale i tato příčina jest tak malicherná, že není pravdě podobno, aby byla způsobila onu hádku, zvláště pováží-li se, že žádný z nich neodvážil se vysloviti o jiném podezření, a proto také že nikdo neměl příčiny poukazovati ke svým neb jiného přednostem, by takové podezření odvrátil. Máme proto za jedině správný náhled ten, dle něhož spor o přednost nastal až po ustanovení nejsvět. svátosti. a to, když již Jidáš odešel. Neboť sv. Lukáš vypravuje o něm až po zprávě, kterou podal o ustanovení nejsvět. svátosti a označení zrádce; a není příčiny, proč by se mělo od pořádku evangelistou samým udaného ustupovati a onen spor před ustanovení svátosti oltářní řaditi, zvláště, hledí-li se k tomu, že sv. Lukáš z pravidla postupu chronologického šetří, a že děj tento úzce pojí k předešlému (o zrádci).

Podnět ke sporu tomu dala as slova Kristova, kterými mezi večeří poukázal ke svému království. Apoštolé totiž přeli se již několikráte vespolek o to, kdo by z nich byl prvním neb větším v království

---

[1]) Hofmeister, Nebe, Keil.

[2]) Sv. Chrysostom, de Wette, Meyer a j.

[3]) Sušil, Didon, Stella. — O těch nezmiňujeme se, kteří myslí, že spor vůbec neudál se při poslední večeři, nýbrž jindy, snad na cestě do Kafarnaa (Mar. 9, 33) neb v Kafa naum (Mat. 18, 1.) neb na poslední cestě do Jerusalema (Mat. 20, 20. 28.). Neboť náhled tento nesouhlasí s vypravová im biblickým a zejména ne s obyčejem sv. Lukáše, šetřiti z pravidla postupu chronologického.

messianském; učinili to zejména na cestě, kterou as před půl rokem konali s Pánem Ježíšem od hory Tábor do Kafarnaa, jakož i tehdy, když na poslední cestě jeho do Jerusalema matka Jakubova a Janova jménem svých synů žádala Pána, aby v království jeho jeden ze synů její byl mu po pravici, druhý po levici (Mat. 20, 20—28.). Příčina sporu byla jednak ctižádost, jednak nesprávné představy, které při svých předsudcích činili si o království Kristově, myslíce, že Pán Ježíš založí na zemi království, plné výhod časných, a jim přední místa v něm udělí. Pán Ježíš poučil je sice o povaze svého království a ukázal, že čím větším kdo chce býti v něm, tím pokornějším musí býti. Avšak pokud Duch svatý nesestoupil na ně, nevzdali se přece zcela pozemských nadějí svých, ba oživili je, když viděli, s jakou slávou Kristus vjížděl do Jerusalema. A v mínění tom nejen neochabli, nýbrž utvrzeni byli, když Pán Ježíš při poslední večeři prohlásil, že nebude více jísti s nimi beránka ani píti z plodu vinného keře, až přijde království Boží (Luk. 22, 16. 18.). Z počátku mlčeli as o tom; ale když po odchodu Jidášově Pán Ježíš řekl: Nyní oslaven jest (bude) Syn člověka, a Bůh oslaven jest (bude) v něm [1]) (Jan 13, 31, 32), nezdrželi se více a počali mluviti mezi sebou o blízkém vyplnění nadějí svých. Všickni zajisté shodovali se v tom, že dostane se každému z nich místa vynikajícího; v tom však rozcházeli se, kdo obdrží místo přednější, kdo první. A tak as stalo se, že znenáhla dostali se mezi sebou do sporu a tím podnět dali Pánu Ježíši k delší řeči, kterou je k pokoře a službovolnosti vybízel. Sv. Lukáš vyličuje celou věc v kap. 22, 24.—30. takto:

v 24. Stala se pak i hádka mezi nimi o tom, kdo by z nich zdál se býti větším.

25. I řekl jim: Králové národů panují nad nimi, a kteří moc mají nad nimi, dobrodinci slovou

26. Ale vy ne tak, nýbrž kdo větší jest mezi vámi, budiž jako menší, a kdo v čele jest, (budiž) jako sloužící.

---

[1]) Pán Ježíš užil sice času minulého, ale ve smyslu budoucího času, podobně jako činívali proroci.

27. Neboť kdo jest větší, ten-li, který stoluje, čili ten, kterýž slouží? Zdali ne ten, kterýž stoluje? Ale já jsem mezi vámi jako ten, kterýž slouží.

28. Vy pak jste (to), kteří jste vytrvali se mnou v pokušeních mých:

29. a já odkazuji vám, jakož odkázal mně Otec můj, království,

30. abyste jedli a pili za stolem mým v království mém a seděli na stolicích, soudíce dvanáctero pokolení israelských.

Jak z vylíčení tohoto patrno, apoštolé nepřeli se o to, kdo by z nich byl větším neb předním, nýbrž, kdo by z nich větším býti se zdál t. j. kdo z nich má takové přednosti a vlastnosti, aby mohl pro ně právem býti pokládán a uznáván za většího nebo prvního mezi nimi. Pán Ježíš nepokáral jich za to, hledě k jejich slabosti a předsudkům a k nastávající době odchodu od nich, ale zavrhnuv jejich ctižádost poučil je, s jakým smýšlením mají zastávati úřad svůj jakožto představení církve, a jaké odměny se jim za to dostane. K tomu konci přirovnal nejprve království své k říším pozemským a své apoštoly k vládcům světským. Pravil: Králové národů panují nad nimi a ti, kteří nad nimi moc mají, dobrodinci slovou. Vytknul tak dvě vlastnosti králů světských (pohanských): pánovitost a ctižádost — oni totiž panují t. j. rádi dávají cítit svou moc nad nimi; a oni slovou dobrodinci t. j. mají rádi, aby jim byly dávány lichotivé titule, a lid skutečně tituluje je zhusta výrazy »dobrodinci« neb podobnými, byť i žádných dobrodiní od nich nedostával, nýbrž krutost a libovůli jejich pociťoval.[1]) Takový poměr nemá býti v církvi Kristově mezi představenými a podřízenými — ne pánovitostí a ctižádostí, nýbrž pokorou a službovolností mají vynikati, a proto moci sobě svěřené užívati nikoliv, aby hověli sobectví a pohodlí vlastnímu, nýbrž ku blahu a prospěchu podřízených. Dí proto Pán dále: Ale vy ne tak; nýbrž kdo větší jest mezi vámi, budiž jako menší (buď pokorný), a kdo v čele jest, budiž jako sloužící (službovolný).

---

[1]) Ptolemeus III. a Ptolemeus IV. měli příjmení Euergetes (dobrodinec). Když Vespasián vjížděl do Tiberiady, vítal ho lid slovy: Zachovatel a Dobrodinec (Jos. Flav., O válce žid., III. 9, 8.).

Aby pak tím spíše přiměl je, by osvojili si takové smýšlení a odhodlali se k takovému jednání, poukázal na vlastní příklad svůj, řka: Nebo, kdo jest větší, ten-li, kdo stoluje, či ten, kterýž slouží? Zdali ne ten, kterýž stoluje? Ale já jsem mezi vámi, jako ten, který slouží. Slovy těmi narážel Pán Ježíš dle některých na všecky ty služby, které po čas veřejného života svého konal ke spáse lidstva. Avšak, ač nepopíráme, že také tyto služby na mysli měl, pokládáme přece za správnější, že předem a v první řadě mínil jimi onu službu, kterou prokázal apoštolům svým před chvílí umytím nohou. Neboť celá souvislost poukazuje k tomu, že Pán Ježíš měl na mysli službu, kterou prokázal jim při večeři. Řekl tedy oněmi slovy toto: Při hostině bývá pokládán za většího ten, kdo stoluje, ten pak za menšího, kdo posluhuje. A hle, ačkoli já jsem mistr a pán váš, přece sklonil jsem se a posloužil jsem vám, umyv vám nohy. Jsouce tedy učeníky mými, kteří zaujmete přední místa v církvi mé jakožto představení její, nenásledujte vládců světských (pohanských) v jejich pánovitosti a ctižádosti, nýbrž mne v mojí pokoře a službovolnosti; nevyhledávejte proto při úřadě svém výhod časných, nýbrž zastávejte jej ku prospěchu a spáse lidí.

Než, jakkoliv toto poukázání na vlastní příklad mocnou bylo pohnutkou pro apoštoly, aby upustíce od nadějí ve výhody časné, dbali pokory a službovolnosti, přece mohli alespoň někteří z nich nemálo zaraženi býti, když slyšeli, že nejen nedostane se jim úspěchů časných, na něž čekali, nýbrž musí uložiti si přemáhání sebe, chtějí-li zůstati mistru svému věrni. Aby tedy ještě více je povzbudil, upozornil je na nesmírnou odměnu a nejvyšší vyznamenání, jehož dostane se jim v nebesích, budou-li po příkladě Kristově v pokoře a věrnosti konati úřad svůj v církvi. Uznav totiž dosavadní věrnost jejich, s kterou vytrvali s ním ve všech jeho pokušeních či utrpeních, pronásledováních a chudobě, a povzbudiv je tak k další vytrvalosti, pravil: »A já odkazuji vám, jakož odkázal mně Otec můj, království, abyste jedli a pili v království mém a seděli na stolicích, soudíce dvanáctero pokolení israelských.« Jako tedy Otec můj ustanovil od věčnosti

božskou autoritu svou, abych i jako člověk obdržel nebeské království slávy a blaženosti a tak účasten byl nejvyšší slávy, blaženosti a moci jeho, tak ustanovuji i já touž autoritou, abyste, zůstanete-li mi věrni, obdrželi i vy království nebeské a v něm vládli se mnou, požívajíce nebeské slávy a blaha věčného, jakož i abyste měli účast v mé moci soudcovské. — Přirovnal tak věčnou blaženost k hostině, jak vůbec bylo obyčejem u Židů přirovnávati a jak Pán Ježíš sám i jindy přirovnával. Soudní moc pak vyjádřil slovy, že budou seděti na stolicích soudíce. Neboť nález soudní ohlašoval druhdy soudce sedě na stolici. Tvrdě pak, že budou souditi dvanáctero pokolení israelských, poukázal k jakémusi soudu hromadnému, a to, jak patrno z Mat. 19, 28.,[1]) k soudu obecnému. Slíbil tedy Pán Ježíš apoštolům jakožto zvláštní vyznamenání, že na soudě obecném budou vykonávati jakýsi soud. V čem bude záležeti soud ten, nepraví, a proto nelze vysloviti se o tom s určitostí. To však lze říci s jistotou, že nebude jeviti se pouhým souhlasem s výrokem Kristovým (jak myslí Maier), ani tím toliko, že by pouhou přítomností svou a tichým srovnáváním se s jinými odsuzovali hříšníky, tak totiž, že by přítomnost jejich při soudě byla již tichou výtkou a odsuzováním hříšníků, že nedrželi se učení, jež apoštolé hlásali, a nenásledovali příkladu ctnosti, jejž oni dávali (Chrysost., Theodot.). Neboť tento výklad nesrovnává se s významem slova souditi, jehož Pán Ježíš užil. Budou však všickni spravedliví vykonávati jakýsi soud na soudě obecném. Neboť sv. Pavel praví: Zdaliž nevíte, že svatí tento svět souditi budou? Nevíte-liž, že anděly souditi budeme? A, jak z výrazu souditi a celé souvislosti patrno, ani tento soud nebude záležeti v pouhém schvalování výroku Kristova neb v pouhé přítomnosti a tichém srovnávání se s jinými, nýbrž, jak alespoň velice pravdě

---

[1]) Mat. 19, 28: Amen pravím vám, že vy, kteří jste následovali mne, v druhém narození, když seděti bude Syn člověka na stolici velebnosti své, budete i vy seděti na dvanácti stolicích, soudíce dvanáctero pokolení israelských.

se podobá, v jakési činnosti autoritativní, t. j. v tom, že svatí, jakožto údové mystického těla (církve), jehož hlavou Kristus jest, ne sice vlastní autoritou, nýbrž autoritou své duchovní hlavy v Kristu a s Kristem budou spolu souditi, podobně jako s ním v nebi spolu slávy požívati a kralovati budou. Tato účast v soudcovské moci Kristově, kterou svatí budou míti při soudě obecném, nebude u všech stejná, nýbrž tím větší, čím více zásluh kdo si v tomto životě zjedná a čím více v ctnosti prospěje. A k tomu as přihlížel Pán Ježíš, když jakožto zvláštní vyznamenání apoštolům sliboval, že budou seděti na stolicích soudíce dvanáctero pokolení israelských: slíbil jim jakousi zvláštní účast v soudcovské moci své. Poněvadž totiž apoštolé první byli, kteří všecko opustivše Krista věrně následovali a při něm vytrvali, první též, kteří po něm učení jeho po všem světě hlásali a pro ně trpěli, ustanovil Pán Ježíš, aby měli zvláště vynikající účast nejen v jeho slávě a blaženosti nebeské, nýbrž i v moci soudcovské, kterou bude vykonávati v den soudný. Určiti však účast tuto podrobněji nelze.

Pravil-li pak Pán Ježíš, že apoštolé budou souditi dvanáctero pokolení israelských, neomezuje tím soudcovské moci jejich pouze na Židy. Neboť výrazem »Israelité« rozumějí se v Novém Zákoně nejen Židé, jakožto potomci Abrahamovi a Jakubovi podle těla, nýbrž i všichni věřící (křesťané), jakožto potomci Abrahamovi podle ducha,[1]) kteří věrou se mu podobají. Mimo to apoštolé označují se jakožto spolusoudcové Kristovi; budou tedy souditi zajisté všecky národy, ježto i Kristus všecky národy souditi bude.[2])

f) Pán Ježíš ohlašuje apoštolům budoucí utrpení a prosí za Petra.

Oznámiv Pán Ježíš apoštolům, jaká odměna čeká je na věčnosti, ohlásil jim, že musí dříve veliká pokušení a utrpení podstoupiti, než se jim oné odměny

[1]) Srovn. Gal. 3, 29. Řím. 4, 12; 11, 17. Gal. 6, 16.
[2]) Srovn. Mat. 19, 28.

dostane; zároveň ujistil je božskou pomocí, která ochrání je, aby v utrpeních a pokušeních nezahynuli. O věci té vypravuje pouze sv. Lukáš (22, 31—32.) a to, jak následuje:

22, 31: I řekl Pán [1]): Šimone, Šimone, aj satan vyžadoval vás, aby tříbil (vás) jako pšenici;

32. ale já jsem prosil za tebe, aby nepřestala (nezhynula) víra tvá, a ty někdy obrátě [2]) potvrzuj bratří svých.

Všem apoštolům ohlásil Pán Ježíš nastávající utrpení a přece oslavil toliko Petra. Proč učinil tak? Zajisté proto, že na Petra čekala pokušení zvláště veliká, a že on jakožto první mezi apoštoly a budoucí hlava církve měl utvrzovati ve víře ostatní. Oznámil pak utrpení slovy: Aj satan vyžadoval vás, aby (vás) tříbil jako pšenici. Slova tato upomínají na to, co psáno jest v první kapitole knihy Job. Tam vypravuje se, kterak satan zvěděv, že Bůh milostí svou naklonil se k Jobovi a chválu o něm vyslovil, vzpíral se proti tomu, jako by omilostněním oním zkracován byl v té moci, kteréž dostalo se mu hříchem Adamovým nad světem. I namlouval, že zbožnost Jobova není pravá, nýbrž strojená a zištná; a tak nepřímo činil výtku Bohu, že neprávem omilostnil ho a mu odejmul. Aby pak mohl dokázati, že mluví pravdu, vyžadoval, aby Bůh sáhl na statky a zdraví Jobovo; tak že brzy ukáže se, kterak Job bude rouhati se Bohu. Proto Bůh chtěje jednak zahanbiti satanáše, jednak příležitost dáti Jobovi, aby vytříbil svou ctnost, vydal Joba v moc satanovu, s tou však výhradou, že nesmí sáhnouti na život jeho (Job. 1, 9—2, 6.). I způsobil na to satan Jobovi ztráty a bolesti a strasti nesmírné; avšak on nejen neklesnul

---

[1]) Slova: i řekl Pán (εἶπε δὲ ὁ κύριος) scházejí v kodexích B L T a v překladě koptickém a saidském, vyskytují se však v kodexích ℵ A D Δ, v překladě syrském, v Itale a Vulgatě; jsou tedy zajisté pravá.

[2]) V řeckém textě stojí ἐπιστρέψας, kterýž výraz připouští význam činný i střední (medialní); podobně i slovo latinské conversus, jež má Vulgata a jež na tomto místě vykládají medialně: obrátě se. My dali přednost významu činnému (obrátě), a to z důvodů, jež níže budou vytknuty.

v nich, nýbrž zdokonalil se. Vylíčením onoho hovoru mezi Bohem a satanášem nemíní ovšem svatopisec říci, že takový hovor skutečně byl, nýbrž básnickým způsobem vyličuje pravdu, že satan těžce nese omilostnění duší lidských, a že snaží se nejen duši, nýbrž i tělu člověka škoditi a s dopuštěním Božím skutečně mocná utrpení i tělu připraviti může; jakož i, že Bůh taková utrpení dopouští i na spravedlivého člověka, a to nikoli k jeho škodě, nýbrž k tomu, aby dal mu příležitost, ctnost svou vytříbiti a své zásluhy rozmnožiti.

K tomuto vylíčení tedy přihlížeje Pán, řekl: Aj satan vyžadoval vás, aby tříbil vás jako pšenici. Jako totiž druhdy těžce nesl omilostnění Jobovo, tak bylo mu proti mysli též omilostnění apoštolův. Proto rád by byl dokázal, že stalo se neprávem. Vyžadoval tedy apoštoly t. j. toužil úsilovně dostati je do své moci a to k tomu konci, aby tříbil je, či aby zmítal jimi v protivenstvích a utrpeních a pronásledováních co nejprudších; neboť myslil, že v pokušeních takových zviklají se ve víře neb docela od Boha odpadnou, podobně, jako když rolník, čistě pšenici, příliš prudce otřásá jí v sítě, nejen zadina propadá, nýbrž i mnohé zrno dobré vyletuje.

A Bůh ustanovil, že dopustí takovou zkoušku na apoštoly; neboť chtěl jednak ukázati, jak malomocné jsou snahy satanášovy, jednak dáti apoštolům příležitost, aby ctnost svou vytříbili a zdokonalili. Očistný tento účel jakož i prudkost útrap, jež s dopuštěním Božím na apoštoly přijíti měly, naznačil Pán Ježíš obrazem, jehož o nastávající zkoušce apoštolův užil, přirovnav ji k úkonu, při kterém rolník pšenici v sítě mocně otřásá a tak ji čistí.

Avšak nejen utrpení ohlásil Pán Ježíš apoštolům, aby je na ně připravil, nýbrž ujistil je též k potěše jejich vyšší pomocí, kterou jim svou přímluvou vyžádal. Pravil totiž k Petrovi: Ale já jsem prosil za tebe, aby nepřestala (nezhynula) víra tvá. Rozuměl pak víru, kterou měl Petr v něho jakožto v Syna Božího a Vykupitele; a od té, prosil Otce svého, aby Petr nikdy ani na okamžik neustoupil. Tak zároveň poukázal k důležitosti víry, jakožto nejmocnější opoře v utrpení,

a naznačil, že satanáš mínil útočiti hlavně na víru apoštolův; a to ovšem zcela pochopitelně; věděltˇ zajisté i on, jak důležitá jest víra a jak blízek záhuby jest ten, kdo víru ztratil.

Čekala však dle výpovědi Kristovy krutá utrpení na všecky apoštoly; kterak tedy přišlo, že pouze za Petra se modlil? Vždyť nebylo obyčejem jeho podobné výjimky činiti; a ještě tu noc modlil se později za všecky. Proč tedy nyní jedině za Petra? — Příčinu toho vidí někteří protestanté v předchozím sporu o přednost (Hofmann), jiní v předvědění Kristově, že na Petra čeká zkouška zvláště těžká (Hahn). Avšak příčiny ty nikterak nedostačují, aby věc tu vyložily. A ona také nevyloží se s dostatek, leč připustí-li se, co svatí Otcové a katoličtí exegeté vůbec tvrdí, že Pán Ježíš učinil to pro zvláštní postavení, které Petr zaujímal. Poněvadž totiž Petr byl první mezi apoštoly a budoucí hlava církve, proto měl zajisté satan předem na něho namířeno, pevně jsa přesvědčen, že i ostatní apoštolé snadno zviklají se ve víře a celé dílo Kristovo otřeseno bude, jestli hlava jejich od víry upustí. A proto také modlil se zvláště za Petra, dobře věda, že i ostatní apoštolé budou v bezpečnosti, jestli kníže jejich zůstane neotřesen. Pokud tedy jednotlivci jdouce v poslušnosti za svým vůdcem a knížetem nebezpečenství překonávají a se zachraňují, byla Kristova modlitba za Petra též modlitbou za všecky apoštoly, ano i za všecky ty, jimž jako budoucí hlava církve v čele státi měl. Vztahovala se tedy prosba ta nejen k době Kristova utrpení, nýbrž i k době, jež nastala po nanebevstoupení jeho. Patrno to též z rozkazu, který Pán Ježíš dal Petrovi, aby obrátě, potvrzoval bratří svých, jakož i z toho, že protivenství a pokušení stíhala apoštoly nejen v době utrpení Kristova, nýbrž i po jeho nanebevstoupení a proto, že i po nanebevstoupení Páně zvláštní pomoci měl potřebí, aby ve víře se nezviklal.

A prosba Kristova byla účinná. Neboť jak Pán Ježíš sám řekl, Otec vždycky slyší jej, [1]) prosí-li zač nepodmíněně; slyšel ho tedy, i když za Petra se modlil.

---

[1]) Jan 11, 42.

a ustanovil pro modlitbu tu dáti Petrovi pomoc, aby nikdy nezviklal se ve víře, nýbrž stále pevným zůstal v ní. — Avšak Petr zapřel Pána, ba přísahal, že ho ani nezná; kterak tedy srovnává se tento pád jeho s účinností prosby Kristovy? K otázce té dávají jedni tu, jiní jinou odpověď. Někteří praví, že Pán Ježíš vyprošoval Petrovi pomoc pouze pro tu dobu, která nastala po pádu jeho či spíše po onom okamžiku, kdy, vstav z mrtvých, u jezera Genezaretského ustanovil jej hlavou církve.[1]) Avšak ačkoli nepochybujeme, že, jak Jansen praví, Pán Ježíš, modle se proto zvláště za Petra, že byl prvním mezi apoštoly a budoucí hlavou církve, vyprošoval mu oné pomoci, nikoli jako osobě soukromé, nýbrž jako hlavě a učiteli církve, tedy se zřením k jeho úřadu, přece nemůžeme souhlasiti, že by modlitba jeho byla se vztahovala teprv k době po pádu jeho. Neboť jak z obsahu Kristovy prosby vysvítá, Pán Ježíš vyprošoval mu pomoc vůbec pro dobu utrpení či zkoušky. Zkouška ta nastala mu však již utrpením Kristovým; patrně tedy byla mu vyprošena pomoc ona také i pro dobu utrpení toho. To uznávajíce jiní počtem dosti četní[2]) vykládají Petrův pád a jeho poměr k účinnosti prosby Kristovy tvrzením, že Pán Ježíš modlil se pouze za to, aby Petr neztratil víry docela a na vždy, aneb jak myslí Hahn, any neklesl tak, aby více nevstal, jak si toho přál satanáš; nikterak tedy že nebránila modlitba jeho tomu, aby proti víře hřešil, pokud by jen v hříchu tom nezůstal, nýbrž hnedle pokání činil. Avšak ani s tímto náhledem nemůžeme souhlasiti. Vždyť Pán Ježíš nezmínil se dosud ani slovem o budoucím pádě Petrově, ani slovem také nedal na jevo, že by modlitbou svou mínil pouze úplnému vyhynutí víry zabrániti; ba i sv. evangelista užívaje na tomto místě slova ἐκλείπειν, jehož užívalo se nejen ve smyslu »přestati«, nýbrž ve významu »ubývati, zatemňovati« (o zatmění slunce), dává na jevo, že smysl prosby Kristovy byl způsobit, aby víra Petrova nejen zcela

[1]) Laurent, Das hl. Evangelium unseres Herrn J. Christi, S. 489. Schneemann, Versuch einer Exegese von Lucas 22, 32. Katholik 1868. S. 424.

[2]) Mikuláš z Lyry, Lukáš z Bruggů, Jansen a j.

nevyhynula, nýbrž ani na chvilku se nezatemnila. V tom smyslu vyslovuje se i sv. Augustin, řka: Když se Pán Ježíš modlil, aby víra Petrova nepřestala, zač prosil jiného, než aby vůle jeho zůstala ve víře zcela svobodnou, statečnou, nepřemožitelnou a zcela vytrvalou? Kterak tedy srovnává se pád Petrův s účinností této modlitby? Věc ta vyloží se snadno, uvážíme-li, v čem vlastně pád Petrův záležel. Jak později bude podrobněji ukázáno, Petr neřekl, že nevěří v Kristovo božství neb vykupitelskou jeho důstojnost — na to se ho nikdo netázal; nýbrž řekl jen a stvrdil přisahou, že není učeníkem jeho, ba že ho ani nezná. Při tom však pevně věřil, že Pán Ježíš jest Bohem a Vykupitelem. Nehřešil tedy proti víře samé, nýbrž proti povinnosti víru vyznávati či proti veřejné poctě Boží. Není proto žádné neshody mezi účinností Kristovy modlitby a Petrovým pádem. Pán Ježíš prosil, aby Petrova víra nikdy nepřestala, ba ani se nezatemnila, a Petr skutečně nikdy nezviklal se v ní, ač z bojácnosti proti vyznání jí se prohřešil.

Velikou milost zaručil tak Pán Ježíš Petrovi prosbou svou. Avšak s milostí tou uložil mu též jistou povinnost. Oznámil mu ji slovy: A ty někdy obrátě, potvrzuj bratří svých. V čem záležela ta povinnost? K otázce té nelze dáti přesnou odpověď, dokud není jisto, co rozuměti se má výrazem ἐπιστρέψας, kterýž Vulgata přeložila slovem conversus a my přechodníkem obrátě vyjádřili, a dokud nevyloží se, koho Pán Ježíš mínil oněmi bratry, jež Petr měl utvrzovati. Výraz ἐπιστρέψας totiž bývá různě pojímán. Někteří [1]) vidí v něm hebraismus či formu podle ducha řeči hebrejské utvořenou, a praví, že odpovídá hebr. שׁוּב (šúb) a znamená tolik co opět, zase; smysl pak slov Kristových že jest: Já jsem prosil za tebe, a ty zase potvrzuj bratří svých. Na potvrzení náhledu tohoto uvádějí místa Starého i Nového Zákona (žalm 70, 20, 25; 85, 7; [2])

---

[1]) Jansen, Maldonat Grotius, Ewald, Langen, Schrader, Schneemann a j.

[2]) Tak dle hebrejsk. textu. Ve Vulgatě a překladě českém jest to žalm 69, a 84.

Jer. 18, 4; Ezech. 38, 6; Skut. apošt. 7, 42; 15, 36), ve kterých slovo שוב, případně aoristové příčestí ἐπιστρέψας, spojené se slovesem, v skutku ony významy má. Avšak neprávem tak činí. Neboť, jak i z udaných příkladů patrno, řečené významy znamenají jenom tehdy tolik, co příslovky »opět, zase,« když vyjadřuje se, že jistá činnost opakuje se od téže osoby, neb i od jiné. Avšak Pán Ježíš nemluví o žádném opakování téhož děje, nýbrž o činnostech různých, jež konaly neb konat měly osoby různé; praví: já jsem prosil, a ty potvrzuj. Čelí tedy výklad tento proti duchu mluvy biblické, jak Starého tak Nového Zákona, a proto nelze schvalovati jej.

Jiní, a to velikou většinou, zůstávají zcela správně při přechodníkovém významu slova ἐπιστρέψας, ale pojímajíce je ve smyslu nepřechodném, překládají je formou střední obrátě se, pravíce, že Pán Ježíš narážel jimi na brzký pád Petrův a rychlé povstání z něho, a ukládal mu, aby, až z pádu svého povstane, potvrzoval ve víře ostatní apoštoly, kteří budou déle kolísati v nejistotě. — Avšak ani tento výklad nezamlouvá se nám. Jest sice pravda, výraz conversus, ba i řecké ἐπιστρέψας, připouští význam obrátě se; pravda i to, že, hledíme-li pouze ke slovům Kristovým, jest možno viděti v nich narážku na Petrův pád a rychlé povstání z něho. Neboť Pán Ježíš ohlásiv apoštolům, že satanáš žádal, aby tříbil je, předpověděl i Petrovi nastávající zkoušku. Zmínil-li se tedy hned na to o obrácení se, možno shledávati v tom nepřímé naznačení, že Petr zachová se ve zkoušce tak, že bude mu třeba obrátiti se. Avšak uvážíme-li, že Pán Ježíš dosud ani slovem nezmínil se o pádu Petrově, nýbrž spíše vyprošoval mu milost, aby se od víry neodchýlil, nezdá se nám býti pravděpodobným, aby v tom okamžiku, ve kterém ujišťoval jej vyšší pomocí, beze všeho podnětu vnějšího upozorňoval jej na budoucí jeho pád. Máme proto za správné, že výrazu ἐπιστρέψας nepřísluší na tomto místě význam formy střední (obrátě se), nýbrž význam přechodný (obrátě), a že Pán Ježíš výrokem svrchu uvedeným dvojí povinnost Petrovi uložil: ke pravé víře obraceti a v ní utvrzovati. Soudíme tak

tím spíše, poněvadž význam ten připouští i latinské slovo conversus, jež má Vulgata, a poněvadž výklad tento přiměřen jest celé souvislosti a situaci. Pán Ježíš totiž ujistil právě Petra darem neúchylnosti od víry, který mu byl vyprosil pro jeho úřad; a nyní oznamoval mu, co chce, aby on za to činil. V takovémto okamžiku bylo by zajisté málo hodilo se upozorňovati jej na příští pád, zvláště, poněvadž nikdo k tomu nedal podnětu; ale ovšem zcela na místě bylo, s povinností utvrzovati ve víře ty, kteří již ke Kristu přivedeni byli, spojiti povinnost, aby také sám jiné na víru obracel. Že právě ve víře měl utvrzovati bratry své, toho sice nepraví Kristus výslovně, nepřímo však dal to na jevo s dostatek. Ujistilť Petra darem neodchylnosti od víry právě tu chvíli, když apoštolům oznámil, že satanáš vyžadoval je, aby je tříbil, a tak naznačil, že satanáš měl namířeno předem na víru Petrovu. Když tedy hned na to nakazoval mu, aby potvrzoval bratry své, dával zajisté na srozuměnou, že také v »bratřích« Petrových chce satanáš předem zviklati víru, a proto že on (Petr) má je utvrzovati v ní. —

Ale proč právě Petrovi uložil Pán Ježíš povinnost jiné obraceti a bratry ve víře utvrzovati? Zajisté pro tutéž příčinu, pro kterou se modlil pouze za něho: proto totiž, že byl knížetem apoštolův a budoucí hlavou církve. Lze to tvrditi tím spíše, poněvadž onu povinnost uložil Petrovi hned na to, jak ho ujistil darem neodchylnosti od víry, který mu byl vyžádal pro jeho úřad, a poněvadž povinnost tu docela stavěl proti daru neodchylnosti či neomylnosti, když pravil: já jsem prosil za tebe, aby neustala víra tvá, a ty někdy obrátě potvrzuj bratří svých. Jako knížeti apoštolskému a hlavě církve příslušelo tedy předem jemu víru rozšiřovati a v ní bratry potvrzovati.

Tím již také dáno na jevo, koho Pán Ježíš těmito bratry mínil. Poněvadž tedy chtěl, aby Petr potvrzoval je jako hlava církve, nemínil jimi toliko apoštoly, jak někteří (Bisping, Hahn) myslí, nýbrž všecky údy církve, jak skoro všichni exegeté uznávají. Neboť podle úřadu svého měl zajisté potvrzovati nejen apoštoly, nýbrž

všecky, nad nimiž mu byla vrchní správa svěřena. A jako pevnost víry jeho spočívala na zvláštním daru, který mu Pán Ježíš vyžádal pro jeho úřad, tak pevnost víry ostatních údů církve měla spočívati na spojení jich s Petrem, který by s nimi pevnost víry sdílel: tu příkazy a zákazy, tu poučováním, povzbuzováním a varováním, tu přesným a slavnostným a určitým prohlášením co jest pravdou zjevenou, a co ne. A poněvadž povinnost ta byla mu uložena jako hlavě církve, měl ji zajisté vykonávati od té doby, kdy hlavou církve se stal, tedy od té chvíle, kdy Pán Ježíš, vstav z mrtvých, u jezera Genesaretského se ukázal a Petrovi vrchní úřad pastýřský svěřil. Tím však nepopírá se dar neomylnosti, kterého nabyli také ostatní apoštolé; ale ovšem dává se na jevo, že ostatním apoštolům mělo dostávati se daru toho od Boha ze spojení a jednoty s Petrem.

Neměla však řečená povinnost Petrova přestati jeho smrtí. Neboť nebyla mu uložena jako osobě soukromé, nýbrž jako hlavě církve. Musí proto trvati a vykonávati se v církvi, pokud úřad jeho jako hlavy církve (primát) bude trvati, t. j. až do skonání světa. Přešla tedy po jeho smrti na jeho nástupce, římské papeže. Pán Ježíš zařídil to tak v nevýslovné lásce své. poněvadž věděl, že satanáš bude vždycky usilovati o to, aby ve vyznavačích jeho víru zviklal neb docela potlačil. Ale nejen povinnost věřící utvrzovat přešla na nástupce Petrovy, nýbrž i dar neomylnosti či neodchylnosti od víry, který mu byl vyprosil. Neboť ani toho nevyžádal mu pro jeho osobu, nýbrž pro jeho úřad, a tedy ne pouze jemu, nýbrž i jeho nástupcům v úřadě vrchního učitele a pastýře církve, či římským papežům. Tak učí též sv. Otcové [1]) a četní exegeté, [2]) ano i sněm vatikánský.[3]) Pokud tedy římský papež

---

[1]) Cyprian, l. I. ep. 3. ad Cornelium, Leo M., Sermo de natali ss. Petri et Pauli, Hieronymus contra Rufinum, Lucius I. epist. ad episcopos Hispaniae et Galliae. Jiné uvádí Schrader (De unit. Rom. eccl. 2, 185), Bellarmin (De Romano pontifice l. IV. c. 3.)

[2]) Cornel. a Lap., Jansen, Maldonat, Sušil, Klofutar, Schanz, Pölzl, Granderath a j.

[3]) Conc. Vatic. sess. IV. de Ecclesia c. 4.

vykonává úřad vrchního učitele a pastýře církve, nemůže odchýliti se od pravé víry; nemůže proto nic prohlásiti za zjevenou pravdu Boží, co Bůh vskutku nezjevil, či co není obsaženo ani v Písmě svatém, ani v ústním podání. A jestli jako učitel a pastýř celé církve o některém učení prohlašuje, že jest pravdou zjevenou aneb že takovou není, a všecky věřící zavazuje, aby rozhodnutí to uznali za Pravé, chtějí-li zůstati pravověrnými údy církve, jest výrok ten rozhodně prost všeho omylu a učení ono vskutku takovým, za jaké je prohlásil.[1])

---

[1]) Že Bůh takový dar udělil vrchní hlavě a vůbec učitelskému úřadu církve, jest zcela přiměřeno jeho moudrosti a lásce. Kristus totiž ustanoviv církev, aby věřící vedla ke spáse, svěřil jí své učení jakožto jeden z prostředků kterým by údy své ke spáse vedla. Avšak jen potud jest učení jeho prostředkem spásy, pokud jest čisto a neporušeno. Neboť jakmile by se porušilo, přestalo by býti učením Kristovým a tím i prostředkem spásy. Bez zvláštního zřízení však neudrželo by se čistým, podobně jako vůbec nezachová se v ničem čistota, není-li ustanoven nikdo, kdo by nad zachováním její bděl. Proto Pán Ježíš ustanovil v církvi úřad učitelský, aby učení jeho nejen hlásal a šířil, nýbrž i neporušeným zachoval. Pravilť k apoštolům a skrze ně i k jejich nástupcům: Jdouce učte všecky národy... učíce je zachovávati všecko, co jsem koli přikázal vám; a aj já s vámi jsem po všecky dny až do skonání světa (Mat. 28, 20.). Avšak ani tento úřad učitelský nebyl by mohl zachovati učení Páně bez porušení pouze svými silami a svým přičiněním. Přisvědčí tomu zajisté každý, kdo uváží, kterak již druhého dne zkomolena bývá mnohá řeč různými přídatky, výpustkami a podkládáním jiného smyslu, než řečník měl na mysli; čím spíše tedy porušilo by se učení Kristovo v tak dlouhé řadě let, kdyby zachování čistoty jeho viselo pouze na lidských silách a lidském přičinění. A přece Pán Ježíš nemohl dopustiti, aby učení jeho porušilo se a tak zbaveno bylo lidstvo onoho prostředku spásy, o němž pravil: Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude, kdo pak neuvěří, bude zavržen. Vždyť bylo by to totéž skoro, jako by řekl, že mu nezáleží na spáse duší a tedy ani na tom, zda dosáhne toho účelu, pro který se vtělil, trpěl a smrt podstoupil. Tím však jednal by proti své moudrosti a svatosti a vešel by v odpor sám s sebou; a to ovšem u něho jakožto pravého boha státi se nemůže. Byl proto Pán Ježíš sám sobě — své dokonalosti a moudrosti božské povinen postarati se o to, aby učení jeho zachovalo se čistým. A on učinil tak. Věda, že učitelský úřad církve nezachoval by přirozenými silami svými učení jeho neporušeným, dal mu zvláštní pomoc či zvláštní dar, kterým působí, že úřad ten nemůže nikterak uchýliti se od pravdy při hlásání, vykládání a zachování

Všickni evangelisté sdělují proroctví o pádu Petrově; ale sv. Lukáš a sv. Jan řadí je mezi řeči, které Pán Ježíš měl ve večeřadle po odchodě Jidášově, sv. Matouš však a sv. Marek vypravují o něm, až pověděli, že Kristus Pán a učeníci jeho »chválu vzdavše vyšli na horu Olivetskou«. Proto rozcházejí se exegeté ve svých náhledech o tom, kolikrát a kde bylo prosloveno ono

---

učení zjeveného. Že to učinil, ujistil sám, když apoštolům a jejich nástupcům jako hlasatelům učení jeho slíbil ustavičnou pomoc svou (Mat. 28, 20) a pomoc Ducha sv. (Jan 14, 16. 26), a když prohlásil, že ani brány pekelné neodolají proti církvi Jeho (Mat. 16, 18.). Neboť bude-li Kristus a Duch sv. s učitelským úřadem církve stále (po všecky dny až do skonání světa), nedopustí zajisté, aby úřad ten hlásaje a vykládaje učení jeho uchýlil se od pravdy. A neodolá-li proti církvi žádná moc, ani peklo samo, neodolá proti ní ani blud ve věcech víry a mravů; sic jinak nevy lnila by se připověď Kristova, jež však vyplniti se musí, poněvadž Kristus, jsa pravý Bůh, vždy plní a plnit musí, co slíbil. — Dal však Pán Ježíš tuto zvláštní pomoc či dar neomylnosti učitelskému úřadu církve pouze k tomu konci, aby zachoval, hlásal a vykládal bez porušení učení jeho, učení zjevené. Patrno tedy, že neomylnost netýká se kterýchkoli věcí, nýbrž pouze pravd náboženských, a to těch, které Pán Ježíš buď sám neb skrze apoštoly hlásal, jakož i těch, které již dříve byly od Boha zjeveny a potom od Krista stvrzeny. Jest proto učitelský úřad církve neomylný toliko 1. v hlásání, vykládání a zachovávání článků víry a mravů, které byly zjeveny zřejmě; 2. v určování článků víry a mravů, které sice zřejmě nebyly zjeveny, avšak ve článcích zřejmě zjevených obsaženy jsou a z nich nutně plynou; 2. v rozhodování sporů týkajících se učení víry a mravů; 4. v určování, které spisy a které podání jsou božského původu, či které spisy patří k Písmu sv., a které podání jest apoštolské, jakož i 5. v rozhodování o takových událostech a věcech kázeňských, jež sice n patří k zjeveném učení, avšak tak úzce souvisí s ním, že popřením jich popíral by se též některý článek víry neb i mravův.

Svěřil pak Pán Ježíš učitelský úřad církve pouze apoštolům s Petrem v čele a jejich nástupcům biskupům s římským papežem. Neboť apoštolům toliko a skrze ně i jejich nástupcům řekl: Jdouce, učte všecky národy . . . učíce je zachovávati všecko, co jsem koli přikázal vám; a aj, já s vámi jsem po všecky dny až do skonání světa. Oni tedy jedině mohou učení Kristovo předkládati věřícím autoritativně, t. j. s ukládáním závaznosti, aby to, co k věření předkládají, věřící jako pravdu Bohem zjevenou skutečně uznávali a zachovávali. (Kněží, jáhnové učí a vykládají, co učitelský úřad jakožto pravdu zjevenou předkládá k věření.) Poněvadž tedy k učitelskému úřadu církve, jemuž Pán Ježíš udělil dar neomylnosti, patří biskupové s římským papežem, jakožto nástupci apoštolů, patrno, že oni to jsou, kteří se těší

proroctví. Někteří [1]) totiž uznávají sice v souhlasu se všemi ostatními, že vypravování Matoušovo a Markovo týká se jednoho a téhož proroctví; avšak vypravování Lukášovo a Janovo rozlišují co do děje nejen od Matoušova a Markova, nýbrž i jedno od druhého, pravíce, že Pán Ježíš předpověděl pád Petrův třikráte, a to:

---

v církvi daru neomylnosti, pokud onen úřad vykonávají. Nejsou však ve věcech víry a mravů neomylni jednotliví biskupové sami o sobě; neboť to nelze dokázati ani z Písma sv. ani z ústního podání; také nebylo a není toho církvi potřebí. Ale veškerenstvo biskupů, spojených s papežem, těší se daru tomu, jakož patrno již z oněch slov Páně, svrchu uvedených, jež ukazují vůbec, že církev v učení svém neomylná jest. Neboť kdyby ani všickni biskupové s papežem dohromady neměli daru toho, neměla by ho církev — učitelský úřad její — vůbec; vždyť oni jsou to, jimž učitelský úřad církve svěřen jest.

Pronáší pak veškerenstvo biskupů neomylné nálezy buď na sněmě obecném, neb i mimo sněm, když v souhlase s papežem jisté rozhodnutí ve věcech víry neb mravů činí. Mimo sněm děje se to tak, že buď papež sám nějakou nauku a o zjevené učení schválí neb jako bludné zavrhne, a ostatní biskupové s ním výslovně neb mlčky souhlasí; aneb tak, že některý sněm partikulární neb biskup některý učiní nález ve věcech víry neb mravův, a papež i ostatní biskupové s ním souhlasí a po církvi jej prohlásí.

Mohou však nastati případy, kdy nelze ani svolati sněm obecný (na př. ve válce), ani čekati, až by veškerenstvo biskupů, po zemi rozdělených, svůj nález podalo, na př. kdyby někdo hlásal nějakou nauku pochybnou jakožto učení Kristovo, a bylo neb zpečenství, že věřící přijmou ji v domnění, že pravá jest. V případech takových porušila by se snadno jednota a čistota učení Kristova, kdyby mimo veškerenstvo biskupů, spojených s papežem, nemohl nikdo jiný činiti neomylná prohlášení ve věcech víry a mravův. A proto Kristus, přihlížeje zvláště k takovýmto případům, udělil, jak svrchu ukázáno, dar neomylnosti také Petrovi a každému jeho nástupci, římskému papeži, o sobě, tak že i jeho rozhodnutí ve věcech víry a mravů prosta jsou omylu, jestli je učinil jako učitel a pastýř celé církve autoritativně či ukládaje závaznost všem věřícím, aby rozhodnutí to jako pravé přijali a jím se řídili, ač-li údy církve zůstati chtějí. A věru, kdyby taková rozhodnutí nebyla prosta omylů, snadno by i s papežem uchýlili se od pravé víry všickni věřící, řídíce se jeho rozhodnutím; tím však přestala by církev býti pravou, lidstvo bylo by zbaveno prostředku spásy; a toho ovšem Kristus ve své moudrosti a dobrotě dopustiti nemůže a nedopustí.

[1]) Sv. August. (de consensu evangel. l. 3, 5.), Paschasius, bezpochyby též Cornel. a Lap., neboť uznává několikero proroctví o pádě Petrově. (Comment. in Joan. p. 458.)

hned jak odešel Jidáš (jakož udává sv. Jan), krátce před tím, než sám opustil s učeníky svými večeřadlo, (jak prý sděluje sv. Lukáš), a na cestě na horu Olivetskou, (jak soudí z vylíčení Matoušova a Markova).

Jiní [1]) uznávají toliko dvoje proroctví o pádě Petrově. Stotožňují totiž zprávu Lukášovu buď s Matoušovou a Markovou (Bynaeus), aneb s Janovou a tvrdí, že Pán Ježíš předpověděl Petrův pád jednou ve večeřadle (jak dle Bynaea vypravuje sv. Jan, dle jiných též sv. Lukáš), a jednou na cestě na horu Olivetskou, (jak prý líčí sv. Matouš a sv. Marek, dle Bynaea též sv. Lukáš).

A opět jiní [2]) pokládají všecky uvedené zprávy biblické za parallelní, tvrdíce, že proroctví ono bylo řečeno pouze jednou; ale rozcházejí se v tom, zda bylo pověděno ve večeřadle, aneb až na cestě na horu Olivetskou.[3])

Dříve však než o těchto různých náhledech soud svůj proneseme, uvedeme doslovně zprávy sv. evangelistů, kteréž zní následovně:

g) Pán Ježíš předpovídá, že ho Petr zapře.

Mat. 26, 31—35.	Marek 14, 27—31.
31. Tehdy dí jim Ježíš: Všickni vy pohoršíte se nade mnou této noci; neboť psáno jest: Bíti budu pastýře a rozprchnou se ovce stáda.	27. A dí jim Ježíš: Všickni se pohoršíte nade mnou této noci; [4]) neboť psáno jest: Bíti budu pastýře a rozprchnou se ovce.

[1]) Patrizi, Klofutar (Com in Joan. edit. 2. p. 275.), Didon (Ježíš Kristus, přel. Hulakovský, díl 2., s. 245. 270.), Corluy (Com in evang. s. Joan. edit. 3. p. 381), Cornely (Introd. III. p. 298), Knabenbauer (Comm. in ev. s. Matth. II. 442), Grimm (Geschichte des Leidens Jesu, 336); též Sušil a Schegg kloní se k tomu náhledu.

[2]) Reichel (Quatuor ss. evang. p. 278), Scherer (Biblioth. für Prediger, V, 396), Camus (Leben uns. H. J. Ch. II, 374), Bisping (Erklärung d. Evang. nach Matth. S. 520), Holzammer (Handb. zur bibl. Gesch. 365. 366.), Pölzl (Comm. zur Leidengesch. S. 143), Schanz (Comm. über d. Ev. d. hl. Johannes s. 471) a jiní, zvláště novější exegeté.

[3]) Maldonat, Maszl, Lesêtre, Ollivier.

[4]) Slova ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ (nade mnou této noci) nevyskytají se v kodexích ℵ B C D; byla tedy as vložena sem od opisovatele z evangelia sv. Matouše.

32. Ale když z mrtvých vstanu, předejdu vás do Galilee.
33. Odpovídaje pak Petr řekl jemu: Byť se všickni pohoršili nad tebou, já se nikdy nepohorším.
34. Řekl mu Ježiš: Amen pravím tobě, že této noci, prvé než kohout zazpívá, třikrát mne zapřeš.
35. Dí jemu Ježíš: Bych měl s tebou umříti, nezapru tebe. Podobně i všickni učeníci pravili.

28. Ale když z mrtvých vstanu, předejdu vás do Galilee.
29. Petr pak řekl jemu: Byť se všickni pohoršili (nad tebou),[1] ale ne já.
30. I dí jemu Ježíš: Amen pravím tobě, že ty dnes této noci, dříve než kohout dvakrát zazpívá, třikrát mne zapřeš.
31. Ale on více mluvil: Bych měl s tebou umříti, nezapru tebe. Taktéž i všickni pravili.

Luk. 22, 33—34.

33. On pak řekl Jemu: Pane, hotov jsem s tebou i do žaláře i na smrt jíti.
34. Ale on řekl: Pravím tobě, že nezazpívá dnes kohout, až třikrát zapřeš, že mne znáš.

Jan 13, 36—38.

36. Dí jemu Šimon Petr: Pane, kam jdeš? Odpověděl Ježíš: Kam já jdu, nemůžeš nyní za mnou jíti; ale půjdeš potom.
27. Dí jemu Petr: Proč nemohu nyní za tebou jíti? život svůj za tebe položím.
38. Odpověděl jemu Ježíš: Život svůj za mne položíš? Amen, amen pravím tobě: nezazpívá kohout, až třikrát mne zapřeš.

Majíce tedy tyto zprávy sv. evangelistů před očima, pronášíme úsudek svůj o oněch různých náhledech v tento rozum:

První z oněch náhledů pokládáme rozhodně za nesprávný; neboť vypravování sv. Lukáše shoduje se tou měrou s vypravováním Janovým, že nelze právem vykládati je o proroctvích různých. Rovněž nesouhlasíme s náhledem druhým, pokud pokládaje zprávy synoptiků za parallelní, rozlišuje od nich co do děje zprávu sv. Jana. Neboť týká-li se vypravování Lukášovo téhož děje, o němž mluví sv. Matouš a sv. Marek, není příčiny, proč by se mělo rozlišovati od nich co do děje vypravování Janovo. Vždyť sv. Jan souhlasí v této příčině neméně se sv. Matoušem a sv. Markem, než sv. Lukáš.

---

[1]) Slova ἐν σοί (nad tebou) jsou málo jen zaručena.

Dosti však zamlouvá se náhled ten, pokud stotožňuje věcně zprávu Markovu s Matoušovou, a zprávu Janovu s Lukášovou. Neboť jako nelze upříti, že svatý Lukáš líčí proroctví o Petrově pádě v úplné shodě se sv. Janem, tak nelze též neuznati, co praví Grimm, že zprávy jejich do jisté míry liší se od zpráv ostatních evangelistův. Uvádějíť proroctví Kristovo nejen v jiné souvislosti, než Matouš a Marek, nýbrž vyličují je též i co do obsahu poněkud jinak než evangelisté tito. Dle sv. Lukáše a sv. Jana totiž udál se celý výjev pouze mezi Petrem a Pánem Ježíšem, dle ostatních evangelistů však súčastnili se v něm všickni apoštolé, osvědčujíce svou věrnost a oddanost k mistru svému. I zdá se proto, že jiný byl ten výjev, o němž mluví sv. Matouš a sv. Marek, než onen, který zaznamenal sv. Lukáš a sv. Jan, a že tedy skutečně Kristus Pán dvakráte předpověděl Petrovi pád jeho; zdá se to tím spíše, poněvadž psychologicky bylo zcela možno, aby Petr při vznětné a ohnivé povaze své znova osvědčoval svou věrnost a znova Kristova slova vyvracel a tím podnět dal, aby Pán Ježíš proroctví své opakoval a potvrdil (Grimm).

Nicméně nesouhlasíme ani s tímto náhledem, majíce ne-li rozhodně za správné, alespoň daleko za pravděpodobnější, že Pán Ježíš pouze jednou předpověděl Petrův pád, a to nikoliv až na cestě na horu Olivetskou, nýbrž ještě ve večeřadle. Soudíme tak proto, poněvadž při vší různosti, která se jeví mezi vypravováním Matoušovým a Markovým s jedné strany, a mezi podáním Lukášovým a Janovým se strany druhé, přece taková jest shoda mezi všemi evangelisty i co do slov, kterými proroctví Kristovo vypisují, i co do způsobu, kterým se Petr zachoval, že nezdá se býti správno, vztahovati zprávy jejich k událostem rozličným. Ta různost, která mezi nimi jeví se, nesvědčí o ničem jiném, než že sv. Lukáš a sv. Jan, chtějíce upozorniti pouze na to, co bylo zvláště pamětihodné a výstražné — na pád toho, který celým srdcem Kristu oddán byl, podali věc stručněji, než sv. Matouš a sv. Marek. I jest pozastavovati se tím méně nad ní, uváží-li se, že evangelisté z pravidla neuvádějí řečí Kristových do slova,

nýbrž jen co do smyslu. Z toho pak, že při Petrově povaze a lásce ke Kristu bylo možno, aby novým vyvracováním slov Kristových a osvědčováním své věrnosti dal Pánu Ježíši podnět, by proroctví své opakoval, nejde ještě, že stalo se tak skutečně. Avšak ani z toho ne, že sv. Matouš a sv. Marek vypravují proroctví to v jiném postupu, než sv. Lukáš a sv. Jan. Neboť, jak již několikráte řečeno, evangelisté ti upouštějí častěji od postupu chronologického, ký div tedy, nešetří-li ho ani v tomto případě? Grimm ovšem namítá, že jen tehdy činí (Matouš a Marek) úchylky takové, když k tomu mají zvláštní příčinu; na tomto místě však že by bylo zcela bezúčelno bývalo, postup chronologický rušiti. Avšak námitka ta spočívá jen potud na pravdě, pokud tvrdí, že řečení evangelisté neustupují od pořádku chronologického bez příčiny; v nepravdě však, když praví, že by bezúčelno bývalo vypsati proroctví o pádě Petrově v tom postupu, ve kterém to činí Matouš a Marek, kdyby bylo prosloveno bývalo pouze jednou a to ve večeřadle. Neboť i tato odchylka od pořádku chronologického byla zcela případna. V předešlém verši [1]) totiž ukončili Matouš a Marek své zprávy o poslední večeři slovy: A chválu vzdavše vyšli na horu Olivetskou. Ukončili tak proto, poněvadž podle zavedeného řádu veškerá slavnost velikonoční večeře zakončovala se chvalozpěvem. Na to počínají stať novou, ve které vyličují utrpení Páně. Poněvadž však v utrpení tom apoštolé Krista opustili a Petr zradil jej, předesílají jakožto vhodný úvod k stati té slova, kterými Pán Ježíš předpověděl útěk apoštolův a Petrův pád; chtějí tak ještě před samým vypsáním největšího ponížení Kristova upozorniti čtenáře své na vševědoucnost a tím i na vyšší přirozenost a důstojnost Páně, jakož i k poučení a výstraze jejich vytknouti protivu, která byla mezi tím, jak apoštolé ujišťovali Krista svou věrností, a mezi tím, jak krátce na to se zachovali. Nikoliv tedy bezúčelno, nýbrž vhodno a zejména Matoušovu způsobu vypravování přiměřeno bylo, že uchýlili se také v tomto případě od pořádku časo-

---

[1]) Mat. 26, 30. Mar. 14, 26.

vého. I nelze proto z různé souvislosti, ve které evangelisté proroctví o pádě Petrově podávají, souditi, že bylo pověděno dvakráte; ba ani to ne, že bylo řečeno sice jednou jen, ale nikoli ve večeřadle, nýbrž teprv na cestě k hoře Olivetské. Neboť uváží-li se, že sv. Jan vypisuje jednotlivé děje vůbec pořadem času, sv. Lukáš alespoň z pravidla, sv. Matouš však a sv. Marek že častěji od něho se uchylují, můžeme zajisté větším právem říci, že proroctví o pádě Petrově bylo vyjádřeno v tu dobu, do které ji klade sv. Lukáš a sv. Jan, tedy ještě ve večeřadle, a nikoli až na cestě na horu Olivetskou, jak by se zdálo, že se stalo, z té souvislosti, ve které Matouš a Marek proroctví ono sdělují.

Jediné, co by ještě překážeti mohlo náhledu našemu o tom, kolikrát a kde Pán Ježíš předpověděl Petrův pád, jest příslovka tehdy (τότε), kterou svatý Matouš určuje čas, kdy ono proroctví bylo dáno; předeslav totiž slova: »a chválu vzdavše vyšli na horu Olivetskou«, praví: »Tehdy dí jim Ježíš: Všickni vy pohoršíte se nade mnou této noci...« I zdá se proto, že skutečně nelze toto udání Matoušovo pojímati jinak, než že tu dobu Pán Ježíš útěk apoštolův a Petrův pád předpověděl, když šli na horu Olivetskou. Nicméně ani tento důvod nedokazuje nic proti náhledu našemu. Neboť, jak již jednou bylo řečeno, příslovka tehdy má význam neurčitý a tažný; i není proto nutno rozuměti ji pouze o té chvíli, když šel Pán Ježíš s apoštoly na horu Olivetskou, nýbrž lze vztahovati ji k celé té době noční, která předcházela Kristovo utrpení v zahradě Gethsemanské, a tedy i k době, kdy byli ještě ve večeřadle; lze tak činiti tím spíše, poněvadž sv. Matouš užívá častěji příslovky tehdy pouze jako obecného a neurčitého označení času, když počíná vypravovati o věci jiné, a to i tehdy, když děj, který vypsal v části předchozí, nesouvisí časově s dějem, o němž v části další mluví, na př. Mat. 12, 22; 26, 14. Zůstáváme proto při svém náhledu, tvrdíce, že všecky uvedené zprávy biblické o tom, kterak Pán Ježíš předpověděl Petrův pád, týkají se pouze jedné události, že tedy Kristus toliko jednou proroctví ono proslovil, a to nikoliv teprv na cestě na horu Olivetskou, nýbrž ještě

ve večeřadle. A hledíce ke všem zprávám těm, jakož i k slovům Páně, které sv. Lukáš a sv. Jan [1]) uvádějí ve verších předchozích, máme za to, že celá věc udála se tímto postupem.

Pán Ježíš oznámiv apoštolům nastávající utrpení jejich a ujistiv Petra vyšší pomocí, kterou mu jako člověk na Bohu vyprosil pro jeho úřad (Luk.), ohlásil jim též, že brzy odejde od nich. Pravilť hlasem přelaskavým: Synáčkové, ještě maličko jsem s vámi: »Hledati mne budete (t. j. postrádati budete viditelné přítomnosti mé), a jakož jsem řekl Židům: kam já jdu, vy nemůžete přijíti, tak i vám nyní pravím.« [2]) Řekl tak, poněvadž chtěl jíti právě na smrt kříže a vstana z mrtvých vejíti do slávy nebeské. Ale ani na smrt mučenickou ani do nebe nemohli ještě jíti za ním; neboť po vůli Páně měli vykonati dříve jistou

---

[1]) Sv. Matouš a sv. Marek nezaznamenali řeči, jež Pán Ježíš po večeři k apoštolům měl. Sv. Lukáš zaznamenal pouze některé a to menší části z řeči těch, jež někdy jen stručně a úryvkovitě podává.

[2]) Jan 13, 33. Slova tato řekl Pán Ježíš před šesti měsíci (při slavnosti stánků) také některým Židům, kteří hledali ho usmrtiti, a to dvakráte (Jan 7, 33; 8. 21). Tehdy však připojil k nim ještě toto: Budete mne hledati a nenajdete (Jan 7, 33), a: ve svých hříších zemřete (Jan 8, 21). A tak předvídaje vševědoucností svou, že v hříších svých vytrvají zatvrzele, předpověděl, o šem slovy pro ně poněkud záhadnými, jejich věčnou záhubu. Byl tedy smysl slov jeho k Židům tento: Vy mne chcete zabiti. Ale marná snaha vaše. Pokud nepřijde doba, ve které podle vůle Otce nebeského mám zemříti, nezmůžete nic proti mně. Maličko však (již několik jen měsíců) budu ještě s vámi; potom půjdu — vydám se s m v ruce vaše, abych, podstoupě smrt a vstana z mrtvých, vešel do slávy nebeské. Po té budete mne hledati, avšak nenaleznete mne, t. j. tehdy nebudu již pro vás vykupitelem, a vy nebudete moci přijíti za mnou do nebe; neboť jste v těžkých hříších a, jak ve své vševědoucnosti vím, v těch hříších vytrváte zatrzele až do smrti. — Oněm Židům ohlásil tedy slovy uvedenými, že vůbec nepřijdou za ním do nebe; mluvě však je k apoštolům, mínil, že toliko nyní nemohou za ním přijíti z příčin svrchu řečených, později však že za ním přijdou. Že tomu tak, dal na jevo sám, když v další řeči své řekl Petrovi, že za ním přijde potom (Jan 13, 36), a když všem pravil, že, až připraví jim místa v nebi, zase přij 'e a je k sobě vezme (Jan 14, 3). — Hledati a nenaleznouti jest hebraistické rčení, jež značí úplnou záhubu, zejména též zavržení hříšníka nekajícího.

úlohu v církvi, hlásajíce učení Jeho; mimo to nebyli ještě dosti připraveni proti hrůzám smrti a tedy ani dosti silni, aby smrt mučenickou pro Krista zmužile podstoupili. Později ovšem, chtěl Pán Ježíš, aby přišli za ním, jakož sám dal na jevo v další řeči své (Jan 13, 36; 14, 3). Zatím však měli zachovávati lásku vespolnou, lásku k bližnímu, a to tak opravdovou, tak něžnou a obětavou, aby byla známkou rázovitou pravých učeníkův a stoupenců jeho. Pravilť jako na rozloučenou: »Přikázání nové dávám vám, abyste se milovali vespolek, jakož já jsem miloval vás, (tak abyste i vy se vespolek milovali.) Potom všickni poznají, že jste učeníci moji, budete-li míti lásku jedni k druhým.[1])

Ale Petr naslouchal již slovům těmto s vnitřním nepokojem. Tanulať mu na mysli stále slova: Kam já jdu, vy nemůžete přijít. Nechápal sice jejich dosahu, ale věda, že Pán Ježíš mluvil již několikráte o blízké smrti své, domníval se, že má před sebou nějakou cestu nebezpečnou, že snad chce odebrati se do krajin, kde s větším ještě odporem by ho poslouchali a více o bezživotí jeho usilovali, než dosud či-

[1]) Novým nazval přikázání to, nikoli, že by teprv nyní bylo dáváno poprvé — vždyť lásku k bližnímu ukládá již zákon přirozený, a již skrze Mojžíše přikázal Bůh: Milovati budeš bližního svého, jako sebe samého, — nýbrž pro novou normu, kterou vytkl lásce k bližnímu, nazval je novým, pro tu normu, kterou chtěl, abychom milovali se vespolek podobnou láskou, jakou on miloval nás, snášeje pro spásu všech lidí nedostatky, protivenství a obětuje pro ně i život svůj. Se zřením k této normě bylo tedy ono přikázání novým v trojí příčině: *a)* co do rozsahu; neboť příkaz starozákonní vyžadoval předem a výslovně toliko lásky k soukmenovcům — k Židům (ovšem hlavně se zřením k modloslužbě, jíž byli oddáni národové ostatní); *b)* co do jakosti a podstaty; neboť v Starém Zákoně jevila se láska k bližnímu pouze potlačováním pomstychtivosti, odpouštěním křivd utrpených a konáním povinností, jež ukládala spravedlnost; láska křesťanská však má býti obětavá a proto hotova po příkladě Kristově pro spásu bližního vlastního pohodlí a prospěchu se zříci, obtíže a nepříjemnosti snášeti, ano, třeba-li, i život nasaditi a obětovati; *c)* co do účelu; neboť starozákonní příkaz lásky čelil předem k tomu, aby Židé připoutali se úzce k sobě vespolek a tak, zdržujíce se obcování s pohany, uchránili se spíše modlářství; láska křesťanská však čelí přímo k posvěcení a spáse bližního. (Srovn.: Pölzl, Comm. zum Evang. des hl. Johannes, str. 356.)

nili fariseové a členové velerady. Plana pak vroucí láskou k němu, děsil se té myšlénky, že by měl býti odloučen od milovaného mistra svého. Proto přerušil ho najednou a s patrnou úzkostí tázal se: Pane, kam jdeš? Ptal se tak v úmyslu, že půjde za Kristem. nechť jde kamkoliv. Ale Pán Ježíš chtěl. aby Petr podrobil se v pokoře jeho rozhodnutí. Proto neodpověděl přímo k jeho otázce, nýbrž pln laskavosti a klidu sice, ale zcela rozhodně prohlásil, že platí i pro něho, co právě řekl o všech: Kam já jdu. nemůžeš ty nyní jíti. ale půjdeš potom. Měltť Petr spravovat církev po odchodě Kristově. měl posilovati bratry své; i nemohl proto již nyní následovati za Kristem, a to tím méně, poněvadž, jak za několik hodin se ukázalo, ani on nebyl ještě dosti připraven a silen, aby svůj život pro Krista obětoval. Ale později, když vykonal již úkon svěřený, mohl přijíti a skutečně přišel za ním, a to i na smrt kříže i do nebe. Proto také Pán Ježíš, chtěje potěšiti Petra, dodal: Ale půjdeš potom.

Avšak Petr nevystihnuv dosud slov Páně, nechápal, proč by nemohl jíti za ním už nyní. Vždyť cítil se hotovým a silným dosti, aby šel za ním i na smrt. Ptal se proto: Proč nemohu nyní za tebou jíti? A tuše, že příčinu toho vidí Pán Ježíš v něm samém. jakoby snad nebyl dosti ochoten neb zmužilý s ním trpěti. hleděl již napřed vyvrátiti takové, jak myslil. nesprávné mínění o sobě; ujišťoval tedy s veškerou opravdivostí: I život svůj za tebe položím.[1]) Ale jakkoli slova ta

[1]) Sv. Lukáš zmiňuje se o tomto výstupu toliko stručně, připojuje uvedená slova Petrova beze všeho spojení k části předešlé, ve které podal zprávu o tom, kterak Pán Ježíš ujistil Petra vyšší pomocí a vyzval, aby obrátě potvrzoval bratry své. Grimm, který vypravování Lukášovo vztahuje k jinému ději, než vypravování Matoušovo a Markovo, má za to, že k tomuto výroku Petrovu dala podnět slova Páně, jež sv. Lukáš zaznamenal ve verši předchozím. slova totiž: a ty obrátě se potvrzuj bratry své. Neboť, bera výraz ἐπιστρέψας ve významu »obrátě se«, myslí, že Pán Ježíš poukázal jimi k Petrovu pádu a tak příčinu dal, že Petr, vida v nich projev nedůvěry k sobě samému, ujišťoval jej svou oddaností a věrností až do smrti. I uvádí to také jako důvod pro svůj náhled o tom, že Pán Ježíš předpověděl pád Petrův

byla výrazem vroucí lásky jeho ke Kristu, jevila se v nich přece, byť jen mimo vědomí Petrovo, také přílišná důvěra v sebe a nemírné přeceňování vlastních sil. Proto Pán Ježíš, chtěje přivésti jej k chladnější rozvaze, vyjádřil nejprve nedůvěru v jeho výpověď, táže se s přízvukem pochybnosti: Život svůj za mne položíš? (Jan.) A aby alespoň po pádě svém rozpomenul se na slova jeho a seznal v nich nový důkaz jeho božství, dodal zcela určitě: Amen, amen pravím tobě: nezazpívá kohout, až třikrát mne zapřeš.

Slova ta zarazila Petra a naplnila dojmem tak mocným, že nebyl na okamžik s to, aby promluvil. A tu Pán Ježíš obrátil se od něho k apoštolům ostatním a řekl: Všickni vy pohoršíte se nade mnou této noci (Mat., Mar.). Tak předpověděl útěk a zmatek jejich, jakoby byl řekl: Tím, co uvidíte na mně této noci, mou úzkostí, mým utrpením, zajetím a odsouzením, budete tak postrašeni a rozrušeni, že nebudete míti tolik zmužilosti, abyste při mně vytrvali a přítomností svou dali výraz tomu, co o mně věříte; i rozprchnete se ode mne a v bázni a zmatku nebudete věděti, co činiti. Že vskutku tento útěk a zmatek měl Pán Ježíš při oněch slovech na mysli, dal na jevo sám, připojiv k nim na vysvětlenou slova proroka Zachariáše takto: Neboť psáno jest: Biti budu pastýře a rozprchnou se ovce stáda. Slovy těmi [1]) totiž předpověděl prorok, že pastýř Israelitů bude usmrcen a stádce jeho rozptýleno. Obrací-li je tedy Pán Ježíš na sebe a své apoštoly, tvrdě, že této noci budou vyplněna, a uvádí-li je na vysvětlenou své předpovědi, dle níž všickni pohorší se nad ním této noci, dává tím zajisté patrně na sroz-

---

dvakráte. Avšak, jak svrchu ukázáno, výrazem ἐπιστρέψας obrátě nenarážel Pán Ježíš na P trův pád, Petr v nich také takové narážky neviděl, a proto nelze v nich viděti podnět k uvedenému výroku Petrovu, ovšem tím méně důvod pro náhled, že Pán Ježíš Petrův pád předpověděl dvakráte.

[1]) Pán Ježíš uvedl slova prorokova toliko do smyslu, nikoli do slova. Neboť u proroka Bůh oslovuje meč, aby bil pastýře: »Bij pastýře a rozprchnou se ovce.« Praví-li však Bůh meči: »Bij pastýře«, vyjadřuje tím právě tolik, jako když řekne: Biti budu pastýře.

uměnou, že pohoršením oním nemíní nic jiného, než útěk a zmatek, ve který byli apoštolé uvedeni jeho zajetím a odsouzením. Nesprávně tedy rozumějí někteří (Pölzl) pohoršením tím ztrátu víry neb poklesnutí v ní, jakoby Pán Ježíš byl slovy uvedenými předpověděl, že v noci té všickni apoštolé pojmou pochybnost neb docela nevěru v příčině jeho božství a vykupitelské důstojnosti. Nesprávným jest výklad ten tím spíše, poněvadž stěží lze jej srovnati s jiným výrokem, který Pán Ježíš o něco později ještě ve večeřadle učinil, s výrokem totiž: Nyní věříte? Aj přichází hodina, a již přišla, že se rozprchnete jedenkaždý k svému, a mne samého opustíte. Neboť slovy těmito nepraví nic jiného, než že nebudou tak zmužilí a pevní, aby také v největším nebezpečenství přítomností svou dali výraz tomu, co mají za pravdu.

Poukazuje-li Pölzl na potvrzení náhledu svého k nevěře apoštolů, kterou měli k prvním zprávám o Kristově z mrtvých vstání, nic tím nedokazuje. Neboť Pán Ježíš nemluví o tom, jak apoštolé přijmou zprávy o jeho vzkříšení, nýbrž, jak zachovají se k němu této noci. —

Byla pak důležitá příčina, proč Pán Ježíš předpověděl již napřed útěk a zmatek apoštolův. Chtělť zajisté předem přiměti je k tomu, aby uznávajíce slabost svoji, prosili za pomoc, by nestalo se, čím hrozil. Neboť, jak již Origenes uznává, předpověď Kristovu lze pokládati v první řadě za proroctví podmíněné, jakým bylo proroctví, kterým Jonáš předpověděl zkázu Ninive; tak totiž, že dle něho měl útěk a zmatek apoštolů nastati jen pod tou (lichou) podmínkou, že by neprosili za pomoc Boží. A věru není pochybnosti, že by jim byl Bůh přispěl, a oni nebyli útěkem dopustili se nevěrnosti ke Kristu, kdyby byli za přispění prosili. Poněvadž však neučinili toho, a Bůh od věčnosti předzíral, že prosby takové konat nebudou, proto ustanovil, že dopustí, aby ve zmatku rozprchli se.[1]) Ustanovil tak mimo jiné též proto, po-

[1]) Tím však nebyla rušena jejich svoboda — aby snad byli museli dáti se na útěk proto, že Bůh jej předvěděl a předpověděl.

něvadž chtěl, aby apoštolé, jakožto budoucí učitelé církve, z vlastní zkušenosti přesvědčili se o své slabosti a o slabosti lidské vůbec, a proto ani vlastních sil nikdy nepřeceňovali ani jiných pro jejich poklesky neodsuzovali. A se zřením k tomuto dopuštění Božímu byla ovšem předpověď Kristova také proroctvím naprostým, kterým zcela určitě oznamoval se napřed útěk apoštolův. Příčina pak, pro kterou Pán Ježíš útěk ten tak určitě předpověděl a při tom též proroctví Zachariášovo uvedl, byla v tom, že chtěl ukázati, že při utrpení jeho nepřihodí se nic neočekávaně, nic, co by nebylo předpověděno a dopuštěno od Boha. Také chtěl tím dáti nový důkaz své vševědoucnosti a tak přispěti apoštolům, aby ani v největším ponížení jeho neztratili veškeré víry v jeho božství. Ano i útěchu chtěl jim připraviti pro dobu, kdy z útěku a zmatku svého vzpamatují se a o své nevěrnosti k mistru svému uvažovat budou. Ta myšlenka zajisté, že útěk jejich nestal se bez dopuštění Božího, že mistr jejich sám nečekal od nich nic jiného, ano že útěk a zmatek jejich přirovnal k útěku a zmatku, do něhož uvedeny bývají ovce, když pastýř jejich jest nepřátelsky napaden, ta myšlenka měla povzbuditi je, aby tím spíše sebrali se opět a litujíce pochybení svého v odpuštění doufali. Neboť jako není s podivením, rozprchnou-li se ovce stáda, když pastýř jest napaden a týrán, tak, měli z uvedených slov prorockých seznati, že ani oni nejsou zcela bez omluvy, opustivše Pána svého, když byl jat a s týráním odveden i odsouzen.

Neboť příčina jednání jejich nebyla v božské vševědoucnosti. Díváme-li se na př. na dítky, kterak si hrají, nerušíme tím svobody jejich, aniž nutíme, aby právě tímto způsobem hrály si. Neboť ony nehrají si tak proto, že my je vidíme, nýbrž my vidíme je proto, poněvadž máme oči schopné viděti to, co před námi se děje, a ony právě před našima očima si hrají. A tak ani člověk nejedná proto právě tím a ne jiným způsobem, že Bůh to od věčnosti předvěděl a snad v čase předpověděl, nýbrž Bůh předvěděl a tedy předpověděti mohl to proto, poněvadž jsa vševědoucí vidí jedním nazíráním veškeré věci, minulé, přítomné i budoucí a tedy také i to, jak který člověk jednal, jedná neb jednati bude.

Avšak větší ještě útěchu zjednal jim Pán Ježíš slovy dalšími: připojilť ku předzvěsti truchlivé také zaslíbení radostné řka: Ale když z mrtvých vstanu, předejdu vás do Galilee (Mat., Mar.). Nebude tedy tak uražen onou nevěrností, které dopustí se učeníci této noci, aby nemohli doufati v odpuštění úplné; naopak po svém z mrtvých vstání sám k nim přijde a nějaký čas s nimi bude, a to v Galilei, v rodné zemi jejich, tam kde je za apoštoly vyvolil a nejvíce s nimi obcoval. Právě tento rodný kraj jejich jmenuje Pán Ježíš, neboť vzpomínka na otčinu a ujištění, že se apoštolé do ní vrátí a tak ujdou pronásledování se strany Kristových nepřátel, byla po slíbeném odpuštění zvláště s to, aby potěšila a povzbudila mysl sklíčenou. Jerusalem pomíjí sice mlčením a jedině Galilei udává jakožto místo, kde se apoštolům okáže. Ale tím nikterak neodporuje zprávám evangelickým, dle nichž okázal se jim také v Jerusalemě. Neboť on neřekl, že se jim zjeví pouze v Galilei, ani že se jim tam ukáže nejprve.[1])

Avšak Petr pořád ještě nevěřil, že by mohl kdy státi se Kristu nevěrným. Proto vzpamatovav se poněkud z hlubokého dojmu, který naň učinila předpověď o jeho zapření, ujišťoval znova Pána Ježíše svojí věrností, místo aby ho prosil za přispění ve své slabosti. Pravilť: Byť se všickni pohoršili nad tebou, já se nikdy nepohorším. Tak nejen přeceňoval příliš své síly a nad jiné se vyvyšoval, nýbrž jednal též proti povinné úctě k Pánu Ježíši, odporuje přímo určité výpovědi jeho. Ovšem bylo mu poněkud na omluvu, že při vznětné povaze své řekl ta slova nikoli s rozvahou, nýbrž pod velikým dojmem důvěry v sebe a lásky ke Kristu, kterým tehdy byl naplněn, a proto, jako druhdy na hoře Tábor (Mar.), tak ani nyní nebyl si dobře vědom,

---

[1]) Slíbiv apoštolům, že je předejde do Galilee, dovolil jim tím, aby ihned po zajetí jeho odebrali se do své otčiny, jestli by tak z bázně před Židy uznali za dobré pro svoji bezpečnost. Kdyby to byl učinili, byl by se jim zajisté ukázal nejprv v Galilei. Poněvadž však z lásky k Pánu Ježíši Jerusalema hned neopustili, ukázal se jim Pán Ježíš, dříve než do Galilee odešli, jako na odměnu také v Jerusalemě.

co mluví. Proto také Kristus Pán nekáral ho, ale soucitně a s bolem, avšak též slavnostně a rozhodně prohlásil na novo, co již dříve pověděl. Řekl totiž: Amen, pravím tobě, že této noci, prvé než kohout zazpívá, třikrát mne zapřeš.

Ale ani nyní neustal Petr, nýbrž opětně odpíral řka: Bych měl s tebou umříti, nezapru tebe. A po příkladě jeho mluvili též ostatní apoštolé. Bylť každý z nich jist svou oddaností ku Pánu; i nemyslili tedy, že by bylo možno, aby takovým způsobem prohřešili se kdy proti mistru svému. Nepokládali proto slova Páně tak za proroctví, jako spíše za zkoušku své věrnosti a oddanosti. A v tom také byla as příčina, proč tak rozhodně trvali na svém, ujišťujíce Pána svojí láskou a věrností přes určitou jeho předpověď, že ho opustí. Projevy ty vyslechnul Pán Ježíš laskavě; ale znaje slabost jejich měl s nimi soustrast a milosrdenství. Vida však, že nejsou slovům jeho přístupni a nedají se jimi pohnouti, aby prosili za pomoc a přispění, nechal jich už, až sami z vlastní zkušenosti se přesvědčí, jak veliká jest slabost lidská a jak velice při ní potřebí jest k Bohu za pomoc se utíkati.

Dlužno ještě všimnouti si rozdílu, který jeví se ve zprávách evangelijních o předpovědi Petrova pádu. Dle sv. Marka totiž řekl Pán Ježíš, že ho Petr zapře třikráte, dříve než kohout zazpívá dvakrát; dle ostatních evangelistů předpověděl, že ho zapře třikrát, dříve než kohout zazpívá. Nicméně co do věci není žádného odporu, nýbrž shoda úplná. Zazpíváním kohouta nesmí se totiž rozuměti kokrhání, nýbrž doba noční, která se nazývala kuropěním t. j. třetí bdění neb vigilie, jež trvala od půlnoci do tří hodin ráno. Patrno to z evangelia sv Marka (13, 35), který vyčítaje čtyři noční bdění nazývá bdění třetí kuropěním (ἀλεκτροφωνία-gallicinium). Ať již tedy Pán Ježíš řekl: »dříve než kohout dvakrát zazpívá, třikrát mne zapřeš«, jak má sv. Marek, anebo: »dříve než kohout zazpívá, třikrát mě zapřeš,« jak má sv. Matouš ve shodě s ostatními evangelisty, neřekl tím nic jiného než: Dříve než uplyne třetí vigilie (bdění) této noci, třikrát mě zapřeš. Ten jen jest rozdíl, že sv. Marek dvojím zazpíváním kohouta označuje též

počátek a konec oné doby, jež druhdy slula kuropění. Neboť jak tvrdí znamenitý theolog reformovaný Samuel Bochart (17. st.), kohout ozývá se poprvé o půlnoci (media nocte) a naposled před samým svitáním. A staří spisovatelé kladou vůbec kuropění za půlnoc, ale ještě před svitání; toliko počátku a konce té doby neudávají vždy souhlasně, bezpochyby proto, poněvadž kohout v každé době roční nepočíná a nekončí stejnou chvílí.

h) Pán Ježíš vyzývá apoštoly, aby byli připraveni na pronásledování.

Luk. 22, 35—38.

v. 35. I řekl jim: Když jsem vás poslal bez měšce a bez mošny [1]) a bez obuvi, zdaliž jste v čem nedostatek měli? Oni pak řekli: V ničem.

36. Řekl tedy jim: Ale nyní, kdo má měšec, vezmi (jej), podobně i mošnu; a kdo nemá, prodej plášť a kup meč.

37. Nebo pravím vám, že ještě [2]) toto, co psáno jest, musí se na mně naplniti, (totiž): »A s nepravými počten jest.« Nebo [3]) co na mne [4]) (se vztahuje), konec má.

38. Oni pak řekli: Pane, hle zde dva meče. A on řekl: Dosti jest.

Výstup tento zaznamenal pouze sv. Lukáš, a to hned po zprávě, kterou podal o předpovědi Petrova

---

[1]) Jest metonymicky řečeno místo bez peněz a bez pokrmu (continens pro contento).

[2]) Slovo ἔτι (ještě) není v kodexích ℵ, B, D, L; mohlo však snadno býti přehlédnuto při opisování pro předchozí ὅτι (že).

[3]) καὶ γάρ — etenim = neboť; nikoli = neboť i.

[4]) V řeckém textu stojí (dle ℵ, B, D, L, Q, T) τὸ περὶ ἐμοῦ (to, co na mne — o mně); (dle jiných kodexů τὰ περὶ ἐμοῦ; to však co do smyslu jedno jest). K tomu doplňují někteří výraz »γεγραμμένον« (psané, psáno jest); ale doplněk ten byl by zbytečný, poněvadž předchází již jednou výraz takový. Správněji tedy jest slova τὸ περὶ ἐμοῦ míti za rčení samostatné, jež znamená: co mne se týká, co na mne se vztahuje. Rozuměti pak jest tu veškeré působení jeho veřejné, jeho poslání a vůbec pozemský život, který chýlil se ke konci. Neříká však: Já konec vezmu, nebo se mnou jde ke konci; poněvadž, jak dí Sušil, smrt nad ním nezvítězila

pádu a pohoršení apoštolův. Jest to bezpochyby úryvek ze řeči delší. Někteří (Hahn) mají za to, že sv. Lukáš zařadil ji na tomto místě bez veškerého spojení jak chronologického tak věcného. Cornely pak myslí, že byla proslovena až na konec těch řečí, které Pán Ježíš měl ve večeřadle před samým odchodem na horu Olivetskou. Ale daleko větší počet exegetů trvá na tom, že sv. Lukáš připojil ji chronologicky k stati předešlé, a že tedy Pán Ježíš měl ji hned, jak předpověděl, že ho apoštolé opustí a Petr zapře. A mínění to jest zajisté správno. Neboť klade-li sv. Lukáš sám řeč tuto hned po výstupu v předešlé stati vylíčeném, není příčiny, proč bychom měli oddělovati ji od něho, a to tím méně, poněvadž s ním souvisí dosti úzce i logicky i psychologicky. V předešlém výstupu totiž narážel Pán Ježíš na utrpení, jež způsobí nepřátelé jemu, v této řeči pak naráží na pronásledování, jež nepřátelé jeho ustrojí apoštolům. Při jeho utrpení klesnou, na vlastní utrpení, chce, aby připravili se, zajisté k tomu konci, by v něm vytrvali věrnými. Přechází tedy od nebezpečenství, jež nastávalo apoštolům za utrpení jeho, k nebezpečenství, jež mělo jim nastati za utrpení jich samých. I lze pro tento vzájemný poměr stati předcházející s řečí touto zajisté právem za to míti, že s představou o pohoršení (útěku a zmatku) apoštolův a Petrově pádu přivedl si Pán Ježíš na mysl zároveň nebezpečenství, jež nastane jim, až nepřátelé jeho obrátí se proti nim, a že vzal z toho podnět, aby na nebezpečenství to je upozornil a připravil. Tomu-li tak, souvisí řeč tato zcela jistě s výstupem předešlým chronologicky.

Dle toho Pán Ježíš předpověděv, že ho apoštolé opustí a Petr zapře, a vida, že nedají se přivésti k tomu, aby uznajíce slabost svoji prosili za pomoc a přispění, nechal jich a na chvilku se zamlčel. Potom ujal se zase slova a řekl: Když jsem vás poslal bez měšce a bez mošny a bez obuvi, zdaliž jste v čem nedostatek měli? Oni pak řekli: V ničem. Chtěje totiž připraviti je na budoucí doby nebezpečné a strastné, přivedl jim dříve ku paměti, jak se jim vedlo, když poprvé rozeslal je, aby učili o něm a připravovali na jeho

příchod. Tehdy propouštěje je, vyzýval, aby nebrali s sebou ani měšce (s penězi) ani mošny (s pokrmy) ani obuvi (do zásoby či mimo tu, kterou měli na nohou). Chtělť zajisté, aby po příkladě jeho také oni vystupovali chudě a proto, odložíce veškeru péči o věci časné, ponechali péči o výživu Bohu, v jehož službě jsou. Apoštolé poslechli. A hle, ač žádných zásob s sebou neměli, přece, jak sami doznali, netrpěli v ničem žádného nedostatku. Neboť Pán Ježíš sám naklonil jim božskou mocí svou srdce lidí že dali jim, čeho potřebovali k živobytí.

Avšak budoucně mělo býti jinak. Ti, kteří dosud pod dozorem Kristovým připravovali se k apoštolskému povolání svému a proto od něho samého chráněni byli, měli nyní samostatně konati úřad svěřený, a ačkoliv Pán Ježíš ani pro budoucnost neodepřel jim své pomoci a ochrany, přece z vyšších úradkův a k rozmnožení jejich zásluh ustanovil jako Bůh, že dopustí, aby nepřátelé jeho také proti nim se obrátili a je pronásledovali. Nastanou tedy časy, kdy jim mnozí nejen odeprou věcí k životu potřebných, nýbrž i o život jejich státi budou. A proto, aby nebyli jimi překvapeni a v zmatek uvedeni, ohlašuje jim pronásledování to, jež jim způsobí svět, podobně jako již dříve oznámil jim utrpení, jež vzniknou jim působením ďábelským. Praví: Ale nyní, kdo má měšec, vezmi (jej), podobně i mošnu; a kdo nemá, prodej plášť a kup meč. Co však těmi slovy říci chtěl, nejedno jest mínění mezi exegety. Ani v tom se neshodují, kterak jednotlivá slova jest vázati.[1]) Máme však za to, že ten výklad

---

[1]) Někteří berou výraz ὁ ἔχων (kdo má) o sobě ve významu bohatý (Schegg); ale neprávem; neboť mezi apoštoly nebyl nikdo bohatým, nebylo tedy lze děliti je mezi chudé a bohaté; třeba proto předmět βαλλάντιον (měšec) vztahovati k ἔχων a nikoli k ἀράτω (vezmi), tedy takto: kdo má měšec, vezmi jej; podobně vezmi i mošnu, ale ovšem nikoliv k tomu, aby je prodal a koupil za výtěžek meč, jak vykládá Erasmus a Beza, ani aby z obsahu měšce zjednal si meč, jak myslí Weiss, nýbrž, aby měli z čeho obstarati si věcí potřebných k výživě. Také výr z ὁ μὴ ἔχων (kdo nemá) pojímají někteří o sobě ve smysu chudý (Schegg, Künoel, Olshausen, Stier). Ale při výkladě tom nebylo by lze

správný jest, který slova ona pojí v tento rozum: Kdo má měšec (s penězi), vezmi jej a podobně (vezmi) i mošnu (s pokrmy); kup si však i meč; a kdo nemá, zač by koupil jej, prodej plášť a kup meč. Záleží však na tom, má-li se ten příkaz bráti do slova neb obrazně, a jestli obrazně, v kterém smyslu. Někteří berou jej do slova; praví, že Pán Ježíš přihlížeje k budoucím pronásledováním apoštolů skutečně chtěl, aby, kdo nemůže peněz vzíti s sebou, alespoň meč si zjednal, by mohl v čas potřeby zjednati si mocí pokrmu a obrany (Meyer, Reischl). Jiní omezují ten rozkaz pouze na dobu Kristova utrpení a největšího ponížení pravíce, že Kristus Pán vida, v jakém nebezpečenství

---

pochopiti, proč toliko chudý byl by vyzýván, aby si koupil meč. Či snad k tomu, aby mocí zjednával si potřebné výživy a hájil se, kdyby na nepřátelství narazil, jak myslí Meyer a Reichl? Ale jak srovná se příkaz tak nedůstojný s povahou Kristovou? Nutno tedy doplniti k výrazu tomu nějaký předmět. Ale který? Obyčejně doplňují slovo μαχαιραν (meč), vykládajíce takto: Kdo má sice měšec a mošnu, ale nemá meče, nechť koupí si meč, a to, byť i plášť svůj měl prodati. (Beda, Fr. Lucanus, Maldonat, Cornel. a Lap., Jansen, Calmet, Bisping, Beza, Lange, Ewald, de Wette, Godet, Hofmann, Keil, Nebe a j.) Ale tu nebylo by jasno, proč měl by prodávati plášť a za stržené peníze upovat si meč ten, kdo má měšec s penězi. Ovšem mohlo by se připustiti, co praví Pölzl, že Pán Ježíš slov těch jen proto užil, aby tím názorněji ukázal na velikost nastávajících nebezpečenství a na povinnost přemáhati sebe a vždy býti připravenu. Jiní doplňují slova βαλλάντιον καὶ πήραν a vykládají buď takto: Kdo nemá měšce a mošny, nechť nepomýšlí na to, aby zaopatřil si je, nýbrž ať koupí si (spíše) meč, a to byť i plášť měl prodati; neboť v nastávajících dobách bude mu více potřebí meče než pláště (Euthymius, Kalvín, Meyer, Winer, Lamy, Schanz); aneb vykl dají takto: kdo nemá, od čeho by žil, nechť zaopatří si meč, aby mocí zjedal si věcí k živobytí potřebných a uchránil se, kdyby místo na pohostinství narazil na nepřátelství (Meyer, Reischl). Doplněk tento jest sice dosti případný a přirozený, ale výklad prvý (Euthymiův...) jest poněkud příliš přitažen, výklad druhý pak (Meyerův...), jak již řečeno, povaze Kristově nepřiměřený. Máme proto za správnější, doplní-li se k výrazu ὁ μὴ ἔχων (kdo nemá) z toho, co následuje, slovo ἀγοραζειν (koupiti), tedy takto: kdo nemá zač koupiti (si meč), prodej plášť a (za stržené peníze) kup meč; neboť nastanou časy, v nichž bude se mu zdáti potřebnějším meč než plášť. Patrno však, že co do smyslu neliší se výklad tento od Euthymiova a ostatních stejně soudících.

bude osobní jejich bezpečnost po čas utrpení jeho, radil jim, aby se opatřili zejména mečem, by se mohli brániti, kdyby na ně bylo útočeno (Beda, Grimm). Nesouhlasíme však ani s jedním ani s druhým výkladem tímto, a vůbec se žádným, který pojímá ten rozkaz, zvláště příkaz koupiti si meč, doslovně či ve významu vlastním. Neboť ať pomlčíme o tom, že nesrovnává se s povahou Pána Ježíše a jeho učení, aby doporučoval mocí zjednávati si potřebné výživy a bezpečnosti, on sám nejen nebránil se, když ho zatýkali v zahradě Gethsemanské, nýbrž i pokáral Petra, když meče užil, a velel mu, aby jej schoval do pochvy. Apoštolé pak nemluví nikde leč o duchovní zbroji bojovníků Kristových, o meči slova Božího, a neužívají nikdy meče ke své obraně, ač nejednou byli pronásledováni a životem ohroženi. Nelze proto právem za to míti, že po tomto rozkaze měli apoštolé skutečně opatřiti se mečem; a to ani pro dobu utrpení a ponížení jeho. Neboť slova Kristova řečena jsou všeobecně beze všeho omezení; jest proto také vykládati je bez omezení, a tedy ne jen o době utrpení Kristova, nýbrž i o době další, a to tím spíše, poněvadž ani v době utrpení Kristova neužili apoštolé meče ke své vlastní obraně.

Správněji tedy pojímají dotyčná slova Páně ti, kteří pokládají je za allegorii, a to nikoli jako skutečný rozkaz, nýbrž jako proroctví, tak totiž, že Pán Ježíš předpovídá jimi apoštolům pronásledování tak kruté, že, po lidsku soudíc, mohlo by se radným býti, aby koupili si meč, byť měli proto plášť prodati. Výkladu tomu není na překážku rozkazovací způsob, jehož Pán Ježíš užil, řka: vezmi, prodej, kup. Neboť při proroctvích užívalo se častěji způsobu rozkazovacího místo času budoucího (na př. Žalm 108, 6. 9.). Nicméně není pravdě nepodobno, že Pán Ježíš proto užil způsobu rozkazovacího, poněvadž chtěl nejen předpověděti apoštolům nastávající pronásledování, nýbrž i vyzvati je, aby hotovi byli nedostatek trpělivě snášeti a proti odpůrcům hájiti se i bojovati, ovšem ne mečem skutečným, nýbrž mečem slova Božího, zbraní duchovní.

Byly pak dvě příčiny, proč takové pronásledování mělo přijíti na apoštoly: změněný úsudek o Kristu,

který bude míti vliv i na zacházení s apoštoly, a odchod Kristův s tohoto světa, pro který nepřátelé Kristovi přenesou na apoštoly to záští, které měli proti Kristu. První příčinu udává Pán Ježíš slovy: Nebo pravím vám, že ještě toto, co psáno jest, musí se naplniti na mně (totiž): A s nepravými počten jest. Jako totiž všecka proroctví messianská musila dojíti náplně, tak i ono proroctví, které Isaiáš předpověděl (53, 12), že Vykupitel bude mezi zločince čítán. Budou-li tedy Krista samého čítati mezi zločince (jakož plnou měrou stalo se na Kalvarii, když s dvěma zločinci byl ukřižován), jest zcela pochopitelno, že i stoupence jeho budou za lidi bezbožné a zločinné pokládati a jako s takovými zacházeti. Neboť, jak Pán Ježíš již při prvém rozesílání apoštolů řekl, není učeník nad mistra. Nemůže tedy čekati, že se mu dostane lepšího osudu než mistru jeho. Druhou příčinu uvádí Pán Ježíš slovy: Nebo [1]) to, co na mně se vztahuje (co mne se týká), konec má; t. j. moje poslání, moje působení na zemi, můj pozemský život jde ke konci; již s toho světa odejdu; a právě proto nastanou vám jiné doby; to záští, které mají nepřátelé moji proti mně, přenesou potom na vás a budou vás pronásledovati.

Avšak apoštolé neporozuměli tehdy slovům Kristovým. Myslilit, že mluví o skutečném hmotném meči, jehož by třeba bylo ihned užiti; a proto ukázavše na dva meče pravili: Pane, hle zde dva meče. Dle sv. Chrysostoma, Euthymia a některých exegetů no-

---

[1]) Někteří (Grimm, Pölzl, Nebe, de Wette a j.) překládají výraz καὶ γὰρ slovy »nebo i« a větu »nebo to, co mne se týká, konec mí,« mají za odůvodnění předchozího proroctví: to že proto musí nyní vyplniti se, poněvadž pozemské působení Kristovo již se končí; ba někteří vzali z toho i podnět, aby předpověď o pronásledování apoštolů vztahovali pouze na dobu Kristova utrpení. Ale neprávem. Neboť výraz καὶ γὰρ znamená tolik, co »neboť« a celá věta »nebo to, co mne se týká, konec má,« jest souřaděná s větou: nebo pravím vám atd. Udává tedy druhý důvod, proč na apoštoly přijde pronásledování. Některé překlady staré, mezi nimi i syrský překlad Curetonský, mají místo »nebo« spojku *a* (a to, co mne se týká, konec má); tak ukazují zcela určitě, že již v nejstarších dobách církve bylo místo toto pojímáno tak, jak jsme právě vyložili.

*

vějších (Hofmann, Holtzmann) nebyly to meče skutečné, nýbrž větší nože poněkud zahnuté, z nichž jednoho užívalo se k zabíjení, druhého k sekání beránka. Hledí-li se však k tomu, že Pán Ježíš ve v. 36. mluví o meči (a nikoliv o noži obětním) a že řecký výraz μάχαιρα, jehož tuto sv. evangelista užívá, v Novém Zákoně nikde neznamená nože, jeví se zajisté správnějším mysliti tu na meče skutečné, nikoli na nože obětné. Nelze ovšem dokázati, že sv. apoštolé nosili s sebou meče; ale proto přece není pravdě nepodobno, že alespoň někteří z nich zaopatřili si je; neboť Židé, a zejména poutníci a cestující, nosívali s sebou zbraň, zvláště pro tu nejistotu a nebezpečnost, která v některých krajích palestinských se jevila (viz Luk. 10, 30). Ostatně není třeba mysliti, že apoštolé nosili je s sebou. Mohli též (po oněch slovech Kristových) shledati je v domě, ve kterém večeřeli.

Pán Ježíš vida, že apoštolé nesprávně pojali slova jeho, nevyložil jich jim jasněji; neboť jednak nebyli nyní jasnějšímu výkladu o té věci dosti přístupni, jednak věděl, že brzy poznají sami ze své zkušenosti pravý smysl slov jeho. Krátce proto a vlídně přerušil řeč o té věci řka: Dosti jest — dosti jest již řeči o tom; nebudeme víc o tom mluviti.[1])

---

[1]) Tak slova ἱκανόν ἐστιν vykládají: Theophylakt, Jansen, Euthymius, Lamy, Bisping, Stier, Klofutar, Reischl, Grimm, Pölzl, de Wette, Olshausen, Nebe, Holtzmann, Hahn a j. Jiní však pokládají slova ta za ironii, jakoby Pán Ježíš s úsměvem a jakousi ironií byl řekl: No ovšem, k tomu účelu, který já mám na mysli, ty dva meče dostačí. Neboť, jak říkají, na skutečnou obranu pouze lidskou by dvou mečů proti přesile nebylo dosti; k účelu pak Kristovu nebylo třeba žádného. (Godet, Grotius, Meyer, Schanz, Knabenbauer a j.) Avšak není pravdě podobno, že by Pán Ježíš ve chvíli tak vážné byl užil ironie, zvláště považí-li se, že vůbec jest pochybno, zda Pán Ježíš kdy užil skutečné ironie. Jiní vykládají takto: Pro tu dobu jest jich dosti, zítra kupte jich více (Paul). Nebo: Dostačí k tomu, aby zjevno bylo, že nechci, abyste mne hájili mečem (Hofmann). Jiní ještě jinak. Ale všecky výklady tyto buď odporují duchu a povaze Kristově neb jsou příliš přitaženy. — Připomenouti však sluší, že někteří sv. Otcové vykládali dva meče, kteréž apoštolé měli allegoricky, t. o duchovní a světské moci; činili to však nikoli, aby Písmo sv. vykládali, nýbrž aby užili jeho výroku mravně.

ch) Kristova řeč na rozloučenou.

Jan 14—16.

α) Pán Ježíš těší apoštoly své.

Jan 14, 1—31.

1. Nermutiž se srdce vaše. Věříte v Boha, i ve mne věřte.

2. V domě Otce mého jsou mnozí příbytkové. Kdyby ne (kdyby nebylo tak), byl bych pověděl (to) vám. Neboť jdu, abych vám připravil místo.

3. A jestli odejdu a připravím vám místo, zase přijdu a vezmu vás k sobě, abyste, kde jsem já, i vy byli.

4. A kam já jdu, víte. I cestu víte.

5. Dí jemu Tomáš: Pane, nevíme, kam jdeš; i kterak můžeme cestu věděti?

6. Dí jemu Ježíš: Já jsem cesta a pravda a život: nikdo nepřichází k Otci, než skrze mne.

7. Kdybyste mne byli poznali, i Otce mého byli byste poznali; a od té chvíle znáte jej a viděli jste jej.

8. Dí jemu Filip: Pane, ukaž nám Otce, a dosti jest nám.

9. Dí jemu Ježíš: Tak dlouhý čas jsem s vámi, a nepoznal [1]) jsi mne, Filipe? Kdo vidí mne, vidí i Otce; i kterak ty pravíš: Ukaž nám Otce?

10. Nevěříš-li, že já v Otci a Otec ve mně jest? Slova kteráž já mluvím vám, sám od sebe nemluvím: ale Otec, kterýž ve mně zůstává, On činí skutky.

11. Věřte [2]) mi, že já (jsem) v Otci a Otec ve mně (jest); pakli ne, pro skutky samy věřte mně.

12. Amen, amen pravím vám, kdo věří ve mně, skutky, kteréž já činím, i on činiti bude, a větší nad ty činiti bude: neboť já jdu k Otci,

13. a začkoliv budete prositi [3]) ve jménu mém, to učiním, aby oslaven byl Otec v Synu.

14. Budete-li zač prositi [4]) ve jménu mém, já (to) učiním.

---

[1]) Ve Vulgatě a českém překladě jest číslo množné: nepoznali jste mne? Slovo »Filipe« pak pojí se až k následující větě: Filipe, kdo vidí mne, vidí i Otce. Taktéž ve v. 10. má Vulgata a český překlad číslo množné: Nevěříte-li?

[2]) Vulgata má otázku: Což nevěříte, že já v Otci a Otec ve mně (jest).

[3]) Vulgata připojuje slovo »Patrem« (Otce).

[4]) Kodexy nejstarší ℵ, B, Δ jakož i Vulgata mají za slovem prositi náměstku m n e; jest proto právem pojato i do uznaného překladu českého.

15. Milujete-li mne, přikázání má zachovávejte.

16. A já prositi budu Otce a jiného utěšitele dá vám, aby zůstával s vámi na věky,

17. Ducha pravdy, jehož svět nemůže přijati; neboť nevidí ho, aniž ho zná; ale vy jej znáte,[1]) neboť u vás zůstává a ve vás jest.[2])

18. Nenechám vás sirotkův: přijdu (zase) k vám.

19. Ještě maličko, a svět mne již neuzří; ale vy mne uzříte, neboť já jsem živ, i vy živi budete.

20. V ten den vy poznáte, že já jsem v Otci svém a vy ve mně a já ve vás.

21. Kdo má přikázání má a zachovává je, tenť jest, kterýž mne miluje. A kdo miluje mne, milován bude od Otce mého; i já budu jej milovati a zjevím mu sebe sama.

22. Dí jemu Juda, nikoliv onen Iškariotský: Pane, i co se stalo, že zjevíš sebe samého nám a ne světu?

23. Odpověděl Ježíš a řekl jemu: Miluje-li kdo mne, řeč mou zachovávati bude, a Otec můj bude ho milovati, a k němu přijdeme a příbytek u něho učiníme.

24. Kdo mne nemiluje, řečí mých nezachovává; a řeč, kterou slyšíte, není má, ale toho, kterýž mne poslal, Otce.

25. Toto mluvil jsem vám u vás zůstávaje (přebývaje);

26. Utěšitel pak Duch sv., kteréhož pošle Otec ve jménu mém, tenť vás naučí všem věcem a připomene vám všecko, cokoli jsem mluvil vám.

27. Pokoj zůstavuji vám, pokoj svůj dávám vám: ne jako svět dává, já dávám vám. Nermutiž se srdce vaše aniž se strachuj.

28. Slyšeli jste, že já jsem řekl vám: Jdu a (zase) přijdu k vám. Kdybyste mne milovali, radovali byste se (ovšem), že jdu k Otci; neboť Otec větši mne jest.

29. A nyní pověděl jsem vám, prve nežli by se stalo, abyste, když se stane, uvěřili.

30. Již nebudu mnoho mluviti s vámi: neboť přichází kníže světa (tohoto), a na mně nemá ničeho;

31. ale aby poznal svět, že miluji Otce, a jakož mi přikázal Otec, tak činím. Vstaňte, pojďme odtud.

---

[1]) Vulgata (a český překlad) mají čas budoucí: cognoscetis (poznáte); vykládá tím znění textu řeckého. Neboť γινώσκετε — znáte jej, jest vzato ve významu budoucího času.

[2]) Také tuto má text řecký ve vážnějších kodexich čas přítomný μένει, ἐστίν; poněvadž však řečeno jest tak ve významu času budoucího, překládá Vulgata: manebit, erit, a český překlad: zůstane, bude.

Co Pán Ježíš dosud činil a mluvil při poslední večeři, způsobilo v apoštolích mocné dojmy. Cit jeden stíhal druhý: k lásce družila se lítost, k radosti žalost, k naději obava. Nejvíce však zarýval se do srdce jejich cit bolesti. Zarmoutilať je již předpověď, že jeden z nich zradí Krista; a zármutek ten vzrostl ohlášením, že Pán Ježíš za krátkou dobu od nich odejde, a on zmohl se tím více, když řekl jim, že této noci Petr jej zapře a všickni nad míru se pohorší, a když dal na jevo, že kruté časy jim nastanou po jeho odchodě. Proto když Pán Ježíš přerušil řeč svou o meči poznámkou »dosti jest«, zůstali všickni tiši oddavše se svým myšlenkám a svému bolu. Pán Ježíš pozoroval je chvilku s patrnou účastí. Na to ujal se slova opět a těšil je řka: Nermutiž se srdce vaše. Povzbuzoval je tak, aby neoddávali se v utrpení zármutku měrou přílišnou, — ne tak, aby klesali v malomyslnost neb v zoufalství; nikterak však nežádal tím, aby ke strastem a utrpením zachovali lhostejnost stoickou; vždyť on sám připustil si v zahradě gethsemanské zármutek až k smrti.

Nebylo však nic, co by po víře v Boha mohlo více potěšiti sklíčenou mysl jejich, než přesvědčení — pevná víra, že Pán Ježíš, k němuž celým srdcem přilnuli a v něhož největší naděje skládali, je skutečně Vykupitelem, Bohem, a že tedy ve slovech jeho halí se úradky božské. Neboť jako vůbec víra v Boha, víra v Krista Ježíše, budí důvěru a skytá síly v utrpeních, tak byla s to, aby také v nich vzbudila útěchu a důvěru, že Pán Ježíš neopustí jich úplně aniž je zklame, nýbrž i dále zůstane při nich božskou ochranou svou, a to i když jako člověk bude trpět a v hrobě spočívati. Proto dovolávaje se víry jejich v Boha, vyzval je, aby také v něho pevně věřili. Pravilť: Věříte v Boha, i ve mně věřte.[1]) A poněvadž hlavní příčina zármutku

---

[1]) V řeckém textě stojí dvakráte πιστεύετε (πιστεύετε εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε). Forma ta však může býti způsobem i rozkazovacím i oznamovacím. Někteří exegeté mají ji na obou místech za způsob rozkazovací překládajíce: Věřte v Boha, i ve mne věřte. Slovo pak samé brávají ve významu důvěřovati. Vul-

jejich bylo ohlášení Páně, že od nich odejde, a s tím spojená obava, že nevyplní se naděje, které skládali v něho, zejména v příčině odměny nebeské, ujišťoval je, že pouze na čas odejde od nich, a to také v jejich prospěch, k tomu, aby připravil jim místa v nebi; potom, že zase přijde a vezme je k sobě. Řekl totiž nejprve: »V domě Otce mého jsou mnozí příbytkové.« a již tak přirovnávaje nebe k paláci královskému, zapuzoval veškeru obavu, že snad pro nedostatek místa bude někomu zabráněn přístup do nebe. Neboť jako v paláci královském dosti jest místností pro každého syna královského, byť i četná byla rodina, tak, míní Pán, jest i v nebesích dosti místa nejen pro něho, jednorozeného to Syna Božího, nýbrž i pro všecky ty, kteréž Bůh Otec skrze něho za dítky přijme. Aby pak tím více utvrdil je v této víře a naději, poukazoval na to k nejvyšší pravdomluvnosti své, řka: »Kdyby nebylo (tomu) tak, byl bych pověděl (to) vám.« A zajisté. Neboť apoštolé činili si veliké naděje v příčině »příbytků nebeských« či věčné blaženosti; podnět k tomu dal Pán Ježíš sám tím, že častěji mluvil o zvláštní odměně, jež je čeká v nebesích. Kdyby tedy nebylo tam místa pro ně, a naděje jejich nebyly než pouhým blouzněním, nebyl by mohl Ježíš jakožto pravda věčná nechati je při nich, nýbrž byl by musel jim říci, jak věci se mají; sic jinak nebyl by učitelem pravdy, ne pravdou věčnou, nýbrž šiřitelem a utvrzovatelem bludův. Mlčel-li tedy k jejich nadějím, ač o nich věděl ano sám k nim podnět dal, mlčel-li k nim i nyní, když již od nich odcházel, jest při jeho pravdomluvnosti i toto mlčení důkazem, že jest nebe skutečně, a že tam jsou příbytky mnohé,[1]) takže nikdo nemá příčiny

---

gata však a po ní jiní exegeté pokládají ji na prvém místě za způsob oznamovací, na druhém za rozkazovací (Věříte v Boha, i ve mně věřte). Smysl sice nemění se mnoho, ať se pojímá onen výraz tak či onak; avšak při formě oznamovací (na prvém místě) jeví se řeč mocnější a slavnostnější. Jí proto dáváme přednost. Také více srovnává se s mluvou sv. Jana bráti slovo πιστεύειν ve významu věřiti než ve významu důvěřovati.

[1]) Někteří, zejména starší exegeté vykládají slova ta o různých příbytcích či o různých stupních nebeské blaženosti. Tento

obávati se, že pro nedostatek místa bude někomu blaženost věčná odepřena. Důkazem toho, dí Pán dále, jest i ten odchod, který má nyní právě před sebou.

---

smysl však není obsažen v slovech oněch, leč jen zavinutě. Zřejmě však vyjádřen jest slovy, kterými Pán Ježíš při jiné příležitosti prohlásil, že Bůh odplatí jednomu každému podle skutků jeho (Mat. 16, 27), jakož i podobenstvím o deseti hřivnách. Jsou tedy v nebi vskutku nejen mnozí, nýbrž i různí příbytkové, t. j. nejen dosti jest tam místa pro všecky spravedlivé, nechť jich bude kolikkoliv, nýbrž jsou tam též různé stupně blaženosti. Proto však nesprávno by bylo mysliti, že z rozdílných stupňů těch vezmou světci v nebi příčinu, aby záviděli si vespolek. Závist taková nebude ani možna. Neboť ačkoliv rozličné jsou stupně věčné blaženosti, každý přece sám pro svou osobu bude nevýslovně šťasten, štasten tak, že většího štěstí nebude schopen. Příkladem objasní se věc více: Otec jeden má tři syny: jednomu jest pět roků, druhému deset, třetímu třináct. Každému koupí nový šat z téže látky. Všickni proto těší se z něho, ač šaty jejich jsou různé velikosti. Těší se proto, poněvadž jsou přiměřeny jejich vzrůstu. Kdyby však otec přeměnil šaty jejich, a snad ty, které patří nejmenšímu, dal největšímu, tohoto pak desítiletému, a šat desítiletého pětiletému, nebyl by z nich spokojen nikdo, ač mladší dva synové dostali by větší šat, než měli dříve. Proč? Není jim přiměřen. Podobně jest to při radostech nebeských. Jako totiž člověk dle toho, jak vyroste, stává se schopen, aby šat jen jisté velikosti mohl nositi pohodlně, tak i podle toho, jak kdo prospěje v ctnosti, stává se schopen jen jistého stupně radostí nebeských. A Bůh dá každému oslavenci největší stupeň radostí, který bude moci snésti, a to tak, že kdyby mu přidal k nim a je zvětšil, nesnesl by jich světec ten a cítil by se nešťastným. Vždyť na zemi nesnese člověk také přílišného stupně radosti, jakož patrno z toho, že i z radosti umírají lidé. — Mluví-li však Pán Ježíš o mnoha příbytcích nebeských, ne raví tím, že by svatí v nebi byli připoutáni na jisté místo neb jistý kraj, s něhož by buď vůbec nemohli dostati se na místo jiné, aneb jen s obtížemi, nýbrž poučuje pouze, že v nebesích jest místa dosti pro všecky, kteří stanou se ho hodni. O místě samém však, t. j. o tom, kde a kam až nebe se rozléhá, nepraví ani Písmo sv. ani církev nic určitého; ba církev nerozhodla ani o tom, je-li nebe stav či místo blaženosti, ač katechismy její učí o nebi, jako o místě, kde svatí požívají věčné blaženosti. Poněvadž však nevyslovila se církev sv. o tom rozhodně, t. j. zvláštním výnosem věroučným, rozcházejí se bohoslovci ve svých míněních o tom: jedni mají nebe za stav věčné blaženosti, jiní za místo, kde svatí blaženosti požívají věčné, jiní za stav i za místo. Avšak ani ti, kteří pokládají nebe za stav, netvrdí, že by snad světci nebeští trvali bez prostoru či mimo prostor, nýbrž, buď vůbec nevyslovují se o prostornosti nebes, aneb popírají jen, že by nebe bylo nějakým prostorem omezeným, určitým, vázaným snad na některé těleso nebeské. Lze proto říci,

Neboť odchází od nich mimo jiné také proto, aby jim připravil místo. Tento účel však nebyl by mohl míti při svém odchodě, kdyby nebylo nebe vůbec aneb alespoň ne dosti místa pro ně tam. Ovšem pravda, místa ta byla určena pro ně již od věčnosti. Neboť od věčnosti již ustanovil Bůh, že lidi spravedlivé vezme

---

že co do podstaty shodují se v té věci všickni; neboť všickni uznávají, jakož se srovnává s učením církve, že nebešťané požívají blaženosti věčné, nevýslovné, a že trvají v nějakém prostoru; v tom jen rozcházejí se, kterak se má ten prostor pojímati, zda jako místo určité neb jinak. K otázce té nedovede ovšem rozum lidský dáti odpověď zcela určitou a bezpečnou: s jakousi pravděpodobností lze však přece vysloviti se o tom, uváží-li se: *a)* že ačkoli duše od těla oddělená, jsouc bytostí jednoduchou a nehmotnou, nepotřebuje k bytí svému prostoru žádného, přece ku prostoru skutečnému v jistém poměru jest, v tom totiž, že nemůže býti zároveň všudy, jako Bůh, nýbrž vždy jen na místě určitém, a proto možno jí pohybovati se z místa na místo; *b)* že ani duše od těla oddělená ani s tělem oslaveným (po vzkříšení) spojená není vázána tou měrou k určitému místu, aby, nebrání-li Bůh, nemohla z něho přejíti na místo jiné, jakkoli vzdálené, a to nikoli s námahou a zdlouhavě, nýbrž lehce a rychlostí blesku; *c)* že výrazy, jichž Písmo sv. o nebi užívá (království nebeské, dům, obydlí, trůn Boží ... na rozdíl od země, kterou podnožím jeho nohou nazývá), poukazují ku prostorám vyvýšeným i nad zemské ovzduší i nad veškeren svět hvězdný, vůbec ku prostranství, jež nejpřednější místo zaujímá mezi veškerým prostorem světovým; *d)* že na konec světa před samým vzkříšením nynější podoba světa pomine a jiná (nové nebe a nová země) nastane nevýslovně dokonalejší a zcela přiměřená poměrům, jaké po vzkříšení nastanou; *e)* že oslavené tělo lidské (po vzkříšení) mimo jiné vlastnosti nové, jichž nabude, bude též zduchovněné (duchovní), t. j. nebude již v ničem duši odporovati ani překážeti, nýbrž s rychlostí blesku i s ní ubírati se tam, kamkoli duše, puzena jsouc láskou, bráti se bude; *f)* že podstata blaženosti věčné záleží ve spojení a obcování s Bohem, daleko užším, než na zemi jest možné, Bůh pak že, jsa všudy, na každém místě může vyvoleným svým dávati se dokonale poznati i požívati a s ním v lásce obcovati a tak nejvyššího blaha účastny je činiti: uváží-li se to vše, lze s jakousi pravděpodobností říci, že sídlem, ve kterém se nyní zdržují duše zemřelých světců, jsou nejpřednější prostory světové, jinak neznámé, nejspíše však ty, jež vyvýšeny jsou nad veškeren svět hvězdný; po vzkříšení však, že bude jim jistou měrou veškerý svět, pokud totiž svět ten dokonalejší podoby nabude a věřící budou s to, aby rychlostí blesku zalétali na kterékoli těleso nebeské, na něž je buď Bůh neb myšlénka bude volati, a pokud Bůh všudy bude s nimi v nejužším spojení trvati a jim se požívat dávati.

do nebe; a poněvadž od věčnosti předvěděl, že také apoštolé budou spravedlivi a v dobrém až do smrti vytrvají, ustanovil, že také je tam vezme. Avšak hříchem prvních rodičův byl přístup do nebe uzavřen, ano jednotlivci sami dospěvše k rozumu činí se též vlastními hříchy nehodnými věčné blaženosti; bylo proto třeba, aby nebe zase otevřeno a v něm místa připravena byla. Otevřeno bylo Kristovou smrtí, kterou podáno bylo Bohu nekonečné dostiučinění; místa však ku přijetí světců připravena býti nemohla, dokud Pán Ježíš sám jako člověk na nebe nevstoupil. Neboť poněvadž On to byl, kterýž jako Bohočlověk obětí svou učinil nebe zase člověku přístupným, žádala božská spravedlnost, aby nebyl tam připuštěn nikdo dříve, dokud by tam On sám jako člověk nevešel. Mimo to ačkoliv Bůh z pouhé lásky ustanovil, že spravedlivé vezme do nebe, přece nechtěl, aby blaženost nebeská byla pouhým darem, nýbrž také odměnou; má proto člověk k rozumu dospělý také sám alespoň poněkud nebe si zasloužiti. Avšak pouze svými silami nemůže činiti nikdo nic záslužného pro nebe. Schopnosti k tomu nabývá teprv milostí Ducha sv., kteréhož Pán Ježíš na apoštoly seslal a jenž dosud na věřící svou milostí ve svátostech sestupuje. Lze proto říci, že Pán Ježíš připravil a připravuje místa v nebi jednak svým na nebe vstoupením, jednak tím, že seslav Ducha sv., aby milostí svou lidi uschopnil konat skutky záslužné, zásluhy jednotlivých věřících takořka sbírá a v nebi hromadí a uchovává až do té doby, kdy člověka s toho světa povolá, aby podle množství zásluh jeho »vykázal mu místo« či odměnu v nebi. Proto praví dále: Jestli odejdu a připravím vám místo, zase přijdu a vezmu vás k sobě, abyste, kde jsem já, i vy byli. Mluví tak nejen k apoštolům, nýbrž skrze ně i ke všem věrným vyznavačům svým. Alespoň při velelekněžské modlitbě své zřejmě řekl: Otče, chci, aby, kde jsem já, i oni, které jsi mi dal, (kteří skrze apoštoly uvěří ve mne), se mnou byli. Přichází pak zase již při smrti věrných vyznavačů svých, tím totiž, že přijímá duše jejich, aby účastny je učinil blaženosti věčné; a přijde též viditelně na konec světa, kdy duše zase budou s těly svými

spojeny, aby i s nimi věčného blaha požívaly. Dostaví se sice také při smrti nespravedlivých, ale nikoliv jako přítel a odměnitel, nýbrž aby jako soudce na paměť přivedl skutky jejich zlé a za ně věčný trest jim přisoudil.

Tak Pán Ježíš mluvě o domě Otce svého a o tom, že až připraví tam místa apoštolům, zase přijde a je k sobě vezme, okázal zcela jasně, i že jde k Otci — do nebe, i že také oni mohou tam přijíti skrze něho. A dříve již — po čas veřejného působení svého — poučil je, kterak mohou přijíti do nebe skrze něho, totiž uznáváním a zachováváním jeho učení. Proto pokračuje ve své řeči pravil: A kam já jdu, víte. I cestu víte. Ale apoštolé znali sice Boha Otce, znali i Pána Ježíše a jeho učení; nebyli si však toho vědomi, že Bůh Otec jest cílem, k němuž Kristus spěje, ani že Pán Ježíš jest cestou, po které lze k Otci do nebe přijíti. Proto Tomáš, maje za to, že v této věci může mluviti jménem všech, přerušil mistra svého v řeči a pravil: Pane, nevíme, kam jdeš; i kterak můžeme cestu věděti? A jakkoli ta otázka po tak dlouhém obcování s Pánem Ježíšem zaráží a jen tím se vyložiti dá, že židovské předsudky messianské hluboce byly u nich zakořeněny a mysl jejich mocnými dojmy jata, Kristus Pán přece vlídně přijal otázku jeho a neučiniv ni nejmenší výtky, jal se vykládati znovu řka: Já jsem cesta a pravda a život: nikdo nepřichází k Otci, než skrze mne. Kdybyste mne byli poznali, i Otce mého byli byste poznali; a od této chvíle poznáte jej a viděli jste jej. Nazývá se cestou, poněvadž v něm a skrze něho lze přijíti k Otci či do nebe. Cestou totiž nazývalo se již v Starém Zákoně pravidlo života nábožensko-mravného; v Novém Zákoně pak nazýval se tak veškerý řád Kristem stanovený, jakožto nejdokonalejší pravidlo života nábožensko-mravného; poněvadž však řád tento jakožto dílo Kristovo nerozlučně spojen jest s osobou jeho, zove se cestou Kristus Pán sám. Jest tedy Pán Ježíš cestou, *a)* pokud nám ukázal cestu či řád stanovil, jehož šetříce života věčného dojdeme, *b)* pokud nám jest na této cestě vůdcem, či pokud nás buď svým příkladem aneb skrze církev svou ke spáse vede.

c) pokud nám (ve svatých svátostech) sílu a pomoc dává, abychom ve všech okolnostech života na cestě ctnosti vytrvali. Příčinu, pro kterou Pán Ježíš jest cestou, udává sám, dodávaje, že jest též pravda a život. Proto tedy a potud jest cestou, poněvadž a pokud jest pravdou a životem. Neboť jsa pravdou, jest nejen učitelem, nýbrž i zdrojem a původcem pravdy, a jako takový pravdu neklamnou nejen zjevil, nýbrž i bez porušení v církvi darem neomylnosti udržuje a nás světlem víry ku poznání jí přivádí. A jsa životem, jest i dárcem veškerého života i jeho zdrojem a původcem, a jako takový nejen k životu nadpřirozenému či k životu milosti nás povznáší, nýbrž i život ten v nás udržuje a k oné dokonalosti přivádí, při které člověk Boha dokonale poznává a požívá a tak věčnému blahu se těší.

Pravil pak Pán Ježíš s veškerým důrazem: »Já jsem cesta«, aby tak již naznačil, že pouze On, a nikdo jiný jest to, skrze něhož lze přijíti do nebe. Kdo tedy chce dospěti k tomuto cíli, musí nastoupiti na onu cestu, kterouž jest Kristus t. j. musí nutně věrou a láskou s ním se spojiti a tak žíti, jak Kristus svým učením a příkladem ukázal. Jinak nebude spasen. Aby však nebylo o tom žádné pochybnosti, dí Pán zřejmě: nikdo nepřichází k Otci, než skrze mne. A zásada tato platí tak rozhodně, že nejen k Otci, nýbrž ani k poznání Otce nemůže přijíti nikdo, leč skrze Krista. Vždyť právě v nedostatečném poznání Krista byla příčina, pro kterou Tomáš a druhové jeho nevěděli, že jde k Otci, ač tak jasně mluvil o domě Otce svého. Kristus sám potvrzuje to slovy: »Kdybyste mne byli poznali, i Otce mého byli byste poznali.« Zdá se ovšem s podivením býti, že Pán Ježíš ještě nyní upírá apoštolům známost své bytosti, ač již před půl rokem Petr před ostatními apoštoly a v jejich souhlase vyznal: Ty jsi Kristus, Syn Boha živého. Avšak podivení to vymizí, jakmile přihlédnouce k dalším slovům Páně uvážíme, že Kristus Pán měl na mysli dokonalé poznání své bytosti a svého poměru k Otci. Poznání takového však dosud neměli. Věděli sice, že Pán Ježíš jest Synem Božím, věděli, že On a Otec jedno jsou

(Jan 10, 30) a že tedy touž podstatu má Syn, kterou má Otec. Avšak nebyli si vědomi, v kterém poměru jest k Bohu Otci, zejména ne toho, že Pán Ježíš jakožto Syn Boží od věčnosti splozen jest od Boha Otce, a to tím méně, poněvadž těmi dojmy, jež zmocnili se jich ve večeřadle při řečech Kristových, zatemnilo se v nich i ono poznání, které měli o soupodstatnosti Boha Syna s Bohem Otcem. Ale brzy již mělo se jim dostati v té příčině poznání a porozumění dokonalého, tak brzy, že Pán Ježíš dobu tu kladl již na roveň přítomnosti, řka: A od té chvíle znáte jej.[1]) Kterou chvíli myslil tím? Někteří[2]) mají za to, že rozuměl dobu, kdy Duch sv. sestoupiv na apoštoly osvítil rozum jejich a dal jim dokonale poznat i pochopit pravdy zjevené. Přihlédneme-li však k další řeči Kristově a k tomu, co sv. apoštolé o málo později sami řekli (Jan 16, 30), uvidí se nám zajisté správnějším tvrditi, že Pán Ježíš mínil nejen dobu, kdy Duch sv. na apoštoly sestoupil, nýbrž i tu, která od tohoto okamžiku uplynula do seslání Ducha sv., zejména též tu, kterou ještě strávili ve večeřadle. Neboť dříve, než vyšli na horu Olivetskou, poučoval je Pán Ježíš o svém poměru k Bohu Otci. Nabyli tedy ještě ve večeřadle jasnějšího poznání také o Otci, a poznání to zdokonalilo se více, když Kristus vstal z mrtvých, zvláště pak, když vstoupiv na nebesa seslal Ducha sv. Do jisté míry poznali však Otce již dříve za veřejného působení Kristova. Neboť poněvadž pojem syna úzce jest spojen s pojmem otce, nabyli ihned jakési známosti o Bohu Otci, jakmile se dověděli, že Pán Ježíš jest Synem Božím, a známost ta rostla tím více, čím lépe poznávali Pána Ježíše, ač stále ještě zůstávala nedokonalou. A tu právě měl na mysli Pán Ježíš, když připojil slova: »A viděli jste jej,« t. j. nedokonale poznali jste již Otce, a v poznání tom trváte dosud. Někteří sice vykládají slova, ta o blízké budoucnosti, jakoby Pán Ježíš proto byl užil času minulého

---

[1]) Vulgata a překlad český mají budoucí čas: cognoscetis — poznáte.

[2]) Chrysost., August., Tomáš Akv., Cornel. a Lap., Calmet, Lücke, Maier, Ewald, Pölzl.

(viděli jste), aby podobně, jako předchozím slovem znáte (γινώσκετε) naznačil, že již v nejbližší budoucnosti budou na Otce patřiti či dokonale znáti jej. Nezdá se však býti pravděpodobným, aby minulý čas viděli jste (ἑωράκατε) k téže době poukazoval, ke které poukazuje přítomný čas znáte. Nesouhlasíme proto s nimi, ale trvajíce na daném výkladě tento smysl slovům Páně (v. 7) s příslušným rozvedením přikládáme: Kdybyste byli dokonale poznali mne, moji nejen lidskou nýbrž i božskou přirozenost a ten poměr, ve kterém stojím k Otci, byli byste poznali dokonale i Otce mého. Neboť jako Bůh jsem téže podstaty, které jest Otec můj, a z poměru, ve kterém já stojím k Otci, patrný jest poměr, ve kterém Otec jest ke mně. Ale již co nejdříve poznáte jej dokonale. Neboť ještě tuto noc, dříve než odejdeme z večeřadla, vyložím vám svůj poměr k Otci; a co vám zůstane ještě nejasným, vysvětlí se vám, až vstanu z mrtvých, zvláště však, až vstoupě na nebesa sešlu vám Ducha sv. Ačkoli však dosud neznáte Otce dokonale, poněkud znáte jej přece; poznalť jste jej již tehdy, jak jste dověděli se, že já jsem Synem Božím: a poznání to většilo se tím více, čím lépe poznávali jste bytost moji. — Ale Filip nepojal dobře slov Kristových; zejména nechápal, kterak Pán Ježíš mohl říci, že viděli již Otce. Vždyť byl si vědom, že ho ještě nikdy neviděl. Bral totiž výraz viděti o patření očima tělesnýma, a nikoliv, jak činiti měl, o patření duchovním či o poznávání. Maje pak za to, že veškerá nejasnost v té věci by vymizela a on jakož i ostatní apoštolé náležitě by poznali nejen Otce, nýbrž i cíl cesty Kristovy, kdyby se Bůh Otec viditelným způsobem okázal, žádal Pána Ježíše, aby prosil Otce svého, by ukázal se jim viditelně, as podobně, jako druhdy zjevil se Bůh Mojžíšovi, Eliášovi a jiným mužům Zákona Starého. Pravilť pln důvěry: »Pane, okaž nám Otce.« Zároveň připojil slova: »A dostačí nám«, aby jménem svým a jménem ostatních apoštolův ujistil, že více žádati nebudou; to jediné zjevení se Boha Otce že zjedná jim dostatečné útěchy pro všecky případy života, i pro tu dobu, kdy od nich odejde. Ale žádost tato byla nejen zbytečna, nýbrž jevila se v ní též ve-

liká nevědomost. Neboť viditelně zjevil se Bůh již co nejdokonaleji ve vtěleném Synu svém, Pánu Ježíši, kterýž přes dva roky důvěrně s nimi obcoval a je poučoval. Z jeho slov a skutků mohli tedy a měli s dostatek poznati i Boha Otce i Boha Syna. Neboť jsou jedné a téže podstaty, aniž se liší od sebe, leč tím, že Otec má tu podstatu sám ze sebe, Syn pak odvěkým plozením od Otce. Kdo tedy vidí či zná Syna, vidí či zná i Boha Otce. S podivením proto a s bolem vytknul Pán Ježíš nevědomost jevící se v žádosti Filipově, a upozorniv, že Boha Otce lze viděti t. j. poznati v něm a skrze něho, označil žádost jeho jakožto zbytečnou. Pravilť: Tak dlouhý čas jsem s vámi a nepoznal jsi [1]) mne Filipe? Kdo vidí mne, vidí (či zná tím) i Otce; i kterak ty pravíš: ukaž nám Otce?

Byla však nevědomost Filipova spíše nevzpomenutím, než skutečnou nevědomostí; a nevzpomenutí to mělo příčinu hlavně v oněch dojmech, jimiž byli tehdy zaujati všickni apoštolé. Proto Pán Ježíš prohlédaje mysl jeho a chtěje přispěti jeho slabosti, uvedl v krátkosti na paměť, co již několikráte byl pověděl za veřejného života svého, že totiž s Otcem jest soupodstatný. Chtěje však zvláštní důraz dáti na slova svá a tak vštípiti je v paměť co nejvíce, užil otázky řečnické řka: »Nevěříš-li,[2]) že já v Otci, a Otec ve mně jest«; a tak jakoby byl řekl: Ty přece věříš, co jsem vám již několikráte řekl, že totiž celou podstatou svou (božskou) jsem v Otci a Otec celou podstatou svou ve mně jest, a tedy, ač co do osobnosti se rozeznávám od Boha Otce, co do podstaty přece není rozdílu mezi ním a mnou. Aby pak tím jasněji poznali důležitou pravdu tu, připomenul jim, kterak jeví se řečená jednota mezi Otcem a Synem. Řekl: »Slova, která já mluvím vám, sám od sebe nemluvím; ale Otec, kterýž ve mně zůstává, On činí skutky.« Jako Syn Boží jest totiž Pán Ježíš od věčnosti splozen od Boha Otce; tímto splo-

---

[1]) Vulgata a někteří sv. Otcové, jakož i překlady podle Vulgaty učiněné, mají toto čtení a rozdělení: »a nepoznali jste mne? Filipe, kdo vidí mne, vidí i Otce.«

[2]) Také tuto má Vulgata číslo množné: non creditis — nevěříte...?

zením odvěkým přijal od Otce božskou podstatu a s ní i božské poznání a božskou moc. Slova tedy, která mluví, t. j. učení, které hlásá, nemluví sám ze sebe, ne tak, jakoby je měl sám ze sebe a hlásal pouze o své újmě, nýbrž, že přijal je s božskou podstatou od Otce, a že s ním zjevuje je zároveň Otec, kterýž jsa s ním jedné podstaty, v něm zůstává. A podobně i skutky, t. j. veškeré působení jeho, zvláště pak zázraky, kteréž jakožto Syn Boží činí, nekoná tak, jako by moc k tomu sám ze sebe měl a jedině o své újmě činil je, nýbrž, že božskou moc tu přijal odvěkým splozením od Otce a že s ním činí je také Otec, kterýž v něm zůstává. Učení a skutky Synovy jsou tedy zároveň učením a skutky Boha Otce. Zřejmě dal tak Pán Ježíš na jevo, že mimo lidskou přirozenost má též přirozenost, podstatu božskou, a to ne jinou, než kterou má Otec, jakož i že při vší jednotě a nerozdílnosti podstaty Boha Otce a podstaty Boha Syna přece jiná jest osoba Otce než osoba Syna, ba i to, že v božství jest tak zvaný prochod či perichóresa, t. j. ona nevystihlá vzájemnost osob mezi sebou, dle níž osoba jedna jest celou podstatou svou v osobě druhé.

Odpověděv tak k žádosti Filipově, s důrazem vyzval Pán Ježíš všecky apoštoly, aby věřili pevně, co právě pověděl o svém spojení a soupodstatnosti své s Bohem Otcem, žádaje, by mu věřili alespoň pro jeho skutky zázračné, nechtějí-li věřiti slovům jeho. »Věřte [1]) mně,« vece, »že já v Otci a Otec ve mně jest; pakli ne, pro skutky samy věřte mně.« Podobně vyjádřil se již před čtvrt rokem o slavnosti posvěcení chrámu před Židy, řka: Nečiním-li skutků Otce svého, nevěřte mi; pakli činím, a nechcete-li věřiti mně, skutkům věřte, abyste poznali a věřili, že Otec ve mně jest, a já v Otci (Jan 10, 37, 38). Tak ukázal zcela srozumitelně, že nechce víry slepé, která beze vší rozvahy přijímá za pravdu, co jiný praví, nýbrž víru rozumnou, která by spočívala na důvodech. Z té příčiny vystoupiv veřejně, nehlásal hned učení svého, nýbrž činil zázraky, v nichž patrně

[1]) Vulgata má větu tázací: Nevěříte mi . . .? Smysl zůstává sice týž, ale čtení řeckého textu jest více zaručeno.

jevila se božská moc, a teprv potom, když skutky svými osvědčil se býti poslancem Božím, začal učiti a požadoval víry; a požadoval jí tím rozhodněji, čím více z jeho skutků vycházelo na jevo, že Bohem jest. Neboť Bůh, jakožto věčná pravda a svrchovaný pán a tvůrce všehomíra má právo na víru tvorů rozumných, a člověk, jakožto tvor rozumný a na Bohu venkoncem závislý jest povinen podrobovat svůj rozum rozumu božskému právě tak, jako jest povinen ve svém smýšlení a jednání podrobovati vůli svou vůli Boží. Jakmile tedy nabude přesvědčení, že mluví Bůh, nebo že jisté učení jest božské, nemůže více upírati mu víru bez viny.

Přesvědčení to hleděl proto Pán Ježíš předem vpraviti apoštolům i ostatním posluchačům svým; a poněvadž k tomu konci hodily se zázraky měrou zvláštní, nejen opět a opět činil je veřejně a před četnými svědky, nýbrž odkazoval k nim též i druhdy farisee, i nyní učeníky své, předcházeje již napřed veškerou výmluvu, že by snad někdo nemohl uvěřiti jeho učení, nevěda, jakého jest původu. A zajisté, že slova ta nezůstala bez účinku u apoštolův, ale oživila a osvěžila víru jejich, kteráž alespoň v některých z nich byla se zatemnila dojmy dříve vzbuzenými. Aby pak tím ochotněji vytrvali při ní i v největším pokušení, poučil je dále, jaký účinek bude míti tato víra jejich. Budou-li totiž věřiti, že On jest v Otci a Otec v něm, budou míti moc podobné, ano větší ještě skutky činiti, než jaké sám činil. Jaký to nový doklad pro pravost víry jejich a jaký zdroj útěchy a síly pro dobu utrpení a strastí a obtíží v apoštolském díle jejich! Zdá se ovšem býti s podivením, že Pán Ježíš mluví o větších skutcích apoštolův a tak, pokud jimi zázraky rozumí, mezi menšími a většími zázraky rozeznává. Vždyť přece všecky zázraky jsou dílem téže všemohoucnosti božské, kteréž jsou všecky stejně snadné. Avšak On nečiní rozdílu toho, jakoby snad před Bohem byly různé velikosti, nýbrž se zřením k nám lidem, že totiž lidé pokládají některé zázraky za větší, jiné za menší dle toho, jakými se jeví jim účinky jejich. Rozuměl však skutky svými, jakožto menšími, nejen zázraky,

nýbrž veškerou dosavadní činnost svou veřejnou a její účinky; většími pak skutky, jež apoštolé budou činiti, mínil působení apoštolské mezi národy a účinky jeho. Pán Ježíš totiž omezil činnost svou pouze na Palestinu a shromáždil kolem sebe jenom malý hlouček věrných; apoštolé však měli působiti mimo Palestinu a i pohanské národy přiváděti ku pravé víře.

Příčiny pro které měli větší tyto skutky činiti, uvedl Pán Ježíš dvě, a to, že jde k Otci a že učiní, začkoli budou prositi (Otce) ve jménu jeho. Jda totiž k Otci do nebe cestou utrpení a smrti, dokoná dílo vykupitelské a odstraní tím překážku, která by nejvíce stála v cestě spasitelnému působení jejich; a tím, že přijma v nebesích oslavení lidské přirozenosti, učiní, začkoli budou prositi, přispěje sám měrou ovšem nejvydatnější ke zdaru prací jejich. Praví sice všeobecně, že učiní, začkoli budou prositi; avšak ze souvislosti patrno, že měl na mysli apoštolskou činnost jejich a tedy věci, které by se týkaly spásy jednotlivcův a prospěchu církve zejména pak zázraky, kteréž k šíření a utvrzení víry přispívaly měrou vrchovatou. V těchto věcech tedy, sliboval Pán, že učiní skrze ruce jejich, ať prosí Otce začkoli, ale s tou podmínkou, že budou prositi ve jménu jeho, t. j. ve sjednocení s ním a způsobem, který sám svým příkladem ukázal, tedy vzývajíce jméno jeho s pevnou věrou v něho jakožto soupodstatného Syna Božího, pro jeho zásluhy a potud, pokud předmět prosby jejich bude Bohu příjemný, jakož i (že prositi budou) s pevnou důvěrou, že prosby jejich budou pro zásluhy Kristovy vyslyšeny, a tedy i vroucně a vytrvale. Pod touto podmínkou vyslyší je zcela ještě a to, jak praví, za tím účelem, »aby oslaven byl Otec v Synu«, t. j. aby velebnost a dobrota Boha Otce vždy více byla lidem skrze Syna a v Synu zjevována, od nich s vděčností uznávána a oslavována, jakož i aby vždy dále šířilo se poznání, že Otec v Synu a Syn v Otci jest. Neboť učiní-li On zázraky na prosby apoštolů řízené k Otci, a pohne-li tím jednotlivce, aby uvěřili v něho, dá tím nejen nový důkaz o tom, že co do moci a tedy i co do podstaty Bohu Otci roveň jest, nýbrž způsobí též, že ti, kteří uvěříce budou velebiti

jej jakožto Vykupitele svého a Syna Božího, budou oslavovati v něm a tím i Boha Otce, kterýž ho od věčnosti splodil, v čase k našemu vykoupení na svět poslal a skrze něj nám přístup do nebe otevřel. Praví-li však Pán Ježíš, že On učiní, zač budou prositi Otce, nechce tím nikterak říci, že by Otec při tom byl nečinným. Neboť poněvadž všecky božské osoby jsou jedné podstaty, nečiní žádná osoba nic, aby nezúčastnily se v tom též osoby ostatní; a proto jako Syn působí v Otci, aby oslaven byl v něm Otec, tak Otec působí v Synu, aby oslaven byl v něm Syn. Ale za tím účelem jen tak praví, aby vytknul, že, ač jest osobou od Otce rozdílnou, co do podstaty přece jemu roveň jest. Aby pak tím patrněji dal na jevo, jakou váhu klade na to, aby věřili v jeho soupodstatnost a stejnou moc s Otcem, připojil ujištění, že i prosby k němu řízené vyslyší právě tak, jak řekl, že vyslyší prosby řízené k Otci. Pravilť: Budete-li zač prositi mne ve jménu mém, já (to) učiním.

Utvrdiv tak víru apoštolův, ukončil poučování k němuž podnět dal Filip svojí žádostí; a vrátiv se ku předmětu, od něhož se byl odchýlil, těšil dále apoštoly. Dříve poukázal k útěše jejich na to, že jde k Otci, v jehož domě jest mnoho příbytkův, a že, připravě jim místo, zase přijde a je k sobě vezme; i zapudil tak obavu, že snad odloučí se od nich navždy a nevyplněny nechá jejich naděje. Nyní těší je ujištováním, že nenechá jich samotných ani po tu dobu, po kterou nebude s nimi dlíti viditelně. Pošleť k nim jiného utěšitele, Ducha sv., ač-li zachovají k němu lásku a skutkem osvědčí ji. Na podmínku tuto upozornil je nejprve řka: »Milujete-li mne, přikázání má zachovávejte.« Narážel při tom na zármutek, kterému se oddali, uslyševše, že v brzku od nich odejde, a na lásku k němu, kterou dávali zázmutkem svým na jevo, as tak, jakoby byl řekl: Když jsem vám oznámil, že již již od vás odejdu, zarmoutili jste se, přejíce si, abych zůstal u vás stále. Osvědčovali jste tak lásku ke mně. Milujete-li mne tedy skutečně tak, jak zármutkem svým nad mojím odchodem a tužbou po mé přítomnosti ukazujete, zachovávejte přikázání má. Neboť tak nej-

lépe osvědčíte, že mne milujete, a stanete se schopni i hodni, abyste přijali Ducha sv. Vlastní zaslíbení učinil na to slovy: »A (jestli tak učiníte a lásku ke mně skutky osvědčíte) já prositi budu Otce, a jiného utěšitele dá vám, aby s vámi zůstal na věky, Ducha pravdy; jehož svět nemůže přijati; neboť nevidí ho aniž ho zná; ale vy jej znáte; neboť ve vás zůstává a ve vás bude.« Slibuje tak Ducha sv., nazývá jej utešitelem [1]), a to pro činnost, kterou potěšil apoštoly a těší dosud věřící. On totiž jakožto Duch pravdy osvěcuje rozum člověka, aby porozuměl pravdě zjevené; jako Duch v nás zůstávající a posvěcující uděluje nám důstojnost dítek Božích a osvěcuje ji (I. Kor. 6, 19, Řím. 8, 14); jakožto Duch Otce nebeského přispívá nám v nesnázích a pomáhá konat skutky dobré (Mat. 10, 19, 20), a jako »závdavek dědictví našeho« potvrzuje naději naši ve věčnou blaženost. (Efes. 1, 14.) Nazývá jej však utěšitelem jiným; neboť prvním utěšitelem, kteréhož Bůh Otec poslal na svět, byl Pán Ježíš sám.

Také Duchem pravdy zove Ducha sv.; neboť Duch sv. jest pravda naprostá a pravdu zjevuje neb jí svědectví vydává. Ale i proto nazval jej Duchem pravdy, poněvadž výraz ten nejen napřed bránil myšlence, jakoby snad nový utěšitel měl dlíti mezi apoštoly způsobem viditelným, nýbrž vyjadřuje též poměr, ve kterém jest Duch sv. k Synu, ano i k Otci. Sebe sama totiž nazval Pán Ježíš dříve (v. 6.) pravdou: nazývá-li tedy Ducha sv. Duchem pravdy, dává tím na srozuměnou, že Duch sv. jest Duchem jeho, Duchem Syna, či že vychází od Syna. A poněvadž Syn Boží jest pravdou od Otce splozenou, pravdou Boha Otce, vyjadřuje se výrazem duch pravdy též, že Duch sv. vychází také od Otce — od Otce skrze Syna. Praví-li však Pán Ježíš, že Otec dá Ducha sv. na prosbu jeho, aneb

---

[1]) V řeckém textě jest slovo παράκλητος, jež znamená rádce, ochrance, podporovatele před soudem, potom pomahatele jakéhokoliv, a tedy i utěšitele. Působení Ducha sv. mezi apoštoly a v církvi vyjadřuje sice lépe slovo podporovatel neb pomahatel, pomocník; ale v překladech ujal se výraz utěšitel.

jak potom se vyslovil, že Otec pošle Ducha sv. ve jménu jeho (Jan 14, 26), neb že sám jej pošle od Otce (Jan 15, 26; 16, 7), netvrdí tím nijak, že by Duch sv. byl menší než Otec a Syn, aneb snad jim podřízen, ale vyslovuje pravdu, že Duch sv. od Otce a Syna vychází. Neboť ve výrocích těchto a jim podobných výrazy dáti, poslati neznamenají žádné svrchovanosti jedné osoby nad druhou, nýbrž vyjadřují toliko kon autority v širším slova smyslu, potud totiž, pokud jedna osoba jest principem či původem jednání osoby jiné; a výraz poslánu býti neznačí žádné závislosti, nýbrž, že jedna osoba má princip či původ svůj v osobě jiné. Jest proto na jevě, že děje-li se řeč v Písmě sv. o poslání neb sestoupení Ducha sv., nesmějí se výrazy pojímati tak, jakoby Duch sv. vskutku někam vstupoval, kde by dosud nebyl býval; vždyť jsa Bohem jest všudy přítomný a proniká všecko celou svojí bytostí; ale to jen vyjadřuje se oněmi slovy, že Duch sv. počíná někde jeviti činnost, které tam dosud nejevil, aneb, že dává někde cítit svoji přítomnost účinky, jakými ji tam dosud znáti nedával, ač tam přítomen byl.

Co Pán Ježíš praví, že bude prositi Otce svého a na tu prosbu že Otec dá Ducha sv., lze vykládati o něm i jako člověku i jako Bohu. Jako člověk prosil Otce veškerým vykupitelským dílem svým, zejména svým utrpením, smrtí, vzkříšením, na nebe vstoupením. Tato prosba předcházela sestoupení Ducha sv.; neboť dříve zajisté musil člověk býti vykoupen, než mohl přijati oblažující a spasitelné účinky Ducha sv. Jako Bůh neprosil Pán Ježíš skutečně, ale slovy »já prositi budu« vyjádřil totéž, co potom projevil slovy »pošlu ho k vám« (16, 7; 15, 26), totiž, že jest principem jednání Ducha sv. a tedy, že Duch sv. vychází nejen od Otce, nýbrž i od Syna.[1])

---

[1]) Jest jeden Bůh — jedna podstata božská či taková, která jest sama ze sebe od věčnosti, nejdokonalejší rozum a nejlepší vůli má a všeho jest původem, co mimo ni trvá. Ale v podstatě této jsou tři, z nichž každý jest sám o sobě, každý osobou. Moje podstata, moje přirozenost, sestává z mého těla a mé duše. Ta nepatří nikomu jinému, než mně, a není v nikom jiném leč ve mně; já jediný jsem, kterýž v ní rozumím, volím, sebevědom

Slibuje pak Pán Ježíš, že Duch sv. zůstane s apoštoly na věky, slíbil tím, jak patrno z Mat. 28, 20. že s nimi zůstane při jejich působení apoštolském až do

---

jsem; podstata moje trvá tedy samostatně či o sobě jen jedním způsobem — jest jen v jedné osobě. (Zovemeť osobou podstatu rozumnou, která jest celá sama o sobě nerozdělená a nedělitelná.) Ne tak u Boha. Jedna a táž podstata božská patří třem: Otci, Synu a Duchu sv., a jest celá a nerozdílná v každém z nich, jak v Otci, tak v Synu, tak v Duchu sv.; každý z nich rozumí, každý volí, každý jest o sobě; podstata božská jest tedy trojím způsobem sama o sobě, jest ve třech osobách. Osoby ty neliší se od sebe co do podstaty ničím; neboť všecky mají jednu a touž podstatu, všecky tedy také jeden a týž rozum božský, jednu a touž vůli božskou. Ale co do osobnosti rozeznávají se od sebe, tím totiž, že každé osobě patří podstata božská jiným způsobem: Bůh Otec má ji sám ze sebe, Syn má ji odvěkým splozením od Boha Otce (jest od Otce od věčnosti splozen), Duch sv. má ji odvěkým vycházením od Otce i od Syna (vychází od Otce i Syna od věčnosti). Že tomu tak, jest jisto; učí tak zjevené učení vtěleného Syna Božího, v církvi neomylně chované a hlásané; ale kterak to jest, rozum lidský nepochopí v tomto životě nikdy: jest to tajemství nevystihlé. Nicméně jakýsi obraz, ovšem velmi nejasný a nedokonalý, lze přece učiniti si o tom, uvážíme-li poněkud vnitřní život duše své, jakožto obrazu Božího, a soudíme-li z ní na její pravzor, na Boha. Duše totiž majíc toliko dvě mohutnosti, poznávací a žádací (rozum a vůli), jeví vnitřní život svůj poznáváním a chtěním. A tak každý duch, i Bůh sám. Jakožto duch nejdokonalejší poznává se však Bůh nejdokonaleji, tak že poznáváním svým vystihuje celou bytost svou tak, jak jest, a v ní všecko, co skrze ni jest neb býti může. A poznávaje se jakožto bytost nejdokonalejší, chce t. j. miluje sebe též láskou nejdokonalejší, a to celou svou podstatu, tak jak jest. Ano jeho poznávání a milování neliší se od podstaty božské, nýbrž jest to podstata božská sama, pokud se nejdokonaleji poznává a miluje. A to jest osoba Boha Otce. Lze tedy říci, že Bůh Otec jest podstata božská, pokud sebe od věčnosti poznává a miluje jakožto nejdokonalejší bytost sama ze sebe a od věčnosti jsoucí a jakož původ všeho, co mimo ni jest neb býti může. — Člověk však poznávaje sebe, dává též výraz svému poznávání, utvoří si totiž ve své mysli obraz sám o sobě, aneb vyjádří to, co poznal, ve své mysli slovem, kteréž ovšem také na venek může prosloviti. Také Bůh dává výraz svému poznávání, vyjadřuje je obrazem či slovem v sobě samém pojatým; a poněvadž poznávání jeho jest nejvýš dokonalé, celou podstatu jeho obsahující a tedy od ní nerozdílné, jest i výraz poznávání toho či poznání samo (to, co poznáno bylo,) nejvýš dokonalé, s podstatou božskou shodné, ano i samo o sobě jsoucí či osobné; jest to osoba Boha Syna, kterouž sv. Jan nazývá Slovem. Lze tedy říci, že Bůh Syn jest zosobnělý výraz božského poznávání či zosobnělé poznání božské. Poněvadž výraz ten obsahuje

skonání světa. Ježto však apoštolé nezůstali tak dlouho na živě a přece zaslíbení Krista Pána, jakožto věčné pravdy, vyplniti se musí, patrno, že předpověď ta tý-

---

celou podstatu božskou, patrno, že Syn má touž podstatu, kterou má Otec; poněvadž však podstaty té nemá sám ze sebe, jako Otec, nýbrž poznáváním Otcovým, vysvítá, že jeho osoba rozdílná jest od osoby Otcovy. Tento kon božského rozumu — poznávání — kterým Otec jest původem či principem osoby Synovy, jmenujeme plozením. Příčina jest v tom, že má jakousi obdobu s plozením fysickým. Plození fysické totiž směřuje k tomu, aby se vytvořila a objevila podoba ploditele. A oním poznáváním božským dává se původ osobě druhé, s Otcem nejen podobné, nýbrž soupodstatné. Odtud také osoba, která jsouc sama ze sebe poznáváním sebe dává původ osobě druhé, slove Otcem, tato pak Synem. Ale jak patrno, toto plození božské jest venkoncem duchovní, jako duchovním jest i ono plození, kterým duch náš plodí myšlenky. — Ale i chtění svému dává člověk jistý výraz. Zejména poznávaje v osobě jiné bytost sobě podobnou, dobrými vlastnostmi vynikající, chce vejíti s ní ve spojení — miluje ji; a jestli tato osoba milovaná nakloní se k němu, jej si zamiluje, vznikne mezi nimi láska vzájemná; kteréž někdy dávají výraz vzájemným políbením se či hubičkou. Výraz ten vychází od obou, ale jedním konem společným, tak že oba spolu jsou jediným původem onoho výrazu. — Také Bůh Otec dává výraz svému chtění či milování. Poznávaje totiž sama sebe od věčnosti spatřuje svůj obraz v Synu, a vida v něm svou vlastní podstatu nejvýš dokonalou, miluje jej pro tu dokonalost jako dobro nejvyšší, a to od věčnosti, nutně a nekonečně. Ale i Syn, jakožto soupodstatný obraz Otce svého, poznává sebe od věčnosti a spatřuje tím svůj pravzor v Bohu Otci; a vida v něm touž podstatu nejvýš dokonalou, kterou má sám miluje jej též pro tu dokonalost od věčnosti a nutně a nekonečně; tak trvá od věčnosti vzájemná láska mezi Otcem a Synem pro naprostou dokonalost jejich podstaty; láska ta jest nejvýš dokonalá a zaujímá celou podstatu božskou, ba ona není od podstaty božské oddělena, ne rozdělena, nýbrž patří k ní, a to nutně; ano jest to podstata božská sama, pokud sebe v Otci a Synu miluje. Vzájemné lásce své dává Otec a Syn výraz, a to od věčnosti a nutně a jako princip jeden. A poněvadž láska (milování) jejich jest nejvýš dokonalá, s podstatou božskou shodná, totožná, jest i výraz jejich lásky či milování ejvýš dokonalý, naprosto duševní, s podstatou božskou shodný, ano i sám o sobě jsoucí či osobný. Jest to osoba Ducha sv. Lze tedy říci, že Duch sv. jest zosobnělý výraz božské lásky, zosobnělá láska Boží (pokud totiž slovo láska v trpném smyslu béře se o předmětu milovaném). Poněvadž výraz ten obsahuje celou podstatu božskou a s ní totožný jest, patrno, že Duch sv. má touž podstatu, kterou má Otec a Syn; poněvadž však podstaty té nemá ani sám ze sebe, ani plozením od Otce, nýbrž milováním Boha Otce a Boha Syna či vycházením od Otce a od Syna jako jednoho

kala se nejen apoštolů, nýbrž i nástupců jejich; i s těmi bude Duch pravdy, a to tím spíše, poněvadž k zastávání úřadu jejich jest jim nadpřirozené pomoci

principu, vysvítá, že osoba jeho jiná jest, než osoba Otce a Syna. Osobný výraz tento nazývá se Duchem, poněvadž není vhodnějšího slova, kterým by se vyjádřila naprostá jeho duševnost a spolu naznačil se poněkud poměr jeho k Otci a Synu — že totiž jest jaksi dechem Otce a Syna láskou k sobě dýchajících, a proto jakož o duch ducha nejčistšího též duchem nejčistším. Poněvadž pak říká se, že vychází od někoho, nazván jest vycházením i ten způsob, kterým Duch sv. božskou podstatu má od Otce a Syna, a to hlavně k tomu konci, aby co nejnázorněji vyznačilo se, že způsob ten jest jiný, než onen, kterým Syn má podstatu božskou od Otce. Že Duch sv. vychází nejen od Otce, nýbrž i od Syna, lze vyložiti tím, že Syn béře původ svůj od Otce konem rozumu, duchovním plozením, a proto jako dokonalý obraz Boha Otce s podstatou Božskou přijal od něho vše, co má Otec, až na to, co výhradně a bytečně jest Otcovo, totiž až na původ ze sebe a otcovství; přijal tedy od něho i »dýchání«, t. j. to, aby zároveň s Otcem dýchal lásku osobnou či osobný výraz dával vespolnému milování, a tak i s Otcem byl principem osoby Ducha sv. Že pak Duch sv. sám nebéře činně účasti ve vnitřním životě božském tak, aby jiné osobě byl principem, lze vykládati tím, že béře původ svůj od Otce a Syna konem vůle či milováním se Otce a Syna. Neboť co z vůle vychází, není pro tento původ svůj již rovno tomu, od koho jest chtěno; že tedy Duch sv. má podstatu božskou, s podstatou Otce a Syna totožnou, nepochází z toho způsobu, kterým podstatu božskou béře, nýbrž z naprosté dokonalosti božské podstaty, pro kterou vše, co jest v Bohu, s podstatou božskou nerozdílně jest spojeno a pro kterou tedy i láska jeho celou podstatu božskou objímá, s ní nerozdílně spojena, ba ano s ní totožna, Bůh sám jest. Jsou pak tyto osoby v životě božském naprosto nutny: neboť Bůh, jakožto duch nejdokonalejší musí jeviti vnitřní život svůj poznáváním a milováním a konům těm nejdokonalejši, osobný výraz dávati; musí tedy mimo osobu Otcovu býti v podstatě božské též osoba Syna a Ducha sv. Ale ne více. Neboť Bůh jest původem všeho, co mimo něj jest neb býti může, patrno tedy, že dokonalým poznáním božské podstaty poznává se nejen nejdokonalejší předmět poznatelný, nýbrž i vše, co mimo něj jest skutečné neb možné, a že milováním jeho zaujímá se nejen nejvyšší dobro — božská podstata sama, nýbrž i vše, co mimo Boha jest lásky hodné a pokud lásky hodné jest Proto v Synu, jakožto výrazu božského poznávání, vyčerpává se veškeré myšlení či poznávání božské, v Duchu pak, jakožto výrazu božského milování, veškeré chtění či milování jeho; a poněvadž vnitřní život božský nejeví se jinak, než poznáváním a milováním, patrno, že v Synu a v Duchu sv. vyčerpána jest veškerá plodnost vnitřního života božského, a že proto jiných osob v podstatě božské není a býti nemůže.

neméně třeba, než bylo apoštolům, a poněvadž by bez vyšší pomoci nemohli zachovati učení Kristovo neporušeným.

Nebude však Duch sv. dán každému, zejména ne světu, t. j. lidem zlým a od Boha odvráceným; neboť, jak dí Pán, »svět nemůže přijati jej«, nemůže státi se účastným blahodatných účinků jeho, pokud trvá ve své zlobě. Příčina jest v tom, že »nevidí ho aniž ho zná.« Svět totiž nemaje víry, duševního to oka pro předměty nadpřirozené, nemá také způsobilosti, aby Ducha sv. — jeho působnost do duše připustil si a z ní jeho samého poznal. Apoštolé však budou věrou a láskou činnou připraveni ku přijetí Ducha sv.; budou tedy moci přijati i poznati jej. A oni poznají jej skutečně — zakusí účinků jeho přítomnosti a nabudou z nich náležitého poznání o něm, a to tak jistě a v čase tak brzkém, že lze říci, že takořka nyní již jej znají. Poznají jej pak proto, poněvadž nepřijde k nim pouze na dobu kratinkou, nýbrž zůstane u nich trvale svým poučováním, svou pomocí, ochranou a útěchou, ano v nich samých bude, jako ve chrámě v nich bytuje a přítomnost svou udílením darů svých a blahodatnou působností svojí osvědčuje.

Slova tato potěšila sice apoštoly, ale úplně nikoliv. Nerozuměli jim dokonale a proto bylo by jim bývalo milejším, aby Pán Ježíš sám vrátil se k nim, než aby posílal jiného utěšitele na místo sebe. Kristus Pán znal smýšlení jejich a proto přihlížeje k němu těšil je novým důvodem řka: »Nenechám vás sirotkův, přijdu (zase) k vám. Ještě maličko, a svět mne již neuzří; ale vy mne uzříte; neboť já jsem živ (živ budu); i vy živi budete.« Mluvě tak o novém příchodě svém, nemínil viditelného příchodu svého k soudu obecnému, jak někteří vykládají:[1]) neboť o tom nebyl by mohl říci: ještě maličko, a svět mne neuzří, ale vy mne uzříte. Vždyť nechtěl přijíti k soudu již za maličko času; a nejen spravedliví, nýbrž i nespravedliví (svět) uzří jej v den soudný. Také nemyslil tím na neviditelný příchod svůj v den seslání Ducha sv., jak rozu-

[1]) Maldonat, August., Cyrill.

mějí jiní,[1]) pravíce, že Pán Ježíš, hledě ke své soupodstatnosti s Duchem sv., nerozuměl příchodem oním nic jiného, než že s Duchem sv. a v něm přijde k nim neviditelně. Neboť On rozeznává přesně řečený příchod svůj od příchodu Ducha sv., jakožto jiného utěšitele, a proto jen mluví o něm, aby k útěše, dané již zaslíbením Ducha sv., připojil nový důvod útěchy. Ale mínil svůj příchod viditelný v těle oslaveném, že totiž po svém z mrtvých vstání přijde k nim s tělem oslaveným a častěji s nimi bude obcovati, dokud nevstoupí na nebesa.[2]) Že tomu tak, dal na jevo sám. Neboť pravil, že »nezanechá apoštolů sirotky«. Ale pouze od smrti jeho do vzkříšení byli apoštolé jako sirotci neb dítky od otce opuštěné. Řekl, že svět v brzku již ho nespatří: A hle po vzkříšení nespatřil ho vskutku nikdo ze světa, t. j. z lidí zlých: neboť vstav z mrtvých neukázal se nikomu, leč apoštolům a jiným věrným svým. Pravil též, že apoštolé uvidí jej proto, že jest živ či že živ bude. A od vzkříšení svého žil skutečně i jako člověk znova a žije dosud. Náhledu našemu není na odpor výrok Páně »i vy živi budete«, jakoby slova ta, značíce život apoštolů dosud nezemřelých, nebyla souvztažná se slovy předchozími »já jsem živ«, jež značí život Krista již zemřelého a zase vzkříšeného. Neboť Pán Ježíš nechtěl slovy těmi říci nic jiného, než že budou na živě všickni, když vstane z mrtvých, a tedy že nikdo z nich nebude zároveň s ním usmrcen. Také nebrání našemu výkladu, že Pán Ježíš ve 23. verši mluví o trvalém zůstávání svém v těch, kteří ho miluji. Neboť od verše toho počíná řeč o předmětě docela jiném, než mluví na našem místě, totiž o duchovním spojení svém s věřícími vůbec; i nelze proto z něho nikterak souditi o místě našem, kde Pán Ježíš mluví toliko o příchodě k apoštolům. Uvedenými slovy slíbil tedy Pán Ježíš apoštolům k další útěše jejich, že, ač opustí je a jako sirotky zůstaví, nenechá jich v opuštěnosti té; nýbrž sám k nim zase

---

[1]) Beelen, Bisping, Maier, Sušil, Klofutar, Pölzl.

[2]) Náhledu toho drží se Theofylakt, Patrizi, Schanz, Corluy, Erasmus, Grotius, Calmet, Weiss, Schegg.

přijde po svém vzkříšení. Maličko ještě, vece, několik jen hodin ještě, a svět — lidé zlí — neuvidí mne již více; neboť zemru a vstana z mrtvých neukáži se jim. Vy však uvidíte mne; neboť nebudu smrtí zadržen, ale vstana z mrtvých budu žíti[1]) a přijdu zase k vám. I vy budete všichni na živě, neboť žádný z vás nebude usmrcen se mnou; všickni tedy uzříte mne. A veliký bude prospěch, který budete míti z mého příchodu. Neboť, tak dí Pán dále, »v ten den vy poznáte, že já jsem v Otci svém a vy ve mně a já ve vás.« Tři veliká tajemství poznají tedy apoštolé »v ten den«, t. j. v čase oslaveného života Kristova: poznají, jaký jest poměr jeho k Otci, jaký poměr apoštolů ke Kristu a Kristův k apoštolům. O všech poměrech těch užil Pán Ježíš jednoho a téhož rčení »přebývati v někom«, ale ne po každé v témže smyslu. Neboť způsob, kterým jeden může býti v druhém, záleží na podstatě osob v sobě vzájemně přebývajících. Kristus Pán jest v Otci celou podstatou svou, maje s ním jednu a touž podstatu; apoštolé jsou v Kristu svou věrou a láskou, pokud totiž věříce v něho a milujíce jej jsou vštípeni v Krista a s ním spojeni jako údové těla se svojí hlavou a jako ratolesti s keřem vinným. Kristus pak jest v apoštolech svojí milostí. Dle toho předpověděl tedy Pán Ježíš, že apoštolé poznají a přesvědčení nabudou o tom, že jest Synem Božím, s Otcem soupodstatným, a že trvá přeúzké spojení a obcování životní mezi ním a jimi samými, obcování, ve kterém věříce v Krista a ho milujíce sami od něho milováni a milostí jeho osvěcováni, posilováni, posvěcováni a oblažováni jsou. Avšak nejen apoštolům dá Pán Ježíš cítit přízeň a lásku svou, nýbrž i ostatním vyznavačům svým. Bude zajisté milovati je Otec i On sám; ba On zjeví se jim, ne sice tak, aby očima tělesnýma mohli naň patřiti, neb rozumovým hloubáním jasněji ho poznávati, nýbrž, jak níže sám vyložil, svou milostí a dobrodiními svými, z nichž po-

---

[1]) V řeckém textě jest čas přítomný: živ jsem (ζῶ); užil ho Pán Ježíš proto, aby naznačil, že jistě a v době krátké opět vstane z mrtvých k novému životu. Bezpochyby však chtěl tím také naznačiti, že, ač jako člověk zemře, jako Bůh stále žije.

znají, že Kristus jest s nimi a oni s ním co nejúže ji spojeni jsou. Ale jako dříve vyžadoval od apoštolů lásky činné, jakožto podmínky, pod kterou by jim vyprosil na Otci Ducha sv., tak i nyní jen pod tou podmínkou zaručuje jim přízeň svou a Otcovu, že budou milovati jej a svou lásku zachováváním přikázání jeho osvědčí. Pravilť: »Kdo má přikázání má (víru ve mne) a zachovává je, tenť jest, kterýž mne miluje. A kdo miluje mne, milován bude od Otce mého; i já budu jej milovati a zjevím mu sebe sama.« Tak zřejmě dává na jevo, že nepostačí u dospělého k ospravedlnění a ke spáse pouhá víra, nýbrž že třeba též skutků z lásky konaných.

Ale Juda Thaddaeus, bratr Jakuba Malého (Menšího) a příbuzný Páně, neporozuměl slovům Kristovým, zejména ne těm, jimiž prohlásil, že na kratinkou dobu svět neuvidí ho více, apoštolé však že uzří jej a i těm že se zjeví, kteří ho milují láskou činnou. Myslilť as, že naráží na říši messianskou, tu že chce nyní založiti a přijati do ní pouze apoštoly a ty, kteří ho milují, ostatním pak Israelitům a tím spíše pohanům přístup do ní zameziti. Trvaje pak stále ještě při předsudcích, které vychováním přijal o říši messianské a o povolání národa israelského, nemohl pochopiti, proč Pán Ježíš nemíní přijati všech do království svého. Vždyť přece, jak myslil, Israelité všickni mají právo na říši messianskou již proto, že pocházejí od Abrahama. Domnívaje se tedy, že snad neobyčejnou vinu Židé na sebe uvalili nějakým zločinem a proto práv svých zbaveni byli, přerušil Pána a pln úžasu tázal se: Pane, i co se stalo, že zjevíš sebe samého nám a ne světu? Ale Pán Ježíš nezměnil výroku svého; nýbrž opakoval jej a tak zcela rozhodně dal na jevo, že s nikým nesdělí své milosti a svých dobrodiní, leč jediné se svými přáteli; přítelem jeho však že pouze ten jest, kdo přikázání jeho zachovává. Pravilť: »Miluje-li kdo mne, řeč mou zachovávati bude; a Otec můj bude ho milovati a k němu přijdeme a příbytek u něho učiníme.« Tak zároveň vyložil, co mínil oním zjevením se, o kterém mluvil svrchu (ve v. 21.), že totiž měl na mysli zjevení zcela vnitřní — takové, při kterém Bůh Otec i Syn (v Duchu

sv.) k člověku svou milostí a láskou přichází, v jeho srdci stánek rozbíjí, v něm jako ve chrámě přebývá a blahodatnou působností svojí přítomnost svou mu cítiti dává. Takovým způsobem ovšem nezjevuje se světu (lidem zlým); neboť ten jsa od Boha odvrácen, nemiluje Krista: »Kdo však Krista nemiluje, (ten) řečí t. j. učení a přikázání jeho nezachovává« a proto není hoden přízně a lásky ani jeho ani Otcovy. Příčina jest v tom, že řeč či učení, jež apoštolé od Krista slyšeli, a jež obsahuje také přikázání, není pouze jeho, ale toho též, kterýž ho poslal, Otce, a to proto, poněvadž jest s ním jedné a téže podstaty.

Poučiv tak Pán Ježíš Judu, proč nezjeví se světu, měl se již k tomu, aby řeč svou zakončil. Přihlížeje proto ještě jednou ke všemu, co on sám byl posud mluvil po odchodu Jidášově, řekl: »Toto[1]) mluvil jsem vám, u vás přebývaje« ještě viditelně. A věda dobře, že všemu neporozuměli náležitě, odkázal je v příčině lepšího pochopení k Duchu sv.; ten že přijda, přispěje jim, aby dobře porozuměli všemu, co byl jim pověděl. »Utěšitel pak Duch sv., kteréhož pošle Otec můj ve jménu mém, tenť vás naučí všem věcem a připomene vám všecko, cokoli jsem mluvil vám.« Prohlásil tak, že Ducha sv. pošle Otec ve jménu jeho. V kterém smyslu to řekl, nejedno jest mínění mezi exegety. Dle jedněch řekl tím, že Duch sv. bude poslán od Otce na prosbu jeho, dle jiných, že bude poslán na místo jeho, jako jeho zástupce, dle jiných, že bude poslán ve věci Kristově aneb ku poctě jeho. Z výkladů těchto dáváme sice přednost prvému; avšak ani s ním zcela nesouhlasíme, nýbrž máme za správnější, že Pán Ježíš onen výrok učinil i jako člověk i jako Bůh, a pokud proslovil jej jako člověk, že slovy »ve jménu mém« dal na jevo, že Duch sv. bude poslán pro jeho zásluhy; a pokud jako Bůh to pověděl, že vyjádřil slovy oněmi tutéž pravdu, na kterou již dříve byl poněkud upozornil,

---

[1]) Slovo toto (תאמרא) rozumíme o celé řeči Kristově, kterou byl po večeři dosud promluvil, zvláště o tom, co řekl na útěchu apoštolův; někteří však vztahují je k celé učitelské činnosti Kristově (Sušil).

že totiž Duch sv. vychází od věčnosti nejen od Otce, nýbrž také od Syna. Naučí je pak Duch sv. všem věcem, a připomene jim všecko, cokoli mluvil jim. Také tento výrok pojímají jiní jinak. Jedni, a těch jest většina, vztahují slova »cokoli jsem mluvil vám (ἃ εἶπον ὑμῖν) i k výroku »naučí vás všem věcem« (ὑμᾶς διδάξει πάντα) i k výroku »připomene vám všecko« (ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα). Dle toho ohlásil Pán Ježíš, že Duch sv. nebude učiti apoštoly věcem novým, nýbrž že poučí je, vnitřním totiž vnukáním a osvěcováním rozumu, pouze o těch pravdách, kteréž byl (Pán Ježíš) sám již hlásal, a to o všech, tak že porozumějí náležitě i každé pravdě o sobě, i jak všecky vespolek souvisí, i o tom, které pravdy v jiných zavinutě obsaženy jsou a jak která důležitá jest pro život praktický; zároveň že připomene jim vše, co Pán Ježíš kdy mluvil před nimi, takže dostane se jim dokonalého poznání a pochopení zjevených pravd božských. Výklad tento pokládáme sice za správný: avšak podotýkáme, že na smyslu nezmění se v podstatě nic, vztahují-li někteří slova ona (cokoli jsem mluvil vám) pouze k výroku bezprostředně předchozímu »připomene vám všecko«. Neboť Duch sv. neučil apoštolů všem věcem, kteréž vůbec jsou a býti mohou, nýbrž všem těm věcem toliko, kteréž Bůh chtěl zjeviti apoštolům a skrze ně lidem jiným. Ale věci ty oznámil jim už dříve také Kristus. Neučil tedy Duch sv. věcem novým, nýbrž těm jenom, kteréž již byl Kristus zjevil, s tím však rozdílem, že Kristus Pán mnohé věci pověděl pouze zavinutě ve pravdách jiných, Duch sv. však rozvinutě a zřejmě; na př. Pán Ježíš řekl apoštolům, aby jdouce do celého světa učili všecky národy a je křtili:[1]) a tak dal na jevo, že chce, aby všichni národové přijímáni byli do církve, a to přímo a nikoli tak, aby pohan musil dříve státi se židem a potom teprv mohl býti pokřtěn; neboť ani slovem nezmínil se o tom, že by bylo třeba přistoupiti dříve k židovství. A co tak Pán Ježíš zavinutě v oněch slovech dal na jevo, o tom zřejmě poučil Duch sv. Petra, když on podobně, jako i ostatní apoštolé a kře-

---

[1]) Mat. 28, 19. Mar. 16, 15.

stané ze židovství obrácení, měl za to, že pohané pouze tehdy mohou býti přijati do církve, když přistoupí dříve k židovství.[1])

Odkázav tak Pán Ježíš apoštoly v příčině lepšího porozumění zjeveným pravdám k Duchu sv., chtěl již odejíti z večeřadla, a proto, jako s Bohem dávaje, zůstavoval jim pokoj řka: »Pokoj svůj zůstavuji vám, pokoj svůj dávám vám.« Židé totiž vítajíce někoho neb loučíce se s ním, přáli mu pokoje slovy: »pokoj tobě, pokoj vám«, podobně jako my, loučíce se s někým neb zdravíce jej, přejeme mu zdraví, říkajíce: buď zdráv, pozdrav Pán Bůh. Obyčeji tomu přizpůsobuje se Pán Ježíš také nejen přál, nýbrž jako v odkaz a jisté dědictví zůstavoval a dával apoštolům pokoj, ale nikoli jakýkoliv, ne takový, jaký dává svět: pouze vnější, na časných toliko výhodách spočívající a vratký, nýbrž pokoj svůj, pokoj, jehož sám jako člověk z přeúzkého spojení s Bohem požívá, jehož všemu lidstvu smrtí svou zasloužiti se hotovil, pokoj, který ze spojení s Bohem plyne, ve spasitelných statcích duchovních spočívá, duši opravdu oblažuje a šťastnou činí, jí zmužilosti a síly a útěchy i v největších protivenstvích dodává a tak vnitřní klid plnou měrou zjednává. Pokoj tento nemínil Pán Ježíš dáti a nedává ho způsobem takým, jakým svět dává pokoj svůj: ne pouhými slovy, jež přečasto zůstávají bez účinku, ani prázdnými frásemi, jimiž jen zalichotit se hledí neb i zakryti úmysly nepřátelské, nýbrž skutečně, opravdově, trvale. »Ne jako svět dává, já dávám vám.«

Apoštolé vidouce, že Pán Ježíš loučí se již od nich, počali býti zase smutni; vyrozumělit z řeči jeho, že cesta k Otci vede hrůzami smrti a temnotou hrobu, a nemohouce věc tu náležitě představiti si a srovnati se svými názory o Vykupiteli a nadějemi messianskými, pomýšleli s obavou na to, jak se jim povede po Kristově odchodu. Znova proto vyzýval je Pán Ježíš, aby neoddávali se zármutku pro jeho odchod aniž strachovali se o svoji budoucnost. »Nermutiž se srdce vaše aniž se strachuj.« Aby pak tím spíše dali si říci, opa-

---

[1]) Skut. apošt. 10, 9—19. 44—48.

koval s důrazem nejhlavnější důvody, kteréž byl již uvedl na jejich útěchu: připomenul, že jde k Otci, že se vrátí zase k nim; ba dotýkaje se citu jejich domlouval jim, že by se měli spíše radovati než rmoutiti nad jeho odchodem, a to proto, poněvadž Otec, k němuž jde, větší jest, než On. Pravilť: »Slyšeli jste (přece), že já řekl jsem vám: Jdu a (zase) přijdu k vám. Kdybyste mne milovali, radovali byste se, že jdu k Otci, neboť Otec větší mne jest.« Mluvil to jako člověk,[1]) a nikoli jako Bůh. Neboť jako člověk šel k Otci; jako Bůh byl s ním spojen od věčnosti. A jako člověk toliko jest menší, než Otec; jako Bůh jest mu roven. Jda však k Otci jako člověk, nabýval tím nejvyššího oslavení lidské přirozenosti své, i jako člověku dána mu nejvyšší moc na nebi i na zemi; neměli proto apoštolé rmoutiti se nad jeho odchodem k Otci, nýbrž spíše radovati se z nastávající jeho oslavy. A oni byli by se zajisté radovali z toho, kdyby byli měli k mistru svému lásku dokonalou, čistou. Neboť kdo jiného miluje opravdově, láskou čistou, těší se z jeho oslavy a úspěchu, byť úspěch ten byl příčinou, že by se musil odloučiti od miláčka svého, ano i odepříti sobě věci některé; jestiť prosta vší sobeckosti láska čistá. Ale takové lásky tehdy ještě apoštolé neměli k Pánu Ježíši. Milovali jej sice a ctili jako zaslíbeného Vykupitele; ale pomýšleli při tom předem na vlastní prospěch; překáželyť lásce dokonalé jejich předsudky messianské, kterých ani nyní ještě docela se nevzdali; i nepovznesli se k ní, až když Duch sv. sestoupiv na ně roznítil v nich plamen lásky své. A právě se zřením k nedokonalé lásce jejich řekl Pán Ježíš: Kdybyste mne milovali (láskou dokonalou), radovali byste se, že jdu k Otci.

---

[1]) Někteří sv. Otcové, jako Athanasius (Orat. 2. c. arian.), Basilius (lib. c. Eunom.), Chrysostomus (Hom. 74), Hilarius (Trin. 9), myslili, že Pán Ježíš i jako Bůh řekl, že Otec větší jest, než On, v tom smyslu totiž, že jako Syn Boží od Otce zplozen jest od věčnosti. Avšak jakkoli bylo by lze připustiti výklad ten, kdyby výrok onen učiněn byl o sobě, na tomto místě připustiti jej rozhodně nelze. Neboť odporuje souvislosti. Pán Ježíš uvedl ta slova jako důvod, proč mají radovati se z odchodu jeho k Otci. K Otci však nešel jako Bůh, nýbrž jako člověk. Právem proto souditi jest, že je řekl jako člověk a ne také jako Bůh.

Na to udal Kristus Pán ještě důvod, pro který již napřed oznámil jim svůj odchod k Otci. Pověděl jim to proto, »prvé nežli by se stalo, aby, když se stane, uvěřili.« Jako totiž dříve již několikráte mluvil o svém utrpení a své smrti a různých okolnostech utrpení svého za tím účelem, aby apoštolé v čas umučení jeho neztratili veškeré víry v něho, nýbrž vidouce, že stalo se vše tak, jak byl pověděl, věřili v jeho božské poslání a učení, tak i nyní oznámil jim napřed, že skrze utrpení a smrt jde k Otci a přijde zase k nim, aby až skutečně trpěti a v hrobě dlíti bude, rozpomenuli se na jeho proroctví, a z náplně jeho nabyli přesvědčení, že pravda jest také to, co řekl o svém odchodu k Otci a návratu k nim, a věříce to, aby nejen neoddávali se zármutku přílišnému nad jeho umučením, nýbrž spíše radovali se z blížící se jeho oslavy a s myslí klidnou čekali, že k nim zase přijde.

Zatím čas již pokročil a nadešla doba, ve které Pán Ježíš podle úradku Božího chtěl za nás se obětovati. Také Jidáš byl už hotov skoro se vším, co pokládal za potřebné obstarati k zatknutí mistra svého. Řekl proto Pán Ježíš: »Již nebudu mnoho mluviti s vámi; neboť přichází kníže světa (tohoto), a na mně nemá ničeho.« Knížetem oním mínil satanáše, knížete duchů zlých. Nazýval jej tak jednak pro tu moc, které s dopuštěním Božím nabyl pro hřích prvních rodičů nad člověkem a světem fysickým, jednak proto, že skoro všickni lidé (až na židy) sloužili mu modlářstvím. Pravě pak, že kníže světa přichází, narážel na zradu Jidášovu. Neboť ďábel to byl, který Jidáši vnuknul myšlenku zrady a ho přiměl, že se odhodlal ji vykonat. Přicházel tedy ďábel nikoli ve své osobě, nýbrž ve svých náhončích — v Jidáši a v těch, kteří ještě této noci vyšli s ním na Pána Ježíše. Dodal však Kristus Pán: »a na mně nemá ničeho.« Veškeré lidstvo bylo pod mocí ďáblovou buď pro hřích prvních rodičův aneb i pro vlastní hříchy a proto také podrobeno smrti, jakožto následku hříchu prvního; ale na Pánu Ježíši nebylo žádné poskvrny, žádné nedokonalosti; k němu proto neměl ďábel žádného práva, aniž Kristus povinen byl zemříti. Nicméně připustil Pán Ježíš, aby podařily

se snahy, kterými ďábel usiloval o smrt Kristovu, mysle, že tím zabrání dílu vykupitelskému; připustil, aby byl jat a usmrcen na kříži, a to za tím účelem, »aby poznal svět, že miluje Otce, a jakož mu přikázal Otec, tak činí.« Bůh Otec totiž předvídaje od věčnosti pád člověka, pojal od věčnosti úradek a zalíbení, že vykoupí jej vtělením a smrtí Jednorozeného Syna svého. A co tak Otec od věčnosti k vykoupení lidstva zvláštním úradkem a zalíbením ustanovil, tomu podrobil se ochotně vtělený Syn Jeho, Pán Ježíš jako člověk, aby lidstvo poznalo, že miluje Otce a tak činí, jak Otec přikázal. Prohlásil tak Pán Ježíš svou smrt za oběť, kterou z poslušnosti a z lásky k Otci podstoupil.

Po celou tuto řeč trvali všickni účastníci večeře u stolu na pohovkách. Nyní ukončiv již Pán Ježíš řeč svou vyzval je, aby opustili s ním večeřadlo: Vstaňte pojďme odtud.

3). Pán Ježíš vyzývá apoštoly, aby zůstal, s ním ve spojení a milovali se vespolek.

Jan 15, 1—17.

1. Já jsem vinný kmen pravý, a Otec můj jest vinař.

2. Každou ratolest ve mně, kteráž nenese ovoce, odejme ji; a každou, kteráž nese ovoce, očistí ji, aby více ovoce nesla.

3. Již vy čisti jste skrze řeč, kterouž jsem mluvil vám.

4. Zůstaňtež ve mně, a já ve vás. Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, a nezůstane-li při kmenu: tak ani vy, nezůstanete-li ve mně.

5. Jáť jsem vinný kmen, vy (jste) ratolesti; kdo zůstává ve mně, a já v něm, ten nese ovoce mnohé: neboť beze mne nemůže nic učiniti.

6. Jestliže kdo ve mně nezůstane, vyvržen bude ven, jako ratolest; i uschne a seberou ji [1]) a uvrhnou na oheň a hoří.

7. Zůstanete-li ve mně, a slova má zůstanou-li ve vás: cokol chcete, budete prositi, a stane se vám.

8. V tom oslaven jest Otec můj, abyste mnoho užitku přinášeli a byli mými učeníky.

9. Jakož mne miloval Otec, i já miloval jsem vás. Zůstaňtež v milování mém.

---

[1]) Vulgata a po ní český překlad má bez obrazu »jej«.

*

10. Budete-li zachovávati přikázání má, zůstanete v mém milování, jakož (i) já jsem přikázání Otce svého zachoval a zůstávám v jeho milování.

11. Toto mluvil jsem vám, aby radost má byla ve vás, a radost vaše naplnila se.

12. Totoť jest přikázání mé, abyste se milovali vespolek; jakož (i já) miloval jsem vás.

13. Většíhoť milování nemá nikdo nad to, by kdo život svůj položil za přátele své.

14. Vy jste přátelé moji, činíte-li, [1]) co já přikazuji vám.

15. Již nenazývám [2]) vás více služebníky; neboť služebník neví, co činí pán jeho, vás však nazval jsem přáteli, neboť všecko, co jsem slyšel od Otce svého, oznámil jsem vám.

16. Ne vy jste mne vyvolili, ale já jsem vyvolil vás a postavil jsem vás, abyste šli, a užitek přinášeli, a užitek váš (aby) zůstával, aby, začkoli byste prosili Otce ve jménu mém, dal vám.

17. Totoť přikazuji vám, abyste se milovali vespolek.

Kde a z které pohnutky byla konána tato řeč, o tom nestejné jsou náhledy mezi exegety. Někteří mají za to, že Pán Ježíš, vyzvav apštoly, aby vstali a s ním odešli, ihned s nimi večeřadlo opustil a na cestu k hoře Olivetské se vydal; na cestě té pak že pohledem buď na révy ofelských vinohradů neb na ohromný, vinný kmen zlatý, který se vyskytal před vchodem chrámovým jako symbol národa israelského, byl pohnut, aby podobenstvím o vinném kmeni vyložil apoštolům svůj poměr k nim a přiměl je, by zůstali s ním ve spojení.[3]) Avšak náhledu tomu odporuje sv. evangelista sám; neboť teprv po velekněžské modlitbě v kapitole osmnácté sděluje, že Ježíš s učeníky svými vyšel přes potok Cedron do zahrady Gethsemanské. Mimo to cesta pod širým nebem dobou noční hodila se málo k této i k dalším řečem, které Pán Ježíš ještě měl, zcela nepřiměřena pak byla k modlitbě velekněžské, kterou Kristus Pán veškeré své řeči zakončil. Správněji proto soudí jiní,[4]) tvrdíce, že uvedená řeč byla konána

---

[1]) Vulgata i český překlad má čas budoucí: učiníte-li.

[2]) Vulg., český překl. má: »nebudu nazývati«.

[3]) Hilarius, Augustin, Theophylactus, Tomáš Akv., Grotius, Calmet, Lampe, Patrizi, Hengstenberg, Lesêtre, Corluy.

[4]) Ewald, Maier, Meyer, Schegg, Schanz, Klofutar, Sušil, Pölzl, Bisping, Grimm.

ještě v domě, ve kterém byli večeřeli. Počínal si tedy Pán Ježíš podobně, jako činívá otec laskavý, který odcházeje z důležitých příčin na delší dobu od své rodiny, a již s Bohem dav a ke dveřím přikročiv, zastaví se a s miláčky svými ještě rozmlouvá, s nimi znova se loučí a nová naučení neb připomenutí dává. Vstav s učeníky svými od stolu, připravil se na cestu a již měl se k odchodu; dle některých postoupil až do atria či síně. A tu zastavil se a obrátiv se k apoštolům, v podobenství o vinném keři vykládal jim, jak důležito jest, aby byli s ním stále spojeni, a vyzýval, by v tom spojení povždy vytrvali. Nevzal však podnětu k řeči té od úponky, kterou by některý kmen vinný pouštěl oknem do večeřadla, jak myslí Knapp a Tholuck, nebyl k ní vůbec pohnut žádnou věcí vnější, nahodilou, nýbrž jedině neskonalou láskou svou, kterou usiloval o blaho všech svých věrných. On totiž dal se jim právě při večeři za pokrm pod způsobou chleba a vína a vešel tak s nimi v nejužší spojení životní, které by spolu zárukou bylo onoho na výsost oblažujícího nepřetržitého spojení, ve které s nimi chtěl vejíti v životě věčném. Ale spojení s Kristem nemělo nikdy přestati. I po odchodě jeho měli apoštolé (a věřící vůbec) zůstávati s ním stále spojeni věrou a láskou, měli s ním tvořiti jeden organismus živý, jedno tělo, jehož by Kristus hlavou, oni údy byli. A jen potud, pokud by se udržovali ve spojení tom, mělo se jim dostávati životní síly k životu nadpřirozenému, měli nabývati pomoci a schopnosti konat skutky pro nebe záslužné. Přerušením jeho měl býti přerušen i proud milosti posvěcující, měl býti ztracen život nadpřirozený a s ním i právo na věčně oblažující spojení s Kristem v nebesích.

Poněvadž tedy tak moho záleží na spojení s Kristem, pobízela nekonečná láska a péče Kristova k tomu, aby při samém odchodě svém co nejdůtklivěji vložil učeníkům a skrze ně všem věrným svým na srdce, by vážíce si spojení s ním, nejen nikdy nepřerušovali ho, nýbrž spíše utužit je hleděli. Chtěje pak důležitost toho ukázati jim co nejnázorněji, užil podobenství o vinném kmeni, jakožto obrazu k tomu konci nej-

vhodnějšího, a to tím spíše, poněvadž právě pod způsobou vína dal se jim před chvíli požívat a poněvadž i proroci v Starém Zákoně užívali podobenství o vinici neb vinném keři, aby vyložili poměr mezi Bohem a národem israelským.

Přihlíží pak ve zvoleném obraze ke třem věcem: k vinnému kmeni, k ratolestem a vinaři. K vinnému kmeni přirovnává sebe, k ratolestem apoštoly své, jakožto ty, kteří s ním byli spojeni věrou a láskou, k vinaři pak Boha Otce. Nazývá se však vinným kmenem pravým, t. j. opravdovým, dokonalým či takovým, který co nejdokonaleji srovnává se s ideí vinného kmene; neboť uskutečňuje se v něm ve smyslu vyšším a proto i opravdovějším vše, co se děje ve vinném kmeni v příčině jeho ratolestí. Jako totiž ratolesti dostávají od kmene veškerou šťávu a sílu, aby rostly a plody vydávaly, tak i apoštolé a všickni věřící dostávají od Krista Pána milost a sílu, aby dobře a tak smýšleli, cítili a jednali, by to bylo záslužné pro život věčný. Jest ovšem Pán Ježíš vinným kmenem toliko jakožto člověk; neboť ratolesti jsou téže podstaty, které jest kmen, a proto i apoštolé jsouce lidé mohou býti ratolestmi vinného kmene Ježíše Krista pouze jako člověka. Poněvadž však Pán Ježíš také Bohem jest, vlévá v ratolesti své též život vyšší, věčný, a udržuje jej a živí svým vlastním tělem a vlastní krví. Boha Otce přirovnal Kristus Pán k vinaři. Neboť Otec to jest, kterýž onen pravý kmen vinný štípil, ustanoviv, aby druhá osoba božská se vtělila a učitelem i spasitelem pokolení lidského se stala. On to jest také, kterýž ratolesti t. j. věřící opatruje a ošetřuje, kterýž i na ovoce či dobré skutky jejich právo má, a jemuž přísluší konati soud nad nimi. Jako tedy vinař žádá, aby ratolesti vinné nesly ovoce, a odnímá proto každou, která ovoce nenese, očišťuje však odřezáváním zbytečných výhonů ty, kteréž plody vydávají, aby více nesly, tak i Otec nebeský. Odnímá a zavrhuje ratolesti, jež ovoce nepřinášejí, očišťuje a zušlechťuje ty, kteréž ovoce nesou, aby více přinášely. Rozumějí se pak ratolestmi, kteréž ovoce nenesou, oni věřící, kteří jsou sice členy církve, mystického to těla Kristova, a věří

v jeho učení, avšak dle své víry nežijí, skutků dobrých nekonají. Ty Otec nebeský odejme od kmene vinného, t. j. zbaví je milosti posvěcující, bez kteréž nelze konati skutky pro nebe záslužné ani dojíti spasení věčného. Ratolestmi pak, které ovoce nesou, rozumějí se ti, kteří nejen víru mají v učení Kristovo, nýbrž ji též dobrými skutky osvědčují a tak ovoce dobrých skutků vydávají. Ty Bůh očistí, t. j. zdokonalí je jednak tím, že vnitřním vnuknutím, povzbuzováním a varováním, neb vnějšími útrapami a zkouškami různých vad a nedostatků je zbaví a v dobrém utvrdí, jednak tím, že udělením větší milosti jim pomůže, aby četnější a znamenitější skutky dobré mohli činiti a tak větší užitek přinášeli. Patrno tedy, že nepostačí ke spasení pouhá víra, nýbrž třeba též dobrých skutků, jimiž by se víra osvědčovala. O těch, kteří v Krista ani nevěří, Pán Ježíš tuto vůbec se nezmiňuje, neboť mluví k těm, kteří jako ratolesti plodné byli s ním věrou a láskou spojeni.

Uslyševše však apoštolé, že Otec nebeský jako vinař jedny ratolesti odejme, jiné očistí, mohli snadno, alespoň někteří z nich, znepokojeni býti myšlenkou, zda snad nepatří k ratolestem, jež budou od kmene odděleny, a to tím spíše, poněvadž při umývání nohou Pán Ježíš řekl: I vy jste čisti, ale ne všickni. Aby tedy upokojil je Kristus Pán, pravil k nim: »Již vy čisti jste pro řeč, kterou jsem mluvil k vám.« Nepatřili tedy k ratolestem, jež nebeský vinař odejme, ba ani k těm, kteréž potřebují očištění; ale všickni již byli čisti, a to nejen od skvrn hříchů, nýbrž, a to předem míní zde Pán, i od překážek, kteréž by bránily, aby jim větších milostí neudělil. K této čistotě alespoň zvláště poukazuje onen obraz o očišťování ratolestí, jehož Pán Ježíš užil. Nabyli pak té čistoty »skrze řeč, kterou byl Kristus mluvil k nim,« t. j. veškerým učením jeho, jakožto předmětem víry a první podmínkou ctností nadpřirozených.[1]) Přidrževše se totiž

[1]) Méně vhodně rozumějí někteří touto řečí toliko ty promluvy, které Pán Ježíš konal při poslední večeři; a ještě nevhodnější jest vykládati ji o celém díle vykupitelském.

Krista a přijavše věrou jeho učení, vykonávali ochotně a z lásky vůli mistra svého a dle ní též všecky povinnosti náboženské; tak působením učení Kristova nejen upouštěli znenáhla i od vlastních chyb i od zlého vlivu cizího, nýbrž zdokonalovali se též vždy více a stávali se schopnějšími a hodnějšími božské milosti, až připuštěni byli k onomu přeúzkému spojení svátostnému, ve které s nimi vešel Pán Ježíš při večeři pod způsobou chleba a vína. I dospěli tak v čisté ratolesti vinného kmene Ježíše Krista, způsobilé k tomu, aby nesli hojně ovoce skutků dobrých. Záleželo tedy již jen na tom, aby udrželi se v té čistotě a plodnosti a co možná zvýšili ji. To však nebylo jinak možné, leč zůstali-li s Kristem spojeni živou věrou a láskou činnou. Neboť jako jedině skrze Krista nabyli oné čistoty a plodnosti, tak podle úradku Božího pouze ve spojení s ním mohli zachovati ji. Z té příčiny vyzýval je Pán, aby vytrvali ve spojení s ním a sliboval, učiní-li tak, že i on setrvá v nich svou milostí a pomocí. Pravilť: »Zůstaňte ve mně (věrou a láskou), a já zůstanu ve vás.«

Aby pak tím spíše uposlechli, upozorňoval na důležitost onoho spojení a udával důvody, pro které v něm mají zůstati. Ukázalť nejprve, že nebudou moci konati žádný skutek pro nebe záslužný, nezůstanou-li s ním spojeni; ale mnoho zásluh že budou moci zjednati si, jestliže ve spojení s ním vytrvají. »Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li při kmeni, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně. Jáť jsem vinný kmen, vy (jste) ratolesti; kdo zůstává ve mně (věrou a láskou), a já v něm (svou milostí), ten nese ovoce mnohé (dobrých skutků); neboť beze mne nemůžete nic (pro nebe záslužného) učiniti.« [1]) Na to upozornil,

---

[1]) Zřejmě tak dává Kristus Pán na jevo, že ke každému skutku spasitelnému potřebí jest milosti Boží. Nikterak však neučí tu, co tvrdili někteří bludaři, že by totiž všecky skutky lidí nevěřících a hříšných byly hříšny. Mohouť i oni konati a mnohdy konají skutky dobré, ovšem ne skutky nadpřirozeně, nýbrž přirozeně toliko dobré, t. j. takové, které nejsouce konány ve stavu milosti, nezjednávají u Boha žádné zásluhy pro nebe. Také však nejde z tohoto místa, že by milostí Boží rušena byla svobodná

jak nešťastný bude osud těch, kteří spojení s ním přetrhnou, a jak šťastni budou ti, kteří ve spojení s ním se udrží. Oněm stane se podobně, jako ratolesti od kmene oddělené; ratolest takovou vyhazují ven z vinice; i uschne a seberou ji a uvrhnou na oheň, kdež shoří; a podobně nešťastný osud stihne i ty, kteří od Krista se odtrhnou, buď že víry v něho se zřeknou neb podle ní žíti nebudou; nejen že ztratí milost posvěcující a s ní nadpřirozený život duše své a schopnost konat skutky pro nebe záslužné, nýbrž, (neobnoví-li ještě v čas spojení svého s Kristem), budou vyloučeni od spásy věčné a uvrženi v muka pekelná.

Docela jinak povede se těm, kteří vytrvají s Kristem ve spojení. Budou vyslyšeny všecky prosby jejich, tak že budou moci přinášeti mnoho užitku a oslavujíce tak Boha Otce konati nejvyšší a poslední svůj úkol životní. Pravilť Pán: »Zůstanete-li ve mně, a slova má zůstanou-li ve vás, cokoli chcete, budete prositi a stane se vám. V tom oslaven jest Otec můj, abyste mnoho užitku přinášeli a byli mými učeníky.« Svrchu (ve v. 4.) řekl Pán Ježíš »já (zůstanu) ve vás,« a nyní místo toho praví: slova má zůstanou-li ve vás. Záměnou tou nemění sice nic na věci samé; neboť je-li v někom Kristus, obsah to celého učení zjeveného, jsou v něm i slova — učení jeho; ale upozorňuje zřejměji na podmínku, pod kterou chce vyslyšeti prosby apoštolův a svých věrných vůbec, že totiž jen pod tou podmínkou stane se jim, zač budou prositi, zůstanou-li slova jeho v nich, t. j. v jejich mysli a vůli a srdci, či budou-li jeho učení věřiti a z lásky k němu jim se říditi. Pod touto podmínkou vyslyší všecky prosby jejich, a to zcela pochopitelně. Neboť kdo v Krista pevně věří, jej miluje a z lásky k němu učení jeho zachovává — kdo takto s Kristem spojen jest, ten silen jsa milostí Boží neprosí, leč za věci bohumilé, leč za to, co směřuje ke cti a chvále Boží neb ke spasení duší; a takové prosby ovšem oslyšeny nebudou, a to tím méně, poněvadž

---

vůle člověka. Dáváť Kristus Pán sám v celé řeči na jevo, že člověk může s milostí Boží spolupůsobiti neb odporovati jí a tedy svoboden jest.

splněním jejich působí se k tomu, aby člověk konaje hojné skutky dobré, oslavoval Boha Otce a tak plnil poslední a nejvyšší svůj úkol životní. Neboť, jak dí Pán k apoštolům,« v tom oslaven jest Otec můj, abyste mnoho užitku přinášeli a byli mými učeníky.« Apoštolé totiž vešedše ve spojení s Kristem živou věrou a láskou činnou stali se úrodnými ratolestmi vinného kmene Ježíše Krista. Ale plodnosti té nezpůsobila v nich ona víra a láska přímo a sama o sobě, nýbrž za spolupůsobení jich samých. Víra a láska zaručila jim toliko pomoc ve všech potřebách, které by přednášeli Bohu ve svých modlitbách. Neboť Bůh nedává z pravidla přímo tolik milosti člověku, kolik třeba, aby větší skutky dobré vykonal neb těžší přikázání zachoval, nýbrž poskytuje zhusta nejprve pomoc pouze k tomu, aby mohl náležitě modliti se; a teprv tehdy, když s touto milostí působí a v řádné, vroucí a důvěrné modlitbě potřeby své Bohu přednese, uděluje mu pomoc hojnější, pomoc takovou, s kterou větší pokušení překonati, i větší a těžší skutky dobré učiniti může. Působí-li pak člověk i s touto milostí, vydává hojné ovoce skutků dobrých, přináší mnoho užitku takového, jakého žádá vinař nebeský, a ukazuje se tak pravým učeníkem, pravým následovníkem Kristovým. Tím však oslavuje nejen Krista, jakožto vinný kmen, od něhož schopnost a sílu k záslužným skutkům oněm dostává, nýbrž i Otce nebeského, kterýž poslav Syna svého na svět, onen vinný kmen štípil a skrze něhož ho uzpůsobil a posilnil, aby mnoho užitku přinášeti mohl. Jak mocná i tato pohnutka byla pro apoštoly a jest pro každého věřícího, aby zůstal s Kristem spojen — věděti totiž, že ve spojení tom dojde vyslyšení všech proseb svých, aby hojné ovoce skutků dobrých přinášel a oslavuje tak Otce nebeského, konal poslední a nejvyšší svůj úkol životní! [1])

---

[1]) Skoro všichni exegeté pokládají vyslyšení proseb a oslavu Otcovu za dvě různé pohnutky samostatné; poněvadž však Pán Ježíš v 14, 13. označil oslavu Otcovu jakožto účel, pro který vyslyší všecky prosby apoštolů svých, pokládáme za správnější ta' é na tomto místě oba výroky (v. 7. a 8.) spojiti v ten rozum, že

Dosud mluvil Pán Ježíš v podobenství. Ale již od 7. verše počal se uchylovati od obrazu, jehož užil. Nyní upustil od něho docela a bez obrazu mluvil o témže předmětě dále. Ujistil apoštoly zřejmě o své lásce a vyzval je, by zachovali se jí hodnými, dávaje tak zároveň na jevo, co mínil dříve, když řekl, aby zůstali v něm. Svou láskou ujistil je takto: »Jakož mne miloval Otec, i já miloval jsem vás.« Mínil onu lásku, kterou Otec měl k němu jako k člověku. V lásce té vylil naň Bůh Otec plnost své milosti, naplnil jej Duchem sv. a učiniv jej účastna života božského uzpůsobil jej k onomu dílu velikému, kteréž mu uložil, chtěje lidstvo vykoupiti. A tak, t. j. ne sice touž měrou, ale podobným způsobem, miloval i Kristus své apoštoly. Uděliv jim milost svou povznesl je k životu nadpřirozenému a zajistiv jim Ducha sv. uzpůsobil je k úřadu, kterýž jim svěřil, aby nejen sami ke spáse spěli, nýbrž i jiné k ní přiváděli. Bylo tedy třeba jen, aby vytrvali v lásce Kristově. A proto vyzýval je Pán Ježíš dále: »Zůstaňtež v milování mém«, t. j. přičiňte se, abyste byli stále hodni mé lásky, tak abych mohl vás vždycky milovati. Aby pak věděli, co mají činiti, aby se v lásce jeho udrželi, připojil slova: »Budete-li zachovávati přikázání má, zůstanete v mém milování, jakož (i) já jsem přikázání Otce svého zachoval, a zůstávám v jeho milování.« On sám jako člověk konal neunavně přikázání Otce svého, a to tak ochotně, že mu bylo pokrmem konat vůli Otcovu; neustal také, dokud nemohl říci: dokonáno jest. A právě tímto vykonáváním vůle Otce svého zůstával i jako člověk v milování jeho. A podobně musí také apoštolé a všickni věřící zachovávati přikázání Kristova, chtějí-li udržeti se v lásce jeho. A oni mají činiti to tím spíše, poněvadž si tak pojisťují blaho vlastní. Vždyť právě proto Pán Ježíš poučil je o té věci, poněvadž v neskonalé lásce své žádal pravého blaha jejich. Řekl to sám slovy: »Toto (že vykonáváním přikázání mých

---

Pán Ježíš prohlásil jimi vydávání hojného užitku a z toho plynoucí oslavu Boha Otce za účinek přicházející z vyslyšení všech proseb jejich.

udržíte se v mojí lásce) mluvil jsem vám, aby radost má byla ve vás, a radost vaše naplnila se.« Jako tedy sám podle lidské přirozenosti své pociťoval nevýslovnou radost z té lásky, kterou měl k němu nebeský Otec, tak chtěl, aby i apoštolé cítili radost plynoucí z vědomí, že jsou milováni od něho, a aby radost ta naplnila se či dokonalou a úplnou se stala někdy, tehdy totiž. až by v nebesích Boha tváří v tvář patřili a věčného blaha s ním požívali.

Jsou pak dvě přikázání, která Kristus Pán chtěl, aby apoštolé a věřící vůbec zachovávali, chtějí-li zůstati v milování jeho, a to příkaz lásky k Bohu a lásky k bližnímu. K jiným nepoukázal tuto, poněvadž jsou obsažena v těchto dvou. Neboť vše jiné, co se nám ukládá za povinnost, není než buď osvědčováním lásky k Bohu neb bližnímu, aneb nutnou podmínkou její, aneb prostředkem. kterým lze odstraniti její překážky neb nabyti síly potřebné k tomu, by člověk lásku k Bohu neb k bližnímu mohl osvědčiti. Výslovně sice jmenuje zde Pán Ježíš pouze příkaz lásky k bližnímu; avšak lásku k Bohu předpokládá při tom. Neboť mluví k apoštolům, kteří láskou, vycházející z víry, jsou s ním již spojeni, a jež právě před tím byl vyzýval, aby (láskou tou) zůstali v něm; a udává, co mají činiti aby zůstali v lásce jeho, které v onom spojení používají. Předpokládá tedy u nich lásku k sobě, jakožto nutnou podmínku, bez které vůbec spojení s nim nemůže nastati; ale tím předpokládá u nich i lásku k Bohu, neboť poněvadž jest Bohem, a jako Bůh s Otcem soupodstatný, jest láska k němu zároveň láskou k Bohu. Předpokládaje však lásku k Bohu jakožto nutnou podmínku, aby vůbec spojení mezi ním a apoštoly býti mohlo, dává na jevo, že prvním a nejvyšším přikázáním, jež chce aby zachovávali, jest příkaz lásky k Bohu. K tomu pak připojuje výslovně přikázání druhé, příkaz lásky k bližnímu; nespokojuje se však s láskou jakoukoliv, nýbrž žádá podobné lásky k bližnímu, jakou on miloval a miluje je. Praví: »Toto jest přikázání mé, abyste se milovali vespolek, jakož (i já) miloval jsem vás.« Sám však miloval je láskou tak něžnou a tak obětavou, že hotov byl a již již na cestě,

aby za ně položil život svůj. Toť láska, nad niž nelze mysliti větší, jakož sám praví: Většíhoť milování nemá nikdo nad to, by kdo život svůj položil za přátele své.[1]) Aby tedy milovali bližního svého tak, jako Kristus miloval je, musí milovati jej láskou upřímnou, činnou, obětavou, musí býti hotovi, bude-li třeba, i život svůj nasaditi pro spásu jeho. Učiní-li tak, budou-li vedle lásky k Bohu tímto způsobem zachovávati i to, co jim přikazuje se zřením k bližnímu, udrží se nejen v milování, nýbrž i v přátelství jeho. Neboť dí Pán: »Vy jste přátelé moji, činíte-li, co já přikazuji vám.« Že však i v poměr přátelský s nimi již vešel, (ovšem se zřením ke své smrti na kříži, kterou také pro ně podstoupiti se hotovil), to naznačil právě předešlým výrokem, když narážeje na svou smrt kříže, tvrdil, že není větší lásky nad tu, kterou kdo život svůj dává za své přátele.

Avšak býti přítelem Ježíše Krista, přítelem toho, kterýž jsa vševědoucí a všemohoucí všecky tužby a potřeby naše zná a jim dokonale vyhověti může, kterýž jsa věčná láska a dobro nejvyšší, v potřebách těch nám skutečně pomoci, ano nás i na věky blaženy učiniti chce, toť důstojnost a čest a štěstí tak veliké, že

---

[1]) Jest však možno dáti život i za nepřátele; a v tom jeví se zajisté láska větší, než jaká dává se na jevo, obětuje-li se někdo za své přátele. A jak sv. Pavel (Řím. 5. 6.) praví, Pán Ježíš položil život svůj skutečně za bezbožné, tedy za lidstvo od Boha odvrácené a tak jemu nepřátelské. Jest proto otázka, ve kterém smyslu Pán Ježíš onen výrok učinil, a zda snad výrok ten není v odporu se slovy sv. Pavla. Někteří odpovídají poukazováním k tomu, že ten, kdo život svůj dává za jiného, nepokládá ho za svého nepřítele, byť i člověk ten, za něhož se obětuje, byl proti němu zaujat. A ačkoli Pán Ježíš za všecky lidi smrt podstoupil, že přece žádného z nich neměl v nelásce, nýbrž všecky miloval, a právě proto, že je miloval, za ně se obětoval. Řekl prý tedy onen výrok se strany své, jakož osoby milující, a nikoli se strany lidí, z nichž ovšem mnozí i proti němu se postavili. Avšak není třeba, ba ani správno, utíkati se k tomuto výkladu. Vymizíť veškerá obtíž, jakmile se pováží, že Pán Ježíš mluvil právě k těm, kteréž svými přáteli učinil. Jim tedy nemohl větším skutkem projeviti lásku svou, než když za ně — za přátele — položil život svůj. Umřel ovšem také za své nepřátele, za bezbožné; ale o tom zde nemluví, poněvadž nemá příčiny, proč by nyní o tom se vyslovoval.

by člověk netroufal si pokládati je za možné, kdyby Kristus sám, věčná to pravda, nedal ujištění o tom. Aby tedy apoštolé neměli pražádné pochybnosti o tom, poukázal Kristus sám na známky, z nichž mohou poznati, že skutečně se stali jeho přáteli. Jakožto první známku uvedl důvěrný způsob, kterým s nimi nyní obcuje. Pravilť: »Již nenazývám vás více služebníky; neboť služebník neví, co činí pán jeho; vás však nazval jsem přáteli; neboť všecko, co jsem slyšel, od Otce svého, oznámil jsem vám.« Slovy »již nenazývám vás služebníky« nemínil totiž říci, že by kdy byl apoštoly nazýval služebníky,[1]) nýbrž, že se k nim choval jako ke služebníkům, t. j. laskavě sice, ale nikoli zcela důvěrně, ne tak, aby jim pověděl všecka tajemství. Ke služebníku zajisté není pán nikdy úplně důvěrným; byť miloval jej jakkoliv a sebe laskavěji s ním zacházel, do svých tajemství nezasvětí ho; a jestli přece uzná za potřebné některé s ním sděliti, zahalí je jakousi rouškou záhady, pro kterou nelze vniknouti zcela do věci. A podobně jednal Pán Ježíš dosud s apoštoly. Miloval je sice láskou něžnou, choval se k nim co nejlaskavěji a poučil je o mnohých důležitých pravdách víry a mravův; ale všech tajemství nezjevil jim; a ta, která jim oznámil, zahalil mnohdy rouškou tak hustou, že nemohouce proniknouti ji s dostatek, učinili si o nich obraz velmi mlhavý. Tak na př. před rokem, zaslibuje nejsv. svátost oltářní, pověděl sice, že dá jim za pokrm své tělo a svou krev, ale jakým způsobem to učiní, neřekl jim tehdy, ač nijak nemohli v mysli srovnati si, kterak jim dá své tělo k jedení a svou krev k pití. Docela jinak jednal s nimi nyní. Jako přítel nemá žádného tajemství před přítelem a mu i nejtajnější záhyby srdce svého otevírá, tak ani Pán Ježíš nezakrýval již před nimi žádného úradku, týkajícího se spásy lidstva, ale všecko oznámil jim, »co slyšel od Otce«, t. j. všecky pravdy, jež Otec nebeský chtěl, aby On jako Vykupitel

[1]) Nikde také není v Písmě sv. ani stopy toho, že by byl Pán Ježíš kdy nazýval tak apoštoly. Apoštolé sami jmenovali sice Pána Ježíše pánem, ale ne v tom smyslu, ve kterém služebník neb otrok zve pánem svého hospodáře neb majitele, nýbrž v tom, ve kterém učeník, žák, svého učitele pánem jmenuje,

zjevil apoštolům a skrze ně lidstvu ostatnímu. Vždyť právě nyní sdělil s nimi tajemství hluboká, ano dal jim i sebe sama za pokrm pod způsobou chleba a vína, a tak nejen objasnil, co dosud tajemno bylo o zaslíbeném požívání těla a krve jeho, nýbrž vykonal též způsobem nekrvavým oběť, která co do podstaty totožnou byla s obětí kříže, v níž vrcholí veškeré zjevení. Zůstaly ovšem posud některé věci jim nejasny, tak že Kristus sám brzy na to prohlásil: »ještě mnoho mám mluviti vám, ale nemůžete snésti nyní«; avšak co do podstaty oznámil jim už všecky úradky božské, týkající se spasení lidstva, tak že Duchu sv. nebylo již potom zjevovati žádných pravd, které by jim posud nebyly alespoň zavinutě zjeveny, nýbrž k paměti a plnému porozumění přiváděti toliko to, o čem již Kristus byl je poučil. Zcela důvěrně tedy, jako přítel s přítelem, jednal s nimi nyní Pán Ježíš; a právě tato důvěrnost byla důkazem nejen nesmírné lásky, kterou k nim měl, nýbrž i přátelství, ve které s nimi vešel.

Jakožto druhou známkou přátelství svého k apoštolům uvedl Pán Ježíš vysoký a na výsost důležitý úřad, který jim svěřil. Pravilť: »Ne vy jste mne vyvolili, ale já jsem vyvolil vás, a postavil jsem vás, abyste šli a užitek přinášeli, a užitek váš aby zůstával; aby začkoli byste prosili Otce mého ve jménu mém, dal vám.« Není tedy zásluhou apoštolů, mínil Pán Ježíš, že vešli s ním v poměr přátelský, nýbrž jedině dílem jeho milosti. On sám z pouhé lásky vyvolil je, On, kterýž jest vtěleným Synem Božím a Vykupitelem lidstva, On vybral si je ze světa, ze mnoha set stoupenců svých, a sděliv s nimi pravdy věčné, ustanovil je k tomu, aby šli ke všem národům a přivádějíce je k němu kázáním svým, přinášeli užitek i sobě i církvi i lidem na víru obráceným: sobě užitek nepomíjejících zásluh pro nebe, církvi základ pro další působení, obráceným věčnou blaženost, jestli by v milosti Boží vytrvali až do smrti. A ne dosti na tom: aby tím více mohli působiti ke cti Boží a spáse lidstva, tím větší zásluhy si zjednávati a tak i větší užitek přinášeti: ustanovil je také k tomu, aby dostalo se jim všeho, začkoli by prosili Otce ve jménu jeho. A právě tímto

vyvolením a ustanovením k úřadu, ve kterém měli příležitost tolik dobrého působiti, tolik zásluh si zjednati, ukázal Pán Ježíš, že miluje apoštoly láskou zvláště velikou, podal důkaz, že učinil je svými přáteli.

Avšak láska budí lásku a vyzývá, aby člověk ochotně vykonal vůli toho, od koho tolik důkazů lásky přijal. Zcela vhodně tedy Pán Ježíš nyní ještě jednou klade apoštolům na srdce příkaz lásky k bližnímu, pravě: »toto přikazuji vám, abyste se vespolek milovali.« Neboť nyní, když znali lásku Páně a věděli, co to jest milovati bližního tak, jak je miloval Pán, mělo připomenutí onoho příkazu zvláštní moc, pohánějíc takořka, aby nejen vespolek se milovali, nýbrž též po příkladě Kristově pro spásu bližního byli hotovi i život nasaditi a proto co nejsvědomitěji vykonávati svěřený úřad i tehdy, když by největší překážky v cestu se stavěly, pronásledování hrozilo. ano i nebezpečenství smrti proto jim nastávalo.

γ) Nenávist světa k učeníkům Páně.

Jan 15, 18—16, 4.

18. Jestliže vás svět nenávidí, vězte, že mne prve než vás v nenávisti měl.

19. Kdybyste byli ze světa, miloval by svět své vlastnictví; [1]) poněvadž však ze světa nejste, nýbrž já ze světa vyvolil jsem vás, proto vás svět nenávidí.

20. Pamatujte na řeč, [2]) kterouž jsem já mluvil vám: Není služebník větší, nežli pán jeho. Jestliže mne pronásledovali, i vás pronásledovati budou; jestliže řeč mou zachovali, i vaši zachovávati budou.

21. Ale toto všecko učiní vám pro jméno mé; poněvadž neznají toho, kterýž mne poslal.

22. Kdybych byl nepřišel a jim nemluvil, hříchu by neměli; ale nyní nemají výmluvy z hříchu svého.

23. Kdo mne nenávidí, i Otce mého nenávidí.

24. Kdybych byl nečinil mezi nimi skutků, jichž žádný jiný nečinil, hříchu by neměli; ale nyní i viděli i nenáviděli i mne i Otce mého.

---

[1]) Vulgata má »quod suum erat«; český překlad přijatý: co jeho jest.

[2]) Vulgata připojuje slovo »mei« — mou.

25. Ale aby se naplnila řeč, kteráž v zákoně jejich napsána jest: V nenávisti měli mne darmo.

26. Když pak přijde Utěšitel, kteréhož já pošlu vám od Otce, Ducha pravdy, kterýž od Otce vychází, tenť bude o mně svědectví vydávati; také vy však budete vydávati svědectví, neboť od počátku se mnou jste.

16, 1. Toto mluvil jsem vám, abyste se nepohoršovali.

2. Ven ze škol vyženou vás: ano přichází hodina, že každý, kdo vás zabije, domnívati se bude, že by tím Bohu službu přinášel.[1])

3. A to učiní vám, protože nepoznali Otce ani mne.

4. Ale toto mluvil jsem vám, abyste, když přijde hodina, rozpomenuli se na to, že já jsem to pověděl vám. Toho však z počátku nepověděl jsem vám, poněvadž jsem byl s vámi.

Podávaje Pán Ježíš důkaz o své lásce a svém přátelství k apoštolům, by vyložil, co jest to milovati se vespolek, jako On miloval je, poukázal také k tomu, že ustanovil je, aby šli do světa a přinášeli hojný užitek; tím dal jim zároveň pokyn, aby lásku k bližnímu osvědčovali mimo jiné též horlivým vykonáváním apoštolského úřadu svého. Věda však ve své vševědoucnosti, na jaký odpor apoštolé narazí při tom u světa či lidí od Boha odvrácených, uznal v moudrosti a lásce své za dobré, aby již předem připravil je na to a poskytna jim pohnutky útěchy, zabránil, by nenávistí světa nedali se odstrašiti od horlivosti ve svém povolání. K tomu konci upozornil je, že zakoušejíce nenávist světa, podobati se budou jemu samému, kterýž prvé, než oni, byl v nenávisti, že nenávist tu budou snášeti pro jméno jeho, a že nevznikne proti nim nahodile a bez dopuštění Božího, nýbrž byvši předvěděna a napřed oznámena. Pravilť nejprve: »Jestliže vás svět nenávidí, vězte, že mne prve než vás v nenávisti měl.« Bylť Kristus pronásledován již jako dítko, a když nastoupil na veřejný úřad svůj, zanevřeli na něho tak, že neustali, dokud nebyl vynesen a vykonán na něm rozsudek smrti. A na tento odpor

---

[1]) V řeckém textě stojí λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. Výrazu προσφέρειν (přinášeti) užívalo se obyčejně o přinášení obětí; i jest proto zcela oprávněné mínění, že Pán Ježíš míní tu službu takovou, jaká podává se Bohu přinášením obětí.

proti němu, míní Pán Ježíš, nechť vzpomenou si apoštolé, když svět [1]) obrátí proti nim svou nenávist; vzpomínka ta zjedná jim útěchu zcela jistě. Neboť pravý učeník Páně, který touží zůstati s mistrem svým ve spojení, nemůže zajisté rmoutiti se nad utrpením, jež mu působí svět, živě-li si připomene, co vše Pán Ježíš z nenávisti světa vytrpěl; on spíše raduje se z toho, že může se mu připodobniti, a to tím více, pováží-li, že ten Kristus, kterýž z nenávisti světa byl odsouzen a usmrcen, vstav z mrtvých, vstoupil na nebesa a nejvyšší oslavy došel; neboť ví, jde-li za Kristem ochotně cestou utrpení, že dojde za ním též k věčné oslavě a blaženosti.

Avšak ani proto nechť nermoutí se aniž ustávají v horlivosti své, když svět je bude nenáviděti, poněvadž nenávist ta jest známkou, že jsou na cestě dobré a s Kristem ve spojení. »Neboť,« tak praví Pán dále, »kdybyste byli ze světa, miloval by svět své vlastnictví; poněvadž však ze světa nejste, nýbrž já ze světa vyvolil jsem vás, proto vás svět nenávidí.« A zajisté, kdyby apoštolé byli z počtu lidí převrácených, podobni jim svým smýšlením a jednáním, není pochybnosti, že by je milovali lidé ti jakožto své následovníky a příslušníky; poněvadž však z nich nejsou, jich ani ve svém smýšlení ani ve svém jednání nenásledují, nýbrž, byvše milostí Kristovou ku pravé víře povoláni a tak ze světa vyvoleni, Krista se drží a jeho učením se řídí, proto svět od Boha odvrácený bude je nenáviděti a pronásledovati. Spozorují-li tedy, že svět obrací se proti nim, nechť seznají z toho, že snahy jejich jsou dobré, že spojení jejich s Kristem trvá, a proto ať neochabují ve své horlivosti pro onu nenávist, nýbrž spíše radují se ze spojení svého s mistrem a Pánem svým.

Nechť vzpomenou též k útěše své na slova, která řekl jim, když jim nohy umýval, jakož i tehdy, když

---

[1]) Jak souvislost (zejména 15, 20. 22. 24.; 16, 2.) učí, světem rozumí Pán Ježíš v tomto odstavci předem Židy nevěřící a proti Kristu zaujaté; teprv v další řadě lze jím rozuměti také ostatní lidi zlé a převrácené.

rozesílal je po dvou před sebou, na slova totiž, že »není služebník větší, nežli pán jeho,« že tedy, pokud pánu svému věren jest, nemůže čekati lepšího osudu, než dostalo se pánu jeho. Jsouť ona poučením pro ně, že ani oni nemohou nadíti se příznivějšího přijetí u světa, než jakým přijat byl mistr a Pán jejich. Postačíť, zachová-li se k nim svět podobně, jako zachoval se k němu. A to svět učiní. »Neboť,« dí Pán dále, »jestliže mne pronásledovali, i vás pronásledovati budou; jestliže řeč mou zachovávali, i vaši zachovávati budou.« Jako tedy Kristus nalezl ve světě — v národě israelském — nejen pronásledovatele, nýbrž i stoupence, kteří řeč či učení jeho věrou přijali a zachovávali. tak naleznou je i apoštolé. Ale ovšem i to se vyplní, že, jako více bylo těch, kteří Krista v nenávisti měli, než těch, kteří se k němu přidali, tak více bude také mezi Israelity těch, kteří proti apoštolům se postaví, než těch, kteří ke slovu jejich se obrátí a v Krista uvěří. Avšak ani tímto zjevem nechť nedají se másti ani odstrašiti od svého působení; spíše ať pováží, pro kterou příčinu lidé budou je nenáviděti a pronásledovati, a seznají z ní, jak velikou vinu uvalí tím oni lidé na sebe. »Toto všecko« (záští a pronásledování) učiní jim pro jméno Kristovo, to jest proto, že v Krista věří, jeho učením se řídí a je rozšiřují. Nenávist jejich proti nim bude tedy zároveň nenávistí proti Kristu samému a proto i hříchem převelikým. Budou ovšem pouze z nevědomosti vystupovat tak nepřátelsky proti nim, proto, »poněvadž neznají toho, kterýž Krista poslal.« Neboť, ač Židé mají jakési poznání o Bohu pravém, neznají ho přece dokonale, neznají ho jakožto Otce jednorozeného a soupodstatného Syna, kteréhož od věčnosti zplodiv, v čase na svět poslal k vykoupení lidstva, a s nímž od věčnosti dýše Ducha sv., a jen proto, že ho takto neznají, zanevrou na apoštoly a budou pronásledovati je, když budou kázat o Kristu jakožto vtěleném Synu Božím, kterýž pro spásu lidstva podstoupil smrt, a to právě mezi Židy a jejich působením. Avšak Pán Ježíš poučoval je o Bohu Otci a a svém poměru k němu, poučoval je i o tom, proč přišel na svět; ale oni nevěřili mu. Nevědomost jejich

byla tedy zaviněna a proto neomlouvá jich, jakož Kristus sám praví: »Kdybych byl nepřišel a jim nemluvil, hříchu by neměli, ale nyní — když jsem přišel a kázal jim — nemají výmluvy z hříchu svého,« ze své totiž nevěry a nenávisti ke mně a k vám. Jedině to ještě, míní Pán Ježíš dále, omlouvalo by je, kdybych nebyl osvědčil s dostatek božské přirozenosti své, zejména »kdybych byl nečinil mezi nimi skutků, jichž žádný jiný nečinil.« Avšak ani této výmluvy nemají. Neboť já jsem konal mezi nimi četné zázraky, a to nikoli mocí přijatou, jako Mojžíš, Eliáš a jiní poslanci Boží, nýbrž mocí vlastní, a oni »viděli« je a doznali, že nikdy nic takového neviděli; a přece neuvěřili a »nenáviděli i mne (a ve mně jakožto soupodstatném Synu Božím) i Otce mého«. »Ale,« praví Pán Ježíš dále, »(to, že mne nenávidí, děje se,) aby se naplnila řeč, kteráž v zákoně [1]) jejich napsána jest: V nenávisti měli mne darmo.« Svou nenávistí tedy, kterou Židé pojali proti Kristu, nikterak nezabrání, aby se neuskutečnily odvěké úradky božské, týkající se vykoupení lidstva. Naopak, právě tím, že jej nenávidí, přispívají k tomu, aby naplnilo se, co předpověděno bylo v Písmě svatém o budoucím Vykupiteli, a tak sami vydávají svědectví, že Kristus Pán jest zaslíbeným Vykupitelem. Jsou pak slova, která Pán Ježíš uvedl, vyňata ze žalmu 68, 5. V něm stěžuje si David, že četní nepřátelé povstali proti němu a ho v nenávisti mají bez příčiny. Řízením Božím byl však David předobrazem Krista Pána, a jako různé jeho příhody či osudy byly předobrazem rozličných zjevů v životě Vykupitelově, tak i nenávist, kterou nepřátelé pojali bez příčiny proti Davidovi, předobrazovala nenávist, kterou Židé bezdůvodně zanevřeli proti Pánu Ježíši. Po výkladě Krista samého byl tedy onen výrok Davidův, kterým si stěžoval do svých nepřátel, zároveň proroctvím, kterým předpovídalo se, že Vykupitel bude bez příčiny nenáviděn od četných nepřátel svých.

---

[1]) Výraz zákon znamená tuto, jakož i na některých jiných místech (na př. Jan 10, 34) Písmo sv. Starého Zákona vůbec, a ne pouze knihy Mojžíšovy, kteréž oním slovem obyčejně se označují.

Avšak nejen nyní, nýbrž ani v budoucnosti nebudou omluvitelni lidé, kteří v Krista neuvěří a proti němu se postaví. Neboť ani v budoucnosti nezůstane Kristus bez spolehlivého osvědčení jakožto Syn Boží a Vykupitel světa. Budeť mu vydávati svědectví Duch sv., a budou o něm svědčiti i apoštolé. Zřejmě praví to Pán dále slovy: »Když pak přijde Utěšitel, kteréhož já pošlu vám od Otce, ducha pravdy, kterýž od Otce vychází, tenť bude o mně svědectví vydávati;[1]) také vy však budete vydávati svědectví, neboť od počátku se mnou jste.«

Svědčil pak Duch sv. o Kristu již viditelným příchodem svým, když pod způsobou ohnivých jazyků vstoupil na apoštoly; svědčil o něm darem jazykův a jinými dary mimořádnými, jež apoštolům a různým věřícím udělil, jakož i zázraky, kteréž skrze apoštoly a jiné křesťany činil; svědčil však o něm i onou úžasnou proměnou vnitřní, kterou způsobil v apoštolech a jiných lidech, jejich rozum osvítiv, vůli posilniv a v srdci plamen lásky roznítiv a tak z bojácných Galilejců, ze zásadního odpůrce Pavla a z mnohých jiných slabochův a odpůrcův a nevěrcův učiniv nepřekonatelné

---

[1]) Výslovně praví tu toliko, že Duch sv. vychází z Boha Otce, Syn pak že jej posílá na svět. Ale jako slovy »kteréhož (Ducha sv.) já pošlu od Otce« nepopírá, že také Otec posílá jej, tak také slovy »kterýž (Duch sv.) od Otce vychází« nepopírá, že Duch sv. také od Syna vychází. Spíše předpokládá to slovy »kteréhož já pošlu«. Neboť Syn nemohl by zajisté posílati jej, t. j. býti principem zevnějšího působení Ducha sv., kdyby nebyl spoluprincipem jeho osobnosti, či kdyby také od něho Duch sv. jako osoba od věčnosti nevycházel. Předpokládaje tedy, že Duch svatý vychází od něho — od Syna, klade slovy »kterýž od Otce vychází« toliko důraz na to, že Duch sv., kteréhož Syn od Otce pošle, nejen od Syna, nýbrž i od Otce vychází a tedy jménem Boha Otce o Synu svědectví vydává, pokud totiž byv poslán na svět také od Otce pokračuje v onom svědectví, kteréž byl Otec dříve již vydával o Kristu dle slov: »Já jsem, jenž svědectví vydávám sám o sobě; a svědectví vydává o mně ten, kterýž mne poslal, Otec.« (Jan 8, 18.) Že však Pán Ježíš nezmiňuje se tuto výslovně o vycházení Ducha sv. také od Syna, příčina jest v tom, že na tomto místě mluví o svědectví, kteréž Otec v Duchu sv. vydává o Synu, svědectví to pak že jednak s vycházením Ducha sv. od Syna nesouvisí, jednak předpokládá, že ti, před nimiž svědectví o něm vydává, neznají Syna buď vůbec aneb jen nedokonale.

hrdiny víry, kteří z lásky ke Kristu žádných prací, žádných obětí ani protivenství se nelekali a i život pro něho položiti hotovi byli. Neboť působením tím potvrzoval způsobem co nejvíce přesvědčivým, že učení Kristovo jest pravé, a Kristus že skutečně jest tím, za koho se vydával, Synem Božím a Vykupitelem světa.

Apoštolé pak vydávali svědectví o Kristu tím, že, osvíceni a sílení jsouce Duchem sv. hlásali světu, co jakožto přímí svědkové života Páně u něho viděli neb od něho slyšeli, a že pro něho, jako pravého Boha a Vykupitele světa, utrpení a pronásledování ochotně snášeli a i život obětovali.

Předpověděv tak Pán Ježíš apoštolům, co na ně ve světě čeká pro jejich víru v něho a činnost apoštolskou, udal též příčinu, pro kterou jim to napřed oznámil. Pravil: »Toto mluvil jsem vám, abyste se nepohoršovali.« Toho tedy chtěl docíliti u nich předpovědí svou, aby, vidouce, jak svět proti nim vystupuje, nepohoršovali se, či nedali se zviklati ve víře v něho aniž upouštěli od apoštolského působení svého. A k účelu tomu byla zajisté předpověď ona na výsost vhodná. Neboť, ať pomlčíme o tom, že předvídanými ranami nikdy nebývá člověk tak raněn a na mysli sklíčen jako ranami neočekávanými, na něž připraviti se nemohl; to vědomí, že Kristus ono záští a pronásledování napřed oznámil jim, nejen nedalo ochabnouti jim ve víře, nýbrž utvrzovalo je v ní, udržujíc přesvědčení, že Kristus vševědoucím a tedy Bohem jest; to poučení pak, jak ohromnou vinu uvalí na sebe jejich soukmenovci svou nenávistí k nim a pronásledováním jich, nejen odstrašovalo jich, aby za žádných okolností k židovství se nevrátili a tak spojíce se s protivníky Páně nestali se jejich spoluvinníky, nýbrž usnadňovalo jim též vnitřní boj, kterýž bylo jim podstoupiti, když musili také zevně odloučiti se od náboženské obce či církve židovské, ke které jakožto rodilí Židé od maličkosti byli poutáni.

Z různých protivenství však, která čekala ve světě na apoštoly, věděl Pán Ježíš, že zvláště dvě budou s to, aby pohoršila je ve smyslu řečeném, a to: vyobcování z církve židovské a smrt mučenická. Na ně

proto zvláště připravuje je nyní slovy: »Ven ze škol vyženou vás, ano, přichází hodina, že každý, kdo vás zabije, domnívati se bude, že by tím Bohu službu přinášel. A to učiní vám, protože nepoznali Otce ani mne.« Vyhnáním ze škol, t. j. ze synagog, rozumí vyobcování z církve židovské či klatbu, a to, jak z dalších slov Páně patrno, klatbu velikou, zvanou cherem. Vyobcování to nebylo ovšem pro apoštoly žádným neštěstím. Vždyť oni, přidrževše se Krista, sami již vystoupili v nitru svém z církve té, třeba že dosud nebyli si toho dostatečně vědomi. Také Pán Ježíš nemluví o něm, jako by bylo neštěstím pro ně, nýbrž jako o projevu zášti k nim, aby totiž ukázal, kam až dostoupí nenávist Židů proti apoštolům. Neboť Židé neměli jiného způsobu, kterým by mohli více dáti nenávist svou proti někomu na jevo, než když vyřknuvše nad ním klatbu vyobcovali jej. Avšak ačkoli klatba ta nebyla pro apoštoly skutečným neštěstím, mohla jim přece způsobiti velikou bolest a značné nepříjemnosti pro různé předsudky náboženské, kterým Židé hověli, a pro účinky společenské, které s klatbou tou byly spojeny. Vylučovalať ona nejen z veškerého účastenství v službách Božích, nýbrž i z každé společnosti židovské.

Avšak na tom nepřestanou Židé; k horší věci odhodlají se. Bylať klatba cherem druhdy spojena s úplným utracením osoby neb věci, nad níž byla vyslovena. Nad kým Bůh prohlásil klatbu, musil býti usmrcen. A hle, tak míní Pán dále, i k tomu druhu klatby či cheremu, který druhdy toliko Bůh, jakožto Pán nad životem a smrtí v některých případech vykonati dal, odváží se Židé při apoštolech. Nejen ze své společnosti, nýbrž ze společnosti lidské vůbec vyloučí je; neboť zabijí je jako rouhače a klatbě božské propadlé a při tom ještě domnívati se budou, že by tím vykonávali Bohu službu a poctu takovou, jaká činí se mu přinášením obětí. Možná dost, že některému apoštolu zdála se tehdy věc tato víře nepodobnou; ale brzy seznali, kterak vše se vyplňuje. Již při svatém Štěpánu zacpávali si Židé uši, když pohleděv do nebe s nadšením zvolal: »Vidím nebesa otevřená a Syna

člověka státi na pravici Boží,« a vyvrhše jej z města ukamenovali ho. Že Herodes Jakuba Velikého usmrtiti dal, schvalovali: Jakuba Malého k smrti odsoudili; o život Pavlův několikráte ukládali; a že ne lépe počínali si proti křesťanům jiným, svědčí sv. Pavel sám, tvrdě o sobě: Jáť jsem se domníval, že jsem povinen (ἐαυτὸν) proti jménu Ježíše Nazaretského mnoho odporného činiti; což jsem i činil v Jerusalemě; a mnohé ze svatých (křesťanů) já jsem do žaláře sázel, vzav k tomu moc od knížat kněžských: a když byli usmrcováni, donášel jsem ortel. (Skut. ap. 26., 9. 10.)

Činili to ovšem z nevědomosti, jakož Kristus sám dí: »A toto učiní vám, protože neznají Otce ani mne.« Neboť majíce je za rouhače a nepřátele Boží, myslili, že tím vykonávají příkaz Boží, kterým velel rouhače trestati smrtí.[1]) Avšak, jak již svrchu řečeno, nevědomost ta byla zaviněna a neomlouvala. Kristus také neučinil onoho výroku, aby je omlouval, nýbrž aby žalobu proti nim vedl.

Účel, za kterým Pán Ježíš také tyto útrapy apoštolům napřed oznámil, udává slovy: »Ale toto mluvil jsem vám, abyste, když přijde hodina (utrpení), rozpomenuli se na to, že já jsem to pověděl vám.« Také touto předpovědí tedy ukázal Pán Ježíš přelaskavou péči svou o apoštoly, staraje se o to, aby, až svět nenávist svou proti nim obrátí a i »ze škol je vyháněti«, a jako rouhače a zločince na smrt voditi bude, rozpomenuli se na to, že jim to napřed oznámil, a vidouce, že i tato předpověď se vyplňuje, čerpali z toho nejen nové potvrzení víry své, nýbrž i útěchu a naději pevnou, že také to se vyplní, co radostného a povzbuzujícího pověděl jim o budoucí odplatě nebeské. A věru, bylo veliké víry a naděje a lásky i síly třeba, aby prostí rybáři a mužové neučení a veškeré moci světské prostí vyznávali Krista veřejně a hlásali jeho učení také tehdy, když i velekněží a členové velerady a vůbec nejpřednější mužové národa židovského pokládali učeníka Kristova za rouhače, kterýž má býti zbaven veškerých práv i církevních i socialních, a vraždu na

[1]) 3. Mojž. 24, 13—16.; 2. Kr. 12, 14.

něm spáchanou prohlašovali za skutek Bohu tak milý, jako jest oběť jemu podaná. Bylo proto zcela přiměřeno moudrosti Kristově, že opět a opět podával důkazy svého božství a předpovídaje, co na apoštoly a jeho církev čeká, také k budoucnosti přihlížel, aby víra jejich nejen neutrpěla, nýbrž víc a více utvrzovala se.

A nejen pro apoštoly, nýbrž i pro ostatní křesťany všech věků byla věc ta na výsost důležita. Neboť, jak Kristus při jiných příležitostech předpověděl, nenávist k němu a jeho vyznavačům nezůstala pouze při Židech, nýbrž přešla také k pohanům a k různým bludařům, a neobmezila se toliko na dobu apoštolskou, nýbrž udržela se též u věků pozdějších a jeví se i za doby naší; a jest proto vždycky třeba pevné víry, živé naděje, vroucí lásky ke Kristu Ježíši a mužné síly k tomu, aby křesťan za všech okolností a protivenství při své víře nejen zůstal, nýbrž ji též, jak dlužno, slovy vyznával, skutky osvědčoval a vůbec podle ní žil a hotov byl, raději statky i život nasaditi, než svou víru zapříti, a jest též nemalou útěchou věrnému následovníku Kristovu, když ví, že Kristus sám taková utrpení svým věrným, své církvi předpověděl; neboť seznává z toho, že protivenství taková ku pravé církvi takořka patří, a tedy skoro obávati by se musil, že církev jeho není pravá a ke spáse nevede, kdyby nikdy žádného utrpení, žádného pronásledování proti ní nepovstávalo.

Ale jako důležitý byl účel, za kterým Pán Ježíš, odcházeje od apoštolů, předpověděl jim, co na ně čeká, tak přiměřená byla též příčina, proč jim to neřekl dříve, ač již dva roky, i přes to, byli s ním. Příčinu tu udává sám slovy: »Toho však z počátku nepověděl jsem vám, poněvadž jsem byl s vámi.« Pokud totiž Pán Ježíš byl s apoštoly, obraceli Židé svou nenávist předem proti němu; a jestli přece také proti apoštolům vystoupili, zastal se jich On sám. Nebylo tedy dosud ani třeba upozorňovati je na budoucí utrpení, ani vhodno kaliti tím mysl jejich v době, kdy víra jejich nebyla ještě náležitě utvrzena. Po odchodě Pána Ježíše měli však apoštolé sami nastoupiti na místo jeho a pokračovati ve vykupitelském díle jeho; přirozeně tedy obrá-

tili potom Židé proti nim tu nenávist, kterou měli dříve proti Kristu Pánu. Proto Pán Ježíš odcházeje od nich nemohl a nechtěl již více o věci té mlčeti, aby potom nebyli nastalým pronásledováním překvapeni a od svého působení odstrašeni.

Avšak Pán Ježíš poukázal ku pronásledování apoštolů již ve své řeči horské (Mat. 5, 10. 11.), ba i na to upozornil je, že následovníci jeho budou smrtí stiháni, zejména tehdy, když poprve rozesílal je před sebou, aby připravovali na jeho příchod (Mat. 10, 16...). Kterak tedy praví nyní, že jim toho dosud neřekl? Někteří vysvětlují věc tu tvrzením, že proroctví, které sv. Matouš uvádí za příležitosti prvého rozesílání apoštolův (10, 16...), bylo prosloveno až po Kristově vzkříšení (Jansen., Maldon., Olshaus.), nebo před samou smrtí jeho (Tholuck), aneb tehdy, když Pán Ježíš předpovídal zkázu Jerusalema a světa (Grimm), sv. Matouš pak, který častěji od pořádku chronologického se uchyluje, že také v tomto případě pořádku toho nešetřil a proroctví to později proslovené, spojil s řečí, kterou Pán Ježíš měl, když apoštoly rozesílal poprve. Avšak bezdůvodně tvrdí to. Neboť sv. Matouš dosti dává patrně na jevo, že ona řeč, kterou zaznamenal v kapitole 10., není sestavena ze dvou řečí různých, nýbrž, že to jest řeč jediná. Udav totiž v 10, 5., že Pán Ježíš mluvit započal, teprv v 11, 1., tedy až po zmíněném proroctví, praví, že (řeč) dokonal. Veškera obtíž však snadno odpadne a věc se vyloží, pováží-li se, že Pán Ježíš nikdy tak určitě a tak jasně neoznámil okolností, které budou s pronásledováním spojeny, zejména, že *a)* nikdy zřejmě neudal jim způsobu, kterým budou stiháni, že totiž vyobcují je z církve své a usmrtí, *b)* že nikdy ještě nezmínil se, z jakých pohnutek to učiní, že totiž budou je stíhati z nedostatečného poznání pravého Boha a že budou smrt jim učiněnou pokládati za skutek bohumilý; *c)* že nikdy také nepověděl jim zřejmě, že pronásledování to nastane až po jeho odchodu. Ač tedy věc byla apoštolům již dávno řečena a známa, okolnosti přece známy jim nebyly; a ty měl pán Ježíš na mysli, když pravil: Toho však z počátku nepověděl jsem vám.

ε) Pán Ježíš dodává apoštolům mysli zaslíbením Ducha sv. a líčením jeho působení.

Jan 16, 5—33.

5. Ale nyní jdu k tomu, kterýž mne poslal, a žádný z vás neptá se mne: kam jdeš?

6. Ale že jsem tyto věci mluvil vám, zármutek naplnil srdce vaše.

7. Ale já pravdu pravím vám: Užitečné jest vám, abych já odešel. Neboť neodejdu-li, Utěšitel nepřijde k vám; jestli odejdu, pošlu ho k vám.

8. A on přijde, usvědčí [1]) svět z hříchu a ze spravedlnosti a ze soudu:

9. ze hříchu, že nevěří [2]) ve mne;

10. ze spravedlnosti, že jdu k Otci, a již neuzříte mne;

11. ze soudu pak, že knížc toho světa již jest odsouzen.

12. Ještě mnoho mám mluviti vám; ale nemůžete snésti nyní.

13. Když však přijde On, Duch pravdy, uvede vás do všeliké pravdy; [3]) neboť nebude mluviti sám od sebe, ale, cožkoli uslyší, bude mluviti, a co přijíti má, zvěstuje vám.

14. On mne oslaví; neboť z mého vezme a zvěstuje vám.

15. Všecko, cožkoli má Otec, mé jest; proto jsem řekl, že z mého vezme a zvěstuje vám.

16. Maličko, a neuzříte mne, a opět maličko, a uzříte mne, poněvadž jdu k Otci. [4])

17. Řekli tedy někteří z učeníků jeho k sobě vespolek: Co jest to, co nám praví: »Maličko, a neuzříte mne a opět maličko, a uzříte mne« a »poněvadž jdu k Otci?« [5])

18. Proto pravili: Co jest to, co dí: Maličko? Nevíme, co praví.

---

[1]) Řecky: ἐλέγξει; český překlad má: trestati bude.

[2]) Vulgata a překlad český mají čas minulý: non crediderunt, nevěřili.

[3]) Řecky: ὁδηγήσεις ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν; Vulgata a po ní český překlad má: naučí vás všeliké pravdě.

[4]) Slova »ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα = poněvadž jdu k Otci« scházejí v kodexích ℵ, B, D, L; proto je někteří (Tischendorf, Tregelles, Westcott-Hort) ve svých vydáních vynechávají jakožto nepravá a z v. 17. sem přenesená. Spíše však zdá se, že v textu původním byla, a jen proto od opisovatelů vynechána jsou, poněvadž je nedovedli srovnati s předcházejícím výrokem »uzříte mne«.

[5]) Český překlad má toliko: »Jdu k Otci«; slovo »poněvadž« vynechává.

19. I poznal Ježíš, že se ho chtěli tázati, a řekl jim: O tom se tážete mezi sebou, že jsem řekl: »Maličko, a neuzříte mne; a opět maličko a uzříte mne?

20. Amen, amen pravím vám, že vy kvíliti a plakati budete, ale svět se bude radovati: vy pak se budete rmoutiti, ale zármutek váš obrátí se v radost.

21. Žena, když rodí, zármutek má; neboť přišla hodina její; ale když porodila dítě, již nepamatuje se na bolest pro radost, že se narodil člověk na svět.

22. Protož i vy nyní sice zármutek máte; ale opět vás uzřím, a radovati se bude srdce vaše, a radosti vaší nikdo neodejme od vás.

23. A v ten den nebudete se mne po ničem tázati. Amen, amen pravím vám: Budete-li zač prositi Otce svého ve jménu mém, dáť vám.

24. Až dosavade jste za nic neprosili ve jménu mém: proste a vezmete, aby radost vaše byla úplná.

25. Toto v podobenstvích mluvil jsem vám; ale přichází hodina, kdy ne již v podobenstvích mluviti budu vám; ale zjevně vám budu zvěstovati o Otci.

26 V ten den budete ve jmenu mém prositi; a nepravím vám, že já budu prositi Otce za vás;

27. neboť Otec sám miluje vás, protože vy jste mne milovali a uvěřili jste, že jsem já od Boha vyšel.

28. Vyšel jsem od Otce a přišel jsem na svět: opět opouštím svět a jdu k Otci.«

29. Řkou jemu učeníci jeho: Aj, nyní mluvíš zjevně a žádného podobenství nepravíš;

30. nyní víme, že víš všecko, a nemáš zapotřebí, aby se kdo tebe tázal; proto věříme, že jsi od Boha vyšel.

31. Odpověděl jim Ježíš: Nyní věříte?

32. Aj, přichází hodina a již přišla, že se rozprchnete jeden každý k svému a mne samého opustíte; ale nejsem sám; neboť Otec se mnou jest.

33. Tyto věci mluvil jsem vám, abyste ve mně pokoj měli. Na světě budete míti nátisk: ale doufejtež, já jsem přemohl svět.

Apoštolé uslyševše, co je čeká ve světě, až Pán Ježíš odejde, upadli znova v zármutek nad jeho odchodem. Hleděliť jen k bolestivé stránce odchodu toho, na to pak, že také prospěch vzejde z něho, ani nepomyslili, ač Kristus sám byl řekl, že jde k Otci, aby jim připravil místo, a že jiného Utěšitele pošle jim, aby zůstával s nimi na věky. Proto Pán Ježíš, chtěje potěšiti je také v tomto zármutku, poučil je o důle-

žitosti a prospěšnosti svého odchodu. Aby však tím pozorněji slovům jeho naslouchali a tím spíše čerpali z nich útěchu, pravil dříve: »Ale[1]) nyní jdu k tomu, kterýž mne poslal a žádný z vás neptá se mne, kam jdeš? Ale že jsem tyto věci mluvil vám, zármutek naplnil srdce vaše.«[2]) Slova tato zdají se býti s podivením. Proč ještě měli apoštolé tázati se, kam Pán Ježíš jde, když už zřejmě řekl jim, že jde k Otci? Avšak podivení to vymizí snadno, pováží-li se, že Kristus Pán nemínil jimi vyzývati apoštoly, aby tázali se po cíli cesty jeho, nýbrž že chtěl jimi jednak obrátiti pozornost k cíli a tím i k důležitosti cesty své, jednak uči-

---

[1]) Odporovací spojky ale (δὲ) užito jest se zřením k větě předcházející »neboť jsem byl s vámi.« (»Toho z počátku nepověděl jsem vám, neboť jsem byl s vámi. Ale nyní jdu k tomu, kterýž mne poslal,«) proto pověděl jsem to teď.

[2]) Slova tato poskytují mnoho látky k úvaze. Upozorňují předem, že prospěšno jest uvažovati o pravdách náboženských, třeba byly známy již. (Apoštolé věděli již, že Pán Ježíš jde k Otci, a přece měli tázati se, kam jde.) Úvahami těmi vniká člověk vždy více do pravd oněch, nabývá útěchy v zármutku a povzbuzení k dobrému. — Pán Ježíš šel k Otci, kamž i my máme za ním přijíti; nešel však k Otci přímo, nýbrž skrze smrt, kterou za nás podstoupil, a kterou překonav vstoupil na nebesa jako Pán a soudce všeho lidstva. Byla tedy cesta jeho cestou za nás a cestou před námi. Jako cesta za nás upomíná na naši hříšnost a velikou cenu duše naší, ježto sám Syn Boží obětoval se, aby ji zachoval před věčnou záhubou; ukazuje velikost milosrdnosti a spravedlnosti božské, ježto Bůh chtěl sice odpustiti všemu lidstvu veškeré hříchy a viny jeho, ale raději vlastního Syna obětoval na smrt, než by připustil, aby odpuštěno bylo bez podaného dostiučinění; vyzývá k vděčnosti, k důvěře a lásce k Pánu Ježíši, — k důvěře, neboť Pán Ježíš podstoupiv za nás smrt, ukázal zajisté, že s námi myslí dobře, i když utrpení dopouští, že tedy vždy máme důvěřovati v něho. — Jako cesta před námi vyzývá, abychom kráčeli za Kristem cestou, kterou On ukázal a která jedině vede k Otci, ke spáse: uznáváním totiž a zachováváním učení jeho, jak je v církvi své k věření předkládá. — Avšak jako Kristus Pán nešel k Otci přímo, tak ani my: jdeme dříve tělem k hrobu, duší k soudu, na němž bude nám účty činiti nejen z našich skutkův a řečí, nýbrž i z našich myšlenek a žádostí; a teprv na tom, jak obstojíme při něm, bude záležeti, zda dospějeme k Otci, neb budem věčně nešťastni. Jaké to povzbuzení, abychom nelnuli měrou nezřízenou k věcem pozemským, jež musíme tu zanechati, a tak žili, abychom nemusili báti se předstoupiti před soudce nejvýš spravedlivého!

niti jim jemnou výtku proto, že myslíce pouze na budoucí útrapy, oddali se tak velikému zármutku. Z toho totiž, co již pověděl jim o svém odchodě k Otci, mohli náležitou úvahou alespoň poněkud seznati, jak velice prospěje, že odejde, a již pomyšlení na prospěšnost tu nebylo by zajisté dalo vzniknouti bolu tak velikému; pokud by však bylo jim v té příčině něco nejasno neb pochybno, měli tázati se, aby poznajíce veškeru důležitost a prospěšnost odchodu Páně, nejen nermoutili se nad ním pro budoucí nesnáze, nýbrž radovali se z něho pro to dobré, které z něho povstane, a zmužile patřili budoucnosti vstříc. Poněvadž toho však nečinili a myslíce jen na utrpení, jež jim nastanou, přílišnému zármutku se oddávali, obrátil Pán Ježíš sám uvedenými slovy pozornost jejich k radostivé stránce svého odchodu, učiniv zároveň mírnou výtku, že tak veliký bol si připustili Slovy těmi tedy jakoby byl řekl: Když jsem se prve zmínil, že odejdu od vás, tázali se někteří mezi vámi, kam jdu. A ačkoli jsem řekl, že jdu k Otci, abych vám místo připravil, přece nyní, když odcházím již od vás, nikdo ani sám nepomýšlí, jak důležitý a prospěšný jest odchod můj, ani se mne na to netáže. A přece právě tuto chvíli, kdy tak veliký zármutek pojal vás, byla by to otázka velmi případná, abyste z poučení, které bych vám dal, poznali náležitě důležitost a prospěšnost cesty mé, a znajíce to útěchu měli ve svém zármutku.

Na to nečekav již, až se ho kdo bude tázati, sám od sebe poučoval je řka: »Ale já pravdu pravím vám: užitečné jest vám, abych já odešel. Neboť neodejdu-li, Utěšitel nepřijde k vám; jestli odejdu, pošlu ho k vám.« Ačkoli tedy bolestivá byla to zvěst, že Pán Ježíš od apoštolův odejde, týkala se přece pravdy užitečné, a proto Kristus nezamlčel jí před nimi. Jest zajisté nutno mnohdy i truchlivou, ba i trpkou pravdu pověděti jiným, zejména tehdy, když toho žádá prospěch jiného, neb lze tím zabrániti veliké škodě, zvláště nákaze mravní. Ovšem dlužno učiniti to s náležitou šetrností, případně po předcházající přípravě. Bylo by pak proto užitečno, aby Kristus svou smrtí, svým z mrtvých vstáním a na nebe vstoupením odešel k Otci, poněvadž

by jinak Duch sv. na ně nepřišel. Byla tedy smrt a oslava Páně nutnou, ale též dostatečnou podmínkou příchodu Ducha sv. Příčina toho nebyla v nedostatečnosti Kristově, jakoby snad nebyl mohl poslati jej dříve, — vždyť poslal jej jako Bůh, a nikoli jako člověk; jako Bůh však jest s Otcem vždy principem vnějšího působení Ducha sv., může tedy poslati jej na svět, kdykoli toho Božská moudrost žádá, — ale v odvěkém úradku Božském byla příčina toho, t. j. v tom, že Bůh v neskonalé moudrosti a lásce své ustanovil, aby každá osoba božská působila svým způsobem a svým časem k vykoupení lidstva: Otec posláním Syna svého na svět a vydáním ho v ruce lidské: Syn vtělením se, poučováním, obětováním se, založením a řízením církve (či království Božího na zemi), ve kteréž by jednotlivci spojeni a cestou jeho zákonem vykázanou ke spáse vedeni byli; Duch sv. posvěcováním a udílením darů svých. Podle úradku toho neměl Duch sv. vstoupiti dříve na apoštoly ani na jiné věřící, dokud by Pán Ježíš umřev nevstal z mrtvých a nevstoupil na nebesa, aby odtud jako král nad svou církví vládnul, ji řídil a chránil. Seslání jeho mělo tedy býti jednak potvrzením, že vykoupení jest vykonáno a přijato, jednak odměnou a ovocem utrpení a smrti Páně, jakož i důkazem, že učení jeho jest pravé, a zjevením, že Kristus jako král zaujal vládu po pravici Boha Otce. Proto také Pán Ježíš se zřením k tomu rázu, kterýž bude míti příchod Ducha sv., praví: »(já) pošlu jej,« ač poslali jej Otec a Syn zároveň.

Prospěch pak, který z příchodu Ducha sv. vzejde takovou měrou, že převáží nepříjemnosti a protivenství, jež nastanou po odchodě Kristově, bude záležeti v blahodatné činnosti Ducha svatého. Činnost ta bude jeviti se dvojím směrem: vzhledem k nevěřícím, kteří apoštoly a jiné věřící budou pronásledovati, a vzhledem k apoštolům a ostatním věřícím. Co se nevěřících týká, proti nim vystoupí Duch sv. na obranu těch, kteří v Krista věří. Praví Pán: »A on (Utěšitel Duch sv.) přijda usvědčí svět z hříchu a ze spravedlnosti a ze soudu: ze hříchu, že nevěří ve mne; ze spravedlnosti, že jdu k Otci, a již neuzříte mne; ze soudu pak, že

kníže toho světa již jest odsouzen.« Duch sv. tedy předem usvědčí svět z hříchu, t. j. nezvratně dokáže, že svět či lidé nevěřící jsou ve hříchu,[1]) a to proto, poněvadž v Krista neuvěřili. Pán Ježíš totiž působě mezi Židy vydával se za Syna Božího a Vykupitele světa; aby pak ukázal, že mluví pravdu, činil skutky, jaké nemůže činiti svou mocí nikdo, leč Bůh. Nicméně většina Židů neuvěřila mu, ano velerada sama povstala proti němu a odsoudila jej k smrti. A hle Pán Ježíš, vstav z mrtvých a vstoupiv na nebesa před očima svých apoštolů, seslal Ducha sv., jakož byl předpověděl. A Duch sv., přišed pod viditelnou způsobou ohnivých jazyků za podivného zvuku větrového, učinil okamžikem z bojácných a neučených Galilejců neohrožené svědky osoby a života a učení Ježíše Krista, kteří byvše naplněni od něho moudrostí a svatým zápalem a opatřeni darem jazykův, ihned vystoupili před shromážděné množství lidu jerusalemského a příchozího z různých krajův i národův, a k úžasu všech jazykem každého mateřským ohlašovali nadšeně, že Ježíš Nazaretský, kteréhož ukřižovali, vstal z mrtvých a byv povýšen na pravici Boží vylil Ducha sv. na ně, jakož byl předpověděl již prorok Joel, a oni sami nyní vidí a slyší. A právě oním viditelným příchodem svým a tou změnou, kterou v apoštolech učinil, těmi dary, které jim udělil, a těmi účinky, které také v jiných způsobil skrze ně pro jméno Ježíše Krista, dal důkaz očividný, že Pán Ježíš jest vskutku tím, za koho se vydával, Synem Božím a Vykupitelem lidstva, že proto jediné skrze něho lze dojíti odpuštění hříchův, a tedy svět, kterýž proti Pánu Ježíši povstal a povstává, že odpuštění hříchů nedostal, poněvadž[2]) v něho jako Syna Božího

---

[1]) Slovo hřích jest hromadně řečeno o hříších vůbec, tedy ve smyslu, že svět jest ve hříších či hříšným.

[2]) Jak patrno, pokládáme spojku ὅτι (že, poněvadž) ve v. 9., a důsledně také ve v. 10. a 11., za příčinnou, takže větami, spojkou touto řízenými, udává se důvod, kterým Duch sv. svět usvědčí z hříchu, ze spravedlnosti a ze soudu. Někteří (Sušil, Klofutar, Bisping a j.) mají spojku tu za předmětnou (že), jakoby Pán Ježíš větami, tou spojkou řízenými, vysvětloval, v čem záleží hřích, spravedlnost, soud, z nichž Duch sv. svět usvědčí. Avšak výklad

a Vykupitele lidstva neuvěřil. Neboť, jak jindy řekl Pán, kdo věří v Syna, má život věčný, ale kdo jest nevěřící Synu, hněv Boží zůstává v něm. (Jan 3, 36.) A že tak zřejmý byl důkaz onen, uvěřilo v Krista a přijalo křest ještě týž den na tři tisíce lidí. Přemnozí ovšem zůstali při svém odporu proti Kristu také potom, a mnozí nevěří v něho ještě nyní; avšak tím netratí důkaz Duchem sv. daný na své váze; neboť kdo přes tak jasné svědectví jeho v Krista nevěří, toho nevěra není víc odůvodněnou a rozumnou, nýbrž jest úmyslným odpíráním poznané pravdě božské, a proto neomluvitelnou.

Avšak Duch sv. usvědčí svět nejen ze hříchu, nýbrž i ze spravedlnosti, t. j. dokáže lidem nevěřícím Kristovu[1]) nevinnost a svatost, a to tím, že podá důkaz o jeho odchodě k Otci. Pán Ježíš totiž vedl život tak svatý, že ani nejúhlavnější nepřátelé jeho nemohli mu dokázati žádnou vinu, žádný hřích, ač veřejně vyzval je: Kdo z vás bude mne trestati z hříchu?[2]) A přece spílali mu Židé ve své zlobě spojenců ďáblových a rušitelů soboty; ano ještě této noci odsoudí jej k smrti jako rouhače a ráno vydají jej Pilátovi jako buřiče a svůdce lidu. Ale dříve ještě než ho odsoudili, řekl Pán Ježíš, že vstana z mrtvých a odejda k Otci pošle Ducha sv. A jak řekl, stane se. Duch sv. přijde skutečně: nejen apoštolé, nýbrž i množství lidu shromážděte seslabuje velice důraz řeči Kristovy, a to zajisté proti učelu, za kterým je proslovil, chtěje apoštoly potěšiti.

[1]) Spravedlností, ze které Duch sv. svět usvědčí, rozumějí někteří spravedlnost Boží k Pánu Ježíši, který byl od světa nespravedlivě odsouzen, od Boha však oslaven (Hugo Grotius), jiní spravedlnost světa a to buď pravou spravedlnost světa věřícího, kteréž lze nabyti toliko věrou a milostí Ježíše Krista (August., Cyrill, Beda, Tolet, Schegg), aneb nepravou spravedlnost světa nevěřícího (Cornel. a Lapide). Avšak proti všem výkladům těmto čeli slova Kristova: »poněvadž jdu k Otci a již neuzříte mne.« Ta poukazují patrně k tomu, že jest tu řeč o spravedlnosti či nevinnosti Kristově, jakož vykládá Chrysost., Maldon., Beelen, Schanz, Sušil, Pölzl a vůbec novější exegeté skoro všicci. Ale ovšem pravda, že osvědčením spravedlnosti Kristovy osvědčí se i spravedlnost Boha Otce i falešná spravedlnost či nespravedlnost nevěřícího světa.

[2]) Jan 8, 46. V řeckém textě stojí: Kdo z vás usvědčí mne z hříchu.

ného uvidí jeho zjev a zpozorují jeho účinky. Jak patrným tedy bude tento příchod jeho důkazem, že Kristus Ježíš vstav z mrtvých odešel vskutku k Otci do nebe a tam trvale zaujal místo na výsost vznešené! A jak zřejmě bude vysvítati z něho jeho nevinnost! Neboť do nebe nevejde nic nečistého, nic nespravedlivého. Když tedy Duch sv. dokáže, že Pán Ježíš vešel do nebe k Otci, dokáže tím též, že jest nevinný, spravedlivý, svatý; svět pak že jednal nespravedlivě, když ho pronásledoval a odsoudil.

A více ještě; také ze soudu[1]) či z odsouzení usvědčí Duch sv. svět, t. j. podá důkaz, že svět nevěřící jest hoden, aby byl odsouzen, a že jistě soudu a trestu Božímu neujde, nebude-li v čas činiti pokání. Že totiž Židé Pánu Ježíši víru odepřeli, proti němu povstali a ho k smrti odsoudili, to učinili z vnuknutí a tedy ve službě satanáše, knížete tohoto světa; zasloužili tedy podobný osud, jaký stihnul kníže toho světa, soud odsuzující k trestu věčnému. A že tento spravedlivý soud a trest jich nemine, jestli v čas neučiní pokání, to, míní Pán Ježíš, ukáže Duch sv. z odsouzení knížete tohoto světa. Neboť, tak dí, kníže toho světa jest již odsouzen, t. j. mojí smrtí a mým z mrtvých vstáním bude satanáš za kratinký čas již překonán a zbaven té vlády, které hříchem prvních lidí nabyl nad světem. A o této porážce jeho podá jistotu Duch svatý, a to nejen svým příchodem viditelným a vnějšími zjevy podivuhodnými, které působiti bude skrze apoštoly, nýbrž, a to zvláště, i tím, že sám ujme vládu v srdcích lidských, jež posud jsou v porobě a vlastnictví knížete toho světa, a že vždy více bude zapuzovat modlářství, kterýmž koná se služba ďáblova. Ujištěním tím však podá také důkaz, že svět nevěřící jest hoden odsouzení a jistojistě odsouzen bude, v čas-li pokání neučiní. Neboť je-li kníže poražen a odsouzen, jest to známkou a zárukou, že překonáni a odsouzeni budou také jeho poddaní, kteří jednají ve službě jeho.

---

[1]) Jak souvislost ukazuje, slovo κρίσις — soud a κέκριται = jest souzen, znamená na tomto místě, jakož i častěji u svatého Jana, soud odsuzující či odsouzení a trest s odsouzením tím spojený.

Snaží se sice ďábel ještě nyní jeviti vliv na člověka tím, že působě v obraznost neb smysly jeho hledí vzbuditi v něm myšlenky neb žádosti zlé a jej svésti ke hříchu. Avšak to činí, nikoli že by měl moc nad ním, nýbrž že Bůh dopouští to, aby člověk měl příležitost s milostí jeho pokušení překonat a tak sám nad ďáblem vítězit, ctnost svoji vytříbit a zásluhy své rozmnožit. Proto také nemůže uškoditi (na duši) leč tomu, kdo sám poškozen býti chce. Neboť byť způsobil pokušení sebe větší a vzbudil myšlenku neb žádost sebe horší, pokušení to není hříchem, leč v zlé myšlence dobrovolně si zalíbí neb ke zlé žádosti svolí. A podobně též svět nevěřící stavěl a staví se stále i za našich dob proti Kristu a jeho církvi i vyznavačům; ale jako kníže toho světa marně se namáhá, aby potlačil pravdu a zkazil církev svatou, tak marné byly a budou také ty snahy, kterými svět nevěřící proti Kristu a jeho církvi brojí. Jednotlivce strhne sice mnohdy s sebou, ale proti církvi samé a jejímu učení nesvede nic; ale ovšem vždy patrněji bude vycházet na jevo, jak veliká jest zloba jeho, a jak veliký soud a trest Boží si připravuje.

Ukázav Pán Ježíš apoštolům, kterak působiti bude Duch sv. vzhledem k nevěřícím, poučuje je nyní o činnosti, kterou bude jeviti se zřením k nim. Aby však dovedli náležitě oceniti činnost tu a po ní zatoužili, upozorňuje je dříve na to, jak nedokonalé jest dosavadní poznání jejich. Praví: »Ještě mnoho mám mluviti vám, ale nemůžete snésti nyní.« Oznámil sice apoštolům co do podstaty všecky pravdy týkající se našeho vykoupení a spasení. Sám to řekl slovy: všecko, cokoli jsem slyšel od Otce svého, oznámil jsem vám (Jan 15, 15). Ale jak již svrchu řečeno, některé pravdy pověděl jim pouze zavinutě ve pravdách jiných; mnohé pak z nich byly jim zcela nové, neslýchané a spolu velmi hluboké. I nemohli proto vniknouti do nich a vyvoditi z nich náležitě příslušné důsledky; ba nebyli ani s to, aby vštípili si všecky věrně do paměti; a to zcela pochopitelně. Neboť jestli za našich dob nejedni ani po mnohých studiích a opětném poučení pravd náboženských správně neznají a jim nerozumějí, jakož

patrno z jejich řečí i spisů, kdo bude diviti se, že apoštolé nepronikli jich hned zúplna, jak je slyšeli, zvláště pováží-li se, jaké předsudky jímaly posud mysl jejich, jak na překážku bylo pravému pochopení a vystihnutí věcí to, že nejdůležitější události, týkající se našeho vykoupení — Kristova smrt, jeho vzkříšení a nanebevstoupení — nebyly ještě vykonány. Mnoho tedy ještě měl Pán Ježíš mluviti jim — mnoho vykládati a znova připomínati, aby pravdy, kteréž jim oznámil, náležitě pronikli, věrně do paměti si vštípili a také ty pravdy jasně poznali, které v jiných zavinuty jsou. Bylo zajisté třeba k tomu konci vyložiti jim pravý smysl knih Starého Zákona, zejména oněch míst, jež obsahují proroctví nebo předobrazení messianská, bylo poučiti je o rovnoprávnosti pohanů se Židy v církvi jeho, jakož i o věcech týkajících se bohoslužby, udílení svátostí, řízení církve a j. Ale věci ty nemohli ještě snésti či chápati, a to zvláště ne nyní, kdy zármutek a mocné dojmy sklíčily mysl jejich. Zůstaví proto Pán Ježíš poučení o těch věcech Duchu sv., ovšem nikoli, že by Duch sv. byl lepším učitelem než On sám, nýbrž, že k náležitému a plnému pochopení jich jest jim třeba osvícení rozumu, osvícení to však že způsobiti se má podle úradku Božího teprv sestoupením a působením Ducha sv.

Kterak Duch sv. bude apoštoly poučovati, to líčí již Pán Ježíš takto: »Když pak přijde On, Duch pravdy, uvede vás do všeliké pravdy; neboť nebude mluviti sám od sebe, ale cokoli uslyší, bude mluviti, a co přijíti má, zvěstuje vám. Onť mne oslaví, neboť z mého vezme a zvěstuje vám.« Nebude tedy — tak opětně dává Pán Ježíš na jevo — Duch sv. podávat apoštolům pravd zcela nových, nýbrž uvede je toliko do veškeré pravdy, Kristem zjevené, tím totiž, že zvyšuje a tříbě duševní síly jejich a vlévaje jim poznání vyšší, bude působiti, aby veškery pravdy Kristem hlásané pojali a pochopili v celém rozsahu, v plné hloubce a veškeré souvislosti jejich. Učiniti to bude moci, »neboť nebude mluviti sám od sebe,« ne o své újmě, ani tak, jakoby sám ze sebe měl známost oněch pravd; ale cokoli bude mluviti (duchovně, vnitřním působením v rozum) a

cokoli budoucího zvěstovati bude, dávaje jim tak dar prorocký, to »uslyší« či pozná od jiného — od Syna[1]) a tím i od Otce; neboť Syn sám uslyšel od Otce všecko, co oznámil apoštolům. (Jan 15, 15.)

Působením tímto však Duch sv. »oslaví« Ježíše Krista, t. j. uvede ve známost jeho božskou velebnost a messiánskou důstojnost — nejprve ovšem v apoštolích, kteří dokonale a jasně poznají i osobu i učení a dílo Pána Ježíše, skrze ně však oslaví jej též mezi národy, jimž oni, osvíceni a síleni jsouce Duchem sv. a naplněni sv. zápalem, budou Krista hlásati. Příčina, proč tato působnost Ducha sv. bude na oslavu Pána Ježíše, jest v tom, že ty pravdy, které Duch sv. bude mluviti, vezme z nevýslovného bohatství vědomosti a moudrosti, kteráž jest v Kristu Ježíši, jakožto Synu Božím, odvěkým zplozením z Boha Otce: neboť dí Pán: »z mého vezme a zvěstuje vám.« Poučuje tedy o nich, bude Duch sv. uváděti ve známost a potvrzovati učení Kristovo a tím spolu dosvědčovati, že, jako božské jest jeho učení, tak božská jest i jeho velebnost.

Tvrdě však Pán Ježíš, že Duch sv. bude mluviti, co uslyší (pozná) od něho, a vykládaje slova ta výrokem: »z mého vezme a zvěstuje vám«, poučuje opětně, že Duch sv. vychází od věčnosti také od něho. Neboť jen potud béře osoba božská poznání své od jiné, pokud má od ní božskou podstatu či pokud v ní svůj princip má. Tím tedy vzal Duch sv. ony pravdy od Ježíše Krista, že, vycházeje od věčnosti nejen od Otce nýbrž i od Syna, má tímto vycházením od něho božskou podstatu a s ní i božské vlastnosti, božské poznání a božskou moc. Mluví ovšem Pán Ježíš v čase budoucím (z mého vezme) a přihlíží tak k oné činnosti, kterou Duch sv., poslán jsa od něho, bude jeviti na venek; avšak poslání od Syna předpokládá vycházení od Něho.

Nemohl by zajisté Duch sv. poslán býti v čase na svět od Krista, kdyby nevycházel od něho (jakožto

---

[1]) Že ke slovům »cokoli uslyší« (16, 13) doplniti jest slova: ode mne a nikoliv: od Otce, patrno z verše 15., kde stojí: z mého vezme.

Syna Božího) od věčnosti, a nemůže nic zvěstovati lidem, leč co zná od věčnosti. Neboť, jsa Bohem, jest nezměnitelný a proto nenabývá aniž může nabyti nového poznání v čase; nýbrž, co zná — a zná vše, co poznatelno jest — to zná od věčnosti.[1])

Aby však bylo zřejmo, kterak Duch sv. může od Krista nabyti poznání toho, co bude mluviti a zvěstovati, praví dále: »Všecko, cokoli má Otec, mé jest.« Mluví to všeobecně, beze všeho omezení; všeobecně tedy, a beze vší výhrady dlužno slova ta pojímati, a proto všecko přičítati Kristu, Synu Božímu, co má Otec, to jedině vyjímajíc, co patří Otci jako vlastnost neb činnost rázovitá, rozeznávací, totiž: otcovství a to, že božskou podstatu má sám ze sebe. Až na tyto zvláštnosti tedy všecko, co má Otec, patří odvěkým zplozením z něho také Kristu, jakožto Synu Božímu, tedy nejen božská podstata a božské vlastnosti a božské poznání a božská moc, nýbrž i božské »dýchání«, či to, že jako Otec, tak i Syn, jakožto jediný princip s ním, dýše od věčnosti Ducha sv. Vyjadřuje tu tedy Pán Ježíš nejen božství svoje, nýbrž i to, že Duch sv. vychází od věčnosti také od něho — od Syna. Zároveň však vysvětluje tím, kterak mohl říci: »z mého vezme a zvěstuje vám«, totiž se zřením ke vnitřnímu poměru, ve kterém jest Duch sv. k němu či vzhledem k tomu, že Duch sv. od věčnosti vychází nejen od Otce, nýbrž i od Syna.

Potěšiv tak Pán Ježíš apoštoly předpovědí, že po jeho odchodě k Otci Duch sv. sám bude za ně bojovati a je do veškeré pravdy uváděti, poučuje nyní, že již co nejdříve odejde k Otci, a ten zármutek, který proto pojal je a pojme, že kratinký jen čas potrvá a na to v radost trvalou se obrátí. Praví: »Maličko, a

---

[1]) Rozkolničtí Řekové popírajíce, že Duch sv. vychází také od Syna, doplňují k slovům: ἐκ τοῦ ἐμοῦ (z mého) slovo πατρός (otce), tedy takto: z mého Otce vezme. Avšak výklad ten čelí i proti stálé tradici církevní, ježto i staří řečtí Otcové sv. (Athanas.) vykládali je o Synu, i proti duchu jazyka řeckého, který netrpí, aby přisvojovací náměstka vztahovala se ke jménu ve rčení samém nevytknutému.

neuzříte mne, a opět maličko, a uzříte mne, poněvadž jdu k Otci.« Slova tato bývají sice různě vykládána. Prvním totiž maličkem času, po jehož ukončení apoštolé Krista neuvidí, rozumějí někteří dobu, která uplyne do Kristova nanebevstoupení, druhým pak maličkem času, po němž zase uvidí jej, rozumějí buď dobu od nanebevstoupení Páně do posledního soudu (August., Beda, Maldon., Schegg), aneb dobu od nanebevstoupení Páně do seslání Ducha sv., pravice, že v Duchu sv. uvidí jej opět, ne sice očima tělesnýma, nýbrž duchovníma, věrou (Cyrill, Chrysost., Beelen, Fillion, Sušil, Maier, Bisping, Pölzl a j.). Že by však Kristus Pán maličkem byl nazval dlouhou onu dobu, která uplyne do posledního soudu, jest zajisté pravdě nepodobno, zvláště pováží-li se, že krátkým trváním té doby, kterou mínil, chtěl dáti apoštolům novou útěchu v jejich zármutku. Avšak ani to nepodobá se pravdě, že by doba slovem »maličko« po druhé označená končiti měla seslánim Duch sv. Neboť ve v. 22. praví, že (po uplynutí tohoto malička) také On je uvidí. To však lze rozuměti předem toliko o patření očima tělesnýma, a nikoli duchovnima. Neboť způsobem duchovním vidí Kristus své věrné vždycky. Máme proto za pravdu, že slovem »maličko« rozuměl Pán Ježíš na prvém místě dobu několika hodin, která měla ještě uplynouti do jeho smrti, na druhém pak onen čas, který trval od smrti jeho do vzkříšení. a že tedy rozum slov jeho jest tento: Maličko, jen několik hodin ještě, a neuzříte mne, neboť zemru, a opět maličko, pouze do třetího dne, a již zase uvidíte mne, neboť vstanu z mrtvých a ukáži se vám.

Jako důvod i toho, že ho neuvidí, i že zase uvidí jej za krátko, udává Pán Ježíš svůj odchod k Otci. Poněvadž totiž jde k Otci skrze smrt, proto zemře, a neuvidí ho; a poněvadž jde skrze smrt k Otci, proto nezůstane v hrobě, nýbrž vstane z mrtvých a ukáže se jim dříve, než vstoupí na nebesa. Avšak apoštolé neporozuměli mu. Nemohliť pochopiti, kterak odchod jeho k Otci může býti příčinou, i že ho neuvidí, i že uvidí jej za čas kratinký. Tázali se proto mezi sebou někteří z nich, co znamenají slova ona, a

to hlasem tak stlumeným, že Pán Ježíš přirozeným způsobem nemohl je slyšeti. Řekli: »Co jest to, co nám praví: Maličko a neuzříte mne, a opět maličko a uzříte mne; a: poněvadž jdu k Otci?« Zvlášť záhadným bylo jim slovo »maličko«. Proto pravili: »Co jest to, že dí: Maličko? Nevíme, co praví.« Nemohli však dáti si odpověď uspokojivou; i chtěli proto tázati se již Pána Ježíše samého. Ale Kristus Pán znal jejich smýšlení svou vševědoucností a věděl, že se ho chtěli tázati. Proto chtěje ještě nyní dáti jim nový důkaz vševědoucnosti své, předešel je a řekl jim: »O tom se tážete mezi sebou, že jsem řekl: Maličko, a neuzříte mne; a opět maličko, a uzříte mne.« A když oni překvapeni hleděli naň na to mlčky a zrakem upjatým, jakoby stvrzujíce, že správně pojal jejich myšlenky, prosili ho, by vysvětlil jim slova svá, pravil dále: »Amen, amen pravím vám, že vy budete kviliti, ale svět se bude radovati: vy pak se budete rmoutiti, ale zármutek váš obrátí se v radost.« Nevysvětlil jim tedy přímo, co mínil slovem »maličko« a co slovy »poněvadž jdu k Otci«, nýbrž poučil, co jedno i druhé »maličko« s sebou přinese. První bude miti v zápětí pro ně zármutek, pro svět radost; druhé obrátí zármutek jejich v radost. Budouť zajisté nad smrtí Kristovou apoštolé truchliti, svět však či lidé nevěřící a od Boha odvrácení budou radovati se z ní. Ale zármutek apoštolů nebude trvati dlouho; náhle obrátí se v radost; neboť Kristus vstane z mrtvých a přijde k nim.

Ovšem Pán Ježíš neřekl, k čemu bude vztahovati se zármutek, a k čemu radost jejich. Poněvadž však již několikráte mluvil o své smrti a svém vzkříšení, nemohla již slova jeho býti jim zcela nejasna, ač pravda jest, že úplně vystihli smysl jejich teprv tehdy, když Kristus Pán vstal z mrtvých. Aby však již nyní poznali co nejjasněji, že zármutek nemůže je minouti, že však nebude trvati dlouho, nýbrž v krátkém čase a náhle v radost se obrátí, vysvětluje jim věc podobenstvím o ženě pracující ku porodu. Praví: »Žena, když rodí, zármutek má, neboť přišla hodina její: ale když porodila dítě, již nepamatuje se na bolest pro

radost, že se narodil člověk[1]) na svět. Protož i vy nyní zármutek máte, ale opět vás uzřím, a radovati se bude srdce vaše, a radosti vaší nikdo neodejme od vás.« Jak ze slov »opět vás uzřím« zřejmo, k narození člověka přirovnává své vzkříšení. Členem srovnávacím však není tu velikost bolesti neb radosti, nýbrž nutnost, s kterou bolest předchází radost, a náhlý obrat, s kterou bolest po krátkém čase obrací se v radost trvalou. Rodička totiž s přirozenou nutností pociťuje dříve bolest, než může radovati se, že narodilo se dítko. A tak i apoštolé[2]) musí nutně přestáti zármutek nad Kristovým ponížením a jeho smrtí, než mohou radost míti nad jeho vzkříšením a oslavením. Ale jako bolest ženy ku porodu pracující krátký čas jen trápí a potom náhle mění se v radost trvalou, tak i zármutek apoštolů malou toliko dobu potrvá a na to náhle obrátí se v radost nepomíjející. Neboť i když Kristus, z mrtvých vstalý, po čtyřiceti dnech vstoupí na nebesa a tak viditelnou přítomností svojí odloučí se od nich, budou s radostí na něj patřiti očima víry, pevně věříce, že žije ve slávě Otce svého, že na ně patří, nad nimi bdí, jim pomáhá, s nimi spojen jest, a že je k sobě vezme jednou na vždy, pokud jen sami zneužitím vůle své spojení s ním nepřeruší.[3]) Ač tedy slovy »opět vás uzřím« míní předem patření očima tělesnýma, kterým bude viděti je v době od svého vzkříšení do svého nanebevstoupení, přece v řadě další rozumí jimi též ono patření, kterým bude pohlížeti na ně s výšin ne-

---

[1]) Ne bez příčiny praví Pán Ježíš »narodil se člověk« a nikoliv: narodilo se dítko. Neboť výrazem oním vyjadřuje důstojnost novorozence jakožto obrazu Božího, jemuž dána vláda nad věcmi pozemskými; a tak naznačuje zároveň vzkříšení svoje, ježto vstane z mrtvých, aby jako člověk začal život nový, život slavný, a měl vládu na nebi i na zemi.

[2]) Bolest a radost ženy rodičky vykládají někteří o Kristu, kterýž utrpením vešel do slávy (Euthymius, Olshausen); jiní o potlačení hrůzy smrti a znovuzrození v Kristu (Chrysost., Theofylakt, Tomáš, Lücke), neb podobně; ale to jsou pouhé výklady allegorické, jichž možno sice užiti ku povzbuzení mravnímu, ale smyslu slov Páně nepodávají. Neboť, jak z v. 22. vidno, Pán Ježíš sám vykládal bolest i radost tu o apoštolích.

[3]) Jak vyplnila se ona slova Páně, svědčí sv. Jan i sv. Lukáš vypravujíce o nich, kterak zaradovali se nejen, když Pán Ježíš,

beských, až, vstoupě na nebesa, zaujme místo na pravici Boha Otce.[1])

Tehdy nastane apoštolům doba velmi utěšená. Neboť pominou všecky pochybnosti jejich a dokonalého poznání pravd zjevených dostane se jim; mimo to vyslyšeny budou všecky prosby, které s důvěrou budou přednášeti Bohu Otci ve jménu Pána Ježíše. Výslovně ujišťuje o tom Kristus Pán sám, když dále praví: »A v ten den nebudete se mne o ničem tázati. Amen, amen pravím vám: Budete-li zač prositi Otce mého ve jménu mém, dáť vám.« Jsou sice různé výklady o tom, co má se rozuměti oním dnem, o kterém Pán Ježíš mluví. Někteří míní jím dobu, která měla nastati po seslání Ducha sv. Neboť v době té apoštolé jsouce osvíceni Duchem sv. poznali a pochopili dokonale vše, čemu Ježíš Kristus byl učil; i nebylo proto třeba jim tázati se o něčem. (Sušil, Pölzl, Klofutar a j.) Avšak s výkladem tím nelze souhlasiti úplně. Čelí proti němu slova: »Nebudete se mne o ničem tázati.« Neboť ona poukazují k době, ve které by se ho tázati mohli, avšak nemajíce toho zapotřebí, nebudou chtíti příležitosti té užiti; předpokládají tedy dobu, ve které Pán Ježíš alespoň nějaký čas bude obcovati s nimi viditelně. Z té příčiny rozumějí jiní dnem oním dobu od Kristova vzkříšení do jeho nanebevstoupení, kdy budou míti sice příležitost tázati se o takových věcech, o jakých se ho před chvilkou tázati chtěli (v. 19.), ale neužijí jí, poněvadž jim ty věci budou již zřejmy (Corluy). Avšak ani s tímto náhledem nesouhlasíme úplně; neboť

---

vstav z mrtvých, ukázal se jim (Jan 20, 20), nýbrž i když vstoupil na nebesa (Luk. 24, 52), ano i když hodni byli učiněni trpěti pohanění pro jméno Ježíše (Skut. apošt. 5, 41).

[1]) Někteří vykládají je o duševním patření v Duchu sv. po seslání Ducha sv. (Sušil). Avšak k takovému vidění nebylo zajisté Pánu Ježíši třeba prostřednictví Ducha sv. Ostatně slova tato odpovídají výroku »a uzříte mne« (v. 16), kteráž platí rovněž předem o patření očima tělesnýma a teprv v další řadě o patření duchovním Že však Pán Ježíš na tomto místě poměnil slova svá a řekl: »opět vás uzřím« místo: »a uzříte mne opět«, učinil jednak proto, aby ukázal, že příčina radosti vyjde od něho, jednak, aby naznačil patření trvalé, tedy i to, kterým bude pohlížeti na apoštoly a na své věrné vůbec, až vstoupí na nebesa.

slova: »Budete-li zač prositi Otce mého ve jménu mém, dáť vám,« poukazují patrně k době, kdy Pán Ježíš mezi nimi dlíti nebude. Uvážíme-li tedy, že slova: »v ten den nebudete se mne o ničem tázati« předpokládají sice dobu, ve které Pán Ježíš nějaký čas s nimi bude obcovati viditelně, avšak nevylučují úplně doby další, slova pak: »Budete-li zač prositi Otce mého ve jménu mém, dáť vám,« že poukazují více k době, kdy již na nebesích bude, nechybíme se zajisté s pravdou, tvrdíme-li, že dnem, o němž Pán Ježíš svrchu mluvil, rozuměti jest veškeru dobu od jeho z mrtvých vstání, tedy i oněch čtyřicet dní, ve kterých s nimi bude obcovati ještě viditelně na zemi, i ten čas, kdy vstoupě na nebesa, odtud své církvi bude kralovati. V této době tedy, dí Pán Ježíš, nebudou se ho tázati apoštolé o ničem. Ale nemíní tím říci, že nebudou mu činiti vůbec žádných otázek, — vždyť ještě před samým nanebevstoupením jeho tázali se o náplni zaslíbení messianského, řkouce: Pane, v tomto-li čase navrátíš království israelské? — nýbrž tvrdí jen, že nebudou se na něm dotazovati smyslu slov jeho, těch totiž, kteráž byl svrchu řekl o brzké smrti a nastávajícím vzkříšení svém; neboť na ta chtěli se ho právě tázati; ale zajisté i těch, kteráž byl mluvil jim za veřejného působení svého; neboť slova jeho znějí všeobecně. Nebudou se pak tázati o smyslu oněch slov, poněvadž nebude jim třeba toho. Neboť, co Kristus řekl o své smrti a svém z mrtvých vstání slovy »Maličko, a neuzříte mne, a opět maličko, a uzříte mne, poněvadž jdu k Otci,« to bude jim zřejmým, jakmile vskutku z mrtvých vstane a ukáže se jim; a to čemu učil za veřejného působení svého, vyjasní se jim, když Duch svatý vstoupě na ně, rozum jejich osvítí a je poučí. Znova tedy ujišťuje Pán Ježíš apoštoly, že dostane se jim dokonalého poznání všeho toho, co kdy mluvil jim, tak že nebude jim třeba více dotazovati se smyslu jeho slov, jako to činili častěji i při poslední večeři i za veřejného života jeho.

Aby však tím více přesvědčil je o tom, a tím spíše zapudil všelikou obavu v příčině budoucího úřadu jejich, jakoby snad s něj nebyli, potvrzuje Pán Ježíš slova

svá ujištěním, že Otec nebeský dá jim vše, začkoli budou prositi jej ve jménu jeho. Ujištění to dává sice všeobecně, takže lze vztahovati je ke všem prosbám, které budou přednášeti Otci ve jménu Páně či pro zásluhy jeho; poněvadž však činí je apoštolům, jakožto budoucím hlasatelům víry, jest rozuměti jim předem o těch prosbách, které budou vysílati k Otci v příčině apoštolského úřadu svého. Začkoli tedy v této věci budou prositi ve jménu Kristově, dostane se jim, ať již žádají za zdar a požehnání ve svém působení, ať za náležité poznání věcí, které bude jim třeba věděti k řádnému vykonávání jejich povolání. Duch sv. zjedná jim sice porozumění učení Kristovu hned, jak na ně sestoupí; avšak dokonalé známosti těch věcí, které bude jim třeba věděti, aby dle vůle Boží a s prospěchem konali úřad svůj, [1]) nedá jim najednou a jako jedním rázem, nýbrž postupně a příležitostně, tehdy totiž, když nastane toho potřeba; a dá jim ji zcela jistě, budou-li prositi za ni ve jménu Ježíše Krista.

Dosud činili sice apoštolé již mnohé divy ve jménu Pána Ježíše; avšak proseb ve jménu jeho nekonali ještě, nýbrž po způsobu ostatních Israelitů řídili své modliby k Hospodinu, nedovolávajíce se buď žádného prostředníka, aneb, pokud činili je v naději ve Vykupitele, nejsouce si toho vědomi, že Pán Ježíš jest tím prostředníkem, o jehož zásluhy by mohli opírati prosby své. Příčina toho nebyla tak v nedostatku dokonalé víry v Ježíše Krista, jako spíše v tom, že Pán Ježíš byl dosud mezi nimi a že modlitba ve jménu či pro zásluhy jeho teprv tehdy mohla se konati, když dílo vykupitelské bylo již vykonáno. Praví-li tedy Pán Ježíš: »Až dosavad jste za nic neprosili ve jménu mém,« nečiní jim výtek žádných, nýbrž upozorňuje je toliko, aby budoucně ve jménu jeho prosili, jakož ihned přímo vyzývá je k tomu slovy: »Proste (ve jménu mém), a vezměte, aby radost vaše byla úplná.« Míní pak radost, která má původ v něm. Radost ta bude

---

[1]) Na př. o rovnoprávnosti Židů a pohanů v církvi, o závaznosti obřadních příkazů Starého Zákona u křesťanů vůbec a u pohanokřesťanů zvláště.

ovšem teprv v nebi úplná či dokonalá tak, aby nic nescházelo jí; avšak také na zemi, majíc stupně rozličné, může býti, a bývá skutečně mnohdy alespoň poměrně úplnou, tehdy totiž, když plyne z vědomí, že Spasitel náš požívá nejvyšší slávy v nebesích, a že pro jeho zásluhy dostává se nám hojnou měrou všech milostí, potřebných k tomu, abychom stali se účastnými slávy jeho.

Sluší však všimnouti si, že Pán Ježíš už dříve (14, 13) slíbil, že vyslyšeny budou prosby jejich, které budou konati ve jménu jeho; tehdy však řekl, že dá jim sám, zač budou prositi, nyní pak praví, že Otec dá jim to. Učinil tuto změnu ve svých slovech zajisté proto, že chtěl dodati apoštolům důvěry. Neboť to vědomí, že Syn Boží, jsa ve slávě Otce svého, sám jako prostředník mezi námi a Otcem nebeským působí a své zásluhy mu představuje, povzbuzuje zajisté co nejmocněji, abychom s plnou důvěrou přednášeli Bohu prosby své, očekávajíce, že nás jistě vyslyší, pokud jen neprosíme způsobem nepravým neb za něco, co by odporovalo vyšším úradkům Božím.

Co Pán Ježíš řekl o dokonalém poznání, jehož se apoštolům dostane, a o vyslyšení proseb ve jménu jeho konaných, to opakuje a rozvíjí dále slovy: »Toto v podobenstvích mluvil jsem vám; ale přichází hodina, kdy ne již v podobenstvích mluviti budu vám, ale zjevně vám budu zvěstovati o Otci. V ten den budete ve jménu mém prositi; a nepravím vám, že já budu prositi Otce za vás, neboť Otec sám miluje vás, protože vy jste mne milovali a uvěřili, že já od Boha vyšel« (v. 25—27). Při slovech těchto byly vyneseny různé výklady o tom, co jest rozuměti slovy: »toto v podobenstvích mluvil jsem vám.« Neboť náměstku »toto« pojímají jiní jinak, vztahujíce ji buď k celé řeči na rozloučenou aneb k větší neb menší části její, aneb k celému vyučování Kristovu. [1]) Srovnáme-li však

[1]) Někteří totiž vztahují náměstku »toto« k v. 23. (Weisz), jiní k v. 20—24. (Bisping), jiní k v. 16—24. (Schanz), aneb pokládajíce celou další část za závěrek řeči Kristovy vztahují ji buď k 15, 1—16, 24. (Stier, Godet) neb ke 14, 1—16, 24. (Reischl, Schegg, Keil, Pölzl a j.)

celý výrok ten s v. 23., shledáme, že v něm vyjádřena je táž myšlenka, jako ve v. 23., jen že více jest rozvedena. I lze proto právem souditi, že slovy »toto v podobenstvích mluvil jsem vám« mínil Pán Ježíš totéž, co měl na mysli, když řekl »v ten den nebudete se mne tázati o ničem« (v. 23.), tedy předem to, co o blízké smrti a oslavě své řekl slovy »maličko, a neuzříte mne, a opět maličko, a uzříte mne« a co potom dále rozvinul ve v. 20.—22. Lze tak souditi tím spíše, poněvadž Pán Ježíš také v předchozí části řeči své slovem »toto« rozuměl vždy věci nejblíže předcházející (14, 25. 15, 11. 16, 1. 4. 6.) V další řadě pak lze ovšem vztahovati slova ona nejen k celé řeči, kterou dosud Kristus Pán na rozloučenou činil, nýbrž i k tomu, čemu učil za veřejného života svého. Neboť i to, co dosud mluvil v ostatní části řeči své, i to, co kázal dříve, veřejně působě, vrcholilo v učení o jeho smrti, vzkříšení a další oslavě.

Praví tedy Pán Ježíš, že to, co zvláště v poslední části řeči své mluvil o své smrti a svém oslavení, řekl v podobenstvích; ale, jak z oné části řeči patrno, nemíní podobenství ve vlastním slova smyslu, nýbrž mluvu obraznou, nedosti jasnou, či spíše takovou, která apoštolům zdála se býti obraznou, ježto oni pro své předsudky nerozuměli jí a za podobenství a mluvu obraznou pokládali slova Kristova, jinak dosti jasná a zřejmá.[1]) Ale, míní Kristus Pán, již v nejbližší budoucnosti bude jinak. Neboť již již nastává hodina — doba oslavení jeho, a tu nebude více mluviti apoštolům v podobenstvích, nýbrž zjevně bude jim zvěstovati o Otci, zjednávaje jim dílem osobně (do svého nanebevstoupení), dílem skrze Ducha sv. (po jeho seslání) dokonalého porozumění všemu, čemu učil je. Nazývá pak učení své zvěstováním o Otci, poněvadž k Otci směřuje, vykládajíc o jeho osobě a poměrech k ostatním

---

[1]) Grimm rozumí podobenstvím na tomto místě obyčejný způsob mluvení na rozdíl od vnitřního osvěcování Duchem sv., kterým Duch sv. mluví k člověku. Poukazuje k tomu, že mluva naše není s to, aby vyjádřila pojmy o věcech dokonale, tak jak jsou, nýbrž jen jako v podobenstvích.

osobám v nejsvětější Trojici, jakož i o tom, co skrze Syna v Duchu sv. pro nás učinil a činí.

V té době také, kdy Pán Ježíš bude oslaven, zejména když už vstoupí na nebesa a pošle Ducha sv., budou apoštolé prositi již Otce ve jménu jeho. Předpovídá to dále sám řka: »V ten den budete ve jménu mém prositi.« Podivení však budí, co dále dí: »A nepravím vám, že já budu prositi Otce za vás; nebo Otec sám miluje vás.« Neboť zdá se, jakoby dával jimi na jevo, že nebude více přimlouvati se za apoštoly (ani za ostatní vyznavače své); a přece sv. Pavel tvrdí, že Pán Ježíš také na pravici Boha Otce přimlouvá se stále za nás. (Řím. 8. 34.) Kterak srovnávají se slova Kristova s výrokem Pavlovým? Není mezi nimi odporu. Neboť Pán Ježíš neodříká slovy svými další přímluvy své, spíše poukazuje k ní tím, že mluví toliko o prosbách, které budou konati ve jménu či pro zásluhy jeho, a že za příčinu, pro kterou Otec apoštoly miluje a vyslyší, udává víru a lásku, kterou pojali k němu (ke Kristu). Také však nepraví jimi, že bude sice přimlouvati se, ale že nebude více přímluvy jeho potřebí. Neboť, ač vykládají tak exegeté skoro všeobecně, nevystihuje přece výklad ten slov Páně úplně a snadno může dáti podnět k náhledům nesprávným. Ale ten jest rozum uvedených slov Páně, že (jak správně vykládá Pölzl) apoštolé tak vysoko jsou skrze něho povzneseni a k Bohu přiblíženi, že v modlitbách svých mohou obraceti se k Bohu přímo, jako dítky k Otci, a to s plnou důvěrou, že budou vyslyšeni. Že tím neodpírá další přímluvy, ani neoznačuje jí jako nepotřebnou, jest na jevě. Neboť, jako jedině skrze Krista lze vejíti s Bohem v poměr dítek k Otci, tak také, jakož slovy »ve jménu mém« vyslovuje se, jedině skrze něho, míní Pán, bude lze obraceti se přímo k Bohu jako k Otci s důvěrou, proto totiž, že On — Kristus — dokonaje dílo vykupitelské a vstoupě na nebesa, bude i ve slávě věčné jako člověk představovati Otci své zásluhy a své dílo vykupitelské a tak přimlouvati se za nás.

Ačkoli však také v nebesích bude Pán Ježíš přimlouvati se za apoštoly (i za ostatní věřící), a Bůh

jediné pro Kristovy zásluhy vcházeti s nimi v poměr otce k dítkám, přece za pohnutku, pro kterou Bůh je miluje a vyslýchat bude, udává Kristus Pán lásku a víru, kterou apoštolé pojali k němu, jakožto Synu Božímu a Vykupiteli světa. Praví: »Otec sám miluje vás, protože vy jste mne milovali a uvěřili jste, že jsem já od Boha vyšel.« Věc ta jest zcela pochopitelna. Neboť poněvadž pouze skrze Pána Ježíše lze vejíti s Bohem v lásky plný poměr dítka k otci a blížiti se k němu s důvěrou dětinnou, jest patrno, že Krista musí přidržeti se — ke Kristu, jakožto Synu Božímu a Vykupiteli světa přivinouti se, kdo z dospělých chce od Boha za dítko býti přijat, jako dítko milován a ve svých prosbách vyslýchán. Jest tedy láska a víra v Krista Ježíše podmínkou lásky Boha Otce a tím i spásy naší. Lásku jmenuje Pán Ježíš dříve než víru, ač víra předchází lásku; neboť apoštolé, jakožto rodilí Židé, věřili již v Boha pravého a více láskou než věrou byli přivedeni ke Kristu; od lásky pak teprve dospěli k víře, že Pán Ježíš jest Synem Božím a Vykupitelem světa.

Prohlásiv tak Pán Ježíš, že Bůh Otec miluje a tedy i vyslyší apoštoly pro tu lásku a víru, kterou pojali v něho, dal tím již mocnou pohnutku, aby vytrvali ve své víře a lásce. Aby však tím více povzbudil je k tomu, opakuje poslední slova svá o vyjití z Otce a potvrzuje tak, že pravda jest, co o něm věří. Zároveň však rozvádí výrok svůj řka: »Vyšel jsem od Otce a přišel jsem na svět; opět opouštím svět a jdu k Otci.« A tak nejen jasněji vyjadřuje to, co řekl ve v. 16. slovy: »jdu k Otci«, nýbrž vyslovuje též v krátkosti nejhlavnější pravdy, jež se týkají jeho osoby, pravdy totiž, že jest Synem Božím, kterýž odvěkým zplozením vyšel od Boha Otce, a vtěliv se v čase, přišel jako Bohočlověk na svět, aby lidstvo vykoupil, a kterýž, dokonav dílo vykupitelské, svou smrtí a svým z mrtvých vstáním a nanebevstoupením opět svět opouští a jde k Otci, aby došel nejvyššího oslavení lidské přirozenosti své a připravil tam místa svým věrným.

Nyní jakoby se apoštolům v mysli rozbřesklo. Poslední slova Páně zdají se jim býti zcela jasna; i soudí

z nich, že správně rozumějí již i tomu, co dříve Pán Ježíš řekl slovy: »Maličko, a neuzříte mne, a opět maličko a uzříte mne, poněvadž jdu k Otci«. A poněvadž výklad ten podal jim Kristus Pán dříve, než se ho tázali, seznali z toho, že zná i myšlenky jejich, a byvše novým důkazem tímto Kristovy vševědoucnosti utvrzeni ve víře v jeho božství, dali ihned výraz přesvědčení svému, řkouce plni radosti: »Aj nyní mluvíš zřejmě (— jasně) a žádného podobenství nepravíš«, jako jsi mluvil prve, když jsi říkal, že za maličko neuzříme tebe a opět za maličko uzříme tebe, poněvadž jdeš k Otci. »Nyní,« když jsi vyložil nám slova svá dříve, než bychom se tě tázali, »víme, že víš všecko«, i myšlení naše, »a nemáš zapotřebí, aby se kdo tebe tázal,« ježto znaje myšlení lidská, víš také, zda a o čem kdo chce tázati se tebe, a můžeš tedy poučiti každého o tom, nač chce se tázati, dříve než skutečně se otáže. A poněvadž všecko víš, »proto věříme, že jsi od Boha vyšel«, že jsi Syn Boží, kterýž jest od věčnosti od Boha Otce zplozen a v čase poslán na svět k vykoupení lidstva.

Uvěřili však již dříve apoštolé v božství Pána Ježíše pro divy, které viděli u něho. Vždyť již před půl rokem vyznal Petr veřejně: Ty jsi Kristus, Syn Boha živého (Mat. 16, 16); a Pán Ježíš sám dosvědčil jim právě nyní, že uvěřili v něho. Kterak tedy praví: »Proto věříme, že jsi od Boha vyšel?« Netvrdí tím, že by teprv nyní byli pojali víru v Krista jakožto Syna Božího, nýbrž že v té víře nabyli utvrzení; a proto vyznávají to nyní, poněvadž, lnouce láskou a věrou k mistru svému, chtějí použiti jasnějších slov jeho k tomu, aby osvědčili mu svou víru a oddanost právě ve chvíli, kdy tolik dojemného od něho slyšeli.

Praví-li však, že jasna jsou jim už slova Páně, a ujišťují-li jej pevnou věrou svou, tvrdí více, než srovnává se s pravdou, ne že by chtěli Krista klamati, nýbrž že sami mýlí se, poněkud příliš sobě důvěřujíce. Neboť, ač mají za to, že rozumějí slovům Páně úplně, nevystihují dosud smyslu jich docela; spíše vykládají si je v ten rozum, že Pán Ježíš beze smrti odejde k Otci, a, vrátě se po krátkém čase, založí království

pozemské, a Bůh Otec že vyslyší na to všecky tužby jejich, týkající se blaha časného. Souditi to lze dílem z toho, jak chovali se při Kristově umučení, dílem z té otázky, kterou učinili Pánu Ježíši před jeho na nebevstoupením, řkouce: Pane, v tomto-li čase navrátíš království israelské? Avšak ani víra jejich není tak pevná, jak myslí; neboť, ač nyní s radostí a ochotou vyznávají Kristovo božství, za krátko již budou se báti hlásit se k němu jako učeníci jeho.

Poněkud mnoho tedy důvěřují si. A proto Pán Ježíš přijímá sice osvědčení a uznává dobrou vůli jejich, která, nejsouc si vědoma slabosti své, opravdově mínila, co slovy vyznala. Avšak věda, jak za kratinkou dobu již rozutekou se od něho z bázně, aby nebyli jati jakožto učeníci jeho, s lehkou výtkou upozorňuje je na dosavadní slabosť a nedokonalosť víry jejich, předpovídaje znova to, co již dříve řekl, že všichni opustí jej. Praví: »Nyní věříte?[1]) Aj přichází hodina, že se rozprchnete jedenkaždý k svému a mne samého zanecháte; ale nejsem sám, nebo Otec se mnou jest.« Srovnávaje tak dobu přítomnou, ve které apoštolé myslí, že chápají úplně smysl jeho slov a mají pevnou víru v něho, s dobou budoucí, ale již již nastávající, ve které nebudou míti zmužilosti ani hlásiti se k němu jako k mistru svému, upozorňuje je, jak slabá a nedokonalá jest ještě víra jejich, a nepřímo vyzývá je, by nedůvěřovali si přílišně. Zároveň však dodává k útěše jejich a jako na opravu předchozích slov svých, že nezůstane sám ani tehdy, když všickni opustí jej, ježto i potom zůstane také jako člověk spojen s nebeským Otcem svým a proto ovšem ne-

---

[1]) Jak souvislost ukazuje, slova »nyní věříte« nejsou řečena s hledem k minulosti, jakoby Pán Ježíš jimi pravil: »dříve jste nevěřili, nyní věříte«, aneb: »Teprv nyní věříte?« nýbrž se zřením k budoucnosti takto: nyní věříte a vyznáváte víru svou, ale již za dobu kratinkou nebudete věřiti, t. j. nebudete míti tolik síly, abyste vyznali veřejně víru svou, ač se ji ve svém nitru nespustíte. Tento smysl pak nemění se, ať slova ona pojímají se jako prostá výpověď (nyní věříte), jak činí sv. Tomáš, Maldonat, Meyer, Lücke, Luthard, Godet a j, aneb jako otázka (nyní věříte?), jak činí většina exegetův.

podlehne, nýbrž jako vítěz provede dílo své. Na kříži ovšem volal: »Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil!« Ale tím nejednal v odporu s nynějším tvrzením svým. Neboť ať pomlčíme o tom, že onen pocit opuštěnosti, jemuž řečenými slovy výraz dal, trval jenom okamžik, Pán Ježíš netvrdil jimi, že by skutečně byl od Otce opuštěn, nýbrž, jak ještě bude řečeno, jednak vyjádřil jimi, jak mnoho trpí — že totiž má takovou bolesť a úzkosť, jakou mívá člověk, který se cítí opuštěna ode všech i od Boha — jednak, a to zvláště, chtěl poukázati k žalmu 21., který oněmi slovy začíná a messianská zaslíbení obsahuje, jež týkají se jeho utrpení na kříži.

Nyní vede již Pán Ježíš svou řeč ku konci. Udává jen ještě účel, za kterým ji činil a přičiňuje kratinké povzbuzení. Praví: »Tyto věci mluvil jsem vám, abyste ve mně pokoj měli. Na světě budete míti nátisk; ale doufejtež, jáť jsem přemohl svět.« Proto tedy předpověděl Pán Ježíš v této řeči svou smrt, své z mrtvých vstání a nanebevstoupení, proto těšil je důvody tak rozmanitými a tak mocnými, poněvadž chtěl, aby vytrvajíce s ním ve spojení, hledali a měli v něm (ve Kristu, t. j. ve spojení s ním) pokoj či vnitřní klid a mír a blaženost, a to vždy, i v největších utrpeních. A bylo zapotřebí předpověděti jim věci ty k řečenému účelu; neboť veliká utrpení čekají na ně, a to nejen v době, kdy zemře a v hrobě bude odpočívati, nýbrž — a to zvláště má Pán Ježíš tuto na mysli — i v době, kdy vstoupě na nebesa, úplně odloučí se od nich viditelnou přítomností svou. Budeť svět nevěřící a od Boha odvrácený působiti jim nátisk a pronásledování. Ale byť sebe větší nepřátelé povstali proti nim, mocnější jest Kristus, v něhož uvěřili. On sám přemůže svět, t. j. překoná všecko to, co brání spáse člověka, a to v době tak blízké, že lze říci, že již »přemohl svět«. Přemůže jej utrpením a smrtí svou. A jako On přemohl jej, tak s pomocí jeho (Kristovou) budou moci zvítěziti nad ním i apoštolé a všickni, kdo se připojí ke Kristu věrou a láskou. Proto volá: »Doufejtež, jáť jsem přemohl svět.«

*

j) Velekněžská modlitba Kristova.

Jan 17, 1—26.

1. Tyto věci mluvil Ježíš; [1]) a pozdvihnuv oči k nebi, řekl: Otče, přišlať jest hodina, oslaviž Syna svého, aby Syn (tvůj) [2]) oslavil tebe:

2. jakož jsi dal jemu moc nade vším tělem, aby všechněm, kteréž jsi dal jemu, dal život věčný.

3. To [3]) pak jest život věčný, aby poznali tebe, jediného [4]) pravého Boha, a kteréhož jsi poslal, Ježíše Krista.

4. Já jsem tě oslavil na zemi, dílo dokonav, [5]) kteréž jsi mi dal, abych (je) činil.

5. A nyní, oslav mne ty, Otče, u sebe slávou, kterouž jsem měl u tebe, prve než svět byl.

6. Oznámil jsem jméno tvé lidem, které jsi mi dal ze světa. Tvoji byli, a mně jsi je dal, a řeč tvou zachovali.

7. Nyní poznali, že všecko, co jsi mi dal, od tebe jest;

8. neboť slova, kteráž jsi mi dal, dal jsem jim; a oni přijali (je) a poznali právě, že jsem od tebe vyšel, a uvěřili, že ty jsi mne poslal.

9. Já za ně prosím; ne za svět prosím, ale za ty, které jsi mi dal, nebo tvoji jsou.

10. A všecky věci mé jsou tvé, a tvé jsou mé, a já jsem oslaven v nich.

11. A již nejsem na světě, ale oni jsou na světě, a já jdu k tobě. Otče svatý, zachovej je ve jménu svém, [6]) kteréž jsi dal mně, aby byli jedno, jako i my.

---

[1]) Tak dle kodexů ℵ B C D L X. Přijatý překlad český má: To pověděv Ježíš, pozdvihl oči k nebi a řekl.

[2]) Některé kodexy kladou za slovo ἵνα (aby) spojku καὶ (i), ale nesprávně. Scházíť v nejlepších kodexích (ℵ B Δ C D). Také náměstka »tvůj« (σοῦ) schází v ℵ B C.

[3]) Český překlad sleduje vazbu řeckou srovnává náměstku s podstatným jménem život: tento pak jest život věčný.

[4]) Řecký text má μόνον = jediného; český text překládá: samého.

[5]) Tak dle kodexů ℵ B A C L Π 1. 33. 42. 122. 246., jež mají τελειώσας (dokonav); některé kodexy mladší mají ἐτελείωσα dokonal jsem; podobně Vulgata i český překlad.

[6]) Tak dle nejlepších kodexů řeckých (ℵ B A C L Y Γ Δ Λ Π) a některých překladův u sv. Otcův, u nichž čte se: ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι = ve jméně svém, kteréž = jméno) jsi mi dal. Dativu ᾧ užito attrakcí místo akkus. ὅ.

12. Když jsem byl s nimi, já jsem je zachovával ve jménu tvém; kteréž jsi mi dal, ochránil jsem, a žádný z nich nezahynul, leč syn záhuby, aby se naplnilo písmo.

13. Ale nyní jdu k tobě, a toto mluvím na světě, aby měli radost mou naplněnou v sobě.

14. Já jsem jim dal řeč tvou, a svět měl je v nenávisti, poněvadž nejsou ze světa, jakož ani já nejsem ze světa.

15. Neprosím, abys je vzal ze světa, ale abys je zachoval od zlého.

16. Ze světa nejsou, jakož (ani) já nejsem ze světa.

17. Posvětiž je v pravdě.[1]) Řeč tvá jest pravda.

18. Jakož jsi ty mne poslal na svět, i já jsem je poslal na svět.

19. A já posvěcuji sebe sama za ně, aby i oni posvěceni byli v pravdě.

20. Neprosím pak toliko za ně, ale i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mne,

21. aby všickni jedno byli, jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli: aby uvěřil svět, že jsi ty mne poslal.

22. A já slávu, kterouž jsi dal mně, dal jsem jim, aby byli jedno, jakož (i) my jedno jsme,

23. já v nich a ty ve mně: aby dokonáni byli v jedno, a aby poznal svět, že jsi ty mne poslal a že jsi miloval je, jakož jsi mne miloval.

24. Otče, co[2]) jsi mně dal — chci, aby, kde jsem já, i oni byli se mnou: aby viděli slávu mou, kterou jsi mi dal; neb jsi mne miloval před ustanovením světa.

25. Otče spravedlivý, svět tebe nepoznal, ale já jsem tebe poznal; i tito poznali, že ty jsi mne poslal.

26. A známo jsem jim učinil jméno tvé a známo učiním, aby milování, kterýmž jsi mne miloval, bylo v nich, i já v nich.

Pán Ježíš ukončiv svou řeč, pozdvihnul očí k nebi a konal hlasitě modlitbu plnou něžnosti a lásky a zápalu. V ní podával Bohu Otci přímluvy v těch věcech, o nichž byl mluvil v předchozí řeči své, a zasvěcoval

---

Některé kodexy mladší (D^2 69. a j.) mají οὗς (kteréž t. učeníky) místo ὃ. Podobně má i Vulgata i přijatý překlad český.

[1]) Za slovy ἐν τῇ ἀληθείᾳ (v pravdě) kladou některé kodexy náměstku σοῦ, ale neprávem; schází v ℵ A B C D L.

[2]) Také zde dle ℵ B D čísti se má ὃ (co) místo οὗς (kteréž). Vulgata i český překlad drží se čtení οὗς překládajíce: Otče chci, aby kde jsem já i oni, které jsi mi dal, se mnou byli.

sebe smrti obětní. Slove proto modlitba ta již od 16. stol. velekněžskou; neboť přimlouvati se u Boha a zasvěcovati patří k úkonům kněžským.

Prosí pak v ní Pán Ježíš za sebe, za apoštoly a za všecky, kteří v něho uvěří: sobě žádá věčné oslavy, a to za tím účelem, aby oslavil Otce; apoštolům vyprošuje, aby Bůh Otec zachoval je ve víře, ochránil od zlého a posvětil v pravdě; ostatním věřícím pak prosí, aby byli jedno s ním i s Otcem, a stali se účastni blaha věčného. Jedná tak jako pravý velekněz, jenž předem hledá cti a chvály Boží a žádá spásy lidí.

Jindy modlíval se potichu; tentokráte nahlas. Proč? Chtěl zajisté dáti apoštolům příležitost nahlédnouti do nitra svého, aby vidouce, s jakou vroucností žádá oslavy Boží a spásy lidstva, a s jakou určitostí mluví s Otcem o budoucím blahu jejich i těch, kteří skrze ně uvěří v něho, nejen novou útěchu a sílu z toho čerpali, nýbrž též povzbuzeni byli, by po příkladě mistra svého co nejsvědomitěji vykonávali ke cti a chvále Boží i ke spáse lidí úřad sobě svěřený. Modlitbu samu konal s očima k nebi zdviženýma; neboť chtěl ukázati, že při modlitbě máme odvrátiti mysl svou od věcí pozemských a povznésti ji celou k Bohu.

Modlil se pak takto: »Otče, přišlať jest hodina« — hodina mého utrpení a mé smrti, a tím i doba oslavení mého; proto »oslaviž Syna svého,« učiň, aby oslaveno bylo moje člověčenství a zjevnou se stala božská moje velebnosť, a to i při mé smrti — očividnými zázraky i potom — mým z mrtvých vstáním, nanebevstoupením a zaujetím místa po tvé pravici a sesláním Ducha sv. Oslava tato patřila sice právem Pánu Ježíši, jakožto Synu Božímu a Vykupiteli světa; přece však nevyžadoval jí od božské spravedlnosti, jako věci, jemu právem příslušné, nýbrž vyprošoval ji od Otcovy lásky jako dar. Neboť jako z pouhé poslušnosti Otce svého volil trpěti a umříti, tak chtěl také jako dar od Otce přijati onu oslavu lidské přirozenosti, kterouž Otec dávno již byl mu zaslíbil jako mzdu poslušnosti. Nebyla však tato slova jeho pouhou prosbou. Neboť poněvadž je jednorozený Syn Boží, kterýž věděl, že

Otec vždycky slyší ho (Jan 11, 42), prosí-li za něco nepodmíněně, měla prosba ona spolu ráz proroctví, že zcela vyplní se to, zač v ní žádal. A jest známo, kterak vyplnilo se. Ještě pněl na kříži, a již lotr kající uvěřil v něho jako Vykupitele, pohanský setník vyznal jej Synem Božím, a četné zázraky na přírodě vydaly mu svědectví jako Pánu přírody. A jaké oslavy dostalo se jeho člověčenství, jak zřejmou stala se i božská jeho velebnost, když, vstav z mrtvých a vstoupiv na nebesa, zaujal místo na pravici Boha Otce, a když seslav Ducha svatého, známo učinil, že není jiného jména pod nebem daného lidem, skrze kteréž bychom měli spaseni býti!

Nežádal však Pán Ježíš oslavy k vůli sobě, nýbrž k tomu, aby oslavil Otce svého. Praví to sám slovy: »Otče, oslaviž Syna svého, aby Syn oslavil tebe.« Mínil pak onu oslavu, která vzdává se Otci od lidí poznáváním jeho osoby a skutkův, úctou a láskou k němu a zachováváním vůle jeho. Oslavy té dostává se Otci pouze skrze Syna, tím totiž, že učení jeho mezi lidmi se šíří, od nich uznává a zachovává. Neboť, poněvadž jediné vtělený Syn Boží to byl, kterýž podle věčného úradku božského učinil zjevení o Otci — o jeho osobě a skutcích, jest na jevě, že lidé mohou jen potud nabyti poznání o Otci, jen potud ho ctíti, milovati, poslouchati a tak oslavovati, pokud poznávají a uznávají a zachovávají učení, kteréž Kristus hlásal. Oslavu tuto však nemohl Syn zjednati Otci, leč oslaven byl dříve sám; a odtud ta prosba: Otče, oslaviž Syna, aby Syn oslavil tebe.

Příčinu pak, proč bylo třeba oslavy Syna, aby Syn mohl oslavit Otce způsobem právě řečeným, udává Pán Ježíš sám, když odůvodňuje prosbu svou praví: »jakož (= jelikož) jsi dal jemu moc nad tělem (= nade všemi lidmi), aby všechněm, kteréž jsi dal jemu, dal život věčný.« Bůh Otec totiž ustanoviv, že vykoupí lidstvo vtělením a smrtí Syna svého, ustanovil též, že dá mu i jako člověku moc nade všemi lidmi a to k tomu konci, aby (Syn) dal život věčný všem, kteréž

On (Otec) dá jemu,[1]) t. j. všem, kteréž přivede k němu pomáhající milostí svou. Moc tu dal mu skutečně při jeho vtělení se. Avšak Syn nemohl by ji vykonávati s účinkem, kdyby sám nebyl oslaven. Neboť kdyby byl zůstal v hrobě, nikdo by nebyl v něho uvěřil, nikdo učení jeho nebyl přijal, nikomu tedy také nebyl by mohl dáti »život věčný« a tak oslaviti Otce. Teprv tehdy, když jeho z mrtvých vstáním podán byl důkaz nezvratný, že jest tím, za koho se vydával, a když jeho nanebevstoupením a sesláním Ducha sv. ukázáno bylo, že jest na pravici Boha Otce a že nelze dojíti spasení, leč skrze něho, byli lidé pohnuti, aby působíce s podávanou milostí Boží, učení jeho přijímali a zachovávali a tak nejen Syna, nýbrž i Otce oslavovali. Příčina tedy, proč bylo třeba oslaviti Syna, aby Syn mohl oslaviti Otce mezi lidmi, byla dle uvedených slov Páně ve vykupitelské moci jeho, kterou měl dáti život věčný všem, jež by mu dal Otec, a kterou nemohl vykonávati s úspěchem, leč sám byl dříve oslaven vzkříšením, nanebevstoupením a sesláním Ducha sv. Tím však vyjádřen i způsob, kterým Kristus, Syn Boží, mínil oslavit Otce, udílením totiž života věčného všem, kteréž by Otec přivedl k němu svou milostí.

Než, kterak dostane se oslavy Otci z toho, že Syn dá život věčný lidem? K otázce té odpovídá Pán Ježíš sám řka: »Tento pak jest život věčný, aby poznali tebe, jediného pravého Boha, a kteréhož jsi poslal, Ježíše Krista.« Slovy těmi totiž nepodává výměru života věčného, jakož mnozí tvrdili a tvrdí, soudíce z nich, že podstata věčné blaženosti záleží v patření

---

[1]) Podobným způsobem vyjádřil se Pán Ježíš také jindy; pravilť již před rokem: »Všecko, co mi dává Otec, přijde ke mně« (Jan 6, 37.) a »žádný nemůže přijíti ke mně, leč Otec, kterýž mne poslal, přitáhne jej« (Jan 6, 44.). Vyjadřuje se tím pravda, že víra není pouze činem člověka, nýbrž též, a to předem, darem Božím. Bůh předchází svou milostí pomáhající, působě v rozum a vůli člověka, a na člověku jest, aby s milostí tou působil a učení Kristovo poznal i uznal. A o tom, kdo působě s milostí Boží, skutečně pozná a uzná učení Kristovo, v ně uvěří — u koho tedy milost Boží má účinek, praví Pán Ježíš, že mu jej Otec dal neb že jej přitáhl k němu.

na Boha či v dokonalém poznání jeho bytosti, nýbrž vykládá o něm jen potud, pokud třeba, aby bylo jasno, že udílením života věčného lidem oslaven bývá Otec. Že tomu tak, jest na jevě. Vždyť poznáním, o kterém Pán Ježíš tuto mluví, nerozumí ani poznání onoho, kteréhož dostává se světcům v nebesích,[1]) nýbrž to, kteréhož nabýváme na zemi poznáváním a přijímáním učení jeho;[2]) a toto pozemské poznání nazývá životem; vysvítá to nejen odtud, že také jindy tak je jmenuje, na př. když dí: »Kdo věří ve mně, má život večný« (Jan 3. 16), nýbrž i z toho, že k životu věčnému, o kterém tu se proslovuje, vyžaduje také poznání sebe jako člověka, pravě: »kteréhož jsi poslal, Ježíše Krista,« a že jediného Boha pravého staví proti nepravým bohům pohanským; neboť k podstatě věčné blaženosti nepatří poznání člověčenství Kristova, a stavěti nepravé bohy pohanské proti jedinému Bohu pravému nebylo by přiměřeno poznání, kteréž mají světci v nebesích.

O pozemském poznání tedy mluví tuto Pán Ježíš, o tom, kterým člověk nejen proti mnohobožství pohanskému poznává a věří, že jest toliko jeden pravý Bůh, nýbrž též proti židovství za pravdu má, že Syn Boží k našemu spasení se vtělil a nás vykoupil.

Poznání toto pak nazývá životem věčným, ne že by samo o sobě již člověka oblažovalo úplně, ani, že by dostačilo k dosažení života věčně blaženého, nýbrž, že z něho jako ze semene vyrůstá vše, co ve víře, naději a lásce oblažuje člověka na zemi, a co v patření na Boha tváří v tvář působí blaženost věčnou v nebesích, jakož i že na poznání Boha Otce, jakožto jediného pravého Boha, a na poznání vtěleného Syna jeho Ježíše Krista, jakožto Vykupitele světa, záleží vše ostatní, čeho se strany člověka potřebí jest k dosažení blaha věčného. Rozumí-li však Pán Ježíš životem věčným, o kterém tuto jedná, ono poznání, kteréhož

---

[1]) Tak soudí sice sv. Ambrož, August., Tomáš Akv., Bisping, Pölzl, Klofutar a j., ale neprávem.

[2]) Tak uznává sv. Cyrill, Euthymius, Maldonat, Toletus, Schanz, Beelen, Corluy a j.

nabývá člověk věrou zde na zemi, jest na jevě, kterak dostává se oslavy Otci, dá-li se život věčný lidem, tak totiž, že šířením známosti o Otci a vtěleném Synu jeho Kristu Ježíši, jakož i o tom, co Otec skrze Syna svého pro spásu lidstva vykonal, bývají lidé přiváděni k tomu, aby Otce ctili, milovali, poslouchali a tak oslavovali.

Praví-li však Pán Ježíš, že život věčný (ve svém základě) záleží v poznání »Otce, jediného pravého Boha, a kteréhož poslal, Ježíše Krista«, netvrdí tím, že by pouze osoba Boha Otce byla božskou. osoba pak Syna a Ducha svat. božskou nebyla, jakož z tohoto místa druhdy hleděli vyvoditi o Synu Ariáni. Neboť, jak již svrchu bylo naznačeno, Kristus Pán nestaví tuto jediného Boha pravého proti sobě, proti Synu, nýbrž proti nepravým bohům pohanským, a to k tomu konci, aby ukázal a na srdce vložil, že ke spasení jest nutno věřiti pouze v jediného pravého Boha, a tedy pohané že musí upustiti od mnohobožství svého a od nepravých bohů svých, a přidržeti se pouze Boha jednoho, a to Boha pravého, chtějí-li dojíti blaha věčného. Poněvadž však ke spasení nepostačí toliko věřiti v jednoho pravého Boha, nýbrž třeba též míti za pravdu, že Syn Boží se vtělil a nás vykoupil, připojil Pán Ježíš ještě slova »a kteréhož jsi poslal, Ježíše Krista«. Měl tedy při těchto slovech v úmyslu vytknouti ne tak božskou svoji velebnost, jako to, že se v něm Syn Boží vtělil, aby nás vykoupil. Že však slovy oněmi neupírá osobě své božské velebnosti, nýbrž poukazuje k ní, patrno z toho, že k životu věčnému vyžaduje s touž nutností poznání či víru v sebe, s kterou vyžaduje poznání či víru v Otce. Toho však nebyl by mohl činiti, kdyby byl se měl za pouhého člověka.

Neboť poznati člověčenství Kristovo není touž měrou nutno ke spasení, jako jest nutno znáti a věřiti v Boha Otce.

O Duchu sv. nemluví na tomto místě vůbec; zajisté proto, že nebylo třeba zmiňovati se o něm, poněvadž hlavní váhu klade tuto na víru v jednoho Boha pravého proti mnohobožství pohanskému, a na víru ve vykoupení lidstva skrze Ježíše Krista také proti

židům, kteří v něm Vykupitele uznati nechtěli; bez pochyby však také proto. že, ač všecky božské osoby působily k vykoupení člověka, přece vykoupení objektivní jest předem činem Boha Otce, kterýž Syna na svět poslal, a činem vtěleného Syna jeho, kterýž dílo vykupitelské vykonal.

Ukázav tak Pán Ježíš. proč žádal za oslavu vlastní, a naznačiv způsob, kterým mínil oslaviti Otce, opakuje prosbu svoji a opírá ji o nový důvod. Poněvadž totiž vyprošoval si oslavy k tomu, aby oslaviti mohl Otce, uvádí nyní na oporu žádosti své onu oslavu, kterou byl již učinil Otci mezi lidmi. Praví: »Já jsem tě oslavil na zemi, dílo dokonav, kteréž jsi mi dal, abych (je) činil; a nyní oslaviž mne ty, Otče, u sebe slávou, kterouž jsem měl u tebe, prve než svět byl.« Dílem, k němuž poukazuje, rozumí dílo vykupitelské, a to nejen učení, kteréž byl hlásal, a zázraky, kterýmiž své učení a poslání božské stvrzoval, nýbrž i své utrpení a svou smrt. Dílo to nebylo sice ještě vykonáno úplně, smrt dosud nepodstoupena, a přece užil času minulého řka: »Dílo dokonav«. Neboť chce tím naznačiti, že dokoná je zcela jistě a v době nejbližší. Jím oslavil Otce, t. j. zjevil lidem jeho vlastnosti, zejména jeho spravedlnost a milosrdenství a dobrotu, jež se ukázaly zvláště při utrpení a smrti Páně. A poněvadž takto oslavil Otce, žádá, aby zase Otec oslavil jej. a to onou slávou, kterou měl od věčnosti u něho, slávou totiž nebeskou. Nemíní tedy oslavy božské přirozenosti své; neboť sláva nebeská patří nutně k božské podstatě: tu měl tedy Syn Boží jako Bůh od věčnosti nutně, a nemohl se jí vzdáti nikdy; nemůže tedy mu býti teprv udělena. Ale jako hned na počátku modlitby své, tak i nyní žádá oslavení lidské přirozenosti své.

Avšak lidská přirozenost Kristova nebyla od věčnosti; kterak tedy praví Pán, že od věčnosti měl u Otce slávu. kterou nyní žádá býti oslaven? K otázce té neodpovídají bohoslovci souhlasně. Jedni myslí, že Kristus Pán prosí za konečnou oslavu lidské přirozenosti své, a tu měl prý potud od věčnosti u Otce, pokud Otec odvěkým úradkem svým ustanovil, že slávu tu v čase dá lidské přirozenosti jeho. (August., Tomáš

Akv.) Avšak ať nehledíme k tomu, že sv. Otcové dovolávají se také těchto slov Páně, aby dokázali jeho božství, jenom ve smyslu velice nevlastním lze říci, že člověk má něco u Boha od věčnosti.

Proto jiní mají za to, že Pán Ježíš prosil, aby Otec sdělil s člověčenstvím jeho onu slávu, kterou jako Bůh má od věčnosti, tak totiž, aby sláva ta, jsouc od podstaty božské nerozdílna, nedala se člověčenství jeho skutečně, nýbrž, aby poskytla se mu toliko účast v ní, účast sice nejvyšší, ale přece konečná. Avšak Pán Ježíš nežádál pouhé účasti v oné slávě, nýbrž chtěl, aby byla mu udělena skutečně. Máme proto za pravdě nejpodobnější, ano za jedině správné ono mínění, dle něhož Pán Ježíš prosil, aby pro osobní jednotu člověčenství jeho s božstvím také jako člověk (Bohočlověk) požíval té slávy, kterou jako Bůh měl od věčnosti. Ale ovšem nemínil tím slávy vnitřní, oné, která v duševní vznešenosti a dokonalosti spočívá; neboť jednak vnitřní sláva Boží, patříc nutně k bytosti božské a jsouc od ní nerozdílna, nemůže býti zadána tvoru žádnému, jednak ta dokonalost a vznešenost duševní, na kterou Kristus jako vtělený Syn Boží měl právo, plnost totiž svatosti, pravdy a moudrosti, byla lidské duši dána již při vtělení jeho — vznešenost a dokonalost tak veliká, že nad ni větší neuděluje se podle řádu Bohem stanoveného tvoru žádnému. Ale, jak již svrchu naznačeno, rozuměl slávu vnější, žádaje, aby také jako člověk měl nejvyšší moc nad veškerým tvorstvem, zvláště nad lidmi, a byl dokonalým prostředníkem mezi Bohem a lidmi, jakož i, aby mu také jako člověku vzdávána byla pocta božská.

Na slávu tuto měl sice také jako člověk právo hned od svého vtělení, ne sice pro své člověčenství, nýbrž pro osobní jednotu svou s božstvím. Mohl tedy jako Bohočlověk vystupovati na zemi stále s tou slávou a mocí, s kterou vystupuje po pravici Boha Otce. Že tak nejednal, učinil jednak z poslušnosti Boha Otce, jednak z lásky k lidem. Poněvadž totiž byl poslán na svět, aby ve službě nebeského Otce svého vykoupil lidstvo, neměl a nechtěl vejíti do slávy své leč utrpením a smrtí; poněvadž stal se vůdcem lidí na cestě

k spasení, měl a chtěl sám zakusiti lidská utrpení; a poněvadž byl ustanoven hlavou lidí a prostředníkem jejich u Boha, měl a chtěl utrpením a smrtí zasloužiti si onu slávu a moc, kterou by (také jako člověk) udílel lidem život věčně blažený.

Nyní byl již u konce s dílem, jež mu bylo uloženo, a chtěl proto vejíti již do slávy své, aby mohl oslaviti Otce rozšířením učení svého mezi lidmi. Ale, ačkoli mu patřila ona sláva, nemínil přece vejíti do ní jako do vlastnictví, právem mu náležejícího, nýbrž jak už řečeno, s hledem k vykupitelskému úřadu svému chtěl přijati ji od Otce jako dar; a proto prosil za ni s oddaností dětinnou, opíraje prosbu svou o oslavu, kterou byl sám učinil Otci dílem sobě uloženým Aby pak bylo jasno, kterak oslavil jej dílem svým, připojil (hlavně as k vůli poslouchajícím ho apoštolům) výklad toho řka: »Oznámil jsem jméno tvé lidem, které jsi mi dal ze světa. Tvojiť byli, a mně jsi je dal!« — Jméno, jsouc označením osoby, které patří, jest jaksi zástupcem a výrazem všeho toho, co jako známka rázovitá patří jeho majiteli. Proto v Novém Zákoně označuje se rčením »božské jméno« i bytost božská i vlastnosti a úradky božské, vůbec vše, co Bůh chtěl zjeviti o sobě lidem ke spáse jejich. Praviv tedy Pán Ježíš »oznámil jsem jméno tvé lidem«, tvrdil tím, že poučil lidi o Otcově bytosti, vlastnostech, úradcích, vůbec (co do podstaty) o všem, co Otec chtěl, aby bylo o něm zjeveno lidem. Neoznámil to však lidem všem, nýbrž těm toliko, které Otec »dal jemu ze světa«, t. j. apoštolům; ty dal mu ze světa milostivým vyvolením a prozřetelným vedením svým, tím totiž, že je milostí svou vybral z počtu lidí zlých a nevěřících a prozřetelností svou ke Kristu přived, tak připravil, aby mohli býti zvoleni od něho za apoštoly. Oni »byli Otcovi«, patřili mu nejen jako tvorové jeho, nýbrž, a to předem má zde Pán Ježíš ma mysli, také proto, že milostí svou je vyvolil a prozřetelností svou tak vedl a připravoval, aby se stali apoštoly. Jsouce však Otcovi, patřili také Pánu Ježíši jakožto Synu Božímu; neboť všecko, cokoli má Otec, jest také Synovo (Jan 16, 15). Nicméně Pán Ježíš praví, že mu

je dal Otec. Neboť mluví i zde s hledem k vykupitelskému úřadu svému.

Těmto apoštolům tedy oznámil Pán Ježíš v podstatě již vše, co Otec chtěl, aby bylo o něm zjeveno lidem. A práce ta nebyla marna. Neboť oni přijali učení jeho, zachovali je a to k nemalému užitku svému.

Kristus sám dává jim svědectví o tom, když dále praví ve své modlitbě: »Řeč tvou zachovali,« přijavše božskou nauku tvou, uvěřili v ni a řídili se jí ve svém životě — zachovali ji věrou a skutkem. A veliký přineslo jim to užitek. Neboť »poznali, že všecko, co jsi mi dal, od tebe jest,« zachovávajíce učení mnou zjevené, seznali, že od tebe — božským jest veškero moje učení, božským veškero působení moje. Osvědčilo se tak u nich, co Kristus Pán jindy pravil (Jan 7, 17), že život podle učení jeho bezpečným jest prostředkem, aby člověk poznal, je-li učení jeho původu božského, neb ne.

Nepřišli však k poznání tomu pouze svým rozumem, nýbrž působením božským a spolupůsobením vlastním. Tvrdí to Pán Ježíš sám, když dále praví: »Nebo slova, kteráž jsi mi dal, dal jsem jim; a oni (je) přijali a poznali právě, že jsem od tebe vyšel, a uvěřili, že ty jsi mne poslal.« Bůh — Syn Boží tedy oznámil jim pravdy, jež Otec chtěl zjeviti lidem, a oni přijali je věrou živou a tak přišli ku poznání pravému, že Kristus Ježíš jest původu božského — Synem Božím, a uvěřili, že jest pravým poslancem Božím, Vypupitelem světa, a nikoli prorokem falešným.

Vyslav Pán Ježíš k nebesům prosbu za oslavu svou, počal přimlouvati se za apoštoly. Přechod k tomu učinil si již slovy předchozími, poukázav k tomu, že Otec sám dal mu je, a dav jim chvalné svědectví o víře jejich. Prosil pak za ně nejprve přímluvou všeobecnou, řka: »Já za ně prosím: ne za svět prosím, ale za ty, které jsi mi dal.« V prvních slovech zahrnul i pohnutku, pro kterou chtěl, aby byl vyslyšen; neboť jimi jako by byl řekl: »Já, který jsem tě oslavil na zemi, oznámiv jméno tvé apoštolům svým, prosím za ně, za ty, kteří, přijavše učení mé, zachovali je a uvěřili v božský původ můj i v božské poslání moje.

Podivení však budí slova: »ne za svět prosím, ale za ty, které jsi mi dal.« Neboť zdá se, jakoby Pán Ježíš vylučoval jimi svět či lidi zlé a převrácené od svých přímluv vůbec.

A vskutku někteří soudili z nich, že svět sám o sobě jest zavržen (Rupertus, Melanchthon, Hilgenfeld); jiní viděli v nich učení o předurčení (Kalvín, Lampe, Maier); jiní pak vidouce, že výklady tyto a podobné nejsou správny, tvrdili, že Pán Ježíš slovem svět rozumí lidi zatvrzelé, jež prý proto vyloučil ze svých přímluv, poněvadž ví, že modliti se za ně bylo by rovněž tak marno, jako přimlouvati se za satanáše (Bisping). Avšak všecky výklady tyto vyvrací jako nesprávné Pán Ježíš sám; neboť nejen přikázal již v horské řeči své modliti se za všecky, i za nepřátele, nýbrž sám také ještě na kříži modlil se i za své nepřátele, a zemřel za všecky lidi. Co tedy mínil Pán Ježíš slovy oněmi? Jak správně tvrdí Pölzl, Corluy, Schanz a jiní, nevykládal jimi vůbec, za koho prosí, a za koho neprosí, nýbrž charakterisoval či vyličoval jimi stav těch, za kteréž se přimlouval. Jako totiž my některé prosby konáme zvláště jen za jisté osoby, tak i Pán Ježíš tuto část modlitby své věnoval pouze přímluvě za své apoštoly, a jako my, přimlouvajíce se za některou osobu zvláště, přičiňujeme někdy poznámku, kterou stav neb povahu její označujeme, pravíce na příkl. »prosím za N, nepřimlouvám se to za člověka nehodného, nýbrž za muže velmi řádného,« tak i Pán Ježíš vyslav k Otci prosbu »za ně« — za apoštoly, charakterisuje je slovy: »ne za svět prosím, ale za ty, které jsi mi dal,« a tak jakoby řekl: neprosím za lidi hříšné, kteří by patřili k světu převrácenému, nýbrž za lidi, které ty sám jsi mi dal, a kteří tedy jsou v úzkém spojení se mnou i s tebou. Modlil se pak proto za ně zvláště, poněvadž chtěl skrze ně nejprve šířiti učení své ve světě a prostředkovati lidem milosti, jež nám zasloužil, a tak na jejich základě zbudovati církev, ve které by náležitá pocta a oslava byla Otci vzdávána.

Přímluvu svou opřel o dva důvody. První vyjádřil slovy: »Neboť tvoji jsou.« A byl to důvod velmi mocný.

Neboť jsou-li apoštolé Otcovi, nejsou mu zajisté lhostejni, i mohou proto býti mu doporučeni s plnou důvěrou, že dostane se jim, co jim vyprošuje. Poněvadž však dříve řekl, že Otec dal mu je, připojil nyní ještě výklad, kterak přes to, že mu je Otec dal, přece mohl říci: jsou Otcovi. Pravilť: »A všecky mé věci jsou tvé a tvé jsou mé.« Nepřestali tedy apoštolé býti Otcovými, i když je dal Synu. Neboť nejen oni, nýbrž všecko, co má Syn, patří také Otci, a co má Otec, jest též Synovo; vše tedy jest jim společné, a to proto, poněvadž co do božské podstaty své oba jedno jsou.

Druhý důvod, o kterýž Pán Ježíš opřel svoji přímluvu, záležel v oslavě, kterou apoštolé již mu učinili. Uvedl jej slovy: »A já jsem oslaven v nich.« A mínil oslavu, kterou mu vzdali apoštolé tím, že přijavše učení jeho, uvěřili v ně a řídili se jím a tak základ podali k oné oslavě, kterou po seslání Ducha svatého měli mu jednak sami vzdávati, jednak šířiti u jiných. Mínil tedy Pán Ježíš: Poněvadž mne oslavili, jsem jim takořka zavázán; i jest proto přiměřeno, aby Otec dal mzdu těm, kterýmž Syn jest zavázán.

Na to přešel ku přímluvě zvláštní, prose, aby Otec apoštoly zachoval a posvětil. Úvod k ní učinil slovy: »A již nejsem na světě, ale oni jsou na světě, a já jdu k tobě.« Někteří sice pokládají slova tato za třetí důvod, o který Pán Ježíš opíral svou prosbu vůbec. Prosil prý za ně také proto, poněvadž jim bylo přímluvy té potřebí (sv. Tomáš, Maldonat, Schegg, Grimm, Pölzl, Sušil a j.). Ale lépe jest a k souladu řeči přiměřeněji, pokládati je za úvod ke přímluvě zvláštní. Jako totiž Pán Ježíš dříve, než počal přimlouvat se za apoštoly vůbec, vydal chválu o nich, že v učení jeho uvěřili a tak hodni se stali jeho přímluvy, tak nyní, prvé než by přednesl prosbu zvláštní, aby je Otec zachoval a posvětil, vede takořka stesk na to, ze odloučí se od nich, a tedy potřebí jim bude toho, co jim vyprošuje. Jsou pak ona slova řečena prolépticky či předjímavě, užito totiž času přítomného místo budoucího, aby se vyjádřilo, že již co nejdříve od nich se odloučí. Pán Ježíš tedy řekl jimi: Již nebudu více dlíti na zemi viditelně, neboť již již jdu k tobě, Otče můj,

se světa tohoto; ale apoštolé zůstanou na zemi mezi lidmi zlými; bude jim tedy potřeba tvé ochrany. A proto, »Otče svatý«, tak přednáší již zvláštní přímluvu svou za ně, »zachovej je ve jménu svém, kteréž jsi dal mně, aby byli jedno, jako i my«. Svatým nazývá Otce svého, a to nikoli bez zvláštního úmyslu; dovolávátˇ se tak božské svatosti, aby pro ni Otec tím spíše vyslyšel jeho přímluvu. Jestiť Otec svatý a svaté chce míti ctitele, avšak svět jest hříšný a odvrácený od něho. A právě v něm zůstanou apoštolé; vzniknou jim tedy mnohá pokušení a veliká nebezpečenství jejich víře a ctnosti. Nechť proto chrání je ten, kterýž svatý jest a svaté chce míti ctitele, nechť zachová je ve jménu svém, v tom učení totiž, kteréž dal Synu, aby hlásal je lidem, nechť zachová je v něm tak, aby věřili v ně trvale a řídili se jím stále jak ve svém smýšlení a žádání, tak ve svých řečech a skutcích, a to k tomu konci, aby byla mezi nimi taková jednota víry a lásky a kázně, taková jednota ve smýšlení a snažení, která by co nejlépe zobrazovala onu jednotu podstatnou, kteráž jest mezi Otcem a Synem.

Aby pak odůvodnil prosbu svou tím více, rozvádí Pán Ježíš myšlenku, kterouž byl vyjádřil již v úvodě k této přímluvě zvláštní, a ukazuje, proč nebude více sám chrániti je. Praví: »Když jsem byl s nimi, já jsem je zachovával ve jménu tvém. Kteréž [1]) jsi mi

---

[1]) Tak dle kodexů A C³ D X Y Γ Δ Λ Π (a některých překladův), jež mají οὓς δέδωκάς μοι = kteréž (t. apoštoly) jsi dal mně. Kodexy B C* L (a překlad koptický a saïdský) mají však ᾧ δέδωκάς μοι καὶ = »kteréž (t. jméno) jsi dal mně a« podobně jako ve v. 11. Pro vážnost kodexů B C* dávají někteří přednost čtení druhému (Tischendorf, Schanz, Bisping, Pölzl a j.) Smysl byl by patrný, totiž: Dosud jsem zachovával sám apoštoly ve jménu tvém či v učení, které jsi mi dal, abych zjevil lidem; zároveň ochránil jsem je před všelikou mocí nepřátelskou, která by je mohla přivésti k záhubě, tak že vskutku žádný z nich nezahynul, leč Jidáš . . . Hledíce však jednak k Jan. 18, 9., kde svatý evangelista patrně poukazuje k místu tomuto slovy »aby se naplnila řeč, kterouž byl pověděl: z těch, které jsi mi dal, neztratil jsem žádného,« jednak k tomu, že i kodexy A a D, jež také velmi vážné jsou, mají οὓς δέδωκας, dáváme přednost čtení tomuto, ač co do smyslu celého místa rozdílu není; jen že při

dal, ochránil jsem, a žádný z nich nezahynul, leč syn záhuby, aby se naplnilo Písmo. Ale nyní jdu k tobě: a toto mluvím na světě, aby měli radost mou naplněnou v sobě.« Posud tedy Pán Ježíš, jakožto poslanec Boží, sám ochraňoval před vlivy zhoubnými ty, které mu dal Otec, (apoštoly), sám zachovával je ve pravém poznání Boha Otce a toho, co Otec zjevil skrze něho, a to s takovou péčí a věrností, že vskutku žádný z nich neupadl v záhubu duševní odpadnutím od víry ve zjevenou pravdu, kromě jediného Jidáše, člověka to záhuby hodného,[1]) poněvadž sám vrhnul se do ní. Ale ani on nezahynul netečností Kristovou, nýbrž, jak řečeno, vinou svojí a, poněvadž Bůh předzíraje záhubu jeho od věčnosti, předpověděl ji v Písmě sv., ovšem také proto, »aby se naplnilo Písmo«.[2]) Nemůže tedy záhuba jeho přičítati se Pánu Ježíši. Ovšem, hledíc k jeho všemohoucnosti, bylo mu možno zachovati Jidáše, tím totiž, že by mu byl dal milosti větší, milosti tak veliké, aby jimi takořka zlomena byla vůle Jidášova. Avšak s hledem k odvěkému úradku Božímu nemohl zachrániti ho. Neboť Bůh nebéře člověku svobodné vůle jeho, aniž nutí jej milostí svou, nýbrž vybízí jej toliko a pomáhá mu. A proto Otec (a s ním i Syn a Duch sv.) věda vševědoucností svou, že Jidáš s pomocí jeho působiti nebude, nýbrž zatvrdí se a ani při

---

tomto čtení povstává zdánlivá neshoda mezi tímto místem, kde se praví, že Pán Ježíš zachoval všecky, které mu dal Otec, jenom ne Jidáše, v 18, 9. však praví se, že zachoval vůbec všecky, které mu dal Otec. Ale neshoda ta snadno odpadne, činí-li se rozdíl mezi dáním dokonalým, trvalým, a mezi dáním nedokonalým, netrvalým, a rozumí-li se slova v 18, 9. o dání dokonalém.

[1]) »Syn záhuby« jest řečeno v duchu řeči hebrejské (hebraismem) místo »člověk k záhubě náležející, záhuby hodný.«

[2]) Svědectví Písma sv., k němuž Pán Ježíš tuto poukazuje, sestává z rozličných míst žalmových zejména ze žalmu 40, 10. 68, 26. 108, 8. V žal. 40, 10. čteme: »kterýž jídal chléb můj, pozdvihl paty proti mně.« V žal. 68, 26: »Budiž příbytek jejich pustý, a ať není, kdo by v stanech jejich přebýval.« V žal. 108, 8: »úřad jeho vezmi jiný.« Místa tato v literním smyslu svém nevztahují se k Jidášovi, nýbrž k osobám jiným, ale ve smyslu duchovním vyložil Pán Ježíš sám místo prvé o zradě Jidášově (Jan 13, 18.), druhé pak a třetí sv. Petr o jeho záhubě a o volbě nového apoštola na místo jeho. (Skut. apošt. 1, 16. 20.)

mimořádných milostech, kterých se mu dostane ve společnosti Kristově, nepolepší se a pokání neučiní, ustanovil, že nedá mu milostí ještě větších, nýbrž dopustí, aby zahynul ve své zlobě na věky. Od úradku toho však upustiti nemohl. Neboť jest nejvýš svatý a nezměnitelný a proto nemůže odporovati si ani měniti to, co byl v neskonalé moudrosti své ustanovil nepodmíněně. Ač tedy Jidáš byl řízením Božím také přiveden ke Kristu a tak dán mu, aby byl zvolen za apoštola a účasten se stal mimořádných oněch milostí, jichž dostalo se apoštolům u Krista, pro předvěděnou zlobu a nekajicnost jeho nebyl mu dán přece dáním dokonalým a trvalým, nýbrž jen nedokonalým a netrvalým. A tak jest na jevě, že není odporu skutečného mezi tímto výrokem Páně a tím, co níže (18, 9.) svatý Jan praví, tvrdě, že Pán Ježíš nedopustil v zahradě Gethsemanské Židům na apoštoly ruce vztáhnouti, »aby se naplnila řeč, kterouž byl pověděl: Z těch, které jsi mi dal, neztratil jsem žádného.« Neboť v kap. 18, 9. míněno jest dání dokonalé a trvalé; a takovým byli dáni Pánu Ježíši všickni apoštolé, jenom ne Jidáš; zachoval proto také všecky, až na Jidáše.

»Ale nyní,« tak míní Pán dále, odchází již k Otci; nebude tedy moci viditelnou přítomností svou chrániti více ani ostatních apoštolův; a proto, pokud ještě jest »na světě, mluví toto,« přednášeje Otci tuto prosbu za ochranu apoštolů svých, a to k tomu konci, »aby měli radosť jeho naplněnou v sobě, t. j. aby měrou vrchovatou stali se účastni té radosti, kteréž On jest zdrojem, a kteráž pocházejíc z přeúzkého spojení s Bohem a s Kristem Pánem, naplňuje člověka útěchou i v největších pronásledováních. Bude sice sám také chrániti je i po svém odchodě, a to nejen jako Bůh, nýbrž, vyjmeme-li dobu utrpení a smrti jeho, také jako člověk. Přece však mluví tak, jakoby neměl v úmyslu více chrániti je; činí to jednak s hledem k tomu, že nebude více státi při nich viditelně, jednak proto, že chce dáti jim novou útěchu pro dobu, kdy odloučen bude od nich viditelnou přítomností svou. A bylo zajisté nemalou útěchou apoštolům v jejich úzkostech a nesnázích to vědomí, že Pán Ježíš ještě na odchodu

svém doporučil je ve slavnostní modlitbě ochraně nebeského Otce svého.

Avšak nejen potřebí bude, aby Otec chránil apoštoly, poněvadž Kristus od nich odejde, nýbrž bude to též přiměřeno božské spravedlnosti. Důvod tento uvádí Pán Ježíš slovy: »Já jsem jim dal řeč tvou, a svět měl je v nenávisti, poněvadž nejsou ze světa, jakož ani já nejsem ze světa.« Poukazuje tak k tomu, že apoštolé přijavše učení, jež Otec dal mu, aby lidem zvěstoval, upadli v nenávist světa, lidí převrácených, a to proto, poněvadž řídíce se učením tím, odloučili se od nich, tak že nejsou více ze světa, ne z počtu lidí zlých, podobně jako ani On není ze světa; a tak nepřímo dává na jevo, že jest přiměřeno, aby chránil je Otec sám, pro jehož učení upadli v nenávist světa.

Nejkratší prostředek zachrániti je byl by ovšem vzíti je ze světa smrtí spravedlivých a tak vytrhnouti je z nebezpečenství, pokušení a pronásledování, jež by jim připravil svět. Ale tím překazilo by se vykupitelskému plánu, dle něhož apoštolé měli šířiti učení Kristovo. Proto Pán Ježíš odmítá již předem prostředek ten a žádá toliko, aby Otec zachoval je od zlého či aby nedal jim zahynouti v nebezpečenstvích, jež jim nastanou. Dí totiž: »Neprosímť, abys je vzal ze světa, ale abys je zachoval od zlého.« A míní předem ochranu od zla mravního či od hříchu, avšak i ochranu od zla fysického, pokud by překáželo apoštolskému působení jejich.[1])

---

[1]) Zlého (πονηροῦ) může formou svou býti rodu mužského neb středního; v rodě mužském znamenalo by ďábla jakožto původce veškerého zla; v rodě středním může znamenati buď zlo fysické či rozličná pronásledování a utrpení, aneb zlo mravní či hřích. Který význam měl Pán Ježíš na tomto místě na mysli, s určitostí říci nelze. Exegeté také neshodují se v tom. Hledíce však k tomu, že ve v. 12. byla řeč o zachování mravním, ve v. 14. pak o nenávisti světa, ze které měla jim povstati pronásledování a tím i nebezpečenství smrti buď tělesné neb duševní (jestli totiž by od víry odpadli), máme za pravdu, že slovo »zlého« jest pojímati v rodě středním o zlém vůbec, předem sice o zlu mravním či o hříchu, potom však i o zlu fysickém, aby totiž v pronásledováních nezahynuli, pokud by nevykonali úkolu jim vytknutého. Smysl tento však zůstává v podstatě své nezměněn,

Požádav Pán Ježíš Otce svého, aby apoštoly zachoval, prosí ještě, aby je posvětil. Jakožto úvod k prosbě té opakuje slova: »Ze světa nejsou, jakož já nejsem ze světa.« A hned na to přednáší prosbu samu řka: »Posvětiž je v pravdě. Řeč tvá jest pravda.« Poněvadž tedy apoštolé nejsou ze světa, z počtu lidí zlých, a přece zůstanou ve světě, aby šířili učení jeho, proto žádá Pán Otce svého, aby posvětil je v pravdě a to v pravdě zjevené či evangelické, jakož sám vysvětluje slovy: »Řeč tvá jest pravda.« A nemíní tím posvěcení, kterým by se dostalo apoštolům milosti posvěcující a svatostí vnitřní, jakož vykládali sv. Cyril a sv. Augustin a někteří vykládají dosud, nýbrž posvěcení,[1]) kterým by se stali způsobilými hlasateli zjevené pravdy, tak aby nejen veškeré učení zjevené náležitě a s celým srdcem pojali, nýbrž též zmužile hlásali. Že tomu tak, vysvítá nejen z dodatku »posvětiž je v pravdě«, kterým vytýká, v čem mají býti posvěceni, nýbrž i, a to zvláště, z toho, že za pohnutku, proč chce, aby Otec posvětil je, uvádí jejich poslání na svět. Praví totiž dále: »Jakož jsi ty mne poslal na svět, i já jsem je poslal na svět.« Proto tedy také žádá jim posvěcení, poněvadž je poslal na svět podobně, jako Otec poslal jej. Neboť dle svědectví Krista samého (Jan 10, 36) Otec posvětil jej, když ho poslal na svět, tím totiž, že, dav mu moc učiti, lidstvo s Bohem smířiti a kralovati, zasvětil jej tak vykupitelskému úřadu jeho: jsou-li tedy apoštolé posláni na svět hlásat učení jeho podobně, jako On poslán byl od Otce, nechť také posvětí je Otec, uzpů-

---

béře-li se slovo »zlého« v rodě mužském o ďáblu, jakožto původci zla vůbec.

[1]) Slovo ἁγιάζειν — světiti znamená vlastně odděliti něco pro Boha či vyloučiti něco z obecného užívání a věnovati Bohu neb službě jeho. Posvěcuje-li Bůh osobu nějakou, odděluje ji od ostatních lidí k tomu, aby zastávala jistý úřad (duchovní) a uzpůsobuje ji milostí svou, aby mohla zastávati jej řádně — konsekruje ji. V tomto významu užito slova toho ve v. 17. a v druhé polovici v. 19. Posvěcuje-li však osoba sebe samu Bohu, oddává se zcela službě jeho, věnujíc mu někdy i život svůj — obětuje se mu. V tomto významu užito slova toho v první polovici v. 19.

sobě je tak, aby byli řádnými a neohroženými hlasateli zjevené pravdy božské. Dí-li pak Pán Ježíš, že již poslal apoštoly na svět, praví to s hledem k tomu, že již byli poučeni a určeni k tomu, aby byli posláni do světa. Skutečného poslání však dostalo se jim, až Kristus vstal z mrtvých.

Jakožto další pohnutku, pro kterou Pán Ježíš chce, aby Otec posvětil apoštoly, uvádí posvěcení sebe sama. Praví: »A já posvěcuji sebe sama za ně, aby i oni byli posvěceni v pravdě.« Míní pak posvěcením sebe sama rozhodnutí svobodné vůle své, kterým jako člověk zasvětil se smrti obětní, a tedy i obětní smrt samu.

Jako totiž v Starém Zákoně při svěcení kněží podávaly se oběti, tak i Pán Ježíš, jak sám tvrdí, obětoval sebe sama mimo jiné také k tomu konci, aby apoštolé byli posvěceni k svému úřadu, a to »v pravdě«, t. j. opravdově,[1]) tak, aby byli skutečně a úplně odděleni od světa nevěřícího a patřili zcela Bohu. A bylo potřebí tohoto posvěcení Kristova ku poslání apoštolův. Neboť ať nehledíme k tomu, že podle úradku Božího Duch sv. nemohl vstoupiti dříve na ně, aby je uvedl do veškeré pravdy Kristem zjevené, dokud Pán Ježíš smrtí svou a s ní souvislým zmrtvýchvstáním a nanebevstoupením neodešel k Otci: teprve smírnou smrtí Kristovou mohlo se jim dostati moci, kterou by přemáhali svět.

Pomodliv se Pán Ježíš za apoštoly, aby vyžádal jim ochranu a posvěcení k jejich úřadu apoštolskému a tím i potvrzení toho poslání, které jim dal, prosí ještě za ty, kteří uvěří v něho skrze ně, ať přímo (skrze apoštoly samy), ať nepřímo (skrze jejich nástupce). »Neprosím pak toliko za ně, tak dí, ale i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří[2]) ve mne.« Předem pak vyprošuje jim jednotu, řka: »aby všickni jedno

---

[1]) ἐν ἀληθείᾳ (v pravdě) jsouc bez členu, znamená na tomto místě tolik co pravdivě, skutečně.

[2]) Tak dle Vulgaty. V řeckém textě stojí περὶ πιστευόντων — za věřící, za ty, kteří věří. Poněvadž se tím rozumějí věřící všech míst a časů, jest smysl tentýž, ať držíme se Vulgaty, ať textu řeckého.

byli, jako ty, Otče, ve mně, a já v tobě, aby i oni v nás (jedno)[1]) byli: aby uvěřil svět, že jsi ty mne poslal.« Míní pak jednotu i vnitřní i vnější, žádaje, aby všickni věřící spojeni byli vespolek nejen vnitřní věrou a vzájemnou láskou, nýbrž i vyznáváním týchž článků víry, užíváním týchž prostředků milosti, zachováváním týchž přikázaní a týmž zřízením společenským, zkrátka jednotou církve. Že míní jednotu vnitřní dává na jevo slovy: »jako ty, Otče, ve mně, a já v tobě.« Chce totiž, aby tak dokonalá byla jednota mezi věřícími, aby byla obrazem oné jednoty podstatné, kterouž jest Otec v Synu a Syn v Otci. Tím však by nebyla, kdyby byla pouze vnější a ne zároveň vnitřní. Že však nepřestává toliko na vnitřní jednotě, nýbrž také vnější žádá, patrno ze slov: »aby uvěřil svět, že jsi ty mne poslal.« Neboť dle nich má jednota mezi věřícími, za kterou žádá, býti pohnutkou, aby svět uvěřil v božské poslání jeho. Pohnutkou takovou může však býti jenom tehdy, je-li zároveň vnější, viditelnou.

Nemůže však býti dokonalou jednota mezi věřícími ani náležitým obrazem oné jednoty, kteráž jest mezi Otcem a Synem, leč na základě spojení s Bohem, leč věřící spojeni jsou věrou a láskou s Otcem a Synem (v Duchu sv.). Neboť, jak dí Sušil, veškera vazba lidstva nalézá se v Bohu a v Kristu, působena bývajíc skrze Ducha svatého, aniž může pravá láska a jednota mezi lidmi býti, leč skrze Krista v Bohu. Teprve tehdy, když mysl a srdce lidské s celou duší v Bohu přebývají, k němu se odnášejí, v něm takořka oddychují, teprv tenkráte může vládnouti bytná jednota mezi lidmi. Proto Kristus Pán chtěje, aby věřící dospěli k řečené jednotě v církvi, žádá jim také jednoty s Bohem či spojení s ním věrou a láskou a Boží milostí. Dí totiž: »aby i oni v nás (jedno) byli.« Účel pak, za kterým prosí jim té jednoty na základě spojení s Bohem, udává slovy: »aby uvěřil svět, že jsi ty mne poslal.« Jednota ona má tedy býti pohnutkou,

---

[1]) ἕν (jedno) za ἐν ἡμῖν (v nás) schází v kod. B C D. Jest tedy pozdějším přídatkem či spíše vhodnou vysvětlivkou.

aby nekřesťané, vidouce víru a lásku a svornost a svatost a vůbec všestrannou jednotu a shodu mezi vyznavači Páně, uznali a uvěřili, že původce její, Ježíš Kristus, jest skutečně poslancem Božím, a tedy pravým a božským že jest učení, kteréž zjevil a apoštolé a jejich nástupci hlásají. Nemůžeť zajisté taková jednota mezi věřícími — jednota církve, — o níž starý věk neměl ani zdání, způsobena býti leč od poslance Božího. I jest proto důkazem, že Bohem jest její původce. Proto také sv. Pavel vyzývá tak často věřící, aby dávali dobrý příklad těm, kteří jsou vně — nekřesťanům, by také oni uvěříce v Krista velebili Otce. A dějiny učí, že také tím byli mnozí pohnuti, aby přijali křesťanství, že vidouce u křesťanů živou víru a činnou lásku a z těch ctností vycházející svatost života, uznali, že nemůže býti původu lidského to náboženství, které takovou jednotu a svatost působí.

Aby však Kristus dodal váhy prosbě své za jednotu svých vyznavačů, poukazuje k tomu, co sám byl již učinil pro jejich jednotu. Praví: »A já slávu, kterou jsi dal mně, dal jsem jim, aby byli jedno, jakož i my jedno jsme.« Syn tedy dal již věřícím to, čeho třeba k jejich jednotě: nechť tedy Otec udržuje ji a tak potvrdí, co Syn byl učinil. Užívá času minulého, pravě, že již dal slávu, ač teprve ji dáti chtěl. Neboť hledí k tomu, že dílem svým podal již základ k té slávě, kterou jim dáti mínil, aby byli jedno. Než, kterou slávu má Pán Ježíš na mysli? Různé jsou odpovědi k otázce té. Jedni myslí, že Pán Ježíš mínil dar divy činiti (Chrysost., Euthymius, Theophylaktus, Grotius a j.), jiní, že měl na mysli slávu svého člověčenství, kterou sdělí se svými věrnými při vzkříšení (August., Tomáš, Fillion, Bisping a j.), jiní rozumějí (onou slávou) Kristovo učení (Grimm) neb lásku jeho (Maldonat) neb spojení s ním v nejsvětější svátosti (Toletus). Ale žádný z těchto výkladů nepřiléhá dosti k souvislosti řeči. Ano, první dva protiví se jí. Neboť Pán Ježíš udělil věrným svým slávu onu k tomu konci, aby jedno byli. Avšak ani dar jazyků ani sláva Kristova člověčenství nečelí k tomu, aby spojila věřící v jedno. Máme proto za nejsprávnější onen výklad, dle něhož

Pán Ježíš »slávou« rozuměl důstojnost synovství Božího (Jansen, Pölzl, Schanz a j.), slávu to, kterou Bůh Otec dal Kristu Ježíši jako Bohu odvěkým zplozením, jako člověku při vtělení jeho (když božství a člověčenství spojilo se při něm v osobě jedné, v osobě Syna Božího), a kterou Pán Ježíš dává svým věrným adopcí či přijetím za syny Boží, a to nedokonale na křtu sv., dokonale v životě věčně blaženém. Souhlasíme s výkladem tímto tím spíše, poněvadž se srovnává i s obdobou biblickou i se souvislostí v řeči. Mluví se totiž také na jiných místech Nového Zákona[1]) o povznesení člověka k synovství Božímu a o účasti jeho ve přirozenosti božské, a i v této modlitbě zmiňuje se Pán Ježíš o božské slávě své, které se mu dostalo odvěkým zplozením (v. 5. a 24.). A co se týká bližší souvislosti, (t. j. účelu, za kterým Pán Ježíš onu slávu věřícím dal), k té zvláště úzce přiléhá onen výklad. Dalť jim slávu svou k tomu konci, »aby byli jedno«. A hle, synovstvím Božím vcházejí spravedliví skutečně v úzké spojení vespolek, ježto, nabývajíce účasti v přirozenosti božské, stávají se všickni syny téhož Otce, vespolek bratry a členy jedné velké rodiny, a spojeni jsouce touž věrou a vzájemnou láskou, tvoří spolu jednotu mravní, která jest obrazem podstatné jednoty mezi Otcem a Synem. Také k tomu dal jim slávu svou, aby, jak dále dí, svět poznal, že Otec jej poslal a nás miloval. A hle, ta moc, kterou Pán Ježíš uděluje svým věrným důstojnost synovství Božího, dokazuje skutečně, že i Kristus poslán jest od Otce — sic jinak nemohl by udělovati synovství Boží — i že Otec miloval nás láskou nesmírnou.[2])

---

[1]) Jan 1, 12: Kolik pak koli přijali ho, dal jim moc býti syny Božími. 1. Jan 3, 1: Pohleďte, jakou lásku prokázal nám Otec, (totiž) abychom synové Boží sluli i byli. 2. Pet. 1, 4: Skrze nějž (Krista) nám zaslíbení daroval, abyste skrze ně božské přirozenosti účastni učiněni byli.

[2]) Slova: »já slávu, kterouž jsi dal mně«, souvisí tedy velmi úzce s učením o znovuzrození, při kterém se nám uděluje posvěcující milostí Boží jakási účasť v přirozenosti božské. Účast ta záleží v tom, že věřící bývají povznášeni posvěcující milostí Boží k životu, kterýž přesahuje všeliké síly přirozené, k životu nadpřirozenému, který nejen rozdílný jest od života světa tohoto, nýbrž

O slávě synovství svého mluví tedy Pán Ježíš, alespoň jak nejvíce podobá se pravdě, a poukazuje k ní proto, poněvadž chce pohnutkou opatřiti svoji přímluvu. Jest tedy smysl obou slov tento: Otče, já dal jsem (dám) věrným svým slávu, kterou jsi dal mně: posvěcující milostí sdělím s nimi přirozenost svoji, aby byli mými spolubratry a spoludědici, a tak sjednoceni i vespolek i mezi sebou. Opatruj tedy jednotu tuto a přispěj, aby trvalo spojení věřících i mezi nimi i se mnou.

Míní pak spojení, při kterém nejen věřící spojeni jsou s Otcem a Synem věrou a láskou, nýbrž i Syn, a skrze něho také Otec, s věřícími svojí milostí. Pán Ježíš sám praví to dále slovy: »Já v nich a ty ve mně«[1]) — já v nich svojí milostí, ty ve mně svou podstatou (kterou mám společnou s tebou) a skrze mne i v nich svou milostí. Míní tedy spojení na výsost dokonalé, nad něž není vyššího, a toho právě aby docílil, dává slávu synovství Božího věřícím, jakož byl již svrchu řekl, a nyní pro větší důraz znovu a s větší jasností prohlašuje, řka: »aby dokonáni byli v jedno.« A ovšem spojení takové nemohl způsobiti nikdo, leč poslanec Boží; jest tedy patrným důkazem, že ten, kterýž je způsobil, Ježíš Kristus, jest poslán od Boha, a božským že jest dílo jeho; jest důkazem i toho, že

---

i zvláštní měrou podobá se životu božskému. Záležíť život božský v naprostém poznání a chtění. A hle, věrou nabýváme účasti v poznání božském, poznávajíce zjevené pravdy božské; láskou súčastňujeme se v milování Božím, a milostí posvěcující stáváme se schopni, abychom nejen konali skutky nadpřirozeně dobré, kterými bychom zasloužili si život věčně blažený, nýbrž i jednou Boha tváří v tvář patřili (jej dokonale poznávajíce) a ho požívali.

[1]) Slova tato připojují jedni bezprostředně k verši předchozímu, kladouce za něj čárku, jiní pokládají je za větu samostatnou, kladouce na konec předešlého verše bod. V prvním případě bylo by spojení toto: já totiž v nich . . .; v druhém bylo by doplniti buď slovo j s e m aneb a b y c h b y l. Co do věci zůstává po každé smysl týž; a docela nic nemění se na něm, klade-li se na konec verše předešlého čárka nebo bod. Pokládají-li se však slova ta za větu samostatnou, jest přiměřenější souvislosti doplniti slovo j s e m (já jsem v nich, ty (jsi) ve mně) než: a b y c h b y l (abych byl já v nich . . .). Neboť Pán Ježíš neuvádí slov těchto, aby prosbu vyslovil, nýbrž aby vyložil, jakou jednotu má na mysli, k jejíž docílení dává věřícím slávu, kterouž byl obdržel od Otce.

nesmírnou lásku prokázal Otec lidem tím, že Syna svého poslal pro nás na svět, že nás vskutku miloval láskou ne sice rovnou, přece však podobnou té lásce, kterou miluje Syna svého jednorozeného. A důkaz ten podati a jím pohnouti svět, aby poznal a uznal božské poslání Kristovo a v něm i nesmírnou lásku, kterou Otec miloval lidi, a ovšem též, aby uznaje lásku tu, hleděl se jí hodným učiniti, a proto Otce i Syna podle učení Kristova oslavoval: toho docíliti, toť jest hlavním účelem, pro který věřícím dává slávu svou, slávu synovství Božího. I to vyslovuje sám, pravě, že slávu, kterou mu dal Otec, dal věřícím k tomu, »aby poznal svět, že jsi ty mne poslal, a že's miloval je, jakož jsi mne miloval.«

Ale nejen jednotu na zemi vyprošuje Pán Ježíš svým věrným, nýbrž i jednotu a spojení v životě věčném. Praví dále slavnostně: »Otče, co[1]) jsi mi dal, chci, aby, kde jsem já, i oni byli: aby viděli slávu mou, kterouž jsi mi dal; neb jsi mne miloval před ustanovením světa.« Všecky tedy ty, kteréž Otec přivede k němu účinnou milostí svou tak, aby v něho uvěřili a učením jeho se řídili, chce míti jednou — po ukončení života tohoto — tam, kde sám jako Bůh jest od věčnosti, a kde jako člověk bude od svého nanebevstoupení, t. j. u Otce, v nebi. Chce to zcela rozhodně; neboť pravě »chci«, nevyslovuje prosté prosby, nýbrž pevné rozhodnutí vůle, a pokud to činí v modlitbě, vyjadřuje tím prosbu nepodmíněnou, prosbu takovou, kterou chce naprostě, aby vyslyšena byla, a o které ví, že vyslyšena bude. Tím však nestaví se v odpor s vůlí Otce svého, aniž jako člověk vymyká se z jeho poslušnosti; naopak dává výraz úplné oddanosti své k němu. Neboť On nepraví, že chce míti u sebe v nebi kohokoli, nýbrž pouze ty, kteréž dal mu Otec, tedy ty, kterýmž také Otec, předzíraje dobré skutky jejich, ustanovil dáti nebe. Nechce tedy nic jiného, než

[1]) Tak dle kodexů lepších (ℵ B D) čísti jest: co jsi mně dal. Užil Pán Ježíš rodu středního, aby naznačil všeobecnost — že všecky, které mu Otec dal, ať to jsou apoštolé, ať jiní věřící, chce míti u sebe v životě věčně blaženém.

co chce Otec, a podřizuje i tímto výrokem (lidskou) vůli svou vůli nebeského Otce svého.

Nemíní však dáti věrným svým přebývání v nebi jakékoli, nýbrž chce učiniti je účastny oné slávy božství svého, kterou dal mu Otec odvěkým zplozením, a která sdělena byla v čase také s člověčenstvím jeho. Vyjadřuje to slovy: »aby viděli slávu mou, kterou jsi mi dal.« Neboť, jako rčení »viděti smrt« v mluvě biblické neznamená »na smrt patřiti«, nýbrž »smrt zakusiti, umříti,« tak i výraz »viděti slávu Kristovu« neznamená pouze »patřiti na slávu Páně,« nýbrž »požívati jí, býti jí účastným«. Slávou, v které chce dáti účast věrným svým, rozumějí někteří sice toliko oslavu člověčenství Páně, již Otec dal mu pro tu lásku, kterou, předzíraje od věčnosti jeho poslušenství, si ho zamiloval a k věčné slávě předustanovil (Sušil); avšak k souvislosti přiléhá lépe, vykládá-li se o slávě božské, kteréž Kristus požívá jako Bohočlověk. Neboť na počátku modlitby své žádal Otce, aby ho oslavil slávou, kterou měl u něho, prve než svět byl. A jak na str. 300. řečeno, rozuměl tím slávu božskou, kteréž jako Bůh požívá od věčnosti, a kterouž chtěl od svého nanebevstoupení míti také jako Bohočlověk.[1]) Praví-li tedy nyní, že chce, aby věrní jeho následovníci viděli slávu, kterou dal mu Otec, nemíní tím zajisté slávy jiné, než tu, za kterou byl dříve prosil, slávu totiž božskou. Nicméně nehledí při tom tak k odvěkému zplození, kterým má od Otce božskou podstatu a s ní i božskou slávu — neboť v tomto smyslu neužívá se nikde v Novém Zákoně rčení »Otec dal slávu Synu svému« — nýbrž, jak z vytknuté souvislosti patrno, přihlíží k onomu konu božské lásky, kterou Otec dal řečenou slávu božskou Synu svému také jako Bohočlověku. Výkladu tomu není na odpor čas minulý, jehož užívá, řka, že Otec dal mu slávu tu; neboť jako častěji, tak i nyní užívá času minulého místo budoucího, aby naznačil, že zcela jistě a v době blízké bude také jako Bohočlověk požívati (vnější) slávy božské. Pán Ježíš tedy

---

[1]) Ovšem pokud se týká slávy vnější; neboť, jak na str. 300. řečeno, slávy vnitřní dostalo se mu hned při vtělení.

vidí již v duchu svém, že vyslyšena jest prosba, kterouž byl na počátku modlitby své vysílal k Otci za svou oslavu, vidí se již jako Bohočlověka v nebi u Otce ve slávě božské a chce, aby i věrní jeho vyznavači dostali v ní po životě tomto jakousi účast na výsosť oblažující.

S výkladem tímto srovnává se také důvod, pro který Pán Ježíš dále praví, že mu Otec onu slávu dal. Dí totiž, že mu ji dal proto, poněvadž jej miloval před ustanovením světa — od věčnosti, a tak naznačuje, že má na mysli slávu odvěkou, božskou. Ti vykladači, kteří řečenou slávou rozumějí (konečnou) oslavu Kristova člověčenství, vztahují zmíněné milování Otcovo jedině a výlučně k člověčenství Páně, vykládajíce je o lásce, kterou Otec, předzíraje Kristovu poslušnost a oběť, si jej jako člověka zamiloval a k nejvyšší, ač konečné oslavě člověčenství jeho předustanovil. A nelze upříti, že výklad ten sám o sobě jest přípustný. Neboť, ačkoli láska, jsouc v podstatě své oddáním sebe předmětu milovanému, vyžaduje, aby předmět její vskutku byl, existoval, jest přece odvěké milování božské nejen možným, nýbrž i skutečným také tehdy, když předmět lásky netrvá skutečně od věčnosti, tehdy totiž, když kon a úradek lásky pojat jest od Boha od věčnosti k předmětu jakožto takovému, kterýž v čase skutečně trvati bude, jako to jest při lásce Boží k lidem. Příčina jest v nejvyšší dokonalosti božské, zejména v tom, že po ideách svých jsou všecky věci v Bohu od věčnosti, a že Bůh ve své vševědoucnosti od věčnosti ví, kterak stvořené bytosti svobodné budou jednati. Nicméně, hledíme-li ke Kristu, a uvažujeme-li celou bytost jeho, nemůžeme náhled ten schvalovati a zmíněným milováním Otcovým rozuměti výlučně a jedině lásku ke Kristovu člověčenství. Neboť osoba jeho, jsouc božská (osoba to Syna Božího) trvá a žije od věčnosti — před vtělením se pouze jako Bůh, potom jako Bohočlověk — a jest od věčnosti nutným předmětem nekonečné lásky Boha Otce. Praví-li tedy Pán Ježíš, že Otec miloval jej od věčnosti, neobmezuje zajisté slov těch pouze na své člověčenství, kteréž teprve v čase přijal na sebe, nýbrž

míní je zajisté o sobě, jakožto Synu Božím vůbec, tedy jako o tom, kterýž podle božství svého žije od věčnosti, a kterýž v čase přijal člověčenství. Byla-li však pohnutkou, pro kterou Otec dal Kristu Ježíši řečenou slávu, ta láska, kterou měl od věčnosti k němu jakožto jednorozenému, od věčnosti zplozenému Synu svému, nelze zajisté mysliti tu právem na nějakou slávu konečnou, kterou by byl chtěl teprve v čase dáti člověčenství Kristovu, nýbrž na slávu božskou, kteréž jakožto Syn Boží požívá od věčnosti. Tomu-li tak, vyniká již jasněji, kterak Pán Ježíš praví, že odvěká láska Otcova byla důvodem, pro který mu Otec dal onu slávu. Otec totiž miluje nutností naprostou Syna svého od věčnosti a v té lásce sdílí s ním odvěkým plozením nejen božskou podstatu, nýbrž i božskou slávu svou. Láska ta nezměnila se ani tehdy, když Syn vtělil se v čase, aby lidstvo vykoupil, a to tím méně, poněvadž potom byla pro ni důvodem také nesmírná oběť poslušnosti, kterou vtělený Syn Boží přinesl Otci svému. Miluje tedy Otec Syna svého láskou odvěkou také jako Bohočlověka, objímaje ho také podle člověčenství jeho touž oddaností, kterou miloval jej před vtělením jeho pouze podle božské přirozenosti jeho. A právě pro tuto lásku, kterou Otec od věčnosti měl k němu jakožto jednorozenému Synu svému, a kterou zachoval k němu nezmenšenou, i když (Syn) se vtělil, pro tuto lásku, míní Pán Ježíš, dá mu Otec po jeho nanebevstoupení také jako Bohočlověku touž slávu vnější, která mu jako Bohu patří od věčnosti, dá mu nejvyšší moc a slávu na nebi i na zemi, dá mu moc, aby mu jako Bohočlověku také podle člověčenství jeho patřila a vzdávána byla pocta božská. A na tuto slávu patřiti, v ní jakousi účast míti, to chce dáti také těm, kteréž dal mu Otec účinnou milostí svou — těm, kteří v něho uvěří a učením jeho budou se říditi.

Nyní spěje již Pán Ježíš s modlitbou svou ke konci. Vida v duchu svém, kterak modlitba jeho vyslyšena, a kterak požívá již v nebi věčné slávy s věrnými svými následovníky, spatřuje v tom spravedlivou odměnu jak pro sebe, že jméno Otce svého lidem

oznámil a ještě oznámí, tak pro apoštoly (i jiné věřící), že uprostřed světa nevěřícího poznali a uznali jej jakožto poslance Božího, kterýž přišel na svět, aby lidstvo vykoupil. A proto pln radosti velebí spravedlnost Otce svého, volaje: »Otče spravedlivý!« Tak jako byl dříve (v. 11.) nazval Otce svého svatým, poněvadž chtěl ho prositi, aby jakožto bytost, která dobré miluje a zlé nenávidí, odvrátil od apoštolů zlé a posvětě je v pravdě přispěl k dobrému, tak nyní nazývá jej spravedlivým, poněvadž hledě k věčné odplatě, kterou Otec dá korunu spravedlnosti věrným jeho následovníkům, chce dáti hold největší spravedlnosti Otcově, která při té odplatě se ukáže. Při tom však jako mimoděk připadá mu na mysl představa jiná, na výsost bolestivá, představa těch, kteří neuvěří v něho a nebudou ctíti Otce podle jeho učení, a proto pocítí Otcovu spravedlnost trestající. A představa ta působí v něm dojem bolestný, jemuž dává výraz slovy: »A svět tě nepoznal.« Myslí tu ovšem předem na Židy, kteří nepřijavše ho, neuvěřili v jeho učení; ale jako v modlitbě své nežádal věčné oslavy pouze apoštolům, kteří od něho samého zjevené pravdy božské přijali a uznali, nýbrž také těm, kteří skrze slovo jejich (neb jejich nástupců) v něho uvěří, tak i nyní nevzpomíná pouze na Židy, kteří jemu samému neuvěřili, nýbrž také na ty, kteří v budoucnosti přikázání apoštolů neb jejich nástupcův a řádných hlasatelů v učení jeho neuvěří, Otce tedy nepoznají a náležitě oslavovat nebudou, a proto nejen neobdrží účasti ve věčné slávě jeho, nýbrž i věčný trest uvalí na sebe. Na ty všecky myslí Pán Ježíš s bolestí při oněch slovech, ať náležejí k národu kterémukoliv. Ale hned zase vrací se k představě odměny, pro kterou byl právě velebil Otcovu spravedlnost, a jako by utvrditi jej chtěl v úmyslu jeho, by tu odměnu skutečně dal jeho věrným, vskutku však, aby na novo povzbudil apoštoly k radostné naději a pevné důvěře, staví proti jednání světa jednání svoje a svých apoštolův, ujišťuje Otce, že On i apoštolé jeho poznali jej. Dí totiž: »Ale já jsem tebe poznal, i tito poznali, že ty jsi mne poslal.« Pravě však: »já jsem tebe poznal«, nerozumí tím odvěkého poznání, které má jako

Bůh, nýbrž, jak patrno z formy aoristové (ἔγνων), poznání časné, které má jako člověk, ono totiž, kterého nabyl, když Otec při vtělení se jeho dal mu jako člověku známost všech pravd, které ke spáse světa chtěl skrze něho zjeviti lidem. Také apoštolé poznali nejen Otce, nýbrž i Ježíše Krista jakožto toho, kterého Otec poslal na svět k vykoupení lidstva; tak, pokud na nich bylo, vykonali a vykonají, co (dle v. 3.) Otec ustanovil za potřebné k dosažení života věčně blaženého; mohou tedy k blahu tomu býti připuštěni. Ale ovšem k poznání tomu nepřišli sami sebou, pouze vlastním přičiněním, nýbrž tím, že Syn zvěstoval jim pravdy božské a oni přijali a zachovali je. Vyjadřuje to Pán Ježíš sám, řka dále: »A známo jsem jim učinil jméno tvé.« Spolu však dokládá: »a známo učiním«, ujišťuje tím, že také v budoucnosti bude poučovati lidi o Otci, jeho osobě a podstatě a poměru k lidem i o tom, co skrze Syna pro spásu jejich učinil. Učiní to tím, že po svém nanebevstoupení pošle Ducha sv. a skrze ně a jejich nástupce bude hlásati své učení; učiní to za tím účelem, »aby milování, kterým Otec jej miloval, bylo v nich a On (Syn) v nich.« Slova tato vykládají obyčejně o lásce Boží k nám. Proto prý bude Kristus Ježíš známým činiti jméno Otce svého skrze apoštoly a vůbec skrze církev svou, aby Otec jistou měrou přenesl na nás a udílením milostí a darů svých osvědčoval onu lásku, kterou má k Synu svému, jakož i aby Pán Ježíš přebýval v nás svojí milostí. Správnějším však zdá se nám vykládati první část výroku toho o lásce naší k Bohu: že totiž Kristus bude k tomu oznamovati skrze církev jméno Otce svého, abychom, poznajíce jeho lásku k Synu, následovali jej v ní a také Syna milovali, by i On svou milostí a láskou mohl přebývati v nás (Schanz). Za správnější máme výklad ten proto, poněvadž shoduje se více nejen s předvětím (»známo jsem jim učinil jméno tvé«), nýbrž i s tím, co řekl v 15, 4. slovy: »Zůstaňtež ve mně, a já ve vás.« Ostatně na věci samé nezmění se nic, ať uznáme za správný výklad ten či onen. Neboť podle jednoho i druhého výkladu chce Pán Ježíš zvěstováním pravd božských toho dosíci, aby lidé poznajíce Boha Otce

i Syna, kteréhož poslal Otec na svět k vykoupení lidstva, vešli v úzké spojení s ním, tak aby i sami věrou a láskou oddáni byli Otci a Kristu Ježíši, i aby Kristus Pán, a skrze něj i Otec, přebýval v nich svou láskou a milostí.

Tak končí Pán Ježíš vznešenou modlitbu svou slavnostným projevem lásky, kterou chce stále trvati při svých věrných, budou-li jen oni držeti se jeho. Jaká to útěcha pro apoštoly, kteří ta slova slyšeli, jaké povzbuzení, aby vytrvali mu věrni stále i v utrpeních a pokušeních! A nejen pro ně, nýbrž i pro všecky věrné vyznavače jeho! Potěšuje to zajisté a povzbuzuje nemálo, vzpomene-li člověk, že Vykupitel jeho ujistil jej láskou svou na samém odchodu z toho světa, a že tedy pouze na něm záleží, aby se v ní udržel a její oblažující účinky trvale pociťoval. Převhodně tedy zakončil Pán Ježíš nejen modlitbu svoji, nýbrž i veškero poučování apoštolů, převhodně učinil tím i přístup k převeliké té oběti, kterou chtěl podati nejpatrnější důkaz své lásky jak k Otci, tak k lidem.

Část třetí.

Utrpení Kristovo.

Hlava I.

Pán Ježíš v zahradě Getsemanské.

Prosloviv Pán Ježíš po večeři poslední dojemné řeči na rozloučenou a vykonav velekněžskou modlitbu svou, odebral se na horu Olivetskou, která se východně od Jerusalema povznáší do výše 830 *m* nad hladinu moře Středozemního a odtud své jméno má, že četnými olivami byla porostlá. Od Jerusalema dělí ji údolí Josafatské či Cedronské, kterýmž od severu na jih vine se potok Cedron [1]) ve vzdálenosti as 200 *m* východně od Jerusalema a 50 *m* západně od úpatí hory Olivetské. Na úpatí hory té byla zahrada se dvorem jménem Getsemany, či lis olivový, bezpochyby proto tak zvaná, poněvadž se tam vytlačovalo ovoce olivové. Ohrazena byla zdí a uzavřena dveřmi, jež bránily příchodu cizím, nikoli však přátelům a známým; neboť ti byli seznámeni s tím, jak mají otevírati. Možná, že patřila některému potomku Davidovu; neboť v ní byl pochován Joachim i Anna — později, dle podání východního, i Panna Maria —; mrtví však pochovávali se obyčejně na pozemku vlastním, neb alespoň na pozemku rodu svého.

---

[1]) Jest to potok zimní, který nyní toliko v době zimní a trvalých dešťů vodu má; druhdy, kdy okolní hory zalesněny byly, měl zajisté vodu celý rok.

*

Část této zahrady dostala se r. 1669 v majetek Františkánů, kteří ji časem rozšířili a r. 1848 zdí 2 ½ *m* vysokou ohradili, aby tak chránili i oliv i poutníků, kteří se tam modlí. Zahrada tato jest 52 *m* dlouhá a 50 *m* široká. V ní vyskytá se 8 oliv, majících v objemu 5—6 *m*, kteréž dle podání z dob Kristových pocházejí. [1]) Malý kousek severně od ní jest jeskyně, ve které se Pán Ježíš krví potil. Také místo, kde apoštolé usnuli, a kde Jidáš Pánu Ježíši zrádné políbení dal, ukazuje se vně zahrady nynější; vše to nasvědčuje tomu, že ona jest pouze částí bývalé zahrady Getsemanské. [2]) V zahradě této trpěl Pán Ježíš smrtelnou úzkost a byl zradou Jidášovou jat a odveden.

a) Smrtelná úzkost Kristova v zahradě Getsemanské.

(Mat. 26, 30; 36—46. Mar. 14, 26; 32—42. Luk. 22, 39—46.)

O události této vypravují pouze synoptikové. Marek shoduje se s Matoušem úplně až na některé nepatrné formálnosti. Lukáš podává ji stručně a v některých věcech liší se od Matouše i Marka. Pomlčuje totiž o chvalozpěvu, který zapěli při odchodu z večeřadla,

---

[1]) Dle Josefa Flavia (Bell. Jud. VI. 1. 1.) dal ovšem Titus poraziti všecky stromy v okolí Jerusalema na 4 hodiny cesty; avšak podání to netřeba bráti doslovně; jmenovitě není pravdě podobno, že by byli Římané také v údolí Cedronském sporáželi stromy. Neboť od této strany nečinili útoku na město a sporážením stromů na té straně byli by se zbytečně zbavili přirozené ochrany před střelami židovskými. Nejsou-li však z dob Krista samého, jsou přece prastaré, a jistě byly již v 7. st. Neboť, jak vypravuje Chateaubriand (Itin. de Paris à Jerus.), Mohamedáni, dobyvše Palaestiny, ustanovili, aby ze všech oliv, které se na to zasadí, odváděla se polovice užitku jako daň, z těch však, které již tehdy tam byly, aby pouze 1 medin (as ¼ kr.) se platil. Ale z oněch 8 oliv neplatilo se nikdy více než 1 medin. — Mimo to, nejsou-li olivy ty z doby Kristovy, vyrostly pravděpodobno z kořenův oliv těch, jež byly svědky úzkosti Kristovy; neboť oliva má tu vlastnost, že z kořene jejího vyrůstá strom nový, když jí kmen byl useknut.

[2]) Také Řekové mají svoji »zahradu Getsemanskou« a to východně a severně od hrobu Panny Marie; jest to bezpochyby také část bývalého popluží Getsemany.

nejmenuje dvora Getsemany, nýbrž všeobecně toliko činí zmínku o hoře Olivetské jakožto místu, kam se Pán Ježíš odebral, nejmenuje jménem učeníků, kteří byli svědky utrpení jeho v zahradě, slrnuje trojí Kristovu modlitbu v zahradě Getsemanské v jednu a doplňuje Matoušovo i Markovo vypravování zprávou o zjevení se anděla a krvavém potu Kristově. Zprávy jejich znějí takto:

Mat. 26, 30. 36—46.

30. A chválu vzdavše, vyšli na horu Olivetskou.

36. Tehdy přišel s nimi na popluží, kteréž slove Getsemany, a řekl učeníkům svým: Poseďte tuto, až odejda pomodlím se tamto.[1])

37. A pojav Petra a dva syny Zebedeovy, počal se rmoutiti a teskliv býti.

38. Tehdy řekl jim: Smutná jest duše má až k smrti! pozůstaňte tuto a bděte se mnou.

39. A popošed maličko, padl na tvář svou, modle se a řka: Otče, je-li možné, ať odejde kalich tento ode mne; ale ne, jak já chci, nýbrž jak ty.

Mar 14, 26. 32—42.

26 A chválu vzdavše, vyšli na horu Olivetskou.

32. I přijdou na popluží, jemuž jméno Getsemany. A vece učeníkům svým: Poseďte tuto, až se po modlím.

33. I pojme Petra a Jakuba a Jana s sebou, a počal se lekati a teskliv býti.

34. I dí jim: Smutná jest duše má až k smrti: pozůstaňtež tuto a bděte.

35. A popošed maličko, padl na zem a modlil se, aby, možno-li, odešla od něho hodina.

36. I řekl: Abba, Otče, všecko jest tobě možné, přenes tento kalich ode mne: avšak ne co

Jan 18, 1.

1. To pověděv Ježíš, vyšel s učeníky svými přes potok Cedron, kdež byla zahrada, do kteréžto vešel on i učeníci jeho.

Luk. 22, 39—46.

39. A vyšed, šel podle obyčeje na horu Olivetskou. Šli pak za ním i učeníci.

40. A přišed na místo, řekl jim: Modlete se, abyste nevešli v pokušení.

41. A sám vzdálil se[2]) od nich, co by mohl kamenem dohoditi,[3]) a pokleknuv na kolena, modlil se,

42. řka: Otče, chceš-li, přenes kalich tento ode mne: avšak ne má vůle, nýbrž tvá staň se.

---

[1]) Vulgata vztahuje slovo ἐκεῖ = tamto k slovesu »odejda«: abych odejda tamto pomodlil se.

[2]) V řečtině ἀπεσπάσθη = odtrhl se.

[3]) V řeckém textě ὡσεὶ λίθου βολήν, což jest do slova: asi na dohod kamenem.

40. I přišel k učeníkům (svým) a nalezl je, ani spí; i řekl Petrovi: Tak-liž jste nemohli jedné hodiny bdíti se mnou?
41. Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení. Duch zajisté hotov jest, ale tělo nemocno. [1])
42. Opět podruhé odešel a modlil se řka: Otče můj, nemůže-li kalich tento [2]) minouti mne, leč bych pil jej, staň se vůle tvá.
43. A přišed opět, nalezl je, ani spí; neboť oči jejich byly obtíženy.
44. I nechal jich a odešed opět, modlil se po třetí, touž řeč říkaje.
45. Tehdy přijde k učeníkům svým a dí jim: Spětež již a odpočívejte: aj přiblížila se hodina, a Syn člověka vydán bude v ruce hříšných.
46. Vstaňtež, pojďme! Hle přiblížil se, kterýž mne vydá (zradí).

já chci, nýbrž co ty (chceš).
37. I přijde a nalezne je, ani spí. A dí Petrovi: Šimone, spíš? nemohlis jedné hodiny bdíti?
38. Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení. Duch sice hotov jest, ale tělo nemocno.
39. A opět odešed, modlil se touž řeč říkaje.
40. A navrátiv se, nalezl je, ani opět spí (neboť oči jejich byly obtíženy), a nevěděli, co by jemu odpověděli.
41. I přijde po třetí a dí jim: Spětež již a odpočívejte! Dosti jest. Přišla hodina: aj Syn člověka vydán bude v ruce hříšníkův.
42. Vstaňte, pojďme: aj ten, kterýž mne zradí, přiblížil se.

43. Ukázal se mu pak anděl s nebe, posiluje ho. A ocitnuv se v zápase smrtelném, snažněji se modlil.
44. I nastal pot jeho jako krůpěje krve, tekoucí na zem.
45. A když vstal od modlitby a přišel k učeníkům (svým), nalezl je, ani spí pro zármutek.
46. I řekl jim: Co spíte? Vstaňte a modlete se, abyste nevešli v pokušení.

Bylo as 10 hodin v noci, když Pán Ježíš s jedenácti apoštoly vešel do zahrady. U vchodu ponechal jich 8 a pouze Petra, Jakuba a Jana vzal s sebou.

---

[1]) t. j. slábo.

[2]) Dle kodd. ℵ B A C L má se čísti τοῦτο m. τοῦτο τὸ ποτήριον a dle ℵ B D L vynechati jest též slova ἀπ' ἐμοῦ, v češtině tedy zněl by pak text takto: »nemůže-li toto minouti, leč . . .«

Ony ponechal u vchodu, poněvadž neměli dosti síly, aby bez pohoršení snesli pohled na hluboké jeho ponížení, takže by, spatříce je, byli snad ztratili úplně víru v božství jeho a zcela od něho odpadli. Ukázal tak Pán Ježíš, že Bůh nedopouští na člověka většího pokušení, než může snésti. Tři apoštoly vzal však přece s sebou; neboť chtěl míti svědky utrpení svého, aby mohli později dáti o něm zprávu jiným. Vyvolil k tomu Petra, Jakuba a Jana jednak pro nesmírnou lásku, kterou k němu lnuli, jednak proto, že oni, byvše svědky oslavení jeho na hoře Tábor, nejvíce byli připraveni a ozbrojeni, aby, vidouce i ponížení jeho, neklesli ve víře své a zcela od něho neodpadli. Popošed pak s nimi poněkud do zahrady, »počal se rmoutiti a teskliv býti«. Jako druhdy v zahradě — v ráji zneužil první člověk své svobody a tím hřích a kletbu a panství ďáblovo na svět zavedl, tak v zahradě počal utrpení ten, jenž přišel sejmout hříchu, zrušit kletby a zlomit panství ďáblova. Ze zahrady vyšel hřích, ze zahrady měla vyjíti i spása.

V zármutku a tesknosti své zvolal Pán: »Smutná jest duše má až k smrti«. Tak veliký zármutek pojal totiž Pána Ježíše, jaký pojímá i nejstatečnějšího muže, když jistou smrt vidí před sebou, a taková úzkost zmocnila se ho, jaká i smrt způsobiti může. Neboť Pán Ježíš byl pravým člověkem a proto přístupen veškerým dojmům čistým, kterým každý člověk bývá podroben, přístupen tedy nejen dojmům radosti, nýbrž i žalosti i těm, jež valí se na člověka při blížícím se nebezpečenství, při nastávajícím utrpení a smrti. Ovšem, Kristus věděl již od prvního okamžiku časného života svého, co naň čeká, a přece teprve nyní pojat byl zármutkem smrtelným; však to zcela přirozeno; neboť teprv nyní přiblížila se doba utrpení jeho; a nebezpečenství a utrpení vzdálené nejímá nikdy tak, jako nebezpečenství a utrpení blízké. Mimo to nyní přestala přirozenost božská podávati přirozenosti lidské nadpřirozenou pomoc, poněvadž Pán Ježíš chtěl jako pouhý člověk plnou měrou trpěti.

Nebylo však toto předvídání nastávajícího utrpení a smrti jedinou příčinou zármutku Kristova. Také proto

zarmoutil se tak, že viděl nevděk židovský a předvídal nešťastný osud Židů; též proto, že věděl, že ho Jidáš, učeník jeho, zradí, Petr zapře. Hlavní však příčinou zármutku jeho byly hříchy lidské. Když sv. Stanislav uslyšel jednou jediné slovo nestoudné, byl tím dojat tak, že padnul do mdloby. Tak působil jediný hřích na duši čistou; a on působí tím více, čím větší má člověk lásku k Bohu, čím světějším jest a čím více jest si vědom, v jaké neštěstí jediný hřích může člověka uvrhnouti. Pán Ježíš měl však nejčistší a nejvyšší lásku k Bohu Otci, jest bytost nejsvětější a ví nejlépe, kam přivésti může člověka hřích. A on viděl vševědoucím okem svým všecky hříchy lidské před sebou, viděl i ty, jež již byly spáchány, i ty, jež ještě lidé učiní; a nejen že je viděl, on vzal je na sebe, nesl a cítil veškeru tíž jejich; věděl též, že, ač tolik bude trpěti pro hříchy lidské, přece někteří neuvěří, neposlechnou a proto zavrženi budou; a právě tyto hříchy lidské a to vědomí, že pro některé lidi bude marně trpěti, způsobilo mu zármutek největší.

Netrpěl však Pán Ježíš úzkosti té a zármutku z donucení, nýbrž dobrovolně připustil si jej, jakož i evangelista naznačuje slovem »počal se« rmoutiti (ἤρξατο Mat. 26, 27.). Proč však připustil si takový zármutek? Chtěl tím ukázati, že jest pravým člověkem, nám ve všem až na hřích roven; chtěl počíti utrpení své, zdroj to blaha věčného, tam, kde hřích svůj původ mívá — v srdci; chtěl tím učiniti zadost za hříchy, jichž se dopouštíme ve svém nitru — myšlenkami a žádostmi. Chtěl však tím zasloužiti i posilu i útěchu mučeníkům a všem, kdož trpí, jakož i příkladem svým poučiti nás, kterak bázeň, zármutek a úzkost máme snášeti a přemáhati; ano chtěl tím osvědčiti též svou poslušnost k nebeskému Otci a svou lásku k nám. Neboť dobrovolně k vůli Otci nebeskému a pro nás připustil si to, čeho přirozenost lidská se leká.

Proto také ovšem nenaříkal, ač trpěl nesmírně. Ta slova: »Smutná jest duše má až k smrti« nejsou výrazem nářku, nýbrž projevem lásky, kterým nás pohnouti chtěl, abychom vidouce, co pro nás trpěl, pojali k němu lásku i my a z té lásky zachovávali vůli jeho

a zachrániti hleděli tu duši, pro kterou On tolik trpěl.

Jest pak samota nejvhodnějším místem, kde člověk může zcela oddati se citům svým a vyjádřiti je v modlitbě Bohu nejlépe. Proto Pán Ježíš vzdálil se poněkud od apoštolův, aby se pomodlil, ale nikoli daleko, nýbrž, jak praví Lukáš, tak jen, co by mohl kamenem dohoditi — as 50 kroků; neboť chtěl, aby apoštolé mohli pozorovati utrpení jeho a potom o něm svědčiti.

Na to pokleknul — ano celým tělem vrhnul se na zemi (Mat.) a tak se Bohu pokořil; posvětil tak vnější obřady, jimiž projevujeme úctu k Bohu a city zbožné vůbec, a odsoudil jednání těch, kteří se stydí při modlitbě neb i při úkonech nejsvětějších kleknouti, aby se pokořili před Pánem. Leže pak na tváři, modlil se: »Otče, je-li možné, ať odejde kalich tento ode mne; ale ne jak já chci, nýbrž jak ty (chceš)«. Kalichem, který u Židů byl obrazem radostných i žalostných příhod člověka, rozumí utrpení své, i prosí, aby, možno-li, nemusil tolik a tak velikých bolestí snášeti. Ví ovšem o věčném úradku Božím, dle něhož vtělený Syn Boží právě tímto tak bolestným způsobem lidstvo má vykoupiti; ví, že úradek tento změniti nelze; i nečeká tedy, že snad modlitbou svou odvrátí utrpení od sebe, tím méně, poněvadž sám toužil po něm a dobrovolně chtěl je podstoupiti. Nejsou proto slova jeho výrazem neznalosti božského úradku ani zdráháním se trpěti, nýbrž výrazem nesmírného zármutku a utrpení i důkazem, že pravým jest člověkem a proto podroben a přístupen všem čistým dojmům lidským, kterým každý člověk podroben jest. Jako totiž každý člověk leká se utrpení a přeje si, aby nemusil je snášeti, tak i lidská přirozenost Kristova lekala se toho, co na ni čekalo. Ale jako nemocný, jenž podrobiti se má bolestné operaci při všem strachu před bolestí a při vší tužbě, aby nemusil se podrobiti operaci, přece dobrovolně podrobuje se jí v naději, že zachrání život svůj; tak i Kristova přirozenost lidská při vší úzkosti, kterou pociťovala před blížícím se utrpením, dobrovolně podstupovala je vědouc, že tím spásu zjedná lidstvu padlému. Nemá tedy modlitba Kristova v zahradě Getse-

manské nic do sebe, co by seslabovalo víru naši v něho, ona jest spíše dojemným poučením, bychom své modlitby přednášeli vždy s úctou, pokorou a důvěrou. Znaje pak Pán Ježíš, že modlitbou svou může od Otce dosíci všeho, co naprosto jest možno, připojuje hned k slovům svým: »Ale ne jak já chci, nýbrž jak ty chceš«. Jako by řekl: »Ale i kdyby to bylo možno, nechci, aby se stalo po mé vůli, nýbrž po Tvé.« I v těchto slovech osvědčuje Pán Ježíš nejen lidskou přirozenost Svou, nýbrž i poslušnost Otce nebeského. Neboť k povaze člověka věřícího patří, aby sice uniknouti hleděl bolestem, a zvláště tomu, co přivádí smrt; ale aby hotov byl podstoupiti je. když toho žádá vůle Boží.

Pomodliv se, vrátil se Pán Ježíš k apoštolům. Jakkoli smrtelnou bolestí byl sklíčen, nezapomenul na ně. Ukázal tak, jakou péči má o věrné své a dal příklad rodičům a představeným, kterak i oni vytrvalou péči mají míti o dítky a svěřence své.

Přišed nalezl je, ani spali. Řeči, které k nim po večeři mluvil, ohlášení, že ho jeden z apoštolů zradí, Petr zapře, všickni nad ním se pohorší, veliká úzkost, kterou při mistru svém zpozorovali, to vše způsobilo mocný dojem v duši jejich, unavilo tělo a obtížilo spánkem, ač měli vůli dobrou s Kristem bdíti. Nebyl to však spánek plný, ve kterém všecky smysly odpočívají a tělo se občerstvuje, nýbrž polospánek či onen stav, ve kterém člověk zpola spí a zpola bdí i myšlenkami se obírá, a proto nejen že se jím neposiluje, nýbrž více ještě unavuje a seslabuje. Souditi lze to i ze slov sv. Marka, dle něhož obtíženy byly oči jejich a nevěděli, co by odpověděli. Ač tedy věděli, co se kolem děje, přece takovou ospalostí byli sklíčeni, že nemohli rozumné odpovědi ze sebe vypraviti.

Kristus vida je spáti, pravil: »Šimone, spíš? Tak-li jste nemohli jedné hodiny bdíti se mnou? Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení!« Mírnou tu domluvu, dýchající láskou, řídil k Petrovi, ač všichni spali. Učinil tak jednak proto, poněvadž Petr jakožto hlava ostatních zvláště povinen byl bdíti, jednak že on více než ostatní ujišťoval o své věrnosti a vytrvalosti. Napomínal pak je k bdělosti a modlitbě, by nevešli v po-

kušení. Slovo toto — pokušení — nemá v Písmě sv. vždy téhož významu. Znamená lákání ke hříchu, znamená však i protivenství života, poněvadž mají učel zkusiti a vytříbiti ctnost člověka. Na tomto místě není sice vyloučen význam první; avšak předem znamená tu protivenství, jež čekala v době utrpení Kristova na apoštoly. Protivenství taková ovšem, jak řečeno, hlavně k tomu čelí, aby zkušena a osvědčena byla ctnost; avšak ona mohou při slabosti naší přirozenosti též probuditi hříšnou žádostivost, která pro pád prvních lidí zůstává v nás i po obdrženém ospravedlnění. Aby však nebyla člověku ke škodě, jest mu, jak napomíná Spasitel, třeba bdíti, t. j. pozor dávati, aby v čas zpozoroval hrozivé nebezpečenství a je buď odvrátil, neb, není-li možno odvrátiti je, aby užil proti němu vhodných prostředků, by je překonal. Že k takové bdělosti duševní vyžaduje se, aby nebyl ani rozum zatemněn, ani vůle seslabena žádostí těla, žádostí očí neb pýchou života, netřeba podotýkati.

Jest však slába síla lidská proti četným pokušením, jež mnohdy silou zvláště velikou dorážejí; proto nepostačí pouze bdíti, třeba též vyšší pomoci proti nim. Pomoc takovou Bůh skutečně jest hotov dáti každému člověku; ale On nedává jí vždycky přímo, nýbrž někdy i nepřímo; dává totiž tolik milosti nejprve, kolik třeba, aby člověk jisté menší pokušení překonal, neb menší povinnost, menší skutek dobrý (ku př. modlitbu) učinil; a teprv tehdy, když užije milosti té, dá mu milost či pomoc větší, potřebnou k tomu, aby větší pokušení překonal, neb těžší povinnost vyplnil. Na apoštoly čekalo však pokušení zvláště veliké. Proto, aby tím spíše překonali je, napomínal je Pán Ježíš nejen k bdělosti, nýbrž i k modlitbě, dávaje jim tolik milosti, kolik třeba bylo, aby mohli dobře modliti se, a hotov jsa dáti jim milost větší — postačitelnou k tomu, aby veliké ono pokušení překonali, — jestliže, užijíce milosti podávané, bdíti budou. Aby pak tím spíše poslechli Kristova napomenutí, podal Kristus i důvod k tomu, řka: »Duch sice hotov jest, ale tělo nemocno« (Mat. 26, 41.). Jak ochoten jest duch, ukázal Petr i ostatní apoštolé, když ujišťovali, že od Krista neodstoupí, a že hotovi jsou

s ním i na smrt jíti. Neschází tedy apoštolům ducha ani vůle jednati statečně a podnikati věci dobré a vznešené. Avšak tělo či smyslnost jejich jako každého člověka bojí a leká se pronásledování, utrpení a smrti a jest slába, by je překonala. Upozorňuje na to Kristus, aby nikdo nedůvěřoval v sebe proto, že, jak se jemu zdá, duch hotov jest všeliké skutky dobré konati, nýbrž aby pamětliv byl slabosti těla, která v době pronásledování ze strachu neb z rozkošnictví dusí zápal ducha, a proto tím spíše bděl a modlil se.

Napomenuv tak Kristus apoštoly, vzdálil se opět poněkud a modlil se co do podstaty touž modlitbu, kterou se modlil dříve. Jenom co do formy změnil ji, klada větší ještě váhu na to, že podrobuje vůli svou vůli Otce svého, řka: »Otče, nemůže-li kalich tento minouti, leč abych jej pil, staň se vůle tvá.« Dobře jest si všimnouti, že Pán Ježíš neprosí za odvrácení utrpení vůbec, nýbrž za odvrácení »kalicha tohoto«, toho tak velikého utrpení,[1]) a jmenovitě toho, které od Židů mělo mu býti způsobeno; i vyjadřuje tak, jak někteří se domnívají, lásku k národu, z něhož vyšel, žádaje si, aby národ ten neuvalil na sebe tak veliké viny odsouzením a usmrcením vtěleného Syna Božího.

Když pak Pán Ježíš, přišed opět k apoštolům, nalezl je, ani spali zase, nechal jich; vždyť věděl, že usnuli jen bezděky z velikého zármutku a dojmu; a proto měl soustrast s nimi, ale i zármutek, že, nedbajíce jeho napomenutí, vydávali se v šanc největšímu nebezpečenství. Vrátiv se pak na místo předešlé, modlil se po třetí touž modlitbu, dávaje tak příklad modlitby vytrvalé. Tu ukázal se anděl a těšil ho. Dle některých byl to Rafael; dle jiných, počtem četnějších, byl to archanděl Gabriel, kterémuž jakožto »síle Boží« zvláště příslušelo potěšiti Krista. Ukázal se v podobě viditelné, takže očima mohl býti pozorován, podobně jako když ukázali se andělé pastýřům při Kristově narození. Kterou chvíli objevil se, zda již po první modlitbě a úzkosti Kristově, či po ukončení veškerého utrpení v zahradě aneb bezprostředně před tím, než upadl po

---

[1]) Vždyť menší míra utrpení stačila k našemu vykoupení.

třetí v úzkost smrtelnou, jisto není. Neboť o zjevu tom vypravuje pouze sv. Lukáš, kterýž však, jak řečeno, pouze o jednom odchodu Kristově k modlitbě se zmiňuje a trojí modlitbu jeho v jedno shrnuje. Poněvadž však sv. Lukáš dříve líčí zjev andělský a teprv potom vypravuje o tom, kterak Pán Ježíš úzkostí smrtelnou byv jat, úsilovněji se modlil a krví potil, jest pravdě nejpodobnější to, že anděl zjevil se po třetí modlitbě Kristově, a to bezprostředně před tím, než Pán Ježíš po třetí upadl v úzkost smrtelnou.

Zjevil pak se za tím účelem, aby Pána Ježíše potěšil a tak posilnil ho nejen k utrpení vůbec, nýbrž i, a to předem, k té úzkosti smrtelné, která mu právě nastávala. Čím ho těšil, Písmo sv. neudává. Bezpochyby tím, že, jak se domnívá většina exegetů starších i novějších, poukazoval k věčnému úradku nebeského Otce a k velikým účinkům, jež utrpení jeho míti bude, jmenovitě pak k tomu, že tak oslaví Boha, oslaví lidskou přirozenost svou, lidstvo vykoupí a mu blaženosti věčné zjedná. Pán Ježíš věděl to ovšem všecko i bez anděla a, jsa Bohem, mohl sám potěšiti a posilniti lidskou přirozenost svou; avšak neučinil toho, aby ukázal, že úplně podrobuje vůli svou vůli Otce nebeského a že, vzdávaje se posily ze strany božské přirozenosti své, jako pouhý člověk chce vypiti až na dno kalich utrpení. Od anděla pak přijal útěchu tu, nejen aby dal příklad pokory, nýbrž, a to předem, aby ukázal, jak velice trpí, jak veliký účinek má modlitba vroucí a vytrvalá, jakož i aby nám zasloužil vyšší pomoc a útěchu v utrpení a nás povzbudil, bychom i my v úzkostech a utrpeních svých k Bohu se utíkali.

Když anděl, potěšiv Pána, zmizel, byl Pán Ježíš po třetí pojat úzkostí smrtelnou, ve které, jak praví Lukáš, mnohem snažněji či úsilovněji a vytrvaleji se modlil. Byla to úzkost způsobená představou hrozných těch utrpení, jež na sebe vzal a jež právě podstoupiti měl. A ona byla tak veliká, že na něm povstal pot krvavý, tak hojný, že v krůpějích řinul se na zem. Byly pak to kapky krve skutečné, jež v potu kanuly, a nikoliv pot obyčejný, kterýž by, jak se někteří domnívají (Theophyl., Euthym., Photius, Grotius, Bynaeus),

pouze co do hustoty a tíže podobal se krvi, ne však barvou a podstatou. Neboť ten význam toliko připouští text; tak rozumějí mu i sv. Otcové a tak vykládá jej církev sv. Ovšem nebyl to pot zázračný, leč potud, pokud veškero utrpení Kristovo a smrt jeho cosi nadpřirozeného a podivuhodného do sebe mělo, nýbrž přirozený, způsobený nesmírným rozrušením organismu tělesného, kteréž nastalo jednak bolem duševním na výsost velikým, jednak duševní silou a energií, kterou, chtěje pro nás trpěti, onen bol a zármutek na duši udržoval a (lidskou) přirozenost svou takořka nutil, aby jej snášela, a tak skutečný zápas podstoupil. Neboť, jak starší i novější lékaři dosvědčují, pot krvavý, v němž voda s krví smíšena jest, ač řídký, jest přece možný v nejvyšším rozčilení neb nejvyšší úzkosti. (Kippingius, De cruce p. 198., Grumer, De morte J. Chr. p. 34., Friedrich, Zur Bibel, I. s. 283.... Loenarz, De sudore sanguinis, Holzammer, Handbuch zur bibl. Geschichte, vyd. 5. II. str. 382. a j.)

Překonav pak po třetí zápas smrtelný, vrátil se zase k apoštolům. Ti spali opět; příchodem Kristovým však probudili se. I řekl Pán Ježíš: »Spěte již a odpočívejte.« Slova ta nejsou ironií, jak se někteří domnívají (Theophyl., Euthym., Mald., Ewald, Meyer, Tirinus); neboť ať pomlčíme o tom, že Pán Ježíš, vyjímajíc snad jediný případ, kdy protivníky své — farisey — káral, neužíval nikdy ironie: při tak velikém dojmu, v jakém právě byl, a ve chvíli tak vážné, nebylo by zajisté ani přiměřeno ani Krista důstojno, aby ironie užíval. Ale buď povoluje jim Kristus těmi slovy krátký spánek, aneb jim dává mírnou domluvu. Je-li první mínění správné, nastala mezi těmito slovy (jež má sv. Matouš) a slovy, která dále zaznamenává sv. Marek (14, 41.: »dosti jest; vstaňte«) jakási přestávka, po kterou apoštolé s dovolením Kristovým spali spánkem plným, posilujícím, načež od něho probuzeni byli. Je-li správné mínění druhé, řekl Pán Ježíš hlasem káravým slova: »Spěte již a odpočívejte,« jako když my, kárajíce někoho, díme: »No, jen tak dělej, tak to daleko přivedeš.« Tu by slovy »dosti již« oznámil jim, že již dosti trpěl, úzkost že již přešla. Ježto však Pán Ježíš již při dru-

hém svém příchodu apoštoly spáti nechal, poněvadž věděl, že pro zármutek a hluboké dojmy přemoci se nemohou, zdá se mínění první správnějším. Slovy oněmi dovolil jim tedy spáti, a teprv, když zrádce již přicházel, probudil je a řekl: »Dosti již«, t. j. dosti jste již spali; aj, přiblížil se ten, kterýž mne zradí.

Jakožto místo smrtelné úzkosti a krvavého potu Páně ukazuje se jeskyně poněkud severně od nynější

Obr. 10. — Jeskyně smrtelné úzkosti Pána Ježíše.

zahrady Getsemanské, blíže toho místa, kde podle podání ne zcela bezpečného [1]) pochováno bylo tělo Panny

[1]) Kde Pana Maria zemřela a pohřbena byla, není jisto. Jedno podání klade hrob její do údolí Josafat u Jerusalema mezi horou Olivetskou a horou Moria, kde postaven byl chrám hrobu Panny Marie. Jiné podání klade hrob její na jih od Efesu v Malé Asii, v Panagia Kapuli. Spisovatelé prvních tří století totiž nemluví vůbec o smrti Panny Marie. V Chronicon Eusebia Césarejského († 340) jest sice řeč o smrti její, ale ne o hrobě; a i to místo, které jedná o smrti Panny Marie, pokládá se vůbec za podvržené.

Marie, než vzato bylo do nebe. Původně byl to snad sklep na víno. Vstupuje se do ní od západu po 8 stupních; vchod však jest uzavřen dveřmi železnými, od

---

Ke konci 4. a počátkem 5. st. zmiňují se již některé apokryfy o hrobě Panny Marie v Jerusalemě (Transitus B. M V., list Dionysia Areop. k Titovi); ale jaká víra byla jim přikládána, patrno z toho, že až skoro do polovice 6. st. nikdo k nim nepřihlížel. Zejména důležito jest, že o hrobě Panny Marie v Jerusalemě (v údolí Josafat) nečiní zmínky ani sv. Cyril, biskup Jerusalemský († 386), kterýž ve svých katechesích častěji vzpomíná posvátných míst Jerusalemských, ani Epifanius († 403), kterýž nedaleko Jerusalema se narodil, ani sv. Jeronym, který delší čas v Betlémě u Jerusalema dlel, ač každý z nich měl dosti příležitosti, aby zmínil se o hrobě Panny Marie, jestli v Jerusalemě hrob ten byl. Do 5. st. spadala by ona rozmluva patriarchy Jerusalemského Juvenala s císařovnou Pulcherií o smrti a hrobě Panny Marie v Jerusalemě, o které podává se zpráva v jedné homilii sv. Jana z Damašku (kol r. 750) citátem z neznámého spisu Euthymiaca historia (hom. 2. in dorm. B. V. n. 18); avšak citát ten jest tak nevhodně vetkán ve proud řeči — mezi otázku řečníkovu a odpověď posluchačů, že právem budí pochybnost, zda jest pravý a zda nebyl teprv později od někoho vložen do spisu Jana Dam., a to tím spíše, poněvadž celkem shoduje se s apokryfním spisem Transitus B. M. V. a poněvadž až do 14. st. nečiní se nikde jinde zmínky o té rozmluvě; spíše stěžují si patriarchové Jerusalemští, že žádný z předchůdců jejich nezaznamenal ničeho o smrti Panny Marie. — Teprv na konci 6. st. zmiňuje se spis Breviarius de Hierosolyma určitě o hrobě Panny Marie v Jerusalemě; praví: »et ibi est basilica sanctae Mariae et ibi est sepulchrum ejus.« Dovolávají se sice také spisů Theodosiových »o sv. zemi«, »o poloze země svaté«, jakož i »básnického popsání Jerusalema« a cestopisu mučeníka Antonína z Piacence, jakožto svědků ze 6. st. o hrobě Panny Marie v Jerusalemě. Ale předem první dva spisy nejsou než zpracováním jednoho a téhož spisu Theodosiova, kterýž však v neporušeném znění svém mluví sice o kostele, ale ne o hrobě Panny Marie v údolí Josafatu (praví: ibi est ecclesia dominae Mariae, matris Domini); a tak zvané »básnické popsání Jerusalema« jest pouhým opisem spisu Theodosiova dle kodexu Svato-Havelského (Codex Sangallensis), do něhož dostaly se některé věci ze spisu Breviarius de Hierosolyma; a cestopis Antonína z Piacence mluví také jen o kostele, ale ne o hrobě Panny Marie v údolí Josafatu. Řehoř Tourský († 393) mluví sice o hrobě, ale neudává místa jeho. Není tedy ze 6. st. žádného jiného svědka o té věci mimo spis Breviarius de Hierosolyma. V 7. a 8. st. činívá se již často zmínka o hrobě Panny Marie v Jerusalemě jak v slavnostních řečech, tak v cestopisech. Pozoruhodno však jest, že ještě patriarcha Jerusal. Modestus († 622) stěžuje si v slavnostní řeči, že žádný z předchůdců jeho nezanechal žádných zpráv o smrti Panny Marie, a proto k apokryfním

nichž klíče uchovávají Františkáni. Jeskyně jest podlouhlá, majíc od východu na západ průměrně 17 *m* délky a od jihu na sever průměrně 9 *m* šířky a vy-

---

spisům se utíká, aby některé podrobnosti o smrti a pohřbu jejím mohl posluchačům svým podati. Není tedy bezpečného dokladu historického pro to, že by Panna Maria zemřela a pohřbena byla v Jerusalemě.

Avšak ani to nelze dějepisnými doklady dokázati, že by Panna Maria hrob svůj měla v Efesu (t. j. as tři hodiny cesty jižně od Efesu v Panagia Kapuli). Jediné místo, k němuž lze poukazovati, jest list, kterýž biskupové na sněmu v Efesu r. 431. shromáždění poslali duchovenstvu a lidu v Konstantinopoli; v něm praví se: ἔνθα ὁ θεόλογος Ἰωάννης καὶ ἡ θεοτόκος παρθένος ἡ ἁγία Μαρία — zde bohoslovec Jan a rodička Boží, panna svatá Maria. Poněvadž totiž k výroku tomu s hledem k souvislosti a duchu jazyka řeckého právem jest doplniti sloveso ἐστίν — jest neb εἰσίν — jsou, lze vykládati jej v ten rozum, že v Efesu jest hrob i sv. Jana i Panny Marie. Někteří ovšem vykládají jinak; buď totiž pokládají místo za porušené a rozumějí je o pouhém pobytí dočasném Panny Marie v Efesu (Baro, Petr Canisius), aneb doplňují jako výrok slovo: jsou u veliké úctě. Ale ač oni bez příčiny pokládají místo za porušené, a tito méně vhodně výrok onen doplňují, přece i po tomto výkladě bylo by jisto, že Panna Maria již dlouho před sněmem Efesským v Efesu byla ve zvláštní úctě a bylo by i z něho lze souditi, že nějakou dobu tam pobyla. Důležito však jest, že kolem Efesu v obvodu několika hodin vyskytá se přes 30 míst, jež v době prastaré zasvěcena byla Panně Marii, mezi těmi zejména Panagia Kryfy (Panna Maria v úkrytu), Panagia Kavakli (P. M. u topolů), Panagia Kapuli (Brána Panny Marie), kteráž podle zachovaných zbytků pocházejí ze století prvního, a to nejspíše z doby císaře Klaudia. Důležito jest dále, že místní tradice jak mezi křesťany, tak mezi Turky ano i mezi obyvateli města Kirkindže (4.000 obyv.), jedinými to potomky starých Efesanů, klade sem od dob nepamětných hrob Panny Marie, tvrdíc, že Panna Maria přišedši se svatým Janem (evangelistou) do Efesu usadila se v jedné jeskyni západně od města, ale byvši pronásledována od pohanů držela se v úkrytu v jeskyni nyní Panagia Kryfy zvané, později v Panagia Kavakli, konečně v Panagia Kapuli, kdež prý i zemřela a pohřbena byla. Podání to udržuje se mezi obyvateli Kirkindže také poutními průvody, které tam dvakrát neb třikrát do roka se konají, zejména kolem 15. srpna, dne to nanebevzetí Panny Marie. Ano i Turci chovají zvláštní úctu k místu tomu, přinášejíce mnohdy tam nemocné dítky své, aby u Panny Marie hledali pomoci. Neméně důležito jest, že již ve spise, který před 76 roky napsán byl dle vidění, jež měla Anna Kateřina Emmerichova, klade se hrob Panny Marie na jih od Efesu a že popis místa toho, jak tam podán jest, shoduje se dle očitých svědkův úplně s polohou

soká jsouc 4 *m*. Strop opřen jest o 6 pilířů, z nichž 3 jsou ze skály vytesány, tři z kamene postaveny. Uprostřed jest okrouhlý otvor, kterým vniká slabé světlo do jeskyně. Kolem otvoru jest zevně ohrada dřevěná, by nemohl nikdo k němu přistoupiti a snad spadnouti. Zdi jsou většinou ze skály, místy však vyzděny. Na nich, jakož i na stropě zachovaly se posud stopy starých nápisů, fresek, malovaných hvězd, jež bezpochyby z dob křižáckých tažení pocházejí. Podlaha jest mramorová; pouze po obou stranách hlavního oltáře vyskytují se 2 místa nepokrytá mramorem. V jeskyni jsou 3 oltáře. Nad hlavním oltářem jest obraz, který představuje Pána, jak přijímá potěšení od anděla; pod oltářem či stolem oltářním hoří lampy, osvětlujíce zvláště ono místo, na kterém v latině napsáno jest: »Hic sudor eius factus est sicut guttae sanguinis, decurrentis in terram.« (Zde učiněn jest pot jeho jako krůpěje krve tekoucí na zem.) Ve 4. století byl nad jeskyní vystavěn kostel, zvaný Getsemany, kterýž pod vládou tureckou zaniknul. Jeskyně sama byla však v novější době obnovena a ozdobena sbírkami spolku sv. hrobu. Denně slouží se v ní mše sv. tichá; dvakrát do roka mše sv. slavná, a to v úterý po Devítníku, kdy koná se památka modlitby Páně na hoře Olivetské, a ve středu sv. týdnu. R. 1855 byl na blízku jeskyně té vzat kámen základní k votivnímu chrámu sv. Salvatora ve Vídni, na který učiněn byl nápis: »Wo das Herz Christi brach, dort brach man mich«.

b) Pán Ježíš jat a odveden.

Mat. 26, 47—56. Mar. 14, 43—52. Luk. 22, 47—53. Jan 18, 2—11.

O zajetí Kristově vypravují všichni evangelisté, Matouš nejobšírněji; s ním souhlasí nejvíce Marek. Oni

---

a jakosti Panagia Kapuli. Nicméně, jak patrno, vše to nedokazuje, že Panna Maria tam skutečně pohřbena byla, ač i Benedikt XIV. jest toho mínění, že Panna Marie přišla do Efesu se sv. Janem a tam zemřela. Jest proto čekati, zda další studie a výzkumy nerozhodnou, které podání jest pravé. (Viz čl. od Foncka v »Stimmen aus Maria-Laach« LI. s. 471—493. a LII. 143—156.)

sami jen vypravují o znamení, kterýmž Jidáš ujednal, že Krista zradí, jakož i o tom, že všichni apoštolé dali se na útěk. Ale i Marek vynechává to pokárání, které dal Pán Ježíš Petrovi proto, že mečem začal ho brániti. Sv. Lukáš zmiňuje se o tom jen všeobecně; a jakkoliv celou věc vypravuje celkem stručněji, přece udává některé podrobnosti, jichž ostatní evangelisté pominuli, zejména: že Petr uťal Malchovi ucho pravé; že Pán Ježíš výtkou svou obrátil se ke knížatům kněžským a představeným chrámu a prohlásil, že dílo jejich jest dílem temnosti ďábelské. Jméno toho, jenž Malchovi ucho uťal, udává pouze Jan. Znějí pak zprávy jejich takto:

Matouš:

26, 47: A když on ještě mluvil, aj Jidáš, jeden ze dvanácti, přišel a s ním zástup mnohý s meči a kyji, (posláni jsouce) od knížat kněžských a starších lidu.

48. Ten pak, kterýž je zradil, dal jim znamení, řka: kteréhož políbím, tenť jest (to); jměte jej.

49. A hned přistoupiv k Ježíšovi, řekl: Zdráv buď, mistře! a zulíbal jej.[1])

50. I řekl jemu Ježíš: Příteli, nač jsi přišel? Tehdy přistoupivše, vztáhli ruce na Ježíše a jali ho.

51. A aj, jeden z těch, kteří byli s Ježíšem, vztáh ruku, vytasil meč a udeřiv služebníka velekněžova, uťal ucho jeho.

52. Tehdy dí jemu Ježíš: Obrať meč svůj v místo jeho; neboť všickni, kteří berou meč, od meče zahynou.

53. Či myslíš, že nemohu prositi Otce svého, a dá mi nyní více než dvanáct plukův andělův?

54. Kterak tedy naplní se Písma, že tak musí se státi?

Marek:

14, 43. A hned, když on ještě mluvil, přišel Jidáš (Iškariotský), jeden ze dvanácti, a s ním veliký zástup s meči a kyji od knížat kněžských a od zákonníkův a starších.

44. Dal pak zrádce jeho znamení jim řka: Koho políbím, ten jest; jměte ho a veďte jistě.[2])

45. A když přišel, hned přistoupiv k němu řekl: Mistře,[3]) a zulíbal ho.

46. Tehdy oni vztáhli naň ruce a jali jej.

47. Jeden pak z těch, kteří tu okolo stáli, vytasiv meč, udeřil služebníka velekněžova a uťal mu ucho.

48. I promluviv Ježíš řekl jim: Jako na lotra jste vyšli s meči a kyji, abyste mne jali.

---

[1]) κατεφίλησεν — zulíbal ho; nespokojil se tedy s políbením jedním.

[2]) ἀσφαλῶς bezpečně, jistě. Vulgata má caute: opatrně.

[3]) Slova Ave = »Zdráv buď« není v textě řeckém.

55. V tu hodinu řekl Ježíš zástupům: Jako na lotra vyšli jste s meči a kyji zajat mne: denně sedával jsem u vás v chrámě, a nejali jste mne.

56. Ale toto všecko se stalo, aby se naplnila písma prorocká. Tehdy učeníci všichni, opustivše ho, utekli.

Lukáš:

22, 47. Když ještě mluvil, aj zástup, a ten, kterýž slul Jidáš, jeden ze dvanácti, šel před nimi, a přiblížil se k Ježíšovi, aby jej políbil.

48. Ježíš pak řekl jemu: Jidáši, políbením zrazuješ Syna člověka?

49. Tedy vidouce ti, kteří při něm byli, co se mělo díti, řekli jemu: Pane, máme-liž bíti mečem?

50. I udeřil jeden z nich služebníka veleknězova a uťal pravé ucho jeho

51. Ježíš pak odpověděv, řekl: Nechtež, až potud. A dotknuv se ucha jeho, uzdravil jej.

52. I řekl Ježíš k těm, kteří byli přišli k němu, knížatům kněžským a představeným [1]) chrámu a starším: Jako na lotra vyšli jste s meči a kyji.

53. Když jsem denně býval s vámi ve chrámě, nevztáhli jste rukou na mne: ale tatoť jest hodina vaše a moc temnosti.

49. Denně býval jsem u vás, ve chrámě uče, a nejali jste mne. Ale (toto se děje), aby se naplnila Písma.

50. A opustivše ho, všickni (učeníci) utekli.

51. A jeden mládenec šel za ním, oděn jsa na nahém těle rouchem lněným; i popadli ho.

52. Ale on opustiv roucho lněné, nahý utekl od nich.

Jan:

18, 2. Věděl pak i Jidáš, kterýž ho zrazoval, o tom místě; neb se tam Ježíš často scházíval s učeníky svými.

3. Jidáš tedy, pojav stráž a služebníky od velekněží a fariseův, přišel tam se svítilnami a pochodněmi a zbraní.

4. Ježíš pak, věda všecko, co na něj přijíti mělo, vyšed (proti nim), řekl jim: Koho hledáte?

5. Odpověděli jemu: Ježíše Nazaretského. Řekl jim Ježíš: Já jsem. Stál pak s nimi i Jidáš, kterýž jej zrazoval.

6. Jak tedy řekl jim: »Já jsem«, ustoupili zpět a padli na zem.

7. I otázal se jich opět: Koho hledáte? Oni pak řekli: Ježíše Nazaretského.

8. Odpověděl Ježíš: Pověděl jsem vám, že já jsem: jestliže tedy mne hledáte, nechte těchto, ať odejdou.

9. Aby se naplnila řeč, kterouž byl pověděl: Z těch, které jsi mi dal, neztratil jsem žádného.

10. Tedy Šimon Petr, maje meč, vytrhl jej a udeřil služebníka veleknězova a uťal ucho jeho pravé. Bylo pak jméno služebníka (toho) Malchus.

11. Tedy řekl Ježíš Petrovi: Schovej meč (svůj) do pochvy. Nemám-liž píti kalich, který mi dal Otec?

---

[1]) στρατηγοὺς t. j. velitelům stráže chrámové.

Bylo as půl noci. Ježíš vzbudil apoštoly a vyzval je, aby vstali: ježto zrádce přichází. A vskutku, ještě mluvil, a již přicházel Jidáš v čele tlupy ozbrojené, kterou s ním vyslala velerada. Uplynuly již alespoň 2 hodiny od té doby, co vzdálil se od večeře; a ty stačily, aby vykonal potřebné přípravy ku provedení plánu svého. A vykonal je pečlivě. Opatřil si tlupu ozbrojenou, aby potlačil se rozbroj lidu, kdyby nějaký nastal. V té byli nejen služebníci velekněží a fariseův a oddělení stráže chrámové (Jan 18, 52, 3.), nýbrž jak ze slova »σπεῖρα« (kohorta) a »χιλίαρχος« (tisícník) (Jan 18, 3, 12.) i z mečů, jež dle synoptiků s sebou přinesli, s veškerou pravděpodobností souditi lze, také vojínové římští. Opatřiti si je nebylo nesnadno; neboť dle Josefa Flavia sídlila posádka římská na hradě Antonia; o svátcích pak stály tlupy vojenské i u bran chrámových, aby ihned potlačily vznikající bouři neb odboj; také vladař římský odebíral se o svátcích velikonočních do Jerusalema, aby tím snáze mohl pozorovati hnutí lidu. Musili ovšem členové velerady žádati za spolupůsobení vojínův; ale k tomu snadno se odhodlali; neboť vojínové římští podávali větší jistotu, že vzbouření se nestane; mohliť doufati, že pouhá přítomnosť jejich může zadržeti veškeré hnutí bouřlivé. Nadto není pravdě nepodobno, že tím chtěli si též vladaře nakloniti, aby spíše vyhověl dalším přáním jejich. Pilát pak měl rovněž důležité důvody, aby učinil podle žádosti jejich; neboť i jemu musilo záležeti na udržení pokoje.

Celá výprava, ku které se pro důležitost věci připojili také členové velerady (Luk. 22, 52.; Jan 18, 52.), opatřila se též pochodněmi, ač byl úplněk, buď že mraky pokrývaly oblohu, neb že připraviti se chtěli pro případ, že by se obloha zatáhla mraky; snad i proto, že také při svitu měsíce bylo v zahradě temno pro stín stromův.

Jidáš vedl výpravu do zahrady Getsemanské. Mohlť na jisto (Jan 18, 2.) souditi, že tam Pán Ježíš jest. Býval tam Pán Ježíš častěji celou noc s učeníky svými za pobytu svého v Jerusalemě; a jmenovitě od slavného vjezdu svého strávil tam všecky noci, vyjímajíc noc z neděle na pondělek. (Srv. Mat. 21, 17. Mar. 11, 11. Luk. 21. 37; 22, 39.) Avšak vojínové římští

neznali Krista osobně; snad ani mnozí ze služebníků velekněžských neviděli ho dosud z takové blízkosti, aby utkvěla jim v mysli podoba jeho. A byť i všichni znali jej, přece bylo jistější pro temnotu noční nějakým určitým a bezpečným znamením označiti Krista, aby se nechybili; neboť jakkoli snadno bylo Jidášovi i v temnotě a stínu ihned označiti jej, poněvadž s ním po delší čas v blízkosti a důvěrně obcoval, přece velmi těžkým bylo to pro ostatní, kteří vídali jej pouze zřídka a z dálky. Proto dal jim Jidáš znamení, po němž by Krista poznali, ale znamení, které bylo hodno bídné povahy jeho. Ostýchaje se zřejmě předstoupiti před Krista jako zrádce a chtěje alespoň před apoštoly zakrýti šeredný svůj čin, řekl: »Kteréhož políbím, tenť jest, jměte jej« (Mat. 26.). Políbení tedy, výraz lásky a úcty, vyvolil za znamení, aby i Krista vojínům označil i zradu svou zakryl alespoň před apoštoly, ne-li před Kristem. Napomínal však: »Veďte ho jistě«. Neboť věděl, kterak Kristus několikráte již ušel nepřátelům, když ho chtěli jíti a usmrtiti; a snad ještě nevyplatili mu peněz, nýbrž až by ho dovedli do města, a proto bál se as také, aby o výdělek nepřišel, kdyby Kristus utekl.

Avšak Kristus dalek byl toho, aby unikal. On spíše šel jim vstříc ku vchodu, kde ostatní apoštoly zanechal. Tu již přicházel Jidáš v čele tlupy a předstoupiv před Krista, zulíbal jej (κατεφίλησεν), jako by k němu láskou hořel, a pozdravil řka: »Zdráv buď, mistře!« Spojil tak zradu s pokrytstvím, jež jako had na venek v různých barvách mění se, uvnitř však smrtelný jed skrývá, a proto hnusnější jest, než co vůbec hnusného ze srdce vychází. Kdyby byl zjevně vydal mistra svého nepřátelským vojínům, byl by také vykonal hrozný čin zrady na mistru svém; avšak vystoupení jeho by bylo bývalo přece mužné. Když však právě tím vydal mistra, že k němu předstíral lásku a oddanost, ukázal, jak bídná a podlá byla povaha jeho. Nicméně Kristus neodsoudil ho hned, nýbrž chtěje zachovati duši jeho, ještě nyní nabízel mu milost svou. Oslovil ho přelaskavě a přítelem nazval, aby tím spíše získal ho a dodal mu zmužilosti k pokání a naděje v odpuštění.

Nad to otázkou vybídnul ho, aby uvážil, co činí, řka: »Příteli, nač jsi vyšel?« A aby Jidáš tím spíše a tím jasněji poznal velikost viny své a zaleknul se před tou záhubou věčnou, která již již před ním se otvírala, sám uváděl mu slovy dojemnými na pamět zlobu činu, který spáchal; pravilť: »Políbením zrazuješ Syna člověka,« jako by řekl: »Příteli, kteréhož jsem učinil svým důvěrníkem, jemuž nesmírná prokázal jsem dobrodiní, — jak splácíš za to! — ty zrazuješ! — černým nevděkem splácíš dobrodiní, jež jsem ti učinil, a to zradou, již má v ošklivosti každý, kdo nezbavil se všeho citu pro čest a poctivost. A koho zrazuješ? Syna člověka, — vtěleného Boha, jenž pro spásu všech se vtělil, jenž však též souditi bude, jak kdo použil milosti mu podávané. — A čím zrazuješ jej? Políbením; — toho výrazu lásky a úcty ty zneužíváš k činu černému. Nehrozíš se toho? Chceš v tom zůstati? Ó zmuž se rychle, ještě jest čas — ale již nejvyšší.« — Tři věci vytýká mu tak: že zrazuje mistra svého, s nímž byl dosud v poměru přátelském, že zneužívá při tom políbení, výrazu úcty a lásky, ke zradě, a to takové, při které Syn člověka, — Vykupitel, vydáván jest. Slova ta obsahují však částečně i důvod, proč se Pán Ježíš nechal od Jidáše políbiti: chtěl ukázati, že nedal ničím podnětu k zatknutí, chtěl ukázati nesmírnou lásku svou a netoliko slovem, nýbrž i skutkem učiti, že máme milovati ty, kteří nás nenávidí a pronásledují.

Místo, kde Jidáš Krista políbil, ukazuje se as 15 *m* na jih od toho místa, kde dle podání apoštolé spali; jest vně nynější zahrady Getsemanské.

Když Jidáš milosti podávané nepoužil, odvrátil se Pán Ježíš od něho a, jak praví Jan, šel naproti zástupu, do něhož zase vešel Jidáš, jak Jan připomíná; a otázal se: »Koho hledáte?« A když řekli, že hledají Ježíše Nazaretského, řekl: »Já jsem«. Věděli to ovšem již ze znamení, jež jim dal Jidáš. Avšak nevztáhli na něj rukou hned, poněvadž zadrženi byli buď velebným vystoupením Kristovým neb všemocnou vůlí jeho. Pověděl pak Pán Ježíš slova ta s klidem tak velebným a důrazem tak mocným, že všickni ustoupili a padli na zem jako omráčeni. Kristus tak učinil jednak proto,

aby ukázal, že nad ním nemají moci žádné, a že nemohli by mu nic učiniti, kdyby sám nechtěl trpěti; jednak proto, že chtěl upozorniti je na vyšší bytost svou, aby uvážíce, kdo jest ten, jehož hledají, šli do sebe a neobtěžovali hříchem duše své. Zdali všichni padli na zem, neb pouze ti, kteří měli Krista jíti, text neudává; avšak, ačkoli někteří drží se mínění druhého, přece první mínění zdá se pravděpodobnějším. Neboť Kristu neběželo o to, aby zadržel své zatknutí, nýbrž aby projevil svoji božskou moc a velebnost. Proto také neodešel, když omdleli, nýbrž čekal, až přišli k sobě; a zase tázal se, koho hledají. A když odvětili, že hledají Ježíše Nazaretského, připomenul jim, co již řekl, a zabrániv slovem moci své, aby apoštolům ničeho nečinili, (»Jestli tedy mne hledáte, nechte těchto, ať odejdou,«) nechal se svázati. Projevil tím v největším nebezpečenství vlastního života něžnou péči o učeníky své; nedopustil jich jíti, jednak že nebyli dosud ozbrojeni proti hrůzám smrti, jednak že měli po jeho nanebevstoupení pokračovati v díle jeho. Také vskutku žádnému z učeníků jeho nestalo se nic v čas Kristova utrpení.

Jakmile vojínové vztáhli ruce na Krista, hotovili se apoštolé mocí ho brániti. Pravili: »Pane, máme-li bíti mečem?« A Petr nečekal ani na odpověď; vedle ohnivé povahy své ihned vytasil meč a uťal pravé ucho (Luk.) služebníku veleknězovu, jemuž jméno bylo Malchus. Bezpochyby mířil na hlavu jeho — snad že právě na Krista ruce své vkládal, — ale buď že v rychlosti změnil směr neb že Malchus se uhnul, zkrátka řízením Božím zasáhl pouze ucho jeho a uťal je, ale tak, že, jak se zdá z Luk. 22, 51., zůstalo ještě při hlavě vězeti. Byla to ovšem ukvapenost pochodící z ohnivé povahy Petrovy a zmužilosti a lásky ke Kristu, ukvapenost, při níž nepovážil, ani že sám a apoštolé s ním nic by nesvedli proti přesile, ani že Pán Ježíš jsa všemohoucí žádné pomoci (z jejich strany) nepotřebuje. Že měl meč při sobě, pokládá Ollivier za něco obyčejného, ježto Židé, a jmenovitě cestující a poutníci, zbraň s sebou nosívali (Passion, 58). Avšak že by i apoštolé nosili zbraň, nelze dokázati; i zdá se spíše pravděpodobno, že vzali si meče úmyslně z večeřadla, poněvadž

z řečí Kristových vyrozuměli, že na něj bude útok učiněn a že slova Luk. 22, 36—38. tak si vykládali, jako by Pán Ježíš sám chtěl, aby meče vzali s sebou. (Srovn. st. 212). Jméno toho (Petrovo), jenž ucho uťal, udává pouze Jan; proč ostatní jméno jeho zamlčují, není známo; snad proto, že když oni psali své evangelium, Petr ještě byl na živu; zamlčeli tedy jméno jeho, aby mu nezpůsobili obtíží proto, že se protivil vrchnosti — vojsku od vrchnosti vyslanému.

Pán Ježíš ovšem nechtěl, aby ho bránili. Proto zakázal Petrovi, řka: »Nechte, až potud!« (až potud a ne dál, t. j. nebraňte jim více postoupiti ke mně aniž mne braňte). »Schovej meč svůj do pochvy, neboť všickni, kteří berou meč, od meče zahynou.« Slovy těmi buď pronesl zásadu právní dle Gen. 9, 6. [1]) (Pölzl, Mald., Calm.), aneb spíše vyjádřil se příslovím, kterýmž se naznačuje, že kdo bez potřeby a bezprávně (o své újmě) sahá k meči, hoden jest, aby sám tím způsobem zahynul. Petr ovšem mohl se domnívati, že jedná v nutné obraně, jak toho žádá láska k mistru svému; avšak Pán Ježíš poučuje ho a tím i ostatní apoštoly, že nechce, aby věc jeho násilím a mocí se šířila, nýbrž trpělivostí, vytrvalostí, modlitbou a důvěrou v Boha. Také dějiny dokazují, že, kde mocí šířila se víra Kristova, nemělo to ani velkého zdaru ani dlouhého trvání.

Mimo to poučil Pán Ježíš Petra, že nepotřebuje jeho pomoci, řka: »Zdaliž mníš, že bych nemohl prositi Otce mého a dal by mi nyní více než dvanáct plukův andělův?« Slovy těmi dává na jevo, že by byl vyslyšen býval, kdyby byl dříve prosil, naprosto. A právě že to věděl a přece trpěti chtěl, přidal: »Ne jak já chci, nýbrž jak ty chceš«. O dvanácti pak plucích andělů zmiňuje se, poněvadž hledí k počtu apoštolův: uvádí pak tak veliký počet (více než 12 tisíc), aby ukázal tím jasněji, že by proti němu nic nezmohla moc lidská, kdyby bylo v božském plánu, aby netrpěl. Neboť jestli jeden anděl 185.000 vojínův ozbrojených kdys (za Ezechiáše) za jednu noc pobil, co by mohlo

---

[1]) Gen. 9, 6. Kdo by koli vylil krev lidskou, vylita bude krev jeho; nebo k obrazu Božímu učiněn jest člověk.

učiniti 72.000 andělů, nehledíc ani k tomu, že sám Bohem jest. Proto také opět prohlašuje s důrazem, že musí býti vydán nepřátelům, aby se naplnila Písma. (Mat., Jan.) Při slovech těch měl nejspíše proroka Isaiáše na mysli, kterýž dojemným způsobem předpovídá, ba líčí utrpení Vykupitele, přirovnávaje ho k beránku, kterýž, veden jsa na smrt, neotvírá úst svých.

Upokojiv Pán Ježíš apoštoly a zdržev je od násilí, obrátil se ještě k celé tlupě, jmenovitě ke knížatům kněžským a představeným chrámu a starším a vytýkal jim násilnické jejich jednání a prohlásil, že zatknutí jeho možné jest pouze dopuštěním Božím. Pravil: »Jako na lotra vyšli jste s meči a kyji. Když jsem na každý den býval s vámi v chrámě, nevztáhli jste rukou na mne; ale to se děje, aby se naplnila Písma, a tato jest hodina vaše a moc temnosti.« Hodinou jejich může se ovšem rozuměti doba noční, v níž vyšli proti Kristu, v tomto smyslu: Nyní v době noční přicházíte na mne; za dne neměli jste odvahy, ač denně učil jsem mezi vámi v chrámě. Avšak nelze upříti, že hodinou jejich rozumí též Pán Ježíš dobu, která byla od Otce k dílu vykupitelskému (k zajetí Kristovu) určena a proto Židům přízniva; dle toho Pán Ježíš opět prohlašuje, že pouze proto mohou jej jíti, poněvadž Bůh dopouští. Mocí temnosti rozumí moc toho, jenž vládne v temnosti, t. j. knížete zlých duchův. Tvrdí tedy, že nyní, v tomto okamžiku, moc ďábelská se jeví, a proto oni, vztahujíce ruce své na něho, že jednají ve službě ďábelské, a poněvadž to činí dobrovolně, že stávají se vinni zavražděním Vykupitelovým.

Po celou tu řeč nepřerušili Pána Ježíše ni služebníci ni vojínové; zadržovalať je zajisté velebnost jeho. Teprv, když domluvil, spoutali jej a odváděli. Apoštolé vidouce to utekli.

Mezi tím pak, co Krista odváděli, šel za ním v jisté vzdálenosti nějaký mládenec, oděn jsa »na nahém těle« rouchem lněným (Mar.). Toho popadli také. Ale on opustiv roucho lněné, nah utekl od nich. Kdo tento mládenec byl, nelze říci. Někteří ze starších vykladačův (Ambr., Chrysost., Řehoř Vel., Beda, Baro)

myslili na evangelistu Jana; jiní (Epiph., Theoph.) na Jakuba. Avšak proti tomu čelí již to, že sv. Marek výslovně rozlišuje mládence toho od učeníků Kristových či apoštolův, o nichž dí, že »všichni« utekli. Z novějších exegetů myslili mnozi na Marka samého, a to proto, poněvadž by prý Marek jinak neměl příčiny, aby zaznamenal věc tu nedůležitou a také sotva že by byl se o tom jinak dověděl. (Olsh., Lange, Reischl, Bisp., J. Grimm, Ewald, Weisz, Keil.) Avšak tomu odpírá veškerá tradice, dle níž Marek »Krista ani neslyšel ani nenásledoval«. (Papias.) A že by Marek jinak nebyl mohl zvěděti o příběhu tom, bezdůvodně tvrdí se. Neboť mládenec onen byl zajisté již tehdy s apoštoly znám, aneb alespoň později seznámil se s nimi. A od něho mohli se dověděti o věci té apoštolé, jestli nezahlédli ho též sami, a od apoštolů nebo též od mládence toho i Marek, kterýž v Jerusalemě byl domovem. Konečně, jakkoli ta událost nepatrnou se zdá, měl Marek příčinu, aby ji zaznamenal. Chtěl zajisté na konkretním případě ukázati, jak nebezpečná byla situace pro apoštoly a jaká zuřivost Kristových nepřátel, kteří nenechali ani toho na pokoji, kdo za Kristem šel. Ačkoli však nelze říci, kdo byl mládenec onen, to přece jest jisto, že byl v nějakém bližším poměru ke Kristu. Neboť evangelista výslovně praví, že šel »za ním«, za Kristem, nikoli za zástupem, kterýž jej odváděl. Byl oděn pouze v rouchu nočním snad proto, že probuzen byv ze spánku hlukem, vyšel ven a vida, že Krista odvádějí, šel za ním. Možno však též, že vyšel již z města, snad z domu, kde Pán Ježíš večeřel. Ovšem mínění tomu na překážku jest přiodění jeho. Avšak význam slova σινδών (lněné roucho) a γυμνός (nahý) jest příliš roztažitelný a proto nikoli překážkou rozhodnou.

Hlava II.

Pán Ježíš před židovskými a pohanskými soudci.

Ve zprávách týkajících se výslechu před soudci židovskými shodují se celkem všicci synoptikové. Lukáš odchyluje se pouze tím, že pomlčev o výslechu nočním,

líčí obšírně pouze ranní sezení velerady, kteréhož však sv. Matouš a sv. Marek, vylíčivše sezení noční, pouze krátce se dotýkají. Že Lukáš zmiňuje se toliko o ranním výslechu, stalo se as proto, že před Římany jediné tento výslech měl právní platnost. Ode všech synoptiků liší se sv. Jan tím, že vypravuje o výslechu před Annášem, o němž synoptikové pomlčují. Sv. Matouš pomlčel as proto o něm, poněvadž vůbec uvádí pouze skutečné vrchnosti oprávněné. A sv. Marek a sv. Lukáš neměli příčiny, aby v té věci dále šli než Matouš. Sv. Jan však zaznamenal jej, aby doplnil vypravování synoptiků, zvláště proto, poněvadž v tomto výslechu jevila se více ještě i zloba židovská, jež chtěla pronásledování rozšířiti také na učeníky Kristovy, i Kristova péče o své věrné, kterýž jmen jejich neudal.

O zapření Petrově zmiňují se všickni evangelisté, ač v některých věcech vedlejších zdánlivě se rozcházejí.

O smrti Jidášově mluví pouze sv. Matouš.

a) Pán Ježíš před Annášem.

(Jan 18, 12—14; 19—24.)

18. 12. Tlupa tedy a tisícník a služebníci židovští jali Ježíše a svázali jej

13. a přivedli ho k Annášovi nejprve; neboť byl tchánem Kaifáše, jenž byl nejvyšším knězem roku onoho.

14. Byl pak (to ten) Kaifáš, kterýž byl dal Židům radu, že užitečno jest, aby člověk jeden zemřel za lid.

19. Velekněz tedy otázal se o jeho učenících a o jeho učení.

20. Odpověděl jemu Ježíš: Já zjevně mluvil jsem světu: já vždy učíval v synagoze a ve chrámě, kdežto všickni Židé scházejí se, a tajně nemluvil jsem nic.

21. Co se mne ptáš? Zeptej se těch, kteří slyšeli, co jsem mluvil jim; aj ti vědí, co jsem já mluvil.

22. Když pak to pověděl, jeden ze služebníků stoje tu dal políček Ježíšovi, řka: Tak-li odpovídáš nejvyššímu knězi?

23. Odpověděl jemu Ježíš: Mluvil-li jsem zle, vydej svědectví o zlém, pakli dobře, proč mne tepeš?

24. I poslal jej Annáš svázaného ke Kaifášovi, nejvyššímu knězi.

S hory Olivetské vedli Pána Ježíše do Jerusalema; jak tradice dí, šli s ním nejprve po východní straně potoku Cedronu údolím Josafatským; dospěvše pak

Obr. 11. — Údolí Josafatské či Cedronské.
1. jižní most přes Cedron, 2. hrob Absalonův, 3. hrob sv. Jakuba Malého (Menšího), 4. hrob Zacharášův, 5. hora Olivetská.

k hrobu Absalonovu [1]) přešli po jižním mostě Cedron-

[1]) Hrob tento dal si vystavěti Absalon za svého života, ale dle souhlasného mínění všech nebyl tam nikdy pochován. O pravosti jeho chovají sice někteří pochybnosti; avšak uznané auto-

ském, na němž dle podání Pán Ježíš padnul pod týráním žoldnéřů, na břeh pravý a brali se potom po jižní straně hory chrámové (přes Ofel) do Tyropoea a odtud na Sion. Byla to táž cesta, kterou Pán Ježíš dříve šel z večeřadla na horu Olivetskou; měřila as 1300 *m* neb 2000 krokův. Na Sioně vešli s Kristem Pánem k Annášovi, bývalému velekněži a tchánovi tehdejšího velekněze Kaifáše. Annáš tento, syn Sethův, pocházel z mocné a zámožné rodiny kněžské. Velekněžem stal se r. 760 po založení Říma (kol r. 8. po Kr.) a zůstal jím po 7 let, kdy jej Valerian Gratus (r. 768 po zal. Ř.) s úřadu svrhnul. Avšak tím nikterak neutrpěl v očích lidu. Neboť svou znalostí zákona, chytrostí a energií, jakož i bohatstvím svým a přidržováním se strany saduccejské a svazky příbuzenskými dovedl si nejen u lidu zachovati vážnost až do smrti, nýbrž i s nejpřednějšími osobami udržeti styky blízké, tak že až do konce života svého byl osobou rozhodující a tak šťasten, že svého zetě a 5 synů svých viděl na stolici velekněžské.

Jak ze sv. Jana 18, 18. sr. 18, 25. souditi lze, bydlil v některém oddělení paláce Kaifášova. Neboť ačkoli dle řečených míst sv. Jana první zapření Petrovo stalo se, když Pán Ježíš byl u Annáše, ostatní pak, když u Kaifáše byl, přece všecka ta zapření stala se v jednom a témž domě. Tradice sice odděluje od sebe obydlí jejich, kladouc obydlí Annášovo do vnitř města (Sionu) k jižní hradbě městské, as 100 *m* od nynější brány Sionské na sever, tedy tam, kde nyní jest klášter (nesjednocených) arménských řeholnic (Dêr-ez-Zetun — klášter olivový,[1]) a obydlí Kaifášovo jihozápadně

---

rity, na př. De Saulcy, uznávají pravost jeho; ano někteří hledíce k úctě, kterou měli Židé k domu Davidovu, a k lásce, kterou měl David k Absalonovi, připouštějí možnost, že tam později přece bylo pohřbeno tělo Absalonovo, ale tajně a bez lesku vnějšího. Jest vytesán z ohromného balvanu čtverhranného; každá strana jeho as 6 *m* dlouhá jest ozdobena jonickými polosloupy, nad nimi ční nástavek věžovitý z kvádrů, který končí se květinovou korunou.

[1]) V klášteře olivovém (arménském) jest kostelík, a v tom na levo kaplička s oltářem. naznačující místo, kam stráž Krista přivedla a kde Petr Pána zapřel. Venku stála oliva (odtud jméno kláštera »olivový«), ku které prý byl Pán Ježíš přivázán, než by

od domu Annášova, či as 50 *m* od brány Sionské na jih (Viz plán Jer.) a as 70 *m* od večeřadla na sever, tedy tam, kde nyní stojí arménský kostel sv. Salvatora s klášterem Sionským. Proto však netřeba pokládati tradici tu za nesprávnou, neboť lze ji srovnati s udáním textu. Buď totiž byl tehdy Annáš alespoň na čas v některém oddělení domu Kaifášova, aneb spíše tak zvaný dům Annášův a Kaifášův nejsou nic jiného než části či oddělení jednoho a téhož paláce Kaifášova, jež od sebe dvorem, snad i zahradou, odděleny byly; v jednom pak oddělení bydlil stále Annáš se svojí rodinou a služebnictvem, v druhém Kaifáš.

K Annášovi přivedli Pána Ježíše nejprve, jak řečeno. Příčinu, proč tak učinili, udává sv. Jan slovy: »neboť byl tesť (tchán) Kaifáše, jenž byl toho léta nejvyšším knězem«. Z toho patrno, že nikoli v úředním postavení Annášově, nýbrž v příbuzenském svazku jeho s veleknězem Kaifášem byla příčina, proč Pána Ježíše nejprve k němu vedli. Zařídil tak asi Kaifáš sám, aby radost způsobil svému tchánu, kterýž, jak se zdá, byl hlavním strůjcem neb alespoň podporovatelem všech nepřátelských podniků proti Kristu. Možná též, že to bylo i přáním Annášovým, jemuž Kaifáš vyhověti chtěl. Že by to byl Kaifáš nařídil za tím účelem, aby se pochlubil před Annášem, co dokázal, jak domnívá se Grimm, jest pravdě nepodobno, aniž srovnává se dobře s poměrem příbuzenství, kterýž sv. Jan udává za důvod, pro který Ježíš byl doveden k Annášovi.

O tom, co se dálo s Kristem u Annáše, neshodují se exegeté; zejména rozcházejí se v tom, zdali výslech, o němž sv. Jan vypravuje v k. 18, 19—23. udál se u Annáše aneb u Kaifáše. Většina exegetů totiž má za to, že výslech onen stal se u Kaifáše, tak že by u Annáše žádného výslechu nebylo bývalo a s Kristem jen malou chvíli tam se zdrželi, než se sešli členové velerady u Kaifáše. Důvody, o něž opírají mínění své, jsou hlavně tyto: *a)* že první zapření Petrovo, o němž

---

odveden ke Kaifášovi. Oliva ta zachovala se mnoho století; ještě v 16. st. byla; teď jest tam mladý výhon z kořene oné prastaré olivy.

Jan vypravuje před řečeným výslechem (v 16. a 17.), stalo se v témže domě, ve kterém se událo zapření druhé a třetí, t. v domě Kaifášově, jak patrno ze synoptikův a z Jana (sr. v. 18. s v. 25.); *b)* že evangelista sám ve 13. v. jmenuje Kaifáše veleknězem toho roku, a tedy veleknězem, jenž dle v. 19. onen výslech předsevzal, že nelze rozuměti jiného než Kaifáše; *c)* že Annáš, nejsa veleknězem úřadujícím, neměl práva dotazovati se Krista ve veleradě na jeho učení a učeníky.

Avšak důvody tyto nejsou přesvědčivy. Neboť z toho, že všecka zapření Petrova udála se v témž domě, nejde ještě, že by Annáš nebyl mohl onen výslech předsevzíti, třeba první zapření bylo se stalo mezi oním výslechem. Vždyť, jak řečeno, Annáš měl buď dočasné aneb, což pravděpodobnější jest, stálé obydlí v některém oddělení domu Kaifášova, a tedy ten dvůr, ve kterém Petr se ohříval, když byl Kristus u Annáše, nebyl jiný než ten, ve kterém se ohříval, když byl Pán Ježíš u Kaifáše. Z toho pak, že sv. Jan ve 13. v. jako v závorce jmenuje Kaifáše veleknězem toho roku, nejde, že by veleknězem, o němž v 19. v. jest řeč, nemohl se rozuměti Annáš, ježto v Písmě sv. mají tento titul také velekněži sesazení, ano i představení jednotlivých tříd kněžských; Annáš pak docela staví se u sv. Lukáše s titulem »velekněz« i před Kaifáše slovy: »za velekněze Annáše a Kaifáše« zajisté pro jeho vážnost, které požíval. Konečně není řeči o tom, že Annáš onen výslech předsevzal ve veleradě, nýbrž ve svém příbytku, (ač nebylo by příčiny, proč by člen velerady nemohl také v sezení učiniti podobnou otázku, jakou učinil Annáš ve svém příbytku).

Jiní [1]) mají za to, že výslech onen stal se u Annáše, a mezi ním že Petr poprve Krista zapřel; po výslechu tom pak že Pán Ježíš byl ke Kaifášovi odveden. Mínění to pokládáme za správné; vyžadujeť toho souvislost. Ve 13. v. totiž vypravuje evangelista, kterak Pána Ježíše přivedli k Annášovi, jen jako v závorce a mimochodem připomínaje, že Annáš byl tchánem toho velekněze Kaifáše, který dříve již vyjádřil se, že

---

[1]) Pölzl, Schanz, Grimm, Lesêtre, Ollivier, Camus.

lépe jest, aby jeden člověk zemřel, než aby celý národ zahynul. Vylíčiv pak, kterak Petr Krista zapřel, a kterak »velekněz« Pána Ježíše vyslýchal (v. 19.), teprv ve 24. v. sděluje, že Annáš poslal Pána Ježíše ke Kaifášovi. Souvislost tato patrně nasvědčuje tomu, že to, co se vypravuje před v. 24., stalo se, když byl Pán Ježíš u Annáše, a že tedy vyšetřujícím oním veleknězem nebyl Kaifáš, nýbrž Annáš.

Tázal se pak bývalý velekněz tento Pána Ježíše na učeníky a učení jeho. V otázce té vidí sv. Otcové posměch, jako by se byl Annáš Pánu Ježíši vysmíval, že všickni učeníci opustili ho, kterýžto posměch i my že obnovujeme, nežijeme-li jako učeníci Kristovi. Že otázka po učenících byla by měla ráz posměchu, kdyby se Annáš byl pouze po tom tázal, kde učeníci jeho jsou, nelze popírati. Že by však byl vskutku tak učinil (a pouze v tento rozum tázal se), okolnosti nenasvědčují. Spíše jest pravdě podobno, že Annáš chtěl zavésti předběžné vyšetřování, k němuž mu Kaifáš ať mlčky ať výslovně svolení dal, buď aby poctil ho, neb aby byl připraven mu podklad a udán směr, kterým by se bráti měl v zasedání velerady. K tomu konci pokládal ovšem zcela za přiměřené, aby se tázal předem po učenících a učení Pána Ježíše — po učenících, v ten rozum totiž, k čemu jich tolik stále s sebou vodí? ne-li snad za učely pobuřujícími? — po učení pak, aby nalézti mohl něco, proč by ho obžaloval jako rouhače — nehlásá-li nějakých nauk podvratných. rouhavých. Otázky tyto předpokládají, že Annáš pokládal Pána Ježíše za strůjce, ne-li docela za hlavu nějaké společnosti tajné, jakých od vpádu Římanův a od nastolení Herodova v Palaestině více povstalo z odporu proti těm poměrům, které za vlády římské povstaly. Zdali však se Annáš pouze stavěl tak, jakoby Pána Ježíše za takového strůjce neb náčelníka tajné společnosti měl, aneb vskutku tomu věřil, nelze tak snadno říci. Neboť jednak byl starý velekněz pronikavý a měl s tolika lidmi známost a dával z takové blízkosti Krista pozorovati, že stěží lze se domnívati, že by byl neznal dostatečně povahy i učení Kristova a tedy nevěděl, že snahy jeho nejsou podvratné; jednak

však nesmí se zapomínati, že orientalové, a jmenovitě Israelité, jsou velice nedůvěřiví, podezřívati jiného že jim jest přirozenou opatrností a že tedy skoro div by to byl býval, kdyby byl Annáš už napřed neklonil se k tomu, aby něco nesprávného hledal v tom, co o Kristu zvěděl. Vždyť Kristus pocházel z Galilee, byl tedy krajanem Judy Galilejského (Gaulonitského), který po zapuzení Archealově pobouřil lid proti sepsání lidu, jež tehdy místodržitel syrský zařídil. Mluvil bez ustání o tajemném království, jež Bůh připravuje na zemi a v němž pouze věřící budou míti účastenství. Volal k sobě sklíčené a nešťastné a horlil proti možným. Veřejně hlásal, že přináší meč a chce, aby oheň zapálil se. Nešetřil obyčejů ni obřadů zavedených, a jiné zaváděl; ba zřejmě řekl, že zasvětí kult nový, duševní, kterýž by byl pro všecky lidi. Učeníkům pak svým nakazoval, aby neseznamovali každého s jeho učením, by tak »nedávali svatého psům«. Mohla tedy alespoň pochybnost nastati v mysli velekněze a ta přiměti jej k tomu, by se otázal jeho samotného, a to právě nyní, kdy jako vězně viděl ho před sebou a mohl se domnívati, že nyní, sklíčen jsa na mysli, alespoň nějakou výpověď učiní, která dá podnět k dalšímu jednání, a tak že se věc vysvětlí aneb cesta ukáže, kterou by se měli dále bráti při soudním řízení. Však nechť tomu bylo jakkoli — nechť skutečně Annáš věřil, že Kristus jest strůjcem neb hlavou tajného spolku, aneb se tak pouze tvářil, jako by tomu věřil: to jest jisto, že otázky ony byly i zbytečné i neoprávněné. Zbytečné, poněvadž Kristus k nim již odpověděl veřejným svým působením, ukázav tak, že nešíří učení tajného aniž chce spolek tajný založiti; a kdyby byl Annáš měl smysl pro učení Kristovo, mohl vlastním názorem v Jerusalemě samém přesvědčiti se, že čisté a vznešené jest jeho učení a božské jeho poslání. Neoprávněny pak byly otázky ty, poněvadž ani Annášovi ani veleradě neběželo o to, aby jeho učení a poměr k učeníkům poznali a z toho posoudili, je-li nějakým zločinem vinen neb ne, — vždyť již napřed ustanovili, že ho usmrtí — nýbrž o to, aby pouze nějakou záminku nalezli, by ho alespoň na oko právem mohli obžalovati a odsouditi. Proto také

Pán Ježíš neodpověděl k otázkám jeho. O učenících pomlčel vůbec, jednak že chtěl šetřiti jich, jednak že z nich nebyl povinen nikomu činiti účty, leč nebeskému Otci svému. V příčině učení svého však poukazuje k veřejnému působení svému a četným svědkům těm, kteří slyšeli jeho učení a viděli divy jeho a proto bezpečně mohli dáti o tom svědectví. Činí tak ovšem proto, poněvadž ví, že by vlastnímu svědectví jeho nebyli dali víry; avšak také tím ukazuje svoji nevinu — moha se dovolávati svědectví celého světa v tom vědomí, že nikdo, ani nepřátelé jeho, nemohou ho usvědčiti ze zlého; ano činí tím i výtku Annášovi, že se ptá zbytečně po věcech vůbec známých, a tedy za účelem zajisté nekalým.

Slova Kristova, projádřená s vážností a hlasem pevným, zarazila Annáše i všechny přítomné a uvedla je v rozpaky. O tajném nějakém spolčování se nemohlo již býti řeči; vždyť učil veřejně; přátelé i nepřátelé slyšeli ho a mohli dáti o tom svědectví. Po čem tázati se tedy, aby dodělali se něčeho, co by proti němu svědčilo? Vždyť nebylo vůbec radno činiti v té věci nové pokusy, aby nedostalo se jim nového zahanbení. Mlčeli proto všichni, a každý toužil po nějakém výjevu, který by přerušil trapnou situaci. Jeden služebník odvážil se takový výjev způsobiti. Dle sv. Chrysostoma byl to Malchus, jemuž Pán Ježíš uzdravil ucho v zahradě. Ten, chtěje se zavděčiti veleknězi, vykládal odpověď Kristovu tak, jako by tím urážka byla způsobena Annášovi, a pleta se do soudního řízení, udeřil Pána Ježíše v tvář, volaje: »Tak-li odpovídáš nejvyššímu knězi?« Ač hrubé to jednání bylo zcela nezákonné, Annáš nepokáral sluhu pro ně; spíše mlčením schvaloval je, raduje se v duchu, že trapné mlčení přerušilo se.

Avšak Pán Ježíš nemlčel k tomu, nýbrž obrátiv se k služebníkovi, s plným klidem pravil: »Mluvil-li jsem zle, vydej svědectví o zlém, pakli dobře, proč mne tepeš?« Vysvětlil tak sám ona slova, jež pověděl v kázání horním: »Udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé.« Ukázal, že slovy oněmi nezapověděl veškeré sebeobrany spravedlivé, nýbrž toliko smýšlení a jednání mstivé; ukázal, že jsou případy, v nichž rozum

i spravedlnost i láska toho žádají, aby člověk nenastavoval tváře pravé tomu, kdo bije v levou, — nýbrž aby hájil se proti bezprávím. Klidným a přec tak rozhodným vystoupením Kristovým byl Annáš uveden do rozpaků ještě větších. Z nich vyprostil se tím, že poslal Krista ke Kaifášovi.

b) Pán Ježíš před Kaifášem.

(Noční sezení velerady.)

Mat. 26, 57—68; Marek 14, 53—65; Luk. 22, 54. 63—64.

O tom, kterak Pán Ježíš byl ještě v noci od Kaifáše vyslýchán a od velerady odsouzen, vypravují pouze synoptikové. Jan zmiňuje se toliko o tom, kterak Pán Ježíš odveden byl od Annáše ke Kaifáši a kterak potom vydán byl Pilátovi. O tom, co se s Kristem dálo tu noc v domě Kaifášově, pomlčuje úplně, zajisté proto, poněvadž o tom bylo dosti obšírně pojednáno u synoptikův. Synoptikové rozeznávají přesně noční a ranní sezení velerady. Jmenovitě Matouš a Marek líčí obšírně jak celé jednání v nočním sezení, tak i posměch, jenž byl způsoben Kristu po jeho odsouzení. Lukáš zaznamenal pouze posměch, který učinili v noci Pánu Ježíši; obšírněji však vyličuje sezení ranní, o němž Matouš a Marek toliko malou poznámku učinili. Zprávy jejich o nočním sezení znějí takto:

Matouš.	Marek.
26, 57. A oni javše Ježíše, vedli ho ke Kaifášovi, knížeti kněžskému, kdežto se zákonníci a starší byli sešli.	14, 53. I přivedli Ježíše k nejvyššímu knězi: a sešli se (s ním)[2]) všickni velekněží a starší a zákonníci.
58. Petr pak šel za ním z daleka až k paláci[1]) knížete kněžského, a vešed dovnitř, seděl se služebníky, aby viděl konec.	54. A Petr šel za ním z daleka až dovnitř do paláce nejvyššího kněze a seděl se služebníky a ohříval se u ohně.
59. Knížata pak kněžská a rada všecka hledali falešného	55. Nejvyšší kněží pak a všecka rada hledali proti Ježí-

[1]) ἕως τῆς αὐλῆς — až k paláci. Vulgata má: usque in aulam = až do dvora (do paláce).

[2]) Kodd. ℵ D L mají ještě náměstku αὐτῷ — (sešli se) s ním Vulgata jí nemá.

svědectví proti Ježíšovi, aby jej vydali na smrt:

60. a nenalezli, ačkoli bylo mnoho svědků falešných přistoupilo. Naposledy pak přišli dva (falešní svědkové) [1])

61. a řekli: Tento řekl: Mohu zbořiti chrám Boží a ve třech dnech jej (zase) vystavěti.

62. A povstav kníže kněžské (velekněz), řekl jemu: Nic neodpovídáš k těm věcem, kteréž tito proti tobě svědčí?

63. Ale Ježíš mlčel. Kníže pak kněžské ujav se slova řekl jemu: Zapřisahám tě skrze Boha živého, abys nám pověděl, jsi-li Kristus, Syn Boží?

64. Di jemu Ježíš: Ty jsi řekl; avšak pravím vám: od tohoto času uzříte Syna člověka sedícího na pravici moci Boží a přicházejícího v oblacích nebeských.

65. Tehdy kníže kněžské roztrhl roucha svá řka: Rouhal se! což ještě potřebujeme svědkův? Aj nyní jste slyšeli rouhání:

66. Co se vám zdá? A oni odpovídajíce, řekli: Hoden jest smrti.

67. Tehdy plivali na tvář jeho a zášijkovali ho; jiní pak ho políčkovali,

68. říkajíce: Prorokuj [2]) nám Kriste, kdo jest, kterýž tebe udeřil?

šovi svědectví, aby ho na smrt vydali; a nenalezli.

56. Neboť mnozí svědčili křivě proti němu, a svědectví jejich nebyla rovna. [3])

57. I postavše někteří, dávali proti němu křivé svědectví, řkouce:

58. My jsme ho slyšeli, že řekl: Já zbořím chrám tento rukou udělaný a ve třech dnech vystavím jiný ne rukou udělaný.

59. A ani takto nebylo rovno svědectví jejich.

60. I postavil se velekněz doprostřed [4]) a otázal se Ježíše, řka: Nic-li neodpovídáš na to, co tito svědčí proti tobě?

61. Ale on mlčel a ničeho neodpověděl. Opět nejvyšší kněz otázal se ho a řekl jemu: Jsi-li ty Kristus, Syn Boha požehnaného?

62. Ježíš pak řekl jemu: Já jsem, a uzříte Syna člověka, an sedí na pravici moci [5]) a přichází s oblaky nebeskými.

63. Nejvyšší kněz pak, roztrhnuv roucha svá, řekl: Což ještě potřebujeme [6]) svědkův?

64. Slyšeli jste rouhání; co se vám zdá? Oni pak všickni odsoudili jej, že hoden jest smrti.

65. I počali někteří plivati naň a zahalovati obličej jeho a políčkovati jej a říkati jemu: Prorokuj. I služebníci dáva i mu políčky.

---

[1]) Slovo ψευδομάρτυρες = »falešní svědkové« schází ve ℵ B L.

[2]) προφήτευσον. Český překlad má: hádej.

[3]) Tak dle řeckého textu. Vulg. má: et convenientia testimonia non erant = a svědectví jejich nesrovnávala se.

[4]) ἀναστὰς . . . εἰς μέσον — Vulg. má: exsurgens in medium. Český překlad ne zcela do slova má: povstav . . . v prostřed.

[5]) Vulgata připojuje slovo Dei — Boží. Podobně u sv. Mat. ve v. 64.

[6]) Vulgata má: Quid adhuc desideramus testes? = Což ještě žádáme svědkův?

Lukáš.

22, 54. Javše ho pak, odvedli jej a uvedli jej do domu knížete kněžského. Petr pak šel za ním zdaleka.
63. A muži, kteří jej drželi, posmívali se jemu, tepouce (jej).
64. A zahalujíce ho, bili obličej jeho a tázali se ho, řkouce: Prorokuj, kdo jest, který tebe udeřil?

Annáš poslal, jak řečeno, Krista svázaného ke Kaifášovi, nevysloviv nad ním žádného rozsudku. Neboť rozsudek mohl pouze Kaifáš, jakožto úřadující velekněz, pronésti ve veleradě. Byl pak Kaifáš již několik let veleknězem, ač nelze říci určitě, kolik let úřadoval; obyčejně udávají exegeté 10 let. Ustanovil jej veleknězem Valerius Gratus za veliké peníze, Vitellius sesadil jej, ustanoviv místo něho Jonathana, syna Annášova. Vlastní jméno Kaifášovo bylo Josef; Kaifáš bylo příjmení jeho. Byl to muž obmezený, násilnický, hrubý, avšak nadutý pro svou důstojnost. Patřil, jak se zdá, k lidem takovým, kteréž snadno lze nadchnouti pro různé věci, i zlé, jen když se vyhoví jejich ješitnosti neb domýšlivosti. Proto také nebyl než pouhým nástrojem v rukou znamenitého diplomata Annáše, kterýž dovedl do všeho vmísiti ruce své a říditi vlivem svým veškery záležitosti.

U něho shromáždili se zatím v četném počtu členové veleradу, a to v některé místnosti hořejší, jakož lze souditi z některých pokynův evangelních, na př. Mar. 14, 66. Ale místnost ta byla položena tak, že bylo lze pozorovati ze dvora, co se tam děje. Začátek jednání soudního byl učiněn as mezi první a druhou hodinou s půlnoci. Konec byl kolem hodiny třetí, jak později bude ukázáno. Kterak počínali si při tom, posoudíme nejlépe, když připomeneme si dříve předpisy, jichž bylo šetřiti při soudním řízení, a když uvážíme na to, kterak si vedli při Kristu. Bylo stanoveno obyčejem, aby žádné řízení soudní nekonalo se v noci, jmenovitě ne takové, při němž běželo o život obžalovaného. [1]) Obžalovaný stanul v síni soudní na místě

[1]) Sanhedrin, 4, 1: Soudy hrdelní vykonávají ve dne a končí ve dne. Srovn. Ugolini, Thesaur. Antiq. XXV. p 1223.

povýšeném před členy velerady, jemu po pravici postavil se obhájce, kterýž měl býti dán každému obžalovanému; ano on si jich mohl vzíti několik; dále pak v pravo i v levo byl jeden zapisovatel; ten, který v pravo seděl, měl zapisovati, co svědčilo ve prospěch obžalovaného, jakož i rozsudek propustný; ten, jenž v levo seděl, měl znamenati obžaloby a rozsudek odsuzující. Blíže nich stáli služebníci, kteří hlídali obžalovaného, uváděli svědky, poutali a odváděli odsouzeného. Předseda, kolem něhož ostatní synedristé seděli v polokruhu podle hodnosti, a kterýž byl zavázán k přísné nestrannosti, začínal řízení formulováním obžaloby. Na to měli býti vyslechnuti svědkové, kteří mohli svědčiti ve prospěch obžalovaného. Nežli pak připustili se ke svědectví, kteří proti obžalovanému chtěli svědčiti, měla se jim s veškerou přísností a důtklivostí přivésti na paměť slova zákona: Nepromluvíš proti bližnímu svému křivého svědectví. Také se mělo vyšetřiti, jsou-li to lidé poctiví a věrohodní. Na to měl býti vyslýchán každý svědek o sobě, aby druhý neslyšel, co mluvil první; a jen tehdy mělo svědectví uznati se za platné, když alespoň 2 svědkové shodovali se ve všem přesně. Na to dostali slovo obžalovaný, jeho obhájce a žalobce. Potom teprv hlasovali soudci, a písaři sčítali hlasy jejich. Byla-li většina pro nevinu, byl obžalovaný propuštěn. Jestli však pro odsouzení byla většina toliko jednoho hlasu, mělo se hlasovati ještě jednou, a teprv tehdy platil rozsudek odsuzující, když k předešlým hlasům pro odsouzení ještě alespoň jeden přistoupil. Aby se však neukvapili, neměl se rozsudek odsuzující učiniti ten den, kdy konán soud, nýbrž až druhý den. [1])

Přihlédneme-li již k tomu, co evangelisté vypravují o soudním řízení proti Kristu konaném, shledáme, že i zasedání i celé jednání velerady bylo nezákonné. Zasedalit členové její proti předpisům v noci mezi 1. a 3. hodinou s půlnoci, a pronesli v témže sezení rozsudek. Co pak se týká jednání soudního, velekněz nepočínal

---

[1]) Viz Surenhus. IV. p. 225—229. Ugolini, Thes. Antiqu. XXV. p. 102. 1223. Sanhedrin, 4, 1.

si nestranně, nýbrž tendenčně; neboť z celého líčení Matoušova a Markova jde na jevo, že soudu neběželo o to, aby poznal, zda pravá či nepravá jest obžaloba, nýbrž o to, aby Krista usmrtil. Nezmiňujíť se evangelistové o žádném obhájci, který by byl dán Kristu, nevzpomínají svědků, kteří by byli připuštěni, aby svědčili ve prospěch jeho. Vždyť přátelé Kristovi nevěděli ani o tom, co se děje. Tajně byl jat, a učeníci jeho rozprchli se ze strachu, aby také nebyli jati jakožto jeho stoupenci. Ale ovšem byli nikoli pouze připuštěni, nýbrž vyhledáni svědkové, kteří proti Kristu svědčili nepravdu, a svědkové ti, jak lze souditi z Marka (14, 57.) alespoň o posledních dvou svědcích, nebyli vyslýcháni každý zvlášť, nýbrž byli předvedeni a vyslýcháni najednou. Nicméně, ač s takovou nezákonitostí a zlovůlí počínali si, nemohli ničeho najíti, proč by mohli alespoň na oko právem Krista odsouditi. Taková byla jeho nevinnost, tak svatý život jeho! Přistoupili sice ještě dva svědkové falešní a dosvědčovali, kterak Krista slyšeli, když pravil: »Mohu zbořiti chrám tento a ve třech dnech jej zase vystavěti« (Mat. 26, 61.). Avšak ani jejich svědectví nebylo přiměřeno ani dostatečno, jak praví Marek: »οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν« — 14, 59. Proč nestačilo svědectví to, nepraví evangelista. Obyčejně má se za to, že proto nestačilo, poněvadž nesrovnávala se svědectví jejich (jak i český překlad má), ježto jeden užil prý as slov, která zaznamenal Matouš (26, 61. Tento řekl: Mohu zbořiti chrám Boží a ve třech dnech jej zase vystavěti), druhý pak slov, jež uvádí Marek (14, 58.: »Já zbořím chrám tento rukou udělaný a ve třech dnech vystavím jiný ne rukou udělaný). Avšak pro tak nepatrný rozdíl, jaký se jeví v těchto výpovědech, sotva by byla velerada prohlásila svědectví jejich za neplatná, zvláště poněvadž tolik toužila po nějakém svědectví platném, jež by proti Kristu čelilo. Jest proto spíše pravdě podobno, že ona slova Markova »οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν... αὐτῶν« neznamenají tolik co »nesrovnávalo se«, nýbrž tolik co »nebylo přiměřeno« — nedostačila jim, či nerovnalo se tomu přání, kterým hledali svědectví takového, aby mohli na základě jeho Krista odsouditi k smrti v na-

ději, že vladař římský rozsudek jejich potvrdí.[1]) Neboť ať nehledíme k tomu, že svědkové překroutili výrok Kristův: »Zbořte chrám tento, a já jej ve třech dnech vzdělám« — takového překroucení nevšimnuli si zajisté ti, kteří falešných svědkův hledali, — svědectví ono nedostačovalo k účelu velerady již proto, poněvadž z něho nemohli dovozovati, že by byl Pán Ježíš chrám a bohoslužbu potupil neb jí opovrhoval. Vždyť i dle těchto svědků slíbil Pán Ježíš, že chrám zase vystaví. Ježto však i Herodes, chtěje okrášliti chrám, některé části staré zboural a nově vystavěl, nebylo by alespoň v očích mnohých ani to bývalo činem svatokrádežným neb rouhavým, kdyby byl Kristus skutečně zbořil, co Herodes postavil, a zase ve třech dnech vzdělal. Z toho jediné mohli obviňovati jej na základě oněch výpovědí, že přičítá si moc vyšší a umění magické. Avšak to nestačilo, aby mohli pronésti nad ním rozsudek smrti, aniž podávalo naději, že by Pilát potvrdil takový rozsudek a jej dal vykonat. To dobře věděl Kaifáš a proto rozmrzel se, že výslech svědků nevedl k žádoucímu cíli; rozmrzel se tím více, když viděl, že Pán Ježíš ke všemu klidně mlčí; nevěda pak, čeho se chopiti, aby se nějakého podkladu k dalšímu vyšetřování dodělal, vyskočil v rozčilení se sedadla, postoupil do prostřed před ostatní synedristy, tam, kde Kristus byl, a jakoby váhu kladl na svědectví daná, chvěje se, zvolal: »Nic-li neodpovídáš na to, co se tobě od těchto vyčítá (Mar. 14, 60.). Ale Pán Ježíš mlčel zase. Bylo to mlčení důstojné velebnosti jeho. Neboť jednak svědkové nepronesli proti němu nic zlého; nebylo proto třeba proti nim se hájiti; jednak soudcové byli proti němu zaujati a jen ze zlého úmyslu se tázali; nebyli tedy hodni odpovědi; jednak Pán Ježíš chtěl trpěti, proto neodpíral těm, kteří ho soudili nespravedlivě.

Ale právě toto mlčení Kristovo vedlo k tomu, že vyšla na jevo pravá příčina, pro kterou chtěli Krista usmrtiti. Chtělať zajisté prozřetelnost Božská, aby nade vši pochybnost bylo zjištěno, že Ježíš slavně prohlásil se za Krista, Syna Božího, a že právě proto byl na

---

[1]) Maldon, Lang, Knabenbauer.

smrt vydán od lidu svého. Mlčením Kristovým byl totiž Kaifáš uveden do větších ještě rozpakův. Neboť, poněvadž svědkové proti němu neuvedli nic trestuhodného, nebylo při Kristově mlčení další jednání soudní v dosavadním směru možné. Pln zlosti uchopil se tedy Kaifáš posledního prostředku, který mu ještě zbýval.

Slavnostní formou přísežní vyzval Krista, aby odpověděl k dané otázce. Takovým způsobem dotazovali se soudcové, když jinak nebylo lze dodělati se jistoty ve věcech pochybných. Kdo způsobem tím byl vyzván, byl povinen dáti odpověď a říci pravdu. Přiznání pak jeho samo o sobě stačilo, aby byl buď odsouzen neb propuštěn na svobodu (Calmet). O nevinnosti Kristově nebylo ovšem žádné pochybnosti. Neboť ani vyhledaní svědkové falešní při vší snaze, kterou měli, nemohli ho usvědčiti ze zlého. Avšak přes to vše Kaifáš vzal ho na přísahu; neboť po dávném již usnesení velerady měl Kristus umříti, a proto hleděl Kaifáš každým řádem dodělati se něčeho, oč by mohli opříti svůj rozsudek. Vyzval pak Kaifáš Pána Ježíše, aby pověděl pod přísahou, je-li Kristus, Syn Boha živého. Tázal se tak v úmyslu, že odsoudí jej na smrt, když odpoví kladně. Ukázal tím, nejen že zná, za koho se Kristus vydával, nýbrž i, oč vlastně běží jak jemu, tak veleradě; ukázal, že dosavadní jednání byla pouhá komedie, a jediná otázka, o kterou jim běželo, že byla ta, zda řekne Pán Ježíš, že jest Kristus, Syn Boží. Židé totiž dobře znali proroctví messiánská a věděli, že nadešel již čas, kdy má Vykupitel přijíti; věděli i to, že Pán Ježíš vydává se za Vykupitele zaslíbeného a dokazuje tvrzení své četnými zázraky. Avšak veliká část jich a jmenovitě též členové velerady nechtěli ho uznati za Vykupitele, a to proto, poněvadž nevyhovoval těm představám, které si činili o Vykupiteli, představujíce si jej jakožto Vykupitele světského, kterýž by je vybavil z moci římské a dopomohl jim k slavnému panství světskému. A právě proto, že nevyhovoval Kristus těmto jejich předsudkům, nejen že neuznali ho přes všecky divy, kterými dokazoval Božské své poslání a Božskou moc svou, oni zanevřeli na něj tak, že hotovi byli raději usmrtiti jej, než uznati za Vykupitele. Odtud

ta otázka, je-li Pán Ježíš Kristus, Syn Boha živého; odtud ten úmysl odsouditi jej k smrti, odpoví-li kladně k té otázce.

Co se týká slov »Syn Boha živého«, jichž užil Kaifáš, domnívají se někteří (Wünsche, Weisz, Schegg), že jimi Kaifáš nerozuměl nic jiného než Vykupitele, a to takového, jakého tehdy Židé vůbec očekávali; neboť prý na pravého, přirozeného Syna Božího tehdy ještě mysliti nemohli. Avšak tomu není tak. Neboť Kaifáše zajisté nebylo tajno, co všickni věděli, že totiž Ježíš zcela ve zvláštním smyslu nazýval se Synem Božím a tak mluvil o svém spojení s Bohem a spolupůsobení s Otcem, že Židé zřejmě říkali, že se činí Bohu rovným, Bohem (Jan 5, 10; 10, 33.). Vždyť ještě před nedávnem, při slavnosti stánků, chtěli ho kamenovati ve chrámě v síni Šalomounově proto, že se činil Bohem; a před Pilátem prohlásili i velekněží, že podle zákona má proto umříti, že se činil Synem Božím. Patrno z toho, že výrazu »Syn Boží« nebrali v takovém smyslu, ve kterém ho lze užiti o každém; sic by nemohli říci, že musí umříti podle zákona. I není proto žádné příčiny k domněnce, že by Kaifáš tehdy ještě nebyl mohl mysliti na pravého, přirozeného Syna Božího, aniž lze právem tvrditi, že by byl otázkou svou po něčem jiném chtěl se tázati než po tom, zdali Pán Ježíš vydával se za pravého, přirozeného Syna Božího; a to tím méně, poněvadž Kaifáš slova ta spojil s výrazem »Kristus« = »Pomazaný«, tedy s Vykupitelem zaslíbeným, jakož i proto, že z rouhání vinil Krista, když k otázce jeho odpověděl kladně. Byla tedy Kristu předložena otázka na výsost důležitá, týkající se předmětu, který byl rozhodným nejen pro Židy, nýbrž i pro celé lidstvo, otázka, na jejíž zodpovědění spočívala spása neb zavržení. A ona byla učiněna úředně, formou slavnostní, a to od nejvyšší autority duchovní; proto ovšem Pán Ježíš, kterýž neodpovídal, když běželo o vyvrácení lží, nyní mlčeti nemohl, sic by mlčení jeho mohlo se pokládati i za odpověď zápornou. Přerušil tedy mlčení své, aby vydal svědectví pravdě, ač věděl, že ho to bude státi život. Pravil: »Ty jsi řekl«, to jest: jsem ten, o kterém jsi řekl — se tázal. Způsobem

tímto totiž odpovídali Židé, když slavnostně chtěli něco potvrditi.[1]) Kristus tedy slavným způsobem, a to přísežně prohlásil před nejvyšším soudem židovským, že jest pravý, přirozený Syn Boží.

Aby pak Židé nemohli nízkým stavem Kristovým omlouvati svou nevěru a jeho výpověď zavrhovati důvodně, oznámil též svou brzkou oslavu. Řekl: »Avšak pravím vám: od tohoto času uzříte Syna člověka, sedícího na pravici moci Boží a přicházejícího v oblacích nebeských.« Slova ta pronesl se zřením k žalmu 109., 1. a Dan. 7, 13;[2]) prohlásil tedy o sobě, co na oněch místech předpověděno bylo o Vykupiteli. Jest pak »seděti na pravici moci Boží« či na pravici Boha všemohoucího tolik, co vládnouti s Bohem a projevovati moc Božskou, a »přicházeti v oblacích« tolik, co přicházeti jako soudce. — Výrokem oním řekl tedy Pán Ježíš toto: »Od této doby, t. j. v brzku, seznáte patrné důkazy o tom, že vládnu s Bohem a takové skutky činím, v nichž patrně jeví se moc božská; a vy uvidíte, kterak přicházím jako soudce soudit.« A vskutku Židé v brzku poznali ty důkazy; poznali je v Kristově vzkříšení, v kázání a zázracích apoštolů, v založení a rozšíření církve, jemuž marně hleděli zabránit, poznali je i ve vyvrácení Jerusalema, jež předpověděl. Jako soudce pak přišel při zkáze Jerusalema a přijde (i v oblacích) při zkáze světa k soudu poslednímu.

Po tomto prohlášení Kristově měla ovšem velerada i lid po zákonu, nikoli odsouditi Krista, nýbrž padnouti a klaněti se mu. Neboť zákon i proroci předpověděli zcela určitě Vykupitele a udali znamení, po nichž bude ho lze poznati; ta znamení vyplnila se všecka na Kristu, a to jediné na něm; a Kristus sám vydal o tom slavné svědectví. Avšak Židé neuvěřili. Ba Kaifáš, jakoby bolem a ustrnutím byl naplněn, že

---

[1]) Sv. Marek, jenž psal pro pohanokřesťany italské a jmenovitě římské, neužil hebraismu toho, nýbrž prostě zaznamenal odpověď Kristovu slovy: »Já jsem.«

[2]) Žalm 109, 1. Řekl Hospodin ku Pánu mému: Seď na pravici mé, dokavadž nepodložím nepřátel tvých za podnoží nohou tvých. Dan. 7, 13: Tedy viděl jsem u vidění nočním: a aj, s oblaky nebeskými přicházel jako syn člověka.

Bohu stala se urážka, vstal a roztrhnuv roucho své, pravil: »Rouhal se« (Mat. 26, 65.). Roztržení roucha znamenalo smutek. Truchlící činil to stoje směrem od krku dolů v délce jedné pídě, takže část prsou odkryla se. Dle Buxtorfa (Lex. chald. p. 2146) učinil to na všech šatech, nechť jich měl kolikkoliv, jenom ne na plášti (in pallio exteriori) a ne na košili (in interula seu indusio linteo). Při smutku nad smrtí rodičů nezašila se díra více; při smutku nad smrtí příbuzných zašívali ji až po 7—30 dnech. Kněží ovšem nesměli trhati roucha svého na znamení smutku; ale zákaz ten týkal se pouze případu smrti rodičů neb příbuzných (Lev. 10, 6; 21, 10.); při jiných příležitostech nebránilo se jim projeviti zármutek tím způsobem. Ovšem bohoslužebného roucha kněžského nesměli roztrhnouti. Ale Kaifáš nebyl tehdy oděn rouchem kněžským, bohoslužebným; neboť to nosil pouze ve chrámě při posvátných úkonech; nemohl jím býti tehdy oděn také proto, poněvadž Římané uchovávali je již dávno ve hradě Antonii a jen o čtyřech slavnostech hlavních vydávali je (o velikonocích, letnicích, o slavnosti stánkův a v den smíření. Jos. Flav. Antiq. 18, 4, 3.). Roztrhl pak Kaifáš roucho své nikoli proto, že by byl skutečně pojat zármutkem, nýbrž že se přetvařoval, předstíraje, že Pán Ježíš neprávem přičítá si božskou moc a přirozenost a tedy rouhání se dopouští. Že se skutečně pouze přetvařoval, dal na jevo sám tou otázkou, kterou hned na to učinil. Označiv totiž Kristovu odpověď jakožto rouhání a dav tak pokyn synedristům, pro jaký trest mají hlasovati, tázal se pln radosti nad tím, že již mají oč opříti rozsudek smrti: »Což ještě potřebujeme svědkův?« A nečekav ani, až by se věc náležitě uvážila, vyzval hned synedristy, aby hlasovali, řka: »Co se vám zdá?« (Jaký trest, myslíte, že zasluhuje?) A ti všimli si pokynu toho a řídili se jím s radostí. Dle vyjádření Kaifášova Kristus rouhal se; na rouhání byl ustanoven trest smrti; rozhodli proto: »Hoden jest smrti.« Tak byli sami žalobníky i soudci a sami pronesli i rozsudek smrti ještě v témže zasedání. A nedosti na tom, i posměch učinili si z Pána, kterýž jakožto odsouzený rouhač byl vydán v šanc všemu příkoří.

O posměchu tom vypravují všickni synoptikové, s tím však rozdílem, že dle Matouše a Marka učiněn byl od synedristů, dle Lukáše od soudních služebníkův. Stalo se zajisté obojí, a to dle jistých pokynův evangelních tak, že nejprve posmívali se mu synedristé, při čemž dle Marka súčastnili se i někteří služebníci políčkováním, potom služebníci, kteří nechtěli v té věci zůstati pozadu za svými pány. Synedristé učinili posměch onen hned po zasedání ještě v síni zasedací, služebníci buď na dvoře aneb spíše ve vězení, kamž Krista odsouzeného odvedli. Jedni i druzí plili Kristu do tváře na vyjádření nejhlubšího opovržení, bili jej pěstí, políčkovali ho, ano zahalivše mu i obličej, bili ho v tvář a říkali: »Prorokuj (hádej), Kriste, kdo tě udeřil?« Ale Kristus mlčel ke všemu. Vyplnilo se tak na Kristu, co předpověděl prorok Isaiáš: »Tělo své dal jsem bijícím a líce své rvoucím: tváře své neodvrátil jsem od lajících a plijících na mne.« Is. 50, 6.

Jakožto místo, kde dle podání Pán Ježíš zbývající část noci v hrozném trápení strávil, ukazuje se v arménském kostele sv. Salvatora na epišt. straně hlavního oltáře velmi úzká komora s malým oltářem, v níž se as dva lidé vedle sebe mohou postaviti; vchod do ní jest tak malý a tak úzký, že pouze shrbeně lze prolézti jím. Místo to slove vězením Messiášovým. (Habs-el-Messih.)

c) Petrův pád.

V tu dobu, kdy Pán Ježíš odkazoval Annáše k těm, kteří slyšeli jeho učení, popíral venku přední jeho učeník, že by byl jeho učeníkem. A v té chvíli, kdy Pán Ježíš před Kaifášem přísahou stvrzoval, že jest Kristem, Synem Boha živého, zapřísahal se venku Petr, že ho ani nezná.

O zjevu tom vypravují všickni evangelisté, shodujíce se vespolek, co se týká podstaty, různíce se však v některých okolnostech, ale tak, že různost ta snadno se vyloží, tak že odporu skutečného mezi nimi není. Matouš a Marek, kteří pomlčeli o výslechu před Annášem, líčí nejprve noční zasedání velerady a hned

na to Petrovo zapření. Sv. Lukáš shoduje se s nimi potud, pokud pomlčev o nočním sezení, zprávu o pádu Petrově podává dříve než zprávu o ranním sezení velerady. Sv. Jan, kterýž zaznamenal i výslech před Annášem konaný, udává přesněji, kdy které zapření se stalo. Poprvé totiž zapřel Petr Krista, když byl Pán Ježíš u Annáše; po druhé a po třetí, když byl u Kaifáše. Vypravují pak sv. evangelisté o věci té takto:

Matouš 16, 69—75.

69. Petr pak seděl venku ve dvoře. I přistoupila k němu jedna děvečka, řkouc: I ty jsi byl s Ježíšem Galilejským.

70. Ale on zapřel přede všemi, řka: Nevím, co pravíš.

71. A když vešel do brány,[1]) uzřela ho jiná (děvečka) a řekla těm, kteří tam byli: I tento byl s Ježíšem Nazaretským.

72. A on opět zapřel s přísahou: Neznám toho člověka.

73. A po malé chvíli přistoupili, kteří tu stáli a řekli Petrovi: V pravdě i ty jsi z nich, neb i řeč tvá zjevna tě činí.

74. Tehdy počal se proklínati a přísahati, že nezná člověka toho. A hned kohout zazpíval.

75. I rozpomenul se Petr na slovo Ježíšovo, kteréž byl řekl: Prve než kohout zazpívá, třikrát mne zapřeš. A vyšed ven, plakal hořce.

Marek 14, 66—72.

66. A když byl Petr dole ve dvoře, přišla jedna z děveček nejvyššího kněze

67. a když uzřela Petra, an se ohřívá, popatřivši naň, dí: I ty jsi byl s Ježíšem Nazaretským.

68. Ale on zapřel, řka: Nevím aniž rozumím, co pravíš. I vyšel ven do předdvoří, a kohout zazpíval.

69. A[2]) děvečka, spatřivši jej, opět počala říkati kolem stojícím: Tento z nich jest.

70. Ale on zapřel opět. A po malé chvíli zase ti, kteří tu stáli, řekli Petrovi: V pravdě z nich jsi; neboť Galilejský jsi.[3])

71. On pak začal proklínati se a přísahati: Neznám člověka toho, o němž pravíte.

72. A hned kohout zazpíval po druhé. I rozpomenul se Petr na slovo, kteréž byl řekl jemu Ježíš: Prve než kohout zazpívá dvakrát, zapřeš mě třikráte.

Lukáš 22, 54—62.

54. Javše ho (Ježíše) pak odvedli jej a uvedli jej do domu

Jan 18, 15—18., 25—27.

15. Šel pak za Ježíšem Šimon Petr a jiný učeník. Ten pak

---

[1]) εἰς τὸν πυλῶνα t. j. do vestibulu či do vjezdu neb vchodu, který vedl do dvora.

[2]) Vulgata má: Rursus autem = opět pak.

[3]) Některé kodexy (A X Γ Δ Π) a překlady (saidský, koptický, gotický) připojují: καὶ ἡ λαλία σε ὁμοιάζει (kod. N δηλοῖ)

knížete kněžského. Petr pak šel za nimi z daleka.

55. A když zanítili oheň uprostřed dvora, a seděli vůkol, posadil se [1]) Petr uprostřed nich.

56. Spatřivši jej pak jedna děvečka a pohleděvši naň upřeně, řekla: I tento byl s ním.

57. Ale on zapřel ho, řka: Ženo, neznám ho.

58. A krátce na to jiný uzřev jej řekl: I ty jsi z nich. Ale Petr řekl: Člověče, nejsem.

59. A když uplynula as hodina jedna, jiný kdosi potvrzoval, řka: V pravdě, i tento s ním byl; neb i Galilejský jest.

60. Ale Petr řekl: Člověče, nevím, co pravíš. A hned, když ještě mluvil, zazpíval kohout.

61. A obrátiv se Pán, pohleděl na Petra; i rozpomenul se Petr na slovo Páně, jakž byl řekl jemu: Prve než kohout zazpívá, zapřeš mne třikráte.

62. I vyšed ven, plakal hořce.

učeník byl znám nejvyššímu knězi a vešel s Ježíšem do dvora nejvyššího kněze.

16. Ale Petr stál u dveří venku. Vyšel tedy učeník (ten) druhý, kterýž byl znám nejvyššímu knězi a řekl vrátné a uvedl (tam) Petra.

17. Řekla tedy děvečka vrátná Petrovi: Nejsi-liž i ty z učeníků člověka tohoto? Dí on: Nejsem.

18. Stáli pak (tu) služebníci a biřici u ohně,[3]) poněvadž byla zima, a ohřívali se; a byl s nimi Petr stoje a ohřívaje se.

25. Stál pak Šimon Petr a ohříval se. Řekli tedy jemu: Nejsi-liž i ty z učeníků jeho? On zapřel a řekl: Nejsem.

26. Dí jemu jeden ze služebníků nejvyššího kněze, příbuzný toho, kterémuž Petr uťal ucho: Zdaliž já neviděl jsem tebe s ním v zahradě?

27. Opět tedy zapřel Petr, a hned kohout zazpíval.

Když byl Pán Ježíš jat, rozutekli se všickni apoštolé. Petr však a Jan vzpamatovali se brzy a puzeni jsouce láskou k mistru svému následovali ho až do domu Annášova (či spíše do domu Kaifášova, ježto, jak řečeno, Annáš alespoň v onu noc, ne-li stále, bydlil v některém oddělení domu Kaifášova). Šli za ním v takové vzdálenosti, aby nebyli spozorováni, a přece v takové blízkosti, aby jim Pán Ježíš nepřišel s očí. Do domu veleknězova šlo se z ulice širokou předsíní (průchodem-vestibulem) na obou koncích dveřmi opatřenou, v níž měla vrátná byt svůj. Z předsíně té se-

---

= i řeč činí tě podobným (zjevným). Ale ta dostala se sem od opisovatelů ze sv. Matouše. Neboť nejstarší a nejvážnější kodexy a překlady nemají toho přídatku u sv. Marka.

[1]) ἐκάθητο. Vulgata má e r a t = byl.

[3]) V řeckém textě: ἀνθρακιὰν πεποιηκότες = uhlí (oheň) učinivše. Vulgata má ad prunas = u uhlí (řeřavého). Český překlad podává smysl toho slovy: u ohně.

stoupilo se po několika stupních do dvora, kterýž byl ze všech stran obstaven a, jak se zdá, podloubím obklíčen. Z podloubí pak, jež po pravé a levé straně byla, vedly vchody do místností soukromých; blíže vchodu hlavního (vestibula) byly byty služebníkův a různá příslušenství. Ze dvora toho bylo viděti, jak se zdá, i do sálu, v němž vyslýchal Krista Annáš, i tam, kde ho Kaifáš soudil.[1])

Jak Krista odvedli k Annášovi, vešel Jan do dvora. Přístup měl tam snadný, poněvadž byl znám nejvyššímu knězi (Jan 18, 25.). Na čem se tato známost zakládala, neví se. Petr zůstal venku u brány zevnější; prostřednictvím Janovým dostal se však i on brzy do vnitř do dvora, kde si zatím uprostřed vojáci a služebníci učinili oheň, aby se ohřáli za chladu nočního. Nedlouho na to, zdá se, že Jan odešel, bezpochyby aby oznámil Panně Marii, co se s Kristem děje. Petr pak chodil z počátku po dvoře pln starosti, jak věc dopadne. Potom přiblížil se k ohni; ale zůstal nejprve pozadu; teprv potom, když viděl, že poznán nebyl, dodal si zmužilosti a usadil se u ohně samého. V tom přistoupila k němu děvečka, a to, jak Jan určitěji udává, »vrátná«; té bylo již dříve s podivením, že kdosi — Petr — jako v rozčilení sem a tam rychle chodí po dvoře; a proto, když se usadil k ohni, přistoupila ze zvědavosti, aby při plamenu pohlédla, kdo to jest. A tu seznala, že jest to ten muž, kterého krátce před tím k slovu Janovu pustila do vnitř. A poněvadž o Janovi věděla, že jest učeníkem Kristovým, soudila zcela správně, že i přítel jeho Petr Kristovým učeníkem jest. Mínění to pronesla také hned, a to nejprve pouze před Petrem samotným (Mat., Mar., Jan), potom, když Petr popřel, i před přítomnými služebníky (Luk.), kteří as právě o Kristu hovořili, a to zajisté ne ve smyslu jemu příznivém, nýbrž jako o zločinci, jehož velerada

[1]) Souditi lze to vše jednak z některých pokynův evangelních (Mat. 26, 58. 69. 71., Mar. 14, 66., Luk. 22, 55., Jan 18, 15. 16. 25.), dle nichž Petr nejprve u dveří venku stál, potom dovnitř do dvora byl puštěn, kde stál dole z počátku, aby viděl konec, jednak z toho, jak vůbec byly paláce na východě upraveny.

zatknouti dala. Ale Petr zapíral dále, tvrdě, že nejen nepatří k učeníkům Kristovým (Mat., Mar., Jan), nýbrž že Krista ani nezná (Luk.). Učinil to nikoli, že by byl víru v Krista ztratil, nýbrž že se bál, aby také nebyl zatknut, obžalován a odsouzen, jmenovitě pro pokus vraždy, učiněný na Malchovi.

První tento pád Petrův udál se kolem jedné hodiny po půlnoci. Kohout zakokrhal právě poprvé. Bylo to pokynem pro Petra, by, vzpomena si na slova Kristova, měl se na pozoru. Ale on v rozechvění duševním nepovšimnul si pokynu toho. Chtěje však ujíti pozorování, odešel od ohně a postavil se u vnitřních dveří vestibula, by se zde oddal svému bolu nad pádem svým a očekával konec přelíčení. Avšak netrvalo dlouho, a klesl podruhé.

O tom, jak se věc udála, není plné shody mezi evangelisty. Dle Matouše a Marka dala k pádu tomu podnět opět děvečka, ale dle Matouše byla to jiná než při prvním pádu, dle Marka byla to táž. Lukáš však udává, že to byl muž (jiný — ἕτερος), a Jan, že jich bylo více. Věc ta vysvětlí se snadno, uvážíme-li, že trojí pád Petrův nesmí rozuměti se tak, jako by byl Petr Krista zapřel toliko trojím různým výrokem, nýbrž že ho zapřel na třikrát; po každé však pronesl několik výroků popírajících i před osobami různými, aby se mu tím spíše uvěřilo. Evangelisté pak nezaznamenali všech těch výroků, nýbrž jeden ten, druhý onen.

To majíce na mysli a hledíce k přirozenosti věci, můžeme s největší pravděpodobností tvrditi, že druhý pád Petrův udál se takto: Když se Petr postavil u vnitřních dveří vestibula, odváděli Pána Ježíše od Annáše ke Kaifášovi přes dvůr, na kterém se vojáci a služebníci ohřívali u ohně. Věc ta dala podnět k tomu, že i vrátná a jiní služebníci a služebné vyšli ven na dvůr, aby popatřili na zajatce, a že jak mezi nimi tak mezi těmi, kteří ohřívali se na dvoře, začalo se zase hovořiti o Kristu, jak nebezpečný as to člověk, poněvadž velekněží tak rozhodně jsou zaujati proti němu a tak veliké tlupy služebníkův i vojínů proti němu vyslali. Mezi řečí došlo

zajisté i na učeníky jeho a nejedna poznámka učiněna, že i oni jakožto společníci Kristovi jsou spoluvinni a trestuhodni. Petr slyšel hovory ty alespoň z části a byl jimi více ještě rozrušen. V tom spozorovala ho zase ta děvečka (vrátná), která svou otázkou k prvnímu pádu ho přivedla; a ta řekla polohlasitě k okolostojícím, že to jest jeden z učeníků Kristových (Mar.). Uslyševši to děvečka jiná, opakovala slova její hlasitě, řkouc: »I tento byl s Ježíšem Nazaretským.« (Mat.) Tu Petr znepokojen ve svém nitru a třesa se zimou, odešel zase k ohni, aby jednak ušel pozornosti vrátné a okolostojících, jednak aby se ohřál. Odejíti ze dvora nechtěl, poněvadž toužil seznati konec přelíčení. U ohně však zase označil jej nejprve jeden (Luk.), potom několik služebníků velekněžských (Jan) jakožto učeníka Kristova. A tu Petr zapomenul se a poplétl tak, že v rozčilení a bázni přísahal, že nepatří k učeníkům Kristovým, ba že ani nezná toho člověka. (Možná však také, že již u brány souhlasil někdo z okolostojících s děvečkou a ten souhlas projevil.) A nedosti na tom. Sotva uplynula hodina, klesl ještě jednou — po třetí, a to ještě více, než posud.

Aby totiž tím spíše odvrátil od sebe podezření, vytrval u ohně; ano i do hovoru se dal s ostatními, chvílemi jen odcházeje brzy sem, brzy tam, aby zvěděl, co se s Kristem děje. Ale právě tím — jmenovitě řečí svou, upozornil na sebe ještě více a utvrdil přítomné vojíny a služebníky v přesvědčení, že jest z Galilee a učeníkem Kristovým. Mluvilť nářečím galilejským, jež dosti značně lišilo se od judského. Byloť hrubší a nerozeznávalo od sebe přesně některých hlásek, jmenovitě hrdelnic, takže lidé nářečím tímto mluvící כ a ק, ת a ש, פ a ב, א a ע, כ a ה zaměňovali neb stejně vyslovovali a tím mnohá nedorozumění zaviňovali. Žena jedna na př chtěla říci před soudem: »Pane, χόρις, tabule mi byla a tu ukradli mi a ona byla tak veliká, že kdyby tě na ni položili, nohy tvé nedosahovaly by (nedotýkaly by se) na zem.« Avšak zaměnivši hlásky některé (jak svrchu udáno) řekla: »Pane služebníku, trám mi byl, a tebe ukradli; a on byl tak

veliký, že kdyby tě na něj pověsili, nedosahovaly by nohy tvé země.« [1])

Seznavše tedy přítomní vojínové a služebníci, že Petr z Galilee jest, soudili z toho čím dále tím s větší určitostí, že jest učeníkem Kristovým, poněvadž i Kristus z Galilee vyšel a odtud své učeníky vyvolil. Konečně as po hodině vyjádřil jeden z nich přesvědčení to, a po něm hned i ostatní řkouce: »Jistě i ty jsi z nich; neboť i řeč tvá známa tě činí.« (Mat., Mar.) A tu Petr pln strachu, aby nebyl jat, zapřel Pána po třetí; ba on nejen přísahal, nýbrž i zaklínal se (trest Boží na se svolávaje, nemluví-li pravdu), že ho ani nezná; zaklínal se tím více, když jeden ze služebníků, příbuzný Malchův, všimnuv si ho dobře a vzpomenuv si, že ho viděl v Getsemany, poslední a největší ránu zasadil mu, řka: »Zdaliž jsem já neviděl tebe v zahradě.« Neboť tím nastalo pro něj nebezpečenství, že skutečně bude zatknut a pohnán před soud pro pokus vraždy spáchaný na Malchovi.

Tu však nastal náhle obrat. Velerada dokončila právě sezení noční, a co Petr ještě mluvil, Kristus objevil se na dvoře nedaleko vojínů ohřívajících se. Vedli jej spoutaného, buď aby ho hlídali ve vězení, neb aby mu dříve někde na dvoře učinili posměch. V tom zazpíval kohout (po druhé) a vojínové, uzřevše Krista, nechali hádky s Petrem, a jak se zdá, ustoupili od ohně, takže Petr zůstal samoten před Pánem. Pán šel kolem z počátku, jakoby ho neviděl. V tom však obrátí se a pohlédne na Petra, právě jak kohout odzpíval. Pohlédne naň zrakem tak plným výtky a bolu, že Petr zachvěl se a, osvícen milostí Páně, uvědomil si, co učinil, připomenuv si zároveň slova Kristova: »Ještě této noci, dříve než kohout dvakrát zazpívá, třikrát mne zapřeš.« Pohled Kristův byl však zároveň

---

[1]) Jiná žena galilejská chtěla říci: přijď a dám ti jísti (k jídlu) mléko (thei deochelich chalobo) a vyslovila to po galilejsku: šelochti tochelich loho (= sousedko, ať tě sežere lev). Neboť špatně vyslovovala, slova různá spojovala a místo כ říkala כ. Stejně na př. vyslovují též slovo אמר (immar = beránek) a עמר (vlna). Viz Buxtorf, Lex. chald. p. 435. 2417. Lightfoot, Centuria chorographica cap. 87. Knabenbauer, Comm. in ev. s. Matth. II. p. 480.

tak laskavý a tak plný milosrdenství, že Petr posilněn milostí jeho počal doufati v odpuštění. I vyšel ven a plakal hořce, lituje dokonale, že mistra svého, Boha, tak těžce urazil.

A věru, byl veliký pád jeho. Popřel nejprve, že nebyl mezi učeníky Kristovými, že není jeho učeníkem, že ho ani nezná. Popřel to z počátku prostě, potom přísahou a konečně zaklínáním se či svoláváním trestu Božího na sebe, nemluví-li pravdu. Příčina pádu toho byla, že spoléhaje příliš v sebe, nedbal výstrahy Kristovy; že neužil prostředků, jež Kristus radil: bdění a modlitby; a že vydal se v nebezpečenství bez příčiny, vešed mezi nepřátele Kristovy, kde byla blízká příležitost ku pádu. Však jakkoli veliký byl jeho pád, nebyl přece hřích jeho odpadnutím od víry, jakoby byl popřel, že Pán Ježíš jest Vykupitelem a Synem Božím. Netázalit se ho, je-li Kristus Vykupitelem neb Synem Božím, nýbrž zdali sám jest jeho stoupencem či učeníkem. A pouze to popřel Petr, a nic více, v nitru svém pevně věře, že Pán Ježíš jest Vykupitelem a Synem Božím. Nehřešil tedy proti víře, nýbrž proti povinnosti víru vyznávati či proti veřejné poctě Boží; a to jednak z přílišné bázně před lidmi a skutečným nebezpečenstvím smrti, jež mu hrozilo, jednak pod návalem mocných dojmův a z toho vzešlé únavy.

Co se týká doby, ve které Petr Krista zapřel, evangelisté sami podávají pokyny, na jejichž základě lze dobu tu přesněji určiti. Matouš totiž, Lukáš a Jan praví, že třetí zapření stalo se krátce před tím, než kohout zazpíval a dle Lukáše o hodinu dříve událo se zapření druhé. Marek však, mluvě o dvojím zazpívání kohouta, tvrdí, že první zapření Petrovo stalo se krátce před tím, než poprvé kohout zazpíval, třetí pak bezprostředně před tím. než zazpíval po druhé.

Podobně vedou si, i když uvádějí slova, jimiž Kristus předpověděl, že ho Petr zapře. Dle Marka řekl, že ho třikrát zapře dříve, než kohout dvakrát zazpívá; dle ostatních evangelistů však předpověděl, že ho zapře třikrát, než kohout zazpívá. Ve zprávách těch však nikterak si neodporují, nýbrž co do věci totéž sdělují.

Neboť, jak řečeno již na str. 205., zazpíváním kohouta nerozumí se kokrhání, nýbrž ta doba noční, která kuropěním — gallicinium se zvala, totiž třetí vigilie. Ať již tedy Kristus řekl dle Marka: »dříve než kohout dvakrát zazpívá, třikrát mě zapřeš«, anebo dle ostatních: »dříve než kohout zazpívá, třikrát mě zapřeš«, neřekl tím nic jiného než: Dříve než uplyne třetí vigilie této noci, třikrát mě zapřeš. A když sv. Marek praví, že Petr poprvé Krista zapřel krátce před tím, než kohout zazpíval poprvé, po třetí pak že ho zapřel bezprostředně před tím, než podruhé zazpíval kohout, netvrdí tím nic jiného, než co sdělují také ostatní evangelisté pravíce, že po třetím zapření kohout hned zazpíval, totiž že všecka zapření Petrova udála se dříve, než uplynula třetí vigilie, zvaná kuropěním. Ten jen jest rozdíl, že Marek dvojím zakokrháním kohouta označuje též počátek a konec oné doby noční, jež druhdy slula kuropění (gallicinium). Neboť, jak tvrdí znamenitý theolog reformovaný, Samuel Bochart (17. st.), kohout ozývá se poprvé o půlnoci (media nocte) a napo-led před samým svítáním. A staří spisovatelé kladou vůbec kuropění za půlnoc, ale ještě před svítání; jenže počátek a konec té doby neudávají vždy souhlasně, bezpochyby proto, poněvadž kohout v každé době roční nepočíná a nekončí stejnou chvíli. Hledíce již k těmto poznámkám a k celému postupu věcí, můžeme s veškerou pravděpodobností říci, že první zapření událo se kolem jedné hodiny — spíše o něco málo dříve než později, třetí kolem třetí hodiny, druhé pak dle sv. Lukáše as o hodinu dříve, tedy kolem druhé hodiny po půlnoci.

Kam se Petr odebral, když s milostí Boží vinu svou poznal a uznal, Písmo sv. nepraví, pomlčujíc o něm až do té doby, kdy Pán Ježíš vstal z mrtvých; bezpochyby že vyhledal samotu, aby se zcela oddal bolu svému.

---

d) Ranní zasedání velerady.

Matouš 27, 1. 2

1. Když pak ráno nastalo, učinili nález[1]) všecka knížata kněžská a starší lidu proti Ježíšovi, aby ho na smrt vydali.

2. I svázavše jej odvedli, a vydali ho Pontiu Pilátovi, vladaři.

Marek 15, 1.

1. A hned ráno učinili nález[2]) velekněží se staršími a zákonníky, a (to) celá velerada,[3]) a svázavše Ježíše, odvedli a vydali (jej) Pilátovi.

Lukáš 22, 66—71.; 23, 1.

22, 66. A když se rozednilo, sešli se starší lidu a knížata kněžská a zákonníci a uvedli jej do rady své, řkouce: Jsi-li ty Kristus, pověz nám.

67. I řekl jim: Povím-li vám, neuvěříte mi;

68. jestli však[4]) otáži se vás, neodpovíte mi (aniž propustíte).

69. Ale od této chvíle bude Syn člověka seděti na pravi i moci Boží.

70. I řekli všickni: Ty jsi tedy Syn Boží? On pak řekl jim: Vy pravíte, já jsem.

71. A oni řekli: Což ještě potřebujeme svědectví? vždyť sami jsme slyšeli z úst jeho.

23, 1. I povstavši všecko množství jich, vedli jej k Pilátovi.

---

[1]) V řeckém textě stojí: συμβούλιον ἔλαβον, jež znamená i: »vešli v radu« (Vulg. consilium inierunt) i »učinili nález.«

[2]) V řeckém textě συμβούλιον ποιήσαντες jež také může znamenati i »učinivše nález« i »vzavše poradu« (jak má Vulgata).

[3]) Tak dle řeckého textu, jenž má: καὶ ὅλον τὸ συνέδριον. Vulgata má: et universo concilio = a s veškerou veleradou. Jak řecké καὶ tak latinské *et* = a vykládá a shrnuje členy předešlé, ve smyslu: a to, neb: zkrátka s celou veleradou. Neboť velerada sestávala právě z velekněží, starších a zákonníkův.

[4]) Některé kodexy pozdější, jakož i Vulgata a překlad český, vkládají za δέ = autem = však ještě καὶ = et = i, jež však schází v kodd. ℵ B L. Taktéž slova »aniž (mě) propustíte — ἢ ἀπολύσητε« scházejí v kodexích ℵ B L.

Noční zasedání i rozsudek velerady byl zcela nezákonný, již proto, že soud byl vykonán v noci, a že při jednom a témže zasedání učiněn byl rozsudek smrti. To cítili dobře členové velerady; proto sešli se ráno ještě jednou, a to zase v domě Kaifášově, jakož patrno z toho, že Matouš a Marek, kteří noční zasedání kladou do domu Kaifášova, neudávají jiné místnosti pro ranní zasedání, jednak, a to hlavně, z toho, že dle sv. Jana (18, 28. Srovn. Mar. 15, 1) Pán Ježíš odveden byl k Pilátovi z domu Kaifášova. Sešli se pak jednak k tomu konci, aby znova rozsudek vynesli a tak jednání své rouškou zákonitosti zastřeli, jednak as i proto, aby poradili se, kterak provésti rozsudek ten, zejména který způsob smrti Kristu přisouditi, a kterak právě tento způsob (smrt kříže) odůvodniti.[1])

---

[1]) Někteří (Euthym., Maldon., Baro, Weisz) míní sice, že bylo konáno pouze jedno sezení velerady, a to buď v noci, jak udává sv. Matouš a sv. Marek, aneb ráno, jak sděluje sv. Lukáš, a že tedy buď Matouš a Marek, aneb Lukáš nevypravují o něm na pravém místě. Avšak neprávem tak soudí. Neboť Matouš a Marek rozeznávají zcela zřejmě mezi nočním sezením (Mat. 26, 56—66, Mar. 14, 55—64.), kteréž událo se před uplynutím třetí vigilie noční, zvané kuropěním, tedy nejdéle do 3 hodin s půlnoci, a mezi ranním sezením (Mat. 24, 1., Mar. 15, 1), jež tedy nestalo se dříve než as mezi pátou a šestou hodinou ranní. Většina vykladačů proto správně soudí, že kromě zasedání nočního ještě ráno bylo konáno zasedání. Ale rozcházejí se v tom, co v kterém sezení bylo projednáváno. Jedni tvrdí, že v noci byli vyslechnuti pouze svědci, ráno pak Kristus že byl i slyšen i odsouzen (Aug. de consensu evangl. 3, 27.). Jiní praví, že v noci byl Ježíš vyslechnut, ráno odsouzen (Friedlieb, Archäol. der Leidensgesch. s. 96.; Didon, Ježíš Kristus). Opět jiní, že v noci byl Ježíš odsouzen, ráno pak že nejednalo se o nic jiného, než aby se poradili o důvodech, které by uvedli před Pilátem, aby potvrdil jejich rozsudek (Sušil). Avšak všecky náhledy tyto čelí proti znění textu Písma sv. Neboť, že Pán Ježíš byl odsouzen již v noci, udává zřejmě sv. Marek tvrdě, že »všickni odsoudili jej, že hoden jest smrti« (14, 64.), a dává na jevo dosti jasně sv. Matouš, uváděje slova zasedajících členů velerady »hoden jest smrti«. Mimo to i Matouš i Marek sdělují, kterak učinili hned potom Pánu Ježíši posměch a trýzeň, jako člověku, kterýž ze svazku národa israelského jest vyloučen, a veškeré libovůli v šanc vydán (Mat. 26, 66—68., Mar. 14, 65.). A že také ráno byl vynesen nad ním rozsudek, dává na jevo sv. Lukáš, ne sice přímo a výslovně, nýbrž nepřímo Neboť svrchu udal, kterak velerada hledala Ježíše usmrtiti, ale z obavy před lidem toho se zdržela (22, 2.). Tvrdí-li tedy nyní, kterak při se-

Ostatně o sezení tomto zmiňují se všicci synoptikové, průběh jeho však líčí pouze Lukáš. Konalo se záhy z rána (Mar.), tedy as před 6. hod., dříve než vykonána oběť ranní. K němu dostavili se všichni členové velerady (Mat., Mar.); přiměla je k tomu zajisté nenávist, kterou až na Nikodéma a Josefa z Arimathie proti Kristu zaujati byli. Svědkové nebyli vyslýcháni;

---

zení ranním členové velerady uslyševše prohlášení Kristovo. že jest synem Božím, zvolali všickni: »Co ještě potřebujeme svědectví?« patrně dává tím na jevo, že rozuměli svědectví takové, které by dostačilo jejich záměrům, aby mohli odsouditi jej podle zákona, či že uznali ve slovech Páně rouhání, na něž zákon stanovil smrt, a proto též trest sm ti nad ním vyslovili. Jiná však jest otázka, zda mimo tento předmět, ještě nějaký jiný projednávali? Majíť mnozí za to, že předmětem sezení ranního bylo mimo předmět řečený také porada o tom, které důvody mají před Pilátem uvésti, aby tím spíše potvrdil a provedl jejich rozsudek. Neboť věděl prý, že by Pilát sotva potvrdil rozsudek smrti na pouhé udání, že se rouhal. A dovolávají se pro své tvrzení sv. Matouše, dle něhož »vešli v radu proti Ježíšovi, aby ho na smrt vydali« (Knabenbauer, Evang. sec. Mar. p. 405). Avšak důvod tento není přesvědčivý. Neboť v řeckém textě stojí συμβούλιον ἔλαβον . . . ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. Rčení συμβούλιον ἔλαβον znamená však nejen »vešli v radu« (consilium inierunt) jak dle Vulgaty překládá český text a většina exegetů, nýbrž i »učinili nález« či ro.-sudek. A jakkoliv většina vykladačů drží se významu prvého, přece zdá se pravděpodobnějším, že sv. Matouš (či spíše jeho překladatel) bral rčení ono ve významu druhém, tedy ve smyslu: učinili nález proti Ježíšovi, aby ho vydali na smrt A lze tak tím spíše souditi, poněvadž výklad tento nejen přiměřenější jest spojce ὥστε (aby), nýbrž také více přiléhá k souvislosti, zejména k tomu, že v dalším verši vypravuje sv. Matouš hned o tom, jak Krista odvedli k Pilátovi. Bral-li však sv. Matouš rčení ono o učinění soudního nálezu, nelze ze slov jeho dovozovati, že by se byli radili o tom, co žalovati budou u Piláta, a to tím méně, poněvadž dle sv. Jana (18, 30.) neměli se k tomu, aby svůj rozsudek odůvodňovali, nýbrž spíše čekali, že Pilát prostě potvrdí jej. Máme proto za pravděpodobnější, že hlavním a vlastním předmětem jednání v sezení ranním bylo vynésti znova rozsudek nad Kristem, aby tak alespoň rouškou zákonitosti zastřeli jednání své, a že neradili se o tom, co mají uvésti na potvrzení svého rozsudku. Nicméně hledíme-li k tomu, jak počínali si u Piláta, co na Krista žalovali, jaký způsob smrti Kristu vyžadovali, můžeme právem za to míti, že alespoň zběžně také o tom se poradili, jak by provedli rozsudek svůj, zejména, jakou smrti by měl Kristus zemříti, a jaké důvody uvésti mají, aby právě tento způsob smrti (smrt kříže) Pilát potvrdil.

neboť svědků, kteří by mohli svědčiti se zdarem proti Kristu, neměli; a těch, kteří by svědčili v jeho prospěch, připustiti nechtěli, jsouce již rozhodnuti, že Krista usmrtí. Začali proto hned s obžalobou a vyzváním, aby Pán Ježíš, jemuž nyní pouta sňali, hned sám o ní se vyjádřil, řkouce: »Jsi-li ty Kristus, pověz nám.« Ve slovech těch byla patrná přetvářka; stavěli se, jakoby chtěli uvěřiti v něj, jakmile z úst jeho uslyší, že jest Vykupitel. A přece nejen noční sezení, nýbrž veškeren způsob, kterým se k němu chovali, ukazoval, co obmýšleli. Vždyť sami to řekli po vzkříšení Lazara, právě tehdy, když božské poslání své tak patrně dokázal (Jan 11, 47—53.). Proto také Kristus neodpověděl k otázce jejich, nýbrž se zřením k výslechu nočnímu i celému chování se jejich k němu a nikoli bez výtky pravil: »Povím-li vám, neuvěříte mi; a jestli se vás otáži, neodpovíte mi, aniž mě propustíte.« Aby však neměli žádné příčiny k výmluvě, předpověděl ještě jednou, jako při nočním výslechu, brzkou svoji oslavu, řka s hledem k žalmu 109.: »Od této pak chvíle bude Syn člověka seděti na pravici moci Boží.« Synedristé znajíce smysl žalmu a vědouce z nočního sezení, kam míří, ptali se přímo: »Ty jsi tedy Syn Boží?« A Pán Ježíš přisvědčil: »Vy pravíte, já jsem.« Učinil tak, ač věděl, že mu neuvěří zase, jednak že chtěl opětně prohlásiti před nejvyšším soudem židovským základní pravdu křesťanskou, jednak že ničeho nechtěl pominouti, co by jim mohlo duševní oko otevříti a pohnouti, by se obrátili. Avšak oni nešli do sebe, ale na základě slov Kristových pronesli znova rozsudek smrti v plné formě úřadní.

Bylo však třeba, aby rozsudek ten potvrdil a provedl římský vladař; spoutali proto Krista opět a dovedli k vladaři Pilátovi.

e) Smrt Jidášova.

Mat. 27, 3—10. (Skutky ap. 1, 16—19.)

27, 3. Tehdy vida Jidáš; kterýž jej zradil, že jest odsouzen, želeje toho, navrátil třicet stříbrných velekněžím a starším,

4. řka: Zhřešil jsem, zradiv krev nevinnou[1]) (spravedlivou). Ale oni řekli: Co nám do toho? ty viz.

5. A povrh stříbrné ve chrámě, odešel, a odešed oběsil se.[2])

6. Knížata pak kněžská vzavše stříbrné, řekli: Nesluší (není dovoleno) jich vložiti do pokladnice, neboť mzda krve jest.

7. A poradivše se, koupili za ně pole hrnčířovo ku pohřbu poutníků.

8. Proto nazváno jest pole to (Hakeldama to jest)[3]) pole krve až do dnešního dne.

8. Tehdy naplnilo se, co pověděno jest skrze Jeremiáše proroka řkoucího: A vzali třiceti stříbrných, mzdu ceněného, kteréhož procenili (mnozí) ze synů Israelských:

10. a dali je za pole hrnčířovo, jakož mi ustanovil Pán.«

Jidáš netěšil se dlouho z výtěžku své zrady; ba brzy staly se mu peníze v ruce uhlem žhavým. — On, spáchav zradu, šel se zástupem až do domu velekněžova, kdež mu as byla vyplacena umluvená mzda. Zda potom sledoval jednání soudní, nelze říci. Když však ráno (v pátek, hlavní svátek velikonoční) spatřil, kterak Krista vedou k Pilátovi svázaného, seznal, že ho odsoudili k smrti, a to tím spíše, poněvadž znal smýšlení velerady. V okamžiku tom zhrozil se sám činu svého. Staloť se mu, co Tacit praví: »Perfecto demum scelere magnitudo eius intellecta est.« (Teprv po spáchaném zločinu poznána jest jeho velikost. Ann. 14, 10.) Dříve zaslepovala ho vášeň a náruživost, která jsouc stále ukojována, ovládla ho konečně tak, že neviděl a neslyšel a nebyl přístupen, leč tomu, čím náruživost jeho — touha po penězích — mohla se ukojit. Nyní však, když náruživost ta ukojena a čin spáchán, uvážil teprv, co učinil; a vida hnusnost činu i vlastní ošklivost, zděsil se toho a přál si, aby mohl vše odčinit. I vzal peníze, které ho pálily jak uhlí žhavé, a spěchal do chrámu

---

[1]) ἀθῶος (α priv. a θωή = vina) nevinen.

[2]) Vulgata má: laqueo se suspendit = osidlem se oběsil.

[3]) V řeckém textě nestojí slova: »Hakeldama, to jest« nýbrž pouze v latinských rukopisech vyskytá se buď acheldemach, neb acheldemach hoc est neb acheldemach, quod est neb hacel-dama, kteréž slovo jest i v tištěné Vulgatě. Utvořeno jest z aram. חֲקַל דְּמָא = pole krve.

k těm, s nimiž smlouvu učinil. K Pilátovi totiž neodebrali se všickni členové velerady, ba ani všecka knížata kněžská, nýbrž jen někteří. Jiní odebrali se do chrámu, aby podali oběť ranní neb oběti jiné, jak bylo předepsáno pro den sváteční.[1]) K těm do předsíně kněžské spěchal Jidáš a podávaje jim peníz volal pln lítosti: »Zhřešil jsem, zradiv krev spravedlivou.« Učinil tak nikoli v úmyslu, aby zrušen byl rozsudek, jakož se domnívá sv. Jeronym, Jansen, a Lapide, Schegg a j.; neboť po rozumu nemohl doufati, že Krista opět vykoupí; vždyť synedristé nekoupili Krista od něho, nýbrž pouze zaplatili zradu jeho; nikoli tedy v úmyslu vykoupit Krista, vracel peníze, nýbrž pojat jsa již na polo zoufalstvím, které ho pudilo, aby se zbavil alespoň těch peněz, které ho tak tížily. Neboť jeho lítost nebyla pravá, nevycházela z lásky k Bohu a nebyla spojena s nadějí v odpuštění; proto nevedla k životu, nýbrž ke smrti. Polozoufalství přihnalo jej do předsíně kněžské; a ono bylo dovršeno v zoufalství, když knížata kněžská necitelně, ano s posměchem odpověděli: »Co nám do toho? ty viz!« Tu chytil peníze a hodil je do svatyně[2]), buď že jimi tam mrštil z předsíně kněžské, aneb spíše, že v zoufalství nevěda, co činí proti zákazu do svatyně se vedral a tam peníze pohodil.[3]) Tím zpro-

---

[1]) Míněni toho jest sv. Tomáš, Caitenus, Jansen, Maldonat, Pölzel, Knabenbauer, Grimm, Sušil (Sušil připouští je).

[2]) Že do svatyně samé hodil peníze, ukazuje evangelista slovem: ναός (ἐν ναῷ). Neboť slovem tím rozumějí evangelisté vždycky vlastní budovu chrámovou, užívajíce o celkové prostoře chrámové (obsahující chrám i předsíně a ostatní budovy) výrazu ἱερόν, jež Vulgata překládá také slovem templum = chrám.

[3]) Někteří mají za to, že Jidáš ještě v domě Kaifášově vyznal vinu svou a vracel peníze, a teprv potom, když odmítnut byl, běžel do chrámu a tam peníze hodil (Cornel. a Lapide, Schegg). Avšak s míněním tím nelze souhlasiti. Poněvadž totiž sv. Matouš pověděv, kterak Krista odvedli k Pilátovi, ihned uvádí zprávu o Jidášovi slovem τότε — tehdy, pravě, že tehdy vida, že Kristus jest odsouzen, byl hnut lítostí, a teprv potom vypravuje o tom, co se dálo s Kristem u Piláta, jest s většinou vykladačů za to míti, že sv. Matouš drží se tuto postupu chronologického, a že tedy teprv tehdy dověděl se o Kristově odsouzení k smrti a pohnut byl želem, když již Krista od Kaifáše odvedli a tedy velekněží a vůbec členové velerady odtud odešli. Mimo to, kdyby byl již v domě

stil se sice peněz za zradu, ale ne výčitek svědomí, a ty ho dohnaly k sebevraždě. »Odešel a osidlem se oběsil.« Sv. Petr ve Skutcích apošt. dokládá k tomu: »Oběsiv se rozpukl se na dvé; i vykydla se všecka střeva jeho.« Když totiž oběsil se, zlomila se s ním buď větev, aneb přetrhl se s ním provaz, aneb tělo naběhlo a on spadnuv na zem rozpuknul se, takže vnitřnosti vyšly z těla.

Před smrtí ještě doznal na místě posvátném nevinnost Kristovu, aby tak řízením Božím ještě v poslední chvíli dána byla Židům výstraha, by neposkvrňovali se prolitím krve nevinné. Však oni nedbali toho; platiloť o nich, co řekl Pán, že cedí komáry a polykají velbloudy. Usmrtiti nevinného, kterýž tolik důkazů podal, že jest zaslíbeným Vykupitelem a vtěleným Synem Božím, nebáli se; avšak ponechati si pro potřeby chrámové peníze, jež Jidáš vrátil, báli se, aby si neposkvrnili svědomí. Měliť na mysli slova Deut. 13. 18: »Nebudeš obětovati mzdy nevěstky . . ., neboť ohavnost jest před Hospodinem, Bohem tvým.« A ze slov těch soudili zcela správně, že ani mzda krve nemá býti dána do pokladu chrámového. Při tom ovšem nemyslili na to, že tak samy sebe obviňují ze zločinného skutku.

Poradivše se tedy dříve, co mají učiniti, koupili (ovšem až po svátcích) za ty peníze pole od jednoho hrnčíře a určili je za pohřebiště pro cizince, aby tak učinili zadost jisté potřebě. Židé, totiž alespoň bohatší, měli hroby své na svých pozemcích. Hřbitovů společných nebylo u nich. Z toho povstávaly nesnáze, jestli zemřel některý z cizinců, jmenovitě z pohanů, kteří přicházeli do Jerusalema. Obtížím těm vyhnuli se nyní koupí pole hrnčířova. Pole to bylo nazváno »Hakeldama« — חֲקַל דְּמָא — pole krve; a svědčilo tím jménem svým ještě pozdějším pokolením o zločinu, jehož se velerada dopustila na Vykupiteli. Bylo

---

Kaifášově vracel peníze a byl odmítnut, nebyl by zajisté běžel s penězi ještě do chrámu, nýbrž hodil by je velekněžím v domě Kaifášově. Neboť toho přece nemohl domnívati se, že učiní oběť Bohu a svou vinu napraví.

na jižní straně údolí Hinnon, kdež posud vyskytá se bílá hlína hrnčířská. Nyní jest majetkem Arménův a má 16 *m* délky, 12 *m* šířky; jest to však pouze část bývalého pole Hakeldama. Posud jest tam stavení 9 *m* dlouhé, 6 *m* široké a 10 *m* vysoké, jehož užívalo se jako předsíně ku skalním hrobům.

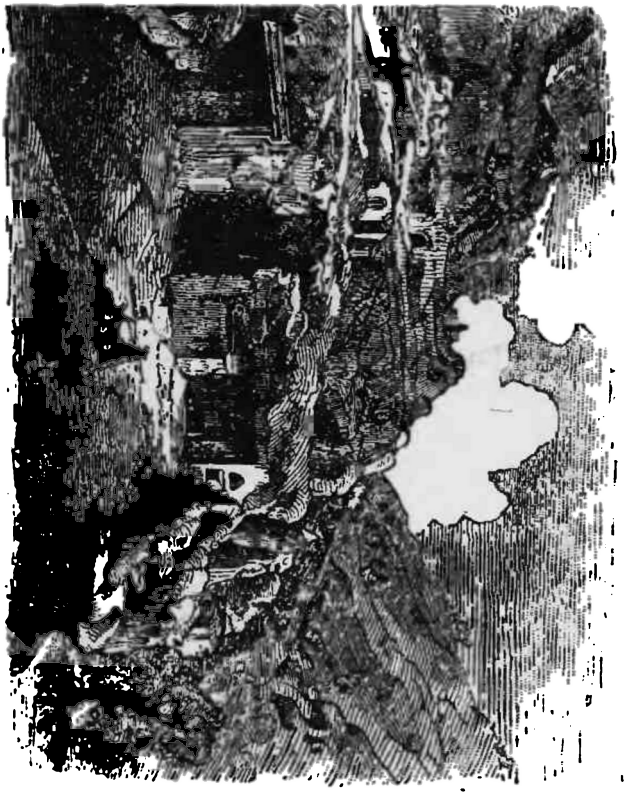

Obr. 12. — Hakeldama.

Evangelista Matouš vidí v koupi onoho pole vyplnění místa prorockého: »A vzali třiceti stříbrných mzdu ceněného... a dali je za pole hrnčířovo.« Praví však, že to místo jest u Jeremiáše, ač vyskytá se u proroka Zachariáše, a jen příkaz o koupi pole zaznamenán jest u Jeremiáše. Jest proto otázka, kterak sv. Matouš mohl přičítati je Jeremiášovi? Odpovědi jsou různé. Někteří myslí, že evangelista, cituje z pa-

měti, omylem připsal Jeremiášovi, co pověděl Zachariáš.[1]) Ale náhled ten jest rozhodně nesprávný. Neboť odporuje inspiraci či Božímu vnuknutí, z něhož psali spisovatelé bibličtí. Poněvadž totiž na základě inspirace Bůh sám mluví k člověku skrze autora biblického, nelze mysliti si u takového spisovatele omyl, aby omyl ten nepřičítal se zároveň Bohu. Tvrditi tedy, že sv. Matouš jmenováním proroka Jeremiáše dopustil se omylu, bylo by tolik, jako říci, že Bůh sám se zmýlil; a to ovšem bez rouhání tvrditi nelze. Jiní mají za to, že uvedené proroctví vyskytalo se původně nejen u Zachariáše, nýbrž také u Jeremiáše, že však později bylo u něho vynecháno od Židův ať úmyslně ať přehlédnutím,[2]) aneb že sv. Matouš uvedl pouze výrok prorocký, nejmenovav proroka žádného, ale opisovatel některý že připojil k němu jméno, a to nikoliv Zachariášovo, nýbrž omylem Jeremiášovo[3]); aneb že sice jmenoval Zachariáše, ale opisovatel, přehlédnuv se, napsal jméno Jeremiášovo.[4]) Avšak všem těmto náhledům jest na překážku, že vyjma překlad syrský filoxenský, překlad perský a několik málo kodexů mladších (minuskulů) všecky kodexy řecké a všecky překlady uvádějí jméno Jeremiášovo. Musilo by se tedy připustiti, že změnu tu učinil již překladatel, kterýž původní aramejský text sv. Matouše přeložil do řečtiny. Ale k náhledu tomu není žádného důvodu, zvláště pováží-li se, že překlad ten byl zhotoven již v době apoštolské a tedy takořka pod dozorem apoštolů samých. Někteří proto připouštějí, že řečené proroctví uvedeno jest z nějakého spisu Jeremiášova, který brzy po době apoštolské se ztratil,[5]) aneb z některého apokryfu také již ztraceného.[6]) Avšak ani tento náhled nezamlouvá se. Vždyť ani sv. Jeronym nesouhlasí s ním, ač praví, že mu byl

---

[1]) Jeronym, Augustin, Tomáš Akv., Schegg, Keil, Weisz, Schanz.

[2]) Eusebius, Pölzl (částečně).

[3]) Jansen, Maldonat, Kistemaker, Reischl.

[4]) Eusebius.

[5]) Origenes, Kuinvel, Menochius, Bisping, Pölzl (z části), Klofutar.

[6]) Euthymius.

ukázán apokryfní spis Jeremiášův, ve kterém uvedená slova prorocká vyskytala se.

Uvádějí se však v Novém Zákoně mnohdy dvě různá místa ze Starého Zákona volně (ne do slova) a tak, jakoby to byl výrok jeden, ba uvádějí se také místa dvou proroků různých a jmenuje se pouze jeden prorok, tehdy totiž, když hlavní váha a moc důkazná klade se na slova jednoho, ke druhému pak poukazuje se toliko pro vysvětlenou.[1]) Takovýto případ, zdá se, jest také zde. Sv. Matouš chtěl totiž hlavně na to upozorniti, že zakoupením pole hrnčířova od velekněží židovských vyplnilo se to, co u proroka Jeremiáše naznačil Bůh příkazem proroku daným, aby koupil pole od svého příbuzného (kap. 32). Poněvadž však proroctví či spíše předobrazení to souvisí úzce s proroctvím, jež Zachariáš (kap. 11) učinil o procenění pastýře israelského za 30 stříbrných, chtěl i na ně upozorniti, ale jen jako mimochodem a pro větší jasnost. Spojil proto oboje proroctví v jedno a uvedl je volně pod jménem toho proroka, na jehož proroctví chtěl upozorniti zvláště.

Nevztahují se však, jak již napověděno, slova Jeremiášova ke koupi tohoto pole hrnčířova přímo, ve smyslu literním, nýbrž toliko ve smyslu typickém či předobrazném. U něho totiž již v kapitole 18. hrozil Bůh národu israelskému trestem nejpřísnějším, nepolepší-li se; aby pak tím více ukázal svou moc a znázornil, jakou měrou lid na něm visí, a jak nutno proto uposlechnouti a polepšiti se, nechce-li pocítiti onu moc v trestání, přirovnal sebe sama k hrnčíři, kterýž rozlamuje mnohdy nádobu již zhotovenou a jinou věc z ní činí a vůbec z hlíny nádoby tvoří, jak se mu líbí; a dodal, že lid israelský tak jest v ruce jeho, jako hlína v ruce hrnčíře. Když pak neuposlechli a od nekajicnosti své neupustili, Hospodin zůstávaje při obrazu hrnčíře, velel prorokovi v kap. 19., aby, vezma od starších lidu a od starších kněží nádobu hrnčíře hliněnou, rozbil ji v udolí Hinnon před branou hrnčířskou, a tak naznačil, že podobně zkažen

---

[1]) Mat. 5, 33. Luk. 10, 27. Mar. 1, 2.—3.

bude Jerusalem a jeho obyvatelstvo pro svoji nekajicnost. A když ještě potom zůstal král i lid v nevěře a nekajicnosti, a i Jeremiáše do žaláře vsadil, dopustil Bůh, že Nebukadnezar přitáhnuv oblehl město a již již byl na tom, aby se ho zmocnil. A tehdy před samým pádem města, když již veškeren majetek nemovitý cenu ztratil pro nebezpečenství, že bude vůbec pobrán od nepřátel, přikázal Hospodin Jeremiášovi, aby koupil pole od příbuzného svého a list koupě a smlouvy uložil v nádobě hliněné, by mohly trvati mnoho dní. Jak sám vyložil, přikázal to proto, aby naznačil, že, ačkoli lid bude odveden do zajetí, přece nezanikne, nýbrž zase zpět bude uveden; to pole, které Jeremiáš koupil, že bude zárukou, že lid zase vrátí se a pozemků opět zjednávati si bude.

Co tedy Hospodin příkazem, daným Jeremiášovi, naznačil, týkalo se ve smyslu literním jednak zavržení národa israelského a jeho odvedení do zajetí babylonského, jednak jeho omilostnění a návratu ze zajetí. Ale jak sv. Matouš, jakožto spisovatel inspirovaný, neomylně poučuje, příkazem oním hleděl Bůh také k době messiánské, a to potud, pokud chtěl, aby to, co stalo se za Jeremiáše, bylo předobrazením toho, co mělo státi se za Krista. Jako totiž za Jeremiáše nevěřili Židé slovům varovným, která Bůh mluvil skrze proroka, ano i do žaláře uvrhli Jeremiáše, a byli potom potrestáni zavržením a odvedením do zajetí, tak v době messiánské nevěřili Kristu Vykupiteli, ba i na smrt odsoudili ho, a byli proto stíženi vyloučením z říše messiánské a ztrátou veškeré samostatnosti politické, tak že přestavše býti národem vyvoleným do všech končin země rozptýleni jsou. Ale jako za Jeremiáše koupí pole, kterou on učinil k rozkazu Božímu, byla naznačena a dána záruka, že lid bude opět přijat na milost a do své vlasti nazpět uveden, tak i za Krista byla koupí pole hrnčířova penězi, za zrazení Krista vydanými, naznačena a dána záruka, že lid ten bude opět přijat na milost a do církve uveden, tak totiž, že, jak učí sv. Pavel (Řím. 11, 25 — 31.), na konec světa, byť ne všickni jednotlivci, přece celkem veškeren ten národ víru Kristovu přijme a do církve jeho vstoupí.

Jeremiáš, kterýž druhdy zprostředkoval koupi pole, předobrazoval ty, kteří za Krista koupili pole hrnčířovo. Pokud však k rozkazu Božímu vyplatil kupní sumu za ně z majetku vlastního v době, kdy vrcholu dostoupila nevěra lidu k němu i k Bohu, byl předobrazem Krista samého, kterýž v době, kdy vrcholu dostoupila nevěra Židů k němu a tím i k Bohu, sám zjednal kupní cenu za pole, sumu totiž, kterou vyplatili Jidášovi za jeho vydání, by ho mohli usmrtiti. I stalo se tak pole to ve zvláštním smyslu polem »hrnčířovým«, vlastnictvím totiž Boha samého, kterýž u Jeremiáše přirovnává se k hrnčíři, podobně jako »hrnčířovým polem« či zvláštním vlastnictvím Božím stalo se i to pole, které Jeremiáš koupil k jeho rozkazu. Koupí pole hrnčířova, kterou učinili velekněží, vyplnilo se tedy, co předobrazeno bylo koupí pole, již k rozkazu Božímu učinil kněz a prorok Jeremiáš. A na to právě chtěl sv. Matouš upozorniti předem; proto vybrav ze slov Jeremiášových tolik, kolik uznával za potřebné k svému účelu, vyjdářil to svými slovy, tvrdě, že onou koupí vyplnilo se, co pověděno jest skrze Jeremiáše proroka řkoucího: »A vzali (peníze).... a dali je za pole hrnčířovo, jakož mi ustanovil Pán.«

S proroctvím tímto souvisí však úzce jisté proroctví Zachariášovo, do jisté míry je doplňujíc a vyvysvětlujíc. Zachariáš (11, 12. 13.) vyjadřuje je takto: »I řekl jsem k nim: Jestli to dobré před očima vašima, přineste mzdu mou; pakli nic, nechte tak. I odvážili mzdu mou třiceti stříbrných. I řekl Hospodin ke mně: Vrz to k hrnčíři, krásnou mzdu, kterouž jsem ceněn od nich. I vzal jsem třiceti stříbrných a uvrhl jsem je do domu Hospodinova k hrnčíři.« V proroctví tomto mluví a jedná skrze proroka »pastýř synů Israelských«. On měl dosud něžnou péči o lid sobě svěřený, prokazuje mu četná dobrodiní. Ale lid ten zatvrdil se proti němu. Proto pastýř chce se již vzdáti úřadu svého; aby však ještě dříve zkusil, zda přejí si, aby zrušeno bylo všeliké spojení mezi ním a jimi, vyzývá je, aby mu dali mzdu za práci. A lid, místo aby žádal ho, by vytrval u nich, vyplatil mu jako na posměch mzdu pranepatrnou, mzdu třiceti stříbrných, a

tak nejen projevil, že spojení s ním přerušuje, nýbrž i potupu mu učinil, ježto cena třiceti stříbrných, kterou jej procenili, byla cena za otroka. Poněvadž však pastýř onen působil jménem a z rozkazu Hospodinova, byla potupa pastýře zároveň potupou jeho. Z té příčiny řekl Hospodin pastýři, aby »krásnou« mzdu tu, jak ji nazval ironicky, vrhnul do chrámu před hrnčíře. Rozumí se pak pastýřem řečeným Vykupitel sám. On jako dobrý pastýř bude míti péči nejněžnější o lid israelský, působě mu četná dobrodiní a hledě ho přivésti do království svého, do církve. Ale Židé, až na nepatrné výjimky, zatvrdí se proti němu. Proto Kristus bude chtíti vzdáti se úřadu svého u lidu toho — zrušiti totiž poměr svůj k národu israelskému a zmařiti onu úmluvu, kterou byl učinil Hospodin s ním, učiniv jej národem vyvoleným; ale ještě, jakoby zkoumati chtěl jejich smýšlení, zda chtějí, aby přerušeno bylo spojení mezi ním a jimi, bude žádati na nich mzdy za práci svou — mzdy víry a dobrých skutkův.

Avšak oni vyměří mu cenu otroka, třiceti stříbrných, jež vyplatí za zrazení jeho, by mohli jej usmrtiti. Tím dostoupí nevěra jejich vrcholu, tím projeví též, že nechtějí míti žádného spojení s Kristem Vykupitelem; ano, potupou Kristu učiněnou potupí i Boha samého. Proto Bůh zařídí prozřetelností svou věci tak, že peníze, za zrazení Krista vyplacené, budou dány do chrámu »před hrnčíře« t. j. před něho, před Boha samého. Výrazem tím totiž naráží Hospodin (u Zachariáše) na to, co byl předobrazil u Jeremiáše, když se přirovnával k hrnčíři, a prohlašuje, že učiní vše, co pod tímto obrazem o národě israelském předpověděl, totiž že národ ten bude zavržen a z království messiánského vyloučen, ale ne navždy, ježto přijde čas, kdy zase bude přijat na milost a do království Kristova, jeho církve uveden; a na záruku tohoto omilostnění, že před samým zavržením jeho bude koupeno pole, jež jakožto zvláštní vlastnictví Boha, který se k hrnčířovi přirovnával, a jak se zdá, i jako předobrazení církve Kristovy, jeho krví zjednané, ve zvláštním smyslu slova bude moci zváti se polem hrnčířovým. Zároveň udává na doplněnou proroctví Jeremiášova.

:a jakou cenu bude polo to koupeno, a kterak ta cena ;jedná se, přerušením totiž veškerého spojení s Vykupitelem, kteréž nastane vyplacením třiceti stříbrných :a krev Kristovu a tedy jaksi cenou krve Kristovy.

Souvisí tedy úzce proroctví Zachariášovo s proroctvím či spíše s předobrazem Jeremiášovým: předpovídá i ono budoucí zavržení a opětné omilostnění národa israelského; zároveň však doplňuje je, udávajíc cenu, za kterou bude koupeno pole hrnčířovo a způsob, kterým ta cena bude zjednána. Z té příčiny upozorňuje sv. Matouš i na jeho proroctví, ale jen potud, pokud doplňuje a vysvětluje proroctví Jeremiášovo. Neudává proto jména jeho, aniž dotyčné proroctví jeho uvádí celé, nýbrž vybrav z něho jen to, co za dobré uznal k svému účelu, spojil je s proroctvím Jeremiášovým a pod jeho jménem uvedl. pravě, že koupí pole hrnčířova vyplnilo se, co pověděno skrze Jeremiáše proroka. Vyplnilo se pak patrně. Bylot předobrazem u Jeremiáše předpověděno, že bude lid Israelský zavržen, ale před samým zavržením že bude koupením pole »hrnčířova« dána záruka, že lid ten zase bude přijat na milost. A hle, neuplynulo ani 40 roků od smrti Kristovy, a Jerusalem zbořen, lid rozptýlen, a celkem málo jen těch, kteří z lidu toho vstoupili do církve. A před samým zjevem tímto — ani ne plných 40 roků před zkázou Jerusalema, koupili kněží za cenu krve Kristovy a tedy za peníze Páně, pole hrnčířovo. Jaký význam toho? Zajisté ten, který naznačen již u Jeremiáše. Projevena a dána tím záruka, že také druhá část předobrazu u Jeremiáše udaného se vyplní, že přijde čas, a to, jak učí sv. Pavel, na konec světa, kdy lid ten bude přijat na milost, a byť ne matematicky všickni, přece celkem celý národ do církve Kristovy vstoupí.

f) První výslech u Piláta.

Po ranním výslechu dovedli Krista Pána k vladaři římskému, aby potvrdil a vykonati dal rozsudek smrti. Vladařem byl tehdy Pilát, příjmením Pontius; Pilát bylo jméno jeho vlastní, Pontius jméno rodové. Vla-

dařil od r. 26—36. po Kr. Postavení jeho bylo však stkvělejší než jeho čtyř předchůdcův. Nebylť on podřízeným úředníkem místodržitele syrského, nýbrž úředníkem podřízeným přímo císaři, požívaje podobných práv a moci, jakých požívali místodržitelé v Rhetium, Noricum a Thracii. Postavení toho dostalo se mu bezpochyby pro velikou přízeň, kterou manželka jeho Claudia Procla měla u císaře. Philo líčí jej barvami příliš černými jakožto muže pyšného, krutého, pod-

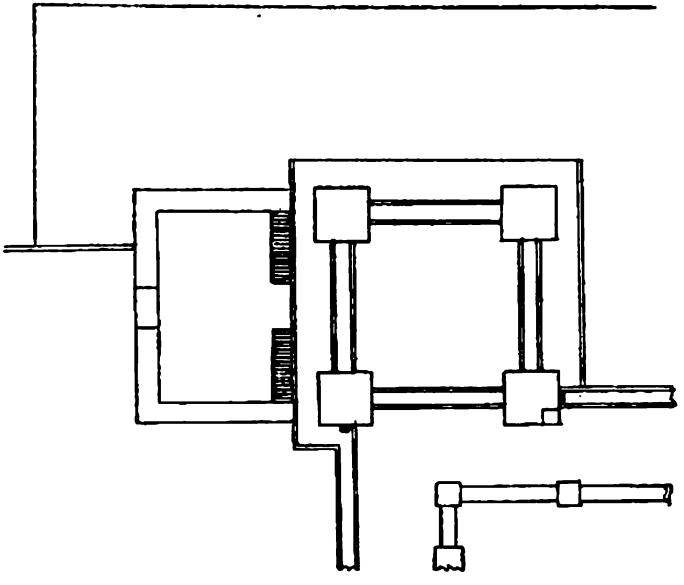

Obr. 13. — *a*) Půdorys hradu Antonia.

platného, který zhusta dával rozkazy libovolné a i nevinnou krev proléval.

Že byl hrdý na svůj rod,[1]) na své vychování a postavení, že v nenávisti měl Židy a proto mnohých přehmatů i ukrutností na nich se dopustil, jest pravda; nicméně z podplatnosti viniti ho nelze. Vzal sice jednou peníze z pokladny chrámové; avšak pro sebe jich neužil, nýbrž na stavbu velikého vodotoku do Jerusalema.

[1]) Pocházel ze vznešeného rodu římského vojenského.

Také nebyl prost vší lidskosti a úcty k náboženství, ač jinak oddán byl skepticismu. Byl povahy vrátké a

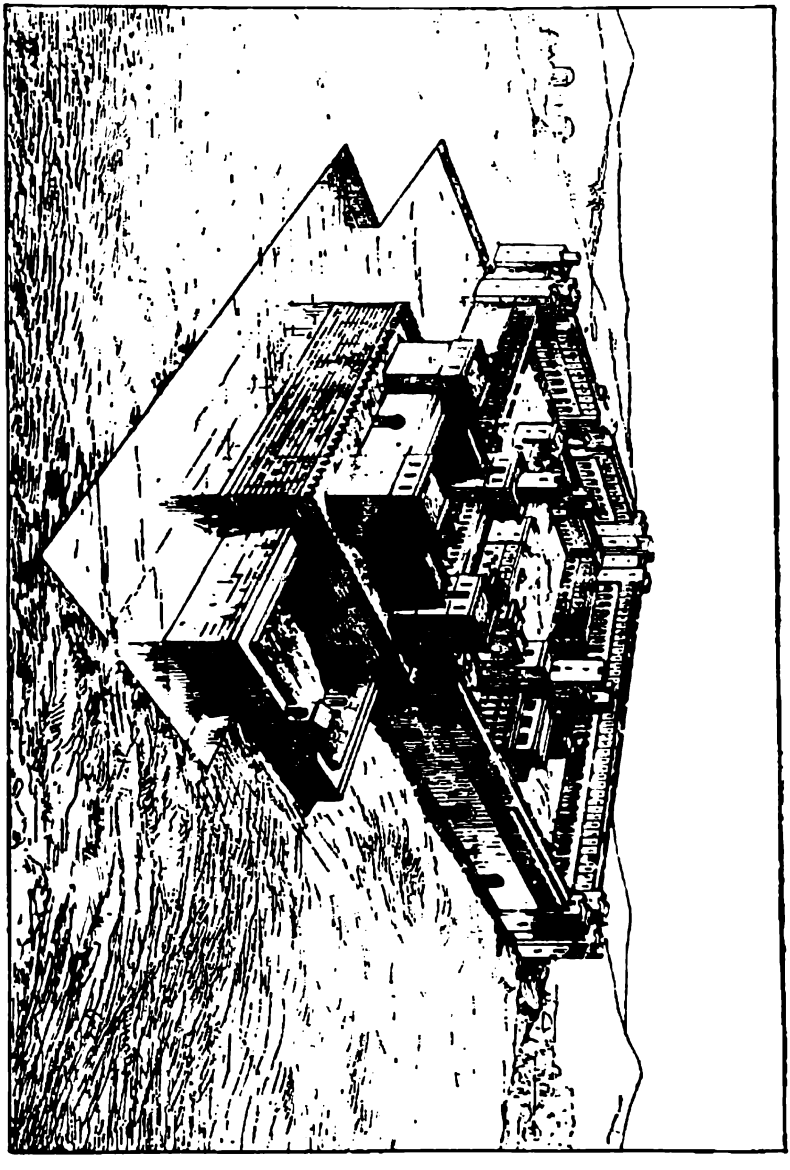

Obr. 14. — *b)* Hrad Antonia a chrám.

více šlechticem a vojákem, kterýž domníval se. že odpírati mu nelze, než diplomatem a vladařem.

Jako všickni vladařové Judští, bydlil i on v Caesarei; o hlavních však svátcích odebíral se do Jerusalema, aby v čas zakročil, kdyby Židé chtěli pokoj rušiti: Nebydlil tam však v hradě Herodově na Sionu, nýbrž jak nasvědčuje tradice, v hradě Antonia, na hoře chrámové. (Obr. 13.) Hrad tento stál na severozápadním rohu prostory chrámové, zasahuje jižní a východní stranou svou poněkud do chrámové předsíně pohanů. Vystaven byl pod jménem Baris (hrad) od Jana Hyrkana kolem

Obr. 15. — *c*) Státní vězení a stará kasárna turecká na místě hradu Antonia.

r. 120. př. Kr. Herodes Vel. však rozšířil, opevnil a ozdobil jej; a ku poctě triumvira M. Antonia nazval jej Antonia. Sestával ze čtyř věží (podoby hranolové), 10 *m* širokých a 25 *m* vysokých. (Obr. 14.) Jedna z nich opatřena byla hlídkou, která poskytovala důstojníkům podívanou na vše to, co se dělo v předsíních chrámových. Věže ty byly spojeny pevnými budovami, plnými nádhery a přepychu. V jedné z nich byla síň, které se používalo za síň soudní či praetorium. V předu pak — před hradem samým směrem k západu — roz-

prostíral se čtyřhranný dvůr, kterýž byl vydlážděn dlaždicemi z červeného mramoru a slul Lithostrotos či Gabbatha. Kolem dvoru toho byly hradby a galerie, na něž bylo lze ze dvora vystoupiti a po nich volně choditi. Zevně na straně severní a východní, jakož i po délce severní zdi chrámové byly vykopány příkopy a naplněny vodou, takže do hradu nebylo přístupu odjinud, než od západu, kde byl vchod hlavní (vestibul) a z předsíně pohanské, odkudž dvoje schody vedly nahoru do hradu. Každým vchodem tím přišlo se nejprve do Lithostrotu a z něho na straně východní do hradu (též do praetoria). Na zříceninách hradu toho bylo dříve obydlí pašovo, nyní jest tam státní vězení a stará kasárna turecká. (Obr. 15.)

V hradě tom byl Kristus dvakrát vyslýchán a konečně na smrt vydán. O prvním výslechu vypravují všichni evangelisté. O celém přelíčení jedná sv. Jan. Lukáš zaznamenal přesně, co na Krista žalovali, jakož i to, kterak synedristé čím dál, tím rozhodněji proti Pilátovi vystupovali; Matouš a Marek zmiňují se hlavně o závěrečné části přelíčení toho. Líčí pak jednání ono takto:

Matouš 27, 11—14.

11. Ježíš pak stál [1]) před vladařem; a otázal se ho vladař řka: Ty jsi král židovský? Ježíš pak řekl jemu: Ty pravíš.

12. A když na něj knížata kněžská a starší lidu žalovali, nic neodpověděl.

13. Tehdy dí mu Pilát: Neslyšíš-li, jak veliké věci proti tobě svědčí?

14. A on neodpověděl jemu k žádnému slovu, takže se vladař velmi divil.

Marek 15, 2—5.

2. I otázal se ho Pilát: Ty-li jsi král židovský? A on odpověděv, řekl jemu: Ty pravíš.

3. I žalovali na něj nejvyšší kněží mnohé věci.

4. Pilát pak otázal se ho opět řka: Nic neodpovídáš? hle, jak veliké věci na tebe žalují.

5. Ale Ježíš nic více neodpověděl, tak že se Pilát podivil.

---

[1]) Dle kodexů ℵ B C L jest správnější čtení ἐστάθη (postaven byl) místo ἔστη (stál).

Lukáš 23, 2—7.

2. Počali pak žalovati naň, řkouce: Tohoto jsme nalezli, an převrací národ náš a brání daně dávati císaři a praví se býti Kristem králem.

3. Pilát pak otázal se ho, řka: Ty-li jsi král židovský? A on odpověděv jemu řekl: Ty pravíš.

3. I řekl Pilát ke knížatům kněžským a k zástupům: Žádné viny nenalézám na tomto člověku.

5. Ale oni více (v křiku) sílili, řkouce: Bouří lid, uče po všem Judsku, počav od Galilee až sem.

6. Tu Pilát, uslyšev o Galilei, otázal se, je-li člověk ten galilejský.

7. A zvěděv, že jest z moci Herodovy, poslal jej k Herodovi, kterýž také byl v Jerusalemě v ty dny.

Jan 18, 28—38.

28. Vedou tedy Ježíše od Kaifáše do radního domu (do pretoria.[1]) Bylo pak ráno: a oni nevešli do radního domu, aby se neposkvrnili, ale aby jedli paschu.[2])

29. Tedy vyšel Pilát k nim ven a řekl: Jakou žalobu vedete proti člověku tomuto?

30. Odpověděli a řekli jemu: Kdyby tento nebyl zločinec, nevydali bychom ho tobě.

31. Řekl jim tedy Pilát: Vezměte vy jej a podle zákona svého suďte jej. I řekli jemu Židé: Nám nesluší (není dovoleno) zabiti žádného:

32. aby se naplnila řeč Ježíšova, kterouž řekl, znamenaje, kterou smrtí by měl umříti.

33. Tedy vešel Pilát opět do radního domu a povolal Ježíše a řekl jemu: Ty-li jsi král židovský?

34. Odpověděl (jemu) Ježíš: Sám-li od sebe to pravíš, či jiní pověděli tobě o mně?

34. Odpověděl Pilát: Zdaliž jsem já Žid! Národ tvůj a nejvyšší kněží vydali mi tebe; co jsi učinil?

36. Odpověděl Ježíš: Království mé není z tohoto světa. Kdyby z tohoto světa bylo království mé, služebníci moji bránili by, abych nebyl vydán Židům: ale nyní,[3]) království mé není odtud.

37. I řekl jemu Pilát: Tedy král jsi ty? Odpověděl Ježíš: Ty

---

[1]) T. j. k Pilátovi.

[2]) Pascha, jak již vyloženo, znamená i beránka, i maso z velikonočních obětí či chagigu. Zde však, jak na str. 88—90. ukázáno, značí chagigu.

[3]) »Nyní« uvádí závěrek ve smyslu »tedy«: ale (poněvadž mne služebníci moji nebrání) není tedy království mé z tohoto světa.

pravíš, já jsem král. Já jsem se k tomu narodil a proto jsem na svět přišel, abych svědectví vydal pravdě; každý, kdo jest z pravdy, slyší hlas můj.
38. Dí jemu Pilát: Co jest pravda? A když to řekl, vyšel opět k Židům a dí jim: Já žádné viny na něm nenalézám.

Jak ze zpráv těch jest patrno, Židé nevešli s Kristem do hradu, nýbrž davše jej služebníkům velerady, aneb spíše vojínům římským, aby jej dovnitř dovedli, čekali před hradem, jak se zdá, u hlavního vchodu či vestibula, k němuž se vstupovalo as po 28 stupních z bílého mramoru. Nechtělit překročiti prahu pohanského, aby se leviticky neposkvrnili a proto pojídání »paschy« zdržeti se nemusili. Nebylo sice zákona, dle něhož by překročení prahu pohanského znečišťovalo Žida leviticky. Pouze obcovati s nimi zakazovalo se, hlavně proto, aby nebyli od nich svedeni k modlářství. Avšak přísnější Židé a jmenovitě fariseové, vykládali zákon ten tak úzkostlivě, že i pohanskou půdu pokládali za nečistou a znečištěnou. »Pascha,« o něž nechtěli se připraviti, neznamená beránka velikonočního, jak někteří domnívají se nesprávně, nýbrž, jak již ukázáno (str. 88—90) maso z velikonočních obětí pokojných, zvaných chagiga. Toho aby mohli požívati Židé, zůstali venku před vestibulem. Cedili zase, jak jindy Kristus o nich se proslovil, komára a polykali velblouda. Poskvrniti se vlastním zločinem — prolitím krve nevinné, toho se nebáli; ale vstoupiti na půdu pohanskou, toho se báli, by se neposkvrnili.

Jednání to bylo zajisté málo milé Pilátovi, tím spíše, poněvadž Židů vůbec v lásce neměl. Poněvadž však Římané z politických příčin šetřili náboženské smýšlení podrobených národů, nedovolil si ani Pilát uraziti smýšlení toho u Židů, zvláště když seznal, že i přední členové velerady i knížata kněžská se dostavili. Vyšel proto k nim přes Lithostroton až ku prahu vestibula, ba několikráte učinil tu cestu k nim a zase dovnitř, jak lze seznati z veškerého řízení.

Přišed k nim, tázal se: »Jakou žalobu vedete proti člověku tomuto?« Nebyla ovšem věc Pilátovi zcela neznáma. Neboť lze právem předpokládati, že byl již dříve poučen od svých zřízenců nejen o Kristu a o nenávisti, kterou Židé proti němu měli, nýbrž i o tom, co se událo v noci, a to tím spíše, poněvadž k noční výpravě vyžádali si Židé od něho vojenské družiny. Mimo to musili as Židé dříve vyžádati u Piláta, aby směli k němu s Kristem přijíti tak záhy z rána — před obvyklou hodinou úřední. A při té příležitosti podali mu zajisté zprávu o podstatě věci, o niž běželo. Přece však Pilát táže se, jakou žalobu proti němu vedou; neboť dle práva římského neměl nikdo býti odsouzen, dokud žaloba nebyla vyšetřena. Avšak Židům nelíbila se otázka ta. Myslili, že beze všeho potvrdí jejich rozsudek. Buď tedy, že vůbec nebyli připraveni na otázku Pilátovu, myslíce, že zeptá se na výsost potom, jaký trest ustanovili na Krista, aneb spíše, že v otázce té viděli porušení své autority a báli se, že snad zasáhne do příslušnosti jejich soudní, odpověděli rozhořčeně a tonem hrubým, řkouce: »Kdyby tento nebyl zločinec, nevydali bychom ho tobě.« (Jan.) Domnívali se bezpochyby, že odvahou tou a hrubostí zadrží Piláta od zamýšleného vyšetřování. Ale právě hrubostí tou byl Pilát popuzen, a proto odpověděl krátce a tonem jak pánovitým, tak posměšným: »Vezměte jej a podle zákona svého suďte jej.« Slovy těmi dal plnou měrou cítit Židům jejich malomocnost, věda, že právě proto přišli, aby potvrdil rozsudek smrti, jehož nesměli jinak provésti. Jakoby tedy byl řekl: Nu tak si jednejte podle zákona svého, jenom můžete-li provésti beze mne to, na čem se ustanovíte. Zároveň však ukázal tím i jakousi blahosklonnost ke Kristu obžalovanému, jehož nechtěl odsouditi na smrt, pokud by sám věci nevyšetřil.

Odpověď k slovům Pilátovým byla by za jiných okolností dopadla zajisté ještě hruběji. Avšak nyní potřebovali svolení jeho, by mohli ukojiti své zášti proti Kristu. Proto upustivše od vzdoru svého, pravili ne zcela bez hněvu: »Nám nesluší zabiti žádného.« Slova tato vykládají někteří tak, jakoby byli Židé pouze

za to žádali, aby směli Krista usmrtiti v den sváteční, neb jakoby si byli přáli, aby jako politický zločinec usmrcen byl po způsobu římském — ukřižováním. Vycházejí od domněnky, že Židé za Piláta měli právo meče, jenže nesměli prý rozsudek smrti prováděti v den sváteční aneb ukřižováním. Dovolávají se pro své tvrzení toho, co ve Skutcích ap. vypravuje se o smrti sv. Štěpána a Jakuba, kteří byli usmrceni od Židů. Avšak případy tyto byly pouze výminečné, provedené v rozbouření. A jest jisto jinak, že v době, kdy Kristus byl vyslýchán, Židé práva meče již neměli. Římané odňali jim je nejspíše již tehdy, když po sesazení Archelaa Judsko bylo přivtěleno k říši římské aneb alespoň (jak praví Talmud, Sanh. 24, 2., Lightfoot s. 455, 1133) 40 roků před zkázou Jerusalema. Od té doby velerada mohla sice učiniti rozsudek smrti, avšak vykonati jej nesměla, leč vladař římský rozsudek ten potvrdil. Ovšem, když běželo o potvrzení rozsudku smrti, kterýž učinila velerada, měl vladař říditi se hlavně zákonem židovským a nikoli římským. Když tedy Židé pravili: »Nám nesluší zabiti nikoho,« řekli tím: My jsme uznali tohoto člověka vinným a odsoudili ho k smrti podle svých zákonů; a nyní běží pouze o to, aby rozsudek ten byl potvrzen a proveden, poněvadž sami nesmíme rozsudek smrti vykonati.

Vidouce pak, že Pilát nechce s Kristem nic započíti, leč podají určitou žalobu, začali žalovati (Luk.). řkouce: »Tohoto jsme nalezli, an převrací národ náš a brání daně dávati císaři a praví se býti Kristem králem.« Vlastní zkušenosti dovolávají se (»shledali jsme«), jsouce přesvědčeni, že by nenalezli žádného svědka, který by dosvědčil výpovědi jejich. První dvě věci, jež žalovali, byly pouhou pomluvou a to tak drzou, že i Pilát odsoudil ji alespoň tím, že při výslechu k ní nijak nepřihlédnul. Znalť zajisté Židy a věděl, jak stěží nesli jho římské, a byl přesvědčen, že by sotva koho obžalovali proto, že mluvil proti římské vládě. A zajisté. Vždyť synedristé chtěli právě takového Messiáše, který by povstal proti vládě římské a vybavil je z ní; a právě proto zanevřeli tak na Krista, že nevyhověl tomuto jejich přání.

Třetí věc, již na Krista žalovali, byla překroucením výroku, kterým Kristus před Kaifášem slavně prohlásil se za Krista, Syna Božího. Z výroku toho učinili zločin politický, jakoby se byl činil Kristem králem. Tak vůbec z politických přečinů vinili Krista, jednak aby donutili Piláta, by proti Kristu zakročil; jednak aby přiměli ho k tomu, by Krista po římském právu trestním k smrti kříže odsoudil.

Třetí obžaloby, (že Pán Ježíš činí se Kristem, králem), Pilát nemohl nechati bez povšimnutí; sic by byl ohrozil vlastní postavení své, zvlášť při té nedůvěře, kterou měli Římané k věrnosti Židův, a při té podezřívavosti, s kterou císař Tiberius všude viděl uražení veličenstva. Odebral se proto do prétoria, a předvolal tam Ježíše, jenž zatím čekal někde vzadu v Lithostrotu.

Někteří domnívají se, že Pán Ježíš byl přítomen, když Pilát u vestibula jednal se Židy. Avšak jakkoli mínění to srovnává se se soudním řádem římským, dle něhož žalobce i obžalovaný zároveň měli před soudce předstoupiti, přece nelze s ním souhlasiti. Neboť jednak bylo již to zvláštní povolností Židům učiněnou, že Pilát k nim vyšel ven před vestibulum; a z povolnosti té nelze nikterak souditi, že by byl také Krista dal k nim vyvésti (z Lithostrota, kamž byl dříve uveden); jednak nesrovnává se s tím otázka Kristova, kterou potom učinil v prétorium k Pilátovi, zdali totiž sám ze sebe tak se táže nebo z návodu jiných.

V prétorium tázal se Pilát Pána Ježíše, je-li králem židovským. Neptal se, zdali se vydává za krále židovského, nýbrž zdali jím jest; velebné vystoupení Kristovo a jeho klid učinil as takový dojem na něho, že přesvědčen jsa o jeho nevině, nemohl mysliti si, že by se byl vydával za krále, aby k tomu neměl nějakého podkladu. I chtěl proto as zvěděti, na jakém základě to činil, či v jakém smyslu nazývá se králem.

K otázce jeho neodpověděl však Pán Ježíš hned přímo, nýbrž protiotázkou. Pravilť: »Sám-li od sebe to pravíš, čili jiní tobě pověděli o mně?« Učinil to proto, aby se zjistilo, že k otázce Pilátově, jež obsa-

hovala v sobě obžalobu, podnět dali Židé, jakož i, aby mu dána byla příležitosť, před pohanským úřadem vyložiti pravou podstatu a povahu messiánského království svého a odkrýti nepravdu žalobníků.

Slova Kristova urazila hrdosť Pilátovu. Nicméně, ač tonem podrážděným, odpověděl přece, sděluje, že otázku tu učinil pouze ve smyslu židovském a jmenovitě ve smyslu velekněží; pravilť: »Zdali jsem já Žid? Národ tvůj a nejvyšší kněží vydali mi tebe.« A nevěda, co by si pod tím slovem »král« ve smyslu židovském mysliti měl, vyzval Krista přímo, aby pověděl, čím dal příčinu k takové obžalobě. Také chtěl tím raziti si cestu k dalšímu jednání.

Vida Pán Ježíš, že Pilát myslí věc opravdově, odpověděl mu, prohlásiv se slavně o původě a povaze svého království. Pravil: »Království mé není z tohoto světa« — není původu pozemského, ne rázu politického; není se tedy obávati vládě římské žádného nebezpečenství od království mého. Aby pak tím více ujistil Piláta o pravdivosti svého výroku, podává též důvod rozumový, poukazuje ku své opuštěnosti slovy: »Kdyby z tohoto světa bylo království mé, služebníci moji bránili by zajisté, abych nebyl vydán Židům. Leč však království mé není z tohoto světa.« A zajisté. Ačkoliv církev, toto království Kristovo, na zemi nyní trvá, není přece z tohoto světa, není královstvím pozemským, nýbrž, jak synoptikové ji nazývají, nebeským, a to po čtverém ohledu: *a*) po svém původě; ježto založena jest nikoliv od lidí, nýbrž od vtěleného Syna Božího, kterýž s nebe vyšel; *b*) po svém obsahu či statcích svých; ježto obsahuje a prostředkuje milost a pravdu zjevenou, kteréž nejsou z tohoto světa, nýbrž od Boha; *c*) po svém cíli posledním; ježto cílem tím není udržeti a provésti společenský řád právní tu na zemi, nýbrž prostředkovati věčné blaho lidstva; *d*) po svých prostředcích; ježto k účelu svému (k posl. cíli) není odkázána na přirozené prostředky moci hmotné, nýbrž vede k cíli prostředky nadpřirozenými a duchovními, jež dostala od Boha.[1])

[1]) Než, jakkoliv církev, království Kristovo, není z tohoto světa, ona jest přece na tomto světě a pro obyvatele tohoto světa

V odpovědi své prohlásil Pán Ježíš pouze nepřímo, že jest králem — tím, že mluvil o svém království. Ale odpověď tu podal s takovým důrazem, že Pilát s veškerou opravdivostí tázal se: »Tedy král jsi ty?« Neučinil to s posměchem, jak se někteří domnívají, nýbrž pln dojmu hlubokého, který naň učinila slova Kristova a celé jeho vystoupení, a pro který chtěl míti odpověď přímou. Pán Ježíš prohlásil také vskutku přímo: »Já jsem král.« Aby však slova ta nemohla býti vykládána nesprávně, přičinil zároveň prohlášení o účelu svého království (či o účelu svého vtělení a viditelného působení na zemi). Pravilť: »Já jsem se k tomu narodil a proto jsem na svět přišel, abych svědectví vydal pravdě.« (Jan 18, 37.) Účel tedy království Kristova (jeho viditelného příchodu a působení na světě) jest vydávati svědectví pravdě t. j. hlásati a potvrzovati veškeru čistou pravdu božskou, jíž třeba jest k spasení. Účelu tomu vyhovoval také Pán Ježíš po celý pozemský život svůj. Osvědčoval pravdu svým učením, hlásaje hluboká tajemství božské moudrosti, tajemství vnitřního života Božího či Nejsv. Trojice, úradek vykoupení a posvěcení a spásy. Osvědčoval ji a potvrzoval svými zázraky, náplní svých předpovědí, svým životem, smrtí, vzkříšením a nanebevstoupením; osvědčoval a osvědčuje ji i církví svou, a chce, aby ji osvědčovali i jeho věřící vyznáváním víry své. Tak osvědčil se králem, králem pravdy v království pravdy. A pravdou tou vede k svobodě synů Božích (Jan 8, 32).

---

pro lidi, kteří smyslni jsouce pouze, od smyslného povznášejí se k nadsmyslnému. Proto musí býti církev viditelná; s viditelnou autoritou a činnosti do očí bijící musí předstoupiti před člověka a po smyslné stránce jeho chopiti se ho, aby odtud vycházejíc dala rozumu i vůli jeho směr k věcem vyšším — nebeským — a tak povznesla jej k nadpřirozenému spojení s Bohem. Proto neřekl Pán Ježíš pouze: »Království mé není z tohoto světa,« nýbrž též (při jiné příležitosti): »Ty jsi Petr a na té skále vzdělám církev svou.« Chtěl tak, aby viditelnou byla autorita duchovní a tedy, aby viditelným bylo to království, jež by ona autorita spravovala. Proto také viditelná jsou a smyslům přístupná všecka ta zřízení, jimiž po ustanovení Kristově prostředkuje se ospravedlnění a posvěcení a spása.

Když Pán Ježíš prohlásil se za krále, snadno mohl Pilát dále tázati se, kde má poddané; neboť král bez poddaných není král. Otázku tu předešel Pán Ježíš, připojiv hned slova: »Každý, kdo jest z pravdy, slyší hlas můj. (Jan 18, 37). Není tedy obmezeno království jeho nějakým územím; ale každý, ať jest kdokoli, jest jeho poddaným, kdo slyší hlas jeho t. j. kdo jej slyší s věrou činnou či kdo jej věří a plní. Ovšem ne každý slyší jeho hlasu, ne každý účasten blahodatných účinků pravdy, nýbrž ten pouze, kdo jest z pravdy« (či jak jindy řekl, »kdo z Boha jest«) t. j: kdo byv od Otce přitažen milostí jeho (Jan 6, 44), jest pravdě přístupen, pro ni smysl má.

Prohlásil tedy Pán Ježíš před Pilátem nejen že jest králem, nýbrž i jakým králem jest a jaké má poddané. Tím však zároveň vyzval nepřímo jak Piláta, tak všechen svět, aby se ho přidrželi. Neboť člověk touží rozumem poznati pravdu. I pohané uznávali pravdu za statek nejvyšší a nejvznešenější, kterýž jest hoden ustavičné snahy ducha lidského. Však přes veškerou snahu svou nedodělali se pravdy bezpečné ani ve věcech nejpřednějších: v příčině původu a cíle člověka a v příčině prostředků, jimiž lze cíle toho dojíti. Kristus však prohlašuje a osvědčuje, že může vyhověti této tužbě člověka, ano, že veškera jeho činnost, jeho úřad, ba celý život jeho[1]) nesměřuje k ničemu jinému, než aby lidstvu pravdu hlásal. Jest to tedy vyzváním, aby každý se ho přidržel a od něho pravdu přijímal.

Ale Pilát nedal na to vyzvání. Zamumlal slova: »Co jest pravda?« a odešel. Slova tato různě bývají pojímána. Někteří vidí v nich tužbu po poznání pravdy,[2]) jiní lhostejnost, skeptickou pohrdlivost.[3]) Nejspíše však, že nemají pravdu ani jedni ani druzí; aneb spíše jedni i druzí — každý totiž něco.

---

[1]) »K tomu jsem se narodil, abych svědectví vydal pravdě« (Jan 18, 37.).

[2]) Augustin, Chrysost., Theofylakt, Tomáš Akv.

[3]) Toletus, Maier, Bisping, Schegg, Schanz, Pölzl.

Pilát držel se skutečně názoru, jehož se přidržovala té doby většina filosofů a lidí vzdělaných, že totiž pravda buď vůbec neexistuje aneb alespoň že jí poznati nelze; držel se toho tím spíše, poněvadž sám seznal, jak si lidé odporují v hlásání pravdy a jak věci i nesmyslné za pravdu se vyhlašují. V Palaestině slyšel sice o Bohu jediném nejen od učitelů židovských, nýbrž také od svého okolí, ano i od své manželky, která, jak se praví, židovskou proselytkou byla. A rozum jeho klonil se snad k víře té. Ale hned narazil na překážky a odpor, když pozoroval bídné vášně a pokrytství u služebníků toho Boha jediného. A odpor ten byl tím větší, poněvadž za osmiletého pobytu jeho v Palaestině vzrostla ještě více ta nechuť a pohrdlivosť k národu israelskému, kterouž již v Římě proti němu pojal.

Pravda, nyní stál před ním muž, kterýž uskutečňoval ideál člověka; on cítil bez dlouhého uvažování, že ho může ctít; zvláště, poněvadž již dříve o něm mnoho slyšel, když dával si předkládat zprávy o tom, co se děje mezi Židy. Ale jediný tento Žid, k němuž mohl míti úctu, byl v odporu se svým vlastním národem; od svých krajanův, od nejvyššího soudu židovského byl mu vydán jako kacíř a rouhač a buřič, aby ho dal usmrtit. — Jak, měl by snad jediný tento Žid míti pravdu? Možná. Ale kam se poděje pravda ta, jestliže první její apoštol padne pod rukou těch, kteréž chtěl získati? Možná, že přijde jiný a bude zase chtíti lidstvo obšťastniti pravdou. Bude však ta pravda shodovati se s pravdou Kristovou, či bude to zase nějaká jiná pravda? Kdož ví? — V takové as náladě nejspíše — pln dojmu a pochybností zároveň proslovil Pilát ona slova: »Co jest pravda?«

A nechav Krista, šel k Židům ke vchodu vestibula, aby jim oznámil rozsudek osvobozující. Kristus ovšem prohlásil se před ním samým za krále, ale nikoli za krále politického, ne takového, aby od něho nějakého nebezpečenství bylo se obávati, nýbrž, jak myslil Pilát, za krále pravdy, tedy v nějakém smyslu zvláštním, neškodném, snad takovém, jakož někdy mezi učenci a umělci mluví se o králi toho neb onoho umění. To

však nebylo zakázáno římskými zákony. Proto předstoupil před Židy a veřejně, úředně prohlásil jeho nevinnosť, řka: »Já na něm žádné viny nenalézám.« (Luk., Jan).

Jak ta slova řekl, do Židů jak by uhodilo. Takového rozsudku nenadáli se při těch žalobách, jež proti Kristu uvedli. Však brzy vzpamatovali se; a již protestovali a křičeli synedristé, a hned za nimi i lid. A křik ten byl tím větší, když mezitím přivedli Pána Ježíše. Znova žalovali naň, a to věci mnohé (Mar. 15, 3). Ale Ježíš mlčel k tomu. Proto tázal se Pilát: »Nic-li neodpovídáš? Hle, jak veliké věci na tebe žalují«. Ježíš však neodpověděl zase, takže Pilát podivil se, vida velebný ten klid, jejž Pán Ježíš zachoval při všech těch žalobách (Mar. 15., 5). Neodpověděl pak Kristus proto, poněvadž věděl, že u Židů nebylo by to nic platno, jakož i že trpěti chtěl; Pilát pak že nepotřeboval již toho, ježto byl přesvědčen o jeho nevině a veřejně ji doznal. Pilát také vskutku rád by ho byl propustil; ale znaje fanatismus Židů a vida, jak víc a více se rozkvašují, nechtěl jim odporovati, aby nepobouřili se ještě více. Myslil tedy na to, jak by se celé věci zhostil. Židé zatím křičí dále, viní jej jakožto buřiče a nebezpečného rušitele pokoje. Mimo jiné ozvou se hlasy: »Bouří lid, uče po všem Judsku, počav od Galilee až sem«. (Luk. 23, 5). Pilát zaslechne slova ta a vidí v nich paprslek naděje, že snad zprostí se věci tak nepříjemné. Hned přikáže, aby se utišili, a ptá se, zdali Ježíš jest Galilejský. A jak se doví, že Galilejský jest a tudíž příslušníkem tetrarchie Herodovy, pošle ho k němu. (Luk. 23, 6, 7).

g) Pán Ježíš před Herodem.

Že Pilát poslal Krista k Herodovi, o tom zmiňuje se pouze sv. Lukáš.

Lukáš 23, 8—12.

8. Herodes pak uzřev Ježíše, zaradoval se velmi, neboť od mnohého času žádal viděti jej, protože byl mnoho o něm slyšel a nadál se, že nějaký div od něho učiněný uzří.

9. I tázal se ho mnohými řečmi; ale on jemu ničeho neodpovídal.

10. Knížata kněžská pak a zákonníci stáli ustavičně žalujíce na něho.

11. Pohrdnuv pak jím Herodes [1]) se svým vojskem a obléknuv jej v roucho bílé, posmíval se mu a odeslal ho nazpět k Pilátovi.

12. I učiněni jsou Pilát a Herodes v ten den přáteli vespolek; neboť před tím byli spolu nepřátelé.

Herodes, k němuž Pán byl doveden, byl syn Heroda Vel. a Samaritánky Malthake. Obyčejně zove se Herodes Antipas. Po smrti otce svého vládnul jakožto tetrarcha nad Galilcí a Peraeou až do 39. r. po Kr., kdy byl poslán do vyhnanství. Byl to muž lstivý, v Římě ponížený, doma pyšný, oddaný smyslnosti nezřízené. Svému bratru Filipovi, kterýž v Římě jako soukromník žil, odvedl manželku Herodiadu i s dcerou Salome a žil s ní v manželství nedovoleném. O věci náboženské mnoho se nestaral; šel-li přece někdy do Jerusalema na slavnosti, činil tak hlavně k vůli lidem a proto, aby veškerého spojení se synagogou nepřerušil. Ale jako vůbec nevěra s pověrou se druží, tak bylo i u něho. Když uslyšel o Kristových skutcích, domníval se, že to jest Jan z mrtvých vstalý přes to vše, že, drže se názoru sadducejského, nevěřil ve vzkříšení z mrtvých. Obyčejně sídlel v Tiberiadě, kterou vystavěl, a kdež pohanů se mnoho zdržovalo. Také však zdržoval se v Sephoris blíže Nazaretha a Machéruntě, východně od Mrtvého moře, neb i v Bethabaru v Peréi.

Kde bydlil, když byl v Jerusalemě, rozcházejí se mínění. Tradice udává palác, kterýž byl na Bezethě severozápadně od hradu Antonia. Avšak tradice tato, která ostatně stará není, sahajíc pouze do 14 st., nemá žádného podkladu bezpečného; ba na tom místě, na němž dle podání palác onen stál, býti nemohl,

---

[1]) Kodexy ℵ L mají před slovy ὁ Ἡρώδης spojku καὶ (pohrdnuv však jím také Herodes). Spojka ta poukazovala by k potupě, která byla Kristu učiněna od členů velerady a jejich služebníkův.

poněvadž to místo, (jež jest zcela blízko kaple bičování Kristova,) patřilo ještě do obvodu hradu Antonia neb aspoň k prostranství, kde byl příkop před Bezethou vykopán.

Jiní myslí, že bydlil v hradě, kterýž Herodes Vel. vystavěl s velikou nádherou na severozápadní straně Sionu. Ale hrad ten zaujali vladaři římští rovněž tak, jako hrad Antonii. Nezbývá proto, než přidržeti se mínění třetího, jakožto jedině pravého, že totiž Herodes za svého pobytu v Jerusalemě bydlíval v paláci Hasmoneovců, kterýž Jan Hyrkanus na severovýchodním konci Sionu vystavěl, a kterýž manželstvím, uzavřeným mezi Herodem Vel. a Mariamnou, přešel v majetek rodiny Herodovy a i tehdy jí ponechán byl, když Judéa připadla pod přímou správu římskou. S míněním tím shoduje se i to, co praví Lukáš v. 23, 7, že totiž Pilát Pána Ježíše poslal nahoru (ἀνέπεμψεν) k Herodovi, ježto Sion vyšší byl než Moria, na níž byl hrad Antonia.

Hrad ten stál přímo proti hradu Antonia, vzdálen jsa od něho as 700 *m* neb 1700 krokův. Před sebou měl větší prostranství, zvané Xystus, kteréž bylo sloupením obstaveno a k shromážděním lidu určeno. S předsíní pohanů byl hrad Hasmoneovců spojen mostem, jenž přes Tyropoeon vedl.

V době, kdy Pán Ježíš trpěl, byl Herodes právě v Jerusalemě za příčinou svátkův. Měl s sebou četu vojínů tak velikou, že Lukáš mohl užiti o ní výrazu »στρατεύματα« (σὺν τοῖς στρατεύμασιν 23, 11). Obyčej ten — míti kolem sebe stále větší družinu vojenskou — přijal od svého otce, kterýž zase přijal jej od přítelkyně své královny Kleopatry. Družina ta sestávala z námezdníků různých národností. Vladaři nepřekáželi, aby s družinou takovou okazoval se v Jerusalemě, neboť jednak ospravedlňovalo vystoupení takové postavení Herodovo, jednak měli sami z toho prospěch, nastalo-li bouření se Židův. Neboť v případě takovém družina královská přicházela ku pomoci Římanům. (Flav. Antiq. 17, 10, 3). Pilát a Herodes nežili sice spolu v poměru přátelském pro jisté, nám neznámé roztržky, které nastaly mezi nimi v příčině pravomoci.

Avšak v čas bouří židovských vyžadovaly toho zájmy jednoho i druhého, aby zakročili společně.

Poněvadž tedy Herodes byl právě v Jerusalemě, poslal k němu Pilát Pána Ježíše hned (as před 8. hod. ranní). Učinil to nikoli proto, že by se byl pokládal za nekompetentního rozhodovat ve věci Kristově, (vždyť i dle místa i dle obsahu obžaloby byl zcela kompetentním), ani proto, že by byl chtěl seznat úsudek Herodův ve věci tak choulostivé, nýbrž že se chtěl zbaviti věci nepříjemné a veškeru zodpovědnost svaliti na Heroda. Poslati pak mohl k němu Krista, poněvadž zákon římský nebránil, aby příslušník státu cizího, proviniv se, nebyl odeslán před soud, pod který příslušel dle bydliště svého. Kristus pak i podle bydliště i podle domnělého rodiště svého příslušel pod vládu Herodovu.

Pilát bezpochyby dříve zpravil Heroda skrze důstojníka o tom, že k němu posílá proroka galilejského; možná také, že Herodes upozorněn byv davem lidu, který se kupil před hradem Antonií, pozoroval je s terassy, a vida, kterak potom knížata kněžská k němu se blíží, dal otevříti bránu. Zkrátka Herodes byl připraven již s celou svojí družinou, a hned také u přítomnosti té družiny Židy přijal.

»Uzřev Ježíše, zaradoval se velmi, neboť od mnohého času žádal si viděti jej, protože mnoho o něm slyšel«. (Luk. 23, 8). Ačkoli totiž Pán Ježíš přes tři léta působil veřejně a jmenovitě též v Galilei, přece Herodes neviděl ho dosud, ba dlouho o něm ani neslyšel. (Mat. 14, 1). Příčina byla asi v tom, že se Herodes ten čas zdržoval často mimo Galilei, že byl zaměstnán válkou s arabským králem Aretou, a že, jsa oddán smyslnosti, o věci náboženské se nestaral, a proto také dvořané jeho dávali si pozor, aby ho takovými věcmi neobtěžovali a na ně neupozorňovali. Možná též, že sice slyšel o něm; ale pokládaje ho za obyčejného rabbi židovského, nestaral se o něj. Když však, dav usmrtiti Jana Křt., usídlil se v Galilei v Sephoris, byla pověst Kristova tak již rozšířena, že nemohl si jí nevšimnouti. I toužil po tom, aby ho spatřil, ne proto, že by mu běželo o spásu duše, nýbrž

že si přál nějaký zázrak od něho viděti. Proto uzřev Krista nyní před sebou, zaradoval se v domnění, že nyní touha jeho se vyplní, a on nějaký zázrak od Krista s celou svou družinou uvidí (Luk. 23, 8).

Avšak Pán Ježíš nedělal zázraků proto, aby někomu krátil dlouhou chvíli neb upokojoval jeho zvědavost, nýbrž, aby potvrzoval jimi své božské poslání a učení. Proto neučinil žádného zázraku před ním, ba neodpovídal ani k četným otázkám, které Herodes hlavně ze zvědavosti mu činil.

Evangelista ovšem nepraví, po čem se tázal; ale veškeré okolnosti nasvědčují tomu, že se ptal po jeho činnosti v Galilei, po účelu té činnosti i po tom, proč velerada tak rozhodně proti němu vystupuje, a zajisté ještě po jiných věcech, jež předmětem byly zvědavosti jeho. Z počátku choval se Herodes asi přívětivě a jevil přízeň k němu. Proto také Židé, vidouce to, obávali se, aby snad pro tu přízeň a blahosklonnost svou, kterou dával na jevo, nesoudil proti vůli jejich a snad Krista nepropustil na svobodu. »Stáli tedy, ustavičně žalujíce na něho.« (Luk. 23, 10.) Ale Pán Ježíš bál se zrovna tak málo zloby jejich, jako stál o přízeň Herodovu; mlčel proto právě tak k žalobám synedristů, jako neodpovídal k otázkám pouhé zvědavosti Herodovy.

Heroda zarazilo z počátku, že Ježíš Kristus nevyhověl přání jeho, tím spíše, poněvadž slyšel, kterak podivné věci činil i před prostým lidem; čím větším právem mohl tedy očekávati, myslil, že učiní to před ním, před králem. Nečiní-li to, jaká jest toho as příčina? Zlá vůle — to zajisté ne. Vždyť na celém zjevu jeho není nic vyzývavého. Mlčí ke všemu, i k největším žalobám, nejeví žádného strachu, žádné bolesti. Zajisté jest to nějaký blouznivec, který trpí fixní ideou, že jest králem, ale blouznivec neškodný, od něhož, jak celý zjev jeho ukazuje, není se obávati žádného nebezpečenství. Neodsoudil ho proto, ale rozmrzen nad tím, že se zklamal ve svém očekávání, pohrdnul jím a učinil mu veřejný posměch s veškerou družinou svojí, dav jej k tomu konci obléknouti v roucho bílé. (Luk. 23. 11.)

Oblékl jej v roucho to bezpochyby se zřením k římskému obyčeji, dle něhož v bílé roucho oblékali se ti, kteří ucházeli se o nějaký úřad veřejný (candidati). Posmíval se mu tedy tím způsobem jakožto bláznivému kandidátu o trůn královský a uváděl v posměch královskou důstojnost jeho, o níž slyšel. Bezděky naznačil tím i nevinu Kristovu, ježto barva bílá značí nevinnost. Také však urazil tím i náboženský cit Židů, ježto roucho bílé bylo též bohoslužebným rouchem židovských kněží. Ale Židé nedbali toho mnoho, neboť mysl jejich byla zaujata pro jiné věci.

Ačkoli však Herodes nenalezl na Kristu viny žádné, přece nepropustil ho, nýbrž poslal k Pilátovi zpět. Učinil to ze zdvořilosti buď skutečné neb zdánlivé. Buď se totiž domníval, že Pilát proto poslal k němu Krista, aby uznal veřejně kompetenci jeho, a poněvadž mu to lichotilo, chtěl mu za to poklonu učiniti a k tomu konci poslal Krista zpět. Aneb se nechtěl pouštěti do soudního řízení a proto dal Pilátovi, jakožto náměstku císařovu, přednost, aby pod zdánlivou zdvořilostí tou dosáhl svého účelu. Pilátovi ovšem nebylo příjemno, že má Krista zase před sebou, avšak bylo mu milo, že přednost jeho byla uznána. Proto zapomenul na hněv svůj, a tak se stalo, že ti, kteří dosud spolu žili v nepřátelství, nyní stali se přáteli. — Ostatně, zda Kristus byl poslán k němu v onom rouše bílém, či ve svém vlastním, písmo nepraví. Mínění první jest však pravdě podobnější.

Ježíš Kristus podruhé před Pilátem.

a) Barabáši dána přednost před Ježíšem.

Zástup stanul opět před hradem Antonia. Byli tu nejen velekněží a synedristé (představení — Luk.), nýbrž i lid jiný v počtu velmi četném. Jeden z vojínů podal o tom zprávu Pilátovi. Proto odešel Pilát zase k vestibulu, a dav tam přinésti soudnou stolici, započal znova soudní jednání. První část jednání toho skončila tím, že Barabáši byla dána přednost před Kristem.

O tomto jednání zmiňují se všichni evangelisté; Lukáš nejobšírněji, Jan nejstručněji. Matouš vypravuje též o vzkazu, který mezi soudním řízením učinila Pilátovi jeho manželka. Ostatní evangelisté nezmiňují se o tom.

Líčí pak evangelisté průběh jednání toho takto:

Matouš 27, 15—26.

15. Na den pak slavný měl vladař obyčej propouštěti lidu jednoho vězně, kteréhož by chtěli.
16. I měli [1]) tehdáž vězně znamenitého, kterýž slul Barabáš.
17. Když se tedy sešli, řekl jim Pilát: Kterého chcete, abych vám propustil: Barabáše-li, či Ježíše, jenž slove Kristus?
18. Neboť věděl, že ze závisti vydali jej.
19. Ale když seděl na soudné stolici, poslala k němu žena jeho, řkouc: Nic neměj s tímto spravedlivým: neboť jsem mnoho vytrpěla dnes ve snách pro něho.
20. Velekněží však a starší navedli lid, aby prosili za Barabáše, Ježíše pak aby zahubili.
21. Odpověděv [2]) pak vladař, řekl jim: Kterého chcete ze dvou, abych vám propustil? [3]) A oni řekli: Barabáše.
22. Dí jim Pilát: Co tedy učiním s Ježíšem, jenž slove Kristus?

Marek 15, 6—15.

6. Na den pak slavný propouštíval jim jednoho vězně, za kteréhožkoli prosili. [4])
7. I byl jeden, kterýž sloul Barabáš, jenž byl ve vězení, kteří byli v povstání (rozbroji) vraždu spáchali. [5])
8. A když přistoupil zástup, počal prositi (za to), jakž jim vždycky činíval.
9. Pilát pak odpověděl jim, řka: Chcete-li, propustím vám krále židovského?
10. Neboť věděl, že ho nejvyšší kněží ze závisti vydali.
11. Ale nejvyšší kněží popudili zástup, aby jim raději propustil Barabáše.
12. Pilát pak opět odpověděv, řekl jim: Co tedy chcete, abych učinil králi židovskému [6])?
13. A oni opět zvolali: Ukřižuj ho!
14. Pilát pak řekl jim: I co jest zlého učinil? Ale oni více volali: Ukřižuj ho!

---

[1]) Některé evangelistáře jakož i Vulgata mají číslo jednotné εἶχεν — habebat — měl.

[2]) Jako častěji v bibli tak i zde má slovo »odpovídati« význam »ujati se slova« z pohnutky, která v předchozích slovech vyjádřena byla.

[3]) Český text má podle Vulgaty: aby vám byl propuštěn.

[4]) Kodd. ℵ B A ὃν παρῃτοῦντο = kteréhož si vyžádali.

[5]) Vulgata a po ní český překlad má číslo jednotné: jenž byl ve vězení a spáchal.

[6]) Některé kodexy vkládají slova ὃν λέγετε — o kterém pravíte, že jest králem židovským.

23. Řkou všickni: Ukřižován buď! Vladař pak řekl: I co zlého učinil? Oni však více křičeli, řkouce: Ukřižován buď!

24. I vida Pilát, že nic neprospívá, nýbrž že větší rozbroj se stává, vzav vodu, umyl ruce před lidem řka: Nevinen jsem já krví spravedlivého tohoto, vy vizte!

25. A odpověděv všecken lid, řekl: Krev jeho na nás i na naše syny!

26. Tedy propustil jim Barabáše.

15. Tedy chtě Pilát lidu dosti učiniti, propustil jim Barabáše.

Lukáš 23, 13—25.

13. Pilát pak svolav knížata kněžská a představené a lid,

14. řekl k nim: Přivedli jste mi člověka tohoto, jakoby odvracel lid, a hle, já před vámi vyptávaje se, žádné viny jsem nenalezl na tomto člověku z toho, co na něj žalujete.

15. Avšak ani Herodes; neb jsem k němu poslal [1]); a hle, nic hodného smrti nestalo se jemu.

16. Potrestám ho tedy a propustím.

17. Musíval pak propouštěti jim na den slavný jednoho (vězně).

18. I vzkřikli všichni najednou [2]) řkouce: Odstraň [3]) to-

Jan 18, 39—40.

39. Ale jest obyčej u vás, abych vám propustil jednoho (vězně) na velikonoce. Chcete-li tedy, abych propustil vám krále židovského?

40. I vzkřikli opět všickni řkouce: Ne toho, ale Barabáše. Byl pak Barabáš lotr.

---

[1]) Koddexy ℵ B K L M T Π 157 (překlad saidský a koptický) mají ἀνέπεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς neboť poslal (zpět) totiž Herodes. Kodexy A D X Γ Δ Λ (Vulg. a některé jiné překlady) mají ἀνέπεμψα γὰρ (ὑμᾶς neb αὐτὸν) πρὸς αὐτὸν neboť poslal jsem (vás — jej) k němu.

[2]) παμπληθεί jest příslovka utvořená ze slova παμπληθής a to od πᾶν (všecko) a πλῆθος (množství) znamená tolik co »jednomyslně, všickni najednou.« Český překlad vyjadřuje je ve shodě s Vulgatou slovy: spolu veškeren zástup.

[3]) αἶρε zdvihni, odstraň t. j. zahlaď. Vulgata má: tolle t. j. (vezmi) t. j. tolle e vivis = vezmi jej t. z počtu živých smrtí násilnou.

hoto a propusť nám Barabáše.
19. Tenť byl pro vzbouření nějaké učiněné a pro vraždu vsazen do žaláře.
20. Tedy Pilát opět mluvil k nim, chtěje propustiti Ježíše.
21. Ale oni volali naproti, řkouce: Ukřižuj, ukřižuj ho!
22. On pak po třetí řekl k nim: I což jest zlého učinil tento? Žádné viny smrti nenaleznul jsem [1]) na něm. Potrestám jej tedy a propustím.
23. Ale oni dotírali naň hlasy velikými, žádajíce, aby byl ukřižován; a rozmáhali se hlasové jejich.
24. I usoudil Pilát, aby se naplnila žádost jejich.
25. Propustil pak jim toho, kterýž pro vzbouření a pro vraždu byl vsazen do žaláře, za něhož prosili.

Dle zpráv těchto byl tedy průběh celého řízení tento:

Pilát, přišed k vestibulu, posadil se na soudnou stolici a vyzval členy velerady, aby přistoupili blíže. K vyzvání tomu přiblížil se, pokud mohl, i lid. Pilát ohlásil nyní výsledek dosavadního řízení. Pravil: »Dali jste mi tohoto člověka, jakoby odvracel lid; a hle, já před vámi [2]) vyptávaje se, žádné viny nenalezl jsem na tomto člověku z toho, co na něj žalujete. Avšak ani Herodes, neb jsem vás k němu poslal, a hle, nic hodného smrti nestalo se jemu.«

---

[1]) Tak dle textu řeckého, jenž má εὗρον (aorist). Vulgata a po ní text český má čas přítomný nenalezám.

[2]) Ve slovech »před vámi jsem vyslýchal« vidí někteří neshodu se sv. Janem, kterýž praví, že Pilát vyslýchal Krista v radním domě — v prétoriu, tedy soukromě. Ale neprávem. Neboť evangelisté neučinili si úkolem všecky jednotlivosti celého jednání vylíčiti. Jeden podává ty, jiný jiné, o některých zmiňují se všichni, o jiných jen jeden. Mimo to i sv. Matouš (27, 12) a sv. Marek (15, 3.) naznačují, že Kristus také před Židy byl od Piláta vyslýchán.

Po takovémto prohlášení, kterým Pilát na základě vlastní i Herodovy zkušenosti Krista za nevinna prohlásil, každý by soudil, že Krista propustí. Ale nestalo se tak. Pilát byl by sice rád jej propustil. Ale znaje vášnivost lidu, bál se odpírati, aby neočernili ho u císaře, pomluvám tak přístupného, aneb jiných nesnází mu nezpůsobili, zvláště při tom četném počtu, v jakém byli právě v Jerusalemě shromážděni. Hleděl tedy pohnouti je, aby sami svolili k jeho propuštění. A proto vida, jak urputně stojí na odsouzení Kristově, projevil se hotovým potrestati ho tělesně (zbičováním) mysle, že na tom přestanou a od dalších požadavkův upustí. Pravil proto: »Potrestám ho a propustím.«

Avšak pokus tento byl velmi nešťastný. Opustil tím stanovisko právní, na kterém dosud pevně stál. Kdyby byl vytrval na něm, mohl rozhodným vystoupením snadno zlomiti odpor jejich tím spíše, poněvadž se mohl opírati též o úsudek Herodův. Avšak jakmile opustil stanovisko to a k vůli Židům i nevinného Krista bičovati chtěl, dodal tím Židům zmužilosti sám proti sobě. Neboť každá vášeň mohutní a roste všelikým ukojováním, byť i částečným. A tak i vášeň Židů. Když viděli, že Pilát stává se povolným, zůstali při svém odporu a dodavše si odvahy, zamítli jeho nabídku, žádajíce, by Krista k smrti odsoudil. Ovšem evangelista neudává, že zavrhli návrh jeho, ale celý průběh věcí poukazuje k tomu.

Pilát užil tedy nového pokusu, a to u lidu, mysle, že u něho pochodí lépe. Byl totiž obyčej u Židů, že každého roku o velikonocích propouštěn byl jim jeden z menších vězňů, kterého si lid právě přál. Odkud ten obyčej povstal, není zcela jisto. Někteří myslí, že zavedli jej Římané, a to za tím účelem, aby Židům umírnili závislost jejich. Poukazují jmenovitě na obyčej římský, že o větších slavnostech náboženských, jmenovitě radostných, propouštěli se někteří zločinci. Jiní domnívají se, že obyčej ten vyvinul se u Židů samých, a to na památku vysvobození z Egypta. Náhled tento jest správnější, jednak proto, že onen projev milosti pouze o velikonocích se konal (Mat. 27, 15.), kdy právě Židé připomínali si, kterak byli propuštěni z Egypta,

jednak že Jan výslovně nazývá to obyčejem židovským. Ostatně není jisto, který den velikonoční vězeň býval propuštěn; bezpochyby že o svátek hlavní, neboť Jan praví: »ἐν τῷ πάσχα.«

Na obyčej ten upozornil lid Piláta (Mar.), žádaje, aby jim učinil, »jakž jim vždycky činíval«. A Pilát použil té příležitosti, aby Krista propustil s jejich svolením. Dal jim totiž na volbu mezi Ježíšem a vězněm Barabášem,[1]) kterýž způsobiv v Jerusalemě pobouření, dopustil se při tom vraždy. Myslilť na jisto, že lid rozhodne se pro Krista, neboť jednak věděl, že synedristé pouze ze závisti vydali jej, (Mar. 15.) jednak slyšel, jak četná dobrodiní lidu učinil, a s jakým nadšením ještě minulou neděli ho vítali. Pokládal proto za nemožné, aby lid v několika dnech, jež od té oslavy uplynuly, tak se zviklal, že by zločinci dal přednost před tak velikým dobrodincem svým.

Otázku, kterou k lidu učinil, podává nejúplněji sv. Matouš slovy: »Kterého chcete, abych vám propustil, Barabáše, čili Ježíše, jenž slove Kristus?« Marek a Jan podávají ji kratčeji, totiž slovy: »Chcete-li, propustím vám krále židovského.« Hledí totiž pouze k tomu úmyslu, který měl Pilát při té otázce. Možná však též, že Pilát řekl i to, co podává Matouš, i to, co ostatní udávají. Nazvav však Krista králem židovským, neučinil to ironicky, nýbrž vážně, jednak že chtěl lid nakloniti, by za něj žádal, jednak že Ježíš Kristus byl jako král židovský u něho obžalován.

Otázkou Pilátovou byl lid vskutku zaražen a byl by snad rozhodnul se pro Krista, kdyby mezi tím nebyl se udál jistý výjev, jehož synedristé použili, aby lid přemluvili.

V tu chvíli totiž, když Pilát otázku onu učinil, přišel posel od manželky jeho se vzkazem, aby nic

---

[1]) Že právě Barabáše k tomu vzal, neučinil zajisté proto, že by tehdy nebyl měl jiného vězně vůbec, jak domnívá se Schegg, aneb že by nesměl propustiti vězně již odsouzeného, kdyby si ho lid přál, nýbrž že Barabáš byl zločincem zvláště velikým a nebezpečným a on (Pilát) chtěl, aby lid tím spíše pro Krista se rozhodl. Ze slov Písma sv. alespoň rozhodně nejde, co myslí Schegg; pro náhled druhý však jest upřímná snaha Krista propustiti.

neměl se spravedlivým tím, poněvadž ve snách mnoho pro něho trpěla.[1])

Nepraví sice evangelista, co se jí zdálo, ale zajisté že to byl sen, v němž jednak jevila se Kristova nevina, jednak představeno jí bylo neštěstí, jež stihne Piláta i dům jeho, jestli odsoudí nevinného Krista. Sen ten hledí někteří vyložiti cestou přirozenou. Bylať manželka Pilátova (Procula) proselytkou židovskou, slyšela mnoho o Kristu, a zajisté že jí byla podána zpráva hned i o Kristově zajetí i o tom, jak Židé usilují o jeho bezživotí. A tu, jsouc v úzkosti o něj, myslila na něj opět a opět, v myšlenkách těch usnula a jistě ve snách zcela přirozeně jimi trápena byla. Avšak jakkoli není pochybnosti o tom, že mnoho o Kristu slyšela a pro něj zaujata byla, ač i to lze připustiti, že nějakou zprávu o zajetí jeho dostala, přece Kristovo zajetí, odsouzení ve veleradě a postavení jeho před soud vladařův dělo se tak neočekávaně a tak kvapně, že není pravdě podobno, aby o všem dokonalou již zprávu měla a zcela přirozeným způsobem do takové úzkosti a tak bolestných snů byla upadla. Proto také jak sv. Otcové, tak většina exegetů doby starší i novější pokládají sen ten za nadpřirozený či takový, který Bohem samým byl jí dán hlavně za tím účelem, aby nevinna Kristova všelikým způsobem a od osob různého rodu i postavení byla osvědčena.

Na Piláta také zajisté učinila zpráva ta veliký dojem nejen proto, že podala ji manželka jeho, nýbrž že zakládala se na snu, na něž Římané velikou váhu kladli. I toužil pak tím více, aby Kristus byl propuštěn, ale neměl tolik odvahy, aby jednal, jak usoudil za spravedlivé.

Zatím však, co Pilát četl list manželčin neb s poslem jednal, přemlouvali velekněží a synedristé vůbec dílem sami, dílem zřízenci svými lid, aby nevolil Krista, nýbrž Barabáše. A věc ta podařila se jim tou měrou, že lid nejen získán, nýbrž i popuzen byl proti Kristu (Mar. 15, 11.). Příčina toho byla jednak

---

[1]) Vladaři neměli sice dříve bráti s sebou manželky do provincií, ale od dob Augustových vešlo to v obyčej.

ve vrátkosti a vrtkavosti lidu vůbec, jednak v tom, že přítomno bylo, pravdě podobno, také mnoho těch, kteří z dalekých krajů přišedše, Krista buď neznali neb jen málo o něm slyšeli, jednak zajisté v tom, že synedristé užili nejen pomluv, slibův a hrozeb, nýbrž snad i úplatkův a tak docílili, že lid ustoupil autoritě a nátlaku. Divno ovšem jest, že se Krista nezastal nikdo ani z přátel jeho, ani z těch, kteří od něho byli uzdraveni. Ale věc tu lze snadno vyložiti. Neodvážilť se zajisté nikdo odporovati zřejmě synedristům, zvláště když veškeru svou autoritu nasazovali a i k hrozbám sáhali; spíše mnozí, podobně jako apoštolé, ukryli se, starostlivi jsouce sami o sebe a očekávajíce těch věcí, které přijdou, ba někteří, snad zapomenuvše na dobrodiní prokázaná, vmísili se docela mezi rozzuřený lid a více snad než jiní volali »ukřižuj«, aby tím spíše odvrátili podezření, že drželi s Kristem. Vždyť podobné zjevy častěji opakují se v dějinách, že dnes někoho oslavují a zítra snad již odsuzují jej přes všecka dobrodiní, která od něho obdrželi. Proto, když Pilát, opustiv posla, znova se tázal, kterého chtějí aby jim propustil, volali, aby jim propustil Barabáše. (Mat. 27, 21.)

Odpovědi takové ovšem Pilát se nenadál. Byl jí tedy překvapen a proto, jakoby ani nebyl dobře slyšel, opakoval ještě jednou otázku, nemá-li snad propustiti krále židovského. (Jan 18, 39.) Ale oni všichni opět vzkřikli: »Ne toho, ale Barabáše.« (Jan 18, 40.) Učinil tedy novou otázku: »Co tedy chcete, abych učinil králi židovskému?« (Mat. 15, 12.) Tázal se tak ovšem, jak praví Lukáš, v úmyslu Krista propustiti, neboť to nemohl si mysliti, že by lid, který se honosí býti ctitelem pravého Boha, tak hluboko klesl a tak veškeren cit po spravedlnosti potlačil, aby žádal smrti člověka nevinného. Ale byl to pokus nešťastný. Podřídil tím soudcovskou autoritu svou úsudku lidu popuzeného a záštím naplněného, jemuž příslušelo pouze právo žádati za propuštění některého vězně. A věc ta byla tím povážlivější, poněvadž již sám uznal a veřejně prohlásil Kristovu nevinu. Vskutku také brzo bylo mu cítiti, kam ho přivedla přílišná povolnost. Čeho se ani pohan, jinak dosti otupělý, nenadál, to učinil národ vyvolený.

Vidouce totiž, že mohou rozhodovati, chopili se příležitosti té vší silou a zuřivě křičeli: »Ukřižuj ho!« (Mar. 15, 13.) Ano, když Pilát, trna nad tím a vzpíraje se, pravil: »I což jest zlého učinil?« a když i po druhé odhodlal se k nesmyslné té nabídce, že ho »potrestá« a »propustí«, poněvadž na něm žádné viny nenalézá, Židé neodpověděli již ani k otázce jeho, ale, cítíce se pány situace, ještě více volali: »Ukřižován buď!« (Luk. 23, 22. Mat. 27, 23. Mar. 15, 14.) Tak velice byli rozvášněni a takovou nenávistí naplněni, že, nepřejíce si více soudního řízení, přes všeliké osvědčování neviny nejen zločinci přednost dali před Kristem svatým a dobročinným, nýbrž i trestu nejpotupnějšího a nejkrutnějšího pro něho žádali, trestu, kterýž nebyl ani v užívání u Židů, nýbrž u cizích národův a to pouze při otrocích a zločincích největších. Bohužel, že podlý tento duch žije stále a i mezi těmi se jeví, kteří jméno křesťanů nosí, že posud ještě dávají nejedni přednost nepravosti a nespravedlnosti, lži a klamu před právem a spravedlností, před pravdou a poctivostí; a jako žádali Židé svobody pro zločince a buřiče, ale kříž pro spravedlivého, tak i nyní mnozí usilují o to, aby průchod byl zjednán zásadám znemravňujícím a podvratným a utlačena byla církev, jež šíří pravdy božské a zásady, jež zušlechťují a vedou k mravnosti.

Pilát, vida že všecky jeho pokusy bez úspěchu jsou, ba, že lid vždy více se bouří, neměl v úmyslu již dlouho odporovati, aby nevypukla bouře a vzpoura přímá. Jen ještě symbolickým způsobem chtěl ukázati, co o věci soudí, a prohlásiti, že nechce míti žádné účasti v prolití krve nevinné. Dal si proto přinésti vodu a umývaje si ruce před lidem, pravil: »Nevinen jsem já krví spravedlivého tohoto. Vy vizte.« (Mat. 27, 24.) Obřad umývání vodou vyskytal se nejen u Židů, nýbrž i u Římanů a Řeků i jiných pohanů, s tím však rozdílem, že Židé pokládali jej pouze za obřad symbolický, pohané však též jakousi moc očišťující mu přikládali, jakož i Ovid naznačuje slovy: »Ah nimium faciles tristia crimina caedis — fluminea tolli posse putatis aqua.« [1])

[1]) Ach příliš snadní, kteří domníváte se, že říčnou vodou mohou odstraniti se smutné zločiny vraždy.

(Fast. II, 45.) U Židů zakládal se obyčej ten na Deut. 21, 1—9., kde bylo přikázáno, aby starostové obce, v jejíž okolí nalezena byla mrtvola a vražedník nebyl vypátrán, nad zabitou jalovicí umyli si ruce na důkaz, že nevinni jsou smrtí člověka, jehož mrtvola byla nalezena. Ku kterému obřadu přihlížel v té příčině Pilát, zda k židovskému či k římskému, neshodují se sice exegeté.[1]) Ale většina zcela právem soudí, že obřad židovský měl na mysli, a to proto, poněvadž nejen při něm užil slov, jež poukazují k obřadu židovskému, nýbrž i že před lidem židovským ukázati chtěl, že nechce míti žádné účasti v prolití krve nevinné. Prohlásil Pilát obřadem tím nejen na novo Kristovu nevinu, nýbrž hleděl též na Židy svaliti veškeru vinu a zodpovědnost z prolití krve spravedlivé, jakož i varovati je, aby nebrali tak veliké viny na sebe.

Ale ani to nepomohlo. Židé nebyli již v zaslepenosti své ničemu přístupni, leč tomu, co mohlo ukojiti vášeň jejich. Proto, porozuměvše slovům Pilátovým, dodávali mu mysli, aby jen nerozpakoval se proliti krev Kristovu, oni že berou na sebe veškeru vinu i zodpovědnost z toho; a nejen na sebe, nýbrž i na své potomky; volalit: »Krev jeho na nás i na naše syny.« (Mat. 27, 25.) Na to Pilát neodporoval již, nýbrž, chtěje jim dosti učiniti (Mar.), propustil jim Barabáše, Krista pak vydal, aby byl bičován a konečně i aby byl ukřižován.

Ale zodpovědnost z toho a trest, který tak nesmyslně Židé na sebe a své dítky svolávali, nedal na sebe dlouho čekati. Mnozí z těch, kteří tak volali, dočkali se ho, a dítkám jejich plnou měrou bylo cítiti ten odkaz, kterýž jim učinili rodičové jejich. Stalo se to za Tita při zkáze Jerusalema. Tehdy pocítili sami všecko to, co učinili Kristu. V době velikonoční počalo utrpení Kristovo — a o velikonocích počal Titus obléhati Jerusalem. Na hoře Olivetské vztáhli Židé nejprve ruce na Krista, a tam zaujali i Římané pevné

---

[1]) Že užil obyčeje římského, domnívá se Fillion, Sušil. Že k židovskému obyčeji poukazoval, tvrdí Origenes, Euthymius, Maldonat, Cornel. a Lapide, Schanz, Knabenbauer, Pölzl a j.

postavení proti Židům, aby útočili na město. Za 30 stříbrných prodali Krista, a po 30 Židech bylo potom prodáváno do otroctví za šestinu jednoho stříbrného. Židé veselili se z toho, když Kristus od vojínů římských byl obnažen, k sloupu přivázán a tak zbičován, že celé tělo bylo rozedráno. A podobně vojínové římští s jásotem obnažovali Židy, kteří v čas obležení chtěli z města utéci, přivázavše je ke stromu, rozparovali jim břicha, poněvadž slyšeli, že spolykavše peníze zlaté, dávají se z města na útěk. Židé (Herodes) oblékli Krista v roucho bílé a posmívali se mu, a Titus dal 2000 Židů obléci v roucha posměšná a vystavil je v Římě v amfitheatru lidu na posměch. »Ukřižuj, ukřižuj jej« tak volali Židé k Pilátovi, až konečně Pilát jim vyhověl. A podobně v rozhořčenosti nad zarputilostí Židů volali i vojínové římští ke svým vůdcům, kdykoli tlupa Židů upadla v ruce jejich, i bylo skoro denně ukřižováno na 500 Židů kolem Jerusalema, takže dle Josefa Flavia (Bell. Jud. V. 11. 1.) konečně neměli ani dosti dříví na kříže. »Krev jeho na nás i na naše syny,« volali Židé, a při zkáze Jerusalema byly vskutku ulice Jerusalemské plny krve, ba i po stupních chrámových tekla krev v potůčcích. A posud jest to národ, jenž nemá vlastní vlasti, vlastního krále, jenž, roztroušen po celém světě, žije bez oltáře, bez kněze, bez oběti a u mnohých v opovržení jest.

Avšak ani Pilát nezůstal bez viny. Chtěl ji sice svrhnouti se sebe, ale marně. Neboť byl soudcem a vladařem, jenž měl moc odsoudtii i propustiti, takže bez jeho svolení nebyli by směli usmrtiti Ježíše. Také měl po ruce moc vojenskou, aby potlačil bouři, kdyby nějaká zřejmě propukla. Povoliv tedy přece nátlaku, neměl sice takové viny jako ti, kteří mu Krista vydali (Jan 19, 11.), ale bez viny nebyl a proto také nezůstal bez trestu. Byltě později poslán od místodržitele syrského Vitellia do Říma, aby se tam zodpovídal z četných ukrutností, jichž se dopustil na Židech. Odtud pak poslal jej císař Kaligula, který právě nastoupil, do vyhnanství do Vienny v Gallii, kde si vzal život. (Jos. Flav. Antiq. 18, 3. 1.) Manželka jeho, jež dle apokr.

evangelia Nikodemova nazývala se Klaudia Prokula, stala se dle podání křesťankou a v menologii řecké uvádí se jako světice při 27. říjnu.

b) Kristus bičován a trním korunován.

Matouš 27, 26 b—30.

26. Ale Ježíše ubičovav,[1]) vydaljim, aby byl ukřižován.

27. Tehdy vojáci vladařovi, vzavše Ježíše do radního domu,[2]) shromáždili k němu celou tlupu

28. a, svlékše ho, přiodili jej pláštěm šarlatovým;

29. a, spletše korunu z trní, vstavili (ji) na hlavu jeho, a (dali) třtinu v pravou ruku jeho; a klekajíce před ním, posmívali se mu, řkouce: Zdráv buď, králi židovský!

30. A plivajíce na něho, brali třtinu a bili hlavu jeho.

Marek 15, 15 b—19.

15. A Ježíše vydal, zbičovav jej, aby byl ukřižován.

16. Vojáci pak odvedli jej dovnitř paláce,[3]) jenž jest (slove) prétorium (radní dům) a svolali celou tlupu.

17. A oblékli ho v šarlat a, spletše korunu z trní, stavili ji naň.

18. I počali ho pozdravovati: Zdráv buď, králi židovský!

19. A bili hlavu jeho třtinou a plivali na něj, a klekajíce na kolena, klaněli se jemu.

Jan 19, 1—3.

1. Tedy vzal Pilát Ježíše a zbičoval jej.

2. A vojáci spletše korunu z trní, vstavili na hlavu jeho a rouchem šarlatovým přioděli jej.

3. A přicházeli k němu a říkali: Zdráv buď, králi židovský! a dávali mu políčky.

Pilát dvakrát již (Luk. 23, 16. 22.) učinil nesmyslný ten výrok: »Já na něm žádné viny nenalézám; proto potrestám jej (dám jej bičovat) a propustím.« Nyní, propustiv Barabáše, provedl, co již dříve zamýšlel. Bičování dělo se buď po způsobě židovském neb po způsobě římském. U Židů užívalo se dutek o 3 ře-

---

[1]) Český překlad má podle Vulgaty: Ježíše zbičovaného vydal jim. Podobně v evangel. sv. Marka.

[2]) T. j. dvora radního domu či prétoria.

[3]) Vulgata má krátce: in atrium praetorii = do dvora prétoria či radního domu; smysl jest týž, jaký jest v textu řeckém. Před palácem byl Ježíš Kristus bičován, potom dovnitř paláce t. j. do dvora odveden.

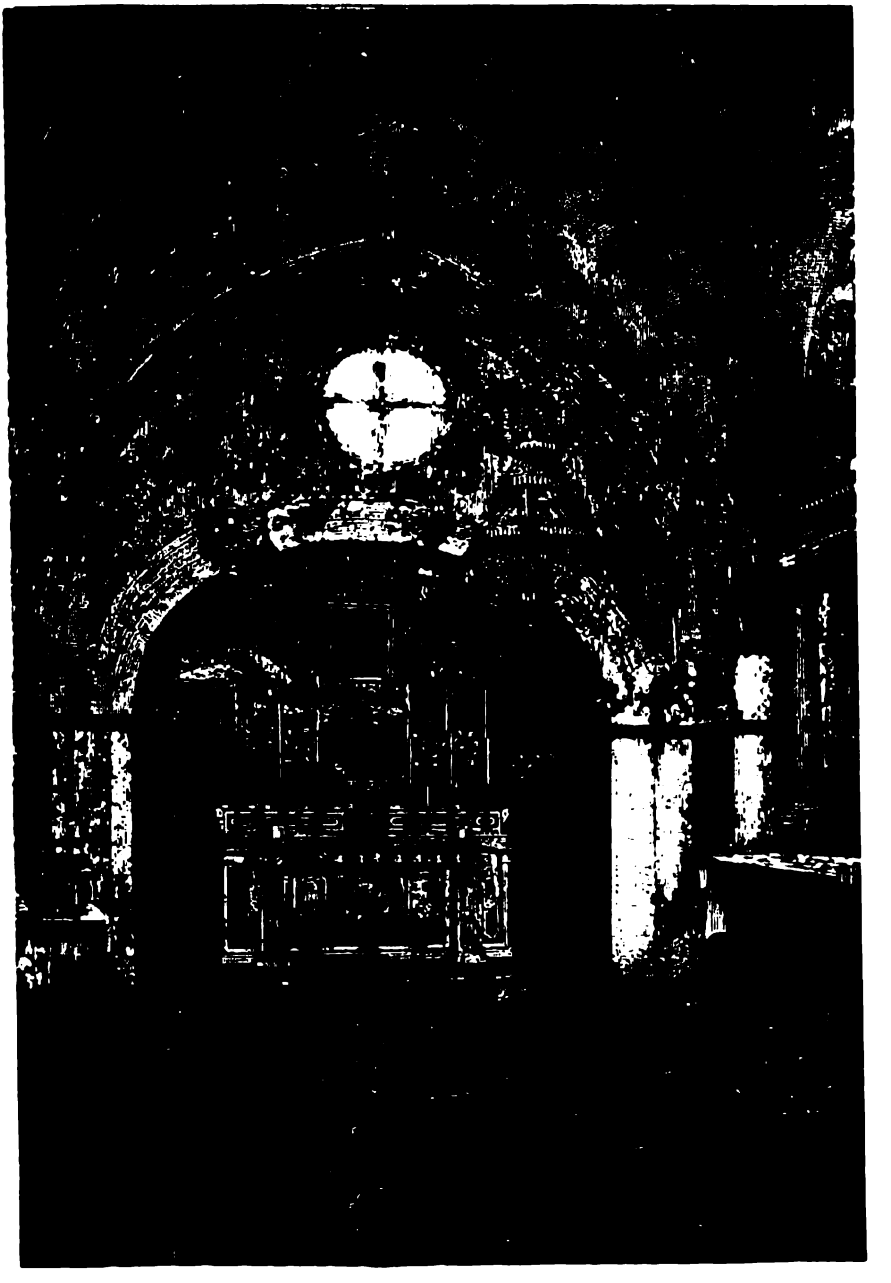

Obr. 16. — Vnitřek kaple bičování.

méncích, jimiž odsouzený nesměl dostati více než 39 ran. Při římském způsobě užívalo se dle velikosti viny buď holí neb metel obyčejně z prutů jilmových, neb dutek, jichž řeménky opatřeny bývaly buď kuličkami olověnými neb háčky neb kostmi. Počet ran nebyl omezen. Odsouzenec byl po bedra, někdy i více obnažen a přivázán k nízkému sloupu: na to zmrskán tak, že mnohdy na celém těle nezůstalo místa zdravého; i vnitřnosti a kosti bylo někdy viděti; ani obličeje ani očí nebylo šetřeno, a nejednou zemřel nešťastník pod ranami. Trápení to dělo se zpravidla od 4—6 liktorů, někdy i od vojínů; patřilo k trestům nejen nejkrutějším, nýbrž i nejpotupnějším; proto nesmělo se ho užívati při občanech římských, nýbrž při otrocích, cizincích a osobách tříd nižších a při zločinech největších. Užívalo se ho pak trojím způsobem: buď jako prostředku vynucovacího, aby vynutili přiznání na obžalovaném ze sprostého zločinu; neb jako trestu samostatného; nebo jako úvodu do trestu kříže, či jako trestu přitěžujícího, aby totiž zostřili trest smrti a označili, že odsouzenec od té chvíle jest »infamis« — bezectný.

Co se týká Krista, myslí někteří, že bičování konalo se na něm jako úvod k ukřižování. Poukazují k Matoušovi a Markovi, kteří líčí věc tak, jakoby Kristus byl bičován býval, když už rozsudek byl formálně prohlášen. Praví totiž evangelisté ti: »Tehdy propustil jim Barabáše, ale Ježíše ubičovav, vydal jim, aby byl ukřižován.« Avšak sv. Jan, který vůbec přesně si počíná v udáních chronologických, zcela zřejmě dává na jevo, že Pilát, propustiv Barabáše, neprohlásil ještě rozsudku formálně, nýbrž dříve Krista dal bičovat, potom zase se Židy vyjednával o jeho propuštění a na to teprv formálně ho odsoudil k smrti. Patrno tedy, že u Krista bylo užito bičování jako trestu samostatného, a to v úmyslu, že snad učiní se ukrutným tím způsobem zadost nenávisti a záští, které synedrové pojali proti Pánu Ježíši, a že vzbudí se v lidu útrpnost, takže nebude již státi o to, aby Ježíš byl ukřižován. Nasvědčuje tomu i sv. Lukáš, kterýž sice nezmiňuje se o tom, že Pilát skutečně Krista dal bičovat, ale

dvakrát udává, že ten úmysl měl a to za tím účelem, aby Krista mohl propustit (se svolením lidu.) Líčení

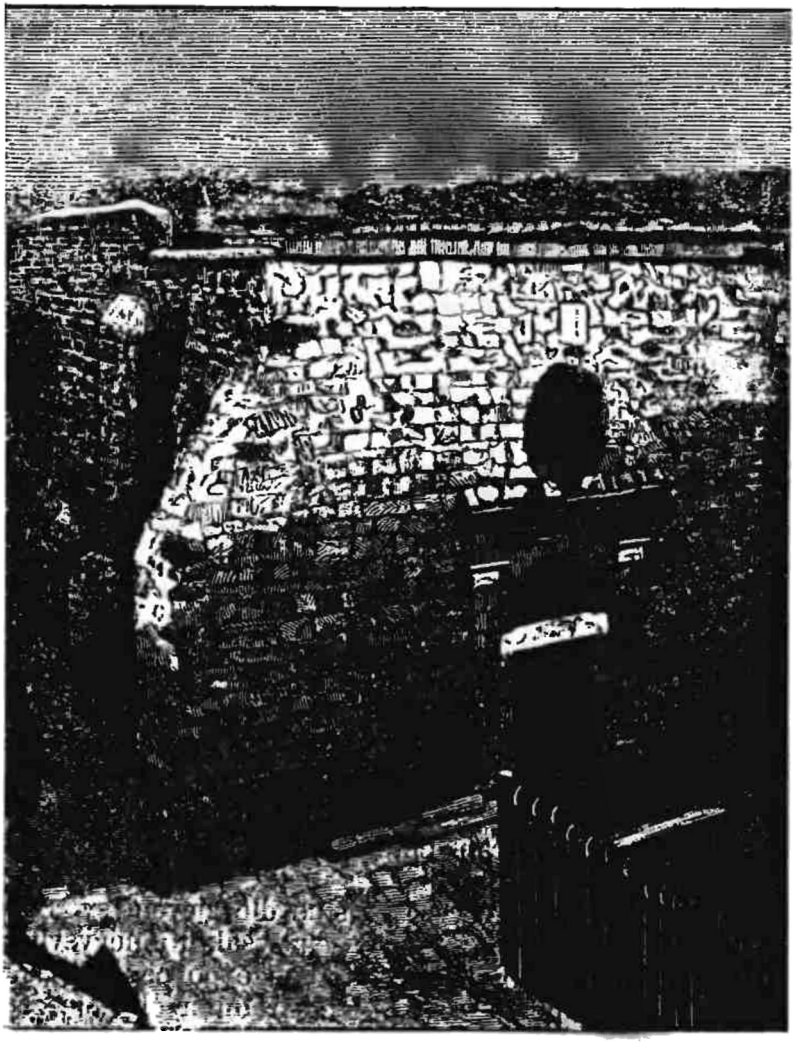

Obr. 17. — Kaple bičování (zevně).

Matoušovo a Markovo není proti tomu výkladu tak, aby nedalo se srovnati s udáním Janovým. Buď totiž nezachovávají v této věci přesně postupu chronologi-

ckého, jakož se u nich stává častěji, aneb podávají věc tak, jak ji pojímal lid, který vida, že Pilát dává Krista bičovat, soudil z toho, že to již jest úvod k ukřižování a že tedy Krista již k smrti odsoudil.

Někteří — ovšem počtem toliko nemnozí — vykládají věc zcela nesprávně tak, že rozlišují bičování, o němž vypravuje Jan, od bičování, kteréž Matouš a Marek zaznamenali, a tvrdí, že Kristus byl dvakrát bičován, poprvé (jak líčí Jan) aby Pilát tím vzbudil v lidu útrpnost, a Krista mohl propustit, po druhé (jak si vykládají Matoušovo a Markovo vypravování) za příčinou ukřižování, aby ten trest smrti stížen byl. Avšak, jak řečeno, tvrzení to není správné; patrno to z toho, že i dle Matouše a Marka byl Kristus po bičování trním korunován, v šarlat oděn a potupen, právě tak, jak líčí sv. Jan, a proto že nelze bičování u Jana pokládati za jiné, než bylo to, o němž se zmiňuje Matouš a Marek. Když tedy už byl odsouzen k smrti kříže, upustilo se od bičování, jež obyčejně předcházelo ukřižování — ovšem proto, poněvadž už jednou zbičován byl.

Bylo pak bičování na Kristu vykonáno způsobem zvláště krutým. Souditi to lze z toho, že byl bičován od vojínů římských a tedy způsobem římským, jakož i z toho, že vojínové ti o své újmě a z pouhé bravury Krista trním korunovali, aby mu trápení zvětšili; a o takových vojínech sotva lze mysliti, že byli mírní a soucitní při bičování, zvláště když na základě výpovědí židovských viděli v Kristu buřiče, který popuzuje lid proti jejich císaři. Také možno, že Pilát sám jim řekl, aby nešetřili ran, chtěje tak docíliti, aby pohled na Krista tím spíše budil soustrast.

K bičování tomu byl Kristus dle zjevení sv. Brigitty úplně obnažen. Z evangelií však to nevysvítá; obyčejem pak bylo obnažovati pouze po pas. Avšak u Krista ustoupilo se vůbec od řádu a obyčeje zavedeného; nebylo by tedy s podivením, kdyby i v této věci byla se učinila odchylka. Kolik ran Pán Ježíš dostal, známo není. Dle vidění Kateřiny Emmerichovy, jemuž ovšem nejsme povinni věřiti, trvalo bičování $^3/_4$ hodiny a konáno střídavě od 6 žoldnéřů. To však lze s jistotou tvrditi, že každá rána způsobila mu

větší bolest, než by byla způsobila u kteréhokoli člověka jiného; neboť poněvadž Kristus nebyl stížen hříchem prvotným, bylo tělo jeho mnohem jemnějším, něžnějším a proto i citlivějším, než jest tělo jiných lidí, kteří pro hřích prvotný mají tělo méně dokonalé a, jakoby otupělé, méně citlivé.

Místo, na němž byl Pán Ježíš bičován, bylo rozhodně vně pretoria, buď docela i před dvorem (litho-

Obr. 18. — Dvůr v kasárnách na místě hradu Antonia.

stratem) na místě veřejném, aneb ve dvoře, ale někde pod loubím, nejspíše na severovýchodní straně dvora (atria). Neboť praví sv. Marek, že Kristus byv zbičován uveden byl do atria.

Nyní ukazuje se jakožto místo, kde Pán Ježíš byl bičován, kaple, která vystavěna byla ve dvoře kasárním při silnici Sitti-Mariam, (od níž však jest zdí oddělena). Byl to původně menší kostel zvaný »kostel neb kaple bičování«. Postaven byl již v prvních dobách církve.

Později dostal se do rukou Františkánů. Ale r. 1618 odňal jej jim Mustafa Bey a učinil z něho konírnu. Když byl proto stížen velikým trestem,[1]) nechal jej prázdný, tak že vždy více pustl, až část jeho se sesula. R. 1838. dal jej Ibrahim paša zase Františkánům; ale část — a to část důležitější, kde právě Kristus byl bičován, zůstala v rukou cizích. Téhož r. 1838. dal vévoda bavorský Maximilian, otec J. V. naší císařovny Alžběty, vystavěti kostelík nový z části na zříceninách bývalého kostela, a to na památku své cesty do Jerusalema. Kostel ten vyskytá se v nevelkém dvoře ohrazeném, jest zevně nepatrný, uvnitř velmi útulný, 26 kroků dlouhý, 8 kroků široký a 11 m. vysoký; má pět oltářů z bílého mramoru neapolského. Pod hlavním oltářem stojí v dvojitém polokruhu slova: Fui flagellatus tota die et castigatio mea in matutinis. Byl jsem mrskán celý den a trestání mé na úsvitě (Žalm 72, 14.) V kapli této počíná se pobožnost křížové cesty, kterou poutníci konají na místech posvátných.

Sloup, k němuž byl Pán Ježíš při bičování přivázán, byl přenesen do kostela Sionského, který sv. Helena vystavěla na místě »večeřadla«. Odtud dostal se nejspíš ke konci 11. stol. do chrámu Božího hrobu. V 13. st. stal se majetkem Františkánů. R. 1551. rozbili jej mohamedáni v domnění, že najdou v něm poklady uschované. Františkáni však sebrali kusy z něho a rozeslali menší části z něho různým osobám čelnějším, jmenovitě papeži Paulu IV., císaři Ferdinandu I., králi španělskému Filipu II. a republice benátské. Největší kus (as 60 cm. vysoký a 30 cm. široký) ponechali si sami, a ten uschovává se ve chrámě Božího hrobu v kapli Panny Marie, (zjevení se Panně Marii po vzkříšení). Jest ještě jiný sloup bičování Páně; ten uschovává se v Římě v kostele sv. Praxedy, kamž

[1]) Jednoho večera dal tam uvésti nejlepší koně své zcela zdravé. V noci však zdechli všichni. Nepoznávaje v tom prstu Božího, dal tam druhého večera uvésti ostatní koně své. Ale i ti zdechli do rána. Strnuv nad tak velikou ztrátou, povolal nejmoudřejší ulemy (theology a právníky) a tázal se jich po příčině dvojího onoho neštěstí. Ti řekli mu, ať nediví se tomu, ježto místo ono křesťanům jest svaté, poněvadž tam byl Issa (Ježíš) bičován, a Bůh nechce, aby tam zvířata byla dávána.

byl dopraven r. 1223. od kardin. Jana Colonny, papežského legata na východě. Jest z mramoru namodralého a běloskvrnitého; délka jeho obnáší 69 cm. Možná že to jest sloup, k němuž dle tradice byl Pán Ježíš v domě Kaifášově po svém odsouzení přivázán, u něho potupen a snad i židovským způsobem zbičován.

Vojínové zbičovavše Krista, oblékli jej zase a uvedli do atria (Mar. 15, 16); a poněvadž slyšeli, že se dělá králem — králem židovským, učinili si posměch z královské důstojnosti jeho, a to o své vůli. Svolali k tomu celou kohortu vojínů, t. j. ne všech 600 mužů, z nichž kohorta sestávala, nýbrž všecko mužstvo, pokud nebylo v službě zaměstnáno a právě přítomno bylo. Svolali je dílem, aby se popásli pohledem na to, co budou s Kristem tropit, dílem aby sami se súčastnili činně skutku zlovolného. Nejprve svlékli Krista z vrchního šatu jeho; a poněvadž králové nosívali roucho nachové (plášť nachový), hodili naň plášť šarlatový. Marek sice a Jan praví, že oblékli jej v plášť nachový (πορφύραν); proto však není příčiny hledati v udání jejich odporu, ani domnívati se, že byl oblečen po sobě i v plášť nachový i v plášť šarlatový. Neboť jak již sv. Augustin (Cons. evang. 3, 36) podotýká, barva šarlatová podobá se velice barvě nachové, a mohl proto tentýž šat snadno jmenovati se i šarlatovým i purpurovým. Vojínové měli asi sotva plášť skutečně nachový; neboť takový nosili králové a vojevůdcové; vzali tedy asi nějaký starý plášť vojenský — důstojnický (neboť u obyčejných vojínů měl přirozenou barvu vlny). Poněvadž pak králové nosili také dia-

Obr. 19. — Sloup bičování v kostele sv. Praxedy v Římě.

dem [1]), na jehož místo později nastoupila koruna. dali vojínové i Pánu Ježíši korunu, ale trnovou. Z jakého druhu trnitých rostlin ji spletli, není zcela jisto; tradice udává

Obr. 20. — Kaple na místě, kde Pán Ježíš byl korunován.

tak zvaný rhamnus nabeca či rhamnus spinae Christi (trn koruny Kristovy), jenž jest ohebný, má mnoho

[1]) Diadém (od slova διαδεῖν = obvázati) byla hedvábná neb vlněná úzká páska kolem čela obvázaná, odznak moci královské.

velkých bodců a v údolí Cedron dosti hojně se vyskytuje. Korunu tu zarazili mocí do hlavy, způsobivše mu tak nejen potupu, nýbrž i nesmírné bolesti. Ježto pak král i žezlo má na znamení moci, dali mu též žezlo — třtinu do ruky; a aby nescházelo ani pocty a holdování královského, klekali před ním posměšně říkajíce: Zdráv buď, králi židovský! Spolu políčkovali jej, plili mu do tváře a berouce mu třtinu z ruky, tloukli jej do hlavy, zarážejíce tak vždy více trny do ní. I byl bičováním a korunováním tím tak ztýrán, že plnou měrou vyplnilo se na něm, co Isaiáš (1. 6) o národě israelském pověděl, co však platilo také o Kristu, totiž: »Od spodu nohy až vrchu hlavy není na něm zdraví: vše rána a zsinalost a oteklina.« A kdyby nebyla sílila přirozenost božská přirozenost jeho lidskou, byl by zajisté podlehnul ranám již při bičování neb korunování. Kristus pak snášel to trpělivě, chtěje tak z lásky k nám býti zraněn pro hříchy naše, jmenovitě pro ty, jichž se člověk dopouští smyslností, abychom zsinalostí jeho byli uzdraveni. (Viz Is. 51, 5.)

Místo, kde byl Pán Ježíš korunován, ukazuje se naproti kapli bičování, na druhé straně silnice Sitti-Mariam, a to v malé mečitě 5 m. dlouhé a široké kopulí opatřené; uvnitř jest hrobka, kteráž v 17. stol. byla pokládána za hrob krále Ludvíka Sicilského; dle tvrzení Turků však odpočívá tam jakýsi mohamedánský světec derviš Derbas.

c) Ježíš lidu představen, vydán na smrt.

Jan 19 4—16.

4. I vyšel Pilát opět ven [1]) a řekl jim: Hle, vedu vám jej ven, abyste poznali, že na něm žádné viny nenalézám.

5. (Tedy vyšel Ježíš nesa korunu trnovou a roucho šarlaové). I dí jim (Pilát): »Ejhle člověk!«

6. A jak jej uzřeli nejvyšší kněží a služebníci, zvolali, řkouce: Ukřižuj, ukřižuj ho! Dí jim Pilát: Vezměte vy jej a ukřižujte; neboť já na něm viny nenalézám.

7. Odpověděli jemu Židé: My zákon máme, a podle zákona má umříti; neboť Synem Božím se činil.

---

[1]) T. j. ven z prétoria k vestibulu, kde stáli Židé.

8. Tedy když uslyšel Pilát tuto řeč, více se obával.

9. I vešel zase do radního domu [1]) a řekl Ježíšovi: Odkud jsi ty? Ale Ježíš nedal mu odpovědi.

10. Tedy řekl jemu Pilát: Se mnou nemluvíš? Nevíš-li, že mám moc tebe ukřižovati a mám moc tebe propustiti?

11 Odpověděl Ježíš: Neměl bys žádné moci nade mnou, kdyby nebylo tobě dáno s hůry; protož kdo mne tobě vydal, větší hřích má.

12. Proto (neb od té chvíle) [2]) hledal ho Pilát propustiti. Ale Židé volali, řkouce: Propustíš-li tohoto, nejsi přítel císařův; neboť každý, kdo se činí králem, protiví se císaři.

13. Tedy Pilát, uslyšev tyto řeči, vyvedl Ježíše ven a posadil se na soudné stolici, na místě, kteréž slove Lithostrotos, a hebrejsky Gabbatha.

14. Byl pak pátek velikonoční, [3]) bylo okolo hodiny šesté [4]): i dí Židům: Ejhle, král váš!

15. Ale oni křičeli: Vezmi, vezmi, ukřižuj ho! Dí jim Pilát: Krále vašeho ukřižuji? Odpověděli nejvyšší kněží: Nemáme krále, leč císaře.

16. Tedy vydal jim ho, aby byl ukřižován.

Konečně ustali vojínové v krutém jednání svém; bezpochyby, že Pilát sám již velel, aby s Kristem přišli. Přivedli ho pak v tom rouše posměšném, do kterého ho oblekli. A tu Pilát vyšel zase k lidu. Kázav Krista vésti za sebou, vystoupil na tribunu či balkon, který byl nad vchodem do atria (nad vestibulem) a řekl: »Vedu vám ho, abyste poznali (t. j. abych vám znovu oznámil), že na něm žádné viny nenalézám.« Nepřímo dává tím na jevo, že by ho k nim nepřiváděl, nýbrž ihned odsoudil, kdyby byl nalezl vinu na něm. Tak prohlásil již po páté úplnou nevinu Kristovu; ale tím i sám sebe odsoudil; neboť proti svému přesvědčení a v plném vědomí Kristovy neviny dal jej nejen tak hrozně ztýrati, nýbrž i na smrt ho odsoudil.

---

[1]) Vešel do prétoria s Ježíšem.

[2]) ἐκ τούτου má význam i časový i příčinný; zde zdá se, že má význam příčinný: Proto.

[3]) Nikoli jak má český text: před velikonocemi.

[4]) ὥρα ἦν ὡς ἕκτη (bylo okolo hodiny šesté t. j. kolem poledne.) Některé kodexy ℵ^c D L místo ἕκτη mají nesprávně τρίτη (třetí).

Po oněch slovech Pilátových objevil se na tribuně i Ježíš. A tu Pilát řekl hlasem silným: »Ejhle člověk!« V slovech těch projevil i útrpnost i posměch: útrpnost s Kristem, jehož stav zbědovaný pohnul velice i jím samým; posměch pak Židům, že tak zaujati a rozhořčeni byli na oběť svou tak přežalostně ztýranou. A Kristus byl také vskutku ztýrán tak, že nelze to vylíčiti. Bylť zajisté rozedrán na celém těle, obličej bledý, ba zmodralý, poplitý, zbrázděný ranami bičíků a zbarvený krví, jež z hlavy kapala na zem; k tomu oblečen v roucho posměšné, třtinu v ruce, trnovou korunu na hlavě, tak že právem mohli tehdy zvolati Židé s prorokem: »Viděli jsme ho, a nebylo vzezření, a žádali jsme[1]) pohrdaného a nejposlednějšího z mužů, muže bolesti a znajícího nemoc; a jakoby skrytý byl obličej jeho a potupen.« (Is. 53, 2. 3.) Myslil proto Pilát najisto, že nyní již nasytí se krvelačnost synedrův, aneb alespoň lid že bude k soustrasti pohnut pohledem tak bolestivým.

Ale zmýlil se. Lid sice zarazil se a mlčel; nebylť on ještě venkoncem zaujat proti Kristu, aniž byl utlumen veškeren jeho cit. Ale synedristé a služebníci jejich byli již tak zatvrzeni, že necítili ani nejmenší soustrasti a volali: »Ukřižuj, ukřižuj ho!« Možná dosti, že voláním jejich byl stržen i lid a že také volal slova ta. Ale možná též, že lid tak byl dojat pohledem na Krista, že již více nedržel činně se svými vůdci, nýbrž jen mlčky k tomu přihlížel. Alespoň evangelista (Jan), kterýž dříve (18, 40.) lid zároveň se synedrysty vytknul, nyní pouze nejvyšší kněze a jejich služebníky jmenuje, o lidu však se zde nezmiňuje (19, 6).

Pilát pak roztrpčen jsa bezcitností synedrův, pravil pln ironie: »Vezměte vy jej a ukřižujte; neb já na něm viny nenalézám. (Po šesté prohlašuje nevinu jeho.) Slovy těmi nedal ještě, jak někteří myslí, Židům svolení, aby ho ukřižovali, nýbrž ironicky — s posměchem odmítl jejich požadavek, jakoby řekl: Já odmítám, čeho žádáte, abych dal Ježíše ukřižovati, neboť já na něm viny nenalézám. Také dal tím na jevo svou nevoli,

---

[1]) T. j. nebylo vzezření na něm tak, abychom ho žádali.

že chtějí, aby učinil rozsudek nespravedlivý. Začal tak zase jednati s opravdovou rozhodností vladaře. Avšak, jak vůbec vratký byl, brzy zviklal se zase.

Synedristé vidouce, že Pilát zase rozhodně si počíná a povolit nechce, sáhli k prostředku novému. Zádajíť zcela rozhodně: »My máme zákon, a podle zákona má umříti, neboť Synem Božím se činil.« Dosud vinili Krista ze zločinů politických chtíce toho docíci, aby byl Kristus ukřižován. Když však Pilát přesvědčiv se o Kristově nevině nechtěl na to přistoupiti, počali viniti ho ze zločinů náboženských, z rouhání, a žádali, aby Pilát, upustě od dalšího vyšetřování, prostě jim povolil. Neboť ve věcech náboženských jest jim normou zákon Mojžíšův, jehož oni jsou oprávnění vykladatelé; nechce-li tedy Pilát jednati proti zákonu Mojžíšovu, jehož přece Římané slíbili, že budou u nich šetřiti, že nemůže jim více odpírati. Viníce pak Krista z rouhání — z toho, že se činil Synem Božím, naráželi na ty výroky Kristovy, jimiž prohlásil se za Syna Božího. Toho ovšem nedbali, že Kristus tvrzení své také zázraky potvrdil a dokázal, že i ve Starém Zákoně jest obsažena nauka o tom, že Vykupitel Synem Božím bude. (Mat. 22, 41—46.). Ostatně na rouhání byl ve Starém Zákoně ustanoven trest ukamenování. Ale o tom nezmínili se synedristé, nýbrž prostě řekli: »Podle zákona má umříti.« Učinili tak, poněvadž i dále stáli na tom, aby byl odsouzen k smrti na kříži.

Pilát však nedbal toho, že se dovolávali zákona svého; ale toho všiml si, že Kristus Synem Božím se činil. A zpráva ta polekala ho. Cítil už dříve jakýsi nepokoj vnitřní — výčitky svědomí, že přes veškeré přesvědčení o jeho nevině ba i přes výstrahu nebeskou (skrze manželku danou) Krista jako sprostého zločince ztýrati dal, a to zvláště, když viděl, kterak i po hrozném tom ztýrání úplný klid jeví a při všem ponížení tak velebně a s plnou vážností soudcovskou na věci pohlíží. Nyní však, když uslyšel, že Synem Božím činí se, obával se ještě více (Jan 19, 8.). Neboť ačkoli ta slova pojímal pouze ve smyslu pohanů, kteří věřili v syny bohů a polobohů, ačkoli sám nevěřil mnoho v ty báje pohanské, přece po všem tom, co o Kristu

slyšel a na něm shledal, nemohl se při oněch slovech ubrániti myšlence, že by to snad přece mohl býti nějaký bůh v podobě lidské, aneb alespoň nějaký polobůh, a že by tedy trest a pomstu božskou na sebe svolal, kdyby dále proti němu zakročoval. Kdo ví, zda právě proto nenechává si tolik líbiti, aby pak tím přísněji pomstu vykonal? Býváť nevěra provázena pověrou. Chtěje se tedy přesvědčiti, jak věc se má, odebral se s Kristem opět do pretoria a tam v soukromí tázal se ho: »Odkud jsi ty?« Vyzvídal tak nikoliv jeho rodiště, nýbrž jeho rod, zda pozemského či nebeského jest původu.

Avšak Pán Ježíš neodpověděl mu. Co bylo toho příčinou, nelze říci s jistotou; neboť v Písmě sv. nic o tom není, a mínění exegetů neshodují se. Někteří myslí, že neuznal Piláta za hodna odpovědi, poněvadž nebyl přístupný poučení o jeho synovství Božím; jiní myslí, že proto mlčel, poněvadž jsa hotov pro nás umříti, nechtěl Piláta k tomu pohnouti, aby ho propustil. Nejspíše však proto neodpověděl mu, poněvadž mu již dříve udal původ svůj, když prohlásil, že království jeho není z tohoto světa. Svatý Augustin vidí v opětovaném tom mlčení, které Pán Ježíš před židovskými i pohanskými soudci zachoval, náplň proroctví Isaiášova: »Jako ovce k zabití veden jest, a jako beránek před tím, který ho stříhá, neotevřel úst svých.« Ale Pilát cítil se mlčením Kristovým uražena. Proto pln nevole a klada důraz na svou moc pravil: »Se mnou nemluvíš? Nevíš-li, že mám moc tebe ukřižovati a mám moc tebe propustiti?« Byla to řeč tyrana, který pronáší soud podle libovůle, ale ne dle práva a spravedlnosti.

Pilát promluvil tak, jednak že cítil se uražena, jednak že chtěl Krista donutiti, by mluvil. Ovšem Kristus nezalekl se; a také neodpověděl k jeho otázce ani potom. Avšak s klidem a důstojností poučil jej o původě jeho moci i zodpovědnosti, která s vykonáváním té moci jest spojena. Neměl bys — pravil — žádné moci proti mně, kdyby nebylo tobě dáno s hůry, t. j. s nebe (nikoliv: od císaře). Zdali měl při tom na mysli vladařskou moc Pilátovu vůbec, aneb toliko onu

moc zvláštní, které se mu s dopuštěním Božím dostalo, aby mohl souditi ve věci Kristově, neshodují se exegeti. Většina drží se náhledu prvého. Avšak druhý náhled zdá se nám býti pravděpodobnějším. Alespoň více shoduje se se slovy Páně: Neměl bys moci nade mnou. Po našem soudě řekl Pán Ježíš ona slova v tomto smyslu: Neměl bys nade mnou moci žádné, kdyby Bůh nebyl dopustil, abych před tvůj soud byl postaven. Ale právě proto, že s dopuštěním Božím jsi mým soudcem, nezůstaneš sice bez viny, když moci té zneužiješ proti mně a ze strachu před Židy mne odsoudíš; avšak tvá vina bude menší než jest vina těch, kteří mě tobě vydali ze zloby, nenávisti a závisti.[1]) Vina Židů však byla nesmírně veliká, poněvadž měli Písmo sv. a proroctví o Vykupiteli, a poněvadž Kristus netoliko co nejurčitěji za Syna Božího se prohlásil, nýbrž výpověď svou také naplněním proroctví, četnými zázraky a svatým životem co nejjasněji dokázal.

Slova Kristova učinila na Piláta dojem hluboký. Neboť, ačkoli Kristus neodpověděl přímo k jeho otázce, přece dal dosti na jevo vyšší bytost svou, poukázav k tomu, že jen s dopuštěním Božím dostalo se mu nad ním moci a že pro své jednání pohnán bude k zodpovědnosti. Zanechav ho tedy v pretoriu, odešel zase k Židům; a jestliže již dříve zdráhal se Židům povoliti, usiloval nyní tím více o to, aby ho mohl propustiti. Jaké pokusy v té příčině činil, evangelista neudává. To však jisto, že Židům neušlo, kterak Pilát vrátil se z pretoria jako proměněn, a že žalobami náboženskými a dovoláváním se zákona Mojžíšova nic u něho nepořídí. Vrátili se proto zase k žalobám politickým.

Zpozorovavše, kterak Pilát proměněn a rozrušen byl bázní, že Ježíš snad nějakou bytostí vyšší jest, hleděli mu nahnati strach jiný, strach před císařem Tiberiem, o němž věděli, jak řevnivý jest na císařskou moc svou a jak ostře vystupuje proti těm, kteří by se dotkli důstojnosti jeho. Zvolali tedy: Propustíš-li to-

---

[1]) Mínění toho jest: Toletus, Jansen, Haneberg-Schegg, Sušil.

hoto, nejsi přítel císařův; neb každý, kdo se činí králem, protiví se císaři.

Slova ta vskutku neminula se s účinkem. Pilát byl jimi jako ohromen. Neboť ona obsahovala vyhrůžku, že ho obžalují z urážky veličenstva — z toho, že lhostejně se k tomu měl, když jiný činil se králem v zemi Římanům podrobené. A vyhrůžka ta byla tím nebezpečnější, poněvadž císař byl velmi podezřívavý a nejmenší provinění v té příčině krutě trestal,[1]) a poněvadž Pilát nebyl již ve veliké přízni u císaře pro ukrutnosti, kterých dopouštěl se na Židech. Právem tedy měl se co obávati, obžalují-li ho, že upadne v úplnou nemilost u císaře a jako protivník jeho bude utracen. Proto také nehleděl již tak k nevině Kristově, jako spíše k tomu, aby zachránil sebe. Neboť neměl oné ctnosti nadpřirozené, jež koná spravedlnost s nebezpečenstvím vlastního života. Dal tedy přivésti zase Krista z praetoria, a posadil se na soudnou stolici, aby pronesl formální rozsudek smrti. Neboť měl-li rozsudek míti platnost právní, musil jej soudce pronésti veřejně za přítomnosti obžalovaného, sedě na stolici soudní obyčejně pod širým nebem. Sedě pak již na stolici, ukázal na Krista a pravil: »Ejhle, král váš.« Řekl to nikoli proto, že by se znova pokoušel o Kristovo zachránění, jakoby snad upozorniti chtěl, že není se od Krista ničeho obávati v příčině politické, nýbrž že ironií tou chtěl dáti na jevo tajený hněv a opovržení k Židům. Proto také Židé uslyševše slova jeho, se zuřivostí volali: »Vezmi, vezmi, ukřižuj ho!« Ale Pilát jakoby se pásti chtěl na vzteku jejich, čekal ještě chvilku, ba znovu otázku učinil, pro ně nemálo ponižující,[2]) řka:

---

[1]) Tacit praví o něm: Majestatis crimen omnium accusationum complementum erat (Uražení veličenstva bylo dovršením všech žalob (Ann. 3, 38.) a Suetonius dí: Qui atrocissime exercebat leges majestatis (kterýž přehrozně vykonával zákony o uražení veličenstva (Vita Tiber. 58.).

[2]) Byloť ukřižování trestem na výsost ponižujícím, jehož užívalo se pouze u otrokův a zločinců největších. Ukřižovati krále bylo by tedy bývalo největší potupou národa, či král byl by ukřižován. Zúmyslně proto volil tato slova Pilát, aby tím potupu a opovržení dal na jevo Židům pro jejich krvelačnost.

»Krále vašeho ukřižuji?« — A tu již dostoupila nenávist židovská proti Kristu takového stupně, že překonala jejich nenávist k Římanům. I volali: »Nemáme krále, nýbrž císaře!« Dříve již (u Kaifáše) zřekli se svého Vykupitele, nyní pak zřekli se i theokratie své; a tak přestali býti národem vyvoleným.

Na to Pilát nezdržoval již věci více. Ale prosloviv rozsudek smrti, vydal jim ho, aby byl ukřižován.

Událost to rozhodná v celých dějinách světových, kdy vtělený Syn Boží pro spásu světa vydán na smrt. Proto také evangelista zaznamenal přesně i místo i čas, kde a kdy rozsudek ten byl pronesen. Praví, že to bylo na místě, kteréž slove Lithostrotos a židovsky Gabbatha, tedy v atrium či dvoře, jenž byl před praetoriem, kterýž, jak řečeno, proto slul Lithostrotos, že byl dlážděn červeným mramorem, proto Gabbatha (vyvýšenina), poněvadž byl výše než předsíň pohanů, z níž se po stupních vystupovalo do Lithostrota. Čas udává slovy, že to byl den přípravy, t. j. na sobotu o velikonocích čili pátek velikonoční, a to asi o 6. hodině denní či naší dvanácté.

V udání tom však liší se od sv. Marka, dle něhož Kristus byl o hodině třetí či naší deváté dopolední již ukřižován. Neshodu tu hledí exegeté různým způsobem vyrovnati.[1]) Nejvíce zamlouvá se však náhled ten, dle něhož sv. Marek neoznačuje svým výrazem přesně denní hodiny, nýbrž denní období. Jako totiž Židé rozdělovali noc ve 4 vigilie, jež sv. Marek dle hlavních momentů jmenuje večerem, půlnocí, kuropěním, svítáním, tak, zdá se, rozdělovali i den na 4 období či části,

---

[1]) Jedni vykládají výrok sv. Marka nikoliv o ukřižování, nýbrž o době, kdy lid počal volati: Ukřižuj ho. (Aug.) Ale tomu odporuje veškeré znění výroku jeho. Jiní myslí, že u sv. Jana stala se přepsáním chyba, a napsáno prý ὡς ἕκτη (okolo šesté) místo ὡς τρίτη (okolo třetí), jakož má kodex ℵ° D L X Δ 32. 88. 151. a Chronicon paschale. Ale ačkoliv taková změna snadno mohla nastati při opisování, nelze přece souhlasiti s náhledem tím, poněvadž proti němu čeli veliký počet kodexů (ℵ° A B E H J K M S U Y Γ Λ Π) i překladů (Itala, Vulgata, koptický, syrský, armenský, aethiop., perský) i sv. Otcův (Ireneus, Hippolyt, Cyrill, Aug. a j.).

jež jmenovali dle hodin, v nichž scházeli se ve chrámě k modlitbám dle obyčeje svého, totiž (první), třetí, šestá, devátá. Rozdělení toho méně přesného přidržel se sv. Marek, jakož lze souditi z toho, že v evangeliu svém jiných hodin nejmenuje leč třetí a šestou. Sv. Jan však, kterýž v evangeliu svém také o 7. a 10. hodině mluví (Jan 1,39.; 4,52.) a který vůbec přesný jest v udáních časových, počítal přesněji, udávaje nikoliv denní období, nýbrž

Obr. 21. — Oblouk Ejhle člověk před klášterem Ejhle člověk.

hodiny. Výkladem tím odpadá veškera neshoda mezi Markem a Janem. Neboť byl-li dle sv. Jana Pán Ježíš odsouzen k smrti kolem hodiny šesté, tedy k poledni či as po půl jedenácté, neodporuje to udání Markovu, dle něhož Kristus ukřižován byl v hodinu třetí, t. j. v tom období denním, které slulo třetí (tertia), a které trvalo od devíti hodin dopoledne. Byl tedy Pán Ježíš po $^1/_2$11. hodině odsouzen a ještě před polednem ukřižován. (Salmeron, Jansen, Maldon, Lamy, Pölzl, Cornel a j.) Nic-

méně ani tento výklad nezdá se býti správným. Neboť sv. Marek mluví brzy na to o tmě, která nastala od hodiny

Obr. 22. — *a*) Západní strana oblouku Ecce homo. (Ejhle člověk.) *b*) Nápis na něm.

šesté do hodiny deváté, a tak dává na jevo, že nikterak nemíní hodinami těmi třetí a čtvrté části denní.

nýbrž skutečně hodinu šestou a devátou (či naši 12. a 3. odpol.) a že tedy ani na tomto místě nemluví o druhé části denní vůbec, nýbrž o jisté hodině zvlášť. Nejlépe vyloží se neshoda ona tím, uzná-li se, že ani

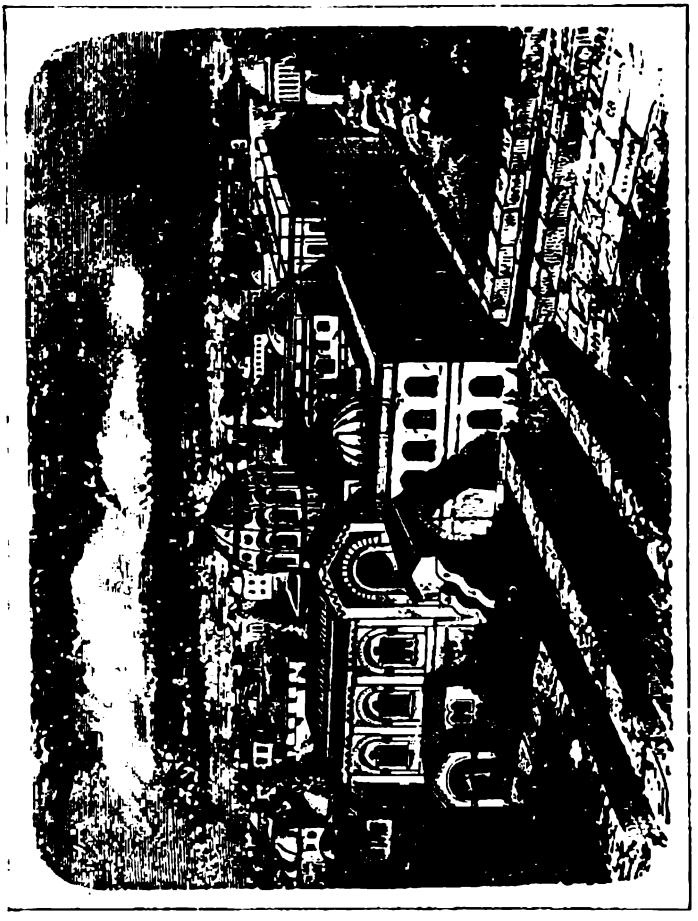

Obr. 23. Kostel a klášter se sirotčincem Ecce homo.

Marek slovem třetí ani Jan slovem šestá nemínili určiti dobu přesně, nýbrž pouze přibližně.

Jakožto místo, kde byl Pán Ježíš lidu představen slovy Ecce homo, ukazuje se v Jerusalemě od pradávna oblouk, pod nímž ve vzdálenosti as 12 *m* od severozápadního konce tureckých kasáren na západ

vede křížová cesta. Jest to jeden (a to prostřední) z tří oblouků vestibula, kterými se šlo do atria či lithostrotu. Nad oblouky těmi byla tribuna či balkon, a z toho ukázal Pilát Pána Ježíše lidu. Nyní jest nad ním bídný pokojík s jedním oknem na západ a dvojím na východ. Přebývá v něm jeden z dervišů, kteří své obydlí mají jižně od oblouku toho. Také se tam ukazují dva veliké kameny čtyřhranné, z nichž na jednom prý stál Pilát, na druhém Ježíš. I různé nápisy řecké a jiné, ale nečitelné, jsou tam; pouze slova »tolle, tolle« (vezmi, vezmi) přečetl Tevenot. Severní oblouk onoho vestibula stojí sice také ještě, ale jest zazděn ve zdi chrámu Ecce homo dcer Sionských, kterýž i s klášterem a sirotčincem r. 1857 založil P. Alfons Maria Ratisbonne.

Schody, po nichž Pán Ježíš do vestibula a odtud do atria vstupoval, dala sv. Helena dopraviti do Říma, kde se chovají ve zvláštním domě blíže kostela sv. Jana Lateranského. Jsou z bílého mramoru a obloženy celé prkny z dříví ořechového.

Hlava III.

Ježíš Kristus ukřižován a pohřben.

a) Cesta křížová.

Matouš 27, 31—34.

31. A když se mu naposmívali, svlékli z něho plášť a oblékli jej v roucho jeho, a vedli ho, aby jej ukřižovali.

32. Vyšedše pak nalezli člověka cyrénského, jménem Šimona; toho přinutili, aby nesl kříž jeho.

33. I přišli na místo, kteréž slove Golgotha, to jest, místo lebčí [1]).

Marek 13, 20 23.

20. A když se mu naposmívali, svlékli z něho šarlat a oblékli ho v roucha jeho: a vyvedli ho, aby ho ukřižovali.

21. A přinutili nějakého tudy jdoucího Šimona cyrénského, přicházejícího z venku, otce Alexandra a Rufa, aby nesl kříž jeho.

22. I dovedli jej na místo

[1]) řecky: κρανίου = lebka, latinsky Calvaria. Český text překládá: místo popravné. Výraz ten však mohl by snadno svésti k mylnému mínění, že se tam vůbec konaly popravy, ač tomu tak nebylo.

34 A dali mu píti vína smíšeného se žlučí; a okusiv nechtěl píti.

Lukáš 23, 26—32.

26 A když jej odváděli, chyti i nějakého Šimona cyrénského, přicházejícího z venku, a vložili na něj kříž, aby (jej) nesl za Ježíšem.
27. Šel pak za ním veliký zástup lidu i žen, kteréžto plakaly a kvílely ho.
28. A obrátiv se k nim Ježíš, řekl: Dcery jerusalemské: Neplačte nade mnou, ale samy nad sebou plačte a nad svými syny.
39. Nebo aj přijdou dnové, v nichžto řeknou: Blahoslavené neplodné a životy, kteréž nerodily, a prsy, kteréž nekrmily.
30. Tehdy počnou říkati horám: Padněte na nás; a pahrbkům: Přikrejte nás.
31. Neboť poněvadž na zeleném dřevě toto činí, co bude na suchém?
32. Vedeni pak byli s ním i jiní dva, zločinci, aby byli usmrceni.

Golgotha, jež se vykládá: místo lebčí.
23. A dávali mu píti víno s myrhou; ale on nepřijal (ho).

Jan 19, 16. 17.

16. I pojali Ježíše a vyvedli.
17. A nesa sobě kříž, vyšel na místo, jménem lebčí, kteréž hebrejsky slove Golgotha.

Ortel smrti byl nad Kristem vykonán hned, jak byl prohlášen. Vypravují o tom všichni evangelisté, Lukáš nejobšírněji, Jan nejstručněji.

Bylo pak v obyčeji jak u Římanů, tak u Židů, že ortel smrti vykonával se za městem sice, ale u cesty veřejné, kudy mnoho lidí chodilo, a to proto, aby co nejvíce lidí mohlo nazírati a vzíti si výstrahu. Praví o tom Quintilian: Quoties noxios crucifigimus, celeberrimae eliguntur viae, ut plurimi intueri, plurimi commoveri hoc metu possint; omnis enim poena non tam ad delictum pertinet, quam ad exemplum[1]) (declam.

[1]) Kolikrátkoli křižujeme vinníky, volí se cesty, po nichž se nejvíce chodí, aby mohli přemnozí přihlížeti, přemnozí strachem

274. in fine. Viz Cicero: in Verrem 5, 66.). Jinak však nebylo žádného určitého místa popravního. Jednou popravili zde, po druhé jinde. Při Kristu vyvolili k tomu Golgothu či Kalvarii, návrší na západní straně Jerusalema as 600 m. od hradu Antonia vzdálené, na kterémž sice tehdy stála již některá stavení se zahradami, kteréž však tenkráte ještě za hradbou městskou bylo. Teprv Agrippa I. připojil je k městu, dav vystavěti třetí zeď městskou, jež obklíčila Bezethu a Golgothu. Také nyní jest uvnitř města, a vystavěn jest na ní chrám Božího hrobu. Jméno své (Golgotha גֻּלְגֹּלֶת — Calvaria — lebka) má bezpochyby od lebkovité podoby své. — Dle staré velevýznamné sice, ale nezaručené pověsti pochází to jméno odtud, že tam pohřben byl Adam, tak že kříž zasazen byl tam, kde odpočívala hlava praotce pokolení lidského.

Popravu vykonávali vojínové římští pod vedením setníka, jenž proto slul vykonavatelem smrti (exactor mortis). U Krista vykonali ji 4 vojínové.

Jakmile tedy Pilát Krista formálně na smrt vydal, chopili se ho vojínové, svlékli s něho roucho posměšné a oblékli jej v roucho jeho vlastní. Na to byly přineseny tři kříže, jeden pro Krista, dva pro lotry, kteří zároveň s ním měli býti ukřižováni. Kristus bezpochyby dostal onen kříž, který určen byl pro Barabáše. Vzal jej na sebe ochotně. Podle obyčeje přivazovali odsouzencům, když nesli kříž, ruce ke kříži provazy; jest proto pravděpodobno, že tak učinili i Pánu Ježíši.

Na to seřadil se hned průvod, pořádkem zajisté, jaký byl zaveden u Římanů. Napřed totiž kráčel setník (vykonavatel smrti, exactor mortis) s oddělením vojska; po té hlasatel, jenž nesl nápis na kříž udávající příčinu odsouzení. Potom Pán Ježíš a dva lotři za ním. Jim po straně pravé i levé kráčeli vojínové, kteří měli ortel vykonati; za nimi bezpochyby ještě jiné oddělení vojska pro pořádek a bezpečnost; po nich teprve členové velerady a ostatní lid, kterýž se připojil dílem

---

tím pohnuti býti. Neboť všeliký trest nevztahuje se tak ku provinění jako k výstraze.

z pouhé zvědavosti, dílem ze soustrasti, dílem z krvelačnosti.

Cestu, kudy se průvod bral — cestu bolestnou — zachovalo podání v paměti označivši spolu místa, na nichž se přihodily věci zvlášť důležité. Jest to nynější ulice Sittim, (která vede od brány Štěpánské podél severní zdi tureckých kasáren na západ až k ulici Damašské či Vad, do níž ústí), část ulice Damašské (jež od brány Damašské vede na jih) a Tarik el Alam (ulice utrpení), jež na západ vede až k bráně soudní (porta judiciaria) a pak na Kalvarii.

Nedlouho však konal se průvod bez překážky. Bylť Pán Ježíš již příliš seslaben ranami, trýzněním různým a ztrátou krve, nyní pak tížil jej i těžký kříž; a tak ubývalo mu sil vždy více až klesl na zem ve mdlobách udělav as 400 kroků (233 m.) od toho místa, kde vzal kříž na sebe. Bylo to na konci nynější ulice Sitti Mariam (ulice naší paní Marie), kde již ústí v ulici Damašskou. Kus sloupu z červeného mramoru v levém rohu zdi označuje poutníkům ono místo. Nyní však jest tam také nápis latinský na domě: Statio III.[1])

Jak přišel Pán Ježíš zase k sobě, brali se dále, a to nyní již směrem jižním. Sotva však udělal Pán Ježíš as 60 kroků, dostalo se mu přebolestného setkání se s matkou jeho. Písmo sv. nezmiňuje se sice o tom. Ale podání zachovává památku toho s veškerou určitostí. As 60 kroků od 3. zastavení na jih, v ulici Damašské, kde do ní vbíhá jiná ulička úzká, vedoucí od východu, ukazuje se právě to místo, kde Panna Maria s Pánem Ježíšem se setkala (Zast. 4.). Ona byla as přítomna veškerému utrpení božského Syna svého. Do domu Kaifášova nesměla; ale do soudní síně Pilátovy nebránilo se nikomu. A ona zajisté vešla a viděla a cítila spolu vše, co trpěl Pán. Když pak průvod již se vydal ke Kalvarii, předešla jej uličkou kratší a přišla zase vstříc. Při tom setkaly se zraky její

[1]) Zastavení první, kde P. Ježíš byl odsouzen k smrti, jest vlastně ve dvo e kasáren tureckých; poněvadž však tam zřídka povolen bývá přístup, konají poutníci 1. zastavení křížové cesty v ulici (Sitti Mariam) blízko místa, kde bývaly schody svaté (scala s.) a jen as 15 *m* od kaple bičování.

s Kristovými; i byla dle podání takovou bolestí jata, že omdlela. Druhdy upomínal na to i kostel »Mdloby Panny Marie« (S. Maria dello Spasimo), kterýž v těch místech stával.

Na další cestě přinutili Šimona cyrénského, aby nesl kříž za Ježíšem. Muž ten byl rodem Žid [1]), jakož lze souditi z jeho jména, a pocházel z Cyrény. Byl však usazen s dvěma syny svými Alexandrem a Rufem v Jerusalemě aneb spíše u Jerusalema, kdež měl statek, jak alespoň lze souditi ze slov sv. Marka, jenž praví, že Šimon přicházel ἀπ' ἀγροῦ -de villa, jak překládá Vulgata. Šel snad právě do chrámu a na cestě setkal se s průvodem křížovým. Spatřiv pak Pána Ježíše tak ztýraného dal bezpochyby na jevo soustrast s ním buď jen pohledem neb i slovy. A proto snad uchopili jej vojáci, aby za Kristem kříž nesl, zvláště když viděli, že Kristu vždy více sil ubývá; neboť báli se, aby jim neumřel na cestě. Šimon zdráhal se as zpočátku vzíti kříž na sebe; alespoň lze tak souditi z toho, že dle evangelisty vojínové jej donutili (angariaverunt). Potom však pohnut jsa milostí Kristovou s ochotou jej nesl, a to nikoli, jak se obyčejně maluje, spolu s Kristem, nýbrž sám, tak že Kristus bez kříže kráčel před ním. Vysvítá to ze slov sv. Lukáše, dle něhož Šimon nesl kříž za Ježíšem. Chtěl to Pán Ježíš as proto, aby ukázal, co jindy výslovně řekl, že máme každý ochotně nésti kříž svůj za ním. Šimona neminula také odměna. Dle starých zpráv byl od sv. Petra vysvěcen na biskupa, kázal se syny svými evangelium ve Španělsku a zemřel pak v Jerusalemě. [2]) Dle jiné tradice však zemřel smrtí mučenickou jakožto biskup v městě Bosra v Arabii.

Místo, kde Šimona donutili, aby nesl za Kristem kříž, ukazuje se v ulici utrpení (tarik el alam) a to hned na počátku (při ústí ulice Damašské do ní), kdež jest označeno čtverhranným kamenem červenavým, jenž se vyskytuje vedle vchodu do prvního domu v té ulici. Kámen ten s úctou líbají poutníci, poněvadž

[1]) Sv. Jan Dam., sv. Hilarius, Theofil, Leo... mají jej za pohana — proselytu.

[2]) Dexter, in Chron. ad an. Chr. 112. n. 10. S. Braulio, in addit ad Chron. Man.

ukazuje prý nepatrnou stopu ruky Páně, kterýž celý zemdlený naň se položil. (Zastav. 5.) Dle Akt Pilátových (B. 10. 1.) však nesl Kristus kříž až ke bráně města, potom pak už pro mdlobu více nemohl, pročež Židé toužíce jej viděti na kříži a bojíce se, aby neumřel na cestě, vzali mu jej a dali Šimonovi. Bylo by to tedy až po druhém pádě.

Od místa, kde dle podání Šimon převzal kříž (zastav. 5.) vystupovalo se do vrchu. Na té cestě podala dle podání Veronika Pánu Ježíši šátek, aby utřel si tvář krví zalitou a byla za to odměněna tím, že Pán Ježíš vtiskl do šátku obraz svého obličeje. Na její dům, u něhož se to stalo, upomíná kus sloupu zakopaného do ulice; od zastavení 5. jest to vzdáleno 86 *m* Roucho pak, jež Kristu podala, uchovává se s otiskem obličeje Páně v Římě ve chrámu sv. Petra pod jménem Volto santo (Svatý obličej). Dostalo se tam prý již za Tiberia.

Obr. 24. — Roucho svaté Veroniky.

Po dalších as 100 krocích dostali se stále stoupajíce ku bráně města, jež slula soudní (porta judiciaria), kde byl rozsudek smrti ještě jednou přečten, a opis jeho na sloup přibit. Tak alespoň vypravuje podání a tak hlásá nápis ovšem teprv v nové době daný na kapličku, kterou tam vystavěli Františkáni r. 1875., nápis totiž:

Porta judiciaria.

Columna ubi affixa fuit sententia mortis

D. N. J. CH.

1875.

ita traditur.[1])

Zároveň ukazuje se tu místo, kde Pán Ježíš padl po druhé. Neboť přes to, že nenesl již kříže, umdléval

[1]) T. j. Brána soudní. Sloup, na němž byl přibit ortel smrti Pána našeho J. K. Tak praví podání.

Pán vždy více, zvláště vstoupáním do vrchu a zároveň žárem slunečním. Posečkali proto na krátko. Sotva však přišel zase k sobě, ubírali se hned dále, majíce naspěch, aby ho za živa dostali na kříž. As po 60 krocích setkaly se s ním ženy jerusalemské, které plny soustrasti plakaly nad ním (Luk. 23, 27.) Pán Ježíš pak obrátil se k nim a řekl: »Dcery jerusalemské, neplačtež nade mnou, ale samy nad sebou plačte a nad syny svými. Neboť přijdou dnové, v nichžto řeknou: Blahoslavené neplodné a životy, kteréž nerodily a prsy, kteréž nekrmily. Tehdy počnou říkati horám: Padněte na nás, a pahrbkům: přikrejte nás. Neboť poněvadž na dřevě zeleném (na nevinném) toto činí, což bude na suchém (na hříšném)?« Také toto místo označeno jest ve zdi kláštera Charalamba znamením ve zdi již málo znalým (zast. 8.).

Odtud pak bral se průvod dále a to na jih ještě as 50 m. Dříve však než došel Pán Ježíš k místu popravnímu, klesl ve mdlobách po třetí, jakož dle podání označeno jest kusem sloupu v klášterním dvoře Abyssincův a to před východním kůrem kostela Božího hrobu.

Konečně dospěli na Kalvarii k místu, jež bylo určeno k popravě. Zde bylo podáno Pánu Ježíši víno smíšené s myrhou. Býval totiž obyčej, že odsouzenému k smrti dával se před popravou nápoj opojný, aby méně cítil bolesti. Obyčej ten zakládal se bezpochyby na slovech Písma sv.: »Dejte nápoj opojný truchlivým a víno těm, kteříž jsou hořké mysli, ať pijí a zapomenou na nouzi svou a na bolest ať nevzpomínají více« (Přísl. 31, 6. 7.). Vykonávaly to obyčejně vznešenější ženy ze soustrasti. U Krista učinily to bezpochyby ony ženy, kteréž krátce před tím pláčem svým projevily soustrast s Kristem. Podávalo se pak obyčejně víno, v němž byl rozpuštěn kousek kadidla. Kristu však bylo podáno víno s myrrhou (Mar. 15, 23), kteráž se pokládala za koření nejlepší a nejvzácnější. Sv. Matouš udává sice, že mu dali víno smíšené se žlučí (χολή). Tím však neodporuje Markovi, poněvadž slovo χολή béře v původnějším významu svém, totiž něco hořkého. Pán Ježíš okusil sice vína, aby uznal

soustrast žen a vyplnil proroctví: »Dali mi za pokrm můj žluč« (Žalm. 68, 22,); avšak nepřijal ho více (nad to, než co okusil), poněvadž chtěl trpěti s plným vědomím. (Srovn. Mat. 27, 34. a Mar. 15. 23.)

b) Pán Ježíš ukřižován, umřel.

Matouš 27, 35—50.

35. Když pak jej ukřižovali, rozdělili roucha jeho, metajíce o ně los (aby se naplnilo, co pověděno jest skrze proroka řkoucího: Rozdělili sobě roucha má a o můj oděv metali los). [1])
36. A sedíce, ostříhali ho tam.
37. I postavili nad hlavu jeho vinu napsanou: Tentoť jest Ježíš, král židovský.
38. Tehdy ukřižováni jsou s ním dva lotři, jeden na pravici, a druhý na levici.
39. Ti p.k, kteří tudy chodili, rouhali se jemu, pokyvujíce hlav svých
40. a říkajíce: (Ha, ha), kterýž rušíš chrám Boží a ve třech dnech jej zase vzděláváš, pomoz sám sobě. Jsi-li [2]) Syn Boží, sestup s kříže.
41. Podobně i knížata kněžská posmívajíce se se zákonníky a staršími, pravili:
42. Jiným pomáhal, sám sobě nemůže pomoci. Jestli jest král israelský, ať nyní sestoupí s kříže a uvěříme v něho.
43. Doufalť v Boha, ať ho nyní vysvobodí, chce-li mu; neboť pravil: Syn Boží jsem.
44. Taktéž i lotři, kteří byli s ním ukřižováni, rouhali se jemu.

Marek 15, 24—37.

24. A ukřižovavše jej, rozdělili roucha jeho, metajíce o ně los, kdo by co vzíti měl.
25. Byla pak hodina třetí, a ukřižovali ho.
26. A byl nápis viny jeho napsán: Král židovský.
27. I ukřižovali s ním dva lotry, jednoho na pravici, druhého na levici jeho.
28. I naplněno jest Písmo, kteréž dí: A s nepravými (se zločinci) počtěn jest. [3])
29. A kteří mimo chodili, rouhali se jemu hýbajíce hlavami svými a říkajíce: Ha, kterýž rušíš chrám Boží a ve třech dnech jej zase vzděláváš:
30. spomoz sobě samému a sestup s kříže.
31. Podobně i nejvyšší kněží posmívajíce se, jeden k druhému se zákonníky pravili: Jiným pomáhal, sám sobě nemůže pomoci.
32. Kristus, král israelský, ať sestoupí nyní s kříže, abychom viděli a uvěřili. I kteří s ním byli ukřižováni, posmívali se jemu.
33. A když byla hodina šestá, stala se tma po vší zemi až do hodiny deváté.

---

[1]) Slova v závorce podaná scházejí v kod. ℵ B A D, v rukopisech Italy a Vulgaty a byla sem dána bezpochyby za sv. Jana 19, 24. od opisovatele

[2]) V kod. ℵ B D schází spojka εἰ = jestli.

[3]) Tento verš celý schází v ℵ B C D.., vyskytá se však skoro ve všech překladech a ve velmi četných rukopisech jiných.

45. Od šesté pak hodiny stala se tma po vší zemi až do hodiny deváté.
46. A okolo hodiny deváté zvolal Ježíš hlasem velikým, řka: Eli, Eli, lamma sabaktani? To jest: Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?
47. Někteří pak z těch, kteří tam stáli, uslyševše pravili: Eliáše volá tento.
48. A hned jeden z nich běžel a vzav houbu, naplnil ji octem a vloživ ji na tresť, dával mu píti.
49. Ostatní však říkali: Nech, ať uzříme, přijde-li Eliáš, aby ho vysvobodil.
50. Ježíš pak opět zvolav hlasem velikým, vypustil duši.

34. A v hodinu devátou zvolal Ježíš hlasem velikým, řka: Eloi, [1]) Eloi, lamma sabaktani? Což se vykládá: Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?
35. A někteří z okolostojících, slyševše to, pravili: Hle, Eliáše volá.
36. Běžev pak jeden a naplniv houbu octem, obložil (ji) o tresť a dával mu píti, řka: Nechte, ať uzříme, přijde-li Eliáš sejmout ho.
37. Ježíš pak zvolav hlasem velikým, vypustil duši.

Lukáš 23, 33—46.

33. A když přišli na místo, kteréž slove lebčí, tu jej ukřižovali; i lotry, jednoho na pravici a druhého na levici.
34. Ježíš pak řekl: Otče, odpusť jim; nebo nevědí, co činí. A rozdělivše roucho jeho, meta'i (o ně) losy.
35. I stál lid dívaje se; posmívali se mu pak s nimi i knížata [2]) řkouce: Jiným pomáhal, ať pomůže sám sobě, jestliže on jest Kristus, vyvolený Boží.
36. Posmívali se mu pak i vojáci, přistupujíce a podávajíce mu octa
37. a říkajíce: Jsi-li ty král židovský, pomoziž sobě.
38. Byl pak i nápis napsaný nad ním literami řeckými, latinskými a hebrejskými: Tento jest král židovský.
39. Jeden pak z těch lotrů, kteří viseli, rouhal se jemu,

Jan 19, 18—30.

18. Kdežto ukřižovali ho, a s ním jiné dva, s obou stran, v prostředku pak Ježíše.
19. I napsal Pilát také nápis a vstavil (jej) na kříž. A bylo napsáno: Ježíš Nazaretský, král židovský.
20. Ten pak nápis čtli mnozí ze Židů; nebo blízko města bylo místo, kde ukřižován byl Ježíš. A bylo napsáno hebrejsky, řecky a latinsky.
21. Tedy řekli nejvyšší kněží židovští Pilátovi: Nepiš: Král židovský; ale, že on pravil: Král jsem židovský.
22. Odpověděl Pilát: Co jsem psal, psal jsem.
23. Vojáci pak, když ukřižovali Ježíše, vzali roucho jeho a učinili čtyři díly, každému vojáku díl, a sukni. Byla pak sukně nesešívaná, od vrchu všecka veskrze utkaná.

---

[1]) Eloi jest forma aramejská od hebr. Eli (אֵלִי)

[2]) T. j. členové velerady.

řka: Jsi-li ty Kristus, pomoz sobě i nám.
40. Odpověděv pak druhý, káral ho, řka: Ani nebojíš se[1]) Boha, ježto v témž odsouzení jsi?
41. A my zajisté spravedlivě; neboť co náleží na skutky naše, béřeme; ale tento nic nemístného[2]) neučinil.
42. I řekl k Ježíšovi[3]): Pane, rozpomeň se na mne, když přijdeš do království svého.
43. I řekl mu Ježíš: Amen pravím tobě: Dnes budeš se mnou v ráji.
44. Bylo pak okolo hodiny šesté, a stala se tma po vší zemi až do hodiny deváté,
45. a zatmělo se slunce[4]): a opona chrámová roztrhla se na dvé.
46. A zvolav Ježíš hlasem velikým, řekl: Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého. A to pověděv, vypustil duši.

24. Řekli tedy mezi sebou: Neroztrhujme jí, ale losujme o ni, čí bude. Aby se naplnilo Písmo, kteréž dí: Rozdělili sobě roucha má a o můj oděv metali los. Vojáci to tedy učinili.
25. Stály pak blízko kříže Ježíšova matka jeho a sestra matky jeho, Maria Klopova (Kleofášova) a Maria Magdalena.
26. Ježíš tedy uzřev matku a učeníka tu stojícího, kteréhož miloval, dí matce své: Ženo, hle, syn tvůj.
27. Potom dí učeníkovi: Hle, matka tvá. A od té chvíle přijal ji učeník do vlastního[5]) (k sobě).
28. Potom vida Ježíš, že všecky věci již dokonány jsou, aby se naplnilo Písmo, řekl: Žízním.
29. Byla pak tu postavena nádoba plná octa. Oni pak vloživše houbu plnou octa na yzop,[6]) podali ústům jeho.
30. A když přijal Ježíš ocet, řekl: Dokonáno jest. A nakloniv hlavu, vypustil duši.

Na Kalvarii došel průvod před polednem. Vojínové dali se hned do práce. Nejprve svlékli s Krista roucho, neboť bylo v obyčeji přibíjeti odsouzence na

---

[1]) Dle Vulgaty bylo by: Ani ty se Boha nebojíš?
[2]) ἄτοπον. Vulgata má: mali = zlého.
[3]) V ℵ A C a jiných stojí Ἰησοῦ bez členu a vynecháno jest slovo κύριε (pane); proto někteří pokládají Ἰησοῦ za vokativ a překládají takto: I řekl: Ježíši, rozpomeň se.
[4]) Tak dle pozdějších kodexů a dle Vulgaty, která na konci předešlého verše klade bod. Nejstarší rukopisy řecké však (ℵ B C..) mají τοῦ ἡλίου ἐκλιπόντος (ἐκλείποντος) (tím že se slunce zatmělo = zatmívalo).
[5]) εἰς τὰ ἴδια = do vlastního t. příbytku. Vulgata má: in sua = do svého; český překlad má; k sobě.
[6]) Isop má stonek větevnatý až 45—50 cm. vysoký, listy kopinaté, květy modré a bílé. Isop palestinský podobá se co do listů majoránu, jen, že listy ty jsou, jakoby tenounkou vlnou byly pokryty; květy má bílé. Svazečky isopu kropilo se dle nařízení Mojžíšova při různých příležitostech.

kříž nahého. Zda mu dali nákyčlík kolem beder a kyčlí, nelze říci na jisto, ač pravděpodobněji, že mu dali nákyčlík. Neboť jednak, ač na východě dosti byli zvyklí pohlížeti na těla obnažená, nedovolovali přece nikomu, aby byli bez roušky okolo beder, kyčlí a stydkých údů, jako vůbec žádný národ, poněkud jen vzdělaný. Mimo to slova »nahý« užívalo se u Římanů také o tom, kdo byl oblečen nuzně, a u Židů o tom, kdo měl pouze nákyčlík. Taktéž nejstarší obrazy představují Krista vždy jen s rouškou kolem beder neb i tunikou sahající od krku až k nohám (ruce nezakrývající). Avšak s druhé strany lze namítnouti, že vojínové pokládali ho za sprostého zločince, a proto že nelze při hrubosti jejich předpokládati u nich velikou šetrnost; stará vyobrazení pak že v této věci nejsou svědectvím vážným, poněvadž (vyjímajíc potupný kříž palatinský, který právě proto, že křesťanům na potupu učiněn byl od pohanův, nemůže býti uváděn jako bezpečný doklad na rozřešení naší otázky) objevují se teprv od 5. st.; ale dle zjevení sv. Brigitty byl Pán Ježíš úplně nahý přibit na kříž. A také mnozí sv. Otcové jsou toho náhledu, že Kristus byl úplně obnažen.[1]) Ponížil se tak za hříchy, jichž lidstvo proti čistotě se dopouští.

Co se týká podoby kříže, byla trojí v obyčeji: buď se břevno, tyč příční, svrchu na kůl přibilo, tak že s ním tvořilo podobu T (crux commissa), neb dřevo příční vložilo se do druhého — do kolu v úhlu buď pravém + (crux immissa, čtyřramenný kříž) neb ostrém X (crux decussata). Při Kristu bylo použito nejspíše kříže čtyřramenného pravoúhlého. Lze tak souditi ze svědectví Justinova[2]) a Ireneova, jakož i z toho, že sv.

---

[1]) Ambros. in Luc. 10, 110. Aug. cont. Faust. 12, 23. De civit. 16, 2. Athan. De cruce et pass. n. 20 a j. Z pozdějších exegetův: Jansen, Cornel. a Lap., Calmet a j. Benedikt XIV. — Knabenbauer však popírá oprávněnost dovolávati se Augustina a Ambrože, ježto prý výroky jejich týkají se pouze utrpení Kristova na těle, ale ne plného obnažení jeho.

[2]) Justin (Dial. cum Tryph. 91) praví o kříži, že »z něho část horní v roh se zvedá, když dřevo jiné se přičiňuje, a s obou stran krajnosti co rohové k rohu jednomu připojeni se projevují. A břevno, které se v prostředku přibíjí, na němž by spoléhali ukřižovanci, co roh nějaký podobně vyniká a jeví se jako roh

Otcové a spisovatelé církevní přirovnávají kříž k Mojžíši, když se modlil rukama rozpjatýma, k člověku plovoucímu, k ptáku letícímu, i z toho, že nahoře byl nápis přičiněn.

Ukřižován byl pak Pán Ježíš bezpochyby na zemi, a teprv potom s křížem vyzdvižen. Jest sice proti tomuto mínění většina exegetů doby nynější, neboť nelze prý dokázati způsob ten dostatečnými doklady z doby staré, a ty výrazy, jichž staří užívali o ukřižování (excurrere, ascendere, salire in crucem — vyběhnouti, vystoupiti, skočiti na kříž), že svědčí o způsobě jiném — o tom, že dříve zasadili kříž do země a potom teprv vytáhli odsouzence na něj, přivázali ho a na to přibili mu ke dřevu ruce i nohy. Byl-li však tento způsob v obyčeji, že zajisté i Kristus byl dle něho ukřižován. (Cornel. a Lap., Calmet, Langen, Sušil, Pölzl, Schanz, Corluy a j.) Avšak i ten způsob vyskytal se, že odsouzenec na zemi byl položen a přibit na kříž a potom teprv s křížem vyzdvižen. Patrno to z Akt sv. Pionia, dle nichž Pionius byl tímto způsobem ukřižován,[1]) jakož i z Firmika Materna, u něhož přichází místo: Patibulo affixus in crucem crudeliter erigitur = byv přibit na dřevo, vyzdvihuje se ukrutně na kříž. Ano, Karel Friedrich dokazuje důvody vážnými, že obyčejnějším bylo přibíjeti odsouzence na kříž na zemi a potom vyzdvihnouti jej, než postaviti dříve kříž a potom teprv přibiti naň odsouzence. Jen ve zvláštních případech prý přibíjel se odsouzený na kříž už pozdvižený, tehdy totiž, když nešťastník nenesl kříže svého na místo popravní, nýbrž jej tam už napřed postavili. Poukazuje zejména k tomu,[2]) že výrazy ascendere, excurrere, salire in crucem a pod. neznamenají toliko křižovati na kříži již postaveném, nýbrž též na kříži položeném na zemi; jakož i že přibíjení na kříž po-

---

k jiným rohům přirovnáno a přibito byvši«. Ireneus (Adv. haer. II, 24, 4.) dí: A sama podoba kříže má patero konců a výběžků: dva v délí, dva v šíři a jeden v prostředku, na němž spočívá, kdo hřeby se přibíjí.

[1]) Acta Sanct. Febr. I. p. 42: Eum igitur ligno fixum erexerunt. (Toho tedy přibivše na dřevo pozdvihli.)

[2]) Theol. Literaturblatt von Dr. Reusch, Bonn 1875, S. 451.

ložený bylo snazší, jednodušší a přirozenější než přibíjeti na kříž už postavený, a že kříž Kristův byl poměrně malý, tak že by byl nesnesl váhy tří žebříků a tří těl lidských.[1]) Také uvádí výroky starých spisovatelů na doklad svého tvrzení, zejména místa již uvedená o smrti Pioniově a z Firmia Materna.

Byly pak přibity nejen ruce, nýbrž i nohy Kristovy. Popírali to sice někteří rationalisté, aby tím spíše podvrátiti mohli víru v Kristovu skutečnou smrt a z mrtvých vstání, a tím spíše vyložiti, že již v neděli po svém ukřižování mohl konati cestu do Emmaus (Lücke, Fritzsche, Ammon, Winer, Schleiermacher. Müller). Avšak tvrzení své nemohou ničím doložiti. Tvrdí sice Müller (prof. ve Strassburku),[2]) že Římané neměli v obyčeji přibíjeti také nohy, nýbrž přivazovali je pouze provazy, jakož i že ani evangelia ani staří spisovatelé církevní nemluví o přibití nohou Kristových. Ale jak Dr. Nirschl zcela správně ukázal,[3]) docela neprávem. Neboť i Písmo sv. i dějepisné doklady usvědčují jej i všecky stejně smýšlející z nepravdy. Dle Písma sv. bylo již napřed předpověděno, že Kristus na rukou i nohou zboden bude (Žalm 21. 17.), a Kristus ukázal apoštolům ruce i nohy a bok, aby ujistil je, že jest to skutečně ten Ježíš, kterýž na kříži pněl. Spisovatelé pak staří a Otcové svatí, pokud o věci té se zmiňují, jako jedněmi ústy dosvědčují, že ruce i nohy jeho přibity byly ke kříži. Tak činí Tertullian, Justin, Eusebius, Athanasius, Augustin. A římský básník Plautus napsal o ukřižování jakéhosi otroka: Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excurrerit, sed ea lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia (Já dám jednu hřivnu tomu, kdo první vyběhne na kříž, ale pod tou

---

[1]) Při tomto způsobu byl by totiž Pán Ježíš po řebříku na kříž vystoupil (aneb provazy vytažen byl), načež by jej dva vojáci, každý z jedné strany stoje na řebříku, na kolík, uprostřed kříže zaražený posadili, provazy ke kříži přivázali a potom přibili.

[2]) Forrer und Müller, Kreuz und Kreuzigung Christi in ihrer Kunstentwicklung. Straszburg i. E. und Bühl, 1894.

[3]) Theol. prakt. Monats-Schrift, Central Organ der kath. Geistlichkeit Bayerns, Passau, 1895, S. 825—840.

podmínkou, že budou mu přibity dvakráte nohy dvakráte ruce).[1])

Zda každá noha přibita byla zvlášť, neb jedna přes druhou pouze jedním hřebem, z Písma sv. zřejmo není. Exegeté pak nesouhlasí v té věci, ač většina drží se náhledu, že každá noha přibita byla zvlášť. A mínění to jest zajisté pravděpodobnější. Nazývá se ovšem kříž v aktech umučení sv. Ondřeje tripassalos—tříhřebý, a v tragedii »Christus patiens« (r. 1466.), jež ze 6. stol. pochází a neprávem sv. Řehoři Naz. se přičítá, triclave lignum (τρίσηλον ξύλον = tříhřebé dřevo); a v hrobech římských vyskytají se popelnice, jež mimo popel tři hřeby chovají; avšak četnější a starší jsou svědectví, jež o dvojím páru hřebů mluví. Tak o 4 hřebích zmiňuje se Řehoř Tourský,[2]) Cyprian.[3]) A dle sv. Ambrože[4]) darovala sv. Helena synu svému Konstantinovi oba hřeby z nohou; dle Rufina[5]) pak a Theodoreta[6]) oba páry hřebů. Také na nejstarších vyobrazeních jest každá noha zvlášť přibita.

Že by však jakési podnoží bylo připevněno pod nohy Kristovy, aby tím snáze mohly se přibiti, jak na některých obrazích starších se vyskytá, nelze dokázati. První, kdo o tom se zmiňuje, byl Řehoř Tourský. Spíše by nasvědčovala starobylost tomu, že uprostřed kříže byl zaražen jakýsi kolík, na němž by Kristus byl takořka seděl. Alespoň ze sv. Justina (Tryph. 91.), Irenea (Haer. 2, 24.) lze tak souditi, a výrazy: sedere in cruce (seděti na kříži), equitare in cruce (jezditi na kříži) poukazují k tomu, že způsob ten byl v obyčeji.[7])

---

[1]) Plautus Mostellaria II, 1, 13. Místa tohoto dovolává se sice Müller na doklad pro své tvrzení, jakoby slovo affigere — přibiti bylo neutralní a také o přivázání užívalo se. Avšak jak vůbec filologové i theologové dokazují, na řečeném místě Plautově, jsouc spojeno se slovy bis pedes, bis brachia, nemůže znamenati nic jiného než přibíjeti nohy a ruce na kříž hřeby.

[2]) Miraculorum lib. 1 de gloria martyrum c. 6; M. 71, 710. —

[3]) De pass. serm.

[4]) Orat. de obitu Theodos. n. 47, 49.

[5]) Hist. eccl. 1, 8. M. 21, 477.

[6]) Hist. eccles. 1, 17 M. 82, 960.

[7]) Senec. epist. 101 ke konci: vita dum superest, bene est;

*

Nicméně nelze tvrditi s určitostí, že se tak stalo také při Kristu. Bylať zajisté příčina, proč se takové opory — kolíku — užívalo, asi ta, aby snáze přibili ke kříži odsouzence, jestliže nekřižovali jej na zemi, nýbrž vytáhli na kříž již postavený a potom teprve přibili, jakož i, aby ukřižovanému poněkud polehčili, a aby mrtvola jsouc v hnilobě tak snadno nespadla. Avšak u Krista nebylo těchto ohledův. Neboť na umírnění bolestí nepomýšlel nikdo ani ze členů velerady ani z vojínů; mrtvé tělo nemělo se nechati na kříži, jak bylo obyčejem u Římanů, nýbrž pro nastávající sobotu musilo ještě ten den býti sňato dle zákona židovského. A jak řečeno, dle tradice Kristus nebyl přibit, když byl kříž už postaven, nýbrž dříve, než jej postavili.

Po obyčeji římském ohlašovalo se lidu, že poprava byla vykonána, a proč se tak stalo. Ohlašovalo se to jednak hlasatelem, jednak nápisem na bílé tabulce, která se připěvnila na kříž. Nápis, který Pilát dal na kříž Kristův, byl ve trojí řeči, a to: Ježíš Nazaretský, král židovský. Ohlašoval tak, že ten Ježíš, který se narodil z Marie a také Nazaretským slul, poněvadž tam své mládí ztrávil, jest králem židovským a že právě proto jakožto král židovský k smrti byl odsouzen. Pilát chtěl tím ospravedlniti své jednání, že potvrdil rozsudek smrti, a vyjádřiti potupu a opovržení Židům, kteří tak velice byli mu proti mysli; také však podal tím těžkou obžalobu proti nim, že svého krále — krále messianského vydali. To také cítili Židé, a proto žádali na Pilátovi, aby nedával nápisu toho, nýbrž aby napsal: Protože se činil králem židovským. Avšak Pilát nevyhověl jim, nýbrž krátce a rozhodně je odmítnul. Mělť zajisté po řízení Božím nápis ten všemu světu hlásati, že Ježíš ukřižovaný jest ten král Vykupitel, kterýž byl Židům zaslíben. Proto také byl sepsán ve třech nejdůležitějších řečech tehdejších, v hebrejské jakožto řeči posvátné a toho národa, z něhož Vykupitel vyšel; v řecké, jakožto řeči světové,

---

hanc mihi, vel acuta si sedeam cruce, sustine. (Pokud život zůstává, jest dobře; ten mi zachovej, i kdybych seděl na břitkém kříži.)

v které Spasitel nejprve byl hlásán národům, a v latinské, jakožto řeči říše světové, ve kteréž se různí národové sblížili, a tím působení apoštolům usnadněno bylo. Nápis ten podává sice každý evangelista jinak. Matouš totiž a Lukáš mají: »Tento jest král židovský«; Marek: »Král židovský«; Jan pak: »Ježíš nazaretský, král židovský.« Avšak různost tu lze snadno vyložiti z toho, že nápis v trojí řeči různý byl. Marek zajisté, kterýž psal pro Římany, zachoval as nápis latinský, nejkratší; Lukáš pak a překladatel Matouše (z původního textu hebrejského do řečtiny) podal nápis řecký; Jan pak hebrejský, kterýž byl nejdelší, jakož přiměřeno rozvláčnosti jazyka hebrejského.

Část nápisu toho uschovává se v Římě v kostele sv. Kříže. Dostala se tam bezpochyby od sv. Heleny, kteráž, jak vypravuje sv. Chrysostom, r. 326 nalezla sv. kříž i s nápisem na Golgothě a, ponechavši větší díl kříže v Jerusalemě, část poslala do Říma, a s ním snad i onen nápis. Však i v Římě přišla znenáhla památka ta v zapomenutí, možná v těch neblahých poměrech, jež nastaly za přebývání papežů v Avignoně. R. 1492 byla však nalezena v kostele sv. Kříže, kterýž kardinál de Mandoza právě dal obnoviti. Byla pak reliquie ta v olověném pouzdru opatřeném trojí pečetí a uložena ve výklenku ve zdi a přikryta cihlou, na níž byl nápis: Titulus crucis (Nápis kříže). Jest pak to dřevěná tabulka, do níž jsou vyřezána jednotlivá slova a písmena směrem od pravé ruky k levé, a to slovo Nazarenus a začáteční písmena následujícího slova, jež znamená král. Z hebrejských písmen jsou na ní jen jednotlivé tahy některých písmen. Při bedlivém zkoumání tabulky i nápisu shledalo se, že tabulka jest pravá, nápis však že as z pozdější doby pochází, jednak proto, že písmo má ráz písma doby pozdější, jednak, že nápis původní byl pravděpodobně pouze psán; neboť sotva měli tolik času, aby jej mohli ve dřevě vyřezávati. Možná, že vyřezali slova ta hned tehdy, jak nápis byl nalezen, a to proto, poněvadž původní nápis byl již málo čitelný. Celá tabulka měla as 60 cm. zdélí. Ostatní část buď zůstala v Jerusalemě, až se později ztratila, aneb byla odříznuta a zničena

od Židů dříve, než kříže i s nápisem byly zakopány, a to proto, poněvadž těžce nesli slova: král židovský.

S Kristem buď zároveň aneb bezprostředně po něm byli ukřižováni dva lotři a postaveni jeden po pravici, druhý po levici Kristově; naléhalť na to asi Židé, aby se zdálo, že Kristus skutečně je zločinec, a to největší. Co zavinili, není známo. Bezpochyby, že súčastnili se bouře s Barabášem a s ním zároveň už dříve byli odsouzeni, avšak s vyplněním rozsudku sečkáno až na dobu velikonoční, kdy mnoho lidu do Jerusalema se sešlo.

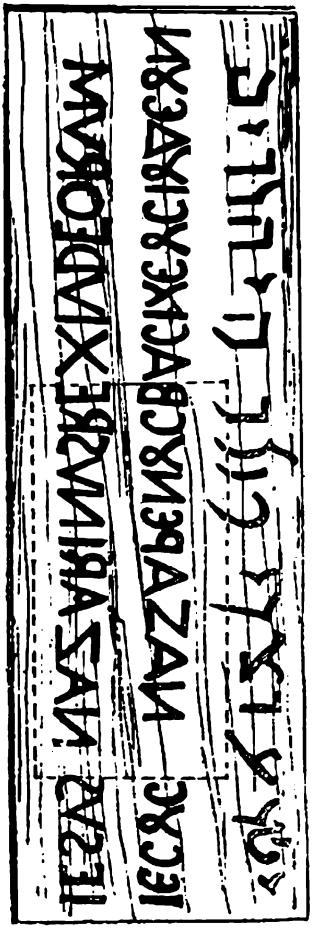

Obr. 25. — Nápis kříže.
Část omezená body uchovává se v kostele sv. Kříže v Římě.

Na to rozdělili si vojínové šaty Kristovy mezi sebe; neboť po tehdejším obyčeji patřilo roucho ukřižovaných těm, kteří ortel smrti vykonali. Kolik kusů toho roucha bylo, zcela na jisto říci nelze. Dle sv. Jana (19, 23.) »učinili čtyři díly, každému vojáku díl, a sukni. Byla pak sukně nesešívaná.« Ze slov těch soudí mnozí, že sukně či tunika nebyla čítána mezi ony 4 díly, a tedy že bylo celkem 5 kusů, a buď o každý kus zvlášť aneb pouze o sukni že bylo losováno, poněvadž nebyla sešitá, nýbrž setkaná. Avšak zdá se, že Jan slovy »byla nesešitá, nýbrž setkaná« pouze na to chtěl váhu klásti, že bylo

losováno o sukni nesešitou, nikoliv však na to, že bylo losováno o ni. A Marek dosti zřejmě poukazuje k tomu, že o každý díl losováno bylo zvlášť. I jest proto pravděpodobnější, že Jan k oněm 4 dílům počítal také sukni, že tedy pouze 4 kusy byly a o každý že losováno bylo zvlášť, o to totiž, který kus na koho připadne. Díly ty byly as: plášť, pás, sandály s pokrývkou na hlavu a tunika.

V rozdělení roucha na 4 díly vidí sv. Otcové obraz rozšíření učení Kristova do 4 úhlů světa; v sukni (tunice) pak nesešité obraz vnitřní jednoty církve.

Tuniku tu setkala dle podání Panna Maria sama. Od vojína, jemuž připadla, zjednal si ji as některý z přátel Páně, jakož vůbec přátelé Kristovi a první křesťané hleděli zachovati si památky po Kristu, jež pak jako drahé ostatky chovajíce v úctě pozdějším věkům zachovali. Ve století 4. dostala se ona tunika sv. Heleně a od ní do Treviru, kde se podnes chová v kostele kathedrálním a občas k veřejné poctě vystavuje, a to, pokud lze dokázati, od r. 1196.

Jak řečeno, bylo nedlouho před polednem, když byl Pán Ježíš ukřižován, ale ne před samým; neboť před polednem ještě vojínové rozdělili si roucha, Židé učinili Pánu Ježíši posměch, lotr se obrátil, a Pán Ježíš promluvil první dvě slova na kříži. První slovo, jež promluvil, bylo: »Otče, odpusť jim, neb nevědí, co činí.« Pronesl je hned, jak byl ukřižován, ne-li snad již mezi křižováním. Týkalo se předem lidu židovského. kterýž dal přednost Barabášovi před Ježíšem, a synedrů, kteří odsoudili jej nespravedlivě. V další řadě týkalo se ovšem všech lidí; prosilť za všecky, jako za všecky se obětoval. Tak konal úřad velekněze, kterýž podávaje oběť modlil se za hříšníky. Učil skutkem, k čemu dříve slovy nabádal volaje: »Milujte nepřátele své, dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí a modlete se za ty, kteří vám protivenství činí a utrhají vám.« Ukázal spolu, jak mu záleží na obrácení a spáse hříšníků. Stálať pod křížem — ovšem z počátku opodál — milovaná matka jeho. stál tam miláček jeho Jan, stályť nábožné ženy a zajisté i jiní jeho ctitelé; každý by myslil, že první slovo s kříže věnuje své matce neb

alespoň některému ze svých přátel. Však neučinil tak; nýbrž nepřátelům svým a křižovatelům věnoval je, modle se za ně, když už jiným údem, než jazykem hnouti nemohl. Dal tím útěchu každému, by důvěřoval v něho a doufal v odpuštění, byť hříchy jeho byly jakkoli veliké.

Důvod, kterým opíral Pán Ježíš prosbu svou, byl, že nevědí, co činí. Věděliť ovšem synedrové i lid, že hříšné jest odsouditi neviného. Avšak ani lid při své zaslepenosti, ani synedrové při svém fanatismu a sobectví nebyli si jasně vědomi, že vskutku Vykupitelem jest ten, jehož odsuzují a za Barabáše staví. Neboť, jak praví sv. Pavel (I. Kor. 2, 8.), kdyby to byli poznali, nikdy by nebyli Pána slávy ukřižovali. Ovšem nevědomost jejich byla zaviněná, neboť, že Kristus jest Vykupitelem, poznati mohli i z náplni proroctví, i ze života, učení a zázraků Páně. Nicméně i té zaviněné nevědomosti používá Pán, aby v modlitbě je omlouval a vyprosil jim slitování — ovšem pod tou výminkou, že uznají vinu a pokání učiní. A jakkoli modlitba nezjednala odpuštění všem. poněvadž nechtěli všichni působiti s podávanou milostí. přece účinek její byl veliký. Sv. Otcové alespoň tvrdí, že i obrácení oněch tisíců židovských, o nichž se mluví ve Skutcích apoštolských, a odročení zkázy Jerusalema až na pozdější dobu, do které ještě mohli pokání činiti, bylo ovocem oné modlitby Kristovy. A můžeme říci, že k účinkům těm patřilo i obrácení lotra na pravici.

Kristus modlil se za své křižovatele a protivníky; ale ti splatili mu nevděkem hrubým, posmívajíce se mu. O posměchu tom zmiňují se všichni synoptikové. Učinil jej lid (Mat., Mar.), učinili jej synedristé (Mat., Mar., Luk.), vojínové (Luk.), ano i jeden z lotrů, kteří s ním byli ukřižováni. Posmívali se předem lidé kolem jdoucí, dílem as ti, kteří súčastnivše se průvodu nyní se rozcházeli, dílem ti, kteří tudy z města neb do něho šli z blízkého okolí. Lidem těm bylo známo, co bylo žalováno u Kaifáše na Krista, známo jmenovitě, co řekli poslední dva svědkové falešní a co Kristus odpověděl Kaifášovi. A svědectví toho i výpovědi Kristovy použili, aby si posměch učinili z Kristovy moci

božské a jeho synovství Božího. Pravili: »Ha, ha, kterýž rušíš chrám Boží a ve třech dnech jej vzděláváš, pomoziž sám sobě. Jsi-li Syn Boží, sestupiž s kříže.« Avšak posmívajíce se tak upozorňovali spolu na slova, jimiž předpověděl Kristus z mrtvých vstání své, a tak ohlašovali spolu bezděky pod křížem, že Kristus z mrtvých vstane. Chrám těla Kristova byl zbořen, třetího dne Kristus postaví jej zase. Lidu následovali brzy i velekněží a jiní synedrové. Činili si posměch z Kristovy moci divotvorné i z jeho messianství, jakoby zázraky jeho nebyly pravé, poněvadž sám si nyní nemůže pomoci, a jakoby nezasluhovalo víry svědectví, jež dal sám o sobě. Pravilit: »Jiným pomáhal, sám sobě pomoci nemůže; jestliže jest král, ať nyní sestoupí s kříže, a uvěříme jemu.« Mimo to, jako lid, posmívali se i oni jeho Synovství Božímu. Užili však při tom nevědomky skoro týchž slov, kterými David (žalm 21.) předpovídal, kterak Kristu posmívati se budou, a tak i skutky i slovy ukázali, že jsou těmi, o nichž David prorokoval. Pravili totiž také: »Doufalť v Boha, ať ho nyní vysvobodí, chce-lit mu; neboť pravil: Syn Boží jsem.« A David předpověděl: »Všichni vidouce mne posmívali se mi . . . říkajíce: Doufalť jest v Hospodina, nechť jej vytrhne; nechť ho vysvobodí, poněvadž chce jemu.«

Co se týká vojínů, ti byli zůstaveni na stráži; a to ne bez příčiny. Židé zajisté nebyli by zůstali při pouhém posměchu slovy a posuňky, a byli by i ke skutkům sáhli a snad i kamením po něm házeli, kdyby jim nebyl dosti brzy umíral. Avšak vojínové dali se také strhnouti ku posměchu. Přistupujíce totiž, praví svatý Lukáš, a podávajíce Kristu octa říkali: »Jsi-li ty král židovský, pomoziž sobě.« Čin tento připomíná sv. Lukáš dříve, než mluví o obrácení se lotra kajícího; i lze proto souditi, že skutečně ještě před obrácením lotrovým vojínové ti se posmívali, a že tedy rozeznávati jest tento skutek vojínů od toho, o němž se zmiňují ostatní evangelisté, že totiž krátce před smrtí svou zvolal Kristus: »Žízním,« a tu že jeden vojín běžel, namočil houbu v octě či kyselém nápoji, kterýž měli vojínové pro sebe, a vloživ ji na yzop podal Pánu Ježíši píti.

Někteří exegeté však stotožňují děj, o němž mluví Lukáš, s tím, o němž ostatní se zmiňují, tvrdíce, že Lukáš anticipoval vypravování své, aby potom bez přerušení mohl líčiti dojemné ty scény, jež na to nastaly. Poněvadž však nemluví Lukáš ani o houbě ani o yzopu, jako ostatní evangelisté, a různí se i v době od nich, jest zajisté první mínění správnější; vojínové tedy dříve ještě, než tma nastala, činili si posměch z Krista tím způsobem, že se stavěli, jakoby mu chtěli podati píti, a že při tom říkali slova svrchu uvedená. Podnět k slovům těm dal jim asi nápis, který viděli na kříži. Ostatně, že jejich posměch nedostoupil té výše a zloby, jako u Židů a synedrů, naznačuje sv. Lukáš sám, když o vojácích užívá výrazu ἐνέπαιζον — pohrávali, nabírali si, o synedrech však výrazu ἐξεμυκτήριζον — posmívali se.

Zvláštní zlobu však jevil jeden lotr spolu ukřižovaný, kterýž se též Pánu Ježíši posmíval, ač již na prahu smrti byl. Evangelisté Matouš a Marek podávajíce zprávu o tom, užívají čísla množného, jakoby se z počátku byli oba lotři rouhali. A vskutku někteří exegeté, jmenovitě starší, domnívali se, že z počátku posmívali se oba; později však že jeden z nich, byv pohnut trpělivostí Kristovou i temnotou, jež od hodiny 6.—9. (12.—3.) nastala, ustal a nejen druha svého pokáral, nýbrž i, uznav vinu svou a messianskou důstojnost Kristovu, za slitování ho prosil.[1]) Avšak mínění tomu jest na odpor, že lotr ten dle sv. Lukáše dříve ještě se obrátil, než nastala tma. Spíše dalo by se tedy mysliti, že pohnut byl již trpělivostí Kristovou a jeho modlitbou a proto, působě s milostí mu podávanou, šel do sebe a obrátil se ještě, než nastala tma. Avšak i tomu mínění protiví se ta domluva, kterou lotr kající učinil lotru nekajícímu řka: »Ani ty se Boha nebojíš, ježto v témž odsouzení jsi?« Tak sotva byl by mohl mluviti, kdyby byl krátce před tím sám také se byl posmíval. I jest proto pravděpodobnější výklad jiných, jmenovitě novějších exegetů (Aug., Cyr., Jans., Mald., Lap., Lamy, Schegg, Reischl, Sušil, Bisp., Didon, Klofutar,

---

[1]) Sv. Hilarius, Theofylakt, Euthymius, Ambrož, Ollivier.

Pölzl, Knabenbauer . . .), že totiž Matouš a Marek užívají množného čísla, nikoliv aby vyjádřili, že oba lotrové rouhali se, nýbrž aby označili stav rouhačů, že totiž lidé různých stavů posmívali se mu, nejen velekněží a jiní Židé, nýbrž i zločinci — podobně jakož i my říkáme: »už ho vodí i strážníci«, ač ho vedl jen jeden.

Dle podání posmíval se lotr na levici. Dle Akt Pilátových jmenoval se Gestas či Gistas; dle jednoho rukopisu Italy, jenž se chová v Paříži, slul Camma či Chammatha; dle arab. evangelia dětství Kristova Duchamas. Slova, kterými se posmíval, uvádí pouze sv. Lukáš. Řekl: Jsi-li Kristus, pomoz sobě i nám. Činil si tedy posměch podobně jako velekněží z Kristovy důstojnosti messianské, vyzývaje ho, aby okázal svou důstojnost tím, že sobě i jim pomůže s kříže. Avšak druhý lotr vytýkal mu ostře jednání jeho, a to z dvou příčin: že i on jest odsouzen k smrti jako Kristus, a že Kristus trpí nevinně, oni však zaslouženě. Slova, jimiž ho káral, jinak jsou spořádána v textě řeckém než latinském. Dle latinského textu řekl: »Ani ty se Boha nebojíš, ježto v témž odsouzení jsi?« Kladen tedy důraz na slovo »ty« v tomto smyslu: Nemají-li bázně před Bohem velekněží a ostatní lid, měl bys se báti Boha alespoň ty, kterýž brzy zemřeš a před soudnou stolici Boží předstoupíš. — Dle řeckého textu jest tento slovosled: »Ani bázně před Bohem nemáš ty, ježto v podobném odsouzení jsi?« Tu kladen důraz na slova »bázně nemáš« a smysl je tento: Uvaž přece, do jakého stavu jsi se uvrhl činy svými; a nemáš-li lítosti nad nimi, měj alespoň bázeň Boží. — Slovosled řecký jest přiměřenější kontextu, jmenovitě tomu důvodu, který přičiňuje lotr po pravici slovy: ježto přece v témž odsouzení jsi.

Způsobem tím uznal a vyznal zároveň lotr ten vinu svou veřejně i spravedlnost trestu, který ho stihl. A nedosti na tom; on hnut jsa jednak milostí Boží, jednak klidem a trpělivostí, kterou pozoroval při Kristu, litoval též hříšných činů svých a prosil za slitování Pána Ježíše slovy: »Pane, rozpomeň se na mne, až přijdeš do království svého.« Slyšel as i on o jeho

činech, snad sám jej někdy poslouchal; a ač dosud nepřidržel se ho, ani v něj nevěřil, uvěřil nyní, uznávaje jej za Pána nejvyššího, jenž rozhodovati může o životě po smrti, a prose, aby si na něj vzpomenul ve svém království, či aby mu byl milostiv. Byla to zajisté zvláštní působivost i milosti Boží i svobodné vůle jeho, že uvěřil v Krista a jeho božství právě tehdy, když on v největším byl ponížení. Tato působivost milosti Boží a ta tajemná moc Kristova kříže jevila se i Napoleonovi I. tak podivuhodnou, že v ní viděl největší důkaz pro božství Kristovo. (Nicolas, Études sur le Christ., t. III. c. 2.).

Prosby kajícího lotra Kristus neoslyšel, ale v neskonalém milosrdenství pravil slova milosti: Ještě dnes budeš se mnou v ráji.« Odpustil mu tak hříchy jeho a ujistil ho, že ho ještě toho dne přijme do předpeklí, kde duše spravedlivých lidí dosud zemřelých očekávaly Vykupitele, aby pak i s ním vstoupily na nebesa. Spolu však dal tím útěchu všem hříšníkům, ukázav, že nikoho neodmítá od sebe, byť byl hříšníkem jakkoli velikým, jen když alespoň v poslední chvíli upřímně se k němu obrátí. Ale nejen útěchu, nýbrž i výstrahu dal slovy těmi; neboť pouze jednomu lotru byla řečena slova ta — upomenutí to, že nemá nikdo odkládati pokáním na chvíli poslední, aby nezatvrdil se v hříších a pak v nekajicnosti neumřel.

Kající onen lotr nazývá se v Aktech Pilátových Dysmas (v lat. textě Dismas). V aktech těch líčí se, kterak se lotr ten sešel se sv. rodinou, když utíkala do Egypta. Spatřiv Pannu Marii s dítkem na rukou, byl krásou její tak roznícen, že padnuv na zem zvolal: Kdyby Bůh měl matku, musil bych říci: To jsi ty. Na to vzal sv. rodinu do svého domu, a když pak odešel na hon, přikázal své manželce, aby o ně měla péči. Za nepřítomnosti jeho uzdravil se syn jeho od malomocenství v tom okamžiku, jak vykoupán byl ve vodě, ve které byl myt Pán Ježíš. Z vděčnosti měl pak Pannu Marii u veliké úctě a byl jí nápomocen na její cestě v Egyptě i při návratu do Palestiny. Při tom dala mu Panna Maria požehnání a slíbila, že služby jeho budou odměněny. Dle jiné legendy, jež zachována

jest v evangeliu dětství Páně, přišla sv. rodina v Egyptě do krajiny pusté, která byla ohrožována od lupičů, v jejichž čele byli Titus a Dumachus. Dala se proto Panna Maria se sv. Josefem a dítkem na cestu v noci. Ale brzy spozorovali, kterak na cestě odpočívají dva lotři, jiní pak že u nich spali. Tu žádal Titus Dumachusa, aby jim dal projíti, a když ten zdráhal se, slíbil mu 40 drachem a dal mu jakožto záruku svůj pás. To pak když Panna Maria spozorovala, dobrořečila Titovi řkouc: »Pán Bůh zachová tebe pravicí svou a odpustí tobě hříchy tvé.« Pán Ježíš pak řekl matce své, že po 30 letech ukřižují jej Židé s těmito dvěma lotry, Titus že bude mu po pravici, Dumachus po levici, Titus pak že předejde ho do ráje. — V církvi sv. pokládá se Dismas od starodávna za vzor dokonalé lítosti a ctí se jako patron odsouzených k smrti. Památku jeho koná církev dne 25. března.

Slova, kterými Pán Ježíš přijal lotra na milost, řečena byla ještě před polednem.

Zatím přiblížila se hodina šestá — poledne. A tu nastala tma, jež trvala do hodiny deváté či naší třetí odpoledne. Všichni synoptikové zmiňují se o tom dodávajíce, že se rozhostila po celé zemi.

Jaké to bylo zatmění, neshodují se exegeté. Někteří (již Origenes) myslí, že nastala nesmírným zatměním se ovzduší, jež předcházelo zemětřesení a s ním souviselo. Dle toho nepovstala na zemi tma zatměním se slunce, nýbrž slunce nebylo na zemi viděti, poněvadž přílišná temnota obkličovala zemi. Ti, kteří tak myslí, poukazují jmenovitě k pořádku zpráv svatého Lukáše, kterýž zmiňuje se nejprve o tmě na zemi, a potom teprv o zatmění slunce; poukazují k tomu tím spíše, poněvadž i Vulgata i Recepta odděluje ony dvě zprávy od sebe bodem. (Καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης. Καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος.) Avšak nejstarší kodexy (ℵ, B, C, D, L) čtou τοῦ ἡλίου ἐκλιπόντος — nastala tma tím, že zatmělo se slunce. A i za Origena byly exempláry, které měly toto čtení. Ovšem Origenes nesouhlasil se čtením tím, domnívaje se, že bylo porušeno od protivníků, kteří prý chtěli přirozeným způsobem z obyčejného zatmění slunce vyložiti onu temnotu, jež na-

stala při smrti Kristově. Avšak pro mínění své neměl žádného důvodu historického, nýbrž proto jen v pochybnost bral čtení τοῦ ἡλίου ἐκλιπόντος, poněvadž je nemohl srovnati s názorem svým o tom, jak povstává zatmění slunce. Ježto tedy čtení toto vyskýtá se v rukopisech nejstarších, dlužno jest pokládati je za správno. Dle toho pak povstala tma na zemi tím. že zatmělo se slunce. Ovšem nelze tu mysliti na zatmění obyčejné, přirozené; neboť byl tehdy úplněk, a při úplňku není možné přirozené zatmění slunce; nýbrž bylo to zatmění nadpřirozené, způsobené mocí Boží. Jako při narození Kristově noc osvětlena byla mocí božskou jako den, tak při smrti Kristově zatemněn byl den mocí božskou, jakoby byla noc.

Nastává však otázka, jaký rozsah měla ona temnota; rozprostírala se po celém okršku zemském, nebo jen po jisté jeho části? Synoptikové všichni praví, že nastala tma po celé zemi — ἐπ' ὅλην τὴν γῆν. A z toho skutečně mnozí exegeté soudili a soudí, že tma ta byla po celém okršku zemském. Poukazují v té příčině také k svědectví Phlegonovu, Pseudo-Dionysiovu a Tertullianovu. Phlegon totiž, propuštěnec císaře Hadriana, vypravuje ve svých letopisech, (jak zaznamenal Orig. a Euseb.,[1]) že ve 4. roce 202. Olympiady (t. j. v 19. roce panování císaře Tiberia, tedy právě v roce, kdy Kristus trpěl), nastalo zatmění slunce, jež předčilo všecka předešlá a tak veliké bylo, že bylo viděti hvězdy na obloze, a to od hodiny šesté do deváté.[2]) Pseudo-Dionysius pak líčí v listech k Polykar-

---

[1]) Orig. c. Celsum 2, 23; Eusebius, Chronic. lib. 2. ad olymp. 203. (M. 19, 535.)

[2]) Také Julius Africanus dosvědčuje to o Phlegonovi výrokem, který zachován jest v Chronographii Syncellově st. 323, ve vydání Dindorfském (v Bonnu 1829 I. p. 610); praví toto: Phlegon narrat sub Tiberio Caesare ἐν πανσελήνῳ solis defectionem contigisse plenam ab hora 6. usque nonam (M. 10, 89) = Phlegon praví, že za císaře Tiberia nastalo při úplňku zatmění úplné od hodiny 6. do deváté. — Ovšem, kdyby byl Phlegon psal, že zatmění ono nastalo při úplňku, nebylo by pochybnosti, že mluví o zatmění, jež nastalo při Kristově smrti. Ale Origenes výslovně praví, že Phlegon sice psal o události té, jež se stala za Tiberia, ale neudal, že to bylo za úplňku (Et Phlegon quidem in Chronicis

povi [1]) a Apollophanovi« [2]) (jež se neprávem přičítaly Dionysiovi Areopag.), kterak v 20. roce věku svého byl ještě jako pohan v Hierapoli v Egyptě, zabývaje se tam hvězdářstvím s Apollophanem; a tu viděli, jak měsíc opustil své stanovisko proti zemi a postavil se mezi zemi a slunce, o deváté pak hodině opět na stanovisko předešlé se vrátil. A Tertullian ve své apologii (c. 21.) odkazuje pohany k římskému archivu, tam že jest ono zatmění slunce zaznamenáno.

Nicméně ze všech těchto míst nejde nutně, že ono zatmění bylo všeobecné. Neboť slova Písma sv. — ἐφ' ὅλην τὴν γῆν — připouštějí, abychom jimi rozuměli pouze Palestinu, tím spíše, poněvadž evangelisté o celém okršku zemském užívají výrazů jiných (κόσμος, οἰκουμένη —). Phlegon pak mluví sice o zatmění slunce, ale nepraví, že to bylo v době úplňku; a tu zdá se, že mluví o nějakém zatmění přirozeném, ač nad obyčej velikém. Kdyby byl měl na mysli ono zatmění, jež stalo se v době Kristovy smrti, sotva byl by opomenul to, co zvláště při tom zatmění bylo podivuhodné, totiž že se stalo v čas úplňku a tedy nadpřirozeným bylo.

Vypravování Pseudo-Dionysiovo postrádá v naší otázce váhy, poněvadž příliš dýše báji. Z toho pak, že dle Tertulliana ono zatmění, jež v době Kristovy smrti nastalo, zaznamenáno jest v archivě římském, nikterak nejde, že zatmění to také v Římě a tedy i mimo Palestinu bylo viděti, tím méně, poněvadž zpráva o něm snadno mohla dostati se z Jerusalema do Říma. Možná, že Pilát sám podal o tom zprávu Tiberiovi, a právě jeho list že uložen byl do archivu římského.

Hledíme-li tedy k tomu všemu, jakož i *a)* že časové udání evangelistů (od hodiny šesté do hodiny deváté) nevztahuje se k celé zemi, ježto v jiných krajích jiná byla doba denní; *b)* že děj stal se v Palestině; *c)* že slova ὅλη ἡ γῆ (celá země) užívá se v evangeliích častěji pouze o jistém kraji, jmenovitě o krajinách

---

suis scripsit in principatu Tiberii Caesaris factum — de solis defectione, — sed non significavit, in luna plena hoc factum.)

[1]) M. 3, 1082.

[2]) M. 3, 1122.

Palestinských i celé zemi té: [1]) pokládáme za správnější mínění, jež již Origenes vyslovil, že totiž zatmění ono pouze na Palestinu bylo omezeno.

Ještě než se zatmělo, odešli as nejedni ze zástupu domů. Většina pak rozešla se, když nastala tma, a ti, kteří ještě zůstali, sotva měli ještě potom tolik odvahy, aby Kristu dále činili příkoří a posměch. Uvolnilo se proto kolem kříže a bez překážky mohli až k němu dostati se přátelé Kristovi, kteří posud stáli opodál. I stála pak pod křížem Panna Maria a miláček Páně Jan, kterýž jediný z apoštolů doprovodil Krista až na Kalvarii a svědkem byl smrti jeho. Stála tam i »sestra« Panny Marie [t. j. jak pravdě nejpodobnější jest, příbuzná její] jménem Marie, manželka Kleofášova a Marie Magdaléna (Jan 19, 25.). Někteří oddělujíce u sv. Jana slova καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ (sestra matky jeho) od slov Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ (Maria Kleofášova) tvrdí, že byly čtyři ženy pod křížem, totiž Panna Maria, její sestra, Marie, manželka Kleofášova a Magdaléna. Ano hledíce k Markovi (15, 40.) stotožňují sestru tu se Salome, matkou Jana a Jakuba staršího, tvrdíce, že prý Jan z téže příčiny jména jejího zamlčel, z které sám svého vlastního jména neudává. Dle toho byli by Jan a Jakub Veliký (Větší) příbuzní Páně. — Avšak všecky důvody, které uvádějí pro své mínění, rozrážejí se o to, že veškera starobylost nic neví o tom, že by Jan a Jakub Veliký byli bývali příbuznými Páně.

Pán Ježíš vida matku svou a miláčka svého Jana pod křížem, naklonil hlavu svou a pravil k matce své: »Ženo, hle syn tvůj« a k Janovi: »Hle, matka tvá.« Krátce před tím ukázal svou lásku k nepřátelům, nyní lásku synovskou. Umíraje již, postaral se o matku svou svěřiv ji Janovi, aby s láskou a péčí synovskou o ni se staral. Ukázal tak, jak důležitá a svatá jest povinnost lásky synovské.

Avšak i Jana, miláčka svého, doporučil mateřské ochraně své matky; a nejen jeho, nýbrž i všecky věřící. Neboť v tom shodují se všickni sv. Otcové, že Jan zastupoval tehdy všecky věřící a v něm že všichni věřící

---

[1]) Na př. Mat. 9, 26; 2, 6. 21.

doporučeni byli mateřské lásce a péči Panny Marie, Maria pak za matku všech věřících prohlášena. Chtělť zajisté Bůh, aby Maria byla matkou všech těch, kteří vykoupeni byvše smrtí Syna jeho, stali se přijatými dítkami jeho, jako byla přirozenou matkou vtěleného Syna jeho jednorozeného. — Že právě Janovi, a ne jinému učeníku doporučil matku svou Pán Ježíš, byla dle sv. Otcův, jmenovitě dle sv. Jeronyma příčina v panictví Janově: A Domino virgine mater virgo virgini discipulo commendatur (od panického Pána byla panenská matka doporučena panickému učeníkovi). Užívá Pán výrazu »ženo« a ne »matko« (ač-li obou neužil), buď aby jménem tím více ještě nezranilo se srdce její, aneb že v tomto životě přestává již býti Synem jejím. Ostatně, jak odjinud známo, výraz ten byl výrazem úcty, podobně jako u nás »paní«.

Potom nepromluvil již Pán Ježíš až kolem hodiny deváté denní či třetí odpolední. Zatím rozmnožily se bolesti jeho měrou nevýslovnou. Rány na nohou a na rukou zvětšily se tíží těla, všecky jízvy jsouce přímo na vzduchu zapalovaly se vždy více a trápily ho bolestí palčivou. Veliká muka způsobila mu též nepřirozená poloha těla a ruce na zad vztyčené. Nastal tak veliký nával krve do hlavy a bolesti hlavy, nastal i veliký tlak na hlavní tepnu a z toho nepravidelný oběh krve a pocity dusící; přílišná pak ztráta krve měla v zápětí žízeň přetrapnou.

K tělesným těm bolestem přidružily se větší ještě bolesti duševní, jmenovitě úzkost povstalá představou opuštěnosti. Chtěje totiž trpěti také za to zvláště, že lidstvo opustilo Boha, vzdal se dobrovolně veškeré útěchy a posily se strany božství svého, tak že cítil onu úzkost, jaká povstává, když člověk ode všech, jak od lidí tak od Boha, opuštěna se cítí. A v návalu těchto bolestí a v té úzkosti zvolal Pán Ježíš kolem třetí hodiny: Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil אֵלִי אֵלִי לָמָה עֲזַבְתָּנִי. Zvolal tak, nikoli že by si byl zoufal, ani že by vskutku od Boha opuštěna se viděl, vždyť jak řečeno, opuštěnost onu aneb spíše onu úzkost, jež

povstává představou opuštěnosti, připustil si dobrovolně a kdyby byl chtěl, mohl sám jako Bůh bez újmy díla vykupitelského zjednati si útěchu, ale zvolal tak proto, aby dal výraz nesmírným bolestem svým[1]) a ukázal, jak mnoho trpí z lásky k nebeskému Otci a z lásky k nám, by tak nejen nadbytné dostiučinění podal uražené spravedlnosti božské, nýbrž i lidi pohnul, aby, vidouce lásku jeho, sami láskou k němu se roznítili a z té lásky hotovi byli říditi se učením jeho a zachovati tu duši, pro kterou On tolik trpěl.

Ale z jiné ještě příčiny zvolal Pán Ježíš slova uvedená. Jsouť ona počátkem žalmu 21., kterýž celý jest messianský. Promluviv Pán Ježíš ona slova, upozornil tím na onen žalm a na to, že jest ten, o němž v onom žalmu prorokováno jest — zaslíbený Vykupitel. Zda celý žalm hlasem slabším potom recitoval, není známo, ale více pravděpodobno než ne.

Trpí-li někdo a nevidí nikde soucitu, jest mu bolno proto; činí-li však ještě jiný posměch z jeho utrpení, jest mu bolno tím více. A podobně bylo i Kristu na kříži. I těch slov, kterými takořka již umíraje dal výraz bolestem svým, zneužili Židé ku posměchu. Sotva totiž zvolal Pán Ježíš Eli, Eli, volali posměšně: »Eliáše volá,« posmívajíce se mu tak, že, nemoha si pomoci sám, volá Eliáše, aby mu pomohl. »Ale to — tak myslili na základě proroctví Malachiášova nedobře pochopeného — volá nadarmo, neboť Eliáš přijde před pravým Vykupitelem, aby naň připravoval, tedy jako služebník Vykupitelův a nikoli jako jeho vysvoboditel neb spomocník.«

---

[1]) Bylať dle jednohlasného učení svatých Otcův a theologův Kristova nejen duševní, nýbrž i tělesná bolest největší, jakou vůbec člověk na tom světě pocítiti může. Duševní bolest byla větší i nad ty, které duše trpí v očistci. Že by však Kristus byl trpěl i muka pekelná (pocit hněvu Božího, a z části i pocit zoufalství o spáse své), jak tvrdil Kalvin, nelze tvrditi bez rouhání. Než jakkoli Kristus trpěl největší muka, která vůbec člověk na zemi, a pokud duše se týká, také v očistci trpěti může, požívala přece při tom duše jeho také nesmírné oné blaženosti, která pochází ze spojení s Bohem a z patření na něho tváří v tvář. Stalo se to ovšem zázrakem a proto, poněvadž Kristovo člověčenství spojeno jest s božstvím v jedné osobě.

Někteří myslí, že posměch tento neučinili Židé, nýbrž vojínové pohanští, poněvadž by prý Židé nebyli se odvážili překroutiti jména Božího ve jméno Eliáš za účelem posměšným; a jestliže přece oni udělali posměch tento, že jej způsobili, nikoli překroutivše jméno Boží, nýbrž že nezaslechli dobře slov Kristových, neb jim dobře neporozuměli. Ale slova ona zvolal Pán Ježíš hlasem velikým, a žalm, z něhož citována byla, byl vůbec znám, nemohli tedy přeslechnouti, nemohli neporozuměti jim. A že by se nebyli odvážili překroutiti slova ta? ach, čeho není schopna vášeň rozpoutaná, čeho neodvážili se Židé v době utrpení Kristova!

Také nelze mínění to opírati o výrok sv. Marka, že »někteří z okolostojících slyševše to pravili: Hle, Eliáše volá« a že jeden »z nich« běžel (dle Mat.) a naplniv houbu octem (po slově »žízním«) podával mu píti. Neboť pod křížem nestáli pouze římští vojáci, nýbrž také Židé. Ovšem naprosto zamítati nelze ani to mínění, že vojínové římští učinili posměch ten. Neboť ačkoliv oni neznali starozákonních knih, přece mohli jisté známosti míti o Eliáši, proto že v římském vojště byli pohané palestinští a takoví, kteří se stýkali se Židy, a od nich názory jejich mohli poznati.

Mezi tím, co se Židé posmívali opuštěnosti Kristově, zvolal Pán Ježíš: »Žízním« (sv. Jan). Zvolal tak nejen, aby dal výraz nesnesitelné žízni své. která nastala velikou ztrátou krve, zánětem ran a silnějšími výpary na čirém vzduchu, nýbrž, jak udává sv. Jan, také proto, aby naplnil Písmo. Bylať totiž v Starém Zákoně předpověděna i žízeň Kristova i napájení jeho octem (Žalm 68, 22.). Dle sv. Otců měla však slova ta i mystický význam, ježto prý Pán Ježíš slovy oněmi vyjádřil také svou lásku k lidem a touhu po spáse duší našich.

Však i tohoto slova zneužili ku posměchu, a to tíž, kteří se smáli, že volá Eliáše. Zprávy evangelní o tom odchylují se zdánlivě od sebe; ale velmi snadno dají se srovnati, ježto evangelisté se vzájemně doplňují. Byla totiž (jak praví Jan) postavena tam nádoba plná octa, buď že to bylo kyselé víno pro vojáky a jen v širším smyslu, jakožto nápoj kyselý, octem zvané,

aneb spíše že to byl ocet skutečný připravený i s houbou k tomu konci, aby občerstvili odsouzence, kdyby padali do mdlob. Jak Kristus zvolal, že žízní, běžel jeden z nich (z těch, kteří se posmívali, že volá Eliáše, t. j. jak řečeno, nikoli z vojínů římských, nýbrž ze Židův) a namočiv houbu v octě, vložil ji na yzop, aby podal Pánu Ježíši. (Mar., Mat.) Ostatní zdržovali ho (dle Matouše) řkouce: Nech, ať uzříme, přijde-li Eliáš, aby vysvobodil ho. Muž ten však neposlechl řka (dle Marka): Nechte, ať uzříme, přijde-li Eliáš, aby jej složil (pomohl mu s kříže). Na to podal houbu na yzopu k ústům Ježíšovým, aby se napil. Slova jeho byla však také s posměchem řečena. Vyjádřilť jimi, že chce nápojem oním prodloužiti ještě trochu život jeho, aby měl Eliáš čas přijíti a pomoci mu.[1]) Kristus přijav ocet řekl: Dokonáno jest (Jan). Dokonalť poslání, jež přijav od Otce, vykonal vše, co po úradku Božím měl vykonati ke spáse lidstva, a tedy dospěl k té době, kde pozemský život svůj ukončiti chtěl. Jsou proto slova jeho zároveň ohlášením, že umírá dobrovolně, což naznačil i těmi slovy, jež hned na to promluvil, řka: Otče můj, v ruce tvé poroučím duši svou. Slova ta byla poslední. Po nich naklonil hlavu a vypustil duši, připustiv, aby příčiny přirozené — vykrvácení, rány, vysílení — měly svůj účinek a přivedly smrt. Promluvil je hlasem velikým, jakoby co nejdále zaslati chtěl zvěst, že dokonáno jest dílo největší, jež kdy spatřil svět — dílo vykoupení lidstva smrtí Bohočlověka. Silou hlasu toho ukázal však také, že má moc vyšší, a že by mohl ještě žíti, kdyby chtěl. Neboť ukřižovaní umírali vysílením; Kristus však při všech mukách a všem vysílení před samou smrtí promluvil hlasem tak mocným, že se v tom patrně jevila moc daleko přesahující přirozené síly člověka již umírajícího. — Proto také dle sv. Marka právě z toho hlasu silného, kterým Kristus bezprostředně před smrtí svou zvolal, přišel

---

[1]) Užívá-li Jan čísla množného pravě, že mu »podali« houbu plnou octa k ústům, neodporuje tím Matoušovi a Markovi, poněvadž oním množným číslem neznačí mnohosti, nýbrž neurčitosti ve smyslu »kdosi«.

setník k přesvědčení, že to není člověk obyčejný, nýbrž Syn Boží.

Poručiv svou duši Otci ještě před smrtí svou, vzdal mu poctu a dal příklad smrti člověka spravedlivého. Zemřel pak Kristus o hodině třetí, kdy podávala se oběť večerní a kdy i beránek velikonoční býval zabíjen, a i tím ukázal, že naplňuje, co oběti starozákonní předobrazovaly. [1])

c) Podivuhodné zjevy po smrti Kristově.

Matouš 27, 51—56.

51. A aj, opona chrámová roztrhla se na dvě půle, od vrchu až dolů; a země se třásla, a skály se pukaly,
52. a hrobové se otvírali, a mnohá těla svatých, kteří byli zesnuli, vstala.
53. A vyšedše z hrobu po vzkříšení jeho, přišli do svatého města a ukázali se mnohým.
54. Setník pak, a ti, kteří s ním byli, ostříhajíce Ježíše, vidouce zemětřesení a to, co se dálo, báli se velmi řkouce: Jistě Syn Boží byl tento.
55. Byly pak tam ženy mnohé, z daleka se dívajíce, kteréž byly následovaly Ježíše z Galilee, posluhujíce jemu;

Marek 15, 38—41.

38. A opona chrámová roztrhla se na dvé, od vrchu dolů.

39. Viděv pak setník, kterýž naproti němu stál, že tak zvolav vypustil duši, řekl: Jistě byl tento člověk Syn Boží.

40. Byly pak tam i ženy, z daleka se dívajíce, mezi nimiž byla Maria Magdaléna a Maria, matka Jakuba Menšího (Ma-

Lukáš 23, 45b 47-49.

45b. A opona chrámová roztrhla se na dvé.

47. Viděv pak setník, co se bylo stalo, velebil Boha, řka: Jistě člověk tento byl spravedlivý.
48. A veškeren zástup těch, kteří tu byli spolu u toho divadla a viděli, co se dálo, bijíce se v prsa svá navracovali se.
49. Stáli pak všickni známí jeho z daleka; i ženy,

---

[1]) Ze sedmi slov, jež Kristus na kříži promluvil, zaznamenal Lukáš 1, 2., 7.; Jan 3, 5., 6; Matouš a Marek jen jedno, a to čtvrté. Slova čtvrté, páté a sedmé vyňata jsou ze žalmů; čtvrté ze žalmu 21, 2., páté ze ž. 68, 22., sedmé ze ž. 30, 6.

56. mezi nimiž byla Maria Magdaléna a Maria, matka Jakobova a Josefova, a matka synů Zebedeových.

lého) a Josefa, a Salome,

41. kteréž, i když byl v Galilei, následovaly ho (chodily za ním) a posluhovaly jemu, i jiné mnohé, kteréž byly s ním vstoupily do Jerusalema.

kteréž byly následovaly ho z Galilee, vidouce to.

Sotva Kristus zemřel, nastaly podivuhodné zjevy v přírodě hlásajíce, že nebyl pouhým člověkem ten, kterýž právě duši vypustil. Opona chrámová roztrhla se na dvě půle, od vrchu až dolů; země se třásla, skály pukaly a hrobové se otvírali, a mnohá těla svatých, kteříž byli zesnuli, vstala... Setník pak a ti, kteří s ním byli ostříhajíce Ježíše, vidouce zemětřesení a to, co se dálo, báli se velmi řkouce: Jistě Syn Boží byl tento. Všecky tyto zjevy líčí sv. Matouš; Marek a Lukáš zmiňují se pouze o roztrhnutí opony chrámové a o svědectví, jež vydal setník pohanský. O roztrhnutí se opony chrámové vypravuje sice Lukáš ještě dříve, než pravil, že Kristus vypustil duši. Ale to činí pouze proto, že chtěl zázrak k zázraku připojiti, a tedy, zmíniv se o zatmění slunce, připojil k tomu hned zprávu o oponě, ač ta roztrhla se až po smrti Kristově.

Roztrhla se pak nikoli ta opona, jež byla před svatyní, jak myslí Schegg, Lamy, Hug, ano i sv. Jeronym a sv. Tomáš Akv., nýbrž, jak většina exegetů právem se domnívá, [1]) ta, která dělila svatyni od svatyně svatých. Souditi to lze aspoň z toho, že jedině tento výklad srovnává se s významem, jež mělo ono roztrhnutí. Dosavad totiž byl v platnosti Zákon Starý; dosud nebyl otevřen přístup do nebe, jakož naznačovalo se tím, že nikdo nesměl vstoupiti do velesvatyně, jež představovala nebesa. Nyní však otevřen byl přístup do nebe, a na místo řádu starozákonního a theokratie nastoupila církev Kristova, a to naznačovalo se právě roztr-

---

[1]) Sv. Cyrill, Lev (serm. de pass. 10, 5). Jansen, Maldonat, Corn. a Lapide, Calmet, Benedikt XIV, Friedlieb, Schanz, Fillion Pölzl, Keil, Weisz a j.

žením té opony, která byla před velesvatyní, symbolem to nebes. Ovšem o roztržení tomto nevěděli as Židé hned, jak se událo, ale ono jest nejvýznamnější ze všech zjevů, které tehdy nastaly.

Dalším zjevem bylo zemětřesení. Zemětřesením zjevoval se Bůh v Starém Zákoně jako zákonodárce a soudce. Způsobiv tedy Bůh Otec zemětřesení při smrti Kristově, prohlásil tím Syna svého za zákonodárce a soudce a oznámil Židům nevěřícím svůj hněv i blížící se soud; věřícím pak potvrdil, že Ježíš na kříži jest Pánem přírody, kteráž zalkala nad smrtí Pána svého, a naznačil, že milost proudící s kříže obměkčí a promění i kamenná srdce lidská. Svatý Cyrill Jerusal. katech. 13. 33. dosvědčuje, že za jeho doby (ve 4. stol.) byly zřejmy trhliny ve skále, které nastaly oním zemětřesením. A posud spatřuje se tam veliká trhlina ve skále, kteráž není učiněna ve směru žil skalních, nýbrž proti nim.

Co pak se týká hrobů, ty otevřely se hned při smrti Kristově, ale mrtví nebyli vzkříšeni hned, nýbrž až Pán Ježíš vstal z mrtvých; patrno to jednak z toho, že Kristus dle sv. Pavla prvorozený z mrtvých jest (Coll. 11, 18.), jednak ze sv. Matouše (27. 52. 53.), dle něhož vstali z mrtvých teprv po vzkříšení Kristově, ač hroby se otevřely již při smrti jeho; a přece nelze mysliti, že by byli v hrobě zůstali až do vzkříšení Kristova, kdyby byli oživli hned při smrti Jeho.

Ti, kteří vstali, ukázali se v Jerusalemě; byli tedy tam poznáni, jakožto ti, kteří již zemřeli. To však nebylo by se stalo, kdyby byli vstali z mrtvých ti, kteří zemřeli již v dobách dávných. Lze proto právem souditi, že ti, kteří vstali z mrtvých, byli takoví světci či lidé spravedliví, kteří v nedávné minulosti zemřeli a vrstevníky byli těch, kteří žili. Vstali nikoli s těly zdánlivými neb přijatými, s jakými objevovali se andělé, [1]) nýbrž s těly vlastními; naznačuje to dosti patrně evangelista sám, když praví, že mnohá těla svatých, kteří zesnuli, vstala. A jak většina exegetů [2])

[1]) Tak myslí Schegg, Fillion.

[2]) Že zase umřeli, tvrdí: Theofylakt, Salmero', Calmet, Reischl, Schanz. Že více neumřeli, nýbrž s Kristem do nebe vstoupili, tvrdí sv. Ambrož, sv. Jeronym, sv. Epiphanius, sv.

za to má, vstali pravděpodobno již s těly oslavenými, tak že již neumřeli více, nýbrž zároveň s Kristem vstoupili na nebesa. Souditi to lze již z toho, že vstali z mrtvých, aby rozhlásili a dosvědčili vzkříšení Kristovo; Kristus však vstav neumírá více; zvláště však vysvítá to z toho, že dle Suareze přirozeno jest duši oslavené, aby s tělem oslaveným byla spojena. Avšak duše těch, kteří s Kristem vstali, byly oslavené; byvše tedy spojeny s tělem svým, obdržely zajisté již tělo oslavené.

Ale nejen příroda nerozumná třásla se při smrti Kristově a oslavila jej, i lidé přítomní byli pohnuti mocně a šedše do sebe uznali vyšší důstojnost Kristovu. Učinil tak, jak již řečeno, setník pohanský, na něhož dle sv. Marka působil zvláště mohutný hlas Kristův, jakým promluvil před smrtí svou; učinili tak po smrti Kristově i vojínové ostatní zároveň se setníkem (který as nyní opakoval své přesvědčení). Ti všichni seznali již z toho, co Židé posmívajíce se před křížem říkali, za koho se Pán Ježíš vydával; a vidouce potom podivuhodné zjevy, jež po smrti Kristově nastaly, uznali, že vskutku jest tím, za koho se vydával, že jest Synem Božím, a to, jak okolnosti nasvědčují, nikoli ve smyslu pohanské mythologie, jakoby jen nějakým rekem neb polobohem byl, nýbrž, byť ne ve smyslu dokonalém, přece takovém, že u něho tušili přirozenost a důstojnost vyšší, přirozenost božskou. Setník onen jmenoval se dle apokr. spisu Acta Pilati Longin a jest bezpochyby totožný s tím vojínem, který potom bok Kristův otevřel. Dle jiného podání byl to syn onoho setníka, kterýž prosil v Káně za uzdravení umírajícího syna svého.

Však nejen vojáci, i lidé ostatní dle sv. Lukáše šli do sebe a bili se v prsa. Pouze knížata kněžská a farizeové zůstali dle Mat. 27, 63 a 28, 12. zatvrzelými. Taková jest moc vášně.

Synoptikové činí ještě zmínku o přátelích Kristových, kteří po smrti Páně opodál stáli. Bylyť to dle

---

Cyrill, sv. Tomáš. Jansen, Maldonat, Corn. a Lapide, Suarez, Pölzl, Sušil a jiných více. Knabenbauer připouští cestu střední, že prý vzati byli do toho místa, kam byli vzati Henoch a Eliáš.

Mat. a Marka Maria Magdaléna, Maria, matka Jakobova a Josefova (t. j. manželka Kleofášova či Alphaeova), a matka synů Zebedeových t. Salome; dle Lukáše pak stáli tam všickni známí jeho. Srovnáme-li to s tím, co sv. Jan praví o ženách, které stály pod samým křížem, než Kristus umřel, byl postup tento: Při smrtelném zápase Kristově byly pod křížem tři ženy, jak svrchu řečeno. Z těch odstoupily po smrti Kristově dvě, t. Maria Magd. a Marie Kleofášova, poněkud opodál, odkud pozorovaly další věci ještě s matkou synů Zebedeových a ostatními přáteli Kristovými. Přáteli těmi pak jest rozuměti mimo jiné zajisté i apoštoly Kristovy, kteříž vzpamatovavše se již z leknutí svého, dostavili se na místo popravné a svědky byli toho, co se tam událo.

Tak obětoval život svůj ten, který jest zdrojem života a má moc život dáti a zase vzíti. I kdyby byl zemřel smrtí přirozenou, bezbolestnou, byl by vykonal oběť ceny nekonečné a dostatečnou k našemu vykoupení; neboť jednak jsa bez hříchu, pro který smrt přišla na svět, nebyl povinen umříti, jednak jest Bohočlověkem, a proto, co činil jako takový, mělo cenu nekonečnou. Že však zemřel smrtí tak bolestnou a tak potupnou, jakou byla smrt na kříži, stala se oběť jeho tím patrnější a ceny tak veliké, že podáno bylo spravedlnosti božské dostiučinění nadbytné — větší, než jakého bylo k vykoupení třeba. Učinil to jednak z poslušnosti Otce, kterýž pojal zalíbení, aby právě tímto způsobem člověk byl vykoupen, jednak z lásky k nám, aby pohnul nás, bychom i my lásku láskou spláceli a poznajíce cenu duše své zachovati ji hleděli. Byly pak účinky Kristovy oběti povšechné, co se týká hříchův, lidí a časů, t. j. Kristus učinil dosti za všechny hříchy všech lidí všech časů, tak že všickni spaseni býti mohli a mohou, ať žili před ním nebo po něm. Ovšem subjektivně těží z vykoupení jeho pouze ti, kteří skutečně hříchů a trestů zbaveni býti chtějí a o to usilují. Mimo to bylo dostiučinění jeho též zdrojem nesmírných zásluh. Zasloužilť jím sobě oslavení lidské přirozenosti své, nám pak otevřel přístup do nebe a zjednal milosti potřebné k tomu, bychom do nebe vskutku přijíti mohli.

d) Otevření boku a pohřeb Pána Ježíše.

Jan 19, 31—42.

31. Tedy Židé (poněvadž byl den připravování), aby nezůstala těla na kříži v sobotu, (neboť veliký byl den té soboty), prosili Piláta, aby zlámány byly hnáty jejich a byli sejmuti (s kříže).

32. Přišli tedy vojáci a zlámali sice hnáty prvního i druhého, kterýž byl s nim ukřižován:

33. když však přišli k Ježíšovi, jakž uzřeli ho již mrtvého, nezlámali hnátů jeho;

34. ale jeden z vojákův otevřel bok jeho kopím, a hned vyšla krev a voda.

35. A ten, kterýž (to) viděl, svědectví vydal, a pravé jest svědectví jeho; a on ví, že pravé věci mluví, abyste i vy uvěřili.

36. Staloť se to zajisté, aby se naplnilo Písmo: Kostí v něm nezlámete.

37. A opět jiné Písmo dí: Uzří, v koho bodli.

38. Potom pak prosil Piláta Josef z Arimathie, jsa učeníkem Ježíšovým, ale tajným pro strach před Židy, aby směl sníti (s kříže) tělo Ježíšovo. I dopustil Pilát. Přišel tedy a sňal tělo Ježíšovo.)

39. Přišel pak i Nikodém, kterýž byl nejprve přišel k Ježíšovi[2]) v noci, nesa smíšeninu myrrhy a aloe okolo sta liber.

40. Vzali tedy tělo Ježíšovo a obvinuli je prostěradly s vonnými věcmi, jakož jest obyčej Židům se pochovávati.

41. Byla pak na místě, kdež ukřižován byl, zahrada a v zahradě hrob nový, v němžto ještě žádný nebyl pochován.

42. Tam tedy pro den připravování židovský, že blízko byl hrob, položili Ježíše.

Matouš 27, 57—61.	Marek 15, 42—47.	Lukáš 23, 50—56.
57. Když pak byl večer[3]), přišel jeden člověk bohatý. z Arimathie, jménem Josef, kterýž byl také učeník Ježíšův.	42. A když byl již večer, že byl den připravování, to jest před sobotou, 43. přišel Josef z Arimathie, zna-	50. A aj, muž jménem Josef, kterýž byl radou, muž to dobrý a spravedlivý, 51. (ten nebyl při-

[1]) Dle kod. ℵ° B L.. τὸ σῶμα αὐτοῦ = tělo jeho.

[2]) Dle A B L.. πρὸς αὐτὸν = k němu.

[3]) T. j. k večeru, jakož patrno ze sv. Marka. Neboť od západu slunce počítala se již sobota; sv. Marek však praví, že bylo ještě před sobotou. Rozumí se tedy tak zvaný večer první, či doba od 3 hod. do 6; v tomto případě však as pátá hodina odpolední.

58. Ten přistoupil k Pilátovi a prosil o tělo Ježíšovo. Tehdy Pilát rozkázal dáti mu tělo.
59. A vzav Josef tělo, obvinul je v plátno čisté,
60. a vložil je do hrobu svého nového, kterýž byl vytesal ve skále, a přivaliv kámen veliký ke dveřím hrobovým, odešel.
61. A byla tam Maria Magdaléna, a druhá Maria, [1]) sedíce proti hrobu.

menitý rada [2]), kterýž také očekával království Boží, a s odvahou vešel k Pilátovi a prosil o tělo Ježíšovo.
44. Pilát pak se divil, že by již byl umřel: a povolav setníka otázal se ho, již-li umřel.
45. A zvěděv to od setníka, daroval tělo Josefovi.
46. A koupiv kment a složiv ho (s kříže) obvinul v kment a položil ho do hrobu, kterýž byl vytesán ve skále, a přivalil kámen ke dveřím hrobovým.
47. Maria pak Magdaléna a Maria Josefova dívaly se, kde byl položen.

volil k radě a jednání jejich), z Arimathie, města judského, kterýž sám také očekával království Božího:
52. ten, přistoupiv k Pilátovi, žádal o tělo Ježíšovo.
53. A složiv je (s kříže), obvinul v plátno a položil je do hrobu vytesaného (ve skále), v kterémž ještě nikdo položen nebyl.
54 A byl den připravování a sobota zasvítala. [3])
55. Následovaly pak za ním ženy, kteréž s ním byly přišly z Galilee, a shlédly hrob, i kterak položeno bylo tělo jeho.
56 A navrátivše se, připravily vonné věci a masti; a v sobotu odpočinuly podle přikázání.

U Římanů nechala se těla odsouzenců na kříži obyčejně tak dlouho, až zpráchnivěla aneb od dravých ptáků neb šelem sežrána byla. Teprv od dob Augustových dovolovalo se přátelům odsouzených, aby směli sejmouti s kříže těla a pochovati je.[4]) U Židů však nesměla vůbec těla odpravených zůstati bez pohřbu

---

[1]) T. j. Maria Kleofášova, kteráž byla jmenována ve v. 56.

[2]) βουλευτής = rada t. j. člen velerady. Vulgata má »decurio« (náčelník), což český překlad nevhodně vyjadřuje slovem desátník.

[3]) T. j. blížil se již západ slunce, od něhož začínala u Židů sobota. Slova svítati užito vzhledem k tomu, že vlastní den svítáním začíná.

[4]) Ulpianus, digest. 48, 54, 1: Corpora eorum, qui capite damnantur, cognatis ipsorum neganda non sunt.

do druhého dne. A proto když někdo byl ukamenován neb jinak popraven a potom tělo jeho k zvýšení trestu na kůl pověšeno, musilo ještě téhož dne se sejmouti a pohřbiti. Tentokráte měli však Židé ještě zvláštní příčinu, aby nenechávali odpravených na kříži do druhého dne, tu totiž, že na druhý den připadala sobota, a to sobota veliká, jak ji nazývá sv. Jan bezpochyby proto, že na ni připadal druhý svátek velikonoční, o kterém se obětoval první snop obilní — Omer.

Avšak odsouzenci nebyli ještě všickni mrtvi. Neboť ukřižování nepřivádělo samo sebou smrti, nýbrž smrt nastávala při něm buď hladem, aneb byla po římském způsobu urychlena probodnutím, neb předhozením šelmám neb bodnutím kopím. Proto synedrové chtěli také, aby se smrt ukřižovaných urychlila, a to přeražením nohou. Byliť as přesvědčeni, že tímto způsobem by se smrt jejich zvláště urychlila. Avšak úkon ten byl samostatným trestem smrti[1]:) a jestli někdy užilo se ho k urychlení jiného způsobu smrti,[2]) smělo se to státi jediné se svolením vyšším. Z té příčiny odebrali se synedrové k Pilátovi s prosbou, aby dovolil řečeným způsobem urychliti smrt odpravených. A Pilát povolil a dal rozkaz příslušný. Rozkaz ten vykonali, jak se podobá, tíž vojínové, kteří byli na stráži: poukazuje k tomu alespoň v řeckém textě člen, kterým se vojínové ti u sv. Jana představují již jako známí.

Zlámali pak nohy pouze lotrům; Kristu ne, poněvadž už mrtev byl. Nechtěl zajisté Kristus, aby zlomily se údy jeho, aby tím naznačil jednotu církve a naplnil předobrazení, jež dáno bylo beránkem velikonočním. Aby však měli plnou jistotu, že Kristus zemřel, bodnul jeden z vojínů tak mocně do boku pravého, že až do srdce kopí vniklo a takovou ránu zůstavilo, že si Tomáš troufal ruku do ní vložiti. Pravím: »do boku pravého«, ač to v Písmě sv. výslovně není řečeno. Neboť veškera tradice od dob nejstarších tvrdí, že byl otevřen pravý bok. Zejména jest to vysloveno v Aktech Pilátových, v apokryfním evangeliu dětství

---

[1]) Sueton. Aug. 67.
[2]) Lact. 4, 26.

Páně (Evang. infant. Arab. 35.) a v překladě aethiopském; téhož mínění jest Cornelius a Lapide. (Friedlieb, Lange, Reischl, Luthard, Schmid, Pölzl a j.) Dle martyrologia římského zasadil tu ránu vojín, Longin jménem; byl to tedy pravděpodobně setník sám, ježto, jak řečeno, Acta Pilati Longinem jmenují toho setníka, který byl stoje pod křížem vydal svědectví o božství Kristově. Jakmile bok Kristův byl otevřen, vyšla z něho krev a voda, a to — jak ze slov evangelistových (Jan 19, 34.) patrno — krev zvlášť a voda zvlášť, ač obé zároveň. Někteří chtěli zjev ten vykládati přirozeným způsobem, poukazujíce mimo jiné k tomu, že krev rozkládá se ve své části teprv as 4 hodiny po smrti, a že v srdci jest něco málo tekutiny, jež z větší části voda [1]) jest. Avšak ať pomlčíme o tom, že tekutina ta jest pouze míza či lymfa vodnatá, ne však voda skutečná, forma a důraz, s kterým sv. Jan zjev ten vypravuje, poukazuje k tomu, že chtěl jej označiti jako něco nadpřirozeného. Praví, že vyšla hned krev a voda, že sám byl svědkem toho, že to jest pohnutkou, aby i jiní v Krista věřili, že se v zjevu tom vyplnilo messianské proroctví, t. j. předobrazení, které bylo dáno tím, že na beránku velikonočním nesmělo se žádné kosti zlomiti. Způsobem takovým nemluví nikdy Jan, když vypravuje o věcech přirozených, byť byly jakkoli důležité. Proto také i sv. Otcové uznávali zjev ten za nadpřirozený, jako Ambrož, Euthymius, Theophylactus, Tomáš Aquin. a j. A to zajisté právem, až na to, že — jak se zdá — nelze pokládati zjev celý za nadpřirozený, nýbrž jen to, že voda vyšla. Že však také krev vyšla, bylo as zcela přirozeno.

---

[1]) Někteří také vyvozovali z toho, že Pánu Ježíši puklo srdce hořem, takže jedna z komor srdečných se srazila a stáhla proti proudu krve do ní puzenému a tím zastavila oběh krve. Avšak, jak praví Sušil, takové rozpuknutí nepřichází leč u starých osob. Že Pán Ježíš zemřel tak brzy, není s podivením, spíše jest podivuhodno, že při tolika ranách a takovém vykrvácení tak dlouho vydržel. A zajisté nebyl by tak dlouho vydržel, kdyby nebyla udržovala jej přirozenost Božská. Zemřel dříve než oba lotři, poněvadž podlehnul zapalujícím se ranám a vykrvácení; nepodlehnul však tomu dříve, dokavad sám dobrovolně nechtěl, aby přirozené ony příčiny měly účinek.

Ostatně dle sv. Otců měl zjev ten také symbolický význam; znamenalť účinky smrti Kristovy, zvláště ty milosti, jichž nabýváme ve svátostech; zejména voda byla symbolem sv. křtu a krev symbolem nejsv. svátosti oltářní. Sluší ještě připomenouti, že řečené bodnutí kopím a s ním spojené vyjití krve a vody bylo předmětem jednání na sněmě ve Vienně a stanoveno proti Janu Petru Olivovi, že Pán Ježíš již byl mrtev, když ho vojín bodnul, výronem pak krve a vody že naplnilo se předobrazení, které dáno stvořením Evy z boku (z žebra) spícího Adama.

O tom, že lotrům byly nohy zlámány a Kristu bok otevřen, vypravuje jedině sv. Jan; a to nikoli proto, aby zjistil Kristovu smrt, ani aby vystoupil proti doketům, kteří uznávali při Kristu tělo zdánlivé, nýbrž, jak z v. 36. patrno, aby upozornil, že nezlámáním Kristových nohou a otevřením boku jeho vyplnilo se proroctví starozákonní.

O pohřbu Páně jednají všickni evangelisté, vypravujíce zejména též o tom, kterak sám člen velerady přičinil se o slavný pohřeb jeho. Mezi tím totiž, co na Kalvarii vykonávali vojínové rozkaz daný v příčině urychlení smrti odpravených, předstoupil před Piláta vznešený člen velerady, jménem Josef. On pocházel z Arimathee (nynější Ramlé, as 50 km. severozáp. od Jerusalema); přestěhovav se pak z rodiště svého do Jerusalema, stal se členem velerady a požíval veliké vážnosti jak pro své postavení a bohatství, tak pro svou zbožnost a spravedlnost. (Luk.) On byl též tajným učeníkem Kristovým a proto nehlasoval ve veleradě proti němu (Luk. 23, 51.), což ovšem nijak neodporuje Markovi, kterýž praví (14, 64), že všickni ho odsoudili. Neboť slova ta připouštějí výjimku; a možná dost, že ani do velerady tehdy nešel.

Muž tento súčastnil se zajisté také průvodu na Kalvarii a byl svědkem těch věcí, jež se tam udály. A ty učinily na něj dojem tak mocný, že odloživ dosavadní bázeň, pro kterou se bál přihlásiti se zjevně ke Kristu, pokud byl živ, chtěl vzdáti poctu Kristu mrtvému, nic nedbaje toho, že po obyčeji židovském bez pocty měli býti pochováváni ti, kteří veleradou

byli k smrti odsouzeni. I předstoupil zmužile před Piláta a žádal za tělo Kristovo ku pohřbu. Pilát podivil se, že by již Kristus byl mrtev. Neboť nedlouho před tím byli u něho synedrové žádat za urychlení smrti odpravených, a ze slov jejich soudil, že všichni ještě žijí a u všech, tedy i u Krista, přerážením nohou má se smrt urychliti. Podivil se tedy, když uslyšel, že by již byl mrtev. A proto, aby měl o věci veškeru jistotu, povolal setníka, jemuž byl uložil vykonat ortel smrti a spolu na stráži zůstat, a když ten úředně stvrdil, že Kristus jest mrtev, daroval[1]) tělo Josefovi ku pohřbu. Neboť obyčej římský připouštěl to, a jakási úcta ke Kristu a odpor k Židům pobádal jej k tomu.

Josef koupil potom prostěradlo z jemného plátna a odebral se na Kalvarii, kamž zatím přišel ještě jiný tajný učeník Páně, Nikodém, maje s sebou 100 liber či as 32 *kg* vonné masti, smíšeniny to z myrrhy a aloe.[2]) Poněvadž se již den silně klonil k západu, sňali ihned tělo Páně a připravili ku pohřbu. Po obyčeji židovském bylo tělo mrtvé nejprve umyto, potom ovinuto bílým prostěradlem, hlava pokryta šátkem svinutým a ruce i nohy obvázány obvazky.

Prostěradla i obvazky bývaly napuštěny vonnými mastmi, u bohatších pak i tělo namazáno. Podobně učiněno i u Krista; neboť sv. Jan výslovně praví, že byl pohřben po obyčeji židovském (19, 40.). Ovšem netřeba mysliti, že veškeru mast, již přinesl Nikodém, vylili na prostěradla a na tělo Kristovo; část z ní zajisté nechali a teprv ve hrobě rozlili po půdě a stěnách hrobových. Veškeré pak přípravy súčastnili se

---

[1]) Slovem »daroval« ukazuje sv. Marek, že Pilát vydal tělo Páně bezplatně, a tak naznačuje spolu, že Josef byl hotov též peníze složiti, aby tím spíše dosáhnul těla Kristova.

[2]) Aloëm rozuměti jest líbezně vonící dřevo indické, které Arabové agaldžun jmenují a jež Řekové Agallochova zovou. Kmen stromu toho má asi 2 dm v průměru, na vrcholu vyrůstá svazeček či chomáč listů tlustých, až přes 1 m dlouhých, při kmeni širokých, na konci špičatých; květ je červený se žlutým pomíchaný. Dřevo jeho líbezně voní a béře se k vykuřování, a to jednak na poctu hostí, jednak z úcty k mrtvým nakuřují těla jejich. Také však se i s myrrhou tloukl na prášek a sypal mezi prostěradla, jimiž byl mrtvý ovinut.

zajisté i jiní přátelé Kristovi, kteří byli přítomni, jmenovitě Panna Maria, Maria Magdaléna, Salome a Jan. Ty alespoň výslovně jmenují apokryfní Akta Pilátova.

Ke hrobu neměli daleko. Mělť Josef z Arim. blízko Kalvarie zahradu a v ní hrob, který sám pro sebe vytesati dal ve skále a v němž dosud nikdo nebyl pochován. Josef věnoval jej ku pohřbu Krista Ježíše jednak z úcty k němu, jednak že byl na blízku a již připraven.

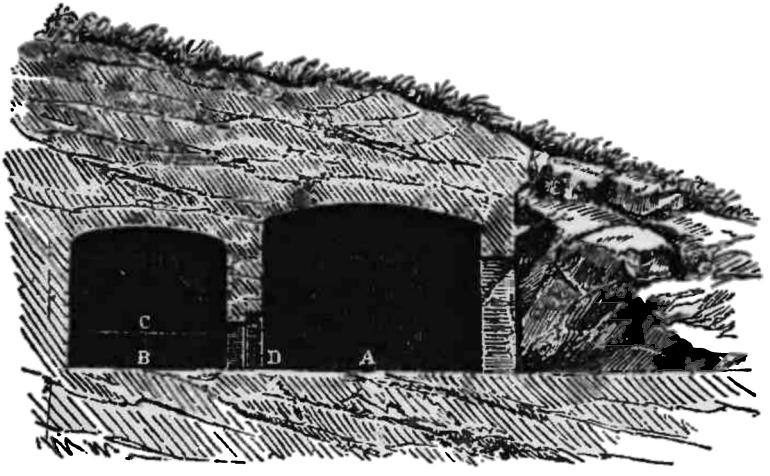

Obr. 26. — Hrob svatý v původní podobě své.
A Komora hrobová. *B* Předsíň. *C* Místo, kde položeno bylo tělo Páně. *D* Nízký vchod (dvířka) z předsíně do komory hrobové.

Dle pokynů Písma sv. a dosavadních známek sestával hrob ten z předsíně (vestibulu) a z komory hrobové, do níž se vcházelo nízkým otvorem (nízkými dveřmi). V komoře hrobové byl vytesán ve stěně podélný výklenek zdélí těla lidského, tak aby se mohlo položiti do něho tělo jako na lavici. Tam položili tělo Kristovo, a to tak, že z venku mohl je viděti ten, kdo se shýbnul. Před vchod přivalili kámen veliký, jednak že tak bylo na východě v obyčeji, jednak pro bezpečnost proti divokým zvířatům a zlovolným lidem.

Ženy zbožné vytrvaly při truchlivém díle tom až do konce, jmenovitě Maria Magd. a Marie Kleofášova, dle Akt Pilátových též Panna Maria. Magdaléna a Kleofášova Marie »seděly« proti hrobu, aby viděly, kam Krista položili (Mat., Mar.) Pomýšlelyť již na to, že Krista drahou mastí budou balsamovati. Na to odešly, aby, ještě než slunce zajde, nakoupily si vonných věcí a mastí, by první den po sobotě svůj úmysl vykonaly. Byloť již as po páté hodině odpoledne.

e) Stráž u hrobu.

Matouš 27, 62—66.

62. Druhého pak dne, kterýž jest po pátku, [1]) sešla se knížata a fariseové k Pilátovi

63. řkouce: Pane, rozpomenuli jsme se, že ten svůdce řekl ještě živ jsa: Po třech dnech zase vstanu.

64. Ro kaž tedy ostříhati hrobu až do třetího dne, aby snad učeníci jeho nepřišli a neukradli ho a neřekli lidu: Vstalť jest z mrtvých. I bude poslední blud horší než první.

65. Řekl jim Pilát: Máte stráž, jděte, ostříhejte, jakž víte.

66. A oni odešedše, zabezpečili [2]) hrob strážnými, zapečetivše kámen.

Druhého dne po pohřbu Páně t. j. v sobotu rozpomenuli se synedrové na slova, kterými Pán Ježíš předpověděl své vzkříšení. A tu počali se obávati, že by snad učeníci tělo jeho vzali a podvodem rozhlásili, že vstal z mrtvých. Odešli proto k Pilátovi prosit, aby postavil stráž u hrobu.

O věci té podává zprávu jedině sv. Matouš. Rationalisté pak pokládají ji za smyšlenku, ježto prý není pravdě podobno, aby teprve druhého dne šli prosit Piláta za stráž ku hrobu, mohše hned po smrti jeho zmocniti se těla jeho a pochovati je po svém soudu bezpečně. Avšak důvod tento jest příliš slabý, než

---

[1]) μετὰ τὴν παρασκευήν = po přípravě či po dni přípravy. Tak nazýval se pátek jakožto den přípravy k sobotě. Český překlad má: po velikém pátku.

[2]) Český překlad má: osadili.

aby něco dokazoval. Ať pomlčíme o tom, že dosud zločinec při zločinu zapomíná mnohdy na věci, které potom jsou mu osudny a prozrazují ho, synedrům běželo dříve jedině o to, aby se Krista co nejdříve smrtí zbavili. Do budoucnosti v tu chvíli nehleděli ve svém rozčilení, a to tím méně, poněvadž byli ještě postrašeni událostmi, které se děly při smrti Kristově. Když však potom viděli, kterak i členové velerady s úctou ho pochovávají, a kterak účastňují se při tom přátelé Kristovi, tu teprv napadla jim i slova Kristova i obava, že by snad učeníci jeho mohli nějaký podvod učiniti a jim tak nesnáze způsobiti.

Že také apoštolé a přátelé Kristovi nevzpomínali na ono předpovědění Kristovo, není také příliš podivno. Bývajíť vůbec — jak řekl Pán — synové tohoto světa opatrnější než synové světla. Byliť oni bolestnou událostí a děsnými zjevy, jež se sběhly při smrti Kristově, tak zaraženi, že se zdá, jako by ani nebyli pomýšleli na nic jiného, než na smrt svého mistra a události s ní spojené.

Ostatně nelze ani o nich říci tak zhola, že by byli naprosto zapomenuli na řečené proroctví Kristovo. Bránít tomu ona poznámka, kterou učeníci jdoucí do Emaus učinili se zvláštním důrazem neznámému průvodci svému řkouce: Ale nyní tomu všemu třetí den jest, jakž se to stalo. Snad také právě proto, že na ně nezapomenuli, vytrvali v Jerusalemě, i když Kristus jat, usmrcen a pohřben byl.

Než, kterak dověděli se synedrové o proroctví Páně, že třetího dne vstane? Vždyť Pán Ježíš nevyslovil se nikdy před nimi zcela zřetelně o z mrtvých vstání svém; poněkud nejasně jen vyjádřil to před nimi poukázáním na chrám těla svého a na Jonáše, kterýž byl tři dny v břiše ryby. — Zcela dobře mohli znáti je. Neboť Pán Ježíš řekl několikráte zcela zřejmě před učeníky svými, že vstane z mrtvých, a od těch mohlo se to snadno roznésti dále a dostati i k fariseům; možná dost, že Jidáš sám jim to pověděl; ba ani to nebylo zcela nemožné, že nyní počali sami poznávati pravý smysl toho, co Pán Ježíš řekl o zboření chrámu a o Jonáši.

Aby tím spíše Piláta pohnuli k povolnosti, přikládali celé věci význam politický. Pravili: I bude poslední blud horší prvního. Prvním bludem či spíše účinkem bludu bylo jim pobouření lidu osobováním si důstojnosti messianské. Druhým bludem či druhým účinkem bludu bylo by podle jejich soudu rozčilení lidu, které by způsobila zpráva, že Kristus vstal z mrtvých. Nedůvěřovali tedy svému vítězství, ano doznávali, že by vzkříšení Páně anebo i zpráva o tom třeba nepravá byla pro ně na výsost osudnou. —

Pilát neodepřel sice synedrům, čeho si žádali; ale maje jich už dost, odbyl je krátce, aby se jich co nejdříve zbavil; pravilť: Máte stráž, jděte, ostříhejte, jakož víte. Odkázal je tak k onomu oddělení vojska římského, kteréž jim dle obyčeje bylo již na počátku svátků dáno k disposici na udržení pokoje a pořádku

Odešli tedy a osadili hrob stráží. A nedosti na tom; k větší bezpečnosti zapečetili i kámen před vchodem do hrobu, tak totiž, že natáhli šňůry přes kámen a připečetili je jak ke kameni, tak na obou stranách ke skále. Úzkostlivou takovou starostlivostí dali nejen na jevo velikost svého zášti a své zaslepenosti, nýbrž přispěli tím i ku potvrzení historické události, že Kristus vstal z mrtvých.[1]) Dí proto sv. Jeronym: Píle jejich prospívá naší víře. Neboť čím více se jí dbá, tím více jeví se moc vzkříšení. A sv. Chrysostom praví: Nebude-liž tedy žádného podvodu, osadí-li se hrob stráží a zapečetí se? Zajisté žádný. Jest to tedy bezpečným důkazem, že Kristus z mrtvých stal. Neboť není-li podvodu žádného, a přece nalezen jest hrob prázden, jest zřejmo a nepochybno, že vstal z mrtvých. Hle, kterak i proti vůli své zápolí, aby dokázali pravdu. —

---

[1]) Rationalisté (Paulus, Straus, Weisse, Ewald, Schileermacher, Hase, Keim, Bleck, Meyer, a j.) popírali pravdivost události této. Neboť prý nebyly by mohly v neděli ráno ženy chtíti pomazati tělo Páně, kdyby byly věděly o stráži a o tom, že hrob jest zapečetěn. — Avšak neprávem to činí. Neboť ženy věděly sice o tom, že kámen je přivalen ke dveřím hrobovým, že by však byl zapečetěn a k hrobu dána stráž, nevěděly.

Z toho, co dosud řečeno, jest na jevě, že nelze rozumně mluviti o nějaké smrti zdánlivé při Kristu, jakož rationalisté mnozí tvrdili, aby tím spíše mohli popříti Kristovo vzkříšení. Neboť nejen *a)* že všickni evangelisté výslovně tvrdí, že Kristus duši vypustil, smrt jeho dosvědčuje *b)* i Pilát, kterýž nevydal dříve těla jeho Josefovi ku pohřbu, dokud úředně nebylo zjištěno, že jest mrtev; dosvědčují to *c)* přátelé jeho, kteří by ho nebyli pochovávali, kdyby byli alespoň jiskru naděje měli, že jest dosud život v něm; *d)* nepřátelé jeho, kteří nepochybujíce o smrti Kristově, o nic jiného se nestarali, než aby učeníci jeho těla neukradli; svědčí o tom *e)* i vojínové, které Pilát poslal, aby zlomili nohy ukřižovaným, a kteří Kristu nohou nezlomili proto, že viděli, že již jest mrtev. Patrno však to i z toho, co se s Kristem dálo: bylť bičován způsobem římským, po kterém zhusta následovala smrt; nad to byl korunován, přibit na kříž a proboden kopím, a to ranou takovou, že by člověk zdravý musil zemříti; vždyť byla až do srdce a tak veliká, že chtěl Tomáš do ní ruku vložiti. Kdyby však přece ještě nebyl umřel — což po té ráně nebylo možno — musil by se zadusiti v hrobě ohromnou vůní, již vydávalo 100 liber vonné masti, a tím, že maje šátkem zavázanou hlavu, nebyl by mohl dýchati. Nijak však nebyl by mohl odvinouti se a odvaliti kámen, jenž byl tak veliký, že ani tři ženy netroufaly si jej odvaliti; tím méně mohl by ještě týž den konati delší cestu do Emaus maje nejen ruce, nýbrž i nohy probodeny.

Po smrti Kristově oddělily se sice duše a tělo od sebe, ale ne od božské osoby; zůstalať i potom jak duše tak tělo jeho ve spojení s božskou osobností jeho. Tělo bylo pohřbeno; chtělť to Pán, jednak aby tím zřejměji vynikla pravda, že skutečně zemřel a vstal z mrtvých, jednak aby ukázalo se, že právě smrt, tento návrat těla do země, zaviněný hříchem, bude cestou k novému životu. — Duše jeho vstoupila do pekel t. j. do předpeklí, místa to, ve kterém v oblažující naději dlely duše těch spravedlivých, kteří zemřeli před Kristem, a již vytrpěli časné tresty, které jim

spravedlnost božská přisoudila. Kde bylo předpeklí, známo není. Někteří myslí, že duše Kristova ukázala se na okamžik také zavržencům v pekle a duším v očistci: zavržencům proto, aby zahanbila je a oznámila jim jejich porážku; duším v očistci, aby dostalo se jim potěchy a částečné úlevy. Církev však nevyslovila se o tom; a jiní bohoslovci, i sv. Tomáš Akv., jsou proti tomu, tvrdíce, že působnost Kristova zasáhla sice i do očistce a do pekla, avšak duše jeho že tam ani na okamžik nevešla. Vstoupil pak Pán Ježíš s duší a s ní spojenou božskou osobností svou do předpeklí proto, aby osobně oznámil tamním duším, že jest vykoupení dokonáno, a aby je tam odtud vysvobodil. A vskutku také nebylo zajisté po ne'i vhodnějšího místa, kde by se duše Páně zdržovala do opětného spojení s tělem při vzkříšení, než v předpeklí, v němž duše spravedlivých dlely na otevření brány nebeské čekajíce. Duše ony vzal sice s sebou do nebe, až sám tam vstoupil; ale z předpeklí vyvedl je a blaženosti pocházející z patření na Boha učinil je účastny hned, jak z předpeklí vyšel sám.

Na místech, kde byl Kristus ukřižován a pohřben, stojí nyní chrám Božího hrobu. Tak tvrdí tradice, která od dob Kristových stále uchovávána jest a až do minulého století od nikoho v pochybnost brána nebyla. Teprve v minulém a jmenovitě v nynějším století počali někteří, jmenovitě Robinson a Tobber, »z důvodů topografických« popírati správnost tradice a sv. hrob jinde, i před branou Damašskou na severní straně Jerusalema, hledati... Avšak topografické důvody nikterak nejsou takové, aby mohli tradici zvrátiti. Neboť tradice ta zasluhuje již proto víry, že nepřetržitě byla udržována od dob Kristových.

Bylot zajisté po Jerusalemě i po okolí vůbec známo, kde Kristus umřel. Místo pak, kde byl pochován, znali ovšem dobře Nikodém, Josef a Jan, též Panna Maria, Marie Magdaléna a matka apoštola Jakuba Ml., kteří všickni byli při pohřbu. Od nich dověděli se toho ostatní apoštolé a učeníci Páně, pokud snad sami nebyli při pohřbu, a nejen že sami podrželi je dobře v paměti, jakožto místo, na němž se sběhly základní události

týkající se naší spásy, nýbrž pověděli to i jiným. Jmenovitě Jakub Ml., kterýž byl prvním biskupem Jerusalemským, a bratr jeho Simeon, kterýž byl nástupcem jeho v biskupství, seznámili zajisté s místy těmi svoje diecesány.

Ovšem za času Titova utekli křesťané s biskupem svým Simeonem z Jerusalema do Pelly na levý břeh Jordánu; avšak brzy vrátili se zase. A za ten čas, co byli mimo Jerusalem, nepustili zajisté z vědomí posvátných oněch míst, tím méně, poněvadž zůstaly ještě městské věže a části hradeb, tak že se mohli dobře orientovati. Hadrian dal sice zasypati místa ta a vydlážditi, ba vzdělal na nich i chrám Jupiterův a Venušin. [1]) Ale tím nejen nevyhladil památky oněch míst, spíše přičinil k tomu, aby udržela se. A ačkoli křesťané nepřicházeli ten čas až k samým místům těm, poněvadž byla znesvěcena, přece uctívali ji alespoň z jisté vzdálenosti, konajíce tam pouti z krajin dalekých, jakož dosvědčuje Cyrill, biskup Jerusalemský. Když pak Konstantin přijal křesťanství, dal se svojí matkou Helenou odstraniti odtud modly a kopati kolem; a tu přišlo se i na hrob Páně i na kříž, na kterém Kristus byl přibit. (Bylť kříž dle obyčeje zakopán do země tam, kde ukřižování bylo vykonáno.) Na to postavili svatyně na místech oněch, a to okrouhlou svatyni (rotundu) Vzkříšení (Anastasis) na místě, kde byl pochován, a svatyni Utrpení (Martyrion) zvanou, na místě, kde byl ukřižován, vyplnivše sloupením místo mezi oběma svatyněmi. [2]) Svatyně ty utrpěly sice časem

---

[1]) Euseb. Vita Constantini, lib. III. c. 24.

[2]) Kostel Ukřižování byl okrouhlou (rotundou) velikolepou stavbou. Uprostřed něho stála kaple Božího hrobu, obklopená 12 sloupy, znaky to 12 apoštolův, jakožto svědkův vzkříšení. Před Anastasis byl čtyřhranný volný nekrytý dvůr, ve kterém na třech stranách vedlo podloubí sloupové, a k podloubím těm družila se basilika Utrpení či Martyrion s pěti loďmi. Umělecké dílo toto stálo 280 let, až je r. 614 Chosroes II., král perský, vydrancoval, zapálil a pobořil. Avšak mnich Modestus, pozdější biskup jerusalemský, zřídil je z příspěvkův a almužen znova, ne sice v původních jeho rozměrech, ale tak, že jednotlivá místa posvátná pojal ve zvláštní budovy, postaviv tak na místo bývalých dvou kostelův spolu spojených čtyři kaple menší, totiž kostel Vzkříšení, kostel Kalvarie, kostel Nalezení sv. Kříže a kostel Panny

Marie (636). Svatyně ty chrániti zavázal se chalif Omar zvláštním listem výsadním, když dobyl Jerusalema; ale nesmyslný vládce Hakem, který se ve svém bláznovství za Boha vydával, zpustošil je r. 1010 vandalsky, hlavně ku podnětu Židův; ale Božího hrobu bylo ušetřeno Po delších vyjednáváních však mezi nástupci Hakemovými a císaři byzantskými Argyrem, Michaelem Paflagonským a Konstantinem Monomachem byla stavba na starých základech a dle starého plánu (Modestova) znova počata a r. 1048 dokonána. Gottfried Bouillonský usadil tam r. 1099 dvacet kanovníkův, učiniv pro ně bohatá nadání. Křižáci pak spojili oddělené ony svatyně v jednu budovu a přičinili některé okrasy k Božímu hrobu. Roku 1187 byl Boží hrob od křižákův opuštěn, a rok na to prodán od Saladina Syrům. Když pak r. 1192 zpustošeny byly oltáře nejpřednějších svatyň, dostal biskup ze Salisbury dovolení od Saladina, zaslati tam dva kněze s jáhny, by vykonávali služby Boží v oněch svatyních, zejména v Božím hrobě. Nebyli tam však dlouho. Neboť již r. 1219 shledal Thetmar, že Jerusalem jest křesťanům zcela uzavřen a posvátná místa že jsou znesvěcena a v mešitu proměněna. Ale ještě téhož roku (1219) počali tam sloužiti mši sv. Františkáni, kteří r. 1236 byli od Řehoře IX. jmenováni strážci Božího hrobu. R. 1244 Charesmiové při vpádu svém do Jerusalema zpustošili zase chrám, neušetřivše v něm ani hrobu Gottfrieda Bouillonského a hrobů jiných králů latinských; rozmetaliť jejich popel. R. 1310 byl však kostel znovu zřízen a později byly připojeny k němu dvě mohutné kopule. R. 1342 jmenoval pak Kliment VI. ku prosbám Roberta z Anjou Františkány strážci sv. hrobu na věčné časy a to bullou »Nuper carissimi« vydanou dne 21. listopadu 1342. Roku 1607 vymohli si Židé za 5000 dukátů dovolení od Ahmeta I., aby směli kostel zbořiti. K zakročení však vyslance benátského nedošlo k tomu (Perinaldo t. II. p. 412.). R. 1719 byl kostel pro chatrnost přestavěn; vyhořel však r. 1808 za děsného požáru, jeh ž původ pověst přičítala Řekům. Jediná kaple Božího hrobu zůstala jako zázrakem zachována, ač pět hodin byla vysazena hroznému žáru. Bylo hned zase pracováno o stavbě nové. Ale Františkáni nedostávali tolik příspěvkův, kolik bylo třeba, aby alespoň větší část kostela mohli zříditi na novo. Řekové však již před vzniknutím požárů nahromadili veliké množství stavebního materiálu všeho druhu do Jerusalema, a žádný nevěděl, že chtějí nějakou stavbu velikou provésti. Ti použili nesnází Františkánův a zjednavše si od vlády turecké ústupky, které jim zajistily vlastnictví několika památných míst v kostele, započali hlavně za peníze ruské novým zřízením chrámu dle plánu carihradského stavitele Kommenosa Kalfiho, kterýž odchýliv se od původního slohu, stavbu znetvořil. Nicméně ještě r. 1811 prohlásila turecká vláda formálně, že stavbami těmi nemění se nic na starém právu římských katolíků, kteréž si tito, jak na str. 68 řečeno, i penězi zjednali.

Nyní jest chrám Božího hrobu majetkem katolíků, Řeků (nesjednocených), Armenů, křesťanů koptických, habešských a aethiopských, kteří mají právo konati tam služby Boží. Každé straně té přináleží jisté části jako výhradní majetek její, a jest

přesně vyměřeno, čeho smějí spoluužívati. A každá strana bdí co nejsvědomitěji nad zachováním svých práv. Kat líci, Řekové, Armeni a Koptové mají mimo zvláštní kaple též vlastní obydlí pro kněze v domě. Františkáni mají svůj klášter a své kaple na severní straně Božího hrobu, Řekové na východě, Arméni na jihu, Koptové mají tři neb čtyři pokoje k obývání na západní straně.

Vrchní dozor nad chrámem mají Turci, (guvernér v Jerusalemě), kteří chovají v opatrování klíče jeho. Chrám jest pravidelně zavřen; Turci však mají povinnost otevříti, když toho žádají patriarchové neb kustos Božího hrobu (představený tamních Františkánův), ať ke konání služeb Božích, ať k uvedení poutníkův. Vchod do chrámu (do rotundy Vzkříšení) jest pouze jeden, a to na straně jižní z malého náměstí, jež tam se nalézá.

V levo u brány jest po levé straně věž křižácká, jejíž vrchní část jest snesena, poněvadž Turci nedovolili, aby křesťané měli vysoké věže, jako jsou minarety jejich mešit. Po pravé straně vedou kamenné schody do kaple, připomínající místo, na němž stála Matka Páně se sv. Janem při křižování Spasitele. V sini chrámové na levo odpočívají na divanu dva neb tři Turci, kteří jsou na stráži. Několik kroků dále ku předu jest »kámen pomazání«, skalní to deska 30 cm vysoká, na níž dle starobylého podání Josef z Arimathie a Nikodém pomazali mrtvé tělo Pána Ježíše. Druhdy byla obstavena zvláštní kaplí; křižáci však pojali ji do chrámu Božího hrobu, jež postavili. Kdysi byla pokryta deskou mosaikovou, později (od Františkánův) černou deskou mramorovou, po r. 1808 pokryli ji Řekové červenavou deskou vápencovou, mramoru podobnou. Jest 2·7 *m* dlouhá, 1·3 *m* široká, 30 *cm* vysoká a má kolem řecké nápisy. Nad ní hoří 8 lamp stříbrných, z nichž dvě náležejí katolíkům, 4 Řekům a 2 Armenům; na koncích její stojí 6 svícnů mosazných massivních se svícemi vysokými a tlustými, z nichž 2 náležejí katolíkům, 2 Řekům, 2 Armenům. Trochu v levo od kamene pomazání jest kulatá mříž, kde Armeni mají několik lampiček na památku, že zde nábožné ženy stály a se dívaly na balsamování. Odtud tvoří obrovské pilíře tři vchody do rotundy, překlenuté mohutnou kopulí, kterážto (kopule) byla r. 1868 vystavěna na společné útraty Francie a Ruska. Neboť kopule, která po požáru r. 1808 byla vystavěna, pobořila se z části r. 1858. Těžké železné soustrojí kopule nynější spočívá na 18 pilířích, majíc nahoře oblouky a slepá okna. Prostora mezi okrouhlou zdí a uvnitř stojícími pilíři jest vyplněna ve dvou poschodích oddělenými a na několik místností přepaženými galeriemi. Celá rotunda či okrouhlý kostel vzkříšení má v průměru 19·3 *m* Uprostřed ní stojí o sobě kaplička — Boží hrob. Kaple ta jest 8·25 *m* dlouhá, 5·55 *m* široká a 5·5 *m* vysoká. Před vchodem do ní stojí 6 massivních velikých svícnů s vysokými a tlustými svícemi, z nichž dvě náležejí katolíkům, 2 Řekům a 2 Armenům. Nad vchodem do kaple jsou nad sebou tři obrazy vzkříšeného Spasitele, z nichž nejhořejší patří katolíkům, prostřední Řekům a dolení Armenům. Vnitřek kaple skládá se z komory a vlastního Hrobu. Komora slove »kaplí andělskou«, poněvadž zde seděl anděl který zvěstoval ženám vzkříšení Páně. Není to však

původní komora či předsíň hrobová vytesaná ze skály; tu dala Helena odtesati, by snáze mohla provésti ozdobu; nýbrž předsíň či kaple uměle zřízená od křižáků na místě předsíně původní. Jest 2·9 *m* široká a 3·45 *m* dlouhá a malými sloupky a skulpturami v mramoru ozdobena. Uprostřed jest na čtyřhranném podstavci kus onoho kamene, který hrob Páně zavíral. Pod klenutím visí 15 lamp, z nichž 5 (prostředních) patří Františkánům, 5 (severních) Řekům nesjednoceným, 4 (jižní) Armenům, a jedna Koptům. Lampy ty hoří dnem i nocí.

Z předsíně této kaple (kaple andělské) vejde se nízkou brankou (1·33 *m* vysokou a 66 *cm* širokou) do vlastního hrobu Božího, kterážto kaple jest 2·07 *m* dlouhá a 1·93 *m* široká. Vnitřní stěny její, jež mají posud touž podobu, kterou měly za sv. Heleny, jsou pokryty deskami mramorovými, aby byly chráněny před poutníky. Podle stěny nad hrobem jest římsa s lampami, jichž jest 43. Řekům patří střed, Latiníkům pravá a Armenům levá třetina. Řekové, Latiníci (Františkáni) a Armeni mají tam po 13 lampách, a Koptové 4, jimiž osvěcuje se tato svatyně.

Na Božím hrobě slouží mše sv. Latiníci, Řekové a Armeni pořádkem přesně vyměřeným. Katolíci mají právo sloužiti tam časně z rána dvě tiché mše sv. a jednu zpívanou. Formulář béře se vždy jako o hodě Božím velikonočním. Cizí kněz musí míti dovolení k sloužení mše sv. od kustosa. Řekové a Armeni smějí pouze po jedné mši sv. denně tam sloužiti. Místo v rotundě před kaplí Božího hrobu až k oblouku hlavnímu či až k chóru Řeků patří Latiníkům. V něm, několik krokův od Božího hrobu, jest kaple Marie Magdalény na místě, kde se jí ukázal Pán Ježíš po svém zmrtvýchvstání. Z této kaple vystoupí se na severní straně její po 4 stupních do kaple »Zjevení«, tak zvané, poněvadž dle podání ukázal se Pán Ježíš na tom místě své matce; kaple ta jest osmihran, do něhož vniká světlo pouze dvěma okny z tarasu, a má 3 mramorové oltáře vedle sebe, z nichž největší, prostřední, zasvěcen jest Panně Marii; na tom jest též svatostánek a nejsv. svátost oltářní. Hned v levo od tohoto oltáře jest malý oltář sv. ostatků, tak zvaný, poněvadž se tam chovala část sv. kříže, kterou však Armeni vzali r. 1557, když Františkáni byli drženi ve vazbě. Na oltáři v pravo od oltáře Panny Marie jest za železnou mříží kus »sloupu bičování«, k němuž Pán Ježíš byl přivázán, když byl bičován. Poutníci dotýkají se ho skrze díru hůlkou, kterou potom líbají. Tento sloup jest 0·6 *m* vysoký, porfyrový a vystavuje se ve středu pašijového téhodne k uctění.

Jak již řečeno, východně od kaple Božího hrobu sousedí s chórem Latiníků chor Řeků, největší a nejkrásnější to místo v kostele. Jest to dílo křižáků, vlastně hlavní loď celého chrámu, vyniká pravidelností architektonickou, ale jest přeplněn nevkusnými ozdobami, pozlacenými a stříbrnými obrazy. Uprostřed chóru stojí mramorový kámen as loket vysoký, o němž Řekové myslí, že jest středem země. Poněvadž Řekové spojili zdi s pilíři, které dělily tuto část od jiných, povstal tím kostel v kostele, do něhož jest hlavní vchod proti kapli Božího hrobu, a dva poboční jsou podle hlavního oltáře.

Jde-li se z kaple Marie Magdalény v levo chodbou mezi zdí chrámovou a řeckým chórem, přijde se do »žaláře Kristova« či do kaple stojící dle podání starobylého na místě jeskyně, do které byl dán Pán Ježíš i s dvěma lotry, mezi tím co vojáci konali přípravy k ukřižování. Pod oltářem jest kámen dvakráte proražený, k němuž byly přivázány nohy Pána Ježíše. Kaple patří Armenům. Z ní jde se kolem oltáře sv. Longina temnou, obloukovitou as 5 kroků širokou chodbou ke kapli »dělení roucha«, kde vojáci rozdělili se losem o roucho Kristovo, a as o 6 kroků dále jest 28 stupňů, jež vedou do kaple sv. Heleny, tak zvané, že v těch místech trvala sv. Helena na modlitbách, mezi tím co kopali, hledajíce sv. kříž. Z ní vejde se po dalších 13 stupních do »kaple nalezení sv. kříže«, která patří katolíkům; jest to vlastně skalní jeskyně, tvaru velmi nepravidelného. Největší délka její jest 7½ *m*, šířka 6 *m* a výška 5 *m*. V ní nalezen byl svatý kříž. Oltář jest tu jediný, mramorový to stůl, na němž stojí bronzová socha sv Heleny, držící v rukou nalezený kříž. Daroval jej nešťastný bratr našeho císaře a krále arcivévoda rakouský Ferdinand Maximilián, pozdější císař mexický. Denně slouží se při něm jedna tichá mše sv. Jde-li se zpět kaplí sv. Heleny k východní apsidě kostela, přijde se hned vedle vchodu do ní do kaple potupy, tak zvané od sloupu 0·5 *m* vysokého ze šedivého granitu, na němž prý seděl Pán Ježíš v prétoriu či v radním domě Pilátově, když maje korunu na hlavě byl tupen. Byl sem přenesen z hradu Antonia a patří Řekům nesjednoceným. Odtud vystoupí se po 18 stupních na »Horu Kalvarii«, svatyni to as 15 *m* dlouhou a 13 *m* širokou a dvěma massivními pilíři ve dvě kaple rozdělenou, z nichž jižní či pravá (kaple ukřižování Páně) patří katolíkům, severní (kaple vztyčení či povýšení kříže) Řekům. V kapli ukřižování jest oltář ukřižování Páně, před kterým ukazuje se místo, na němž Pán Ježíš byl přibit na kříž. Oknem jižní strany jest z kaple této viděti do »kaple bolestné Panny Marie«, kde Panna Maria se sv. Janem plačíc stála, když Syna jejího přibíjeli na kříž. Kaple ta patří katolíkům. — V kapli povýšení kříže stojí na oltáři veliký krucifix a po obou stranách stříbrné sochy Panny Marie a sv. Jana, a to za stolem oltářním. Stříbrná deska pod oltářem označuje kulatým otvorem svým místo, kde byl zasazen kříž, a má tento nápis v jazyku řeckém: Bůh, král náš před věky, způsobil spasení uprostřed země (Žalm. 73, 12). V pravo a v levo označují dva černé kameny ona místa, kde kříže lotrů byly zasazeny. Ty tři kříže tvořily trojúhelník ∴, tak že Pán Ježíš oba lotry viděl a s nimi mluviti mohl. Mezi místem, kde byl kříž Spasitelův, a oním, kde stál kříž lotra na pravici, jest trhlina ve skále, přikrytá stříbrnou deskou, kterou lze odšoupnouti. Trhlina ta jest 1·5 *m* dlouhá a na některých místech 0·15 *m* široká, a táhne se celou skalou dolů až na patu Kalvarie do kaple Adamovy. Ona křižuje napříč skrze žíly skalní, a jest tedy zjevem zcela mimořádným, zázračným. Jest to ona, která povstala při smrti Páně. — Jak již svrchu řečeno, kostel »Hory Kalvarie« byl původně pro sebe, oddělen od kostela vzkříšení; od křižákův pak teprv spojen v jedno s tímto. Od té doby byly na něm toliko

dvě podstatné změny (co do podoby) učiněny, a to: dvéře, kterými se druhdy vcházelo z Kalvarie do kaple bolestné Panny Marie, proměněny jsou v okno mřížované; a kostel Kalvarie sám byl prodloužen na západ. — Pod Kalvarií jest »kaple Adamova«, patřící Řekům, kteráž má jméno odtud, že se myslilo, že tam byla pochována lebka Adamova. Kdy byla zřízena, není jisto. Jest v ní starý freskový obraz, kterýž představuje Krista Pána na kříži umírajícího a pod ním hlavu Adamovu. Před kaplí jest předsíň, v níž pohřbeni byli latinští králové jerusalemští. Ale Charesmiové zpustošili je; Řekové pak odstranili r. 1808 i pamětní tabule s nápisy, kteréž i barbarští Charesmiové tam nechali. Nedaleko odtud ukazuje se hrob Melchisedechův. Dle tra-

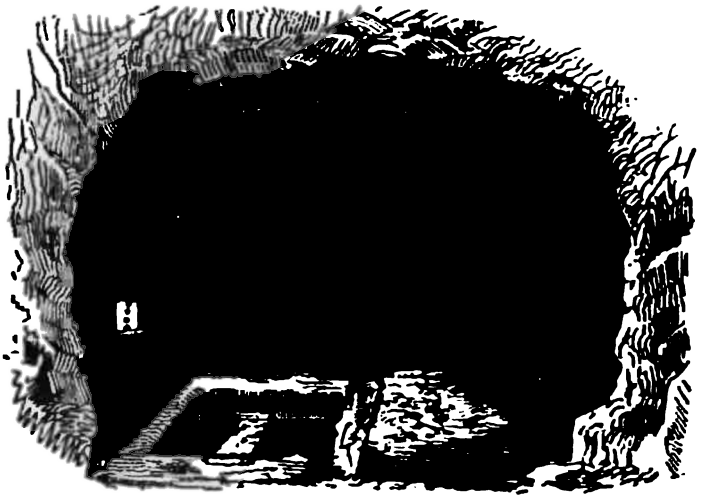

Obr. 27. — Hrob Josefa z Arimathie a Nikodéma na západním chóru kostela Božího hrobu.

dice židovské totiž byl prý Melchisedech a Sem, syn Noěmův, jedna a táž osoba. On vzdělal prý r. 112 po vyjití z korábu ve 211. roce věku svého město Salem, pozdější to Jerusalem, a zemřev ve věku 600 let byl tu pochován. Uprostřed východní zdi tohoto místa jest zamřížená jeskyně, kde prý byla uložena lebka Adamova. Neboť prý Noě vzal si kosti Adamovy s sebou do korábu a rozdělil je potom mezi syny své. Sem pak (Melchisedech) obdržel prý lebku a založiv město Salem, uložil ji v té hrobce. Byla tam prý ještě v době smrti Kristovy, a ježto trhlina, povstalá zemětřesením při smrti Páně, zasáhla až sem, tekla prý až na ni přesvatá krev a očistila ji (Adama) od viny. Vypravuje to též Origenes (Com. in Matth. 25), sv. Augustin (Sermo 71. de Temp.), sv. Ambrož (in Luc. 23), sv. Basil (in Isai. 15). — Na západním

a pobořeny byly, ale byly vždy zase znovu zřízeny; v době křižáckých výprav byly vzaty pod společnou střechu a tak spojeny v jeden kostel, kterýž co do podstaty uchován jest posud, ovšem až na krytbu a to, co po různých pohromách bylo třeba znova zříditi. Sestává ze čtyř hlavních částí: z rotundy kolem svatého hrobu, z kaple, kde se Pán Ježíš ukázal své matce, z kostela Kalvarie a podzemního kostela »Nalezení kříže«.

Jest tedy nepřetržitá tradice týkající se polohy místa, kde Pán Ježíš trpěl a pohřben byl; a dle ní jest jisto, že na těch místech stojí nynější kostel Božího hrobu.

Namítají sice odpůrci její, že místo, na němž kostel Božího hrobu stojí, patřilo ještě k starému Jerusalemu, jsouc uvnitř města, místo však, kde Pán Ježíš trpěl a pochován byl, že bylo za hradbami městskými. Ale jak pádný jest důvod ten, patrno již z biblického Atlasu Menke-ova, na němž se uvádí sedm plánů města Jerusalema (od Toblera, Robinsona, Kieperta, Kraffta, Fergussona, Seppa a Menkeho), z nichž každý jinak stanoví tehdejší hradbu městskou, tak zvanou druhou, a jen dva z nich (Tobler a Robinson) stanoví ji tak, že Kalvarii pojí ještě k městu; ostatní kladou Kalvarii vně té hradby. Mimo to novější výzkumy zjistily, že skoro celá nynější západní hradba jerusalemská jest totožna s bývalou třetí hradbou jerusalemskou, která teprv za Heroda Agrippy (kolem r. 41) byla vystavěna, a tedy že město rozšiřovalo se od východu k západu a pojalo do sebe také Kalvarii, která byla mezi druhou a třetí hradbou městskou. Kopáním pak v okolí Božího hrobu přišlo se na staré hroby, z čehož jde, že teprv

---

konci vlastního hrobu Božího jest přistavěna k němu malá »kaple Koptův« a hned proti ní ve zdi chrámové »kaple syrská; v ní na straně levé vyskytají se hroby, o nichž se praví, že jsou to hroby Josefa z Arimathie a Nikodéma. — Z kaple Marie Magdalény svrchu vzpomenuté, vchází se vlevo do františkánské sakristie, kde chovají se ve skříni ostruhy a meč Gottfrieda Bouillonského, jímž bývají rytíři Božího hrobu pasováni na rytíře od patriarchy. (Dr. Fr. Kryštůfek, Cesta do sv. země; Fr. Liévin de Hamme, Das hl. Land; Holzammer, Handbuch zur bibl. Geschichte; Dr. Blanda, Starožitn. biblické; Klement, Palestýna.)

Dr. J. Sýkory

Umučení a oslavení Ježíše Krista.

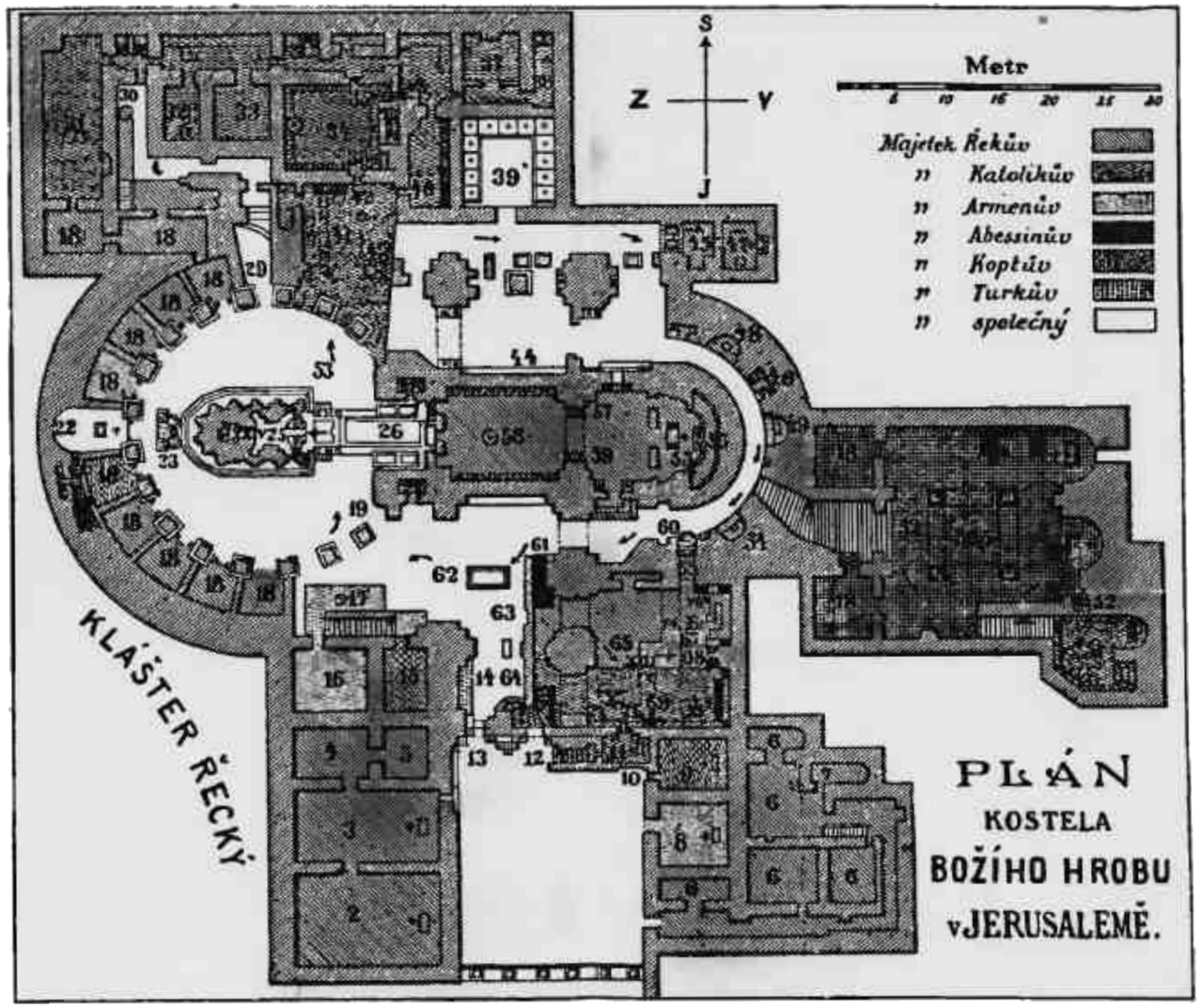

Podrobné vysvětlení.

1. Místo před kostelem.
2. Kaple sv. Jakuba.
3. Kaple sv. Jana a sv. Magdaleny.
4. Kaple 40 mučeníkův.
5. Věž.
6. Klášter sv. Abrahama, patřící Řekům nesjednoceným.
7. Místo oběti Abrahamovy.
8. Kaple sv. Jana.
9. Kaple sv. Michaela.
10. Vchod do řecké kaple sv. Marie Aegyptské.
11. Místo, kde stál sv. Jan a Panna Maria mezi křižováním.
12. Brána zavřená.
13. Brána.
14. Místo turecké stráže.
15. Strážnice koptická.
16. Strážnice armenská.
17. Místo, na kterém stály nábožné ženy při smrti Kristově.
18. Pokoj.
19. Oltář armenský.
20. Hrob Josefa z Arimathie.
21. Golgotha. (Římské číslice označující 5 posledních zastavení křížové cesty.)
22. Kaple syrská.
23. Kaple Koptův.
24. Boží hrob.
25. Kaple andělská.
26. Chór latiníkův (katolíkův).
27. Řecká strážnice.
28. Malá sákristie.
29. Cesta ke společné cisterně.
30. Společná cisterna.
31. Skladiště.
32. Kuchyně.
33. Jídelna.
34. Kaple zjevení.
35. Oltář ostatkův.
36. Oltář se sloupem bičování.
37. Pokoj.
38. 39. Majetek Františkánův.
40. Sákristie.
41. Varhany.
42. Místo, kde stála Marie Magdalena, když se jí Pán Ježíš ukázal.
43. Místo, kde stál Pán Ježíš, když ukázal se Marii Magdaleně.
44. Řecká galerie.
45. Řecký oltář.
46. Stará brána kanovnická.
47. Žalář Kristův.
48. Kaple Longinova.
49. Kaple rozdělení roucha.
50. Kaple sv. Heleny.
51. Kaple nalezení svatého Kříže.
52. Místo, kde se modlila sv. Helena.
53. Místo, kudy koná se denně průvod.
54. Kaple potupy.
55. Svatyně Řeků.
56. 57. Trůn řeckého patriarchy.
58. Domnělý střed země.
59. Trůn řeckého patriarchy.
60. Staré schody ke Kalvarii.
61. Řecké schody.
62. Kámen pomazání.
63. Kaple Adamova.
64. Schody katolíkův.
65. Pokoj pod Kalvarií.
66. Řecký oltář s částí sv. Kříže.
67. Trhlina ve skále.
68. Oltář Stabat Mater (Matky bolestné).
69. Místo ukřižování.
70. Místo, kde byl kříž postaven.
71. Okno ke kapli Mater dolorosa.

Příloha ke str. 486—493.

později byly tam příbytky stavěny. A topografickým badáním shledalo se, že východně od Božího hrobu vyskytá se mnoho rumu ze starých domů, nikoli však na západ od něho, jak by musilo býti, kdyby již za dob Kristových byla Kalvarie patřila k městu. Se zřením k těm výzkumům uznal i stavitelský rada Konrád Schick, kterýž od r. 1846 v Jerusalemě působí, správnost tradice, ač dříve též rozhodně ji popíral. Pravilť: Das alles weist darauf hin, dass der Ort der Grabkirche damals ausserhalb der Stadt, aber ganz nahe dabei muss gelegen haben.[1])

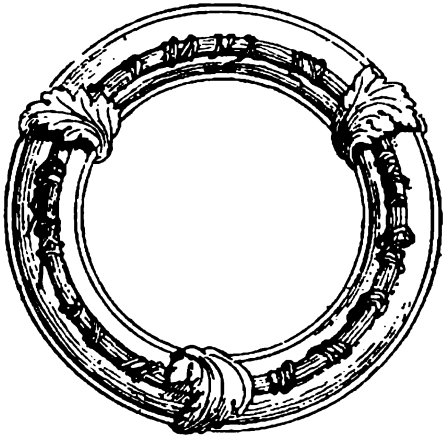

Obr. 28. — Trnová koruna (v kostele Notre-Dame v Paříži).

Rovněž i slavní zeměpisci Ritter,[2]) Raumer,[3]) Furrer[4]) a Caspari[5]) uznávají správnost tradice.

Co se týká různých ostatků a památek po Kristu, o sukni jeho, nápisní tabulce a rouše Veronicině byla již řeč. Jako ty, podobně i jiné ostatky zjednali si zajisté hned po smrti Kristově přátelé jeho, jmenovitě ty ženy, jež byly pod křížem (matka apoštolů Jakoba a Judy). Ti chovali je zajisté v největší úctě a odkázali je nejlepším známým, až se dostaly některému biskupu a později většinou sv. Heleně, která je přenesla do Evropy a dílem v Konstantinopoli ponechala, dílem jiným městům darovala. Tak jmenovitě koruna trnová uchovávána byla v Konstantinopoli, až r. 1204 Balduin nalezl ji při dobytí města v paláci Bukoleon. Potom dostala se sv. Ludvíku, který ji do Francie pře-

[1]) Viz Holzammer, Handb. zur Bibl. Geschichte, II. 459.
[2]) Die Erdkunde, 16. Theil: Westasien, Berlin 1882.
[3]) Palästina, 4. Aufl. Leipzig 1860.
[4]) Wanderungen durch Palästina, Zürich 1865.
[5]) Die Topographie von Jerusalem, Hamburg 1869.

nesl. V době revoluce francouzské byla uchovávána na rozličných místech, až r. 1806 v kostele Notre Dame se uložila, kde jest dosud. Nemá však žádných trnů více; bylyť znenáhla rozdány různým kostelům. Přenesení trnové koruny do Paříže dalo podnět k zavedení svátku trnové koruny Páně, který zaveden byl nejprve v Paříži, potom v různých provinciích francouzských i jinde.

Kříž byl i s nápisem a s těmi kříži, na nichž lotři byli ukřižováni, zakopán dle obyčeje na místě popravním. Tam alespoň dle sv. Cyrilla Jerusal., sv. Chrysostoma a Sozomena nalezla je sv. Helena, která toužíc najíti kříž Kristův a vědouc, že kříže na místě popravním bývaly zakopávány, dala kopati na Kalvarii, až vskutku všecky tři kříže v jedné jámě nalezli i s nápisem. Ježto pak nevěděla, který z nich jest pravý, dala je prý k radě jerusalemského biskupa Makaria donésti k jedné nemocné, by se jich dotkla. Při prvním a druhém kříži nebylo žádného účinku; když se však dotkla třetího kříže, byla nemocná hned uzdravena. Poznavši z toho sv. Helena, že to jest kříž pravý, zaslala část z něho do Říma, část svému synu do Konstantinopole, největší pak díl ponechala v Jerusalemě. Z dílů těch rozdaly se pak časem četné částice malé různým kostelům a osobám. Již Cyrill Jerusal. († 386) v katechesi 4., č. 10. a 13. č. 4. zmiňuje se o tom, že části kříže »do celého světa rozšířeny jsou«. Od doby Kalvinovy byl proto častěji učiněn výrok, že »částice kříže« v tak ohromném množství jsou rozšířeny po světě, že daleko přesahují množství dříví skutečného kříže Kristova. Avšak Rohault de Fleury (Mémoires sur les instruments de la passion. Paris 1870) sestavil podrobné zprávy o všech částicích, jež jakožto ostatky svatého kříže se ctí. A ukázal, že všecky ty částice, pokud se o nich ví, nedělají dohromady více než asi čtyřicátý pátý díl pravděpodobného obsahu kříže, kterýž dle něho alespoň 178 kubických decimetrů měl. (Viz Holzammer: Handbuch zur bibl. Geschichte 5. Aufl. II. 465.)

S křížem nalezla sv. Helena dle legendy i hřeby, jimiž byl Pán Ježíš přibit. Dle Olliviera ponechaly si je na památku ženy, kteréž byly při snímání s kříže,

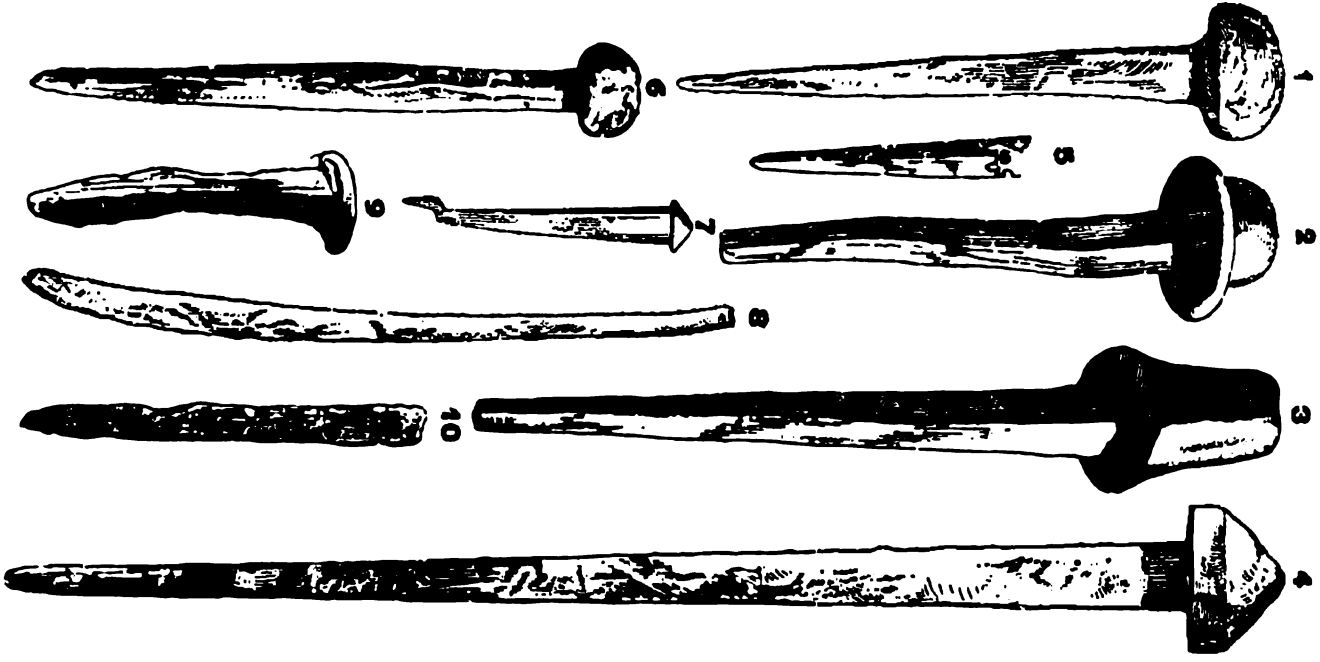

Obr. 29. — Hřeby svaté.

1. v Benátkách; 2. v Jerusalemě; 3. v Treviru; 4. ve Florenci; 5. v Arrase; 6. v Benátkách; 7. v Colle; 8. v Sieně; 9. v Římě; 10. v Paříži.

staly se majetkem nejprv privátním, potom snad dostaly se některému kostelu, až přišly do rukou svaté Heleny. Světice ta dala z jednoho hřebu učiniti korunu pro syna svého,[1]) z druhého uzdu pro koně císařova. Tak tvrdí s veškerou určitostí sv. Ambrož r. 395, Rufin okolo r. 400, Sokrates (440), Theodoret, kteří však místo koruny jmenují přílbici. O dva ostatní vede spor as 34, dle Fleuryho 29 měst, dle Lesêtrea 32, z nichž každé chová hřeb s kříže Kristova a každé tvrdí. že má pravý. Věc tu vykládají někteří tím, že prý i kříž byl sbit několika hřeby, a každý z nich pak v úctě chován jakožto nástroj vykoupení, skropený krví Kristovou (Kraus). Avšak — jak právem praví Fleury — tehdy bylo železo ještě kovem řídkým a drahým; nemohlo se jím tedy plýtvati, a proto užívalo se obyčejně místo hřebů železných kolíků dřevěných. Také to uvádí se na vysvětlenou onoho velikého počtu posvátných hřebů, že byly zhotovovány hřeby podobné hřebům pravým, ale tak, že k nim použilo se malé částice železa ze hřebu pravého, jakož i že napodobené hřeby dotýkaly se hřebů pravých, a ty pak že také u veliké úctě byly chovány. Nechť tomu však jakkoli, tolik dle Fleuryho jest pravdě nejvíce podobno, že ze všech těch hřebů pravým jest ten, který se chová v Římě a v Treviru. Onen chová se v Římě v kostele sv. Kříže; jest 12 cm. dlouhý, špička však jest uražena; s ní měl by as 16 cm. délky. Jest čtyřhranný, přiměřeně silný, ztenčuje se znenáhla ve špičku; hlavu pak má silnou, oblou. Jemu podobá se Trevirský nejvíce.

Také kopí, kterým Longinus otevřel bok Páně, nalezla dle podání sv. Helena v Jerusalemě. Sotva však bylo zároveň s jinými nástroji utrpení zakopáno na Kalvarii, jak se někteří domnívají. Spíše pravděpodobno, že Longin sám si ponechal kopí to a je s sebou vzal do Caesaree Kappadocké, kdež zemřel smrtí mučenickou. Odtud pak se dostalo as později do Jerusalema a tam

[1]) Železná koruna italská (longobardská), chová se v Monze, okolí Milánském. Jest to široký pruh zlatý sestávající ze 6 částí, ozdobený drahokamy, sedmilistými růžemi zlatými a květinami smaltovými. Uvnitř udržuje se pohromadě prutem železným pravdě podobně z hřebu kříže.

do rukou sv. Heleny, kteráž je vzala s sebou do Konstantinopole. Špička jeho (dle Fleuryho as 3—4 cm. dlouhá) dostala se po různých osudech sv. Ludvíku IX. a s ním do Paříže, kde ještě r. 1796 chovala se v národní bibliotéce, ale potom se ztratila a dosud nenalezla. Druhá větší část kopí toho zůstala v Konstantinopoli až do r. 1492, kdy ji sultán Bajazet II. daroval papeži Innocenci VIII. Od té doby chová se v Římě v kostele sv. Petra. Také ve Smyrně chová se v kapli dominikánské kopí, jež se ctí jako kopí svaté. Dostalo se tam v 17. stol. od Arménů katolických, kteří je od dob nepamětných u sebe měli; jak říkali, bylo k nim přineseno od sv. Matouše. Ono nemá podoby zbraně, jaké užívali v době Kristově vojínové římští, nýbrž má podobu kosočtverce, jehož úhly blíží se úhlům pravým, a opatřeno jest křížem. Bezpochyby, že úcta, kterou chovali křesťané Kappadočtí ku pravému kopí od Longina tam přineseném, vnikla i k Arménům a ti že, vyžádavše si malou částici z kopí onoho, zhotovili si kopí jiné, do něhož onu částici vložili a jež pak jako sv. ostatek ctili.

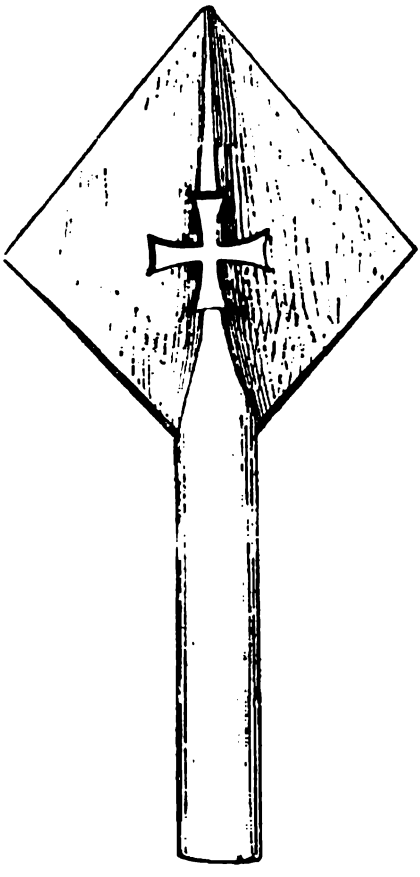

Obr. 30. — Sv. kopí chované ve Smyrně.

Ještě jedno kopí uchovává se jakožto svatý ostatek mezi poklady říše římské. Dle jedněch jest to kopí Konstantina V., do něhož zasazeny byly částice z některého hřebu posvátného, a kteréž císař Jindřich I.

zjednal si od Rudolfa Burgundského; dle jiných jest to pravé kopí, kterým Pán Ježíš byl bodnut. Bezpochyby že do něho byla zadělána částice z kopí pravého a z té příčiny že se ctilo jakožto ostatek svatý. R. 1350 dostalo se s říšskými odznaky do Norimberka Karlu IV., kterýž je přinesl do Prahy. V dobách husitských r. 1424 dopravil je Sigmund zase do Norimberka, kdež bylo chováno v kostele sv. Ducha až do r. 1797, kdy bylo za příčinou válek francouzských s odznaky říše římské přeneseno do Vídně. Tam chová se dosud. Kopí toto stalo se také předmětem kultu liturgického, ježto papež Innocenc VI. na prosbu Karla IV. dne 13. února 1353 v Avignoně dovolil, aby v Němcích a Čechách slavil se každého roku v pátek po oktávě velikonoční svátek s officiem o tom kopí a hřebích. Tím však nebylo řečeno nikterak, že by to bylo kopí totéž, kterým byl Pán Ježíš bodnut, ježto taková officia dle výroku kongregace ritů dovolují se citra approbationem identitatis reliquiae pro gratia (pro milost, aniž se tím schvaluje pravost ostatku).

I částice krve Páně, na kříži prolité, uctívají se ve Vídni ve dvorní kapli a v kostele svatého Štěpána, jakož i v Brucích (Brügge) a jiných místech bývalé říše německé. Zachovati alespoň předrahou krev Páně nebylo nemožno, a tradice s dostatek dosvědčuje, že se tak stalo. Jmenovitě setník Longin sebral dle tradice, pokud možno bylo, prolitou krev a nosil ji stále s sebou (seschlou). Později pak byla i s tělem jeho převezena do Mantovy a odtud za obnovené říše římské různým kostelům darována.

Část čtvrtá.

Oslavení Kristovo.

—•—

Hlava I.

Kristovo vzkříšení.

V neděli ráno, dříve než slunce vyšlo, vstal Pán Ježíš z mrtvých, jakož byl předpověděl. Svědčí o tom všickni evangelisté, kteří vypravují o jeho zjeveních se; svědčí Josefus Flavius (Ant. 18, 3, 3.), kterýž výslovně tvrdí, že se jim ukázal třetího dne opět živý, jakož o něm proroci předpověděli; svědčí o tom i mlčení velerady židovské, ježto žádný člen velerady nevinil apoštolů ze lži, když kázali o Kristově vzkříšení; svědčí o tom i ta změna, která se stala s apoštoly po vzkříšení Páně, ta zmužilost, s kterou Krista hlásali a pro něho trpěli, a ty zázraky, které činili ve jménu ukřižovaného a z mrtvých vstalého; potvrzuje to též ono množství lidí všech stavů, kteří uvěřili k jejich slovu v Krista a hotovi byli i smrt podstoupiti pro něho. Ano potvrzuje to i neděle, kteráž ustanovena za den sváteční na památku Kristova vzkříšení, a to již v době apoštolské.

Tvrditi, že apoštolé ukradli tělo jeho a řekli, že vstal z mrtvých, jest nesmysl; neboť apoštolé neměli ani vůle, ani odvahy tolik, aby s nebezpečenstvím života pokusili se o krádež těla jeho; nebylo také možno ukrásti je, poněvadž byla u hrobu četná stráž vojínů,

kteří znajíce přísnou povinnost svoji bděli. A byť i usnul některý z nich, nebyli by usnuli zajisté všickni; a kdyby i to bylo se stalo, zajisté by se byli probudili lomozem, kterýž by byl nastal při odvalování tak velikého kamene. Naprosto však nebyli by Židé mlčeli k tomu, nýbrž žádali za potrestání vojínů těch, kteří by tak špatně konali povinnost. A o tom nikde zmínky. Naopak, evangelisté tvrdí, že Židé podplatili vojíny, aby řekli, že, když spali, přišli učeníci a vzali tělo Kristovo. A ačkoliv to napsali ještě za živobytí alespoň některých tehdejších členů velerady, přece nikdo neodporoval jim v tom. Apoštolé také nemohli se klamati. Jednak nebyli lehkověrní, jakož svědčí jejich nevěra, s kterou přijali první zprávy o Kristově vzkříšení, zvláště pak počínání Tomášovo, který nechtěl uvěřiti, dokud by prstů svých nevložil na místo hřebův a ruky své nevložil v jeho bok; jednak jest psychologicky nemožno, aby několik lidí v rozličných dobách a na rozličných místech mělo tentýž klam zrakový. Vždyť Pán Ježíš ukázal se netoliko jednomu z nich, nýbrž všem jedenácti apoštolům, ano i jiným přátelům svým, a ukázal se jim nikoliv jednou a na jednom místě, nýbrž několikrát a na místech mnohých, ukazoval jim též své ruce a nohy, jedl před nimi, ano dovolil Tomášovi, aby prsty své vložil do jizev jeho místo hřebův. A že by byli chtěli klamati? K tomu byli zcela neschopni, zvláště při tom sklíčení, kterým byli sevřeni zajetím a usmrcením mistra svého. Ani nepřátelé jejich nedovolili si s takovýmto obviňováním proti nim vystoupiti, ač z počátku měli je v podezření, že by to učiniti mohli (Mat. 27, 63). A proto neodporovali jim ani tehdy, když jim veřejně vytýkali apoštolé, že usmrtili Spasitele, kteréhož však Bůh vzkřísil z mrtvých. (Skut. ap. 2, 23—24.) Mimo to, kdyby byl Pán Ježíš nebyl vstal z mrtvých, nebyli by měli žádné příčiny lživě kázati o jeho vzkříšení. Vždyť by byli neměli z toho žádného prospěchu ani před Bohem ani před lidmi, nýbrž jen posměch a pronásledování, ať nedíme nic o tom, že by Pán Ježíš je byl oklamal, a oni už pro ten klam nebyli by měli příčiny k němu tak lnouti a pro něj obětovati se. Poněvadž však

pro Krista i smrt podstoupili, ač při zajetí jeho z bázně se rozutekli, patrno, jak hluboké bylo jejich přesvědčení, že v skutku z mrtvých vstal. Konečně nebyli by ani mohli klamati, i kdyby byli chtěli. Neboť při té opatrnosti, s kterou Židé zapečetili a osadili hrob stráží, nebylo možno vzíti tělo Páně, aby podvod nebyl zpozorován aneb alespoň co nejdříve nevyšel na jevo. Vždyť ani tehdy, kdyby bylo se jim podařilo mocí (které neměli však) aneb penězi pohnouti stráž k mlčení, nebyla by se věc dlouho udržela v tajnosti již proto, že by o ní bylo vědělo několik osob. — A že by byli tolik tisíc lidí obrátili ke Kristu pouhou smyšlenkou v době, kdy bylo ještě lze o pravdě se přesvědčiti, nebude zajisté nikdo věřiti.

Vstal pak Kristus z mrtvých mocí božskou, tou, kterou má Bůh Otec, a která i jemu jako Bohu patří. Proto Písmo sv. praví brzy, že Otec vzkřísil Krista, brzy, že Pán Ježíš sám vstal z hrobu mocí vlastní (božskou).

Hledíc však k tomu, že Kristus Pán své z mrtvých vstání předpověděl jako vzkříšení sebe sama, jest z mrtvých vstání to na výsost důležito tím, že jest největším a nutným důkazem božského poslání a božství jeho, jakož i důkazem moci, kterou mají jeho zázraky a zaslíbení. Svatý Pavel vyjádřil to slovy: Nevstal-li Kristus z mrtvých, marné jest kázání naše, a marná i víra naše. I jest proto vzkříšení to základem naší víry a naděje v něho, tak že s klesáním víry ve vzkříšení jeho nutně klesá i víra v jeho božství a naděje ve slavné vzkříšení naše.

Vstal pak Pán Ježíš s tělem oslaveným, podobným tomu, jaká budou těla spravedlivých po vzkříšení, s tělem tedy nesmrtelným, rychlým a duchovním, tak že mohl projíti zavřenými dveřmi, rychle z místa na místo se dostati a vznésti se k výšinám nebeským, s tělem slavným či lesknoucím se, ač lesk či záři tu do svého nanebevstoupení zakrýval. Že všecky rány jeho zahojily se, netřeba podotýkati. Pouze pět jizev či ran ponechal si ze všech, jež utrpěl, a to na rukou, nohou a v boku. Ponechal si je as proto, *a)* aby byly důkazem, že vstal s týmž tělem, ve kterém trpěl;

b) aby byly znamením jeho vítězství nad smrtí a ďáblem; *c)* aby byly ustavičnou památkou na nekonečnou lásku jeho k lidem a proto útočištěm hříšníkův i spravedlivých; neboť tím, že rány ty chová stále na svém těle oslaveném i v nebi, představuje ustavičně Bohu Otci, co za nás trpěl, a tak obnovuje i v nebi oběť svou; *d)* aby byly útěchou a radostí spravedlivým, zahanbením pak a hrůzou nespravedlivým v den soudu.

Co se týká evangelických zpráv o tom, Matouš vypravuje ve shodě s ostatními evangelisty, kterak ženy zbožné šly v neděli záhy z rána ke hrobu. Samojediný pak zjevuje podivuhodné zjevy, jež se udály u hrobu po vzkříšení: zemětřesení a zjevení se jednoho anděla, jenž odvalil kámen od hrobu, jakož i že vojáci postrašeni jsouce utekli. Zároveň s Markem a Lukášem líčí, kterak anděl rozmlouval se ženami u hrobu; s Markem pak samotným, kterak anděl přikázal ženám, aby oznámily apoštolům, že Kristus vstal z mrtvých a že mají odjíti do Galilee. Opět Matouš sám zmiňuje se o tom, kterak Kristus ukázal se ženám, když se vracely od hrobu, kterak se chopily nohou jeho a klaněly se mu, a kterak jim opakoval rozkaz, daný již od anděla, co mají zvěstovati apoštolům. Potom líčí, kterak vojáci podali zprávu velekněžím o tom, co se událo u hrobu, a kterak od nich byli podplaceni, aby řekli, že učeníci vzali tělo Kristovo, když spali; konečně podává zprávu o tom, kterak se Pán Ježíš ukázal apoštolům na jedné hoře v Galilei. Vypravuje tedy Matouš pouze o dvou zjeveních Kristových, a to o zjevení se *a)* ženám vracejícím se od hrobu v den vzkříšení, a *b)* o zjevení se apoštolům v Galilei více než za 8 dní po vzkříšení.

Zpráva Markova o návštěvě žen u hrobu jest sice kratší než Matoušova, ale ona zmiňuje se též o tom, s jakou úzkostí se ženy ptaly vespolek, kdo jim odvalí kámen. Rozkaz, který dal anděl ženám, jest u Marka o to úplnější, že mimo sbor apoštolský jmenuje výslovně Petra, jemuž mají oznámiti Kristovo vzkříšení. O tom se nezmiňuje, že se jim na cestě Pán Ježíš ukázal, ale udává, že proto se vracely od hrobu, poněvadž na ně přišel strach a hrůza. O Kri-

stových zjeveních vypravuje jen stručně, a to o třech: *a)* Marii Magd. v den vzkříšení ráno (3.), *b)* učeníkům jdoucím do Emaus tentýž den odpoledne (4.) a *c)* apoštolům v den nanebevstoupení (5.).

Také Lukášova zpráva o návštěvě žen u hrobu jest krátká, ač i ta má své zvláštnosti; zmiňuje se totiž o dvou andělích, jež spatřily ženy u hrobu (Mat. a Mar. o jednom), a pomlčuje o tom, co dle Matouše a Marka měly oznámiti apoštolům, ale sděluje poučení, které dali andělé ženám, že totiž Kristus dle vlastních slov svých musil umříti a z mrtvých vstáti. Zmíniv se pak krátce o návštěvě Petrově u hrobu, vyličuje těchto čtvero zjevení: *a)* Petrovi v den vzkříšení (6.), *b)* učeníkům jdoucím do Emaus (podobně jako Marek, jen že mnohem podrobněji), *c)* apoštolům večer v den vzkříšení (7.) a *d)* v den nanebevstoupení.

Zpráva Janova liší se v mnohé příčině od zprávy synoptikův. Zmiňuje se sice také o návštěvě u hrobu, ale jen potud, pokud Marie Magd. přišla a spatřivši hrob otevřený hned odebrala se k Petrovi podat mu zprávy o tom. Na to líčí podrobně a živě, kterak Petr a Jan navštívili hrob, kterak se Pán Ježíš ukázal po odchodu obou apoštolů Marii Magd., večer pak apoštolům všem vyjma Tomáše, 8 dní na to pak všem, i Tomášovi, a konečně sedmi učeníkům u jezera Genezaretského, při čemž odevzdal Petrovi primát. Vypravuje tedy Jan o čtveru zjevení, z nichž dvoje jest, jež pouze on sděluje (apoštolům všem i s Tomášem, u jezera Genez.).

Vypravují tedy evangelisté celkem o devíti různých zjeveních se Páně. Ve zprávách jejich vyskytají se sice zdánlivé nesrovnalosti; ty však vyrovnají se snadno, jakmile se jednotlivé události uvedou v patřičný pořádek. Mimo to dle sv. Pavla (1. Kor. 15, 7.) ukázal se zvlášť i Jakubovi Ml. a dle tradice Panně Marii, jí pak nejdříve. Dle tradice té Panna Maria neodešla od hrobu po jeho pohřbu, ale vytrvala v takové blízkosti, jak vůbec stráž dovolila, jsouc pevně přesvědčena, že brzy vstane Syn její z mrtvých. Proto Pán Ježíš odměnil ji a vyznamenal tím, že se jí ukázal nejdříve, a to hned, jak vstal z mrtvých.

Sledovaly pak události ty pravdě nejpodobněji tímto postupem: Nejprve (po Panně Marii) ukázal se Pán Ježíš Marii Magdaleně, potom jiným ženám na cestě, odpoledne téhož dne učeníkům jdoucím do Emaus, na to Petrovi, a večer desíti apoštolům za nepřítomnosti Tomáše. V neděli na to ukázal se opětně všem apoštolům i Tomášovi. Několik dní na to v Galilei u jezera Genezaretského, a později na jedné hoře, a konečně v den nanebevstoupení v Jerusalemě.

Hlava II.

První zprávy o Kristově z mrtvých vstání.

a) Ženy u hrobu. Zjevení andělské.

Matouš 28, 1 - 8.

1. Pozdě pak v sobotu, [1]) když již svítalo na první den po sobotě, přišla Maria Magdalena a druhá Maria, aby pohleděly na hrob.

2. A aj, zemětřesení stalo se veliké: nebo anděl Páně sestoupil s nebe a, přistoupiv, odvalil kámen [2]) a posadil se na něm.

3. Byl pak obličej [3]) jeho jako blesk, a roucho jeho bílé [4]) jako sníh.

Marek 16, 1—8.

1. A když pominula sobota, Maria Magdalena a Maria Jakubova a Salome nakoupily vonných mastí, aby přijdouce pomazaly Ježíše.

2. A velmi ráno, první den po sobotě, přišly k hrobu, když (již) [5]) slunce vzešlo.

3. I pravily vespolek: Kdo nám odvalí kámen ode dveří hrobových?

4. A pohlédše, uzřely, že ká-

---

[1]) Tak podle textu řeckého, jenž má ὄψὲ δὲ σαββάτων. Vulgata a po ní i překlad český překládá chybně: Vespere autem sabbati — Na skonání (večer) pak soboty. Neboť že nebyl teprv večer, nýbrž již velmi pozdě na noc, udává sv. Matouš sám slovy τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων = když již svítalo na první den po sobotě (na neděli).

[2]) Některé kodexy kladou za slovo »kámen« (λίθον) slova: od dveří (ἀπὸ τῆς θύρας). Ale v kod. ℵ B D, jakož i ve Vulgatě scházejí slova ta.

[3]) Řecky ἰδέα = podoba.

[4]) Slovo bílé (λευκὸν) vynechávají některé rukopisy pozdější, jakož i Vulgata.

[5]) Slovo »již«, které má Vulgata (jam), vyskytá se pouze ve dvou majuskulích.

4. A pro strach před ním zachvěli se strážní a učiněni jsou jako mrtví.
5. I odpověděv (promluviv) anděl, řekl ženám: Nebojte se vy! Neboť vím, že hledáte Ježíše, kterýž byl ukřižován.
6. Není ho tuto; vstalť jest zajisté, jakož byl řekl; pojďte a vizte místo, kdež byl položen Pán.
7. A odejdouce rychle, povězte učeníkům jeho, že vstal z mrtvých: a aj předchází vás do Galilee, tamť jej uzříte; aj pověděl jsem vám.
8. I vyšly rychle z hrobu s bázní a radostí velikou a běžely, aby zvěstovaly to učeníkům jeho.

men jest odvalen; byl zajisté veliký velmi.
5. A všedše do hrobu, uzřely mládence, an sedí na pravici, oděn rouchem bílým; i ulekly se.
6. On pak řekl jim: Nebojte se: Ježíše hledáte Nazaretského, ukřižovaného; vstalť jest, není ho tuto; aj místo, kdež jej byli položili.
7. Ale jděte, povězte učeníkům jeho i Petrovi, že vás předejde do Galilee: tam jej uzříte, jakož pověděl vám.
8. A ony vyšedše, utekly od hrobu; nebo přišel na ně strach a hrůza; a nikomu nic neřekly; neboť se bály.

Lukáš 24, 1—8.

1. První pak den po sobotě záhy z rána přišly k hrobu, nesouce vonné věci, kteréž byly připravily.
2. I nalezly kámen od hrobu odvalený.
3. A vešedše (do hrobu) nenalezly těla Pána Ježíše.
4. I stalo se, když byly proto na mysli zkormouceny, aj dva muži stáli vedle nich v rouše stkvoucím.
5. Když pak se bály a tváře k zemi schýlily, řekli k nim: Co hledáte živého mezi mrtvými.
6. Není ho tuto, ale vstalť jest. Rozpomeňte se, kterak mluvil vám, když byl ještě v Galilei,
7. řka: Syn člověka musí býti vydán v ruce lidí hříšných, a býti ukřižován a třetího dne vstáti z mrtvých.
8. I rozpomenuly se na slova jeho.

Jan 20, 1. 2.

1. První pak den po sobotě přišla Maria Magdalena k hrobu ráno, když ještě byla tma, a uzřela kámen od hrobu odvalený.
2. I běžela a přišla k Šimonovi Petrovi a k jinému učeníku, jehož miloval Ježíš, i dí jim: Vzali Pána z hrobu, a nevíme, kde ho položili.

Z těch žen, kteréž byly při pohřbu Páně, připravily si některé již v pátek ještě před slunce západem mast

k pomazání Páně (Luk. 23, 56). Byly to as ty, které bydlely v Jerusalemě, jmenovitě Johanna, manželka Chusy, úředníka Heroda Ant., kteráž bydlela zajisté se svým manželem v paláci Hasmoneovců (na Sioně), a snad ještě některé jiné ženy, které přišly z Galilee, s sebou na noc vzala. (Srovn. Luk. 23, 56; 24, 10; 8, 2.) — Maria Magd pospíchala as v pátek již domů, do Bethanie, poněvadž se blížil západ slunce a s ním povinnost klidu sobotního; s ní pak odebraly se tam bezpochyby i Marie, matka Jakubova (manželka Alphaeova), a Salome. Ty strávily sobotu v plném klidu; ale po západu slunce (když přestala povinnost klidu) nakoupily si Maria Magd., Marie Jakobova a Salome masti, aby přijdouce pomazaly Ježíše (Mar. 16, 1.), po případě přikoupily si k tomu, co již měly, jestli totiž také již v pátek si něco připravily. V neděli pak vyšly ještě za tmy z Bethanie a braly se k Jerusalemu, kamž dorazily, když počalo svítati, ale přece tak záhy, že ještě bylo temno. Na cestě radily se, kdo jim odvalí kámen (Mar. 16, 3.). Nevěděly tedy ani, že jest kámen zapečetěn, ani že tam stojí stráž, zajisté proto, poněvadž celou sobotu strávily v úplném klidu. Brzy pak, zdá se, že Maria Magd. předběhla ženy ostatní, tak že přišla ke hrobu nejprve; neboť dle Jana (20, 1.) přišla ke hrobu, když ještě bylo temno, ostatní však dle Marka, když již slunce vyšlo. (16, 2.)

Mezitím však co byly na cestě (ne-li ještě o něco dříve) vstal Pán Ježíš z mrtvých a vyšel zavřeným hrobem ven nejsa viděn od nikoho. V touž dobu nastalo zemětřesení a anděl sestoupiv s nebes v podobě mládence, jehož obličej byl jako blesk a roucho jako sníh, odvalil kámen hrobový a posadil se na něm z počátku (Mat. 28, 2), potom však usadil se v hrobě samém (Luk., Mar.). Oboje (zemětřesení a zjev andělův) stalo se za tím účelem, aby dosvědčilo se nejprve stráži, potom i ženám, že Pán Ježíš vstal z mrtvých. Ale zemětřesení bylo omezeno na nejbližší okolí, jakož souditi lze z toho, že ženy nečiní o něm žádné zmínky. Stráž zděsila se ovšem zjevů těch a když se vzpamatovala, dala se na útěk, tak že, jak se zdá, Magdalena

přišedši k hrobu nikoho z vojínů tam již nezastihla. A spatřivši, že kámen odvalen, domnívala se, že někdo vzal tělo Páně; a proto obrátila se hned a spěchala k Petrovi, který nedaleko, bezpochyby v západní části Sionu, snad i s Janem bydlel, aby mu podala zprávu o tom. Šla právě k nim, poněvadž Petr byl hlavou apoštolův, Jan miláčkem Páně. Hned po ní přišly i družky její, Marie, Jakubova matka, a Salome; a spatřivše ještě venku před vchodem do předsíně hrobové, že kámen u vchodu do hrobové komory jest odvalen, vešly dovnitř »do hrobu«, t. j. do předsíně. Odtud spatřily, kterak v hrobě na pravici sedí mládenec — t. j. anděl v podobě mládence v rouše bělostkvoucím na znamení radostného poselství, jež měl jim podati. Anděl ten povzbudil je, by se nebály, a oznámiv jim, že Pán Ježíš vstal z mrtvých, vyzval je, aby vešly dovnitř — do komory hrobové a popatřily na místo, kde byl položen Pán (Mat. 28, 5. 6.; Mar. 16, 4—6.). Zároveň přikázal jim, aby rychle odebraly se k apoštolům a oznámily jim, jmenovitě Petrovi, že Pán Ježíš vstal z mrtvých, a že se jim ukáže v Galilei. Petrovi zejména měly podat zprávu tu, bezpochyby proto, že byl hlavou apoštolů; a zajisté i proto, aby byl upokojen a ujištěn, že pádem svým apoštolátu nepozbyl. Do Galilee pak měly se odebrati, poněvadž již při poslední večeři slíbil Pán Ježíš, že se jim v Galilei ukáže po svém vzkříšení, jakož i proto, že tam činnost messianskou započal, nejvíce rozvinul, tam apoštoly vyvolil, Petrovi primát slíbil a proto tam též jim se ukázati a Petrovi primát dáti chtěl. —

Sotva odešly ony ženy, přišla Johanna s družkami svými ke hrobu a obdržely taktéž zprávu, že Pán Ježíš vstal z mrtvých, a to od dvou andělů. Aby pak tím spíše uvěřily zprávě té, upozornili je andělé na to, kterak Pán Ježíš už v Galilei předpověděl, že musí trpěti a vydán býti v ruce hříšníkův. I rozpomenuly se ženy na slova ta, a snad i divily se, že slov tak jasných nepochopily hned, a vyšedše ze hrobu, šly, aby podaly radostnou zvěst apoštolům. Na cestě setkaly se s Marií, matkou Jakubovou, a se Salome. Ty neřekly dosud apoštolům nic o tom, co byly viděly

a co jim anděl přikázal, a to pro bázeň, která je pojala patřením na zjev andělský (Mar.). Když však se nyní setkaly s Johannou a jejími družkami a uslyšely, že i ony viděly anděla, odešly s nimi společně k apoštolům i k jiným učeníkům Páně a pověděly jim vše, co viděly a slyšely [1]) (Luk. 24, 10.). Ti však nevěřili

---

[1]) Způsobem tímto, jímž co do podstaty, máme za to, vyrovná se nejs áze a nejsprávněji neshoda, která se jeví ve zprávách evangelních a v tom záleží, že *a*) dle sv. Matouše přišly k hrobu Maria Magdalena a druhá Marie (matka Jakuba Ml.), když svítalo, dle Marka Maria Magdalena a Marie, matka Jakubova, a Salome, když slunce vzešlo, dle Lukáše Maria Magdalena a Johanna a Maria, matka Jakubova, a jiné ženy, časně ráno, dle Jana Maria Magdalena, když ještě byla tma; *b*) že dle Matouše a Marka ukázal se ženám anděl jeden, dle Lukáše andělé dva; *c*) že dle sv. Matouše a Lukáše ženy oznámily učeníkům Kristovo z mrtvých vstání, jakož byl anděl přikázal, dle sv. Marka však pro strach neřekly nic. Neboť že Maria Magdalena předešla ostatní, bylo zajisté přiměřeno té lásce, kterou ona lnula ke Kristu a která poháněla ji, aby již již byla u hrobu. Že pak Johanna a ty družky její, které s ní přišly z Galilee, spíše bydlely v Jerusalemě po čas svátků velikonočních než v Bethanii, lze souditi z toho, že Johanna jakožto manželka Chusy, úředníka Herodova, spíše as hledala pohostinství v paláci Herodově, kde snad i manžel její byl, než u lidí cizích, byť i láskou, kterou měli ke Kristu, sdružených. Bydlela-li však v Jerusalemě s družkami svými, přišla sotva ke hrobu zároveň s těmi, kteréž vyšly z Bethanie. — Že sv. Lukáš najednou uvádí ve své zprávě nejen Marii Magdalenu a Marii, matku Jakubovu, nýbrž i Johannu a jiné ženy, není na odpor našemu náhledu, jako mu není na odpor, že Jan mluví pouze o příchodu Magdaleny, ostatní pak o příchodu Magdaleny a žen jiných. Neboť Lukáš nemíní uváděti ženy jako svědky Kristova vzkříšení, nýbrž mluví o nich pouze proto, aby učinil si úvod ke zprávám o zjeveních, jichž dostalo se učeníkům. Proto nezmiňuje se o jednotlivostech, nýbrž jedná o nich toliko úhrnečně. Svatý Jan pak mluví proto pouze o příchodě Marie Magdaleny, poněvadž chtěl vylíčiti zjevení, jehož se jí dostalo. Pomlčuje však o ostatních, nikterak nepopírá, že ještě jiné ženy přišly ke hrobu. Nicméně většina exegetův myslí, že všecky ženy, jak Marie Magdalena a Marie, matka Jakubova, a Salome, tak Johanna a družky její, přišly ke hrobu (všecky z Bethanie) najednou, leč že snad Magdalena předběhla a přišla o něco dříve. Ti vyrovnávají pak neshodu mezi evangelními zprávami tvrzením, že sice všem ukázali se andělé dva, ale jeden jen že mluvil jménem obou, a o tom že zmiňuje se Matouš a Marek, Lukáš pak že činí zmínku o obou. Ženy pak zpočátku sice že bály se a ze strachu nic neřekly učeníkům, jakož vypravuje Marek, potom však že zmuživše se a dověděvše se i o zjevení, kterého dostalo se Marii Magdaleně, spo-

jim. Ano slova jejich zdála se jim bláznovstvím. Jako smrt Kristova byla v očích jejich tak velikým neštěstím a tak málo srovnatelna s nadějemi, které si činili o Vykupiteli, že druhdy slyšíce předpověď Kristovu o smrti jeho, nevěřili, že by Kristus rozuměl výrok svůj o smrti skutečné, a proto neporozuměli jí, tak vzkříšení Páně bylo jim tak velikým štěstím, že slyšíce o něm, nemohli mu ani uvěřiti. Počínali si tedy podobně, jako mnohý dosud, když dostává zprávu o nějakém štěstí zvláště velikém. Mezi apoštoly těmi však, zdá se, že nebyl Petr a Jan. Neboť, jak Jan sděluje, apoštolé ti odešli již po zprávě Marie Magdaleny hned ke hrobu. Lukáš ovšem praví, že ženy pověděly to jedenácti; a teprv na to vypravuje, kterak Petr běžel ke hrobu. Ale jak již řečeno, Lukáš vypravuje tu o ženách úhrnečně a ty zprávy, které nejprve podala Maria Magd. Petrovi a Janovi, a které na to jiné ženy sdělily s ostatními apoštoly, shrnuje v jedno. Toho mínění jest též Cornely. Jiní ovšem mají za to, že Petr a Jan byli také přítomni, a teprv potom že odešli ke hrobu. Tu by se musilo však připustiti, že Maria Magdalena nepředešla ostatních, nýbrž zároveň s nimi podala zprávu apoštolům (Luk. 24, 9—11. Mat. 28, 8.).

---

lečně oznámily vše apoštolům, jakož sděluje Matouš a Lukáš. Ano někteří myslí, že Maria Magdalena nepředešla ostatních, nýbrž s nimi přišla zároveň a s nimi též najednou oznámila apoštolům, i Petrovi a Janovi, co byla viděla a slyšela. Avšak s výkladem tímto těžko lze srovnati zprávu sv. Marka o tom, že ze strachu nic (alespoň z počátku) nepověděly, s tím, co sv. Lukáš praví, že k vyzvání apoštolů, aby rozpomenuly se na to, co Kristus již v Galilei předpověděl, rozpomenuly se na slova ta a navrátivše se zvěstovaly věc apoštolům. Neboť k vyzvání onomu rozpomenuly se zajisté na slova Kristova hned. A po rozpomenutí tom sotva prodlévaly s vykonáním toho, co jim anděl předpověděl, nepochybujíce pranic, že Pán Ježíš vskutku z mrtvých vstal. — Co se týká ještě nepatrného rozdílu, kterýž jest mezi Matoušem a Markem v příčině času, že totiž dle Matouše ženy přišly k hrobu, když svítalo, dle Marka, když slunce vzešlo, třeba považiti, že v Palestině svítání trvá velmi kratince, tak že co do věci rozdílu není, zvláště hledí-li se k tomu, že slova Matoušova »přišly, aby pohleděly na hrob« mohou rozuměti se také o okamžiku, kdy ještě u hrobu nebyly.

b) Petr a Jan u hrobu.

Lukáš 24, 12.

12. Tedy Petr vstav, běžel k hrobu a nakloniv se, uzřel prostěradla, ana sama leží; i odešel domů,[1]) divě se tomu, co se stalo.

Jan 20, 3—10.

3. Tedy vyšel Petr i ten druhý učeník a šli k hrobu.

4. Běželi pak obadva spolu: a ten druhý učeník[2]) předběhl spíše Petra a přišel první k hrobu.

5. A nachýliv se uzřel prostěradla položená, ale nevešel.

6. Přišel tedy Šimon Petr, jda za ním a vešel do hrobu, i uzřel prostěradla položená,

7. a roušku, kteráž byla na hlavě jeho, ne s prostěradly položenou, ale obzvláště na jednom místě svinutou.

8. Potom tedy vešel tam i ten učeník, kterýž byl první přišel k hrobu, a uzřel a uvěřil;

9. neboť ještě neznali Písma, že měl z mrtvých vstáti.

10. I odešli učeníci zase domů.[3])

Petr a Jan, uslyševše od Marie Magdaleny, že tělo Kristovo jest vzato, spěchali hned ke hrobu, aby sami viděli a posoudili, kolik jest pravdy na zprávě její. Běželi sice obadva, neboť oba lnuli vroucí láskou ke Kristu a zajímali se opravdově o všecko, co týkalo se milovaného mistra jejich. Ale Jan, jsa mladší, předhonil Petra a přišel ke hrobu dříve. Do něho však nevkročil, buď že měl zření k staršímu druhu svému a chtěl mu dáti přednost jakožto hlavě apoštolův, aneb

---

[1]) πρὸς ἑαυτὸν — k sobě, t. j. domů, či do svého bytu. Vulgata, český překlad a jiní vztahují slova ta nevhodně k slovu θαυμάζων = mirans = divě se (sám u sebe).

[2]) »Ten druhý učeník« (ὁ ἄλλος μαθητής) byl sv. Jan evangelista sám. Souditi to lze jednak z toho, že on vůbec neudává jména svého výslovně, nýbrž tímto neb podobným rčením sebe označuje, jednak z té živosti, s kterou tuto událost líčí, zmiňuje se o nejmenších podrobnostech.

[3]) πρὸς ἑαυτούς = k sobě, t. j. domů.

že zdržovala jej bázeň věku mladistvého. Ale nakloniv se, pohlédnul do hrobu z venku; a uzřel prostěradla složená, kterými byli ovinuli tělo Páně při pohřbu.

Hned na to přišel Petr, a spatřiv hrob otevřený, nerozpakoval se, ale podle ohnivé a rozhodné povahy své vešel ihned do hrobu a pozoroval. Neviděl tam však také nic jiného, než prostěradla v pořádku složená a roušku, kterou byla ovinuta při pohřbu hlava Kristova. Andělů nebylo již tam. Neboť ti zjevili se pouze k tomu, aby dali první zprávy o Kristově vzkříšení.

Za Petrem vešel potom Jan. A tu zajisté oba uvažovali, i jak bylo tělo Páně položeno při pohřbu, i jak složena jsou roucha, jimiž bylo tělo ovinuto, i jak hrob vůbec vypadá. A po úvaze té uznali, že tělo Kristovo nemohlo ani propadnouti se do země při zemětřesení, poněvadž nebylo tam žádných trhlin tak velikých, ani ukradeno býti, poněvadž by zločinec nebyl dával prostěradla do takového pořádku. I rozpomenuli se as na předpověď Páně, kterouž byl dal o svém z mrtvých vstání, a uvěřili, že vstal z mrtvých.

O sobě alespoň tvrdí to evangelista slovy: i viděl a uvěřil. Nepraví ovšem zřejmě, že uvěřil v Kristovo vzkříšení, nýbrž jen že uvěřil. Že však nelze slova ta vykládati o víře, že pravda jest, co zvěstovala jim Magdalena, jakož vykládali Augustin, Theofylakt, Tomáš Akv., Erasmus, Calmet, Schegg, a j., jest na bíledni. Neboť že kámen jest odvalen a hrob prazdný, to viděli již dříve. A věřiti, že tělo Páně bylo ukradeno, nemohli vůbec při tom stavu a pořádku, v jakém shledali hrob a věci v něm. Také nelze rozuměti výraz onen všeobecně jen o víře ve Vykupitele; neboť výklad ten nepřiléhá pranic k souvislosti. Uváží-li se však, s jakou bedlivostí sv. evangelista líčí vše, co on a co Petr v hrobě viděli, a jak úzce pojí slova uviděl a uvěřil a připomene-li se, že sv. Jan výrazu věřiti užívá obyčejně o víře v pravdy náboženské, nebude zajisté lze neuznati, že evangelista mluví tuto o víře v Kristovo z mrtvých vstání.

Zda Petr také v tu chvíli uvěřil, nepraví sice sv. Jan; neboť o něm ukončil již zprávu svou sdělením,

že vešel do hrobu a prohlédnul jej. Avšak souditi to lze z toho dojmu, s kterým odešel od hrobu. Odešelť, jak praví Lukáš, divě se tomu, co se stalo. Ta slova zajisté nesvědčí o nevěře, jak někteří vykládají, nýbrž o víře, kterou pojal Petr. Vždyť podobných slov užil druhdy Lukáš i o Panně Marii a sv. Josefu (2, 18. 19), a přece nechtěl říci, že by byli nevěřili. Také nejsou náhledu tomu na překážku slova, která dále praví svatý Jan řka: neboť ještě neznali Písma, že měl z mrtvých vstáti (v. 9). Neboť jimi neudává nic jiného, než příčinu, proč teprv nyní uvěřil, ač nejen od Krista, nýbrž již i v Starém Zákoně bylo předpověděno, že vstane z mrtvých. Proto totiž neuvěřil dříve, poněvadž ani on ani ostatní učeníci neznali t. j. nerozuměli náležitě oněm výrokům Písma sv. a Kristovým, jimiž bylo předpověděno, že Pán Ježíš vstane z mrtvých.

Hlava III.

Pán Ježíš zjevuje se svým věrným. Zatvrzelost knížat kněžských.

a) Pán Ježíš zjevuje se Marii Magdaleně.

Jan 20, 11—18.

11. Maria pak stála venku u hrobu, plačíc. A když plakala naklonila se a nahlédla do hrobu.
12. I uzřela dva anděly v bílém rouše sedící, jednoho u hlavy, a druhého u nohou, kdež bylo položeno tělo Ježíšovo.
13. Ti řekli jí: Ženo, co pláčeš? Dí jim: Vzali Pána mého, a nevím, kde ho položili.
14. To když řekla, obrátila se zpátkem a uzřela Ježíše, an stojí, ale nevěděla, že by to byl Ježíš
15. Dí jí Ježíš: Ženo, co pláčeš? Koho hledáš? Ona domnívajíc se, že to jest zahradník, řekla jemu: Pane, vzal-lis ty jej, pověz mi, kde jsi ho položil, a já jej vezmu.

Marek 16, 9—11.

9. Vstav pak (Ježíš) z mrtvých ráno, první den po sobotě, ukázal se nejprve Marii Magdaleně, z nížto byl vyhnal sedm duchův zlých.
10. Ona šla a zvěstovala to těm, kteří s ním bývali, kteřížto lkali a plakali.
11. A oni uslyševše, že jest živ a od ní viděn byl, nevěřili.

16. Dí jí Ježíš: Maria! Obrátivši se ona, řekla jemu: Rabbóni [1]) (což se vykládá: mistře).
17. Dí jí Ježíš: Nedotýkej se mne, neboť jsem ještě nevstoupil k Otci svému: ale jdi k bratřím mým, a pověz jim: Vstupuji k Otci svému a k Otci vašemu, k Bohu svému a k Bohu vašemu.
18. Přišla Maria Magdalena zvěstujíc učeníkům: Viděla jsem Pána, a toto mi pověděl.

Petr a Jan shlédnuvše hrob a přišedše k víře, že Pán Ježíš vstal z mrtvých, vrátili se zase do města. Ale Magdalena, kteráž přišla hned za nimi, zůstala u hrobu venku plačíc. Jak dlouho tam byla, není známo; možná, že dosti dlouho. Bolest zajisté a láska ke Kristu nedovolovaly jí, aby odcházela. Plačíc pak, naklonila se a nahlédla do hrobu (t. j. zvenku do předsíně či vestibula, nahlédla nízkými dveřmi do komory hrobové), zda snad nespatří tam Pána, po němž srdce její tolik prahlo. I uzřela tam dva anděly v rouše bílém, ani sedí jeden u hlavy, druhý u nohou, kde byli Pána položili. Byli to bezpochyby titíž, kteří ukázali se dříve ženám. Ti ptali se jí, proč pláče. Chtěli tak jednak obrátiti pozornost na sebe a sděliti s ní soucit, jednak příležitost vzíti, aby jí oznámili radostnou zvěst o Kristově vzkříšení. Avšak ona nemyslíc na nic jiného než na Krista, nepocítila pražádného dojmu z toho, že bytosti vyšší se zjevily, a proto krátce jen odpověděla: Vzali Pána mého, a nevím, kam ho položili. A nestarajíc se již o ně obrátila se, nikoli že by snad cítila za sebou šumot blížícího se Pána, neb že by jí andělé byli dali pokyn očima, aby se obrátila, nýbrž že stále myslíc na Krista, pátravým zrakem rozhlédnouti se chtěla, zda někde neuvidí Pána, neb někoho, kdo by jí o něm zprávu dal.

---

[1]) Rabbóni místo Rabbuni jest po galilejsku vyslovená forma aramejská Ribbóni, jež vlastně znamená: mistře můj, ale užíváno bylo jí ve smyslu prostého: »mistře«, podobně, jako francouzského monsieur (= můj pane) užívá se ve významu: pane.

Upřímná tužba ta a vroucí láska byla odměněna. Jak se obrátila, stál Pán před ní a také tázal se jí, proč pláče a koho hledá; ale Maria nepoznala ho, buď proto, že měl tělo proměněno, aneb že Kristus sám působil, aby hned ho nepoznala. Že by ho proto nebyla poznala hned, poněvadž dosud nevěřila v jeho vzkříšení a tedy neměla ještě víry dosti pevné, jest pravdě nepodobno. Vždyť ani apoštolové nepoznali Pána Ježíše hned, když se jim ukázal u jezera Genezaretského, ačkoliv již od té doby, co je přesvědčil v Jerusalemě o svém vzkříšení, nepochybovali více o tom a tedy víru pevnou měli. Nepoznavši ho pak, myslila, že to jest zahradník, nikoliv proto, že by byl oblečen býval neb vypadal jako zahradník, nýbrž že tato myšlenka při objevení se cizího muže byla jí nejbližší. Majíc ho tedy za zahradníka, myslila, že o celé věci dobře ví, ano, že on sám uložil někam jinam tělo Páně. Proto žádala ho, by jí pověděl, kam položil jej, jestli ho vzal. Nejmenovala ani Krista jménem a přece myslila, že jí rozumí, koho myslí; neboť jsouc zaujata v mysli své zcela Kristem, nepomyslila ani, že by mohl někdo nevěděti, po čem duše její touží. Pravíc: »A já jej vezmu«, dala toliko výraz lásce své. Neběželoť jí předem o nic jiného, než aby tělo Páně měla. Co by s ním dělala, kam by je položila, na to tu chvíli ani nemyslila.

Poněvadž tedy nepoznala Pána Ježíše z podoby, promluvil na ni Ježíš obyčejným hlasem svým řka: Maria! A tu poznala ho již hned, a byla zjevem jeho tak dojata, že pro radost nemohla promluviti leč slovo: Mistře. A padnuvši k nohám jeho, vztáhla ruce a chtěla obejmouti je a tak držeti se Krista déle, jakoby se bála, že hned zase odejde od ní. Činila to nikoli proto, že by se byla chtěla přesvědčiti, zda to jest vskutku Pán Ježíš sám, neb jeho duch, jakož myslí Mayer a W. Grimm — vždyť dala víru svou na jevo zvoláním »mistře«, hned jak uslyšela známý hlas mistra svého; ale proto chtěla obejmouti nohy jeho a déle držeti se ho, poněvadž chtěla dáti výraz své lásce a úctě a snad i tužbě, aby neodcházel od ní.

Ale Pán Ježíš nedovolil jí, aby se ho dotknula. Pravilť: Nedotýkej se mne, ale jdi k bratřím mým a pověz jim: Vstupuji k Otci svému a k Otci vašemu a k Bohu svému a k Bohu vašemu. Slovy těmi nikterak nemínil říci, aby ustala již objímati nohy jeho, jakoby již jakousi chvíli se ho byla držela, a nyní jej pustiti měla.[1]) Neboť výklad tento odporuje úplně znění slov Páně; nýbrž skutečně nedovolil jí ani, aby se ho dotknula. Učinil tak, nikoliv že by se takové dotknutí a obejmutí nesrovávalo se slušností[2]) a úctou jemu povinnou,[3]) ani, že by se byl bál, aby se neobnovily jeho rány.[4]) Vždyť hned na to dovolil to ženám, kterým se ukázal, a o týden později vyzval Tomáše, aby i ruce své vpustil v místo ran a ruku svou vložil v bok jeho. Také nebyla příčina zákazu toho v tom, že by byl chtěl, aby bez odkladu podala apoštolům zprávu o jeho z mrtvých vstání.[5]) Neboť ani tento výklad nesrovnává se zcela se souvislostí. Ale proto zabránil jí v tom, poněvadž chtěl dílem potěšiti ji ujištěním, že pobude tu na zemi ještě nějaký čas a tedy bude míti ještě příležitost, aby ho spatřila a užila, dílem připraviti ji znenáhla na tu dobu, kdy nebude již více dlíti mezi svými viditelně[6]). Z té příčiny pravil: »Neboť jsem ještě nevstoupil k Otci svému«. Ale zároveň vzkázal po ní apoštolům, že již brzy vstoupí na nebesa, a to slovy: »Vstupuji k Otci svému a k Otci vašemu, Bohu svému a Bohu vašemu«. Užil při tom času přítomného místo budoucího, aby naznačil, že jistě a v době nedaleké stane se, co praví. Že slova: »jdu k Bohu svému« řekl jako člověk, netřeba zvláště připomínati. Apoštoly nazval bratry svými, řka: »Pověz bratřím mým«, a to ne tak proto, aby ujistil je, že nehorší se na ně, že ho opustili, jako

---

[1]) Camus, Meschler.
[2]) Meyer.
[3]) Chrysost., Theodot., Euthymius, Theofylakt, Calvin, Jansen, Toletus.
[4]) Paulus.
[5]) Suarez, Bannez, Ribera, Cornel. a Lapide, Calmet, Bengel, Pölzl a j.
[6]) Baur, Weisz, Haneberg, Schanz.

spíše proto, aby ukázal, že po dokonaném vykoupení přijati jsou za dítky Boží a tím i za jeho spolubratry.

K vyzvání Kristovu Maria Magdalena odešla a oznámila apoštolům a učeníkům Páně, že viděla Pána. Se všemi učeníky však sotva mluvila o tom; neboť učeníci jdoucí do Emaus nevěděli nic o věci té; možná však, že již odešli, než Magdalena vrátila se po druhé od hrobu, aneb že Magdalena zpravivši o Kristově vzkříšení pouze apoštoly, odešla do Bethanie.

b) Pán Ježíš ukazuje se ženám.

Matouš 28, 9. 10.

9. A hle, Ježíš potkal se s nimi řka: Zdrávy buďte! A ony přistoupivše, chopily se nohou jeho a klaněly se jemu.

10. Tedy dí jim Ježíš: Nebojte se. Jděte, zvěstujte bratřím mým, ať jdou do Galilee, tamť mne uzří.

O tomto zjevení se Pána Ježíše vypravuje pouze sv. Matouš. Klade je do té doby, když vracely se od hrobu ženy, kteréž byly šly s Magdalenou ke hrobu, ale od ní předběhnuty byly. Není však pravdě podobno, že sv. Matouš rozumí tím onu dobu, kdy vracely se od hrobu po prvé. Neboť učeníci jdoucí do Emaus věděli sice, že se ukázal ženám anděl, nic jim však nebylo známo o tom, že také Kristus zjevil se jim. Patrně tedy neukázal se ženám při prvním jejich návratu od hrobu, sice by ony vypravujíce o zjevení andělském byly zajisté pověděly též, že Krista viděly. Pravdě podobno tedy, že odebraly se ještě jednou ke hrobu a teprv tehdy, když po druhé, snad až v poledne, se vracely, ukázal se jim Pán Ježíš, aby odměnil jejich vytrvalost. Potkav se s nimi, pozdravil je přívětivě, by je potěšil. Pravilť: Zdrávy buďte. A tu ony poznaly jej hned. I padnuvše k nohám jeho, chopily se jich a klaněly se mu, pranic nepochybujíce ani o skutečném z mrtvých vstání ani o božské velebnosti jeho. Brzy však zmocnila se jich bázeň nová, kterou působilo vědomí, že vyšší, božská bytost stojí před nimi. Proto Pán Ježíš znova těšil je slovy: »Ne' ojte se.« A chtěje více ještě odměniti jejich vytrvalost

a lásku, užil jich jako poselkyní ve věci přeradostné. Pravilť: Jděte, zvěstujte bratřím mým, ať jdou do Galilee, tamť mne uzří. Obnovil tak a potvrdil rozkaz, kterýž byl už dříve dal jim anděl. Obnovil jej pro jeho důležitost, snad i proto, že as těžko bylo apoštolům opustiti místo, kde tak důležité a dojemné události se sběhly. Pozoruhodno však jest, že neřekl již, aby oznámily, že vstal z mrtvých. Neboť ukázal-li se jim teprv později, kolem poledne, věděli již apoštolé, že vstal z mrtvých. Apoštoly pak nazývá opětně bratry svými, i aby ukázal jim lásku svou i aby upozornil je na vysokou důstojnost synovství Božího, kterého se jim dostalo pro jeho smrt obětnou.

c) Velerada podplácí stráž.

Matouš 28, 11—15.

11. Když pak ony odešly, aj, někteří ze strážných přišli do města, a oznámili knížatům kněžským všecko, co se bylo stalo.

12. A ti shromáždivše se se staršími a uradivše se, dali mnoho peněz vojákům,

13. řkouce: Pravte: Učeníci jeho přišli v noci a ukradli jej, když jsme my spali.

14. A uslyší-li o tom vladař, my ho přemluvíme a vás bezpečny učiníme.

15. A oni vzavše peníze, učinili, jakož byli naučeni. I rozhlášeno jest slovo to u Židův až do dnešního dne.

Také tuto zprávu podává pouze sv. Matouš. Dává ji pak zajisté proto, poněvadž sám jediný též zmínil se o tom, že stráž byla k hrobu dána, a že z této události poznává se zvlášť jasně, jak velice zatvrdili se náčelníci židovští, a jak ukázali se nehodnými království messianského.

Také nepřátelům Kristovým dána jest řízením Božím zpráva o jeho z mrtvých vstání, aby neměli pražádné výmluvy pro svoji nevěru. Dána jest jim skrze svědky věci dobře znalé, skrze některé ze strážných, t. j. ne skrze všecky ty vojíny, kteří byli určeni ke stráži, nýbrž skrze ty dva neb čtyři, kteří při vzkříšení Páně právě stráž měli.

Ti přišli k velekněžím as v touž chvíli, kdy odešly do města ženy, kterýmž se byl Pán Ježíš ukázal na cestě, tedy nikoli hned z rána, nýbrž později. Neboť, jak řečeno, ženám oněm ukázal se Pán Ježíš pravdě podobno až při druhém jejich návratu, a to snad až kolem poledne. Kdy však odešli oni strážní od hrobu, evangelista nepraví. Někteří myslí, že zdrželi se tam delší dobu, ježto prý přišedše zase k sobě ukryli se a z úkrytu toho pozorovali a naslouchali tomu, co andělé říkali ženám (Cornel. a Lapide). Avšak mínění toto není pravdě podobné. Neboť vojínové ti dle sdělení sv. Matouše poděsili se tou měrou mimořádnými zjevy, jež staly se při Kristově vzkříšení, že stali se jako mrtví. Při takovém strachu však sotva zůstali u hrobu, když zase přišli k sobě, nýbrž, jak zcela přiměřeno jest povaze lidské a přirozenosti věci, dali se zajisté na útěk hned. Nešli však přímo k velekněžím, nýbrž as do strážnice, či tam, kde byli ostatní vojínové k stráži ustanovení, a oznámili tam zajisté celou věc nejprve. A teprv potom, snad, když již počala se roztrušovati zpráva, že Kristova těla v hrobě není, odešli k velekněžím a pověděli jim vše, co se bylo stalo, zejména o zemětřesení, o zjevu andělském, o odvalení kamene a o tom, že těla Kristova v hrobě neshledali. Šli pak k velekněžím (t. j. bezpochyby k představenému těch kněží a levitů, kteří měli stráž u chrámu, a ten pak oznámil to ostatním) a nikoliv k Pilátovi neb veliteli posádky vojenské, poněvadž nebyli ustanoveni ke stráži ani od jednoho ani od druhého, nýbrž od velekněží, kterýmž je Pilát byl podřídil.

Zprávou jejich byli velekněží uvedeni do velikých rozpakův. Věděliť, že vojínové mluví pravdu. Neboť jednak srovnávali se všickni ve svých výpovědech, jednak nebylo žádné příčiny podezřívati je z nedbalosti ve službě neb nepoctivosti. Ale oni nechtěli věřiti v zatvrzelosti své ve vzkříšení Kristovo; ba nechtěli ani, aby uvěřil tomu lid, vždyť potom snadno uznal by jej za Vykupitele, od nich pak by odpadnul jakožto od lidí, kteří usmrtili poslance Božího. tak toužebně očekávaného. Kterak však zabrániti, aby lid neuvěřil,

doví-li se, co se stalo u hrobu, a že hrob nalezen jest prázdný?

V rozpacích těch neřekli vojínům nic o tom, co soudí o jejich výpovědi a dbalosti ve službě; ale oznámivše věc ostatním členům velerady sešli se s nimi hned v radu, aby úředně pojednali o tom, co mají činiti. Sv. Matouš praví sice, že shromáždili se se staršími, a vynechává zákoníky; ale on také jindy označuje celou veleradu udáním pouze dvou hlavních tříd její členův. Směřovala pak celá porada hlavně k tomu, kterak zabrániti, aby lid nedověděl se o mimořádných zjevech, jež se staly u hrobu, a kterak vyložiti, že tam nebylo shledáno těla Kristova. I usnesli se na tom, že podplatí vojíny, aby řekli, že v noci usnuli, a když spali, že přišli učeníci Kristovi a vzali tělo jeho. Byl to sice prostředek prapodivný, svědčící o veliké zaslepenosti jejich. Vždyť přece člověk, který spí, nemůže býti svědkem toho, co se dělo za jeho spánku. Ale jim postačil, ano jediným byl, kterým mohli jakž tak vybaviti se ze svých rozpaků, nechtěli-li pověděti pravdu.

Pro vojíny byla to ovšem věc choulostivá říci, že usnuli. Neboť takovéto porušení povinnosti trestalo se u Římanů velice přísně. Aby se tedy nerozpakovali a nebáli svoliti k jejich přání, zaručili se jim, že přemluví vladaře a bezpečny je učiní, aby nebyli trestáni, kdyby Pilát neb představený posádky uslyšel, že usnuli na stráži. Takové bylo záští jejich proti Kristu, že měrou neobyčejnou zatvrdili se v nevěře a v zaslepenosti až nepochopitelné hleděli odvrátiti i lid od víry v něho přes všecky ty zprávy, které dostali o jeho vzkříšení. Vojínové tedy, vidouce, že právě ti chtějí se přimlouvati za ně a ochrániti před trestem, jimž nejvíce záleželo na tom, aby byli bděli, dali se snadno svésti, zvláště když viděli, že velikou summu peněz nabízejí jim. A věc ta jest tím méně s podivením, poněvadž v té době i vznešení Římané bývali velice podplatni. Vždyť známo, kterak Jugurtha nazval Řím prodejným, najde-li kupce (Sallust. Jug. 35.), a kterak Cicero trpce si stěžoval do lakoty, jež vedrala se do obce (de officiis 2, 21.)

Přijavše tedy vojínové peníze, učinili tak, jakož byli naučeni od členů velerady.

Evangelista pak dodává, že slovo či věc ta byla rozhlášena u Židův až do toho dne, kdy on psal své evangelium, t. j. až do roku 42. Výrazem »slovo« rozumějí někteří zprávu o tom, že vojínové byvše podplaceni, lhali, že učeníci ukradli Kristovo tělo. Poněvadž však připojuje slova, že ona věc byla rozhlášena »u Židů«, jest daleko pravděpodobnější, co veliká většina exegetů tvrdí, že slovem oním rozuměti jest pověst o tom, kterak apoštolé vzali tělo Kristovo. Ovšem, že pověst ta nebyla uznávána ode všech, nýbrž jen od těch, kteří zatvrzelostí podobali se fariseům.

Podotknouti ještě sluší, že rationalisté pokládají za pravdě nepodobno, aby vojínové při tak přísné kázni vojenské, jaká byla u Římanů, dali se svésti k takovému obvinění sebe samých, a tvrdí, že Pilát byl by se jistě o tom dověděl a a je potrestal pro hrubé porušení povinnosti. Avšak neprávem to říkají. Neboť že při té porušitelnosti, která byla tehdy u Římanův, a při tom zajištění, jehož se jim dostalo od Židů, bylo to zcela možné a pochopitelné, řečeno jest již dříve. Že pak Pilát uslyšel o tom, rádi přiznáváme. Poněvadž však neučinili žádného udání ti, k vůli nimž stráž k hrobu dal, neměl příčiny, aby sám proti vojínům zakročoval; a to tím méně, poněvadž nebyl nakloněn Židům tak, aby pro pouhou pověst zakročoval trestně proti vojínům.

Velerada ráda však o věci mlčela; neboť kdyby byla učinila udání u Piláta, byli by zajisté vojínové hleděli ujíti trestu a pověděli veřejně, kterak věc se měla. A Pilát byl by jim dal tím spíše víru, poněvadž Židé sami řekli v sobotu ráno u něho, že Kristus ještě živ jsa pravil, že po třech dnech vstane. Ale tím dostala by se věc celá do veřejnosti, a toho právě velerada nechtěla. Proto ovšem slovu svému dostála a chráníc vojíny, žádného udání neučinila. Není tedy pražádné příčiny, aby se brala v pochybnost dějinnost této události, i když ani nehledíme k tomu, že evangelia, jsouce psána z vnuknutí Božího, již proto prosta jsou všeliké nepravdy.

d) Pán Ježíš zjevuje se dvěma učeníkům jdoucím do Emmaus.

Marek 16, 12. 13.

12. Potom ukázal se v jiné podobě dvěma z nich cestujícím (na cestě), když šli do vsi;

13. a ti odešedše, pověděli ostatním A ani těm nevěřili.

Lukáš 24, 13—35.

13. A aj, dva z nich šli toho dne do městečka, kteréž bylo vzdáli od Jerusalema honů šedesáte, jménem Emmaus.[1])

14. A ti rozmlouvali vespolek o těch všech věcech, kteréž se byly udály.

15. I stalo se, když rozmlouvali a sebe se dotazovali: že i Ježíš přiblíživ se, šel s nimi;

16. ale oči jejich byly držány, aby ho nepoznali.

17. I řekl k nim: Které jsou ty řeči, jež rozmlouváte vespolek jdouce, a jste smutni?[2])

18. A odpověděv jeden, kterémuž jméno Kleofáš, řekl jemu: Ty sám (jediný) jsi příchozí do Jerusalema, a nepoznal jsi, které věci staly se v něm těchto dnův?

19. I řekl jim: Které? Oni pak řekli: O Ježíši Nazaretském, jenž byl muž prorok, mocný v skutku i v řeči, před Bohem i přede vším lidem;

20. a kterak jej vydali nejvyšší kněží a knížata naše na odsouzení k smrti, a ukřižovali jej.

21. My pak jsme se nadáli, že by on to byl, kterýž má vykoupiti lid israelský; ale ovšem nyní tomu všemu třetí den jest dnes, jakž se to stalo.

22. Ale i ženy některé z našich zastrašily[3]) nás, kteréž předednem byly u hrobu,

23. a nenalezše těla jeho, přišly, pravíce, ze také zjevení andělů viděly, kteřížto praví, že jest živ.

24. I odešli někteří z našich ke hrobu a nalezli tak, jak ženy pravily, ale jeho nenalezli.

25. A on řekl k nim: Ó bláhoví a zpozdilí (váhaví) srdcem k věření všemu, co mluvili proroci.

26. Zdaliž nemusil Kristus těch věcí trpěti a tak vejíti do slávy své?

---

[1]) 60 honů bylo as 3 hodiny cesty.

[2]) Dle ℵ B A: A stanuli smutni.

[3]) T. j. úžasem nás naplnily.

27. A počav od Mojžíše a všech proroků vykládal jim všecka písma, kteráž byla o něm.

28. I přiblížili se k městečku, do kterého šli, a on dělal se, jakoby chtěl dále jíti.

29. I přinutili ho, řkouce: Zůstaň s námi neb se připozdívá [1]), a den se nachýlil. I vešel, aby zůstal [2]) s nimi.

30. A stalo se, když seděl s nimi, za stolem, že vzal chléb a dobrořečil a lámal a podával jim.

31. I otevřeny jsou oči jejich a poznali ho, a on zmizel od očí jejich.

32. I řekli vespolek: Zdaliž srdce naše nehořelo v nás, když mluvil k nám na cestě a otvíral nám písma?

33. A vstavše v touž hodinu, vrátili se do Jerusalema a nalezli shromážděných jedenácte, i ty, kteříž s nimi byli,

34. ani praví: Vstalť Pán právě a ukázal se Šimonovi.

35. I vypravovali oni také, co se stalo na cestě, a kterak poznán byl od nich v lámání chleba.

Mezi dnem ukázal se Pán Ježíš ještě Petrovi (Luk. 24, 34.), a odpoledne téhož dne zjevil se učeníkům jdoucím do Emmaus. O zjevu tom činí svatý Marek toliko krátkou zmínku; sv. Lukáš však líčí celý děj obšírně. Jakožto dějiště uvádí cestu z Jerusalema do Emmaus a praví, že místo to bylo vzdáleno od Jerusalema 60 honův, t. j. as tři hodiny cesty.

Kde však leželo místo ono, neshodují se exegeté. Jedni,[3]) opírajíce se o podání, sahající až do doby křižácké, praví, že to jest nynější Kubeibé, as 3 hodiny cesty od Jerusalema vzdálené na severozápad, mající asi 100 obyvatelův. Ale ačkoli srovnává se vzdálenost jeho úplně se vzdáleností, kterou udává sv. Lukáš, lze přece těžko souhlasiti s nimi, poněvadž nelze dokázati, že by to místo bylo kdy slulo Emmaus. Jiní [4]) stotožňují je s nynější vesnicí Kulonié, as půl druhé hodiny vzdálenou od Jerusalema na západ. Ale s náhledem tím nelze souhlasiti již proto, poněvadž vzdáleno jest od

---

[1]) Dle řeckého do slova: neb jest k večeru.

[2]) Tak dle řeckého. Vulgata má: Et intravit cum illis = I vešel s nimi.

[3]) Zchokke, Schegg, Holzammer, Pölzl a j.

[4]) Calmet, Sepp, Reischl, Weiss, Caspari, Schürer a j.

Jerusalema pouze polovici té délky, kterou udává sv. evangelista.

Dle jiných[1]) opět jest to nynější Amwás, as 176 honův vzdálený od Jerusalema severozápadně, na silnici Joppenské. Poukazujíť jednak ke kodexu Sinajskému, jenž vzdálenost Emmaus od Jerusalema udává na 160 honův, jednak k tomu, že za Judy Makkabejského tam skutečně bylo město Emmaus zvané, kteréž byvši ve 3. st. znovu zřízeno, nazváno jest Nikopolis. Náhled tento byl by ovšem správný, kdyby bylo pravé řečené udání kodexu Sinaiského. Avšak zdá se, že není pravé a původní.

Jest však nedaleko před Kubeibé ve vzdálenosti 55 honův od Jerusalema na severozápad místo jménem Hamosa či Beith-Mizza. Jméno to pochází patrně z aramejského Hammauza a souvisí s jménem Emmaus. A poněvadž se s ním celkem srovnává také vzdálenost Emmaunta evangelního, zdá se býti pravděnejpodobnějším, že Emmaus sv. Lukáše jest právě tato Hamosa, a to tím spíše, poněvadž vypravování evangelní vůbec poukazuje k místu, jež nebylo příliš vzdáleno od Jerusalema. Byliť učeníci k večeru ještě v Emmaus a odtud, poznavše Krista, odebrali se zase do Jerusalema a zastihli tam ještě apoštoly spolu shromážděné a hovořící. To však bylo by sotva možno bývalo, kdyby byli musili konati cestu osmi až devíti hodin z místa, kde jest nyní Amwás. Vždyť ani při rychlé chůzi nebyli by mohli dostati se do Jerusalema před půlnocí; velmi snadno však, jestli Emmaus bylo tam, kde jest nyní Hamosa.

Do města toho odebrali se v den vzkříšení Páně dva učeníci.[2]) Jeden z nich slul Kleofáš; kterak jme-

---

[1]) Eusebius, Jeronym, Sozomenus, Jansen, Baro, Maldonat, Suarez, a Lapide, Tirinus, Robinson, Guérin, zvláště Schiffers, též Knabenbauer.

[2]) Evangelista praví, že odešli dva z nich, t. j. z těch, kterýmž byly ženy, přišedše od hrobu, daly zprávu o hrobě a o vidění andělském. Tam byli dle v. 9. přítomni apoštolé i učeníci Páně. Že to však nebyli apoštolé, patrno z v. 18, kde jméno jednoho z nich udává se Kleofáš, a z v. 33., kde mluví se o tom, kterak vrátivše se do Jerusalema nalezli tam shromážděných jedenácte.

noval se druhý, není známo. Origenes jmenuje ho Šimonem, Ambrož Amaonem, některé rukopisy Italy Ammausem, jiní mají ho, ovšem neprávem, za Lukáše, neb docela za Petra.

Kdy vyšli z Jerusalema, evangelista neudává. Ti pak, kteří Emmauntem rozumějí nynější Amwás, tvrdí, že vyšli ráno, as kolem osmi hodin. Ti však, kteří kladou Emmaus do Kubeibé neb Kolonié neb Hamosy, míní, že vyšli odpoledne. A vypravování biblické, zdá se sice, že více shoduje se s náhledem prvým; avšak ani druhému není na odpor.

Dle Luk. 24, 22. 23 totiž věděli sice učeníci oni, že andělé ukázali se ženám, a že Petr a Jan šli k hrobu; nic však nevěděli o tom, že také Pán Ježíš zjevil se Marii Magdaleně a později ženám jiným. A přece není pravděpodobno, že by ženy, vypravujíce o zjevení andělském, byly pomlčely o zjevení se Krista Pána, kdyby se jim byl ukázal dříve, než učeníci oni vydali se na cestu do Emmaus Lze proto souditi z toho právem, že odešli z Jerusalema sice teprv tehdy, když již Maria Magdalena a družky její vrátily se od hrobu a Petr s Janem na zprávu Marie Magdaleny k hrobu se odebral, ale dříve, než Magdalena a ostatní ženy přišly od hrobu podruhé. Poněvadž však Petr a Jan odešli k hrobu hned z rána, Marii pak brzy na to Pán Ježíš se ukázal, jest skutečně na snadě myšlenka, že ráno ještě vydali se řečení učeníci na cestu do Emmaus.

Nicméně úsudek ten není nutný. Neboť bylo možno, že po odchodu Petrově a Janově opustili též místo, ve kterém byli shromážděni, a více se do něho nevrátili a proto o zjevení se Krista Pána nedověděli se již, aneb že Maria Magdalena, uzřevši Pána Ježíše, odebrala se hned do Betthanie, aby zprávu radostnou dala svému bratrovi a své sestře. Ostatním ženám pak, jak již řečeno, okázal se Pán Ježíš nejspíše až kolem poledne. Byť tedy učeníci emauzští dali se na cestu teprv po poledni, bylo snadno možné, aby byli již z Jerusalema, když ženy daly apoštolům zprávu, koho na cestě viděly; a to tím spíše, jestli také nešly hned k apoštolům, nýbrž dříve do příbytků svých.

Na cestě rozmlouvali učeníci vespolek o Kristu a těch věcech, kteréž udály se v Jerusalemě v posledních dnech. Sdílelť s sebou vespolek svoje mínění a naděje a obavy, které měli vzhledem ke Kristu, a to tím živěji, čím větší lásku byli k němu pojali.

Oddanost tu odměnil jim Pán. Přiblížilť se k nim za jejich hovoru a poučiv je, naplnil radostí duši jejich.

Přiblíživ se k nim, působil v ně, by ho nepoznali, a to dle sv. Marka tím, že ukázal se jim v jiné podobě, dle sv. Lukáše tím, že »oči jejich byly držány, aby ho nepoznali«. Dvě tedy byly příčiny, že ho nepoznali. První byla v tom, že ukázal se jim v jiné podobě, t. j. s tělem oslaveným a tedy změněným.[1]) Druhá příčina byla v přímém působení božském ve zrak jejich, aby ho nepoznali. Poněvadž totiž tělo Páně i při svém oslavení totožné jest s tělem, které měl před smrtí svou, byli by mohli přece při bystrém podívání se naň poznati jej. Chtěje proto Pán Ježíš přece zůstati na chvíli nepoznán, působil vyšší mocí svou v oči jejich, aby nepoznali ho.[2]) Chtěl to proto, aby tím spíše otevřeli jemu srdce své a dali mu tak příležitost, aby poučil je náležitě o své osobě a o podstatě

---

[1]) Slova sv. Marka »ukázal se v jiné podobě« vykládají někteří v ten rozum, že toliko oděv a chod svůj změnil Pán tak, že vypadal jako poutník ze slavnosti se vracející. Avšak slovo μορφή — podoba — neznamená oděvu ani vnějšího držení těla, nýbrž způsobu či jakost těla samého. Jiní rozumějí slova ona o těle znetvořeném ranami, jakoby ještě tolik jizev na něm bylo, a obličej jeho tak bledý, vyhublý byl, že tím až k nepoznání byl proměněn. Ale tento výklad příčí se přímo článku víry, že Pán Ježíš vstal z mrtvých s tělem oslaveným. Také nelze připustiti, že by byla znenáhla jen stala se proměna od těla ranami znetvořeného do těla oslaveného, tak totiž, že by byla začala se sice již při vzkříšení Kristově, ale dokonala se až při jeho nanebevstoupení. Neboť oslava těla neděje se postupem přirozeným, nýbrž přímo mocí božskou a to najednou.

[2]) Praví-li se, že oči jejich byly držány, nemíní se tím duchovní oči jejich, jakoby snad byli ho nepoznali z nedostatku víry v jeho vzkříšení neb pro veliký zármutek, kterým byli sklíčeni; neboť tento výklad nesrovnává se se zněním textu biblického. Ba ani to není pravděpodobno, že by byla božskou mocí zmenšena jejich vnímavost duševní, nýbrž rozuměti jest oči tělesné. V ty působil Kristus vyšší mocí svou, že ho učeníci nepoznali.

království messianského; také chtěl docíliti tím, aby větší byla radost jejich, až ho poznají.

Přidruživ se k nim tázal se jich, o čem spolu rozmlouvají; dle některých kodexů pozdějších také o tom, proč jsou tak smutni. Otázka ta je zarazila. Bylot jim nepochopitelno, aby on jediný ze všech poutníků, kteří o svátcích byli v Jerusalemě, nevěděl, co se tam bylo stalo. Podivení tomu dal hned také jeden z nich, jménem Kleofáš, výraz, a k další otázce Kristově vypravoval o Kristu i o tom, kterak byl Ježíš odsouzen a usmrcen. Projevil při tom víru i naději, kterou měli v Krista a která právě tak mocně byla otřesena. Pravilť, že Ježíš byl prorokem neobyčejným, uznaným od Boha i od lidí. Bůh zajisté sam vydal jemu svědectví nejen při křtu jeho a při jeho proměnění, nybrž i když po slavném vjezdě jeho do Jerusalema hlas s nebe slyšeti dal. Lid pak několikráte doznal o něm, že to jest prorok veliký a že nikdy nic takového neviděli, jako činil Ježíš. Dále pravil Kleofáš, kterak nadáli se, že by Ježíš byl zaslíbeným Vykupitelem, kterýž má vykoupiti lid israelský. A myslil při tom bez pochyby na vysvobození z moci římské a na obnovení pozemského království Davidova. Spolu však dal na jevo, čím byla otřesena tato jejich naděje a jim tak veliký zármutek způsoben: tím totiž, že Kristus byl ukřižován a nyní již třetí den jest od jeho smrti, a oni dosud nic bezpečného nedověděli se o něm, zejména ne o tom, zda nyní bude osvobozen Israel a království messianské založeno. Třetí den jmenuje zajisté proto, poněvadž mu tane na mysli předpověď Kristova o jeho z mrtvých vstání. Aby pak nic nezamlčel, zmiňuje se i o tom, čím naděje jejich opět byla poněkud oživena a posilněna, o zprávě totiž, kterou je tak zastrašily či úžasem naplnily některé ženy, vypravujíce, kterak viděly zjevení andělův a slyšely od nich, že by Ježíš byl živ.

Když takto otevřeli srdce své a pověděli své naděje i obavy, počal Pán Ježíš poučovati je, aby obavy jejich zapudil a víru i naději jejich oživil a utvrdil.

Nejprve pokáral mírně jejich váhavost k věření, ukazuje tak příčinu, proč kolísají mezi nadějí a obavou.

Potom hleděl odstraniti pohoršení, kteréž brali z kříže jeho. I poučoval je proto, že Kristova smrt nebyla žádným neštěstím nepředvídaným ani neúspěchem jeho působnosti, nýbrž zjevem již dávno a po mnoho století určitě předvídaným, ano důkazem jeho důstojnosti messianské. Vždyť utrpením právě a smrtí svou měl Kristus vejíti do slávy své či dojíti oslavení onoho, kteréž nastalo hned po jeho smrti, tu přírodou (zemětřesením, zatměním se slunce a j.), tu z mrtvýchvstáním a nanebevstoupením, tu nejvyšší slávou a mocí, kteréž nabyl také podle člověčenství svého na nebi i na zemi.

Aby pak ukázal jim věc tu co nejjasněji, probíral proroctví messianská, jež týkala se utrpení a smrti a oslavy Vykupitelovy, a vykládaje božský úradek o vykoupení, ukazoval, že dle proroctví těch musil Kristus trpěti, aby lidstvo vykoupil. Jakého účinku tím docílil, doznali potom učeníci sami, pravíce k sobě: zdaliž srdce naše nehořelo v nás, když mluvil k nám na cestě a otvíral nám písma? Zapudil zajisté jejich obavy veškeré a posilniv jejich víru i naději, naplnil je radostí na výsost povzbuzující.

A nedosti na tom. Také o svém z mrtvýchvstání přesvědčil je, dav se jim poznati.

Když totiž dostali se za řeči do Emmaus, stavěl se Pán Ježíš, jakoby chtěl dále jíti; a byl by šel dále, kdyby ho byli nežádali, aby s nimi zůstal. Ačkoliv totiž měl v úmyslu vejíti s nimi a dát se jim poznati, nechtěl přece učiniti to jinak, leč zaslouží si milost tu pohostinstvím a láskou k bližnímu. Stavěl se proto, jakoby chtěl jíti dále, aby jim dal příležitost žádati ho, by s nimi zůstal. A jakož byl napřed věděl, stalo se. Oni obstáli ve zkoušce. Přinutilit jej, to jest úsilovnými prosbami naléhali naň, a tak pohnuli jej, aby zůstal s nimi. Pravilit: Pane, zůstaň s námi. Aby pak tím spíše pohnuli jej, odůvodnili prosbu svou, řkouce: »neb se připozdívá.« Ale slovy těmi nemínili as říci, že by již slunce bylo nad západem samým, nýbrž jen, že den již značně pokročil. Neboť Židé rozeznávali mezi prvním a druhým večerem; první trval jim od tří hodin do

západu slunce, druhý od západu do setmění se. Zde však mají patrně na mysli večer první.

Bylo tedy as mezi čtvrtou a pátou hodinou, když dorazili do Emmaus.

Povoliv pak Pán Ježíš prosbám jejich, vešel s nimi do domu, kterýž dle některých svatých Otců (Jeronym) patřil Kleofášovi.

Brzy na to zaujali místo u stolu a jedli chléb. Při tom počínal si Pán Ježíš nikoli jako host, nýbrž jako hospodář. Sám vzav chléb, dobrořečil a lámal a podával jim, podobně jako činíval, když za veřejného života svého jídal se svými učeníky. I otevřeny jsou oči jejich, a poznali ho. Ale v témž okamžiku zmizel Pán Ježíš od očí jejich.

Nastává nyní otázka, jaký chléb podával jim Pán a kterak poznali jej oni učeníci. Někteří myslí, že Pán Ježíš dříve proměnil chléb ve své tělo a tedy chléb svátostný či eucharistický podával jim. Na odůvodnění náhledu svého poukazují k tomu, ze sv. Lukáš týmiž skoro slovy vypravuje tento děj, kterými byl vylíčil ustanovení nejsvětější svátosti; také k tomu, že užívá rčení lámání chleba (v. 35), kteréhož ve Skutcích apoštolských (2, 42.) užívá o slavení nejsv. oběti a přijímání nejsv. svátosti. [1])

Avšak důvody tyto nedokazují nic. Neboť pravda sice jest, že sv. Lukáš líčí večeři tuto podobně, jako byl vylíčil ustanovení nejsvětější svátosti. Nicméně podobnost ta jest pouze částečná. Vynechávat tuto právě slova nejhlavnější, totiž slova: »vezměte a jezte: totoť jest tělo mé«. Pravda také jest, že v Skutcích apoštolských užívá slov »lámání chleba« o nejsv. svátosti. Ale z toho nejde, že by v témž smyslu užíval jich také zde. Neboť jest veliký rozdíl zajisté, láme-li se chléb ve shromáždění svatém, jež se bylo sešlo k modlitbě a úkonu bohoslužebnému, jakož se dělo v onom případě, o kterém jest řeč ve Skutcích apošt., aneb láme-li se mezi poutníky, když byli po několikahodinné cestě vešli do domu, aby si odpočinuli.

---

[1]) Theofylakt, Salmeron, Maldonat, a Lapide, Reischl, Bisping, Grimm, Pölzl a j.

Dovolávají se sice zastanci mínění tohoto také sv. Jeronyma a sv. Augustina. Ale pochybno, zda právem. Praví sv. Jeronym sice, že Pán Ježíš posvětil dům Kleofášův na kostel; ale nikterak netvrdí, že posvěcení to stalo se podáním nejsvětější svátosti. Vždyť dům ten posvěcen byl zajisté již tím, že Pán Ježíš sám vešel do něho osobně s tělem oslaveným. Svatý Augustin pak dí: »Hle, bratři, kde chtěl Pán býti poznán? v lámání chleba. Jsme bezpečni; lámeme chléb a poznáváme Pána. Nechtěl býti poznán, leč tam. Pro nás (tak chtěl), kteří neměli jsme ho viděti v těle a přece měli jsme požívati tělo jeho. Kdokoli tedy jsi věřícím, kdokoliv nenazýváš se křesťanem nadarmo, kdokoli nevcházíš do chrámu bez příčiny, kdokoliv slyšíš slovo Boží s bázní a nadějí, nechť potěší tě lámání chleba.« (Serm. 238, 3; M. 38, 1118.)

Ale výrokem tím užívá (applikuje) sice slov evangelních k poučení o nejsvět. svátosti oltářní, nikterak však nepraví, že by Pán Ježíš byl podal oněm učeníkům svátost tu přijímati.

Uvážíme-li však, že učeníci tito nebyli přítomni při poslední večeři a tedy zajisté ještě ani poučeni o ustanovení nejsvětější svátosti oltářní, kteráž nepodává se těm dospělým, kteří jí neznají a v ni nevěří, uvážíme-li též, že není ani jisto, zda učeníci ti chleba podávaného požili, poněvadž poznavše Pána v lámání chleba a vidouce, kterak hned na to zmizel [1]) od očí jejich, nesmírným úžasem naplněni byli a hned na zpáteční cestu do Jerusalema se vydali a tedy snadno pro radost na jídlo zapomenouti mohli, máme za pravdě podobnější, že Pán Ježíš nepodával jim chleba proměněného, svátostného, nýbrž chléb skutečný, neproměněný. [2]) Nelze proto říci, alespoň ne s pravděpodob-

[1]) Že Pán Ježíš byv poznán najednou zmizel, svědčí o tom, že hned po svém zmrtvýchvstání měl tělo oslavené, a ne teprv až od nanebevstoupení svého. Jestiť jednou z vlastností oslaveného těla také pohyblivost a zduševnělost, s kterou tělo rychlostí myšlenky může s místa jednoho dostati se na jiné. Zmizel pak Pán Ježíš proto, aby učení z toho seznali, že tělo zmrtvýchvstalé má jiné vlastnosti, než mělo dříve.

[2]) Euthymius, Estius, Jansen, Calmet, Schegg, Schanz, Fillion, Knabenbauer.

ností, že by byly otevřeny oči jejich mocí nejsvětější svátosti, jakož někteří mysli. Kterak tedy poznali Pána? Jednak zajisté z toho, že viděli Pána Ježíše počínati si právě tak, jako vždycky činil, když se svými učeníky stoloval, jednak, a to předem, že Pán Ježíš, chtěje dáti se poznati, nejen přestal vyšší mocí svou působiti v jejich oči tak, aby ho nepoznali, nýbrž zbystřil je, aby ho poznali. K tomu alespoň poukazují slova evangelní: »poznán byl od nich v lámání chleba« (v. 35) a slova: »I otevřeny jsou oči jejich a poznali ho« (v. 31).

Poznavše učeníci Pána Ježíše, byli naplněni nesmírnou radostí a divili se, že již na cestě nepoznali ho, ježto přece tak jasně a tak přesvědčivě vykládal jim písma o Vykupiteli, že srdce jejich hořela radostí a útěchou. I vstali hned a bez prodlení nastoupili zpáteční cestu do Jerusalema, aby apoštolům a jiným stoupencům Páně přinesli radostnou zvěst o Kristově vzkříšení.

Přišli tam as mezi osmou a devátou hodinou a nalezli apoštoly i jiné učeníky Kristovy shromážděné v jednom domě, bezpochyby v tom, ve kterém byli s Pánem posledně večeřeli. Ti všickni nejen slyšeli již o Kristově vzkříšení, nýbrž (až snad na jednoho neb druhého) byli též přesvědčeni, že stalo se skutečně. Přivítalit učeníky emmauzské zprávou: Vstalť Pán právě a ukázal se Petrovi. Přidali významně slovo »právě.« Neboť, když ženy zvěstovaly jim, že Pán Ježíš z mrtvých vstal, nevěřili jim. Potom však, když Pán Ježíš ukázal se také Petrovi, a ten s plným přesvědčením potvrdil, co byly dříve řekly ženy, uvěřili, že Pán vstal z mrtvých skutečně. Vykonával tak již Petr onu povinnost, kterou mu Pán Ježíš byl uložil při poslední večeři, řka: Potvrzuj bratří svých.

Po zprávě přítomného shromáždění vypravovali také učeníci emmauzští, kterak ukázal se Pán Ježíš jim, a kterak poznali jej v lámání[1]) chleba. Ale tu již zase

---

[1]) V řeckém textě stojí ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου = v lámání chleba t. j. dle způsobu, kterým chléb požehnav lámal jim. Někteří však berou slova ta ve smyslu »při lámání chleba« t. j. když lámal chléb.

vznikly některé pochybnosti alespoň u některých. Neboť sv. Marek praví, že nevěřili učeníkům emmauzským, když tito vrátivše se, vypravovali, kterak se jim Pán ukázal. Mezi nevěřícími byl také Tomáš, kterýž nečekav ani na konec jejich vypravování odešel. Když pak oni ještě vypravovali, ukázal se Pán Ježíš všem přítomným.

e) Pán Ježíš ukazuje se desíti apoštolům a učeníkům s nimi přítomným.

O zjevení tomto vypravuje pouze Lukáš a Jan, navzájem se doplňujíce. Lukáš vypravuje hlavně o tom, kterak Pán Ježíš přesvědčil apoštoly o skutečném z mrtvých vstání svém, Jan pak o tom, kterak dav jim moc odpouštěti hříchy, ustanovil svátost pokání. Zprávy jejich znějí takto:

Lukáš 24, 36—43.

36. A když o tom mluvili, stál on (Ježíš) uprostřed nich a řekl jim: Pokoj vám! (Jáť jsem, nebojte se).[1])
37. Oni pak zděše i a přestrašeni jsouce, domnívali se, že by ducha viděli.
38. I řekl jim: Co se děsíte? a proč vstupují (taková) myšlení na srdce vaše?
39. Vizte ruce i nohy mé, žeť já jsem to: dotýkejte se a vizte; neboť duch nemá těla a kostí, jako mne míti vidíte.
40. A pověděv to, ukázal jim ruce i nohy.
41. Když pak oni pro radost ještě nevěřili a se divili, řekl: »Máte-li tu něco k jídlu?«
42. A oni podali mu kus pečené ryby a plást medu.
43. I vzal a jedl před nimi.[2])

Jan 20, 19—23.

19. Když pak byl večer toho dne, kterýž jest první po sobotě, a dvéře byly zavřeny, kdež byli učeníci shromážděni pro strach před Židy: přišel Ježíš a stál uprostřed a řekl jim: Pokoj vám!
20. A to pověděv, ukázal jim ruce i bok. I zaradovali se učeníci, vidouce Pána.
21. Tedy řekl jim opět: Pokoj vám! Jako mne poslal Otec, i já posílám vás.
22. A to pověděv dechl (na ně) a řekl jim: Přijměte Ducha svatého:
23. Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadržány jsou.

---

[1]) Místo slova »Ježíš« jest v textě řeckém αὐτός = on. Slova »jáť jsem, nebojte se« (ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε) ve většině starších kodexů scházejí. Vyskytají se v G P a v některých minuskulích.

[2]) Tak dle textu řeckého. Český text má dle Vulgaty: A když pojedl před nimi, vzav ostatky, dal jim. Tak mají též kodexy K Π* a některé minuskuly.

Také toto zjevení stalo se ještě v neděli, v kterou Pán Ježíš vstal z mrtvých, a to as v devět hodin večer neb o málo později. Událo se v domě, ve kterém učeníci emmauzští vrátivše se, zastihli apoštoly i jiné přátele Kristovy. Přítomni byli mu všickni apoštolé, mimo Tomáše. Apoštol tento byl sice také mezi ostatními, když učeníci přišli z Emmaus. Neboť Lukáš výslovně praví, že učeníci ti »nalezli shromážděných jedenácte.« (Luk. 24, 33.) Ale ještě za jejich vypravování odešel. Neboť, ačkoliv Pán Ježíš nedlouho po návratu učeníkův emmauzských objevil se ve shromáždění, nebyl již dle svědectví sv. Jana (20, 24) Tomáš mezi nimi. Někteří sice myslí, že Tomáš, odloučiv se při zatknutí Krista od apoštolův ostatních, dosud vůbec s nimi se nesešel aneb alespoň od neděle ráno s nimi se nesetkal; avšak neprávem tak domnívají se. Neboť uvedené místo sv. Lukáše čelí přímo proti jejich náhledu. Říkají ovšem, že výraz »jedenáct« po smrti Jidášově až do zvolení apoštola Matěje znamenal vůbec sbor apoštolský, nehledíc k tomu, zda bylo pohromadě všech jedenácte nebo ne. Ale ani toto tvrzení není pravé. Pravda sice jest, že výrazu »dvanácte« užívalo se o sboru apoštolském, ať bylo přítomno všech dvanácte apoštolův nebo ne, a to i tehdy, když Jidáš už byl mrtev a nový apoštol dosud nezvolen (Jan 20, 24). Ale že by se kdy v tom smyslu bylo užívalo také výrazu »jedenácte«, dokázati nelze. Poukazují-li k Mark. 16, 14, jsou na omylu. Neboť místo toto netýká se zjevení Kristova v den vzkříšení, nýbrž zjevení, jež stalo se v den Kristova nanebevstoupení, a při němž všech jedenácte apoštolův bylo přítomno. Zůstáváme proto při náhledě, že Tomáš byl také ve shromáždění, když se vrátili učeníci z Emmaus, ale že odešel dříve ještě, než Pán Ježíš se zjevil.[1]) Proč odešel, není ovšem známo. Ale není zcela pravdě nepodobno to, co myslí Cornelius a Lapide, že totiž odešel proto, poněvadž nevěře v Kristovo vzkříšení nemohl snésti, že ostatní přijímali již zprávy o Kristově vzkříšení s věrou, a to, jak on myslil, lehkověrně.

Zda odešli také ti z přátel Kristových, kteří byli s apoštoly shromážděni při příchodu učeníkův emmauzských, nepraví evangelisté ničeho; i lze proto domnívati se, že zůstali a byli také svědky Kristova zjevení se podobně, jako i učeníci emmauzští. Celý děj pak udál se takto:

Když učeníci emmauzští vypravovali ještě o tom, kterak ukázal se jim Pán Ježíš a kterak poznali jej v lámání chleba, přišel Pán Ježíš zavřenými dveřmi a stanul uprostřed apoštolův a ostatních přítomných. Patříť k vlastnostem těla oslaveného jistá zduševnělost a pronikavost, při které tělo nepřestává sice býti hmotným a viditelným a ohmatným, avšak jest tak jemné, že může pronikati tělesy jinými. Mohl proto Pán Ježíš projíti zavřenými dveřmi, neuživ ani k tomu božské moci své. A on učinil to za tím účelem, aby poučil apoštoly také o této vlastnosti oslaveného těla svého.

Přišed pak Pán Ježíš k apoštolům, pozdravil je slovy: Pokoj vám. Užil tak obvyklé formule pozdravovací. Avšak formule ta měla v ústech Krista z mrtvých vstalého zvláštní význam a moc. Přinášelť jim skutečně pokoj, a to pokoj zvláštní, jehož svět dáti nemůže; pokoj předem ten, kterýž plynul z jistoty, že Pán Ježíš vstal skutečně z mrtvých a tedy jest v skutku tím, za koho se vydával, Synem Božím a Vykupitelem světa; potom i ten, který plynul z pevné naděje, že dostane se jim všech statkův a milostí, plynoucích z dokonalého díla vykupitelského.

Než, jakkoliv Pán Ježíš je laskavě oslovil a pokoj jim přál a přinášel, přece zděsili se, když ho spatřili náhle mezi sebou. Nevěděliť dosud o pronikavosti těla jeho, a proto vidouce, že při zavřených dveřích beze všeho šumotu náhle mezi nimi se octnul, nemohli si to vyložiti jinak, leč že pokládali jej za ducha, který přijal toliko vnější podobu tělesnou, Kristovu tělu podobnou. Věděliť, že duch může pronikati tělesa. Myslíce pak, že to jest duch, báli se.

Aby tedy Kristus Pán zapudil bázeň jejich a přesvědčil je o skutečném z mrtvých vstání svém, ukázal nejprve, že zná jejich myšlenky vyzvav je, by zapudili

bázeň svou; pravilť: »Co se děsíte? a proč vstupují taková myšlení na srdce vaše?« myšlení, že bych byl pouze duchem? Na to vyzval je, by prohlédli si a ohmatali jeho ruce i nohy a seznali z toho, že má skutečně totéž tělo co do podstaty, které měl před smrtí svou. Pravilť: »Vizte ruce i nohy mé, žeť já jsem to: dotýkejte se a vizte; neboť duch nemá těla a kostí, jako mne míti vidíte.« A pověděv to, ukázal jim ruce i nohy ano, jak sv. Jan praví, i bok svůj. Zda apoštolé prohlíželi a dotýkali se na to těla jeho skutečně, nepraví sice evangelisté. Ale jest to pravdě podobno. A zdá se, že poukazuje k tomu svatý Jan v prvním listě svém, kde praví: Co bylo od počátku, co jsme slyšeli, co jsme svýma očima viděli, co jsme spatřili, a čeho se naše ruce dotýkaly o Slovu života . . . zvěstujeme vám (1. Jan 1, 1.). Neboť, ačkoliv mluví zde všeobecně o Kristu, přece zdá se, že má hlavně na mysli dobu po jeho z mrtvých vstání, a to proto, poněvadž tato doba zvláště byla rozhodná v otázce, dlel-li Pán Ježíš na zemi s tělem skutečným, neb jen zdánlivým, jakož ještě za života Jana evangelisty učili tak zvaní Dokéti.

Přesvědčivše se apoštolé, že není před nimi duch, zaradovali se nad Kristovým z mrtvých vstáním. Ale hned zase upadli v pochybnosti, zda to jest skutečně Pán Ježíš. Příčinou toho byla právě nesmírná ona radost, kteráž je byla pojala. Jest zajisté člověku přirozeno, že při veliké radosti nechce ani míti za pravdu to, co tak velikou radost mu způsobilo. Jakub na př. nechtěl věřiti zprávě radostné, že syn jeho Josef jest živ; a v domě Marie, matky evangelisty sv. Marka, nebrali za pravdu, že by skutečně Petr to byl, který tloukl venku na dvéře, byv vysvobozen ze žaláře od anděla. (Skut. ap. 12, 12.). A podobně též apoštolé; nesmírná radost, která pojala je po zjištění, že to není duch, který stojí před nimi, a při pomyšlení, že mistr jejich vstal z mrtvých, bránila jim, aby nevěřili ještě beze vší pochybnosti, že to jest vskutku Pán Ježíš sám, kterého se byli dotýkali. Ukázali tak patrně, že nikterak nebyli lehkověrni, a to zajisté ve prospěch náš vlastní, abychom totiž, vidouce, že apoštolé po tolika teprv

důkazech přišli ku přesvědčení o skutečném z mrtvých vstání Páně, beze vší pochybnosti přijímali za pravdu svědectví, která oni vydali o veliké události té.

Vida Pán Ježíš, že jsou ještě v pochybnostech, podal jim nový důkaz, že On sám to jest. Jest zajisté z mrtvých vstání Páně základní pravdou naší víry, a důležitou tak, že, jak praví sv. Pavel, kdyby Kristus nebyl vstal z mrtvých, marné by bylo kázaní naše, marná i víra naše (1. Kor. 15, 14). Apoštolé pak měli býti hlasateli této pravdy a vůbec celého učení Kristova. Bylo tedy třeba, aby nabyli nezvratného přesvědčení o pravdivosti veliké události oné. Proto Pán Ježíš vstav z mrtvých, nevstoupil hned na nebesa, ale zůstav tu ještě po 40 dní, opět a opět ukazoval se apoštolům a nové a nové dával důkazy, že skutečně vstal z mrtvých. Vida tedy nyní, že ještě trvají v pochybnostech, ptal se jich, mají-li něco k jídlu. A když podali mu kus pečené ryby a plást medu, pojedl před nimi, a jak některé kodexy i Vulgata mají, ostatky dal jim. Nepotřebujeť sice pokrmu tělo oslavené, avšak jest schopno přijímati je; není tedy nic proti mysli na zprávě evangelní, že Pán Ježíš požíval pokrmy ještě po svém z mrtvých vstání, tedy v těle oslaveném, a to nikoliv pouze zdánlivě, nýbrž skutečně. Požíváním tímto zapudil Pán Ježíš veškery pochybnosti, které měli dosud alespoň někteří apoštolé a učeníci. Nyní nabyli již plného přesvědčení, že to jest Pán skutečně, i zaradovali se radostí nesmírnou (Jan).

Jedna věc však mohla přece ještě znepokojovati je, myšlenka totiž, zda Pán Ježíš pro útěk jejich neodňal jim úřadu, ke kterému je byl vyvolil. I v té věci upokojil je Pán. Dalť jim hned na to poslání a moc odpouštěti hříchy. Užívalť Pán Ježíš oněch 40 dní, které ještě po svém vzkříšení pobyl na zemi viditelně, nejen k tomu, aby přesvědčil své věrné o svém z mrtvých vstání, nýbrž i k tomu, aby potřebné věci zařídil v příčině církve své a prostředkování milostí, jež nám svým dílem zasloužil. Přesvědčiv tedy apoštoly, že skutečně z mrtvých vstal, udělil jim poslání a moc odpouštěti hříchy. Nejprve proto, jakoby již zase odcházel a jim s Bohem dával, pozdravil je

opět slovy: »Pokoj vám.« A jako prvé, tak ani nyní nebyla ta slova prázdnou frasí neb pouhou formulí pozdravovací, nýbrž pozdravem účinným, kterým skutečně udělovalo se, co se vypovídalo. Nikoliv pak bez příčiny proslovil je Pán podruhé bezprostředně před tím, než udělil apoštolům moc odpouštěti hříchy. Naznačil jimi zajisté, že ten předem má býti prost hříchův a požívati pokoje vnitřního, pokoje s Bohem, kdo obdržel moc odpouštěti hříchy jiným a dopomáhati tak k duševnímu míru.

Na to udělil jim poslání božské k jejich úřadu. Pravilť: »Jako mne poslal Otec, i já posílám vás.« Jako totiž božskou mocí poslán byl Kristus na svět, aby vykonal dílo vykupitelské ke spáse lidstva, tak i on posílal božskou mocí apoštoly, aby v díle jeho pokračovali ke spáse jednotlivců. Ale nemínil tu tak všeobecného onoho poslání, dle něhož měli prováděti dílo vykupitelské v celém jeho rozsahu — to udělil jim o několik neděl později v Galilei — jako spíše poslání zvláštní, aby odpouštěli hříchy jiným a tak prostředkovali jednotlivcům mír s Bohem. Poukazuje k tomu sám dalšími slovy, kterými jim dal moc hříchy odpouštěti a tak určil, které poslání má tuto předem na mysli. Jako tedy Kristus, kterýž dle Isaiášova proroctví poslán byl mocí božskou, aby uzdravoval zkroušené srdcem a zvěstoval jatým propuštění, poslání toto vykonal usmířením Boha a nakloněním ho k odpuštění hříchů všem lidem, (pokud sami nečiní překážek) i tím, že sám jednotlivcům hříchy odpouštěl a je ve stav milosti Boží uváděl, tak i apoštolé měli poslání tuto obdržené vykonávati usmiřováním hříšníků s Bohem a uváděním jich ve stav milosti Boží.

Nemůže však odpouštěti hříchy leč Bůh sám a ten, komu Bůh dá k tomu moc. Aby tedy mohli apoštolé vykonávati poslání tuto dané, vdechl na ně Pán Ježíš a řekl: »Přijměte Ducha svatého. Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadržány jsou.« Vdechnul na všecky, alespoň pravdě podobně, pouze jedním dechnutím; poukazujeť k tomu forma aoristová »vdechnul« (ἐνεφύσησεν), kteréž užil evangelista, a to, že také slova jeho řečena jsou najednou

ke všem jako ke sboru. Vdechnutím naznačil Ducha sv., jehož symbolem jest dech, a poukázal k tomu, že Duch svatý vychází také od něho. Avšak nebylo dechnutí to pouhým symbolem, nýbrž ve spojení se slovy »Přijměte Ducha svatého« zároveň vnějším znamením, kterým se jim Duch sv. vskutku udílel. Neuděloval se jim však tehdy Duch svatý s plností jeho darův — neboť to stalo se teprv desátého dne po Kristově nanebevstoupení, kdy byli Duchem svatým osvíceni a posilněni a uschopněni k řádnému vykonávání veškerého úřadu apoštolského či ku provádění díla vykupitelského v celém jeho rozsahu — nýbrž obdrželi Ducha svatého s těmi dary toliko, kterými udělovala se jim moc odpouštěti hříchy. Výslovně poučuje o tom Pán Ježíš sám, když, určuje moc jim udílenou, praví: kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadrženy jsou.

Slovy těmi totiž nesplnomocnil jich pouze k tomu, aby prohlašovali o někom, že se mu hříchy od Boha odpustily, nýbrž dal jim moc, aby skutečně sami na místě Božím hříchy odpouštěli. Neboť, ať pomlčíme o jiném, užil o tom téhož výrazu ἀφιέναι (odpouštěti), kteréhož užíval o odpouštění hříchů Bohem samým (Mat. 6, 12. 14.). Ale ovšem, neponechal jim na vůli, aby počínali si při tom libovolně a odpouštěli hříchy pouze těm, komu by byli příznivi, a neodpouštěli těm, komu by snad byli nepříznivi; nýbrž chtěl, aby vykonávali moc tu spravedlivě po předchozím rozsudku, a tedy každému odpouštěli hříchy, kdo by toho byl hoden, nikomu pak z těch, kteří by byli odpuštění toho nehodni.

Vysvítá to nejen ze stálého učení církve, nýbrž i z toho, že tento výklad jedině se shoduje se svatostí a moudrostí Kristovou, která nemohla pouhé libovůli zůstaviti vykonávání moci tak důležité, a že vyžaduje ho i účel, pro který Pán Ježíš přišel na svět, chtěje přivésti ke spasení každého, pokud jen tento sám nečiní odporu.

Avšak apoštolé, nejsouce vševědoucí, nemohli posouditi, je-li kdo hoden odpuštění, leč vyznal hříchy své a vzbudil nad nimi lítost i úmysl, že bude se jich

příště varovati. Chtěl-li tedy Pán Ježíš přece, aby apoštolé odpouštěli hříchy pouze těm, kdož by byli hodni toho, dal tím zároveň na jevo, že musí s opravdovou lítostí a pravým úmyslem vyznati své hříchy, kdo chce dojíti odpuštění. Uváží-li se pak ještě, že odpuštění toto má se díti po způsobě soudu, patrno, že nemínil tu Pán Ježíš odpuštění hříchův, kteréž se děje ve křtu, nýbrž odpuštění, kteréž má se díti zvláštním úkonem svátostným, či zkrátka: ustanovil svátost, a to onu, která slove pokání.

Ačkoliv pak byli ve shromáždění přítomni nejen apoštolé, nýbrž i jiní jeho stoupenci a přátelé (Luk. 24, 33), nepravil přece Pán Ježíš uvedených slov ke všem přítomným, nýbrž pouze k apoštolům. Patrno to odtud, že jedině apoštolé měli vědomí, že se jim dostalo od Krista onoho poslání tak důležitého. Nicméně poslání apoštolské a moc odpouštěti hříchy neb zadržeti je nebyly dány jim pouze pro jejich osobu, nýbrž také pro jejich nástupce. Učí tomu veškera tradice a stálá víra církve, a vysvítá to i z toho, že podle vůle Kristovy církev svatá má až do skonání světa pokračovati ve vykupitelském díle jeho vůbec, a tedy i v usmiřování jednotlivců s Bohem a v přivádění jich ve stav milosti a k spáse věčné. I v této příčině platí slova Kristova: Jako mne poslal Otec, i já posílám vás. Bylť Kristus poslán na svět s mocí volit sobě zástupce, kteří by pokračovali v díle jeho, až vstoupí na nebesa; a podobně posláni jsou od něho též apoštolé s mocí volit si nástupce, kteří by přejali a dále vykonávali poslání udělené apoštolům.

Nepřenášeli však apoštolé poslání a moci sobě svěřené na každého stejně. Ale některým udělovali plnou moc, kterou obdrželi sami, při jiných omezovali ji buď více neb méně. Kterak to činili, poučuje tradice. Z ní poznáváme, že moc odpouštěti hříchy udělena jest všem, kteří obdrželi moc proměňovati chléb a víno v tělo a krev Kristovu a obětovati je Bohu, tedy i biskupům i kněžím. Poněvadž však odpouštění hříchů má se díti po vůli Kristově způsobem soudu a tedy toliko nad podřízenými, nesmí ji vykonávati každý kdekoliv, nýbrž tam toliko, kde mu byl vykázán okršlek

působnosti jeho. Papež může ji vykonávati v celé církvi, biskupové ve svých diecésích v podřízenosti papeži, kterýž může moc jejich poněkud omeziti, kněz pak v okršku od jeho biskupa vykázaném a měrou od biskupa a papeže omezenou.

Tomáš nebyl sice přítomen, když Pán Ježíš udělil apoštolům moc odpouštěti hříchy. Nicméně není pochybnosti, že obdržel ji také. Vždyť i on byl apoštolem a opatřen proto zajisté veškerou mocí potřebnou k zastávání úřadu jeho, podobně jako ostatní apoštolé. V tom však rozcházejí se mínění, zda obdržel ji zároveň s ostatními, ač nebyl přítomen, aneb snad později zvláště. Většina však exegetů má za to, že obdržel ji zároveň s ostatními. A to zajisté právem. Neboť Pán Ježíš uděloval ji apoštolům jako sboru, a tedy zajisté všem, kteří do sboru patřili, byť některý z nich právě přítomen nebyl. A lze to tvrditi tím spíše, poněvadž i v Starém Zákoně udělil Bůh z ducha Mojžíšova Eldadovi a Medadovi, dvěma to ze sedmdesáti starších, ač nebyli přítomni, když uděloval moc ostatním 68 členům sboru toho (4. Mojž. 11, 26).

f) Pán Ježíš zjevuje se všem apoštolům, i Tomášovi.

Jan 20, 24—29.

24. Ale Tomáš, jeden ze dvanácti,[1]) kterýž slove Blíženec,[2]) nebyl s nimi, když přišel Ježíš.

25. Tedy řekli jemu ostatní učeníci: Viděli jsme Pána. On pak řekl jim: Leč uzřím v rukou jeho bodení hřebův a vpustím prst svůj v místa hřebův a ruku svou vložím v bok jeho, neuvěřím.

26. A po osmi dnech byli učeníci jeho opět vnitř, a Tomáš s nimi. Přišel Ježíš zavřenými dveřmi a postavil se doprostřed a řekl: Pokoj vám.

27. Potom dí Tomášovi: Vlož prst svůj sem a viz ruce mé a vztáhni ruku svou a vpusť v bok můj; a nebudiž nevěřící, ale věřící.

---

[1]) »Dvanácte« jest výraz, kterýmž označuje se celý sbor apoštolský, nehledíc k tomu, že snad právě nebylo jich všech dvanácte, jako bylo od smrti Jidášovy do volby apoštola Matěje.

[2]) Tomáš byl jedním z blíženců či z dvojčat; druhým blížencem byla dle podání sestra jeho Lysia.

28. Odpověděl Tomáš a řekl jemu: Pán můj a Bůh můj!
29. Řekl jemu Ježíš: Že jsi mne viděl,[1]) uvěřil jsi; blahoslavení, kteří neviděli a uvěřili.

Zjevení toto stalo se na témže místě, na kterém událo se předešlé; t. j. v Jerusalemě, a to nejspíše ve večeřadle Páně. Stalo se o týden později, tedy v neděli po zmrtvýchvstání Páně. Opětně volil Pán Ježíš ku zjevení svému neděli, zajisté proto, aby ukázal, že budoucně má neděle býti dnem svátečným, a nikoli sobota, jako byla dosud. A v skutku, již v době apoštolské slavili neděli jako den sváteční. Vysvítá to ze Skutkův apoštolských (20, 7), kde čteme, kterak věřící sešli se v neděli k lámání chleba, t. j. ke mši sv. a sv. přijímání, též z toho, že sv. Pavel vyzval Korintské, aby v neděli uspořádali sbírku pro chudé křesťany v Judsku (1. Kor. 16, 2). Mimo to ve Zjevení sv. Jana (1, 10) činí se zmínka o dni Páně, kterým zajisté nelze rozuměti den jiný leč neděli, jakožto den, ve kterém Kristus vstal z mrtvých, a který proto zvláště byl zasvěcen.

Zjevil pak se Pán Ježíš v řečenou neděli všem apoštolům, i Tomášovi.

Apoštol tento nebyl přítomen předešlou neděli, když Pán Ježíš ukázal se apoštolům. Odešelť krátce před tím ze shromáždění. Když pak zase přišel do sboru, sdělili s ním ostatní apoštolé plni radosti, že viděli Pána. Ale Tomáš nevěřil jim, a to zcela rozhodně. Pravilť, že neuvěří, leč uzří v rukou jeho bodení či jizvy, a vpustí prst svůj v místo hřebův a ruku svou vloží v bok jeho. Jednal tak zajisté velice nesprávně, ano opovážlivě. Neboť nejen že upíral víru v Kristovo zmrtvýchvstání přes veškeré osvědčování apoštolův a jiných svědkův očitých, také předkládal takořka Pánu Ježíši podmínku, pod kterou by chtěl uvěřiti v jeho vzkříšení. Poněkud ovšem byla omluvitelna chyba jeho těmi předsudky messianskými, kterých dosud se nezbavil, a tou sklíčeností, kterou od smrti Kristovy pojat byl. Bylť i on oddán úplně Kristu, ano

---

[1]) Slova »Tomáši« není v textě řeckém.

prohlásil druhdy, že hotov jest i umříti s ním. (Jan 11, 16). Ale myslil pořáde, že Kristus obnovením říše Davidovy založí pozemskou říši messianskou a v ní kralovati bude na věky. I nemohl s těmito předsudky svými srovnati utrpení a násilné usmrcení jeho. Byl proto smrtí Kristovou tak popleten a v takovou beznadějnost uveden v příčině obnovení království Davidova skrze Krista, že upadl v úplnou pochybovačnost a nechtěl věřiti přes veškeré ujišťování svědkův očitých, a to nikoli, že by byl měl apoštoly za lháře, nýbrž že myslil, že se mýlili. Nicméně úplně omluvitelno nebylo jeho jednání. Neboť, co stalo by se s učením Kristovým a jeho dílem, kdyby nikdo nechtěl věřiti, leč každému zvláště ukáže-li se Kristus? Byla však důležitá příčina, proč Bůh dopustil takové jednání u Tomáše. Chtěl zajisté nevěrou jeho překaziti nevěře mnoha jiných, kteří by byli snad neuvěřili v Kristovo vzkříšení na slovo apoštolův a jejich nástupcův, kdyby na podnět Tomášovy nevěry nebyl dán tak pádný důkaz o Kristově vzkříšení, a tím i o tom, že Pán Ježíš jest nejen člověkem, nýbrž i Bohem.

Když totiž osmého dne po Kristově z mrtvých vstání byli zase pohromadě apoštolé a i Tomáš mezi nimi, přišel Pán Ježíš opět mezi ně zavřenými dveřmi a, postaviv se doprostřed, pozdravil je slovy »Pokoj vám.« Na to přistoupil k Tomášovi a ukázav mu jizvy na rukou, vyzval ho, aby prst svůj vložil v místo hřebův a vpustil ruku v bok jeho. Vyzvání to učinil týmiž skoro slovy, kterými byl Tomáš žádal přesvědčiti se o Kristově zmrtvýchvstání. Tak ukázal nejen nesmírné milosrdenství své a lásku, které záleží na spáse každé duše i jediné, nýbrž též svoji vševědoucnost, kterou znal řeči jeho i jeho nevěru. Zároveň učinil mu jemnou výtku, řka: »Nebudiž nevěřící, nýbrž věřící,« vyzývaje ho tak, jak učí souvislost, aby, upustě od své nevěry, věřil již, že vstal z mrtvých skutečně. Vidí-li někteří exegeté ve slovech Kristových vyzvání, aby Tomáš měl víru vůbec v něho jako Boha a Vykupitele, mají jen potud pravdu, pokud víra tato úzce spojena jest s věrou v Kristovo vzkříšení.

Zda Tomáš na slova Kristova skutečně dotýkal se ran Kristových a tak se přesvědčiti hleděl, zda má tělo opravdové, aneb jenom zdánlivé, evangelista nepraví; exegeté pak nesrovnávají se v té příčině. Někteří myslí, že po slovech Páně neodvážil se Tomáš k takové zkoušce, a opírají své mínění o slova Kristova, která potom řekl k Tomášovi, řka: »Že jsi mne viděl, uvěřil jsi.« Avšak slova tato není nutno rozuměti pouze o nazírání očima, nýbrž lze vykládati je také o postřehování smysly vůbec. Uvážíme-li pak, jak rozhodně trval Tomáš při své nevěře, a že nepodezříval apoštolův z nepravdomluvnosti, nýbrž z toho, zda nebyli lehkověrni a pouhý přelud neměli za Krista skutečného, pokládáme za správnější náhled většiny exegetův, dle něhož Tomáš nejen prohlédnul si ruce a vůbec tělo Kristovo, nýbrž též dotýkal se jeho jizev. Ovšem ruky své nevpustil zajisté do boku Páně, ba ani vpustiti nemínil; nýbrž toliko dotknul se ho a ohmatal jej.

Přesvědčiv se pak takto o pravosti těla mistra svého a osvícen byv milostí Boží uvěřil v Kristovo vzkříšení a pro ně i v božství jeho. Víru tu projevil též slovy, řka: Pán můj a Bůh můj. Vyznal tak i člověčenství i božství Kristovo: člověčenství slovem »Pán«, božství slovem »Bůh«. Někteří sice popírají to, pravíce, že slova jeho nebyla ničím jiným než chválou, vzdanou Bohu Otci. Avšak neprávem. Neboť evangelista výslovně praví, že Tomáš ta slova »řekl jemu« — Pánu Ježíši; nevyslovil tedy jimi chválu Bohu, nýbrž činil vyznání víry v Krista, vyznání, že Kristus jest nejen Pánem, nýbrž i Bohem jeho, a to Bohem pravým, jakož ukazuje evangelista i členem, který předkládá slovu θεός (Bůh), i tím, že hned na to uvádí za účel, proč tyto věci napsal, aby čtenáři spisu jeho »uvěřili, že Ježíš jest Syn Boží, a aby věříce, život měli ve jménu jeho.«

Pán Ježíš přijal vyznání, kteréž učinil Tomáš, nazvav Krista Pánem a Bohem svým; zároveň schválil je slovy: »Že jsi mne viděl, uvěřil jsi.« Avšak i výtku jemnou vyslovil mu pro jeho nevěru, blahoslavě ty, kteří neviděli a přece uvěřili. Ale rozumí se samo

sebou, že nevyloučil ho tím z blahoslavenství. Vždyť již jindy řekl ke všem apoštolům a tedy i k němu: »Blahoslavené oči, kteréž vidí, co vidíte.« Avšak jednak dává na jevo, že Tomášova víra méně jest záslužnou a proto také sama o sobě — nehledíc k jiným zásluhám méně odměněna bude, než víra těch, kteří neviděli a uvěřili, jednak připravuje útěchu a povzbuzení těm, kteří nebudou míti příležitosti Krista za pozemského života svého spatřiti.

g) Pán Ježíš zjevuje se u jezera Genezaretského a dává Petrovi primát.

[Jan 21, 1—19.

1. Potom se opět zjevil Ježíš učeníkům u jezera tiberiadského. Zjevil pak se takto:

2. Byli spolu Šimon, Petr a Tomáš, jenž slove Blíženec, a Nathanael, jenž byl z Káně galilejské a synové Zebedeovi, a jiní dva z učeníkův jeho.

3. Dí jim Šimon Petr: Jdu lovit ryb. Řkou jemu: Půjdeme i my s tebou. I vyšli a vstoupili na loď, a té noci nic nepopadli.

4. Když pak bylo již ráno, stál Ježíš na břehu; ale učeníci nepoznali, že by to byl Ježíš.

5. Tedy řekl jim Ježíš: Dítky, máte-liž něco k jídlu? Odpověděli jemu. Ne.

6. On pak dí jim: Vrztež síť na pravou stranu lodi a naleznete. I vrhli; a již nemohli ji utáhnouti pro množství ryb.

7. Tedy řekl učeník ten, kteréhož miloval Ježíš, Petrovi: Pán jest to! Šimon Petr tedy, uslyšev, že Pán jest to, obestřel se sukní, (neboť byl nah), a pustil se do moře.

8. Ostatní pak učeníci připlavili se na lodi (neboť nedaleko byli od země, jen as dvě stě loket), táhnouce síť s rybami.

9. A jakž vystoupili na zem, uzřeli řeřavé uhlí položené, a rybu s vrchu položenou, a chléb.

10. Dí jim Ježíš: Přineste z ryb, kteréž jste ulovili nyní.

11. Vstoupil Šimon Petr a vytáhl síť na zem, plnou ryb velikých stem padesáte a třemi; a ačkoliv jich tak mnoho bylo, neztrhala se síť.

12. Dí jim Ježíš: Pojďte, posnídejte. A žádný z učeníkův (z těch, kteří stolovali) neosmělil se ho otázati: Ty, kdo jsi? vědouce, že Pán jest to.

13. I přišel Ježíš a vzav chléb dával jim, též i rybu.

14. To již po třetí se zjevil Ježíš učeníkům svým, když byl vstal z mrtvých.

15. Tedy když posnídali, řekl Ježíš Šimonovi Petrovi: Šimone (synu) Janův, miluješ-li mne více, než tito? Dí jemu: Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé.

16. Řekl jemu po druhé: Šimone (synu) Janův, miluješ-li mne? Dí jemu: Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé.

17. Řekl jemu po třetí: Šimone (synu) Janův, miluješ-li mne? Zarmoutil se Petr, protože mu řekl po třetí: Miluješ-li mne? I řekl: jemu: Pane, ty víš všecko; ty víš, že tě miluji! Řekl jemu: Pasiž ovce mé.

18. Amen, amen pravím tobě: Když jsi byl mladší, opasoval jsi se a chodíval jsi, kam jsi chtěl; ale když se sestaráš, vztáhneš ruce své, a jiný tě opáše a povede, kam ty nechceš.

19. To pak pověděl, znamenaje, kterou by smrtí měl oslaviti Boha. A to pověděv, řekl jemu: Pojď za mnou.

Další dvě zjevení Péně stala se v Galilei; jedno u jezera Genesaretského, druhé na jedné hoře. Které z nich bylo dříve, není jisto, bez pochyby to, které událo se u jezera Genesaretského. O tom vypravuje pouze svatý Jan. Neudává sice doby, která uplynula od předešlého zjevení se Krista. Avšak dlouhá sotva byla. Neboť apoštolé sotva dlouho otáleli s vyplněním rozkazu, aby odešli do Galilee, a Kristus také as dlouho nečekal, než se jim na novo objevil. Možno tedy souditi, že se stalo as 14 dní po Kristově vzkříšení.

Z Jerusalema odebrali se tedy apoštolé k rozkazu Kristovu do Galilee, nejspíše do Kafarnaa neb do Bethsaidy, a poněvadž před sesláním Ducha sv. neměli nastoupiti na úřad svůj apoštolský, živili se zase bývalým řemeslem svým. Jednou odešli někteří z nich ku podnětu Petrovu lovit ryb v jezeře Genesaretském.[1]) Byl to mimo Petra Tomáš, Jan, Jakub, Nathanael,[2]) kterýž

---

[1]) Jezero Genesaretské slulo též mořem Tiberiadským od města Tiberiady, neb Galilejským neb Tarichea; v Starém Zákoně nazývalo se Kinnereth, nyní slove Bahr Tabariyé. Jest to jezero v severní Palestině (Galilei) as 24 km dlouhé a 10 km široké, 50 m hluboké, jehož hladina o 191 m níže leží než hladina moře Středozemního; jím protéká Jordán. Vodu má čistou a zdravou, a má hojnost ryb. Též mnoho ptactva, zvlášť pelikánů, zdržuje se tam. Břehy jeho jsou zde onde prolomeny, okolí krásné, úrodné; zvláště v době staré dařily se tam dobře ořechy, pomeranče, citrony, palmy, fíky, réva vinná, třtina cukrová, rýže, olivy.

[2]) Že Nathanael byl apoštolem, vysvítá odtud, že evangelista jmenuje jej uprostřed mezi apoštoly, i z toho, že všickni ti

slove též Bartolomějem, a ještě jiní dva, jejichž jména neuvádějí se. Lovili sice celou noc, ale nepopadli ničeho.

Ráno ukázal se jim Pán Ježíš, postaviv se náhle na břehu jezera. Apoštolé nepoznali ho, a to nikoliv, že by bylo příliš temno bývalo — vždyť bylo již ráno —, ani že by byli příliš vzdáleni bývali — neboť slyšeli a rozuměli slovům Páně, když je oslovil —, nýbrž proto, že Pán Ježíš změnil podobu svoji a působil v jejich oči, aby nepoznali ho hned.

Chtěje Pán Ježíš obrátiti pozornost na sebe, oslovil je laskavě a, jakoby chtěl od nich něco koupiti ke snídaní, ptal se jich, mají-li něco k jídlu. Oni, nemyslíce ani na Pána, odpověděli zkrátka, že nemají. Vyzval je tedy, aby vrhli síť na pravou stranu lodi; tam že naleznou ryby. A oni, ač neznali ho, poslechli přece vyzvání, a hned zahrnuli veliké množství ryb velikých, počtem 153. Poukázal tím opět Pán Ježíš nejen, že budou rybáři lidí, nýbrž i k pomoci, kterou bude poskytovati jim při jejich úřadě, a k radostnému výsledku, jaké budou míti snahy jejich a snahy církve o spásu lidstva. Budeť veliké množství lidí jato slovem Božím a přivedeno do církve.

Nyní poznal jej Jan, učeník, kteréhož miloval Pán, a to nikoli, že by byl bystřeji na Krista se díval, nýbrž po zázraku, který k slovu Kristovu byl učiněn. Poznal Pána dříve, než ostatní, poněvadž dle výkladu svatých Otcův pro stálé panictví své byl od Boha uschopněn, aby hlouběji vnikal do božských tajemství.

Poznav pak mistra svého zvolal: Pán jest to. A tu Petr podle ohnivé povahy své nečekal ani, až by po lodi se doplavili ke břehu, nýbrž přioděv se vrchním šatem, aby před Pána předstoupil v uctivosti, pustil se do moře a plavil se ke břehu. Evangelista praví

---

učeníci byli vřaděni mezi apoštoly, jichž povolání v evangeliích vypisuje se zvláště. Ale o Nathanaelově povolání vypravuje sv. Jan zvláště (1, 45—51). Že pak Nathanaelem tím nebyl jiný, leč ten, kterýž mezi apoštoly pod jménem Bartoloměj se uvádí, souditi lze z toho, že Bartoloměj vždy jmenuje se ve spojení s Filipem, od něhož Nathanael byl ke Kristu přiveden. Nathanael bylo jeho jméno vlastní, Bartoloměj (= Syn Tolmaie) jméno otcovské, udávajíc, že byl synem Tolmaie.

sice o něm, že byl nah; ale z toho nejde, že byl úplně obnažen; neboť, jak již jindy bylo řečeno, židé nazývali nahým také toho, kdo byl oblečen pouze v nákyčlík neb jen napolo, či lehce. Ostatní učeníci plavili se také hned ku břehu ale po lodi. Když pak na břeh vystoupili, spatřili řeřavé uhlí položené a rybu svrchu položenou a chléb. Pán sám připravil to božskou mocí svou, aby ukázal apoštolům, že on jest původcem velikého lovu ryb, a aby ujistil, že vskutku z mrtvých vstal a že jest dárcem i časných statkův, aniž má potřebí pomoci svých učeníkův. Zároveň však chtěl as upozorniti je tím na hostinu nebeskou, které stanou se účastni po práci apoštolské.

K rybě té musili však přinésti po rozkazu Kristově také z těch ryb, které byli ulovili. Neboť, jednak nestačila jedna ryba pro tolik osob, jednak, a to předem, měli apoštolé uvědomiti se, jak veliké množství ryb bylo zaloveno, a pocítiti užitek vlastního namáhání.

Když pak přinesli ryby a připravili je, posnídali k vyzvání Kristovu všickni. Pán Ježíš jedl nepochybně s nimi. Chtělť zajisté dáti jim nový důkaz, že má tělo skutečné, a ne pouze zdánlivé.

Celý zjev pak způsobil v apoštolech veliký dojem. I byli by rádi tázali se ho: Ty, kdo jsi? to jest, ne tak po tom, kdo by byl; vždyť evangelista praví výslovně, že věděli, že to jest Pán; nýbrž as po tom, jaké vlastnosti má nyní tělo jeho či jak to přijde, že náhle objeví se, i při zavřených dveřích, a náhle zase zmizí, a že nepoznali ho hned, jak se jim objevil. Nicméně neotázali se ho, a to nikoliv, že by byli pokládali již otázku tu za zbytečnou, nýbrž jak evangelista praví výslovně, proto, že neosmělili se, buď ze strachu, aby otázka jejich nebyla pokládána za projev pochybnosti o Kristově vzkříšení, aneb spíše z uctivosti k němu. [1])

---

[1]) Evangelista připojuje poznámku, že toto zjevení bylo třetí, které byl Pán Ježíš učinil učeníkům svým po svém z mrtvých vstání. A míní pouze ta zjevení, o nichž sám vypravuje, a která činil apoštolům, nečítaje v to onoho zjevení, kterým se Pán Ježíš ukázal Marii Magdaleně, a o nichž jednají evangelisté ostatní. Zázračné zalovení ryb vykládají sv. Otcové také symbolicky:

Když byli posnídali, udělil Pán Ježíš Petrovi úřad vrchního pastýře v církvi. Úřad ten měl na mysli, kdykoli Petra vyznamenával před ostatními apoštoly, zejména tehdy, když změnil jméno jeho Šimon ve jméno Petr, když platil za něho daň chrámovou, a když za něho zvláště se modlil. A on slíbil mu jej, když přijav od něho u Caesarey Filipovy vyznání víry, řekl mu, že vzdělá na něm církev svou a dá mu klíče království nebeského i moc svazovací a rozvazovací. Nyní splnil, co byl tehdy slíbil.

Dříve však upozornil jej na nutnou podmínku, pod kterou jedině může zastávati náležitě onen úřad. Osloviv jej totiž slavnostně uvedením i prvního jména jeho i jména otce jeho, tázal se ho třikráte, zda miluje ho, ano po prvé, zda miluje ho více, než ostatní apoštolé. Pravilť: Šimone, synu Janův, miluješ-li mne? po prvé:

---

mořem (jezerem) rozumějí svět, lodí Církev Kristovu; Petr jest majitelem lodi a vůdcem ostatních, ale též základem a hlavou církve. Rybami rozumějí lidi, kteří slovem Božím, od apoštolův a jejich nástupců hlásaným přiváděni bývají ke Kristu. V noci nechytili nic, ale ke slovu Kristovu spustivše síť zahrnuli veliké množství ryb; zjevem tím jest dle výkladu sv. Otců naznačeno, že kazatelé lidští nemohou naditi se úspěchu, nemají-li poslání božského Na pravou stranu měli vrhnouti síť: věcí tou jest dle jedněch naznačena věčná blaženost, do níž uvádějí se věřící, dle jiných pravda, že lidští kazatelé (rybáři) mají působiti s Kristem a v dobrém úmyslu. Ryby chycené vytáhnul Petr s pomocí ostatních na břeh, kde neohrožuje bouře života lidského; a tak i hlava církve má za spolupůsobení ostatních biskupův a kněží přiváděti lidi na bezpečný břeh života věčně blaženého, žádnou bouří a nebezpečenstvím nezkaleného. Kristus z mrtvých vstalý a oslavený stanul mezi lovem na břehu; neboť není více na zemi při svých věrných viditelně, nýbrž s nebes řídí církev svou. Ryby velké a pěkné, jež apoštolé chytivše vytáhli na břeh, znamenají křesťany, kteří držíce se víry své, podle ní žili a do života věčně blaženého přijímáni bývají. Někteří svatí Otcové přikládali též zvláštní význam počtu ryb (153), které byli chytili. Poněvadž totiž dle Appiana, řeckého básníka, bylo za času Marka Aurelia celkem 153 druhů ryb, vykládá sv. Jeronym číslo ono o všech národech lidstva, kteříž mají přivedeni býti do církve a do života věčného. Jiní rozdělují číslo 153 na 100 + 50 + 3, a rozumějí číslem 100 ke Kristu obrácené pohany, číslem 50 věřící židy a číslem 3 nejsvětější Trojici, v kterou musí věřiti pohané i židé, chtějí-li býti spaseni. (Pölzl Kurzg. Komm. zur Leidens. u. Verklärungsgesch. S. 474.)

*

miluješ-li mne více, než tito? Slavnostně oslovil jej, aby již způsobem tím upozornil jej na důležitost toho, co s ním chce sděliti a mu svěřiti. Zároveň však uváděl mu tím na pamět ony dvě důležité doby v životě jeho, ve kterých oslovil jej tímto způsobem, dobu totiž, kdy Šimon poprvé přišel k němu (ke Kristu) a významné jméno Petr obdržel, a dobu, kdy Pán Ježíš slíbil mu vrchní úřad v církvi; i ohlašoval tak již předem, že nyní chce vyplniti, co byl druhdy naznačil a slíbil.

Tázal se ho pak, zda ho miluje, ano, zda miluje ho více, než ostatní. Činil to nikoli proto, že by nebyl věděl o tom, — vždyť jest vševědoucí —, nýbrž proto, že chtěl dáti mu příležitost a pohnouti jej, aby vyznal lásku svou. Neboť láska, vycházející z víry, uschopňuje a povzbuzuje člověka k velikým činům pro čest a chválu Boží a pro spásu jiných; a proto jako druhdy u Caesarey Filipovy teprv tehdy slíbil mu vrchní úřad v církvi, když byl vyznal svoji víru v Krista, tak nyní teprv potom chce mu jej dáti skutečně, až vyzná svoji lásku k němu.

Ale proč tázal se třikráte, zda ho miluje? Někteří myslí, že činil tak proto, poněvadž Petr třikráte jej zapřel. Trojím vyznáním měl prý napraviti, co byl zavinil trojím zapřením. Ale, ač nepopíráme, že jakési zření měl při tom k pádu Petrovu, zvláště as proto, aby Petr, zpomena si na pád svůj, pohnut byl k lásce pokorné, přece popíráme rozhodně, že by vlastní příčina trojího dotazu onoho byla v tom, aby Petr napravil trojím vyznáním, co byl zavinil trojím zapřením. Neboť Pán Ježíš odpustil již Petrovi pro jeho lítost dokonalou, a dal mu to také na jevo i tím, že předem jemu vzkázal zprávu o svém vzkříšení, i tím, že jemu zvláště se zjevil. Co však Bůh odpustí, toho nepřipomíná více.

Proč tedy tázal se třikráte? Zajisté ne pro jinou příčinu, než že chtěl upozorniti jej na důležitost lásky, kterou on jako hlava celé církve má býti proniknut. Má sice lnouti každý ke Kristu láskou činnou, kteráž by vycházela z víry pevné. Neboť »kdo nemiluje, zůstává ve smrti.« Má proniknut býti láskou tou tím více kněz a biskup, jimž svěřena jest péče o menší neb větší

počet duší křesťanských; zvláště však má naplněn jí býti ten, jemuž svěřeno jest vedení celého stádce Kristova, a kterýž proto zvláště má nejen dobrým příkladem jiným svítiti, nýbrž též ochoten býti i s nebezpečenstvím a nasazením života svého odvraceti od stádce sobě svěřeného nebezpečenství ohrožující jejich víru a čistotu mravní a vésti je v duchu Kristově ke spáse a věčnosti blažené. Sice jinak nemohl by zastávati s prospěchem úřad tak důležitý.

Petr přisvědčil pokaždé, že Krista miluje. Neřekl však, že miluje ho více, než ostatní, ač právě po této věci ptal se ho Pán. Neboť, byv přiveden trpkou zkušeností ku skromnosti a pokoře, neodvažoval se porovnávati sebe s jinými; ano, jakoby nedůvěřoval sobě, neopíral své výpovědi o vlastní sebevědomí, nýbrž utíkal se k vševědoucnosti Páně, pravě: Pane, ty víš, že tě miluji. Když pak po třetí tázal se ho Pán Ježíš, zarmoutil se; neboť obával se v pokoře své, že snad Pán Ježíš čta v duchu jeho vidí v něm jakýsi nedostatek; i utekl se proto tím rozhodněji k vševědoucnosti jeho a oživuje lásku svou pravil pln pokory a oddanosti: Pane, ty víš všecko, ty víš, že tě miluji. A právě tato pokora spojená s důvěrou prozrazovala, jak velikou láskou byl oddán mistru svému Miloval jej skutečně více, než ostatní apoštolé.

Ale proč tedy nazývá se apoštolem lásky sv. Jan, a ne sv. Petr? Příčina jest zajisté v tom, že, ač Petr miloval Krista láskou vroucnější a mocnější, Jan přece miloval jej láskou něžnější a proto také, jakož i pro ustavičné panictví své, něžnější důkazy lásky obdržel od Krista.

Pán Ježíš přijal ujištění Petrovo o lásce jeho a odměnil jej; pravilť po první a druhé odpovědi jeho: »Pasiž beránky mé,« [1]) po třetí pak (odpovědi): Pasiž

---

[1]) V řeckém textě stojí po prvé: βόσκε τὰ ἀρνία μου (pasiž beránky mé), po třetí: βόσκε τὰ πρόβατά μου (pasiž ovce mé) v některých kodexích προβάτιά μου — ovečky mé; při druhé odpovědi vyskytá se čtení různé, buď ποίμαινε τὰ πρόβατά μου (pasiž ovce mé) neb ποιμ. τὰ προβάτιά μου (ovečky mé,) neb i ποιμ. τὰ ἀρνία μου (beránky mé). Ač poslední čtení nejméně

ovce mé. Svěřil tak vedení jeho beránky i ovce své. Co kterým výrazem rozuměl, neshodují se exegeté. Jedni praví, že beránky označil začátečníky, ovcemi pak pokročilé ve víře (sv. Tomáš), jiní, že beránky rozuměl podřízené (církev slyšící), ovcemi pak, kteréž plodí nové ovečky, představené církve (církev učící), kteří zjednávají nové údy církvi (Euseb., Bellarmin), jiní opět myslí, že nečinil žádného rozdílu zvláštního ve významech oněch výrazů (Maldonat, Calmet, Maier, Schanz). Náhled druhý pokládáme sice za správný. Avšak nechť tomu jakkoliv, to jisto jest, že oběma výrazy dohromady, beránky a ovcemi rozuměl celé stádce své, a tedy celou církev, podřízené i představené její podřídil vrchní správě Petrově, odevzdav mu tak úřad vrchního pastýře či primát v církvi své.

Užil pak při tom obrazu o pastýři, pravě »pasiž beránky, pasiž ovce mé«. Proč učinil to? Chtěl zajisté naznačiti, že touž moc a povinnost a právo odevzdává mu, kteréž byl naznačil, když přirovnávaje sebe k dobrému pastýři, udal vlastnosti dobrého pastýře.

Ovce totiž rozeznávají pastýře dobrého od nájemníka a, uznávajíce jej, slyší hlas jeho. Hlasu cizího pak neslyší a nenásledují. A tak i věřící mají uznávati vrchního pastýře celé církve, jakožto viditelného zástupce Kristova na zemi, a slyšeti hlas jeho či učení, kteréž předkládá jim jménem Kristovým. Cizího pak hlasu, či učení nepravého, od vrchního pastýře církve zavrženého slyšeti ani následovati nemají. Neboť, jak dí dále Pán, kdo nevěří, nejsou z ovec Kristových (Jan 10, 26), kdo však slyší hlas t. j. učení pastýře toho, nezahyne na věky (Jan 10, 28). Dobrý pastýř pak zjednává ovcím pastvu dobrou a dává jim život věčný (Jan 10, 28); a tak i vrchní pastýř církve, jakožto zástupce nejvyššího pastýře duší, má moc podávati věřícím ve svátostech dobrou pastvu života věčného. Dobrý pastýř jde před ovcemi a ovce následují ho, znajíce hlas jeho (Jan 10, 11). A podobně i vrchní

---

zaručeno jest, nevadí celkovému smyslu ani ono. Neboť všecka čtení shodují se v tom, že Pán Ježíš svěřil Petrovi i beránky i ovečky své.

pastýř církve, jde před věřícími, řídě je různými pravidly a příkazy a ustanoveními, zkrátka církevní kázní, na cestě k životu věčnému. Pastýři dobrému přísluší přiváděti též do ovčince svého ovce jiné, kteréž nejsou z jeho ovčince; a podobně přísluší též vrchnímu pastýři církve, aby přiváděl do církve Kristovy ty, kteří ve víře pobloudili neb vůbec ještě Krista a církve jeho nepoznali. Slovy »Pasiž beránky, pasiž ovce mé« naznačena jest tedy trojí moc nejvyšší, která spojena jest s úřadem nejvyššího pastýře: nejvyšší moc učitelská, kněžská, pastýřská.

Mimo to v podobenství o dobrém pastýři slíbil Pán Ježíš bezpečnost těm, kteří dají se vésti dobrým pastýřem. Pravilť, kdo vejde skrze něj, že »spasen bude, a vejde i vyjde a pastvy nalezne« (Jan 10, 9). A tak i když odevzdává Petrovi úřad pastýře vrchního v církvi slovy »Pasiž beránky mé, pasiž ovce mé«, zaručuje zajisté bezpečnost i těm, kteří dají se vésti jím. Nemůže proto vrchní pastýř církve podávati věřícím učení nepravého, nemůže odchýliti se od pravdy v učení víry a mravů.

Konečně jest známo, že ovčinec Kristův — církev jeho má trvati stále, až do skonání světa. Musí proto trvati v ní též stále až do skonání světa úřad vrchního pastýře. Ať tedy nehledíme k jiným slovům Páně, již z této věci patrno, že úřad vrchního pastýře v církvi nebyl udělen Petrovi pouze pro jeho osobu, nýbrž pro církev celou, a že tedy musí trvati v církvi stále, pokud církev bude trvati t. j. až do skonání světa. Nezaniknul tedy smrtí Petrovou, nýbrž přešel na jeho nástupce.

Protestanté ovšem popírají pravdu tu; a aby tím spíše to podařilo se jim, tvrdí, že Pán Ježíš slovy »Pasiž beránky, ovce mé« neudělil ani Petrovi primátu v církvi, nýbrž toliko vrátil mu úřad apoštolský, o který prý se připravil pádem svým. Ale že nepravé jest tvrzení to, vysvítá již odtud, že Pán Ježíš v den vzkříšení svého odevzdal Petrovi také poslání a moc odpouštěti hříchy, jako ostatním apoštolům a tak mu na jevo dal, že pádem svým neztratil úřadu apoštolského a tedy není třeba, aby mu jej uděloval znova.

Uděliv Pán Ježíš Petrovi primát v církvi, připojil k tomu ještě proroctví o mučenické smrti jeho. Učinil tak bezpochyby k jeho upokojení, aby totiž zapudil truchlivost a obavu, která pojala jej proto, že třikráte tázal se ho Pán Ježíš, zda jej miluje, jakoby předvídal, že nevytrvá v lásce své k němu. Ujistil ho tak, že vytrvá v lásce své, ano, že z té lásky podstoupí i smrt pro něho.

Proslovil pak proroctví ono takto: »Když jsi byl mladší, opasoval jsi se a chodíval jsi, kam jsi chtěl, ale když sestaráš, vztáhneš ruce své, a jiný tě opáše a povede, kam ty nechceš«. Slovy: »opasoval jsi se a chodíval jsi, kam jsi chtěl« poukazuje k svobodě osobní, které Petr požíval od své mladosti a do vysokého stáří požívati bude. Slovy pak »jiný tě opáše a povede, kam ty nechceš« předpovídá násilnou či mučenickou smrt, kterou pro něho podstoupí. Nikterak však netvrdí jimi, že by Petr podstoupil smrt tu nerad, nýbrž ukazuje toliko, že podnikne něco, čeho lidská přirozenost se leká. Pravě pak, že Petr vztáhne ruce své, dává na jevo i způsob smrti, kterou Petr okusí. Ti totiž, kteří byli odsouzeni k smrti kříže, musili vztáhnouti ruce své ke kříži, a když jim byly k němu přivázány, nesli jej na místo popravní. Tvrdě tedy Pán Ježíš, že Petr vztáhne ruce své a jiný opáše jej a povede, kam nechce, naznačuje mu, že zemře smrtí kříže. Že tomu tak, vysvětluje sv. evangelista sám, pravě, že Pán Ježíš ona slova »pověděl, znamenaje, kterou smrtí měl by oslaviti Boha.« A i Kristus naráží na to, když hned dále vyzývá Petra slovy: Pojď za mnou. Chceť, aby následoval ho v péči o svěřené stádce své až na smrt; jako sám vydal život na smrt kříže za ovce své — za lidstvo veškeré, tak aby i Petr podstoupil smrt kříže za stádce jeho péči svěřené.

h) Pán Ježíš zjevuje se apoštolům na hoře a dává jim poslání světové.

Matouš 28, 16—20.

16. Jedenácte pak učeníkův odešlo do Galilee na horu, kdež jim byl uložil Ježíš.

17. A uzřevše ho, klaněli se jemu; ale někteří pochybovali.

18. A přistoupiv Ježíš mluvil jim řka: Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi.

19. Protož jdouce, učte [1]) všecky národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého,

20. učíce je zachovávati všecko, co jsem koli přikázal vám; a aj, já s vámi jsem po všecky dny, až do skonání světa.

Druhé zjevení se Pána Ježíše, které událo se v Galilei, stalo se na jedné hoře. Která hora to byla, není známo. Neboť sv. Matouš, který podal zprávu o zjevení tomto, nezaznamenal jména její. Weiss sice myslí, že to byla hora ona, na které Pán Ježíš činil kázaní horní (Mat. 5—7). Avšak bezdůvodně tvrdí to. Spíše podobá se pravdě, co tvrdí jiní počtem dosti četní, že totiž byla to hora Tábor. Na ní byl Pán Ježíš prohlášen od Otce nebeského jako zákonodárce všeho lidstva, tam tedy bylo by také přiměřeno a významno, bývalo, aby sám dal apoštolům pravomoc apoštolskou a poslání světové.

Na horu tu odebrali se apoštolé, poněvadž Pán Ježíš sám přikázal jim tam jíti. Kdy dal jim ten rozkaz, není známo; možná, že teprv při posledním zjevení se u jezera genezaretského, spíše však již tehdy, když ukázal se jim všem, i Tomášovi, v Jerusalemě. Zdali přišli tam pouze apoštolé, aneb též jiní učeníci a ctitelé Páně, nelze říci s jistotou. Neboť mezi exegety není o tom shody. Někteří [2]) totiž myslí, že zjevení toto jest totožné s oním, o kterém mluví sv. Pavel v 1. listě ke Korintským (15, 6) slovy: »Potom vidín jest více než od pěti set bratří spolu, z nichžto mnozí až dosavad jsou, a někteří zesnuli.« Jiní rozlišují sice zjevení to od sebe, ale připouštějí, že mimo apoštoly přece ještě jiné osoby byly svědky Kristova zjevení se na hoře. (Theofylakt, Calmet).

A opět jiní tvrdí, že mimo apoštoly nebyl nikdo svědkem tohoto zjevení. (Maldonat, Schegg, Schanz, Cornely, Knabenbauer). K odůvodnění náhledu svého poukazují k tomu, že svatý Matouš mluví pouze

---

[1]) Řecký text má μαθητεύσατε = učiňte učeníky.

[2]) Salmeron, Baro, Cornel. a Lapide, Lamy, Fillion, Pölzl a j.

o jedenácti učenících či apoštolích, kteří odebrali se na horu. Avšak důvodem tím nic nedokazují. Neboť jako z toho, že Matouš nevypravuje o více než o dvou zjeveních se Páně, nejde, že by se byl Pán Ježíš neukázal více než dvakráte, tak také z toho, že tuto nemluví o jiném než o apoštolích, nejde, že mimo ně nebyl nikdo při zjevení na hoře přítomen.

Uvážíme-li však, že toto zjevení v Galilei Pán Ježíš ohlásil již předem slavnostně a i místo určil, kde se stane, uvážíme-li i to, že chtěl při něm dáti apoštolům poslání světové, můžeme právem souditi, že k němu odebrali se nejen apoštolé, nýbrž též jiní stoupenci Páně.

Jak Krista spatřili, klaněli se mu. Ale někteří pochybovali. O čem měli pochybnost, evangelista nepraví; poněkud však přece naznačuje to poznámkou, že Kristus na to přistoupil a mluvil k nim. Z poznámky té jde na jevo, že Pán Ježíš neobjevil se jim z počátku na blízku, nýbrž poněkud dále od nich, a proto že nepoznali ho hned všickni, nýbrž až přiblížil se k nim. Odtud již vysvítá, o čem měli pochybnost někteří z nich, o tom totiž, zda vskutku Kristus jest ten muž, kterého v dálce spatřili, a kterého někteří měli za Krista.[1]) Pochybnost tu ovšem odložili, když Pán Ježíš se přiblížil, a oni ho poznali. Přistoupiv pak k nim Pán Ježíš, dal jim poslání světové. Dříve však, jakoby se chtěl legitimovati, poukázal k moci kterou je posílá. Pravil: »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi.« Rozuměl pak tím nikoliv moc onu, kterou má jako Bůh odvěkým zplozením z Boha Otce, nýbrž, jak všickni exegeté s důrazem vykládají, moc vykupitelskou, která mu přísluší i jako člověku,

---

[1]) Tak soudí zcela správně většina exegetů na př. Menochius, Lamy, Jansen, Bisping, Knabenbauer a j. Někteří mají za to, že pochybovali o vzkříšení Kristově, a mají na mysli onu pochybnost, kterou měli apoštolé v Jerusalemě první dobu po Kristově z mrtvých vstání. Myslí totiž, že Matouš v krátkosti připomíná tu, co se stalo již dříve. (Maldonat Estius, Jansen, Schegg). Ale proti tomu čelí veškerá souvislost. Ostatně je-li zjevení toto skutečně totožným s oním, o němž mluví sv. Pavel, jest možno za to míti, že pochybnost vzbudili pouze ti, kteří nebyli apoštoly.

a kterou lidi z poroby hříchu vysvobozuje, ke svobodě dítek Božích přivádí, je posvěcuje a věčně blaženy činí. Tato moc byla mu dána proto, poněvadž jako vtělený Syn Boží obětoval se za lidstvo a je svou krví vykoupil a tak sobě na ně právo zjednal. Byla pak dána mu moc ta nade všemi lidmi, neboť pro všecky prolil krev svou, a byla mu dána nejen na zemi, nýbrž i na nebi; neboť království messianské není omezeno touto zemí, nýbrž dokonale potrvá i v nebesích, a to věčně.

Poukázav k této moci své pravil dále: Protož jdouce, učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávati všecko, co jsem koli přikázal vám, a aj, já s vámi jsem po všecky dny až do skonání světa.« Poněvadž tedy Pán Ježíš jakožto Vykupitel má moc nade všemi lidmi a právo všecky přivésti do svého království, posílá apoštoly ke všem národům a velí všecky učiti či spíše (jak má text řecký) všecky činiti učeníky a tedy všecky přiváděti k němu a do jeho království či do církve. Zároveň udává způsob, kterým by to činili; praví: křtíce je... a učíce je... Křtem tedy předem mají uváděti lidi do církve, poučováním pak mají vésti je, aby zachovávali vše, cokoliv Kristus byl přikázal.

Křest pak velí udělovati ve jménu či spíše (dle řeckého textu) ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého, a tak poučuje, že křtem zasvěcujeme se nejsvětější Trojici, věnujeme se službě její a vcházejíce v úzké spojení duchovní s ní, stáváme se účastni toho vykoupení, které Bůh Otec skrze vtěleného Syna svého všemu lidstvu zjednal a skrze Ducha svatého jednotlivcům přivlastňuje. Neboť křtíti ve jméno neb ve jménu někoho znamená zasvěcovati někoho jinému a vydati jej v jeho moc. Zdali slovy těmi určil též formu svátosti křtu, či zda přikázal, aby při křtu mimo slovo křtíti říkalo se »ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého«, nevychází na jevo zřejmě z Kristova výroku samého. Neboť on nepravil: »křtíce říkejte slova: já tě křtím ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého« Výslovně však učí tomu tradice církevní. Neboť církev nejen vždy pojímala výrok onen jako příkaz, že při křtu mají se jmenovati osoby nejsvětější Trojice, nýbrž

poslušna jsouc rozkazu toho, udělovala též vždy křest »ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Tak na př. již sv. Justin popisuje obřady křestní praví: Kdo by chtěl býti znovuzrozen a činil pokání, nad tím vyslovuje se jméno otce všech a Pána Boha... avšak také ve jménu Ježíše Krista, ukřižovaného pod Pontiem Pilátem, a ve jménu Ducha svatého, který skrze proroky předpověděl všecko, co směřovalo k Ježíši, obmýván bývá ten, kde osvěcen bývá. (Apol. 1, 61. 16. 6, 422). A v tak zvaném Učení dvanácti apoštolův (hl. 7. O křtu) praví se: Toto vše (co v předchozích hlavách bylo řečeno) napřed pověděvše, křtěte ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého. Nepravda tedy jest, co myslí sv. Tomáš, že by v prvních dobách církve udělovaly se křest ve jméno Kristovo, aby prý zvelebilo se jméno Kristus. Mluví se sice častěji ve Skutcích apoštolských o křtu »ve jménu Ježíše Krista«. Ale tím nepraví se, že apoštolé udělovali křest slovy: »Já tě křtím ve jméno Kristovo« neb »ve jménu Kristově«, nýbrž mluví se tak jen proto, aby činil se rozdíl mezi křtem Janovým a mezi křtem od Krista ustanoveným. Kterým obřadem měli by křest udělovati, neudal Pán Ježíš při této příležitosti. Neboť apoštolé křtili již dříve (Jan 4, 2) a věděli tedy, kterého obřadu mají při tom šetřiti. Nebyl ovšem křest ten, který dříve udělovali, svátostným; ale tím, že Pán Ježíš neurčil nic nového v příčině obřadu křtu, dal na jevo, že mají udělovati jej týmž způsobem, kterým byli udělovali jej již dříve, ovšem užívajíce při tom formy právě udané.

Uvážíme-li ještě, co nyní bylo řečeno, shledáme, že křest nebyl ustanoven již při křtu Kristově ani při rozmluvě s Nikodémem ani tehdy, když v prvním roce veřejného života Kristova splnomocněni byli učeníci Páně, aby křtili, nýbrž teprv při této příležitosti. Neboť ať pomlčíme o tom, že na křtu přivlastňují se člověku zásluhy, které Kristus zjednal teprv smrtí na kříži, teprv nyní byla apoštolům mimo podstatný obřad, který již znali, udána také forma, které mají při křtu užívati, a teprv nyní dán rozkaz, aby tímto způsobem přiváděli lidi do církve jeho.

Nepostačí však člověku, aby stal se toliko údem církve a přijal s věrou učení jeho; třeba též, aby zachovával přikázání Páně, či aby konal vůli Otce nebeského. Prohlásil to Pán Ježíš zřejmě, když pravil: Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského; ale kdo činí vůli Otce mého, kterýž jest v nebesích, ten vejde do království nebeského. (Mat. 7, 21). Přikázav proto Pán Ježíš apoštolům, aby křtem přiváděli lidi k němu, poručil též, aby učili je zachovávati všecko, cokoli přikázal jim. Potvrdil jim tak moc královskou a zákonodárnou, kterou jim byl udělil již jindy (Mat. 18, 18); zároveň dal na jevo, že ustanovuje živý úřad učitelský, který by poučoval o tom, co Kristus přikázal. Neboť to, co Kristus velel zachovávati, nenapsal ani sám ani apoštolé. A přece chtěl a modlil se, aby všickni, kteréž mu dal Otec, jedno byli (Jan, 17, 21). Jednoty takové však nemohli by zachovati, kdyby nebylo úřadu, který by určitě a neomylně poučoval je o tom, co Kristus zjevil a co chtěl, aby bylo zachováno.

Ovšem úřad ten sám sebou nebyl by s to, aby uchránil se poblouzení vlastní silou. Proto Pán Ježíš svěřiv apoštolům úřad ten, zároveň ku potěše a povzbuzení jejich ujistil je svojí trvalou pomocí: pravilť: A aj, já jsem s vámi po všecky dni, až do skonání světa. Slibuje jim tak pomoc, aby s jistotou a určitostí a beze všeho omylu hlásali a poučovali lid o tom, co byl přikázal zachovávati těm, kteří chtějí dojíti spasení věčného; a slibuje tu pomoc nejen jim, nýbrž i nástupcům jejich, biskupům s římským papežem, na které přešel od apoštolův učitelský úřad církve. Nikdy proto církev pravá neodchýlí se aniž může se odchýliti od pravdy, nikdy nebude a nemůže předkládati údům svým k věření neb k zachovávání věci, které by se zjevenou pravdou se nesrovnávaly.

Slíbil pak tuto pomoc jedině apoštolům a jejich nástupcům. Proto jedině ta církev, která na základě apoštolském s Petrem v čele zbudována jest, a na tom základě trvá, jedině církev katolická má tu

záruku, že v ní chová a hlásá se učení Kristovo neporušené a podávají se všecky prostředky, které po vůli Kristově vedou ke spáse.

i) Pán Ježíš zjevuje se učeníkům svým v den svého nanebevstoupení.

Marek 16, 14—18.

14. Potom[1]) ukázal se jedenácti, když seděli za stolem, a trestal nevěru jejich a tvrdost srdce, že těm, kteří jej viděli, an z mrtvých vstal, nevěřili.
15. A řekl jim: Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření.
16. Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude: Kdo pak neuvěří bude zatracen.
17. Znamení pak ty, kteříž uvěří, tato následovati budou: Ve jménu mém budou ďábly vymítati, novými jazyky mluviti,
18. hady bráti, a jestliže by co jedovatého pili, neuškodí jim; na nemocné budou ruce vzkládati a dobře se míti budou.

Lukáš 24, 44—49.

44. A řekl k nim: Tato jsou slova kteráž jsem mluvil k vám, byv ještě s vámi, že se musí naplni i všecko, co o mně psáno jest v zákoně Mojžíšově a v prorocích i žalmích.
45. Tedy otevřel jim smysl, aby rozuměli písmům.
46. I řekl jim: Tak jest psáno a tak musil Kristus trpěti a třetího dne z mrtvých vstáti:
47. a tak musí se kázati ve jménu jeho pokání a odpuštění hříchů mezi všemi národy, počnouce od Jerusalema.
48. Vy pak jste svědkové těch věcí.
49. A já pošlu zaslíbení Otce svého na vás; vy pak zůstaňte v městě, dokudž nebudete oblečeni mocí s výsosti.

Zdali uvedená vypravování svatého Marka a sv. Lukáše týkají se jedné nebo více událostí, a zda udála se v Jerusalemě nebo jinde, o tom nejsou vykladači ve shodě. Někteří rozlišují je, ano domnívají se, že také to, co sv. Marek praví ve v. 14., vztahuje se k jinému ději, než to, o čem vypravuje v části další. Jansen totiž a Bisping, Schegg, Knabenbauer a jiní tvrdí, že zjevení vypravované u sv. Marka 16, 14. totožné jest s oním, o němž mluví sv. Lukáš ve 24, 36—42. a sv. Jan ve 20, 19—23., a které se stalo večer po Kristově z mrtvých vstání. Zjevení pak, o kterém sv. Marek jedná v. 16,

---

[1]) Řecký text má ὕστερον = potom, později. Vulgata má novissime = posléze.

15—18. že totožné jest s tím, které dle sv. Mat. 28, 16—20. stalo se v Galilei na hoře. Proti mínění tomu však čelí výraz »jedenácti«, jehož užil sv. Marek. Neboť večer po svém z mrtvých vstání neukázal se Pán Ježíš jedenácti, nýbrž toliko desíti apoštolům. Tomáš nebyl přítomen. Tvrdí-li řečení exegeté na odůvodnění náhledu svého, že od smrti Jidášovy do zvolení apoštola Matěje byl výraz »jedenáct« označením sboru apoštolského vůbec, nehledíc k tomu, zda některý apoštol scházel neb ne, tvrdí něco, co teprv musilo by se dokázati. Neboť jak již řečeno jindy, pravda sice jest, že výrazu »dvanáct« užívalo se zhusta o sboru apoštolském, i když scházel některý apoštol, ale není místa v Písmě sv., o kterém by se mohlo říci s jistotou, že od smrti Jidášovy do zvolení Matěje užívalo se v něm v řečeném smyslu také výrazu jedenáct. Naopak, sv. Jan (20, 24) mluví o »dvanácti« jakožto o sboru apoštolském také tehdy, když sbor apoštolský sestával pouze z jedenácti členů.

Jiní (Keil) pomáhají si tvrzením, že sv. Marek ve v. 14. spojuje v krátkosti zprávu o zjevení se Kristově v den jeho vzkříšení se zprávou o zjevení, které stalo se o týden později za přítomnosti Tomášovy, a proto že užívá slova »jedenáct«. Avšak tvrdí tak bez důvodu.

A co se týká části další (Mar. 16, 15—18). ani ta neukazuje, že by vztahovala se k témuž zjevení na hoře, o kterém mluví sv. Matouš v. 28, 16—20. Spíše čelí proti tomu. Neboť u sv. Matouše dává se teprv rozkaz, aby křtili; u sv. Marka však předpokládá se již rozkaz ten, a jen jako dodatečně ukazuje se, jak nutný jest křest ku spasení a jak potřebí proto rozkaz onen vykonávati. Mimo to u sv. Matouše slibuje Pán Ježíš pomoc svou; u sv. Marka však mluví již o velikých účincích, jež způsobí víra u něho. Patrně tedy v jiné a to pozdější době událo se zjevení, o kterém mluví Marek, než se stalo to, o kterém vypravuje Matouš. Kdy tedy stalo se? Uvážíme-li, že celé vypravování sv. Marka od 16, 14—28. úzce spolu souvisí, to však, co vyličuje ve v. 19. že stalo se v den Kristova nanebevstoupení, nemůžeme, než souhlasiti s těmi vykladači, kteří veškeré vypravování Markovo od v. 14—18

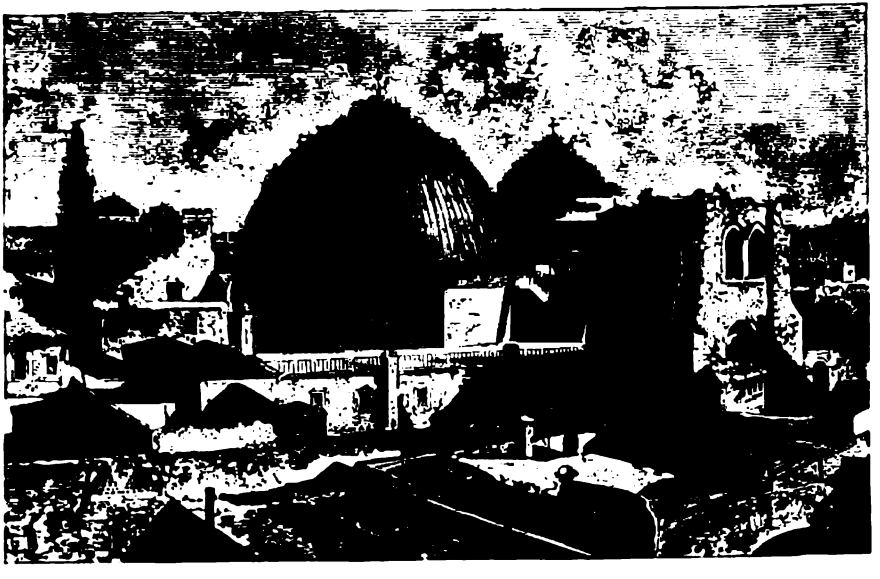

Obr. 31. — Chrám Božího Hrobu v Jerusalemě.

Text viz str. 487 a další.

vztahují k jednomu ději a to onomu, které se stalo v Jerusalemě v den Kristova nanebevstoupení. (Augustin, sv. Řehoř, Beda, Klofutar, Pölzl).

A kdy stalo se to, o čem vypravuje Lukáš v části svrchu uvedené? Někteří myslí, že stalo se ještě večer po Kristově vzkříšení při tom zjevení, o kterém Lukáš jedná v části předešlé, a při kterém dle sv. Jana Pán Ježíš dal apoštolům moc odpouštěti hříchy.[1]) Jiní mají za to, že v. 44—49[2]) neb alespoň v. 45—49[3]) neb v. 46—49[4]) neobsahuje určité nějaké řeči Kristovy, nýbrž v krátkosti podává obsah všeho toho, čemu Pán Ježíš učil od svého z mrtvých vstání do svého nanebevstoupení. Avšak se žádným z těchto mínění nelze nám souhlasiti. Neboť ani v. 45. ani v. 46. ani v. 49. ani v. 50. neopravňuje, abychom co do času od sebe rozdělovali a do různých dob kladli to, co vypravuje se ve v. 44—53. Buď tedy musí se celá stať od v. 44. až do 53. klásti do večera po Kristově vzkříšení anebo celá do dne Kristova nanebevstoupení. Srovnáme-li však slova Kristova, která Lukáš zaznamenal v části svrchu uvedené (v. 48—49.), se slovy, která dle Skut. apošt. 1, 4. 7. 8. Pán Ježíš promluvil před svým nanebevstoupením, shledáme takovou podobnost mezi nimi, že právem můžeme je vztahovati k jedné a téže době, totiž ke dni čtyřicátému po Kristově vzkříšení či ke dni Kristova nanebevstoupení a tvrditi, že svrchu uvedené vypravování Markovo a Lukášovo týká se jednoho a téhož děje.

Lze tedy říci, že Marek a Lukáš doplňují se vzájemně a že celý děj udál se nejspíše tímto postupem. Z Galilee vrátili se apoštolé zase do Jerusalema, byvše k tomu vyzváni nepochybně od Krista samého. Když

---

[1]) Zeller, Meyer, Hilgenfeld, Hase, Holtzmann, Pfleiderer, Weiss a j., kteří také Luk. 24, 50—53. tak pojímají, jakoby Lukáš i nanebevstoupení Páně kladl do večera po Kristově z mrtvých vstání. Ovšem neprávem. Též katolíci Beda, Euthymius, Schanz, kteří však zcela správně v. 50—53 uznávají, že Lukáš, jak samo sebou se rozumí, náležitě poučen byl o čase, ve kterém Kristus vstoupil na nebesa.

[2]) Grotius, Schleiermacher, Stier, Keil a j.

[3]) Lange, Hofm.

[4]) Sušil, Godet, a j.

tu dne čtyřicátého po Kristově vzkříšení seděli za stolem, ukázal se jim zase Pán a to naposled. Přišed mezi ně, káral je, že nevěřili těm, kteří viděli jej, an z mrtvých vstal (Marii Magd., ženám jiným, učeníkům emmauským, Tomáš pak ani apoštolům), ačkoliv jim byl několikráte předpověděl, že vstane z mrtvých. Učinil to, jsa již na odchodu s toho světa, aby tím více utkvěla jim v mysli slova jeho, a oni, pamatujíce na ně, tím více měli se na pozoru, by nedávali místa nějaké pochybnosti. Neboť slova, která kdo mluví na rozloučenou, utkvívají v mysli hluboce.

Na to připomenul k utvrzení víry jejich, kterak ještě před svojí smrtí mluvíval jim o svém utrpení a smrti a vzkříšení svém jakožto o věcech, které byvše předpověděny v Písmě svatém, musily se vyplniti. Pravilť: Tato jsou slova, kteráž jsem mluvil k vám, byv ještě s vámi, že (totiž) musí naplniti se všecko, co o mně psáno jest v Zákoně Mojžíšově a v prorocích i v žalmích. Dělil při tom Písmo sv. Starého Zákona ve tři části: v Zákon Mojžíšův, v proroky a v žalmy. Neboť od druhého století před Kristem činili tak Židé vůbec, jenom že třetí část nazývali svatopisy (Ketubim). Pán Ježíš však užil místo toho výrazu »žalmy«, poněvadž žalmy obsahovaly četná proroctví messianská a byly proto nejpřednější částí svatopisův.

Potom otevřel jim smysl, aby rozuměli písmům. Vyložil jim totiž zejména ona místa Písma svatého, která obsahují předobrazy a proroctví o Vykupiteli a tak dal jim návod, kterak počínati si, aby porozuměli náležitě Starému Zákonu, ukazuje tím, že Zákon Starý lze pochopiti náležitě jedině vzhledem k Zákonu Novému. Zároveň osvítil rozum a pohnul vůli jejich, aby výklady jeho pojali i uznali a vůbec do Písma sv. vnikli. Otevřev pak jim takto smysl, aby písmům porozuměli, potvrdil výklad svůj slovy: »Tak (jak jsem právě vysvětlil vám) jest psáno a tak musil Kristus trpěti a třetího dne z mrtvých vstáti; a tak musí se kázati ve jménu jeho pokání a odpuštění hříchů mezi všemi národy, počnouc od Jerusalema.« Lidé tedy mají býti vyzýváni ku pokání ve jménu Ježíše, stálým totiž poukazováním ke Kristu jako Vykupiteli a k zásluhám,

jež zjednal si utrpením i smrtí svou, jakož i poučováním, že těchto zásluh Vykupitelových stanou se účastni, jestli, majíce pevnou víru v něho, učiní pravé pokání.

Utrpení, smrti a vzkříšení Kristova a vůbec toho, jak vyplnila se proroctví messianská, byli apoštolé svědky. A jakožto svědkové základních těchto pravd měli vyjíti do celého světa a kázati je všem národům. Neměli však započíti úřad ten, pokud by nevstoupil na ně Duch sv., kteréhož jim byl Pán slíbil. Proto pojed s nimi (Skut. ap. 1, 4) přikázal, aby z Jerusalema neodcházeli, ale aby očekávali zaslíbeného Ducha sv. Pravilť: »Aj, já pošlu zaslíbení Otce svého na vás« t. j. Ducha svatého, kteréhož byl Otec zaslíbil v Starém Zákoně skrze proroky; »vy pak zůstaňte v městě, dokud nebudete oblečeni mocí s výsosti t. j. obdařeni schopností a silou, abyste odložíce veškerou bojácnost, neohroženě vydávali svědectví o mně. »Neboť Jan zajisté křtil vodou, ale vy pokřtěni budete Duchem svatým ne po mnohých těchto dnech« (Skut. ap. 1, 5).

Na to tázali se apoštolé: Pane, v tomto-li čase navrátíš království israelské?[1]) (Skut. ap. 1, 6.) Posud tedy ještě nevzdali se zcela myšlenky, že Kristus založí království pozemské. Ale Pán Ježíš neopravil již náhledu jejich nepravého, ani neodpověděl přímo k jejich otázce, nýbrž zamítnuv jejich zvědavost, vyzval je, aby klidně čekali, až Duch sv. sestoupí na ně a upozornil je na úřad, který bude jim vykonávati vzhledem ke království Božímu. Pravilť: »Není vaše věc znáti časy neb chvíle, kteréž Otec položil v moci své: ale přijměte Ducha svatého přicházejícího na vás, a budete mi

---

[1]) Felten, Didon a j. myslí, že tuto otázku učinili na cestě k hoře Olivetské; F. dovolává se pro svůj náhled Sk. ap. 1, 9; kde stojí: To pověděv, ani na to hledí, vyzdvižen jest. Avšak sv. Lukáš nepraví, že vyzdvižen jest ihned po oněch slovech, nýbrž v krátkosti jen opakuje hlavní věci, které byl již vypsal v evangelii, aby k nim připojil další vypravování. Uváží-li se však, že, jak patrno ze Sk. ap. 1, 4., i z Luk. 24, 49. 50., rozkaz, aby z Jerusalema neodcházeli, dokud nepřijmou Ducha sv., dán byl ještě ve večeřadle, a že Lukáš k rozkazu tomuto připojuje otázku apoštolů spojkou »pročež« (Pročež tázali se), jest zajisté odůvodněný náhled, že otázku tu učinili také ještě ve večeřadle.

svědkové v Jerusalemě a ve všem Judsku i Samařsku a až do poledních končin země« (Skut. ap. 1, 7. 8). A hned na to opakoval rozkaz, kterýž byl už v Galilei dal jim, aby totiž po celém světě kázali evangelium, upozorniv je zároveň, jak velice záleží na tom, aby kdo v slova jejich uvěřil a křest přijal. Pravilť: »Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude; kdo pak neuvěří, bude zatracen.« Jak učí souvislost, přihlíží tu pouze k dospělým. Neboť ti jedině mohou býti poučováni. Ale z toho nikterak nejde, že by se křest neměl udělovati dítkám nedospělým vůbec. O těch zde nemluví. Ale že také jim jest křest potřebný, pověděl již v prvním roce veřejného života svého, prohlásiv zcela všeobecně a bez výminky: Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vjíti do království nebeského (Jan 3, 5).

Že pak slovy oněmi označil víru a křest jakožto nutnou podmínku spásy, jest na jevě. Ale nikterak nejde z nich, že by mimo víru a křest nebylo podmínek jiných, neméně nutných. Vždyť tentýž Kristus, který řekl: Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude; kdo pak neuvěří, bude zatracen, řekl též: »Chceš-li vjíti do života, ostříhej přikázaní« (Mat. 19, 18); a opět: Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane! vejde do království nebeského; ale kdo činí vůli Otce mého, jenž v nebesích jest, ten vejde do království nebeského (Mat. 7, 21.). Nepostačí tedy ke spasení pouhá víra, nýbrž potřebí jest také skutkův, potřebí zachovávati přikázaní Boží.

Ukázav Pán Ježíš, jak potřebna jest víra ke spasení, a jak proto třeba, aby apoštolé přiváděli k ní národy, udal též, jaké účinky bude míti víra ta u těch, kteří přijmou ji. Pravilť: »Znamení pak ty, kteříž uvěří, tato následovati budou: Ve jménu mém budou ďábly vymítati, novými jazyky mluviti, hady bráti, a jestliže by co jedovatého pili, neuškodí jim; na nemocné budou ruce vzkládati a dobře se míti budou.« Jako tedy apoštolé hned při prvním rozeslání obdrželi moc činiti zázraky, aby se osvědčili pravými poslanci Vykupitelovými, tak nyní slibuje Pán Ježíš moc takovou i těm

kteří víru v něho přijmou, aby utvrzeni byli v přesvědčení, že pravá jest víra, kterou přijali. Kterak vyplnilo se zaslíbení to, dosvědčuje již sv. Lukáš ve Skutcích apoštolských a sv. Pavel v listě ke Korintským. Dovídáme se od nich, kterak nejen apoštolé, nýbrž i jiní věřící obdrželi dar jazyků, kterak vymítali duchy zlé, a kterak Pavel vzal do ruky hada jedovatého a nic neutrpěl. Také po smrti apoštolův uděloval Bůh mnohým moc činiti zázraky, ovšem čím dále, tím méně. Neboť z počátku bylo jich třeba, aby šířila se rychleji víra Kristova; později však, když již církev dosti rozšířena byla, a když i rychlé rozšíření církve a její trvání přes všecka pronásledování dokazovalo božský původ její, nebylo již potřebí k rozšíření její mimořádných oněch prostředkův. Nicméně v duchovním smyslu uděluje se ona moc věřícím stále, pokud toliž zlé vášně vymítají, jazyk k oslavení Božímu obnovují, jed hříchu neškodným činí svátostí pokání a zmužile odrážejí nástrahy ďábelské neb pokusy lidí zlovolných, které činí na jejich ctnost.

Hlava IV.

Pán Ježíš vstupuje na nebesa.

Marek 16, 19. 20.

19. A zajisté Pán Ježíš, když jim odmluvil, vzat jest do nebe a sedí na pravici Boží.

20. A oni šli a kázali všude, a Pán jim pomáhal a potvrzoval řeč (jejich) následujícími (na to) divy.

Lukáš 24, 50—53.

50. Vyvedl pak je ven[1]) z[2]) Bethanie a pozdvih rukou svých, dal jim požehnání.

51. I stalo se, když je žehnal, bral se od nich a nesen jest[3]) do nebe.

[1]) Slovo ἔξω = ven schází v kodd. ℵ B C* L 1. 33. 157. a v některých překladech i u některých svatých Otcův.

[2]) Tak dle ℵ B C* L jež mají ἕως πρὸς Βηθ. = až k Beth. či spíše až k místu, kde se cesta zatáčí k Bethanii. Kodex D vynechává příslovku ἕως = až. Kodexy A C³ X Γ Δ Λ Π mají εἰς Βηθ. = k Bethanii.

[3]) καὶ ἀνεφέρετο = a nesen jest vynechal Tischendorf ve svém vydání vzhledem ke kod. ℵ D, jež nemají těch slov. Ale neprávem. Neboť vyskytají se v ℵ^c B A C L X Γ Δ Λ Π.

52. A poklonivše se [1]) navrátili se do Jerusalema s radostí velikou;
53. a byli vždycky v chrámě, chválíce a dobrořečíce Boha. [2])

Skutky apoštolské 1, 9—12.

9. A to pověděv, ani na to hledí, vyzdvižen jest, a oblak vzal jej s očí jejich.
10. A když za ním do nebe jdoucím hleděli, aj, dva muži v rouše bílém stáli vedle nich,
11. kteřížto i řekli: Muži galilejští, co stojíte, hledíce do nebe? Tento Ježíš, kterýž vzat jest od vás do nebe, přijde, jakž jste ho viděli jdoucího do nebe.
12. Tedy navrátili se do Jerusalema s hory, jež slove Olivetská, kteráž jest blízko Jerusalema, vzdálí cesty dne sobotního. [3])

Častějším zjevováním se přesvědčil Pán Ježíš dokonale apoštoly o tom, že vstal z mrtvých skutečně s tělem vlastním, ale oslaveným. Také ustanovil a zařídil již vše, co ještě v příčině církve své a prostředků spásy bylo třeba zaříditi. A tak přiblížila se již doba, aby zaujal přední ono místo v prostoru světovém, které mu jako Bohočlověku a Vykupiteli světa patřilo.

Bylo to ve čtvrtek čtyřicátého dne po jeho z mrtvých vstání. [4]) Tehdy ukázal se, jak již řečeno, apoštolům

---

[1]) Také slova προσκυνήσαντες αὐτόν = »poklonivše se mu« vynechaly kod. D a některé rukopisy překladu latinského (a b d o ff² l) a po nich i Tischendorf. Ale i ona jsou pravá. Neboť mají je kodexy nejstarší ℵ B A C a většina rukopisy Italy a Vulgaty, jen že Vulgata a po ní i český překlad vynechává náměstku αὐτόν — eum — jemu.

[2]) Tak dle A C² X a dle Vulgaty. Kodex D a rukopisy Italy mají pouze αἰνοῦντες = laudantes = chválíce. Kodexy pak ℵ B C L mají pouze εὐλογοῦντες = benedicentes = dobrořečíce. Toto čtení jest tedy vzhledem k starobylosti svědků zajisté nejsprávnější.

[3]) Cesta dne sobotního byla ta, kterou bylo dovoleno konati v sobotu. Byla to vzdálenost 2000 loket hebrejských či něco přes jeden kilometr (1050 *m*.)

[4]) Od nejstarších dob byl čtvrtek uznáván všeobecně za den nanebevstoupení Páně jakožto den čtyřicátý od neděle, kterou vstal z mrtvých. První svědectví o tom dni podávají již apoštolské

v Jerusalemě naposled a dal jim opětně rozkaz, aby šli do celého světa a kázali evangelium všemu stvoření či všem lidem, přislíbiv jim ještě jednou Ducha svatého a přikázav, aby neodcházeli z města, dokud »nebudou oblečeni mocí a výsostí«. Na to vyvedl je z města na horu Olivetskou, buď že velel jim tam jíti a potom se jim znova ukázal na hoře, aneb, že sice šel s nimi již z města, ale nedal se poznati těm, kteří je snad potkali.

Svatý Lukáš praví sice v evangeliu svém, že vyvedl je až k Bethanii (ἕως πρὸς Βηθ.) ale, jak sám dává na jevo ve Skutcích apošt. 1, 12., a jak i slova ἕως πρὸς B. = až k Beth. naznačují, tím nechtěl říci, že by byl šel Kristus s nimi až do samé Bethanie, nýbrž, že vyvedl je pouze na horu Olivetskou až k místu, kde cesta zatáčí neb sklání se k Bethanii. Někteří [1]) sice myslí, že šel až do Bethanie a rozloučiv se tam s Lazarem a sestrami jeho, vrátil se s nimi na horu Olivetskou a potom vstoupil na nebesa; ale smyslu toho není ve slovech »až k Bethanii«. A on neplyne nutně ani z latinského »in Bethaniam«, jak má Vulgata následujíc čtení εἰς Βηθανίαν. Neboť i ta slova připouštějí smysl »směrem k Bethanii«.

Zdali vyvedl na horu pouze apoštoly, aneb také jiné ctitele své, nelze říci s jistotou. Mnozí sice mají za to, že vzal tam ssebou a učinil svědky nanebevstoupení svého také matku svoji Pannu Marii a Lazara s jeho sestrami, ano i jiné ještě ženy nábožné; ale sv. Lukáš mluví pouze o apoštolích, Marek pak o jedenácti. A přihlížíme-li ještě k tomu, že andělé, kteří se na to ukázali, oslovili pouze apoštoly, řkouce: Muži galilejští, — zdá se nám býti pravděpodobnějším, že mimo

---

konstituce, v nichž den nanebevstoupení Páně označuje se jako zvláštní svátek připadající na pátý den v témdni. (Const. ap. 8, 33.) Pouze v homiliích ke Skut. apošt. připisovaných sv. Janu Chrysostomu (h. 3, 1 a h. 1, 5) klade se událost ona na sobotu. Počítalyť se v nich nepochybně toliko dny mezi dnem vzkříšení a dnem nanebevstoupení; podnět k tomu dala as slova Skut. ap. 1, 12., jimiž udává se vzdálenost hory Olivetské od Jerusalema výrazem »cesta dne sobotního.«

[1]) Cornel. a Lapide, Menochius, Jansen, Holzammer a j.

apoštoly nebyl nikdo z lidí svědkem nanebevstoupení Páně.

Nahoře pozdvihnul ještě rukou svých a žehnal apoštolům, žádaje jim nepochybně požehnání a zdar při apoštolských pracích jejich. Žehnal jim pak pravděpodobněji rukama rozpjatýma a nikoli, dělaje kříž nad nimi, jak někteří, i sv. Jeronym. myslí. Neboť s oním způsobem více srovnávají se slova evangelistova: pozdvih rukou svých, žehnal jim. Žehnaje pak jim, počal se znenáhla vznášeti před očima jejich do výše, až zmizel po chvíli v oblacích a vstoupil na nebesa. Vznesl se do výše mocí vlastní, a to nejen tou, kterou měl jako Bůh, nýbrž i tou, kterou měl jako člověk. Neboť, jak již řečeno, od svého z mrtvých vstání měl tělo oslavené, které nebylo více vázáno tak prostorem jako dříve, nýbrž bez obtíží mohlo následovati duši, kamkoliv ona chtěla. Vzhledem k tomu, že vznesl se do výše mocí vlastní, praví apoštolské vyznání víry: vstoupil na nebesa. Vzhledem k tomu pak, že díla všemohoucnosti připisují se v Písmě svatém Bohu Otci, praví evangelisté, že jest vzat, neb nesen, neb vyzdvižen.

Vstoupil pak Pán Ježíš na nebesa, i pro sebe i pro apoštoly i pro nás: pro sebe, aby přijal nejvyšší oslavu lidské přirozenosti své, která mu jako Bohočlověku a Vykupiteli lidstva přináležela; pro apoštoly, aby jim poslal Ducha svatého, kterého jim byl zaslíbil, a který, jak svrchu vyloženo, podle odvěkých úradků Božích dříve na ně přijíti neměl; pro nás, aby nám připravil místo a přimlouval se za nás jako člověk u Boha.

Dána jest mu sice veliká moc na nebi i na zemi, a může proto i jako člověk sám udělovati milosti, za něž prosí. Ale jako na zemi při všem vyhledával předem slávy nebeského Otce svého, tak chce i v oslavení svém, aby dělo se vše v závislosti od Otce, jakožto prvního původce všech věcí. Ačkoli proto sám může dáti milosti, přece chce působiti je podobným způsobem, jako to činil za viditelného pobytu svého na zemi: obětí a modlitbou, to jest tím, že představuje Bohu Otci vykupitelské dílo své, zvláště oběť svou a

ty zásluhy, kterých si zjednal obětí kříže, a že při tom přiměřenými kony rozumu a vůle touží, aby pro zásluhy jeho dostalo se lidstvu odpuštění a hojných milostí.

Na nebesa vzal s sebou duše ony, kteréž byl vysvobodil z předpeklí, a to jako na potvrzenou, že vskutku otevřena a přístupna jsou již nebesa lidem. Předpověděl tak již žalmista Páně slovy: Vstupuješ na výsost, jaté vedeš vězně, béřeš dary pro lidi (Žalm 67, 19.) V nebi pak zasedl, jak dí sv. Marek, na pravici Boží, to jest, přijal jako Bohočlověk nejvyšší oslavení lidské přirozenosti své a nejvyšší účast v oné slávě, moci a vládě, kterou jako Bůh má od věčnosti s Bohem Otcem rovnou.

Kterou hodinu denní vstoupil na nebe, sv. evangelisté nepraví. Sv. Augustin však, zdá se, že klade ten děj do doby polední. Neboť uved slova žalmu 54, 18.: »U večer i ráno, též o poledni vypravovati a oznamovati budu, a on vyslyší hlas můj,« přičiňuje poznámku: Večer (byl) Pán na kříži, ráno při vzkříšení, v poledni při nanebevstoupení.[1]) Odtud také as vyvinula se tradice, že v některých diecésích vyzvání se ve čtvrtek v poledne slavnostně na památku Kristova nanebevstoupení.

Dle starobylé pověsti, kterou připomíná již sv. Cyrill Jerusalemský (Kat. 14, č. 23.), sv. Augustin (in Is. 47, 4.) a Paulinus z Noly (Ep. 31.), zanechal Pán Ježíš, vstupuje na nebesa, šlépěje své v kameni, které udržovaly se, přes to, že četní poutníci brali si odtud něco země. A ještě dosud ukazuje se tam v kapli nanebevstoupení Páně šlépěj levé nohy dosti zachovalá. Kámen se šlépějí pravé nohy odnesli prý Turci do mešity El-Aka. Pata oně šlépěje směřuje k jihovýchodu. Dle toho byl by tedy Pán Ježíš, vstupuje na nebesa, obrácen obličejem k severozápadu — k Evropě.

Apoštolé ovšem hleděli za Kristem jdoucím do nebe, a to ještě potom, když už zmizel v oblacích. Nemohli se takořka vynadívati na velebný zjev a tou-

---

[1]) Vespere Dominus in cruce, mane in resurrectione, meridie in ascensione (Enarr. in ps. 54, 18).

žili zajisté, aby spatřili mistra svého ještě jednou. A když tak hleděli do nebe, aj, dva muži v rouše bílém stáli náhle vedle nich a řekli: Muži galilejští, co stojíte, hledíce do nebe? Tento Ježíš, kterýž vzat jest od vás do nebe, tak přijde, jakž jste ho viděli jdoucího do nebe. — Byli to andělé, kteréž Bůh poslal, aby oznámil jim, že Kristus vstoupil na nebesa, ale zase přijde tak viditelně a slavně, jako jej viděli jdoucího do nebe, tehdy totiž, až na konci světa přijde soudit živých i mrtvých. Tím dali zároveň pokyn apoštolům, aby vrátili se do Jerusalema. A oni učinili tak. Nejprve poklonili se Pánu Ježíši, vzdavše mu poctu jako Bohu. Neboť byli nanebevstoupením Páně znova utvrzeni ve víře, že Kristus jest poslanec Boží a Bůh pravý. Na to vrátili se do Jerusalema s radostí velikou, neboť jednak těšili se z oslavení mistra svého, jednak byla oživena a upevněna naděje jejich, že dostane se jim, co Kristus byl jim zaslíbil, zejména též, že jednou dostanou se také k němu, jakož byl výslovně předpověděl jim. V Jerusalemě pak usadili se všickni v jednom domě, a to ve večeřadle, očekávajíce společně příchod Ducha svatého. (Skut. ap. 1, 13.) Aby pak tím hodněji přijali jej, připravovali se na něho vytrvalými modlitbami. Neboť, jak dí Lukáš, »byli vždycky ve chrámě, chválíce a dobrořečíce Boha«, t. j. přicházeli do chrámu a byli v něm vždycky v těch dobách, které byly ustanoveny k modlitbě, chválíce tam a velebíce Boha. A nejen v chrámě, v hodinách ustanovených, nýbrž, jak dí sv. Lukáš, ve Skutc. apošt. 1, 14., také ve večeřadle trvali jednomyslně na modlitbě zároveň s jinými ctiteli Páně, kteří se s nimi byli shromáždili ve večeřadle, a mezi nimiž byla také Panna Maria a tak zvaní bratři či příbuzní Páně.

V těch dnech také zvolili apoštola Matěje na místo nešťastného Jidáše. A když brzy na to, desátého dne po nanebevstoupení Páně, přijali Ducha svatého, šli, jak krátce vyličuje sv. Marek, a kázali všude, a Pán pomáhal jim a potvrzoval řeč jejich následujícími na to divy.

Ač vzdálen byl od nich viditelnou přítomností svou, byl přece u nich neviditelně a pomáhaje jim,

ukazoval, že vskutku má moc na nebi i na zemi, a že jest králem i srdcí lidských. Aj, ještě neuplynulo 8 týhodnů od té doby, kdy povýšili jej na kříž; ještě v živé paměti jest, kterak Ježíš umřel a pohřben byl, a již vystupuje sv. Petr a do očí praví shromážděným zástupům, že ten Ježíš, kteréhož oni ukřižovavše usmrtili, vstal z mrtvých a vstoupiv na nebesa seslal Ducha svatého, a nejen že nikdo neodporuje jim, nikdo neviní z nepravdy, tisícové, dojati slovy jeho, táží se: Co učiníme, muži, bratři? A když vyzve je ku pokání

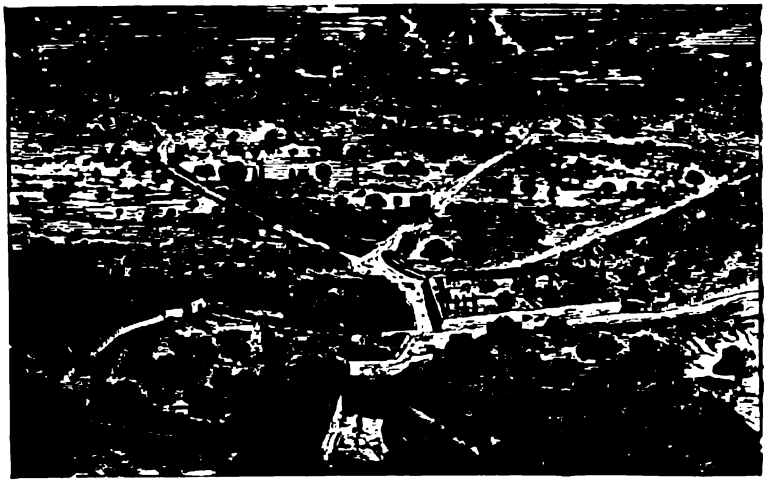

Obr. 32. — Hora Olivetská.

a ku přijetí křtu, ihned na tři tisíce dává se jich pokřtiti, aby skrze Krista dostali odpuštění, milost a spásu.

A od té doby množil se počet vyznavačů Kristových den co den. Nic nepomáhaly zákazy a hrozby, nic pomluvy a posměchy, nic žaláře a krveprolití; prostí i vznešení, nevědomí i učení, poddaní i králové uznávali ho za Pána a oddávali se mu láskou nejvroucnější, hotovi jsouce krev i život dáti pro něho.

A dnes? po celém světě již známo a slavno jest jméno jeho; od východu až na západ, od točny jedné až k točně druhé rozléhá se s radostí a slávou jméno

vtěleného Syna Božího, jméno Ježíš Kristus. Milionové slouží mu svým rozumem, svou vůlí, svým srdcem. Jest ovšem mnoho také těch, kteří odpírají mu poctu úmyslně, nechtíce ho přijati, ač jej poznali, a nechtíce mu sloužiti a ho ctíti, ač se k tomu sami zavázali. Vždyť i fariseové raději Belzebubovi přičítali jeho zázraky, než by vyznali božskou jeho moc, a i mezi apoštoly byl zrádce. Ale jako druhdy při utrpení Kristově i zrádce sám doznal jeho nevinnost a spravedlnost, tak přijde doba, kdy i protivníci jeho doznají, že jest Bohem a králem, jenž zvítěziv, kraluje a panuje nad celým světem, nad dobrými i nad zlými. Mnozí sice doznají to teprv tehdy, až bude již pozdě. Ale oni doznají to přece. Neboť Kristus ponížil sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti kříže, a to proto, aby nás vykoupil a nám zjednal život věčně blažený. »Protož i Bůh povýšil ho a dal jemu jméno, kteréž jest nade všecko jméno, aby ve jménu Ježíše každé koleno klekalo, nebeských, zemských i pekelných.«

Nikdo proto nebude moci konečně odepříti mu uznání. Ale blahoslavený ten, kdo uzná a vyzná ho, pokud jest čas. Vyznáť ho i Pán Ježíš před Otcem, jenž jest v nebesích, a dá mu, aby, kde sám jest, i on byl s ním. Blahoslaveníť, kteří neviděli a uvěřili.

Poznámka. Hora Olivetská má tři vrcholy; na západě a jihu je srázná; severní vrchol jest nejvyšší (830 *m*), a slove »Viri Galilei« (Muži Galilejští), poněvadž tam dle podání stáli andělé, kteří se apoštolům ukázali po nanebevstoupení Páně a oněmi slovy je oslovili. Jsou tam posud zříceniny syrského kláštera, který tam ještě r. 1250. stál. Jižní vrchol je nižší a slove »hora pohoršení«, tak zvaná, poněvadž tam Šalomoun k vůli pohanským manželkám svým postavil oltáře modlářské a na nich ku pohoršení, lidu obětovati dal. Prostřední vrch ukazuje se jako místo, odkud Pán Ježíš vstoupil na nebesa; jest 808 *m* nad hladinou moře Středozemního a průměně 50 *m* nad Jerusalemem. Dle Eusebia vystavěl tam již Konstantin aneb spíše matka jeho Helena kostel (basiliku) nanebevstoupení Páně. Peršané zbořili jej r. 614. Byl však znovu postaven. Křižáci pak vystavěli nový od základu a v něm menší kapli s kopulí. Ale již r. 1187. tlupy Saladinovy zbořily jej, ponechavše pouze kapli vnitřní a proměnivše ji v mešitu.

Spisy, jichž bylo užito při práci.

Franz Maszl, Erklärung der hl. Schrift des Neuen Testamentes, B. 1—4. Wien, 1841.

Frant. Sušil. Evangelium sv. Matouše, sv. Marka, sv. Lukáše, sv. Jana, vyd. II. Praha 1871—81.

Dr. Aug. Bisping, Exegetisches, Handbuch zum Neuen Testament, B. 1—III. Münster, 1867—1869.

Dr. Leonardus Klofutar, Commentarius in evang. s. Matthaei, Viennae 1866

Dr. Leonardus Klofutar, Commentarius in evangelia s. Marci et Lucae, Labaci 1892.

Dr. Leonardus Klofutar, Commentarius in evang. s. Joannis, 2. ed. Labaci 1894.

Dr. Paul Schanz, Commentar über das Evangl. des hl. Matthaeus, des hl. Markus, Freiburg, 1879, 1881.

Dr. Pavel Schanz, Commentar über das Evangl. des hl. Lukas, des hl. Johannes, Tübingen, 1883, 1885.

Dr. Franz X. Pölzl, Kurzgefasster Commentar zu den vier Evangelien, L. 1—4, Graz, 1880—1893.

Josephi Corluy, S. J. Commentarius in Evangel. s. Joannis, ed. III. Gandavi, 1889.

Jos. Knabenbauer, S. G. Commentarius in quatuor evangelia, I—III. Parisiis, 1892—96.

Ollivier, La passion, Paris, 1892.

Dr. Jos. Grimm, das Leben Jesu nach den vier Evangelien, 2. Aufl. B. I—VI. Regensburg, 1893—95.

Didon, Ježíš Kristus, přeloženo od kněze J. Hulakovského, Praha, 1892.

H. Lesêtre, Notre Seigneur Jésus Christ dans son évangile, Paris, 1893.

G. Wiggermann, C. si. R., das bittere Leiden unseres Herrn Jesu Christi. Nach den Gerichten der Dienerin Gottes Anna Katharina Emmerich aufgezeichnet von Vl. Brentano Regensburg 1894.

Dr. J. B. Holzammer, Handbuch zur biblischen Geschichte, 2. B. 5. Aufl. Freiburg, 1891.

Dr. Ed. C. Aug. Riehm, Handwörterb. des bibl. Alterthums, L. 1. II., Bielenfeld u. Leipzig, 1893. 1894.

F. Vigouroux, Dictionnaire de la Bible, Paris, Lethielleux, 1891—96.

Dr. Schegg, Biblische Archaeologie. Nach seinem Tode herausgegeben von Dr. J. B. Wirthmüller. Freiburg, 1887.

Rud. Cornely, S. J. Historica et critica introductio in U. T. libros sacros, Parisiis, 1896.

Tischendorf Const., Evangelia apocrypta edit. 2. Lipsiae, 1876.
Fr. Liévir de Hamme, das heilige Land, bearbeitet von Fr. Costa — Major, Mainz, 1887.
Dr. Frant. Kryštůfek, Cesta do Egypta a sv. Země, Praha, 1886.
Klement Fr. Palestýna.
Alban Stolz, das hl. Land, Freiburg, 1891.
Riesz, Bibel-Atlas, Freiburg, 1887.
Wilmers W. Lehrbuch der Religion, Münster 1885.
Dr. Scheeben M. Jos., Handbuch der kathol. Dogmatik. III. B. Freiburg, 1882.

Opravy.

Na str. 23. ř. 16. zdola čti: 325 g. místo kg.
Na str. 121. ř. 21. shora smaž čárku za slovem »způsoba« a dej ji za slovo »neviditelná«.
Na str. 128. ř. 14. zdola čti: byl obrazem místo: bylo brazem.
Na str. 145 ř. 7. zdola čti: zcela místo: zce!a.
Na str. 147 ř. 16. zdola čti: působí místo: působ.
Na str. 182 ř. 10. shora čti: oslovil místo: oslavil.
Na str. 194 ř. 11. shora čti: Petr místo: Ježíš.
Na str. 196 ř. 11. zdola čti: zapřel místo: zradil.
Na str. 206 ř. 10. zhora čti: připraveni místo: připrave.
Na str. 228 ř. 7. zdola čti: zármutkem místo: zázmutkem.
Na str. 231 ř. 13. zdola čti: samu místo: sama.
Na str. 232 ř. 23. shora čti: původem místo: ůvodem.
Na str. 233 ř. 9 shora čti: jakožto místo: jakož o.
Na str. 235 ř. 3. zdola čti: Beelen místo: Beelon.
Na str. 243 ř. 18. shora čti: zůstali místo: zůstal.
Na str. 267 verš 8. čti: přijda místo: přijde.
Na str. 267 ř. 11. zdola čti: ὁδηγήσει místo: ὁδηγήσεις.
Na str. 270 ř. 3. zdola čti: Bylo místo: Bylo by.
Na str. 279 ř. 19. shora čti: Ducha místo Duch.

Seznam vyobrazení v textu:

Obr. 1. Kámen v Betfaze. Strana severní a západní . . . 33
Obr. 2. Kámen v Betfaze. Strana jižní a východní 33
Obr. 3. Betfage 35
Stater či čtyřdrachma a Sikl posvátný 52
Obr. 4. Nynější podoba večeřadla Páně 69
Obr. 5. Vnitřek nynějšího večeřadla 70
Obr. 6. Hrob Davidův 71
Obr. 7. Plán nynějšího večeřadla Jerusalemského 97
Obr. 8. Pohovka pro dvě osoby 102
Obr. 9. Rozdělení míst při poslední večeři 103
Obr. 10. Jeskyně smrtelné úzkosti Pána Ježíše 335
Obr. 11. Údolí Josafatské či Cedronské 349
Obr. 12. Hakeldama 382
Obr. 13. Půdorys hradu Antonia 389
Obr. 14. Hrad Antonia a chrám 390
Obr. 15. Státní vězení a stará kasárna turecká na místě hradu Antonia 391
Obr. 16. Vnitřek kaple bičování 419
Obr. 17. Kaple bičování (zevně) 421
Obr. 18. Dvůr v kasarnách na místě hradu Antonia . . . 423
Obr. 19. Sloup bičování v kostele sv. Praxedy v Římě . . 425
Obr. 20. Kaple na místě, kde Pán Ježíš byl korunován . . 426
Obr. 21. Oblouk Ejhle člověk před klášterem Ejhle člověk . 435
Obr. 22. Západní strana oblouku Ecce homo 436
Obr. 23. Kostel a klášter se sirotčincem Ecce homo 437
Obr. 24. Roucho svaté Veroniky 443
Obr. 25. Nápis kříže 454
Obr. 26. Hrob svatý v původní podobě své 480
Obr. 27. Hrob Josefa z Arimathie a Nikodéma 491
Obr. 28. Trnová koruna 493
Obr. 29. Hřeby svaté 495
Obr. 30. Sv. kopí chované ve Smyrně 507
Obr. 31. Chrám Božího Hrobu v Jerusalemě 560
Obr. 32. Hora Olivetská 571

Příloha I. Plán Jerusalema za doby Kristova utrpení.
Příloha II. Plán kostela Božího hrobu v Jerusalemě.

OBSAH.

Str.

Proslov 5

Část prvá.

Události přípravné.

Hlava I. Kterak povstal a rostl odpor Židův proti Pánu Ježíši 7
Hlava II. Pán jde dobrovolně a ochotně na smrt 16
Hlava III. Velerada radí se, kterak by Krista usmrtila; Jidáš nabízí se, že jim Krista zradí 46

Část druhá.

Poslední večeře.

Hlava I. Příprava k poslední večeři 59
Hlava II. Kdy slavil Pán Ježíš poslední večeři 72
Hlava III. *a)* Kristova tužba po jedení »tohoto beránka velikonočního 96
b) Kristus myje apoštolům nohy 107
c) Ustanovení nejsvětější svátosti 114
d) Pán Ježíš označuje zrádce; Jidáš odchází . . . 161
e) Spor o přednost 173
f) Pán Ježíš ohlašuje apoštolům budoucí utrpení a prosí za Petra 181
g) Pán Ježíš předpovídá, že ho Petr zapře 193
h) Pán Ježíš vyzývá apoštoly, aby byli připraveni na pronásledování 206
ch) Kristova řeč na rozloučenou:
α) Pán Ježíš těší apoštoly své 213
β) Pán Ježíš vyzývá apoštoly, aby zůstali s ním ve spojení a milovali se vespolek 243
γ) Nenávist světa k učeníkům Páně 256
δ) Pán Ježíš dodává apoštolům mysli zaslíbením Ducha sv. a líčením jeho působení 267
j) Velekněžská modlitba Kristova 292

Část třetí.

Utrpení Kristovo.

Hlava I. Pán Ježíš v zahradě Getsemanské 323

a) Smrtelná úzkost Kristova v zahradě Getsemanské 324
b) Pán Ježíš jat a odveden 337
Hlava II. Pán Ježíš před židovskými a pohanskými soudci 347
a) Pán Ježíš před Annášem 348
b) Pán Ježíš před Kaifášem 356
c) Petrův pád 367
d) Ranní zasedání velerady 375
e) Smrt Jidášova 378
f) První výslech u Piláta 388
g) Pán Ježíš před Herodem 402
h) Ježíš Kristus po druhé před Pilátem:
α) Barabáši dána přednost před Ježíšem . . . 407
β) Kristus bičován a trním korunován 418
γ) Ježíš lidu představen, vydán na smrt . . . 427
Hlava III. Ježíš Kristus ukřižován a pohřben.
a) Cesta křížová 438
b) Pán Ježíš ukřižován, umřel 445
c) Podivuhodné zjevy po smrti Kristově 469
d) Otevření boku a pohřeb Pána Ježíše 474
e) Stráž u hrobu 481

Část čtvrtá.

Oslavení Kristovo.

Hlava I. Kristovo vzkříšení 499
Hlava II. První zprávy o Kristově z mrtvých vstání.
a) Ženy u hrobu. Zjevení andělské 504
b) Petr a Jan u hrobu 510
Hlava III. Pán Ježíš zjevuje se svým věrným. Zatvrzelost knížat kněžských.
a) Pán Ježíš zjevuje se Marii Magdaleně 512
b) Pán Ježíš ukazuje se ženám 516
c) Velerada podplácí stráž 517
d) Pán Ježíš zjevuje se dvěma učeníkům jdoucím do Emmaus 521
e) Pán Ježíš ukazuje se desíti apoštolům a učeníkům s nimi přítomným 531
f) Pán Ježíš zjevuje se všem apoštolům i Tomášovi 539
g) Pán Ježíš zjevuje se u jezera Genezaretského a dává Petrovi primát 543
h) Pán Ježíš zjevuje se apoštolům na hoře a dává jim poslání světové 552
i) Pán Ježíš zjevuje se učeníkům svým v den svého nanebevstoupení 558
Hlava IV. Pán Ježíš vstupuje na nebesa 565

Oprava. Na str. 495. při č. 2. čti: v Římě v kostele sv. Kříže jerusalemského (pravý) místo: v Jerusalemě.